

**TEXT PROBLEM
WITHIN THE
BOOK ONLY**

UNIVERSAL
LIBRARY

OU_202206

UNIVERSAL
LIBRARY

ಶ್ರೀ “ಕಾರದಾ” ಗ್ರಂಥಮಾಲಾ ೨

ಕಾಷಾಯ ಧರ್ಮ ಸಿನ್ಧು ಸಾರ

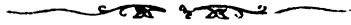
ಜೊಡ್ಡು ಮತ್ತು. ಎರಡನೇ ಪರಿಚ್ಛೇದ

ಬೆಂಗಳೂರು ಸೀಗೇಬೇಲಿಯಲ್ಲಿರುವ

ದೊಡ್ಡ ಬೆಲೆ ನಾರಾಯಣಶಾಸ್ತ್ರಿಯಿಂದ

ಪ್ರಚುರಗೊಂಡಿದೆ.

ಬೆಂಗಳೂರು.

“ನರಿಷ್” ಮುದ್ರಾಲಯದಲ್ಲಿ ಮುದ್ರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು.

೧೯೧೩.

ರಿಜಿಪ್ ಟ್ರಾಡ್ ಕಾಪಿರೈಟ್.

ವಿಷಯಾನುಕ್ರಮಣಿಕೆ

ವಿಷಯ ಸಂಖ್ಯೆ	ವಿಷಯಗಳು	ಪುಟಸಂಖ್ಯೆ
-------------	---------	-----------

—* ವೊದಲನೆಯ ಪರಿಚ್ಛೇದವು *—...

೧	ಉಪೋದ್ಭೂತ.	೧
೨	(೨) ಸಂಕ್ರಾಂತಿ ನಿರ್ಣಯ	೪
೪	ಅಯನಾಂಶನಿರ್ಣಯ.	೪
೪	ಸಂಕ್ರಾಂತಿ ತ್ಯಾಜ್ಯಕಾಲ	೬
೫	(೪) ಮೂವನಾಸ ವಿಚಾರ	೬
೬	(೪) ವರ್ಜ್ಯವರ್ಜ್ಯನಿರ್ಣಯ	೮
೭	(೫) ಮೂವನಾಸ ವರ್ಜ್ಯಗಳು	೧೦
೮	ಸಿಂಹಸ್ಥ ಪವಾದ	೧೧
೯	(೬) ತಿಥಿಸಾಮಾನ್ಯ ಪರಿಭಾಷಾ	೧೨
೧೦	(೭) ಕರ್ಮವಿಶೇಷನಿರ್ಣಯ	೧೫
೧೧	(೮) ವ್ರತಪರಿಭಾಷೆ	೧೮
೧೨	ವ್ರತಾದಿಗಳೆಲ್ಲವೂಗಿ ಸಂಬಂಧದಾದರವಸ್ತುಗಳು	೨೧
೧೩	ವ್ರತನಿಯಮ ವೊದಲಾದವುಗಳಲ್ಲಿ	
	ಜಾತಾಶಾಚ ಮುಂತಾದವು ಬಂದರೆ ಮಾಡಬೇಕಾದವಿಧಿ	೨೨
೧೪	ಉಪವಾಸ, ಪಾರಣಿ, ಏಕಭಕ್ತ ಇವೆಲ್ಲವೂ ಬಂದುದಿನದಲ್ಲಿ ಕೂಡಿದರೆ ಮಾಡಬೇಕಾದುದು.	೨೪
೧೫	(೯) ಪ್ರತಿಪದಾದಿ ತಿಥಿನಿರ್ಣಯವು	೨೫
೧೬	(೧೦) ದ್ವಿತೀಯಾ ನಿರ್ಣಯವು	೨೬
೧೭	(೧೧) ತೃತೀಯಾ ನಿರ್ಣಯವು.	೨೭
೧೮	(೧೨) ಚತುರ್ಥಿನಿರ್ಣಯವು.	೨೭
೧೯	(೧೩) ಪಂಚಮೀ ನಿರ್ಣಯವು.	೨೮
೨೦	(೧೪) ಷಷ್ಠಿನಿರ್ಣಯವು.	೨೯

೪	ಷಣ್ಣವತಿ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳು.	೯೩
೫	ದಮನಕಾರೋಪಣಾದಿಗಳು.	೯೪
೬	ರಾಮನವವೀರ್ಣಿಯವು.	೯೯
೭	ನವವೀರ ಪ್ರಯೋಗವು.	೧೦೦
೮	ವಿಷ್ಣುವಿನ ದಮನೋತ್ಸವವು.	೧೦೨
೯	ವಿಶೇಷ	೧೦೩
೧೦	ಮೈಶಾಖ ಸ್ನಾನವು.	೧೦೪
೧೧	(೨) ಮೈಶಾಖಮಾಸವು.	೧೦೯
೧೨	ಅಕ್ಷಯ ತೃತೀಯ.	೧೧೧
೧೩	ಉದಕುಂಭ ದಾನವು.	೧೧೩
೧೪	ಪರಶುರಾಮ ಜಯಂತೀ.	೧೧೫
೧೫	ನೃಸಿಂಹಜಯಂತೀ ಪ್ರಯೋಗವು.	೧೧೬
೧೬	ತಿಲಾಜಿನಾದಿ ದಾನಗಳು.	೧೧೮
೧೭	(೩) ಜೈಷ್ಠಮಾಸ ಕಾರ್ಯವು.	೧೨೦
೧೮	ವ್ರತವಿಧಿಯು.	೧೨೧
೧೯	ಗಂಗಾ ಸ್ತೋತ್ರವು.	೧೨೪
೨೦	ವಟಸಾವಿತ್ರೀ ವ್ರತವು.	೧೨೭
೨೧	(೪) ಆಷಾಢಮಾಸ ನಿರ್ಣಯವು	೧೨೮
೨೨	ಮಿಷ್ಣುಕಯ ನೋತ್ಸವವು.	೧೨೯
೨೩	ಚಾತುರ್ಮಾಸ್ಯ ವ್ರತಾರಂಭವು.	೧೩೦
೨೪	ನಿಷೇಧವುಳ್ಳ ಪದಾರ್ಥಗಳು.	೧೩೨
೨೫	ಹವಿಷ್ಯವಸ್ತುಗಳು.	೧೩೩
೨೬	ಕಾವ್ಯ ವ್ರತಗಳು.	೧೩೪
೨೭	ಕೋಕಿಲಾ ವ್ರತವು.	೧೩೬
೨೮	ಅಶಾಸ್ತ್ರ ಕಯನ ವ್ರತವು	೧೩೯
೨೯	(೫) ಶ್ರಾವಣಮಾಸ ನಿರ್ಣಯವು	,,
೩೦	ಏವಿತ್ರಾ ರೋಪಣವು.	೧೪೧
೩೧	ಋಗ್ಯೋದೋಪಾ ಕರ್ಮವು	೧೪೩

೪೨	ಯಜುರ್ವೇದೋಪಾಕರ್ಮನಿರ್ಣಯವು.	೧೪೮
೪೩	ಸಾಮವೇದೋಪಾಕರ್ಮವು	೧೫೦
೪೪	ಸರ್ವಸಾಧಾರಣ ನಿರ್ಣಯವು.	೧೫೧
೪೫	ರಕ್ಷಾಬಂಧನವು	೧೫೪
೪೬	ಜನ್ಮಾಪ್ತ್ಯಮೀ ನಿರ್ಣಯವು	೧೫೬
೪೭	ರೋಹಿಣೀಯುಕ್ತವಾದ ಅಪ್ತ್ಯಮೀ ಭೇದಗಳು.	೧೫೭
೪೮	ಜನ್ಮಾಪ್ತ್ಯಮೀ ನಿರ್ಣಯ ಸಂಗ್ರಹವು.	೧೬೦
೪೯	ಮತಭೇದಗಳು.	೧೬೧
೫೦	ಪಾರಣೆಯ ಕಾಲವು	೧೬೪
೫೧	ಸಂಕ್ಷೇಪವಾಗಿ ವ್ರತವಿಧಿಯು.	೧೬೪
೫೨	ದರ್ಭಾ ಹರಣೆಯು.	೧೬೪
೫೩	(೬) ಭಾದ್ರಪದಮಾಸವು	೧೬೪
೫೪	ಹರಿತಾಳಕಾ ವ್ರತವು	”
೫೫	ಗಣೇಶ ಚತುರ್ಥಿ	೧೬೫
೫೬	ದೂರ್ವಾಷ್ಟಮಿ	೧೬೬
೫೭	ವಿಷ್ಣು ಪರಿವರ್ತನೋತ್ಸವ	೧೬೯
೫೮	ಶ್ರವಣ ದ್ವಾದಶೀವ್ರತವು	”
೫೯	ಪಾರಣೆಯು	೧೭೨
೫೦	ವಾಮನ ಜಯಂತಿ	೧೮೪
೫೧	ಪಯೋವ್ರತಂ.	೧೮೫
೫೨	ಅನಂತವ್ರತಂ.	೧೮೬
೫೩	ಪ್ರೋಷ್ಠ ಪದೀ ಶ್ರಾದ್ಧಂ.	೧೮೭
೫೪	(೭) ಮಹಾಲಯವು.	೧೮೭
೫೫	ಮಹಾಲಯ ದೇವತೆಗಳು.	೧೯೦
೫೬	ವಿಪ್ರನಿಮಂತ್ರಣಾದಿಗಳು.	೧೯೧
೫೭	ವಿಧವೆಯು ಮಹಾಲಯವನ್ನು ಮಾಡುವುದು	೧೯೪
೫೮	ಜೀವತ್ಪಿತೃಕ ಮೊದಲಾದವರು ಸಂಕಲ್ಪವಧಿಯಿಂದ ಮಾಡುವಿಕೆ	”
೫೯	ಪ್ರತಿಸಾಂವತ್ಸರಿಕ ಶ್ರಾದ್ಧಗಳು ಒಂದರೆ	೧೯೫

೬೦	ಭರಣೀ ಶ್ರಾದ್ಧವು	೧೯೬
೧೧	ಅನ್ಯಷ್ಟಕ್ಯಾದಿ ಶ್ರಾದ್ಧವು	೧೯೭
೬೨	ಅವಿಧವಾನವಮಿಾ	೧೯೮
೬೩	ಮಘಾತ್ರಯೋದಶೀ ಶ್ರಾದ್ಧವು	೧೯೯
೬೪	ಚತುರ್ದಶಿಯಲ್ಲಿ ಶಸ್ತ್ರಾದಿಗಳಿಂದ ಹತರಾದವರಿಗೆ	೨೦೦
೬೫	ದಾಹಿತ ಶ್ರಾದ್ಧವು	೨೦೧
೬೬	(೮) ಕಪಿಲಾಷ್ಠೀ ನಿರ್ಣಯವು	೨೦೨
೬೭	ವ್ರತವಿಧಿಯು	”
೬೮	(೯) ಆಶ್ವಿನಮಾಸವು	೨೦೩
೬೯	ನವರಾತ್ರಾರಂಭವು	”
೭೦	ಪೂಜಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರವು	೨೦೪
೭೧	ಅನುಕಲ್ಪಗಳು	೨೦೫
೭೨	ನವರಾತ್ರ ಕರ್ತವ್ಯಗಳು	೨೦೬
೭೩	ಪ್ರಯೋಗವು	೨೦೭
೭೪	ಚಂದ್ರೋಪಾಸನವಿಧಿಯು	೨೦೮
೭೫	ಕುಮಾರೀ ಪೂಜೆಯು	೨೦೯
೭೬	ಆಶಾಠಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಮಾಡಬೇಕಾದದ್ದು	೨೧೦
೭೭	ಉಪಾಂಗಲಲಿತಾವ್ರತಂ	೨೧೧
೭೮	ಸರಸ್ವತೃವಾಹನಾದಿಗಳು	೨೧೨
೭೯	ಮಹಾಷ್ಠ್ಯಮ್ಯಾದಿಗಳು	೨೧೩
೮೦	ನವಮಿಯಲ್ಲಿ ಹೋಮಾದಿಗಳು	೨೧೪
೮೧	ಆಯುಧ, ಅಶ್ವ ಇವುಗಳ ಪೂಜೆಯು	೨೧೫
೮೨	ಪಾರಣಿಗೂ ವಿಸರ್ಜನೆಗೂ ಕಾಲವು.	೨೧೬
೮೩	ವಿಜಯ ದಶಮೀ	೨೧೭
೮೪	ಅಪರಾಜಿತಾಶಮೀಪೂಜೆಯು.	೨೧೮
೮೫	ವಿಜಯ ಮುಹೂರ್ತವು.	೨೧೯
೮೬	ಕಾರ್ತಿಕ ಸ್ನಾನವು	೨೨೦
೮೭	ಕಾರ್ತಿಕವ್ರತಗಳು	೨೨೧

೧೧	ಕಾರ್ತಿಕದಲ್ಲಿ ಬಿಡಬೇಕಾದವುಗಳು.	೨೪೫
೧೨	ಪುರಾಣಾದಿಗಳನ್ನು ಕೇಳುವುದು.	೨೪೬
೧೩	ಆಕಾಶ ದೀಪವು.	೨೪೭
೧೪	ಕೋಜಾಗರೀ ವ್ರತವು.	೨೪೮
೧೫	ಆಗ್ರಯಣವು.	೨೪೯
೧೬	ಆಗ್ರಯಣಾನು ಕಲ್ಪಗಳು.	೨೫೦
೧೭	ಗೋವತ್ಸ ದ್ವಾದಶೀ.	೨೫೧
೧೮	ನರಕಚತುರ್ದಶಿಯು	೨೫೨
೧೯	ಯಮತರ್ಪಣವು.	೨೫೩
೨೦	ಲಕ್ಷ್ಮೀಪೂಜೆ ವೇದಲಾದುವು.	೨೫೪
೨೧	(೧೦) ಕಾರ್ತಿಕ ಮಾಸವು.	೨೫೫
೨೨	ಪ್ರತಿಪನ್ನಿರ್ಣಯವು.	೨೫೬
೨೩	ಬಲಿಪೂಜಾ, ದೀಪೋತ್ಸವಾದಿಗಳು	೨೫೭
೨೪	ಗೋವು ಮತ್ತು ಗೋವರ್ಧನಗಳ ಪೂಜೆಯು.	೨೫೮
೨೫	ಮಾರ್ಗಪಾಳೇ ಬಂಧನೆಯು.	೨೫೯
೨೬	ಯಮದ್ವಿತೀಯೆಯು.	೨೬೦
೨೭	ಭೀಷ್ಮ ಪಂಚಕ ವ್ರತಂ.	೨೬೧
೨೮	ತುಲಸೀ ಕಾಷ್ಠ ಮಾಲಾಧಾರಣೆಯು.	೨೬೨
೨೯	ಧಾತ್ರೀ ಮೂಲೇ ಪೂಜಾ.	೨೬೩
೩೦	ಪ್ರಚೋದೋತ್ಸವ ತುಲಸೀ ವಿವಾಹಾದಿಗಳು.	೨೬೪
೩೧	ವೈಕುಂಠ ಚತುರ್ದಶಿಯು.	೨೬೫
೩೨	ಚಾತುರ್ಮಾಸ್ಯ ವ್ರತದಾನಗಳು.	೨೬೬
೩೩	ಲಕ್ಷ್ಮಪೂಜಾ ಫಲಾದಿಗಳು.	೨೬೭
೩೪	ಕಾಲಾಪ್ಲವಿಯು.	೨೬೮
೩೫	(೧೦) ಮಾರ್ಗಶೀರ್ಷ ಮಾಸವು.	೨೬೯
೩೬	ಅಪ್ಪುಕಾದಿ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳು.	೨೭೦
೩೭	ಭಾನುವಾರಗಳಲ್ಲಿ ಸಾರವ್ರತವು.	೨೭೧
೩೮	(೧೧) ಪಾಷಮಾಸವು	೨೭೨
೩೯	ಮಕರಸಂಕ್ರಾಂತಿ ನಿರ್ಣಯವು.	೨೭೩
೪೦	ಮಾಘಮಾಸವು.	೨೭೪

೧೧೮	ಸ್ನಾನವಿಧಿಯು.	೨೩೮
೧೧೯	ಅದಕ್ಕೆ ನಿಯಮ.	೨೩೯
೧೨೦	ಅರ್ಥೋದಯ ಯೋಗವು.	೨೪೦
೧೨೧	ಕಂಚಿನ ಭೋಜನ ಪಾತ್ರೆಯ ದಾನವು.	೨೪೧
೧೨೨	(೧೩) ಮಾಘಮಾಸವು.	೨೪೨
೧೨೩	ತೀರ್ಥಾತ್ಮ ದಾನವು.	೨೪೩
೧೨೪	ತುಲಸೀವತ್ರ ಸಾಲಗ್ರಾಮ ದಾನವು.	೨೪೪
೧೨೫	ವೇಣೀ ದಾನವು.	೨೪೫
೧೨೬	ತ್ರಿವೇಣಿಯಲ್ಲಿ ದೇಹತ್ಯಾಗವು.	೨೪೬
೧೨೭	ತಲ ಸ್ನಾನಾದಿಗಳು.	೨೪೭
೧೨೮	ರಥಸಪ್ತಮಿ.	೨೪೮
೧೨೯	ಭೀಷ್ಮಾಪ್ಪಮಿಯು.	೨೪೯
೧೩೦	ಮಾಘ ಪೂರ್ಣಮಿಯ ಕೃತ್ಯಗಳು.	೨೫೦
೧೩೧	ಶಿವರಾತ್ರಿಯು.	೨೫೧
೧೩೨	ವ್ರತಪ್ರಯೋಗವು.	೨೫೨
೧೩೩	ನಾಲ್ಕುಯಾಮದಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ಪೂಜೆಗಳು.	೨೫೩
೧೩೪	ಪಾರ್ಥಿವ ಲಿಂಗಪೂಜೆಯು.	೨೫೪
೧೩೫	ಲಿಂಗವಿಶೇಷಫಲವು.	೨೫೫
೧೩೬	(೧೪) ಫಾಲ್ಗುಣ ಮಾಸವು.	೨೫೬
೧೩೭	ಹೋಳಕಾನಿರ್ಣವು.	೨೫೭
೧೩೮	ಭದ್ರಾಮುಖ ಪುಷ್ಕಲಕ್ಷ್ಮಣವು.	೨೫೮
೧೩೯	ಹೋಳಕಾ ಪೂಜೆಯು.	೨೫೯
೧೪೦	ವಸಂತಾರಂಭ ಚೂತಪುಷ್ಪಾಶನಾದಿಗಳು.	೨೬೦
೧೪೧	(೧೫) ಎರಡು ಪರಿಚ್ಛೇದಗಳ ಮಿಶ್ರವಿಷಯಗಳು.	೨೬೧
೧೪೨	ಚಾಂದ್ರಮಾನ ಸಂವತ್ಸರ ಭೇದಗಳು.	೨೬೨
೧೪೩	ಚಾಂದ್ರಾದಿಶಂಕ್ರಾಂತಿ ಪರ್ವಕಾಲವು.	೨೬೩
೧೪೪	ಸವಗ್ರಹ ಸ್ನಾನಗಳು.	೨೬೪
೧೪೫	ಗ್ರಹಗಳಿಗೆ ದಾನಗಳು.	೨೬೫
೧೪೬	ಶನಿ ವ್ರತವು.	೨೬೬
೧೪೭	ಶನಿ ಸ್ತೋತ್ರವು.	೨೬೭

ಶ್ರೀಃ.

ಶ್ರೀ ಶಾರದಾವ್ಯಾ ಯುನಮಃ

ಭಾಷಾಮಯಧರ್ಮಸಿನ್ಧುಸಾರಃ.

೩

ಶ್ಲೋ|| ವಂದೆ ಕಾಲಾತ್ಮಕಂ ದೇವಂ ಗ್ರಹೇಶಂ ಕರ್ಮಸಾಕ್ಷಿಣಂ |

ಲೋಕಸ್ಯ ವ್ಯವಹಾರೋಯಂ ಯೇನ ಸಂಪ್ಲಯತೇನೃಣಾಂ ||

ನಾರಾಯಣಂ ನಮಸ್ಕೃತ್ಯ ನಾರಾಯಣಮನೀಷಿಣಾ |

ಕ್ರಿಯತೆ ಧರ್ಮಸಿನ್ಧೋಸ್ತು ಸಾರೋಭಾಷಾಮಯೋಧುನಾ ||

ಶ್ರೀ ಮದನಂತಭಟ್ಟ ಕುಮಾರ ಶ್ರೀ ಕಾಶೀನಾಥೋಪಾಧ್ಯಾಯ
ನೆಂಬ ಧರ್ಮಜ್ಞನಾದ ನಿಬಂಧನಕಾರನು ಶ್ರೀವಿಠಲ ಶ್ರೀ ರುಕ್ಮಿಣಿಯರ
ನ್ನೂ, ಶ್ರೀ ಶಂಕರ ಪಾರ್ವತೀ ವಿಘ್ನೇಶಪಿತಾಮಹ ಸರಸ್ವತಿಯರನ್ನೂ,
ಶ್ರೀಲಕ್ಷ್ಮೀ ಗರುಡಾದಿಶೇಷ ಪ್ರದ್ಯುಮ್ನಾಂಜನೇಯರನ್ನೂ, ಸೂರ್ಯದಿ
ಗ್ರಹಗಳನ್ನೂ, ವಿದ್ಯಜ್ಞನರನ್ನೂ, ಗುರುಗಳನ್ನೂ, ತಾಯಿ ತಂದೆಗಳ
ನ್ನೂ, ವಾಧವಾಚಾರ್ಯರೇ ನೋಡಲಾದ ಧರ್ಮಜ್ಞರನ್ನೂ, ಅಭಿವಂದಿ
ಸಿ, ಪೂರ್ವ ಧರ್ಮ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಪರಿಶೀಲನೆ ಮಾಡಿ, ನಿರ್ಣಯ ಸಿಂಧು
ವಿಗೆ ಅನುಸಾರವಾಗಿ ಮೂಲವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ, ಸಂಸ್ಕೃತ ವಚನ
ರೂಪವಾಗಿ ಬಾಲಬೋಧೆಗೋಸ್ಕರ ರಚಿಸಿರುವ ಧರ್ಮಸಿಂಧುಸಾರ
ವೆಂಬ ದಿವ್ಯಪ್ರಬಂಧವನ್ನು, ದೊಡ್ಡಬೆಲೆಯ ನಾರಾಯಣ ಶರ್ಮನು,
ಸಕಲ ಲೋಕ ವ್ಯವಹಾರಕ್ಕೆ ಮೂಲಕಾರಣನಾಗಿ ಕಾಲಾತ್ಮಕನೆನಿಸಿ
ಸರ್ವಗ್ರಹಾಧಿಪತಿಯಾಗಿರುವ ಕರ್ಮ ಸಾಕ್ಷಿಯಾದ ಶ್ರೀ ಸೂರ್ಯ
ಭಗವಂತನನ್ನೂ, ಶ್ರೀ ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣರನ್ನೂ, ಅಭಿವಂದಿಸಿ, ಶ್ರೀ
ಶಿವಗಂಗಾ ಶ್ರೀವಃಶದಲ್ಲಿ ತಪಶ್ಚಕ್ರವರ್ತಿಗಳಾಗಿ ನೆಲೆಗೊಂಡಿರುವ ಶ್ರೀ
ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯಾಭಿನವ ಸಚ್ಚಿದಾನಂದ ಭಾರತೀ ಸ್ವಾಮಿಗಳವರಿಂದ
ಆಜ್ಞಾಪ್ತನಾಗಿ ಕನ್ನಡಿಗರ ಉಪಯೋಗಕ್ಕಾಗಿ ದೇಶಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ವಿವರಿ
ಸುತ್ತಲಿದಾನೆ.

ಕಾಲವೆಂಬುದು ಸಾಧಾರಣವಾಗಿ ವತ್ಸರ, ಆಯನ, ಋತು, ಮಾಸ, ಪಕ್ಷ, ದಿವಸ, ಎಂದು ಆರು ಬಗೆಯಾಗಿದೆ, ಅವತ್ಸರವು, ಚಾಂದ್ರ, ಸೌರ, ಸಾವನ, ನಾಕ್ಷತ್ರ, ಬಾರ್ಹಸ್ಪತ್ಯ, ಎಂಬದಾಗಿ ಐದು ವಿಧ. ಶುಕ್ಲಪಕ್ಷದ ಪ್ರತಿಪತ್ತು ಮೊದಲುಗೊಂಡು ದರ್ಶದವರೆಗೆ ಚೈತ್ರವೇ ಮೊದಲಾದ ಸಂಜ್ಞೆ ಗಳುಳ್ಳ ಹನ್ನೆರಡು ತಿಂಗಳುಗಳಿಂದ ಮುನ್ನೂರ ಐವತ್ತು ನಾಲ್ಕು ದಿನಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡು ಮಲಮಾಸವಿದ್ದರೆ ಹದಿ ಮೂರು ತಿಂಗಳುಗಳಲ್ಲದ್ದಾಗಿ ಚಾಂದ್ರವತ್ಸರವೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಈ ಚಾಂದ್ರಮಾಸಕ್ಕೇ ಪ್ರಭವ, ವಿಭವ, ಶುಕ್ಲ, ಮುಂತಾದ ಅರುವತ್ತು ಹೆಸರುಗಳು ರೂಢವಾಗಿವೆ. ಸೂರ್ಯನು ಮೇಷ ಮುಂತಾದ ಹನ್ನೆರಡು ರಾಶಿಗಳನ್ನು ಕ್ರಮವಾಗಿ ಅನುಭವಿಸಿದರೆ ಮುನ್ನೂರ ಅರವತ್ತೈದು ದಿನಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡು ಸೌರವತ್ಸರವೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಮುನ್ನೂರ ಅರವತ್ತು ದಿವಸಗಳ ಎಣಿಕೆಯಿಂದ ಸಾವನವತ್ಸರವಾಗುವುದು. ಮುಂದೆ ಹೇಳುವ ಹನ್ನೆರಡು ನಾಕ್ಷತ್ರ ಮಾಸಗಳಿಂದ ನಾಕ್ಷತ್ರ ವತ್ಸರವಾಗುತ್ತದೆ, ಇದು ಮುನ್ನೂರ ಇಪ್ಪತ್ತು ನಾಲ್ಕು ದಿವಸಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡಿರುವುದು. ಬೃಹಸ್ಪತಿಯು ಮೇಷ ಮೊದಲಾಗಿರುವ ಯಾವುದಾದರೊಂದು ರಾಶಿಯನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿದರೆ ಬಾರ್ಹಸ್ಪತ್ಯ ವತ್ಸರವೆನಿಸುವುದು, ಇದು ಮುನ್ನೂರ ಅರವತ್ತೊಂದು ದಿವಸಗಳಿಂದ ಪ್ರೂಣವಾಗುವುದು. ಕರ್ಮ ಚರಣೆಯೇ ಮೊದಲಾದ ಸಂಕಲ್ಪದಲ್ಲಿ ಚಾಂದ್ರವತ್ಸರವನ್ನೇ ಸ್ಮರಿಸಬೇಕು (ಉಚ್ಚರಿಸಬೇಕು) ಲ್ಲದೆ ಇತರ ವತ್ಸರವನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಕೂಡದು ಇನ್ನು ದಕ್ಷಿಣಾಯನವೆಂತಲೂ, ಉತ್ತರಾಯನವೆಂತಲೂ, ಅಯನವು ಎರಡು ವಿಧ. ಸೂರ್ಯನು ಕರ್ಕಾಟಕ ರಾಶಿಯನ್ನು ಮೊದಲೊಂದು ಆರು ರಾಶಿಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿದರೆ ದಕ್ಷಿಣಾಯನವಾಗುವುದು ಮಿನಾರಂಭವಾಗಿಯಾಗಲೀ ಮೇಷಾರಂಭವಾಗಿಯಾಗಲೀ ಸೌರಋತುವೆಂತಲೂ, ಚಾಂದ್ರ ಋತುವೆಂತಲೂ, ಋತುವು ಎರಡು ವಿಧ. ಸೂರ್ಯನು ಎರಡು ರಾಶಿಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತ ಬಂದಾಗ ವಸಂತವೇ ಮೊದಲಾದ ಸಂಜ್ಞೆ ಯುಳ್ಳ ಆರು ಸೌರಋತುಗಳಾಗುವುವು. ಚೈತ್ರಮಾಸ ಮೊದಲುಗೊಂಡು ಎರಡೆರಡು ತಿಂಗಳಿಗೆ ಕ್ರಮವಾಗಿ ವಸಂತಾದಿ ಸಂಜ್ಞೆ ಯುಳ್ಳ ಚಾಂದ್ರ ಋತುವಾಗುತ್ತದೆ. ಮಲ ಮಾಸದಲ್ಲಿಯಾದರೋ, ಸ್ವಲ್ಪ

ಕಡಮೆ ತೊಂಭತ್ತು ದಿನಗಳಿಂದ ಚಾಂದ್ರ ಋತುವಾಗುವುದು. ಶ್ರಾತ ಸ್ಮಾರ್ತಾದಿ ಕರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಚಾಂದ್ರ ಋತುವನ್ನೇ ಸ್ಮರಿಸುವುದು. ಪ್ರಶಸ್ತ. ಚಾಂದ್ರ, ಸೌರ, ಸಾವನ, ನಾಕ್ಷತ್ರ ಎಂಬದಾಗಿ ಮಾಸವು ನಾಲ್ಕು ಬಗೆ. ಶುಕ್ಲ ಪ್ರತಿಪತ್ತು ಮೊದಲೊಂದು ಅನಾವಾಸ್ಯೆಯವರೆಗಾಗಲೀ, ಕೃಷ್ಣ ಪ್ರತಿಪತ್ತು ಮೊದಲಾಗಿ ಪೂರ್ಣಿಮಾಂತವಾಗಿಯಾಗಲೀ ಚಾಂದ್ರ ಮಾಸವಾಗುವುದು. ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಶುಕ್ಲಾದಿಯೇ ಮುಖ್ಯವಾದದ್ದು. ಕೃಷ್ಣಾದಿಯು ವಿಂಧ್ಯೋತ್ತರದಲ್ಲಿ ಗ್ರಾಹ್ಯವಾದದ್ದು. ಈ ಚೈತ್ರಾದಿ ಸಂಜ್ಞೆಯ ಮಾಸವನ್ನೇ ಕರ್ಮಾದಿಯಲ್ಲಿ ನನೆಯಬೇಕು. ಕೆಲವರು ಸೌರಮಾಸಗಳಿಗೆ ವಿನಾಶಾಶಿಯನ್ನು ಮೊದಲೊಂದೇ ಚೈತ್ರಮುಂತಾದ ಸಂಜ್ಞೆಗಳನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಸೂರ್ಯನು ಸಂಕ್ರಮಿಸುವ ಕಾಲ ಮೊದಲೊಂದು ಉತ್ತರ ಸಂಕ್ರಾಂತಿಯಾಗುವವರೆಗಿನ ಅವಧಿಯುಳ್ಳದ್ದು ಸೌರಮಾಸವು. ಮೂವತ್ತು ದಿವಸಗಳಾದರೆ ಸಾವನಮಾಸವೆನಿಸುವುದು. ಚಂದ್ರನು ಆಶ್ವಿನಿ ಮೊದಲಾದ ಇಪ್ಪತ್ತೇಳು ನಕ್ಷತ್ರಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿದರೆ ನಾಕ್ಷತ್ರಮಾಸವಾಗುವುದು. ಪ್ರತಿಪತ್ತು ಮೊದಲು ಪೂರ್ಣಿಮಾಂತದವರೆಗೆ ಕೃಷ್ಣಪಕ್ಷ. ಅರುವತ್ತುಗಳಿಗೆಗಳುಳ್ಳದ್ದು ದಿವಸ. ಇಂತು ಧರ್ಮಸಿಂಧುಸಾರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಥಮೋದ್ದೇಶವು.

೨—ಸಂಕ್ರಾಂತಿನೀರ್ಣಯ

ಮೇಷರಾಶಿಯಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯಸಂಕ್ರಮಣವಾದರೆ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿಯೂ ಪರದಲ್ಲಿಯೂ ಹದಿನೈದು ಹದಿನೈದು ಗಳಿಗೆಗಳು ಪುಣ್ಯಕಾಲವು ಹತ್ತು ಹತ್ತೆಂದು ಕೆಲವರು. ವೃಷಭಸಂಕ್ರಮಣದೊಳಗೆ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿಯೇ ಹದಿನಾರು ಗಳಿಗೆಗಳು ಪುಣ್ಯಕಾಲವು. ಮಿಥುನದೊಳಗೆ ಪರದಲ್ಲಿ ಹದಿನಾರು ಗಳಿಗೆಗಳು. ಕರ್ಕಾಟಕದೊಳಗೆ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿಯೇ ಮೂವತ್ತು ಗಳಿಗೆಗಳು. ಸಿಂಹದೊಳಗೆ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಹದಿನಾರು. ಕನ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಪರದೊಳಗೆ ಹದಿನಾರು ಗಳಿಗೆಗಳು. ತುಲೆಯೊಳಗೆ ಹಿಂದೂ ಮುಂದೂ ಹದಿನೈದು ಹದಿನೈದು. ಹತ್ತು ಹತ್ತೆಂದು ಕೆಲವರು. ವೃಶ್ಚಿಕದೊಳಗೆ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಇಪ್ಪತ್ತುನಾಲ್ಕು ಗಳಿಗೆಗಳು. ಕುಂಭದೊಳಗೆ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿಯೇ ಹದಿನಾರು. ವಿನಾಶದೊಳಗೆ ಪರದಲ್ಲಿ ಹದಿನಾರು. ಅಸ್ತಮ

ಯಕ್ಕೆ ಎರಡು ಮೂರುಗಳಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಉಳಿದಿರುವಾಗ ಮಿಥುನ, ಕನ್ಯ, ಮಿಠುನ, ಧನಸ್ಸು, ಮಕರ, ಇವುಗಳೊಳಗೆ ಯಾವುದಾದರೊಂದು ಸಂಕ್ರಮಣವಾದರೆ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿಯೇ ಪುಣ್ಯಕಾಲವು. ಪ್ರಾತಃಕಾಲ ಎರಡು ಮೂರು ಗಳಿಗೆಗಳೊಳಗೆ ವೃಷಭ, ಸಿಂಹ, ತುಲೆ, ವೃಶ್ಚಿಕ, ಕುಂಭ, ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದಾದರೊಂದು ಸಂಕ್ರಮಣವಾದರೆ ಪರದಲ್ಲಿಯೇ ಪುಣ್ಯ ಕಾಲವು. ಪ್ರಾತಃಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಂಕ್ರಾಂತಿಯಾದರೆ ಪೂರ್ವ ದಿನ ಬಲ್ಲಿಯೇ ಪುಣ್ಯಕಾಲವೆಂದು ಕೆಲವರು. ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಸಂಕ್ರಾಂತಿಯಾದರೆ ಎಂದರೆ ಮಧ್ಯರಾತ್ರಿಗಿಂತಲೂ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಸಂಕ್ರಮಣವಾದರೆ ಪೂರ್ವ ದಿನವೆಂದು ಉತ್ತರಾರ್ಧವು ಪುಣ್ಯಕಾಲ. ಮಧ್ಯರಾತ್ರಿಗಿಂತಲೂ ಪರದಲ್ಲಿ ಸಂಕ್ರಮಣವಾದಲ್ಲಿ ಪರದಿನದ ಪೂರ್ವಾರ್ಧವು ಪುಣ್ಯಕಾಲ. ನಿಶೀಥ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ (ನಟ್ಟನಡುವಣ ಇರುಳೊಳಗೆ) ಸಂಕ್ರಮಣವಾದರೆ ಪೂರ್ವ ದಿನವೆಂದು ಉತ್ತರಾರ್ಧವೂ ಪರದಿನವೆಂದು ಪೂರ್ವಾರ್ಧವೂ ಪುಣ್ಯಕಾಲವು, ಈನಿಯಮವು ಮಕರ ಕರ್ಕಾಟಕಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಉಳಿದ ಎಲ್ಲಾ ರಾಶಿ ಸಂಕ್ರಮಣಗಳಿಗೂ ಲಗತ್ತಾಗತಕ್ಕದ್ದೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದು. ಆಯನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿಯಾದರೋ ಮಕರದಲ್ಲಿ ರಾತ್ರಿ ಸಂಕ್ರಮಣವಾದರೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಪರದಿನದಲ್ಲಿಯೇ ಪುಣ್ಯಕಾಲ. ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಕರ್ಕಾಟಕ ಸಂಕ್ರಮಣವಾದರೆ ಪೂರ್ವದಿನವೇ ಪುಣ್ಯಕಾಲ. ಸೂರ್ಯನು ಅಸ್ತಮಯಿಸಿದ ಮೇಲೆ ಮೂರು ಗಳಿಗೆಯವರೆಗೂ ಸಂಧ್ಯೆಯೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ, ಆಗ ಮಕರ ಸಂಕ್ರಮಣವಾದರೆ ಪೂರ್ವದಿನದಲ್ಲಿಯೇ ಪುಣ್ಯಕಾಲ. ಸೂರ್ಯೋದಯಕ್ಕಿಂತಲೂ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಮೂರು ಗಳಿಗೆಯವರೆಗೆ ಪ್ರಾತಸ್ಸಂಧ್ಯೆ, ಆಗ ಕರ್ಕಾಟಕ ಸಂಕ್ರಮಣವಾದರೆ ಪರದಿನದಲ್ಲಿ ಪುಣ್ಯಕಾಲವೆಂದರಿಯುವುದು. ಸಂಧ್ಯಾಕಾಲದ ವಿಶೇಷ ಸಂಗತಿಯು ಜ್ಯೋತಿಷ್ಯಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ.

ಸಂಕ್ರಮಣ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನ ದಾನವಿಷಯಗಳು.

ಮೇಷಸಂಕ್ರಮಣದಲ್ಲಿ ಮೇಕೆಯ ದಾನವು ಪ್ರಶಸ್ತ, ವೃಷಭದಲ್ಲಿ ಗೋದಾನ, ಮಿಥುನದಲ್ಲಿ ವಸ್ತ್ರಾನ್ನದಾನ, ಕರ್ಕಾಟಕದಲ್ಲಿ ತುಪ್ಪ ಮತ್ತು ಆಕಳುಗಳ ದಾನ, ಸಿಂಹದಲ್ಲಿ ಭತ್ತ ಮತ್ತು ಸುವರ್ಣ ದಾನ, ಕನ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಗೃಹ ವಸ್ತುದಾನ, ತುಲಾ ಸಂಕ್ರಮಣದಲ್ಲಿ ಎಳ್ಳು, ಹಾಲು

(ರಸನರ್ಗ). ವೃತ್ತಿ ಕದಲ್ಲಿ ದೀಪದಾನವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಧನುಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ವಸ್ತ್ರ ಮತ್ತು ಯಾನ. ಮಕರದಲ್ಲಿ ಕಾಷ್ಠ (ಕಟ್ಟಿಗೆ) ಅಗ್ನಿಪಿಪ್ಪಕೆ, ಕುಂಭದೊಳಗೆ ಆಕಳು, ನೀರು, ಹಾಲು. ವಿನದಲ್ಲಿ ಭೂಮಿ (ಪೀಠ) ಪುಷ್ಪಹಾರ. ಹೀಗೆಯೇ ಇತರದಾನಗಳನ್ನೂ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳತಕ್ಕದ್ದು. ಮಕರ, ಮೇಷ, ತುಲ, ಈ ಸಂಕ್ರಾಂತಿಗಳೊಳಗೆ ಹಿಂದೆ, ಮೂರು ಅಥವಾ ಒಂದುರಾತ್ರಿಯಾದರೂ ಉಪವಾಸಮಾಡಿ ಸ್ನಾನದಾನಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಕಡೆಯ ಉಪವಾಸವು ಸಂಕ್ರಮಣವುಳ್ಳ ದಿವಸದ ಅಹೋರಾತ್ರಿಗಳಲ್ಲಾಗಲಿ, ಪುಣ್ಯಕಾಲವಿರುವ ಅಹೋರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಾಗಲಿ ಹೇಗೆ ಸಂಭವಿಸುವುದೋ ಹಾಗೆ ಮಾಡಬೇಕು. ಈಯುಪವಾಸವು ಪುತ್ರವಂತನಲ್ಲದ ಪುರುಷನು ಪಾಪಪರಿಹಾರಕ್ಕಾಗಿ ಮಾಡಬೇಕು, ಆದ್ದರಿಂದ ಇದು ಕಾವ್ಯವೇ ಹೊರತು ನಿತ್ಯವಲ್ಲ. ಎಲ್ಲಾ ಸಂಕ್ರಮಣಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಪಾರ್ವಣ (ಪಿಂಡ) ವಿಲ್ಲದ ಶ್ರಾದ್ಧವನ್ನೂ ಮಾಡಬೇಕು. ಅಯನದ್ವಯದಲ್ಲಿ ಇದು ನಿತ್ಯ. ಸಂಕ್ರಾಂತಿಗಳಲ್ಲಿ ದಾನಗಳನ್ನು ಹೇಗೆ ಮಾಡಬೇಕೋ ಹಾಗೆಯೇ ಆಯಾಸಂಕ್ರಮಣಗಳಿಗಿಂತ ನೊದಲು ಅಯನಾಂಶ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಆಯಾಸಂಕ್ರಾಂತಿಗಳಿಗುಚಿತವಾದ ಸ್ನಾನದಾನಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು. ಅಯನಾಂಶಗಳು ಜ್ಯೋತಿಷಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧಗಳಾಗಿವೆ.

ಅಯನಾಂಶ ನಿರ್ಣಯ.

ಆ ಅಯನಾಂಶಗಳು ಈಗ ಎಂದರೆ ೧೨೧೨ ನೆಯ ಶಾಲಿವಾಹನ ಶಕೆಯಲ್ಲಿ ಇಪ್ಪತ್ತೊಂದು ಅಯನಾಂಶಗಳು. ಆದುದರಿಂದ ಇಪ್ಪತ್ತೊಂದನೆಯ ದಿವಸದಲ್ಲಿ ನೊದಲು ಅಯನಾಂಶ ಪರ್ವಕಾಲವೆಂದು ಪರ್ಯವಸಾನವಾಗುತ್ತದೆ, ಹೀಗೆ ಶಕೆಯತಾರತಮ್ಯದಿಂದ ಊಹಿಸಿ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳತಕ್ಕದ್ದು. ವೃಷಭ, ಸಿಂಹ, ವೃತ್ತಿ ಕ, ಕುಂಭಗಳು ವಿಷ್ಣುವದಸಂಜ್ಞೆಯುಳ್ಳವುಗಳು, ಮಿಥುನ, ಕನ್ಯ, ಧನುಸ್ಸು, ವಿನಸುಂಕ್ರಾಂತಿಗಳು ಷಡಶೀತಿಸಂಜ್ಞೆಯನ್ನು ಪಡೆದಿವೆ. ಮೇಷತುಲಗಳಿಗೆ ವಿಷುವಸಂಜ್ಞೆಯು, ಕರ್ಕಮಕರಗಳಿಗೆ ಅಯನವೆಂದು ಹೆಸರು. ಈ ನಾಲ್ಕು ವಿಧಗಳಲ್ಲಿ ಮುಂದಮುಂದಣದು ಪುಣ್ಯಾಧಿಕ್ಯವುಳ್ಳದ್ದು.

ಸಂಕ್ರಾಂತಿ ತ್ಯಾಜ್ಯ ಕಾಲ

ಮಂಗಳಗಳಲ್ಲಿ (ಶುಭಕಾರ್ಯಗಳೊಳಗೆ) ಎಲ್ಲಾ ಸಂಕ್ರಮಣಗಳಲ್ಲಿ ಯೂ ಸರಿಯಾಗಿ ಹಿಂದೆಯೂ ಮುಂದೆಯೂ ಹದಿನಾರು ಹದಿನಾರು ಗಳಿಗೆಗಳನ್ನು ಬಿಡಬೇಕು. ಚಂದ್ರಾದಿಸಂಕ್ರಾಂತಿಗಳಲ್ಲಿಯಾದರೋ ಹಿಂದೆಯೂ ಮುಂದೆಯೂ ಸೇರಿ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಎರಡು, ಬಂಭತ್ತು, ಎರಡು, ಎಂಭತ್ತು ನಾಲ್ಕು, ಆರು, ಬಂದನೂರ ಐವತ್ತು, ಗಳಿಗೆಗಳಷ್ಟು ಬಿಡತಕ್ಕದ್ದು. ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಸಂಕ್ರಮಣವಾದರೆ ಗ್ರಹಣಕಾಲದಂತೆ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಸ್ನಾನದಾನಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದುಕೆಲವರು. ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಸಂಕ್ರಮಣವಾದರೂ ಹಗಲಿನಲ್ಲಿಯೇ ಸ್ನಾನ ಮುಂತಾದದ್ದನ್ನು ಆಚರಿಸಬೇಕು ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಕೂಡದು, ಎಂಬುದು ಸರ್ವಸಮ್ಮತವಾಗಿದೆ. ಬಹುದೇಶಾಚಾರವೂ ಹೀಗೆಯೇ ಇದೆ. ಯಾವನ ಜನ್ಮ ನಕ್ಷತ್ರದಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯಸಂಕ್ರಮಣವಾಗುವುದೋ ಅಂಥವನಿಗೆ ಧನಕ್ಷಯಾದಿವಿಡಿಯ ಉಟಾಗುತ್ತದೆ, ಅದರ ಪರಿಹಾರಕ್ಕಾಗಿ ತಾವರೆಯೆಲೆಯಿಂದೊಡಗೂಡಿದ ಜಲದಿಂದ ಸ್ನಾನಮಾಡಬೇಕು. ವಿಷುವಾಯುನಗಳೊಳಗೆ ಹಗಲಿನಲ್ಲಿ ಸಂಕ್ರಮಣವಾದರೆ ಪೂರ್ವಾಪರರಾತ್ರಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಆ ಹಗಲಿನಲ್ಲಿಯೂ, ಅಧ್ಯಯನಾಧ್ಯಾಪನಗಳನ್ನು ವರ್ಜಿಸಬೇಕು. ರಾತ್ರಿಸಂಕ್ರಮಣವಾದರೆ ಪೂರ್ವಾಪರದಿನಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಆರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಬಿಡಬೇಕು. ಹೀಗೆ ಸಂಕ್ರಾಂತಿಯೆಂಬುದು ಪಕ್ಷಿಣಿಯೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಹನ್ನೆರಡು ಯಾಮಗಳವರೆಗೂ ಅನಧ್ಯಾಯ ಮುಂತಾದದ್ದೆಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯವು. ಇತರ ವಿಶೇಷಸಂಗತಿಯು ಅಯನ ಸಂಕ್ರಾಂತಿಯಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಇಂತು ಸಂಕ್ರಾಂತ್ಯುದ್ದೇಶವು ಎರಡನೆಯದು—೨.

೩. ಮಲಮಾಸವಿಚಾರವು.

೩. ಅಧಿಕಮಾಸವೆಂತಲೂ. ಕ್ಷಯಮಾಸವೆಂತಲೂ, ಮಲಮಾಸವು ಎರಡುವಿಧ. ಸಂಕ್ರಾಂತಿರಹಿತವಾದ ಮಾಸವೇ ಅಧಿಕಮಾಸ. ಸಂಕ್ರಾಂತಿದ್ವಯಯುಕ್ತವಾದ ಮಾಸವು ಕ್ಷಯಮಾಸವೆನಿಸುವುದು. ಪೂರ್ವಾಧಿಮಾಸಕ್ಕಿಂತಲೂ ಉತ್ತರವಾದ ಅಧಿಕಮಾಸವು ಮೂವತ್ತನೆಯ ಮಾಸವೊದಲು ಮೂವತ್ತೆಂಟನೆಯ ಅಥವಾ ಮೂವತ್ತೊಂಭತ್ತನೆಯದರಲ್ಲೊಂದಾಗುವುದು. ಕ್ಷಯಮಾಸವಾದರೋ ನೂರನಲವ

ತ್ತೊಂದು ವರ್ಷಗಳಿಗಾಗಲೀ, ಹತ್ತೊಂಭತ್ತು ವರ್ಷಗಳಿಗಾಗಲೀ ಆ ಗುತ್ತದೆ. ಅಧಿಕಮಾಸದಂತೆ ಅಲ್ಪಕಾಲದಿಂದ ಸಂಭವಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಕ್ಷಯಮಾಸವು ಕಾರ್ತಿಕ, ಮಾರ್ಗಶೀರ್ಷ, ಪೌಷಮಾಸಗಳಲ್ಲೊಂದಾಗುವದಲ್ಲದೆ ಮತ್ತೊಂದಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಯಾವ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಕ್ಷಯಮಾಸವೋ ಆ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಮಾಸದ್ವಯವು. ಕ್ಷಯಮಾಸಕ್ಕಿಂತಲೂ ಮೊದಲು ಬಂದು ಅಧಿಕಮಾಸವು, ಕ್ಷಯಮಾಸಾನಂತರದಲ್ಲಿ ಬಂದು ಅಧಿಕಮಾಸವು. ಅಧಿಕಮಾಸೋದಾಹರಣೆ—ಚೈತ್ರಮಾಸಾಸ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಮೇಷಸಂಕ್ರಮಣವು, ಬಳಿಕ ಶುಕ್ಲಪ್ರತಿಪತ್ತು ಮೊದಲೊಂದು ಅಮಾವಾಸ್ಯೆಯವರೆಗೂ ಸಂಕ್ರಾಂತಿ ಯಿಲ್ಲವು, ಆ ಬಳಿಕ ಶುಕ್ಲಪ್ರತಿಪತ್ತಿನಲ್ಲಿ ವೃಷಭಸಂಕ್ರಮಣವು, ಹೀಗೆ ಸಂಕ್ರಾಂತಿರಹಿತವಾದ ಮಾಸವು ಅಧಿಕ ವೈಶಾಖ ಸಂಜ್ಞೆಯುಳ್ಳದ್ದು. ವೃಷಭ ಸಂಕ್ರಾಂತಿಯಿಂದೊಡಗೂಡಿದ್ದಾದರೋ ಶುದ್ಧವೈಶಾಖಸಂಜ್ಞೆಯುಳ್ಳದ್ದು. ಕ್ಷಯಮಾಸೋದಾಹರಣೆ--ಭಾದ್ರಪದ ಕೃಷ್ಣಮಾವಾಸ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಕನ್ಯಾಸಂಕ್ರಮಣವು, ಆಮೇಲೆ ಆಶ್ವಿನವು ಅಧಿಕಮಾಸವು, ಶುದ್ಧಾಶ್ವಿನ ಪ್ರತಿಪತ್ತಿನಲ್ಲಿ ತುಲಾಸಂಕ್ರಮಣವು, ಕಾರ್ತಿಕ ಶುಕ್ಲ ಪ್ರತಿಪತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಧನುಸ್ಸಂಕ್ರಮಣವು, ಅದೇಮಾಸದೊಳಗೆ ಅಮಾವಾಸ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಮಕರಸಂಕ್ರಾಂತಿಯು ಹೀಗೆ ಧನುರ್ಮಕರ ಸಂಕ್ರಾಂತಿದ್ವಯಯುಕ್ತವಾದ ಒಂದು ಮಾಸವು ಕ್ಷಯಮಾಸಸಂಜ್ಞೆಯುಳ್ಳದ್ದು. ಅದು ಮಾರ್ಗಶೀರ್ಷ ಪೌಷಗಳೆಂಬ ಮಾಸದ್ವಯಾತ್ಮಕವಾಗಿರುವ ಒಂದು ಮಾಸವೆಂದು ತಿಳಿಯತಕ್ಕದ್ದು ಆ ಮಾಸದ ಪ್ರತಿಪದಾದಿ ತಿಥಿಗಳೊಳಗೆ ಪೂರ್ವಾರ್ಧವು ಮಾರ್ಗಶೀರ್ಷಮಾಸವೆಂತಲೂ, ಉತ್ತರಾರ್ಧವು ಪೌಷಮಾಸವೆಂತಲೂ, ಹೀಗೆ ಎಲ್ಲತಿಥಿಗಳಿಗೂ ಮಾಸದ್ವಯಾತ್ಮಕತ್ವವೆಂದು ಅರಿಯುವುದು. ಈ ಮಾಸದೊಳಗೆ ತಿಥಿಯುಪೂರ್ವಾರ್ಧದೊಳಗೆ ಮೃತನಾದವನಿಗೆ ಮಾರ್ಗಶೀರ್ಷಮಾಸದಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯಾಬ್ದಿಕಶ್ರಾದ್ಧವನ್ನೂ, ಆಯಾತಿಥಿಯ ಉತ್ತರಾರ್ಧದಲ್ಲಿ ಮೃತನಾದವನಿಗೆ ಪೌಷಮಾಸದಲ್ಲೆಂತಲೂ ನಿರ್ಣಯ. ಹೀಗೆಯೇ ಜನನದಲ್ಲಿ ವರ್ಧಾಪನಾದಿ ವಿಧಿಯನ್ನು ಆಚರಿಸತಕ್ಕದ್ದು. ಆಮೇಲೆ ಮಾಘಮಾವಾಸ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಕುಮ್ಮುಸಂಕ್ರಮಣವು, ಬಳಿಕ ಫಾಲ್ಗುಣವು ಅಧಿಕಮಾಸವು, ಶುದ್ಧಫಾಲ್ಗುಣ ಶುಕ್ಲಪ್ರತಿಪತ್ತಿನಲ್ಲಿ

ಮಾನಸಂಕ್ರಮಣವು, ಹೀಗೆ ಪೂರ್ವಾಪರಾಧಿಕ ಮಾಸದ್ವಯದಿಂದೊಡಗೂಡಿರುವ ಋಯಮಾಸವು ಯಾವವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಬದಗುವುದೋ ಆಗ ಹದಿಮೂರು ತಿಂಗಳುಗಳರೂಪವಾಗಿ ಸ್ವಲ್ಪಕಡಮೆ ಮುನ್ನೂರುತೊಂಭತ್ತು ದಿನಗಳಿಂದ ವರ್ಷವಾಗುವುದು, ಅದರಲ್ಲಿ ಋಯಮಾಸಕ್ಕಿಂತಲೂ ಮೊದಲನೆಯದಾದ ಅಧಿಕಮಾಸವು ಸಂಸರ್ಪ ಸಂಜ್ಞೆಯುಳ್ಳದ್ದು. ಸರ್ವಕರ್ಮಗಳಿಗೂ ಅರ್ಹವಾದದ್ದು. ಅದರಲ್ಲಿ ಶುಭಕರ್ಮಗಳನ್ನೂ ಬಿಡಕೂಡದು. ಋಯಮಾಸವಾದರೋ ಅಂಹಸ್ಪತಿ ಸಂಜ್ಞೆಯುಳ್ಳದ್ದು, ಅದರ ಮುಂದೆ ಬರುವ ಅಧಿಕ ಮಾಸವಾದರೋ ಸರ್ವಕರ್ಮಗಳಲ್ಲಿಯೂ ತ್ಯಾಜ್ಯವಾದದ್ದು. ಹೀಗೆಯೇ ಮೂರುವರ್ಷಗಳೊಳಗೆ ಸಂಭವಿಸುವ ಅಧಿಕಮಾಸವೂ ವರ್ಷವೆಂದು ತಿಳಿಯತಕ್ಕದ್ದು.

೪. ವರ್ಷವರ್ಷವರ್ಷನಿರ್ಣಯ.

೪ ಅನನ್ಯಗತಿಕವಾದ (ಬೇರೆ ದಾರಿಯಿಲ್ಲದ) ನಿತ್ಯನೈಮಿತ್ತಿಕ ಕಾರ್ಯಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಅಧಿಕಮಾಸಋಯಮಾಸಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಆಚರಿಸತಕ್ಕದ್ದು. ಸಗತಿಕವಾದ (ಅವಕಾಶವುಳ್ಳ) ನಿತ್ಯನೈಮಿತ್ತಿಕ ಕಾರ್ಯಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಬಿಡಬೇಕು. ಹೇಗೆಂದರೆ-ಸಂಧ್ಯಾಗ್ನಿಹೋತ್ರಾದಿಗಳು ನಿತ್ಯಗಳು, ಗ್ರಹಣಸ್ನಾನಾದಿಗಳು ನೈಮಿತ್ತಿಕಗಳು, ಕಾರೀರಾದಿಗಳು (ಮಳೆಯುಬಾರದಿದ್ದಾಗ ಮಾಡುವಕರ್ಮ) ರಕ್ಷಿಸ್ಸಿನಿಂದ ಹಿಡಿಯಲ್ಪಟ್ಟವರ ಸಂರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ಆಚರಿಸುವರಕ್ಷೋಪ್ನೀಷ್ಯಾದಿಕಾರ್ಯಗಳೂ ಮಲಮಾಸದಲ್ಲಿಯೂ ಮಾಡಲ್ಪಡತಕ್ಕವುಗಳೇ. ಜ್ಯೋತಿಷ್ಠೋಮಾದಿ ನಿತ್ಯಕರ್ಮಗಳನ್ನೂ, ಜಾತೇಷ್ಯಾದಿನೈಮಿತ್ತಿಕ ಕರ್ಮವನ್ನೂ, ಪುತ್ರಕಾಮೇಷ್ಯಾದಿ ಕಾರ್ಯಕರ್ಮವನ್ನೂ, ಮಲಮಾಸಾನಂತರದಲ್ಲಿ ಶುದ್ಧಮಾಸದೊಳಗೇ ಆಚರಿಸಬೇಕು. ಶುದ್ಧಮಾಸದಲ್ಲಿ ಆರಂಭಿಸಿದ್ದರೆ ಮಲಮಾಸದಲ್ಲಿಯೂ ಆಚರಿಸಬಹುದು. ನೂತನಾರಂಭವೂ ಸಮಾಪ್ತಿಯೂ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ. ಪೂಜಾಲೋಪಾದಿನಿಮಿತ್ತಕವಾಗಿರುವ ಪುನರ್ಮೂರ್ತಿಪ್ರತಿಷ್ಠೆಯನ್ನೂ, ಗರ್ಭಾದಾನಾದ್ಯನ್ನಪ್ರಾಶನಾಂತ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳನ್ನೂ, ಕಾಲಪ್ರಾಪ್ತಗಳಾಗಿರುವ ಅನನ್ಯಗತಿಕಗಳಾದವುಗಳನ್ನೂ, ಜ್ವರಾದಿಕಾಂತಿ ಕರ್ಮವನ್ನೂ, ಅಲಭ್ಯೆಯೋಗವುಳ್ಳ ಶ್ರಾದ್ಧವ್ರತಾದಿಗಳನ್ನೂ, ನೈಮಿತ್ತಿಕ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತ ಕರ್ಮವನ್ನೂ

ನಿತ್ಯಶ್ರಾದ್ಧವನ್ನೂ, ಊನಮಾಸಿಕಾದಿ ಶ್ರಾದ್ಧಗಳನ್ನೂ, ದರ್ಶಶ್ರಾದ್ಧವನ್ನೂ, ಮೂಲಮಾಸದಲ್ಲಿಯೂ ಆಚರಿಸಬಹುದು. ಚೈತ್ರ ಮೊದಲಾದ ಮೂಲಮಾಸದೊಳಗೆ ಮೃತರಾದವರಿಗೆ ಬಹುಕಾಲದಮೇಲೆ ಬಂದಾನೊಂದು ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಅದೇ ಚೈತ್ರಾದಿನವಾಸವು ಮೂಲಮಾಸವಾಗಿ ಬದಗಿದರೆ ಮೂಲಮಾಸದಲ್ಲಿಯೇ ಪ್ರತಿಸಾವತ್ಸರಿಕಶ್ರಾದ್ಧವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಚೈತ್ರಾದಿನ ಶುದ್ಧಮಾಸಗಳೊಳಗೆ ಮೃತರಾದವರಿಗಾದರೂ ಪ್ರತ್ಯಾಬ್ದಿಕಶ್ರಾದ್ಧವನ್ನು ಮೂಲಮಾಸದಲ್ಲಿ ಮಾಡಕೂಡದು. ಶುದ್ಧವಾಗಿರುವ ಚೈತ್ರಾದಿನ ಮಾಸಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಮಾಡಬೇಕು. ಶುದ್ಧಮಾಸದಲ್ಲಿ ಮೃತರಾದವರಿಗೆ ಪ್ರಥಮಾಬ್ದಿಕವನ್ನು ಮೂಲಮಾಸದಲ್ಲಿಯೇ ಮಾಡಬೇಕಲ್ಲದೆ ಶುದ್ಧಮಾಸದಲ್ಲಿ ಕೂಡದು. ದ್ವಿತೀಯಾಬ್ದಿಕವನ್ನು ಶುದ್ಧಮಾಸದಲ್ಲಿಯೇ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು. ಏಕಾದಶಾಹಂತಕರ್ಮವನ್ನೂ, ಸಪಿಂಡೀಕರ್ಮವನ್ನೂ ಮೂಲಮಾಸದಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದೇ. ದ್ವಿತೀಯಮಾಸಿಕಾದಿ ಶ್ರಾದ್ಧಗಳನ್ನು ಮೂಲಮಾಸದಲ್ಲಿಯೂ, ಶುದ್ಧಮಾಸದಲ್ಲಿಯೂ; ಆವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಎರಡು ಸಾರಿ ಮಾಡಬೇಕು. ಏವಂಚ(ಹೀಗಾದಬಳಿಕ)ಯಾವಾಗಲಾದರೂ ಹನ್ನೆರಡನೆಯ ಮಾಸಿಕವು ಅಧಿಕಮಾಸದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಪ್ತವಾದರೆ ಅದನ್ನು ಮೂಲಮಾಸದಲ್ಲಿಯೂ ಅಧಿಕಮಾಸದಲ್ಲಿಯೂ ಎರಡು ಸಾರಿ ಮಾಡಿ ಊನಾಬ್ದಿಕಕಾಲದಲ್ಲಿ (ಅರ್ಧದಿಂದ ಅರ್ಧ ರೊಳಗೆ) ಊನಾಬ್ದಿಕವನ್ನು ಮಾಡಿ ಹದಿನಾಲ್ಕನೆಯ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಥಮಾಬ್ದಿಕವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಯಾವ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಕ್ಷಯಮಾಸವಾದಕೂಡಲೇ ಅಧಿಕಮಾಸವು ಬರುವುದೋ ಹೇಗೆಂದರೆ-ಕಾರ್ತಿಕಮಾಸವು ಅಧಿಕಮಾಸ, ಅದರ ಮುಂದಿನ ಮಾಸವು ವೃಷ್ಟಿಕ ಧನುಸ್ಸಂಕ್ರಾಂತಿಗಳಿಂದೊಡಗೂಡಿದ ಕ್ಷಯಸಂಜ್ಞೆಯುಳ್ಳಮಾಸವು, ಆಗ, ಕಾರ್ತಿಕಮಾಸದಲ್ಲಿನ ಪ್ರತ್ಯಾಬ್ದಿಕವನ್ನು ಪೂರ್ವದ ಅಧಿಕಮಾಸದಲ್ಲಿಯೂ ಮುಂದಿನದಾದ ಕ್ಷಯಮಾಸದಲ್ಲಿಯೂ ಮಾಡಬೇಕು. ಯಾವಾಗ ಕ್ಷಯಮಾಸದ ಹಿಂದೆ ಅಧಿಕಮಾಸವೋ, ಹೇಗೆಂದರೆ-ಆಶ್ವಯುಜವು ಅಧಿಕಮಾಸವು, ಮಾರ್ಗಶೀರ್ಷವು ಕ್ಷಯವು, ಆಗಲೂ ಆಶ್ವಯುಜಮಾಸಗತವಾದ ಶ್ರಾದ್ಧವನ್ನು ಅಧಿಕದಲ್ಲಿಯೂ, ಶುದ್ಧದಲ್ಲಿಯೂ ಆಶ್ವಯುಜದಲ್ಲಿ ಮಾಡಬೇಕು. ಈ ಎರಡೂ ಕರ್ಮಾರ್ಹಗಳೆಂದು ತೋ

ರುತ್ತದೆ. (ಇದು ಗ್ರಂಥಕರ್ತನ ಅಭಿಪ್ರಾಯ) ಹಿಂದಿರುವ ಜ್ಞಯಮಾ ಸಗತವಾದ ಆಬ್ದಿ ಕವನ್ನಾದರೋ ಜ್ಞಯಮಾಸದಲ್ಲಿಯೇ ಮಾಡಬೇಕು. ಕಡೆಗೆ ಪೂರ್ವೋಕ್ತವಾದ ಮಾರ್ಗಶೀರ್ಷ ಜ್ಞಯೋದಾಹರಣೆಯಲ್ಲಿ ಮಾರ್ಗಶೀರ್ಷಗತವಾದ ಮತ್ತು ಪಾಷಗತವಾದ ಆಬ್ದಿ ಕವನ್ನೂ ಬಂದೇ ತಿಂಗಳೊಳಗೆ ತಿಥಿಯ ಪೂರ್ವಾರ್ಧದಿ ವಿಭಾಗವಿಲ್ಲದೇನೇ ಮಾಡಬೇ ಕೆಂದು ಪರೈವಸಾನವಾಗುತ್ತದೆ.

೫. ಮಲಮಾಸವರ್ಜ್ಯಗಳು.

೫. ಉಪಾಕರ್ಮೋತ್ಸರ್ಜನೆಗಳು, ಅಷ್ಟಕಾಶ್ರಾದ್ಧಗಳು, ಅಧಿಕ ದಲ್ಲಿ ಬಿಡಲ್ಪಡತಕ್ಕವುಗಳು. ಚೂಡಾಕರ್ಮ, ಮಂಜೀಬಂಧ, ವಿವಾಹ, ತೀರ್ಥಾದಿಯಾತ್ರೆ, ವಾಸ್ತುಕರ್ಮ, ಗೃಹಪ್ರವೇಶ, ದೇವಪ್ರತಿಷ್ಠೆ, ಕೂಪಾರಾಮಾದ್ಯುತ್ಸರ್ಗ, ನೂತನವಸ್ತ್ರಾಲಂಕಾರಧಾರಣ, ತುಲಾಪು ರುಷಾದಿ ಮಹಾದಾನಗಳು, ಯಜ್ಞಕರ್ಮ, ಆಧಾನ, ಆಪೂರ್ವತೀರ್ಥ ದೇವತಾದರ್ಶನ, ಸನ್ನ್ಯಾಸ, ಕಾಮ್ಯವ್ಯಸೋತ್ಸರ್ಗ, ರಾಜಾಭಿಷೇ ಕ, ವ್ರತಗಳು, ಸಗತಿಕವಾದ (ಅವಕಾಶವುಳ್ಳ) ಅನ್ನಪ್ರಾಶನ, ಸಮಾ ವರ್ತನ, ಅತಿಕ್ರಾಂತನಾಮಕರ್ಮ ಮುಂತಾದ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳು, ಪವಿ ತ್ರಾರೋಪಣ, ದಮನಾರ್ಪಣ, ಶ್ರವಣಾಕರ್ಮ, ಸರ್ಪಬಲ್ಯಾದಿಪಾಕ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು, ಶಯನಪರಿವರ್ತನಾದ್ಯುತ್ಸವ, ಶಪಥದಿವ್ಯಾದಿಕರ್ಮ (ಪ್ರಮಾ ಣಮಾಡುವುದು) ಈ ಮುಂತಾದುವುಗಳನ್ನು ಮಲಮಾಸದಲ್ಲಿ ಬಿಡಬೇ ಕು. ನೈಮಿತ್ತಿಕಗಳಾದ ರಜೋದರ್ಶನಶಾಂತಿ, ವಿಚ್ಛಿನ್ನಾಧಾನ, ಪುನಃ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾದಿಗಳು, ಇಂಥವುಗಳನ್ನು, ಅವುಗಳು ಸಂಭವಿಸಿದಕೂಡಲೇ ಮಾಡುವುದಾದರೆ ಆಗ ಮಲಮಾಸಾದಿದೋಷವಿಲ್ಲವು. ಆಯಾ ಕಾಲ ಗಳು ಅತಿಕ್ರಮಿಸಿದರೆ ಶುದ್ಧಮಾಸದಲ್ಲಿಯೇ ಮಾಡಬೇಕು. ದುರ್ಭಿ ಜ್ಞಸಂಕಟದಲ್ಲಿ ಆಗ್ರಯಣವನ್ನು ಮಲಮಾಸದಲ್ಲಿಮಾಡಬೇಕು, ಹಾಗಿ ಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಶುದ್ಧದಲ್ಲಿಯೇ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು. ಯುಗಾದಿ ಮನ್ವಾದಿಶ್ರಾ ದ್ಧಗಳಿಗೆ ಮಾಸದ್ವಯದಲ್ಲಿಯೂ ಆವೃತ್ತಿಯುಂಟು. ಜ್ಞಯಮಾಸದ ಹಿಂದಣ ಅಧಿಕಮಾಸವು ಸಂಸರ್ಪಸಂಜ್ಞೆಯುಳ್ಳದ್ದೆಂದು ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಚೂಡಾಕರ್ಮ, ವ್ರತಬಂಧ, ವಿವಾಹ, ಅಗ್ನಿಧಾನ, ಯಜ್ಞ,

ಉತ್ಸವ, ಮಹಾಲಯ, ರಾಜಾಭಿಷೇಕ, ಇವುಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರವೇ ಬಿಡಬೇಕು. ಇತರ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಬಿಡಕೂಡದು. ಅಪೂರ್ವ ವ್ರತಾರಂಭವೂ, ವ್ರತಸಮಾಪ್ತಿಯೂ ಮಲಮಾಸದಲ್ಲಿ ಕೂಡದು. ಮೊದಲಿನಿಂದಲೂ ಆಚರಿಸುತ್ತಿರುವ ಮಾಘಸ್ಯಾನಮುಂತಾದದ್ದರ ಆರಂಭವೂ ಸಮಾಪ್ತಿಯೂ ಕ್ಷಯಮಾಸದಲ್ಲಿಯೂ ಆಗಬಹುದು. ಮಕರಸಂಕ್ರಾಂತಿಯುಕ್ತವಾದ ಕ್ಷಯಮಾಸದಲ್ಲಿನ ಪೂರ್ಣಮಾಸ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಮಾಘಸ್ಯಾನವನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿ ಕುವ್ಯಸಬ್ಯಾಂತಿಯಿಂದೊಡಗೂಡಿದ ಮಾಘಪೂರ್ಣಮಾಸ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಪೂರಯಿಸತಕ್ಕದ್ದು. ಹೀಗೆ ಕಾರ್ತಿಕಮಾಸದಲ್ಲಿಯೂ ಊಹಿಸಬೇಕು. ಯಾವಾಗಲಾದರೆ ವೈಶಾಖ ಮುಂತಾದದ್ದು ಅಧಿಕಮಾಸವಾಗುವುದೋ, ಆಗ ವೈಶಾಖಸ್ಯಾನ ಮೊದಲಾದ ಮಾಸವ್ರತಗಳಿಗೆ ಎದರೆ ಚೈತ್ರಪೂರ್ಣಮೆಯಲ್ಲಿ ಆರಂಭಿಸಿದವುಗಳಿಗೆ ಶುದ್ಧವೈಶಾಖಪೂರ್ಣಮಾಸ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಸಮಾಪ್ತಿಯು, ಹೀಗೆ ಅವುಗಳಿಗೆ ಮಾಸದ್ವಯದಲ್ಲಿಯೂ ಅನುಷ್ಠಾನ. ಯಾವುದನ್ನು ಮಲಮಾಸದಲ್ಲಿ ಬಿಡಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿದೆಯೋ, ಅದನ್ನು ಗುರುಶುಕ್ರಾಸ್ತಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಬಾಲ್ಯವಾರ್ಧಕಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಆಚರಿಸಕೂಡದೆಂದರಿಯತಕ್ಕದ್ದು. ಅದರಲ್ಲಿ ಅಸ್ತಕ್ಕಿಂತಲೂ ಮೊದಲು ಏಳುದಿವಸಗಳು ವಾರ್ಧಕವೆಂತಲೂ, ಉದಯಾನಂತರದಲ್ಲಿ ಏಳು ದಿವಸಗಳು ಬಾಲ್ಯವೆಂತಲೂ ಮಧ್ಯಮ ಪಕ್ಷವು. ಹದಿನೈದು ದಿನಗಳು, ಐದು ದಿನಗಳು, ಮೂರು ದಿನಗಳು, ಎಂಬ ಪಕ್ಷಗಳು ಆಪದ್ವಿಷಯ, ಅನಾಪದ್ವಿಷಯವೆಂಬ ಭೇದದಿಂದಲೂ, ದೇಶವಿಶೇಷಸರತ್ಯದಿಂದಲೂ ಅನ್ಯಯಿಸಿಕೊಳ್ಳತಕ್ಕದ್ದು. ಈ ವರ್ಜ್ಯವರ್ಜ್ಯನಿರ್ಣಯವನ್ನು ಸಿಂಹದಲ್ಲಿ ಗುರುವಿರುವಾಗಲೂ ಅರಿಯತಕ್ಕದ್ದು. ಇದರಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವೇನೆಂದರೆ:—ಕರ್ಣವೇಧ, ಚೌಲ, ಮೌಂಜೀಬಂಧ, ವಿವಾಹ, ದೇವಯಾತ್ರ, ವ್ರತ, ವಾಸ್ತುಕರ್ಮ, ದೇವಪ್ರತಿಷ್ಠೆ, ಸನ್ಮಾನ್ಯಸ, ಇವುಗಳನ್ನು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಬಿಡಬೇಕು.

—ಸಿಂಹಸ್ಥಾಪನವಾದ—

ಗುರುವು ಮಘಾನಕ್ಷತ್ರದಲ್ಲಿಯಾಗಲಿ, ಸಿಂಹಾಂಶದಲ್ಲಿಯಾಗಲಿ ಇರುವಾಗ ಎಲ್ಲಾದೇಶಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸಕಲಶುಭಕಾರ್ಯಗಳಿಗೂ ನಿಷೇಧ

ವುಂಟು. ಸಿಂಹಾಂಶೋತ್ತರದಲ್ಲಿ ಗೋದಾವರಿಯದಕ್ಷಿಣದೊಳಗೂ, ಭಾಗೀರಥಿಯ ಉತ್ತರದಲ್ಲಿಯೂ, ಸಿಂಹಸ್ಥದೋಷವಿಲ್ಲ. ಗಂಗಾಗೋದಾಮಧ್ಯದೇಶದಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಸಿಂಹಸ್ಥತಿಯಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ವಿವಾಹ ವ್ರತಬಂಧಗಳಿಗೆ ದೋಷವುಂಟು. ಸಿಂಹಾಂಶೋತ್ತರದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲದೇಶಗಳೊಳಗೂ ಸಕಲಕರ್ಮಗಳನ್ನೂ ಮಾಡಬಹುದು. ಸೂರ್ಯನು ಮೇಘವಲ್ಲಿರುವಾಗ ಎಲ್ಲ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಗುರುವಿಗೆ ಸಿಂಹಸ್ಥತಿಯಿದ್ದರೂ ಯಾವ ಶುಭಕರ್ಮಗಳ ಆಚರಣೆಗೂ ದೋಷವಿಲ್ಲ. ಸೂರ್ಯನು ವೃಷಭದಲ್ಲಿದ್ದಾಗಲೂ ದೋಷವಿಲ್ಲವೆಂದು ಕೆಲವು ಕಡೆ ಹೇಳಿ ಇದೆ. ಗುರುವು ಸಿಂಹದಲ್ಲಿರುವಾಗ ಗೋದಾವರೀ ಸ್ನಾನವೂ, ಕನ್ಯೆಯಲ್ಲಿರುವಾಗ ಕೃಷ್ಣಾಸ್ನಾನವೂ ವಹಾಪುಣ್ಯಪ್ರದವು. ಯಾತ್ರಿಕರಿಗೆ ಗೋದಾವರಿಯಲ್ಲಿ ಮುಂಡನವೂ, ಉಪವಾಸವೂ, ಆವಶ್ಯಕಗಳು. ಆ ತೀರವಾಸಿಗಳಿಗೆ ಈ ನಿಯಮವಿಲ್ಲ. ಹೆಂಡತಿಯು ಗರ್ಭಿಣಿಯಾಗಿದ್ದರೂ, ವಿವಾಹಾದಿಮಂಗಳಾನಂತರದಲ್ಲಿಯೂ, ಗೋದಾವರೀತೀರಮುಂಡನದಲ್ಲಿ ದೋಷವಿಲ್ಲ. ಗಯಾಗೋದಾವರೀ ಯಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಮಲಮಾಸಗುರುಶುಕ್ರಾಸ್ತಾದಿ ದೋಷವಿಲ್ಲ. ಮಲಮಾಸದಲ್ಲಿನ ವ್ರತವಿಶೇಷಗಳನ್ನು ಅನ್ಯತ್ರತೀತಿಯತಕ್ಕದ್ದು; ಇಂತು ಮಲಮಾಸ, ಗುರುಶುಕ್ರಾಸ್ತ, ಸಿಂಹಸ್ಥಗುರುಸಮಯ ವರ್ಜ್ಯವರ್ಜ್ಯನಿರ್ಣಯವೆಂಬ ಮೂರನೆಯ ಉದ್ದೇಶವು.

೬. ತಿಥಿನಿರ್ಣಯ ಸಾಮಾನ್ಯಪರಿಭಾಷಾ.

೬. ಪೂರ್ಣವೆಂತಲೂ ಖಂಡವೆಂತಲೂ ತಿಥಿಯು ಎರಡು ವಿಧ. ಸೂರ್ಯೋದಯಕಾಲ ಮೊದಲೊಂದು ಅರವತ್ತುಗಳಿಗೆಗಳವರೆಗೂ ವ್ಯಾಪಿಸಿರುವ ತಿಥಿಯು ಪೂರ್ಣತಿಥಿಯು. ಇದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಭಿನ್ನವಾದದ್ದು ಸುಖಂಡತಿಥಿಯು. ಶುದ್ಧವೆಂತಲೂ, ವಿದ್ಧವೆಂತಲೂ ಸುಖಂಡ ತಿಥಿಯು ಎರಡು ವಿಧ. ಸೂರ್ಯೋದಯ ಮೊದಲೊಂದು ಅಸ್ತಮಯದವರೆಗೂ ಇರುವ, ಶಿವರಾತ್ರಿ ಮುಂತಾದದ್ದರಲ್ಲಿ ನಿಶೀಘದವರೆಗೂ ಇರುವ ತಿಥಿಯು ಶುದ್ಧವೆನಿಸುವುದು. ಇದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಭಿನ್ನವಾದದ್ದು ವಿದ್ಧತಿಥಿಯು. ಪ್ರಾತರ್ನೇಧಿಯೆಂತಲೂ, ಸಾಯಂನೇಧಿಯೆಂತಲೂ ನೇಧಿಯು ಎರಡು ವಿಧ. ಸೂರ್ಯೋದಯಾನಂತರದಲ್ಲಿ ಆರುಗಳಿಗೆಗಳವರೆಗೆ ಬೇರೆ ತಿಥಿಯಸ್ಪರ್ಶ

ವಿದ್ವರೆ ಪ್ರಾತರ್ವೇದಿ, ಸೂರ್ಯಾಸ್ತಮಯಕ್ಕಿಂತಲೂ ಮೊದಲು ಆರುಗಳಿಗೆಯಷ್ಟು ಬೇರ ತಿಥಿಯಸ್ಪರ್ಶವಿದ್ವರೆ ಸಾಯಂ ವೇದಿ. ಏಕಾದಶೀ ವ್ರತವಿಷಯವಾದ ವೇದಿಯು ಮುಂದೆ ಹೇಳಲ್ಪಡುವುದು. ಕೆಲವು ತಿಥಿ ವಿಶೇಷಗಳಲ್ಲಿ ವೇದಾಧಿಕೃತವುಂಟು. ಪಂಚಮಿಯು ಹನ್ನೆರಡುಗಳಿಗೆಗಳ ವರೆಗೂ ಇದ್ದರೆ ಷಷ್ಠಿಯನ್ನು ವಿದ್ವವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ದಶಮಿಯು ಹದಿನೈದುಗಳಿಗೆಗಳಿಂದ ಏಕಾದಶಿಯನ್ನು ವೇದಿಯುಳ್ಳದ್ದನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಚತುರ್ದಶಿಯು ಹದಿನೆಂಟುಗಳಿಗೆಗಳಿಂದ ಪೌರ್ಣಮಾಸ್ಯೆಯನ್ನು ವೇದಿಸುತ್ತದೆ. ವಿದ್ವತಿಥಿಗಳು ಕೆಲವು ಕರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಗ್ರಾಹ್ಯಗಳಾಗಿಯೂ, ಮತ್ತೆ ಕೆಲವು ಕರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ತ್ಯಾಜ್ಯಗಳಾಗಿಯೂ ಆಗುವುವು. ಇದರಲ್ಲಿ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿಯೂ ಶುದ್ಧವಾಗಿಯೂ ಇರುವ ತಿಥಿಯು ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲದಿರುವುದರಿಂದ ಪ್ರಾಯಶಃ ನಿರ್ಣಯವನ್ನು ಅಪೇಕ್ಷಿಸುವುದಿಲ್ಲವು. ನಿಷೇಧ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸಖಂಡತಿಥಿಯೂ ನಿರ್ಣಯಾರ್ಹವಾದದ್ದು. “ನಿಷೇಧಸ್ತು ನಿವೃತ್ತ್ಯಾತ್ಮಾಕಾಲ ಮಾತ್ರ ಮಪೇಕ್ಷತೆ” ಎಂಬ ವಚನದಿಂದ ಅಷ್ಟಮಿ ಮೊದಲಾದವುಗಳಲ್ಲಿ ನಾರಿಕೇಳಾದಿ ಭಕ್ಷಣ ನಿಷೇಧವು ಆಯಾ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ವ್ಯಾಪಿಸಿರುವ ತಿಥಿಯನ್ನು ಅಪೇಕ್ಷಿಸುತ್ತದೆ. ವಿಹಿತವಾದ ವ್ರತಾದಿ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನಿರ್ಣಯವೆಂತೆಂದರೆ-ಅದರಲ್ಲಿ ಯಾವ ಕರ್ಮಕ್ಕೆ ಯಾವುದು ಕಾಲವೋ ಆಕಾಲದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯುಳ್ಳ ತಿಥಿಯನ್ನು ಪರಿಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಹೇಗೆಂದರೆ-ವಿನಾಯಕಾದಿ ವ್ರತದಲ್ಲಿ ಮಧ್ಯಾಹ್ನಾದಿ ಸಮಯದೊಳಗೆ ಪೂಜೆ ಮುಂತಾದ್ದನ್ನು ವಿಧಿಸಿರುವುದರಿಂದ ಮಧ್ಯಾಹ್ನಾದಿ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯುಳ್ಳ ತಿಥಿಯನ್ನು ಪರಿಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಉಭಯ ದಿನಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕರ್ಮಕಾಲದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಿದ್ದರೆ ಅಥವಾ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಅಥವಾ ಅದರ ಒಂದುಭಾಗದ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಿದ್ದರೂ ಯುಗ್ಮವಾಕ್ಯವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ಪೂರ್ವವಿದ್ಧ ತಿಥಿಯನ್ನಾಗಲೀ, ಪರವಿದ್ಧ ತಿಥಿಯನ್ನಾಗಲೀ, ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಯುಗ್ಮವಾಕ್ಯವೆಂದರೆ—“ಯುಗ್ಮಾಗ್ನಿಯುಗ ಭೂತಾನಾಂ ಷಣ್ಮುನೋರ್ವಸುರಂಧ್ರಯೋಃ | ರುದ್ರೇಣ ದ್ವಾದಶೀಯುಕ್ತಾ ಚ ತುರ್ದಶ್ಯಾಚಪೂರ್ಣಿವಾ || ಪ್ರತಿಪದ್ಯಪ್ಯಮಾವಾಸ್ಯಾ ತಿಥ್ಯೋರ್ಯುಗ್ಮಂ ಮಹಾಫಲಂ | ” ಯುಗ್ಮವೆಂದರೆ ದ್ವಿತೀಯೆ. ಅಗ್ನಿ--ತೃತೀಯೆ. ತದಿ

ಗೆಯಿಂದ ವಿಧವಾದ ಬಿದಿಗೆಯನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಬಿದಿಗೆಯಿಂದ ವಿಧವಾದ ತದಿಗೆಯನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಈಪುಕಾರವಾಗಿ ಬಿದಿಗೆ ತದಿಗೆಗಳಿಗೆ ಯುಗ್ಮವೆಂದು ಹೆಸರು. ಚತುರ್ಥೀಪಂಚಮಿಗಳಿಗೆ ಯುಗ್ಮವು ಪಷ್ಠೀಸಸ್ತಮಿಗಳಿಗೆ ಯುಗ್ಮವು. ಆಷ್ವಮಿನವಮಿಗಳಿಗೆ ಯುಗ್ಮವು. ಏಕಾದಶಿ ದ್ವಾದಶಿಗಳಿಗೆ ಯುಗ್ಮವು. ಚತುರ್ದಶಿ ಪಾರ್ಣವಾಸ್ಯಗಳಿಗೆ ಯುಗ್ಮವು. ಅವಾವಾಸ್ಯಾಪ್ರತಿಪತ್ತುಗಳ ಯುಗ್ಮವೂ ಹೀಗೆಯೇ ಎಂದು ವ್ಯವಸ್ಥೆಯು. ಕೆಲವು ವೇಳೆ “ಚತುರ್ಥೀಗಣನಾಥಸ್ಯ ಮಾತೃವಿದ್ಧಾ ಪ್ರಶಸ್ಯತೆ |” ಇತ್ಯಾದಿ ವಿಶೇಷವಚನಗಳಿಂದ ವಿನಾಯಕಪೂಜೋಪಯೋಗಿಯಾದ ಚತುರ್ಥಿಯು ತೃತೀಯಾವಿಧವಾಗಿರುವುದೇ ಪ್ರಶಸ್ತವು ಎಂದೀಪುಕಾರ ವಿಶೇಷನಿರ್ಣಯವನ್ನು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ವಚನಬಲದಿಂದ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕಾಗಿರುವ ತಿಥಿಯು ಕರ್ಮಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲದೆ ಹೋಗುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಸಾಕಲ್ಯವಚನಗಳ ಬಲದಿಂದ ಕರ್ಮಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಇದೆಯೆಂದೇ ಭಾವಿಸಬೇಕು. ಸಾಕಲ್ಯವಚನಗಳಾವುವೆಂದರೆ.

“ಯಾಂತಿಥಿಂ ಸಮನುಪ್ರಾಪ್ಯ ಉದಯಂಯಾತಿಭಾಷ್ಕರಃ |
 ಸಾತಿಥಿಸ್ಸಕಲಾಜ್ಞೇಯಾ ಸ್ನಾನದಾನವ್ರತಾದಿಷು ||೧||
 (ಯಾಂತಿಥಿಂ ಸಮನುಪ್ರಾಪ್ಯಯಾತ್ಯಸ್ತಂಯಾಮಿನೀಪತೀ |
 ಸಾತಿಥಿಸ್ಸಕಲಾಜ್ಞೇಯಾಸ್ನಾನದಾನಾದಿ ಕರ್ಮಸು ||೨||)

ಯಾವ ತಿಥಿಯು ಇರುವಾಗ ಸೂರ್ಯನು ಉದಯಿಸುತ್ತಾನೆಯೋ ಆ ದಿವಸದಲ್ಲೆಲ್ಲ ಮಾಡಬೇಕಾಗಿರುವ ಸ್ನಾನ, ದಾನ, ವ್ರತಾದಿಗಳೊಳಗೆ ಅದೇ ತಿಥಿಯು ಇರುವಂತೆಯೇ ತಿಳಿಯತಕ್ಕದ್ದು ||೧|| (ಚಂದ್ರನು ಯಾವ ತಿಥಿಯಲ್ಲಿದ್ದು ಅಸ್ತನಾಗುತ್ತಾನೆಯೋ ಆ ದಿವಸ ಮಾಡಬೇಕಾದ ಸ್ನಾನ, ದಾನ, ಮೊದಲಾದ ಕರ್ಮಗಳೊಳಗೆಲ್ಲ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅದೇ ತಿಥಿಯೇ ಇರುವುದೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು, ಉದಯಾನಂತರದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಮುಹೂರ್ತಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವ, ಅಸ್ತಮಯಕ್ಕಿಂತಲೂ ಮೊದಲು ಮೂರು ಮುಹೂರ್ತಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವ ತಿಥಿಗೆ ಸಾಕಲ್ಯವ್ಯಾಪ್ತಿ

ಯೆಂಬುದು ಪ್ರಾಯಶಃ ಎರಡು ವಿಧವೆಂದು ಅರಿಯುವುದು) ಇಂತು ಸಾ ಮಾನ್ಯನಿರ್ಣಯವೆಂಬ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಉದ್ದೇಶವು--೪.

೩. ಕರ್ಮವಿಶೇಷ ನಿರ್ಣಯ.

೩. ಏಕಭಕ್ತಾದಿ ಸ್ವರೂಪ ನಿರ್ಣಯ—ದೈವಕರ್ಮಗಳೆಂತಲೂ, ಪಿತೃಕರ್ಮಗಳೆಂತಲೂ, ಕರ್ಮಗಳು ಎರಡುವಿಧವಾಗಿವೆ. ಏಕಭಕ್ತ, ನಕ್ತ, ಅಯಾಚಿತ, ಉಪವಾಸ, ವ್ರತ, ದಾನ. ಎಂಬದಾಗಿ ದೈವಕರ್ಮವು ಆರುಬಗೆಯಾಗಿದೆ. ಮಧ್ಯಾಹ್ನದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವೇ ಬಂದು ಹೊತ್ತು ಬಂದು ಪಾಕದ ಅನ್ನವನ್ನು ಬಂದುಸಾರಿ ಭೋಜನಮಾಡುವುದು ಏಕಭಕ್ತ. ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವೇ ಪ್ರದೋಷಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬಂದುಸಾರಿ ಭೋಜನ ಮಾಡುವುದು ನಕ್ತ. ಯಾರನ್ನೂ ಯಾಚಿಸದೆಯೇ ಆ ದಿನದಲ್ಲಿ ಲಭಿಸಿದ ಅನ್ನವೊದಲಾದದ್ದನ್ನು ಭೋಜನಮಾಡುವುದು ಅಯಾಚಿತ. ಬೇರೊಂದು ದಿನದಲ್ಲಿ ಲಭಿಸಿದ್ದನ್ನಾದರೂ, ಬೇರೆಯಿಸುವ ಹೆಂಡರು ಮಕ್ಕಳು ಮೊದಲಾದವರನ್ನೂ ಯಾಚಿಸದೆಯೇ ಭೋಜನಮಾಡೋಣವು ಅಯಾಚಿತವೆಂದು ಕೆಲವರು. ಅಹೋರಾತ್ರಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಭೋಜನವಿಲ್ಲದಿರೋಣವು ಉಪವಾಸವು. ಪೂಜಾದಿರೂಪವಾಗಿರುವ ಕರ್ಮವಿಶೇಷವು ವ್ರತವು. ಬಂದು ವಸ್ತುವಿನಲ್ಲಿ ತನಗಿರುವ ಸ್ವತ್ವವನ್ನು ನಿವೃತ್ತಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಆಸ್ವತ್ವವನ್ನು ಮತ್ತೊಬ್ಬನಿಗೆ ಮಹಿಸಿಬಿಡೋಣವೇ ದಾನ. ಈ ಏಕಭಕ್ತಾದಿಗಳು ಕೆಲವು ಸಮಯದಲ್ಲಿ ವ್ರತಾದಿಗಳಿಗೆ ಅಂಗವಾಗಿ ವಿಹಿತಗಳಾಗಿವೆ. ಮತ್ತೆ ಕೆಲವು ವೇಳೆ ಏಕಾದಶಮುಂತಾದ ಉಪವಾಸಗಳಿಗೆ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯಾಗಿ ವಿಹಿತಗಳಾಗಿವೆ, ಇನ್ನು ಕೆಲಸಂಧರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ವತಂತ್ರಗಳಾಗಿಯೂ ಇವೆ ಹೀಗೆ ಮೂರುವಿಧ. ವ್ರತಾದಿಗಳಿಗೆ ಅಂಗವಾಗಿರತಕ್ಕವುಗಳಿಗೂ, ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳಾಗಿರತಕ್ಕವುಗಳಿಗೂ, ಅವುಗಳವುಗಳ ಪ್ರಧಾನಗಳನ್ನನುಸರಿಸಿ ನಿರ್ಣಯವು. ಸ್ವತಂತ್ರಗಳಾಗಿರುವವುಗಳಿಗೆ ನಿರ್ಣಯವೆಂತೆಂದರೆ—ಬಂದು ದಿವಸವನ್ನು ಐದು ವಿಧವಾಗಿ ವಿಭಾಗಮಾಡಿ ಅದರೊಳಗೆ ಮೊದಲನೆಯ ಭಾಗವನ್ನು ಪ್ರಾತಃಕಾಲನೆಂದು ತಿಳಿಯತಕ್ಕದ್ದು, ಎರಡನೆಯದು ಸಂಗವನಿಸುವುದು. ಮೂರನೆಯದು ಮಧ್ಯಾಹ್ನ, ನಾಲ್ಕನೆಯ ಭಾಗವು ಅಪರಾ

ಹ್ಲ, ಐದನೆಯದು ಸಾಯಾಹ್ನ, ಸೂರ್ಯಾಸ್ತಮಯಾನಂತರದಲ್ಲಿ ಮೂರು ಮುಹೂರ್ತದವರೆಗೆ ಪ್ರದೋಷ. ಇದರೊಳಗೆ ಏಕಭಕ್ತದಲ್ಲಿ ಮಧ್ಯಾಹ್ನವ್ಯಾಪ್ತಿಯುಳ್ಳ ತಿಥಿಯನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಮೂವತ್ತುಗಳಿಗೆಗಳ ರೂಪವಾಗಿರುವ ದಿವಸದ ಮಧ್ಯಭಾಗಪ್ರಮಾಣದಿಂದ ಹದಿನಾರನೆಯದು ಮೊದಲೊಂದು ಮೂರುಗಳಿಗೆಗಳು ಮುಖ್ಯವಾದ ಭೋಜನಕಾಲವು. ಆಮೇಲೆ ಸಾಯಂಕಾಲದವರೆಗೂ ಗೌಣಕಾಲವು ಇಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವದಿವಸದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವೇ ಮುಖ್ಯಕಾಲವ್ಯಾಪ್ತಿ, ಎರಡನೆಯ ದಿವಸದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವೇ ಮುಖ್ಯಕಾಲವ್ಯಾಪ್ತಿ, ಎರಡುದಿನಗಳಲ್ಲಿಯೂ ವ್ಯಾಪ್ತಿ, ಎರಡು ದಿನಗಳಲ್ಲಿಯೂ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಿಲ್ಲದಿರುವುದು, ಎರಡು ದಿವಸದಲ್ಲಿಯೂ ಸಮವಾಗಿ ಒಂದು ಭಾಗವ್ಯಾಪ್ತಿಯು, ಪೃತ್ಯಾಸದಿಂದ ಕೆಲವು ಭಾಗವ್ಯಾಪ್ತಿಯು, ಹೀಗೆ ಆರುಪಕ್ಷಗಳಾಗುತ್ತವೆ. ಇದರೊಳಗೆ ಪೂರ್ವದಿವಸದಲ್ಲಿಯೇ ಮುಖ್ಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕಾದ ತಿಥಿಯು ಇದ್ದರೆ ಪೂರ್ವದಿವಸವೇ ಗ್ರಾಹ್ಯವಾದದ್ದು. ಎರಡನೆಯ ದಿವಸದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವೇ ಇದ್ದರೆ ಎರಡನೆಯ ದಿನವೇ ಗ್ರಾಹ್ಯವೆಂಬುದು ನಿಸ್ಸಂದೇಹ. ಎರಡು ಕಡೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಪೂರ್ಣವ್ಯಾಪ್ತಿಯಿದ್ದರೆ ಯುಗ್ಮವಾಕ್ಯದಿಂದ ನಿರ್ಣಯವು. ಉಭಯತ್ರವ್ಯಾಪ್ತಿಯಿಲ್ಲದಿರುವಾಗಲೂ ಗೌಣಕಾಲವ್ಯಾಪ್ತಿಯಿರುವುದರಿಂದ ಪೂರ್ವದಿವಸವೇ ಗ್ರಾಹ್ಯವಾದದ್ದು. ಉಭಯತ್ರ ಸಮವಾಗಿ ಒಂದು ಭಾಗವ್ಯಾಪ್ತಿಯಿದ್ದರೆ ಆಗಲೂ ಪೂರ್ವವೇ; ವೈಷವ್ಯದಿಂದ ಏಕದೇಶವ್ಯಾಪ್ತಿ ಇದ್ದಲ್ಲಿ ಎರಡು ದಿನಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕರ್ಮಪೂರ್ತಿಯಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಸಾಕಾಗುವಷ್ಟು ಕಾಲವು ಸಿಕ್ಕುವುದಾದರೆ ಯುಗ್ಮವಾಕ್ಯದಿಂದ ನಿರ್ಣಯವು. ಕರ್ಮಕ್ಕೆ ಬೇಕಾಗುವಷ್ಟು ಕಾಲವು ದೊರೆಯದೆ ಹೋದರೆ ಪೂರ್ವ ತಿಥಿಯೇ ಗ್ರಾಹ್ಯವು.

ಇಂತು ಏಕಭಕ್ತನಿರ್ಣಯ.

ನಕ್ತವಿವರವೆಂತೆಂದರೆ--ಅದರಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯಾಸ್ತಮಯಾನಂತರಮೂರು ಮುಹೂರ್ತರೂಪವಾಗಿರುವ ಪ್ರದೋಷಕಾಲವ್ಯಾಪ್ತಿಯುಳ್ಳ ತಿಥಿಯು ಗ್ರಾಹ್ಯವು. ನಕ್ತದಲ್ಲಿ ಎರಡು ದಿವಸಗಳೊಳಗೊಂದರಲ್ಲಿ ಆ ತಿಥಿಯು ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಿದ್ದರೂ ಅಥವಾ ಒಂದು ಭಾಗಮಾತ್ರ ಸ್ಪರ್ಶವಿದ್ದರೂ

ಆ ತಿಥಿಯನ್ನೇ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಆದರೆ ಅಸ್ತಮಯಾನಂತರದಲ್ಲಿ ಮೂರುಗಳಿಗೆಯ ರೂಪವಾಗಿರುವ ಸುಧ್ಯಾಕಾಲವನ್ನು ಕಳೆದೇ ಭೋಜನ ಮಾಡಬೇಕು. ಸುಧ್ಯಾಕಾಲದಲ್ಲಿ ಭೋಜನ, ನಿದ್ರೆ, ವೈಧುನ, ಅಧ್ಯಯನ, ಇವುಗಳು ನಿಷೇಧಿಸಲ್ಪಟ್ಟವೆ. ಯತಿಗಳಿಗೂ, ಅಪುತ್ರವಂತರಿಗೂ ಅವಶ್ಯಕರಿಗೂ, ವಿಧವೆಯರಿಗೂ, ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಭೋಜನವು ನಿಷಿದ್ಧವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅವರು ನಕ್ತವನ್ನು ಸಾಯಾಹ್ನ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯುಳ್ಳ ದಿನದ ಎಂಟನೆಯ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಆಚರಿಸತಕ್ಕದ್ದು. ಹೀಗೆ ಸಾರನಕ್ತವನ್ನೂ ಸಾಯಾಹ್ನ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಹಗಲೊಳಗೇ ಮಾಡಬೇಕು. ಎರಡು ದಿನಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರದೋಷವ್ಯಾಪ್ತಿ ಯಿದ್ದರೆ ಪರತಿಥಿಯೇ ಗ್ರಾಹ್ಯವು. ದಿನದ್ವಯದಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರದೋಷವ್ಯಾಪ್ತೃಭಾವದಲ್ಲಿ ಪರದಿನದೊಳಗೇ ಸಾಯಂಕಾಲದಲ್ಲಿ, ದಿನದ ಎಂಟನೆಯ ಭಾಗದೊಳಗೆ ನಕ್ತವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕಲ್ಲದೆ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಮಾಡಕೂಡದು. ಸಮವ್ಯಾಪ್ತಿ ಯಿದ್ದರೂ, ಒಂದು ಭಾಗ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಯಿದ್ದರೂ ಪರದಿನವೇ ಗ್ರಾಹ್ಯವಾದದ್ದು. ವೈಷವ್ಯದಿಂದ ಪ್ರದೋಷದ ಬಾದು ಭಾಗದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಯಿದ್ದರೆ ಎಂದರೆ ಪೂಜಾಭೋಜನಗಳಿಗೆ ಸಾಕಾಗುವಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚು ಕಾಲವು ಸಿಕ್ಕುವುದಾದರೆ, ಆಗ ಆಧಿಕ್ಯವುಳ್ಳ ಪೂರ್ವ ತಿಥಿಯು ಗ್ರಾಹ್ಯವು. ಹಾಗಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಸಾವ್ಯ ಪಕ್ಷದಂತೆ ಉತ್ತರ ತಿಥಿಯೇ ಗ್ರಾಹ್ಯವು. ಆಧಿಕ್ಯವಶದಿಂದ ಪೂರ್ವತಿಥಿಯು ಗ್ರಾಹ್ಯವಲ್ಲ. ನಕ್ತವ್ರತ ಭೋಜನವು ವಿಧಿವಿಹಿತವಾದುದರಿಂದ ರವಿವಾಸರಸಂಕ್ರಾಂತ್ಯಾದಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಆಚರಿಸತಕ್ಕದ್ದು. ರವಿವಾರಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ರಾತ್ರಿಭೋಜನ ನಿಷೇಧವೆಂಬುದು ರಾಗ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿರುವ ಭೋಜನ ನಿಷೇಧಪರವೆಂದು ತಿಳಿಯತಕ್ಕದ್ದು. ಏಕಾದಶಿ ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಗೆ ಪ್ರತ್ಯಾನ್ವಾಯ ಎಂದರೆ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯಾಗಿರುವ ನಕ್ತವಾದರೋ ಉಪವಾಸಕ್ಕೆ ಗೊತ್ತಾಗಿರುವ ದಿನದಲ್ಲಿಯೇ ಆಚರಿಸತಕ್ಕದ್ದು. ಅಯಾಚಿತವೆಂಬುದು ಅಹೋರಾತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ನೆರವೇರಿಸತಕ್ಕದ್ದಾದುದರಿಂದ ಉಪವಾಸದಂತೆಯೇ ನಿರ್ಣಯವನ್ನರಿಯುವುದು. ಪಿತ್ರೈ ಕರ್ಮಗಳಿಗೆ ಅವರಾಹ್ನ ಮೊದಲಾದ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಿಂದ ನಿರ್ಣಯವು. ಇದು ಆಯಾಯ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ಹೇಳ

ಲ್ಪಡುವುದು. ಪೂರ್ವ ದಿವಸದಲ್ಲಿ ಲಚರಿಸಿದ ಏಕಭಕ್ತ, ನಕ್ತ, ಅಯಾಚಿತ, ಉಪವಾಸ, ಇವುಗಳಿಗೆ ಎರಡನೆಯ ದಿವಸ ಆ ತಿಥಿಯ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಪಾರಣೆಯು. ಆ ತಿಥಿಯು ಮೂರು ಯಾಮಗಳಿಗಿಂತ ಮೇಲೆಯೂ ಇರುವುದಾದರೆ ಪ್ರಾತಃಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಪಾರಣವೆಂದು ಎಲ್ಲ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ತಿಳಿಯತಕ್ಕದ್ದು, ಎಂಬುದಾಗಿ ಮಾನ್ವಾಚಾರ್ಯರ ಮತವು. ಇಂತು ಏಕಭಕ್ತಾದಿ ನಿರ್ಣಯವೆಂಬ ಐದನೆಯ ಉದ್ದೇಶವು ||೫||

೧. ವ್ರತಪರಿಭಾಷೆ—

೧. ವ್ರತಪರಿಭಾಷೆ—ವ್ರತಾಚರಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೂ ಶೂದ್ರರಿಗೂ ಎರಡುರಾತ್ರಿಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಉಪವಾಸಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಅಧಿಕಾರವಿಲ್ಲ. ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ಗಂಡನ ಆಜ್ಞೆಯಿಲ್ಲದೆ ವ್ರತೋಪವಾಸವೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಮಾಡುವ ಅಧಿಕಾರವಿಲ್ಲ. ಉಪವಾಸ ದಿನಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಪಿತೃದಿನಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಕಡ್ಡಿಯಿಂದ ಹಲ್ಲುಜ್ಜುಕೂಡದು. ಎಲೆವೊದಲಾದವುಗಳಿಂದಾಗಲಿ ಅಥವಾ ಹನ್ನೆರಡು ಸಾರಿ ಬಾಯಿಮುಕ್ಕುಳಿಸುವುದರಿಂದಾಗಲಿ, ಶುದ್ಧಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ನೀರಿನಿಂದ ತುಂಬಿದ ತಾವು ಪಾತ್ರೆಯನ್ನು ಕೈಯಲ್ಲಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಉತ್ತರಾಭಿಮುಖವಾಗಿ, ಬೆಳಗಿನ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಉಪವಾಸವೊದಲಾದ ವ್ರತಗಳಿಗೆ, ಸಂಕಲ್ಪ ಮಾಡಬೇಕು. ಹೊಸದಾಗಿ ಪ್ರಾರಂಭಿಸುವ ವ್ರತವನ್ನೂ ಮತ್ತು ಉದ್ಯಾಪನೆಯನ್ನೂ, ಅಧಿಕವಾಸದಲ್ಲಿಯೂ, ಗುರು, ಶುಕ್ರರ ಅಸ್ತಕಾಲಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ವೈಧೃತಿ, ವೃತ್ತೀಪಾತ, ವೊದಲಾದ ದುಷ್ಟಯೋಗಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಭದ್ರಾ ಎಂಬ ಕರಣದಲ್ಲಿಯೂ, ಮಂಗಳ, ಶನಿ, ವೊದಲಾದ ಕ್ರೂರವಾರಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಅನಾವಾಸ್ಯೆ ವೊದಲಾದ ಅಯೋಗ್ಯತಿಥಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಮಾಡಕೂಡದು. ಹೀಗೆಯೇ ಖಾಡತಿಥಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಮಾಡಕೂಡದು. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸತ್ಯವ್ರತನು ಹೇಳಿರುವುದೇನೆಂದರೆ—

ಉದಯಸ್ಥಾ ತಿಥಿರಾಹಿ ನಭವೇದ್ಧಿ ನಮಧ್ಯಭಾಕ್ |

ಸಾಖಾಡಾ ನ ವ್ರತಾನಾಂ ಸ್ಯಾದಾರಂಭಶ್ಚ ಸಮಾಪನಂ ||೧||

ಯಾವದಿನದ ಸೂರ್ಯೋದಯಕಾಲದಲ್ಲಿರುವ ತಿಥಿಯು ಆದಿನದ ಮಧ್ಯಾಹ್ನದವರೆಗೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲವೋ, ಆದಿನದ ತಿಥಿಯು ಖಾಡತಿಥಿಯೆನಿಸಿ

ಕೊಳ್ಳುವುದು. ಆ ದಿನದಲ್ಲಿ ಹೊಸದಾಗಿ ವ್ರತವನ್ನು ಮಾಡುವುದೂ, ಮತ್ತು, ವ್ರತದಉದ್ಯಾಪನೆಯನ್ನೂ ಮಾಡುವುದೂ, ಕೂಡದು, ಎಂದು. ||

ಕ್ಷಮಾ ಸತ್ಯಂ ದಯಾ ದಾಸಂ ಶೌಚ ಮಿಂದ್ರಿಯ ನಿಗ್ರಹಃ |

ದೇವಪೂಜಾ ಚ ಹವನಂ ಸಂತೋಷ ಸ್ತೇಯವರ್ಜನಂ ||೨||

ಎಲ್ಲಾವ್ರತಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ವ್ರತದೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ವಹಿಸಿರುವವರಿಗೆ ಸಹ ನ, ನಿಶ್ಚಯವಾದ ಮಾತು, ಕರುಣೆ, ದಾನ, ಪರಿಶುದ್ಧತ್ವ, ಇಂದ್ರಿಯ ನಿಗ್ರಹ, ದೇವತಾಪೂಜೆ, ಹೋಮ, ಸಂತೋಷ, ಕದಿಯದಿರುವುದು, ಇವುಗಳು ಅವಶ್ಯಕವಾದವುಗಳು. ಇಲ್ಲಿ ಹೋಮಗಳು ಕಾಮ್ಯವ್ರತಗಳಲ್ಲಿ, ವ್ಯಾಹೃತಿ ಮಂತ್ರಗಳಿಂದ ಮಾಡಬೇಕಾದವುಗಳಾಗಿವೆಯಲ್ಲದೆ ಬೇರೆ ಹೋಮಗಳು ಅಲ್ಲ. ಯಾವದೇವತೆಯನ್ನು ಉದ್ದೇಶಮಾಡಿ ಕೊಂಡು ಉಪವಾಸವ್ರತವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾರೆಯೋ, ಆದೇವತೆಯ ಜಪ, ಧ್ಯಾನ, ಅದರ ಕಥೆಯನ್ನು ಕೇಳುವುದು, ಆದೇವತೆಯ ಪೂಜೆ, ಆದೇವತೆಯ ನಾಮಾವಳಿಯನ್ನು ಕೇಳುವುದು, ಪಾರಾಯಣ ಮಾಡುವುದು, ಇವುಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಮಾಡಬೇಕು. ಉಪವಾಸ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಅನ್ನವನ್ನು ಮನಃಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ನೋಡುವುದು, ಅದರವಾಸನೆಯನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವುದು, ಅಭ್ಯಂಗಸ್ನಾನ, ತಾಂಬೂಲಚರ್ವಣ, ಗಂಧಲೇಪನ, ಇವುಗಳನ್ನು ಬಿಡಬೇಕು. ಸುವಾಸಿನಿಯರು ಮಾಡುವ ಮಂಗಳಕರವಾದ ವ್ರತದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಅಭ್ಯಂಗಸ್ನಾನ, ತಾಂಬೂಲ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಬಿಡಬೇಕಾದದ್ದಿಲ್ಲ.

ಆಪ್ತ್ಯೈತಾಸ್ಯ ವ್ರತಘ್ನಿನಿ ಆಪೋ ಮೂಲಂ ಫಲಂ ಪಯಃ |

ಹವಿಬ್ರಾಹ್ಮಣಕಾಮ್ಯಾ ಚ ಗುರೋರ್ವ ಚನಮಾಷ್ಠಂ ||೧||

ನೀರು, ಗೆಡ್ಡೆ ಗಣಸುಗಳು, ಹಣ್ಣು, ಹಾಲು, ಹವಿಸ್ಸು, ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಇಷ್ಟವನ್ನುನೆರವೇರಿಸುವರು, ಗುರುವಿನ ಮಾತು, ಔಷಧ; ಈ ಎಂಟನ್ನು ವ್ರತಾಚರಣೆ ಮಾಡತಕ್ಕವರು ಸ್ವೀಕಾರ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ವ್ರತನಿಯಮಕ್ಕೆ ಭಂಗಬರುವುದಿಲ್ಲ. ||೧||

ಅಜ್ಞಾನದಿಂದ (ಪ್ರಮಾದ) ವ್ರತನಿಯಮಕ್ಕೆ ಭಂಗವುಂಟಾದರೆ ಮೂರುದಿನಗಳು ಉಪವಾಸಮಾಡಿ ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಕ್ಷೌರಮಾಡಿಸಿಕೊಂಡು

ಡು ಶುದ್ಧನಾಗಿ ಪುನಃ ವ್ರತವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಉಪವಾಸಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಶಕ್ತಿಯಿಲ್ಲದವರು ವ್ರತಮಾಡಬೇಕಾದರೆ, ಬಬ್ಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗೆ ಭೋಜನ ಮಾಡಿಸುವುದು ಅಥವಾ ಬಬ್ಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಊಟಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಷ್ಟು ದ್ರವ್ಯವನ್ನು ದಾನಮಾಡುವುದು, ಅಥವಾ ಸಹಸ್ರಗಾಯತ್ರೀ ಜಪ ಮಾಡುವುದು, ಇಲ್ಲವೆ ಹನ್ನೆರಡು ಪ್ರಾಣಾಯಾಮಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದು, ಇವುಗಳನ್ನು ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತ ರೂಪವಾಗಿ ಮಾಡಬೇಕು. ಹಿಡಿದಿರುವ ವ್ರತವನ್ನು ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಶಕ್ತಿಯಿಲ್ಲದಿದ್ದವರು ಮತ್ತೊಬ್ಬರಿಂದ ಮಾಡಿಸಬಹುದು, ಬಬ್ಬರಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ ವ್ರತಮಾಡತಕ್ಕವರು ಅವರ ಮಗ, ಹೆಂಡತಿ, ಗಂಡ, ಸಹೋದರ, ಪುರೋಹಿತ, ಸ್ನೇಹಿತ; ಇವರಲ್ಲಿ ಯಾರಾದರೂ ಬಬ್ಬರಾಗಿರಬೇಕು. ಮೇಲೆ ಹೇಳಿರುವ ಮಗ ಮೊದಲಾದವರು ತಂದೆ ಮೊದಲಾದವರಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ ವ್ರತಮಾಡಿದರೆ ಅವ್ರತಮಾಡಿಬಿಡುವುದನ್ನು ತಾವೂ ಹೊಂದುವರು.

ಅಸಕ್ಯಜ್ಜಲ ಪಾನಾಚ್ಚ ಸಕ್ಯತ್ರಾಂಬೂಲಚರ್ಮಣಾತ್ |

ಉಪವಾಸಃ ಪ್ರಣಶೈಲತ ದಿವಾಸ್ವಾಪಾಚ್ಚ ವೈಘನಾತ್ ||೧||

ಬಾಯಾರಿಕೆಯನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಒಂದು ಸಾರಿ ನೀರನ್ನು ಕುಡಿಯದೆ ಆಗಾಗ್ಯೇ ನೀರನ್ನು ಕುಡಿಯುವುದರಿಂದಲೂ, ಅಡಕೆಲೆಯನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳುವುದರಿಂದಲೂ, ಹಗಲು ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ನಿದ್ರೆ ಮಾಡುವುದರಿಂದಲೂ, ಸ್ತ್ರೀಸಂಭೋಗದಿಂದಲೂ, ಉಪವಾಸ ನಿಯಮಕ್ಕೆ ಭಂಗವುಂಟಾಗುವುದು. ||೧||

ಸಂಭೋಗವಿಷಯವನ್ನು ಸ್ಮರಿಸುವುದು, ಮತ್ತೊಬ್ಬರೊಡನೆ ವರ್ಣಿಸಿ ಹೇಳುವುದು, ಸ್ತ್ರೀಯನ್ನು ಮನಃಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ನೋಡುವುದು, ಸ್ತ್ರೀಯಸಂಗಡ ಆಟವಾಡುವುದು, ಗುಟ್ಟಾಗಿ ಮಾತನಾಡುವುದು, ಸಂಭೋಗವನ್ನು ಅಪೇಕ್ಷಿಸುವುದು, ಗೊತ್ತು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು, ಸಂಭೋಗ ಮಾಡುವುದು, ಈ ಎಂಟೂ ಸ್ತ್ರೀಸಂಗದ ಭೇದಗಳು. ಬಾಯಾರಿಕೆಯಿಂದ ಪ್ರಾಣವೇ ಹೋಗುವಷ್ಟು ಸಂಕಟವಾದಾಗ ಅನೇಕಸಾರಿ ನೀರನ್ನು ಕುಡಿದಾಗ್ಯೂ ಬೋಷವಿಲ್ಲ, ಚರ್ಮದ ಚೀಲದಲ್ಲಿನ ನೀರು, ಎಮ್ಮೆ, ಕುರಿ ಮೊದಲಾದ ಹಸುವಿಗಿಂತ ಬೇರೆ ಜಾತಿಯ ಪಶುಗಳಹಾಲು,

ಕಿರುಗಡಲೆ, ನಿಂಬೆಯಹಣ್ಣು, ಮುತ್ತಿನ ಚಿಪ್ಪಿನ ಸುಣ್ಣು, ಮೊದಲಾದ ಭೋಗಯೋಗ್ಯವಾದ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ವ್ರತದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗಿಸಿ ಕೊಳ್ಳಕೂಡದು, ಕಣ್ಣೀರು ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಕೋರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು, ಇವುಗಳು ತತ್ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿಯೇ ವ್ರತನಿಯಮನ್ನು ಹಾಳುಮಾಡುವುವು. ವ್ರತಮಾಡತಕ್ಕವರು ಆದಿನದಲ್ಲಿ ಪರಾನ್ನವನ್ನೂ ಉಟಮಾಡಿದರೆ ಅನ್ನವನ್ನಿಟ್ಟವರಿಗೆ ವ್ರತಫಲವು ಸೇರುವುದು. ಎಳ್ಳು, ಹಸರು; ಇವು ಹೊರತು ಉಳಿದ, ಕಡಲೆ ಮೊದಲಾದ, ಹೊಟ್ಟು ಅಥವಾ ಸಿಪ್ಪೆಯುಳ್ಳ ಧಾನ್ಯಗಳನ್ನೂ, ಉದ್ದನ್ನೂ, ಮುಲ್ಲಂಗಿ ಮೊದಲಾದ ಕಾರವಾದ ವಸ್ತುಗಳನ್ನೂ, ಉಪ್ಪು, ಮದ್ಯ, ಮಾಂಸ, ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನೂ ಬಿಡಬೇಕು.

ವ್ರತಾದಿಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಬಹುದಾದ ಆಹಾರವಸ್ತುಗಳು.

ನವಣೆ, ಸಜ್ಜೆ, ಮೊದಲಾದ ತೃಣಧಾನ್ಯಗಳೂ, ಗೋಧಿಯೂ, ತಕ್ಕವು. ಬತ್ತ, ಹೆಸರು, ಯವೆ, ಎಳ್ಳು, ನವಣೆ, ನೆಲಗಡಲೆ, ಮುಂತಾದ ಧಾನ್ಯಗಳೂ, ಬಿಳಿಯ ಮುಲ್ಲಂಗಿ, ಸೂರಣ, ಮೊದಲಾದ ಗಡ್ಡೆ, ಸ್ಯೂಧವಲವಣ, ಸಮುದ್ರದ ಉಪ್ಪು, ಹಸುವಿನ ಹಾಲು, ಮೊಸರು, ತುಪ್ಪ ಇವುಗಳೂ, ಅಳಲೆಕಾಯಿ, ಹಿಪ್ಪಲಿ, ಶುಂಠಿ, ಜೀರಿಗೆ, ಇವೂ, ತೆಂಗಿನ ಕಾಯಿ, ಹಲಸು, ಮಾವು, ಹುಣಸೆ, ಬಾಳೆ, ಲವಲಿ, ನೆಲ್ಲಿ, ಹಣ್ಣುಗಳೂ, ಬೆಲ್ಲವಲ್ಲದೆ ಕಬ್ಬಿನಿಂದಾಗುವ ಕಲ್ಲು ಸಕ್ಕರೆ ಮೊದಲಾದ ಇತರವಸ್ತುಗಳೂ, ಎಣ್ಣೆಯಲ್ಲಿ ಕರಿದು ಮಾಡಿರುವ ಪದಾರ್ಥಗಳೂ, ಆಹಾರಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾದವು. ಹಸುವಿನ ಮಜ್ಜೆಗೆಯೂ, ಎಮ್ಮೆಯ ತುಪ್ಪವೂ, ಕೆಲವು ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ತಕ್ಕವು ಎಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ವ್ರತವಿಧಿಯನ್ನು ಗೊತ್ತಾಗಿ ಹೇಳದಿದ್ದ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಉದ್ದಿನ ಕಾಳು ಮುಂತಾದ್ದರ ತೂಕವುಳ್ಳ, ಚೆನ್ನ, ಅಥವಾ ಬೆಳ್ಳಿಯ ಪ್ರತಿಯನ್ನು ಮಾಡಿಸಿ ಪೂಜಿಸಬೇಕೆಂತಲೂ, ಹೋಮದ್ರವ್ಯವು ಗೊತ್ತಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ತುಪ್ಪವನ್ನುಪಯೋಗಿಸಬೇಕೆಂತಲೂ, ಪ್ರಧಾನ ದೇವತೆಯನ್ನು ಹೇಳಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಬ್ರಹ್ಮನೆಂತಲೂ, ಮಂತ್ರವನ್ನು ಹೇಳದಿದ್ದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಹೃತಿ ಮಂತ್ರವೆಂತಲೂ, ಹೋಮ ಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ಹೇಳದಿದ್ದರೆ ೧೧ ಅಥವಾ ೨೧ ಅಥವಾ ೪ ಎಂತಲೂ ಉಪವಾಸಮಾಡಿದ್ದು ಸಾಂಗವಾಗುವುದಕ್ಕಾಗಿ

ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಭೋಜನ ಮಾಡಿಸಬೇಕೆಂತಲೂ, ಉದ್ಯಾಪನೆಯ ವಿಧಿಸಿ ಕ್ಕ ದಿದ್ದರೆ ಗೋದಾನವನ್ನಾಗಲಿ, ಸುವರ್ಣದಾನವನ್ನಾಗಲಿ ಮಾಡಬೇಕೆಂತ ಲೂ, ತಿಳಿಯಬೇಕು. ದೇವರು ಸುಪ್ರೀತನಾದನೆಂದು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಹೇಳಿದರೆ ವ್ರತವು ಸಾಂಗವಾಗುವುದು. ಅವರು ಹಾಗೆ ಹೇಳುವುದನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸತಕ್ಕವರು ದಕ್ಷಿಣೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಕೇಳತಕ್ಕದ್ದು. ಹಿಡಿ ದ ವ್ರತವನ್ನು ಮಾಡದೆ ಬಿಡುವವನು ಚಂಡಾಲನಿಗೆ ಸಮಾನನಾಗುವನು. ವಿಧವೆಯರು ವ್ರತಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ಬಿಳಿಯ ಬಟ್ಟೆಯನ್ನೇ ಉಟ್ಟು ಕೊಳ್ಳಬೇ ಕು. ಕೆಂಪುಬಣ್ಣ, ಮಿಶ್ರವರ್ಣವುಳ್ಳ ಬಟ್ಟೆಗಳನ್ನು ಡಕೂಡದು.

ವ್ರತನಿಯಮ ಮೊದಲಾದವುಗಳಲ್ಲಿ ಜಾತಾಶೌಚ ಮುಂತಾದವು

ಬಂದರೆ ಮಾಡಬೇಕಾದ ವಿಧಿ :—

ನಿಯಮಕಾಲದಲ್ಲಿ ಜಾತಾಶೌಚ ಮುಂತಾದವು ಬಂದರೂ, ಸ್ತ್ರೀ ಯರು ತಾವು ಮಾಡಬೇಕಾದ ವ್ರತ ದಿನದಲ್ಲಿ ಬಹಿಷ್ಠಿಯರಾದರೂ, ಜ್ವರ ಮೊದಲಾದ ರೋಗಗಳಿಂದ ಆತಕ್ಕರಾಗಿದ್ದಾಗ್ಯೂ, ತಾವು ಹಿಡಿ ಗಿರುವ ವ್ರತಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕಾದರೆ, ಆದಿಸ ತಾವು ಮಾಡಬೇ ಕಾದ ಆಹಾರ ಮೊದಲಾದ ದೇಹಸಂಬಂಧವಾದ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ತಾವೇ ಮಾಡಬೇಕು. ಪೂಜೆ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಇತರರಿಂದ ಮಾಡಿಸ ಬೇಕು. ಆಶೌಚಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವದಿಂದ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ವ್ರತಾದಿಗಳ ನ್ನು ಇತರರ ಮೂಲಕವಾಗಿ ಮಾಡಿಸಬಹುದೇ ಹೊರತು ಹೊ ಸದಾಗಿ ವ್ರತಾದಿಗಳನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸ ಕೂಡದು.

ಕಾಮ್ಯೇ ಪ್ರತಿನಿಧಿ ನಾರ್ಹಿಸ್ತಿನಿತ್ಯೇ ಸ್ಯಮಿತ್ತಿಕೇಚಸಃ |

ಕಾಮ್ಯೇಪ್ಯುಪಕ್ರಮಾ ದೂರ್ಧ್ವಂ ಕೇಚಿತ್ಪ್ರತಿನಿಧಿವಿದುಃ||೧||

ನಿತ್ಯ, ನೈಮಿತ್ತಿಕ, ಕಾಮ್ಯ, ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಯಾರು ಮಾಡಬೇ ಕಾಗಿದೆಯೋ ಅವರೇ ಮಾಡಬೇಕಲ್ಲದೆ ಮತ್ತೊಬ್ಬರಿಂದ ಮಾಡಿಸಕೂ ಡದು. ಜಾತಾಶೌಚಾದಿಗಳಿಂದ ಅಡ್ಡಿ ಬಂದರೆ ಆ ಕರ್ಮವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬಿಡಬೇಕು. ಹೊಸದಾಗಿ ಪ್ರಾರಂಭಿಸದೆ ಮೊದಲಿನಿಂದಲೂ ಮಾಡು ತ್ತಿದ್ದ ವ್ರತಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಅಂಥಾ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ತಕ್ಕವರಾದ ಇತ ರರಿಂದ ಮಾಡಿಸಬಹುದೆಂಬುದಾಗಿ ಕೆಲವರು ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಪಡುವರು.

ನಸ್ಯಾಪ್ತೈತ್ತಿನಿಧಿರ್ಮಂತ್ರಸ್ಯಾಮಿದೇವಾಗ್ನಿಕರ್ಮಸು |

ನಾಪಿಪ್ರತಿ ನಿಧಾತವ್ಯಂ ಸಿಷಿದ್ಧಂ ವಸ್ತುಕುತ್ರಚಿತ್ ||೧||

ಕಾರ್ಯಲೋಚನ, ಮಂತ್ರ, ಸ್ಯಾಮಿಕಾರ್ಯ, ದೇವತಾಕಾರ್ಯ, ಅಗ್ನಿಕಾರ್ಯ, ಇವುಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕಾದವರೇ ಮಾಡಬೇಕಲ್ಲದೆ ತಮಗೆ ಬದಲಾಗಿ ಇನ್ನೊಬ್ಬರಿಂದ ಮಾಡಿಸಕೂಡದು. ಅಯೋಗ್ಯವೆಂದು ತೆಗೆದುಹಾಕಿರುವ ವಸ್ತುವಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ ಮತ್ತೊಂದು ವಸ್ತುವನ್ನು ಯಾವಾಗಲೂ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬೇಕು, ಎಂದರ ಪ್ರಕೃತದಲ್ಲಿ ಮಾಡಬೇಕಾದವನಿಗೆ ಆಶಾಚ ಮೊದಲಾದ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಪ್ರಕೃತ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರವಿಲ್ಲದೆ ಹೋದರೆ ಹಾಗೆ ನಿಷೇಧಿಸಲ್ಪಟ್ಟವನ ಬದಲು ಬುದವನೂ ಅದರಲ್ಲಿರತಕ್ಕ ಅಧಿಕಾರಿ ಯಾಗಲಾರನಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ||೧||

ಉಪವಾಸ, ಪಾರಣ, ಏಕಭಕ್ತ ; ಇವೆಲ್ಲವೂ ಬಂದು ದಿನದಲ್ಲಿ ಕೂಡಿದರೆ ಮಾಡಬೇಕಾದದ್ದು.

ವ್ರತ, ದಾನ, ಹೋಮ, ಮುಂತಾದ ಪರಸ್ಪರವಿರೋಧವಿಲ್ಲದ ಕರ್ಮಗಳಾದರೆ ಬುದಾದಾಗುತ್ತಲೂ ಬಂದನ್ನು ಕ್ರಮವಾಗಿ ಮಾಡಬಹುದು. ಹಾಗಲ್ಲದೆ ಬಂದನ್ನು ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಮತ್ತೊಂದಕ್ಕೆ ತೊಂದರೆಯಾಗುವಂತೆ ಏಕಭಕ್ತ, ಉಪವಾಸ, ಪಾರಣೆ ಮೊದಲಾದವುಗಳೆರಡು ಅಥವಾ ಮೂರು ಬುದೇದಿನದಲ್ಲಿ ಸೇರಿದರೆ ಅವುಗಳಲ್ಲೊಂದನ್ನು ಮಾಡಿ ಉಳಿದದ್ದನ್ನು ಮಗ, ಅಥವಾ ಹೆಂಡತಿ, ಇಂಥವರಿಂದ ಮಾಡಿಸಬೇಕು. ಚತುರ್ದಶೀ, ಅಷ್ಟಮಿ, ಮುಂತಾದ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಹಗಲು ಊಟಮಾಡಕೂಡದು. ಹಿಂದಣದಿನವ ಮಾಡಿದ್ದ ವ್ರತದ ಪೂರ್ತಿಗಾಗಿ ಮಾಡಬೇಕಾದ ಪಾರಣೆಯನ್ನು ಆ ತಿಥಿಗಳಲ್ಲಿ ಮಾಡಬೇಕಾಗಿ ಬಂದರೆ ಹಗಲಿನಲ್ಲಿ ಊಟವನ್ನೇ ಮಾಡಬೇಕು, ಏಕೆಂದರೆ ಪಾರಣೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂಬುವುದು ನಿಯಮವು, ಆದರೆ ತಿಥಿಯನ್ನುದ್ದೇಶಿಸಿ ಹಗಲು ಭೋಜನವನ್ನು ಮಾಡಕೂಡವೆಂದು ನಿಷೇಧಿಸಿರುವುದು, ಊಟದಮೇಲಣ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಮಾತ್ರ ಊಟಮಾಡುವುದು ಸರಿಯಲ್ಲವೆಂಬ ಅರ್ಥವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವುದಕ್ಕೇ, ಎಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಹೀಗೆಯೇ ಭಾನುವಾರದಲ್ಲಿ ಸ್ಕಂ

ಕಟ ಚತುರ್ಥೀವ್ರತವು ಬಂದರೆ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಭೋಜನಮಾಡಬೇಕು. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಭಾನುವಾರ ರಾತ್ರಿ ಭೋಜನಮಾಡಕೂಡದೆಂಬ ನಿಷೇಧವು ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅನ್ವಯಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಹೀಗೆ ಅಷ್ಟಮಿ ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಂದ ಭೋಜನಕ್ಕೂ, ಭಾನುವಾರ ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಂದ ರಾತ್ರಿಭೋಜನಕ್ಕೂ, ನಿಷೇಧವು. ಬಂದೇದಿನದಲ್ಲಿ ಉಂಟಾದರೆ ಆದಿವಸ ಉಪವಾಸವನ್ನೇ ಮಾಡಬೇಕು. ಪುತ್ರವಂತನಾದ ಗೃಹಸ್ಥನಿಗೆ ಸಂಕ್ರಮಣಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಉಪವಾಸಕ್ಕೂ, ಅದೇದಿನದಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟಮಿ ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಂದ ಹಗಲು ಭೋಜನಕ್ಕೂ, ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲದಂತಾದರೆ, ಏನಾದರೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಆಹಾರವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು, ಉಪವಾಸವನ್ನೇ ಮಾಡಬೇಕು. ಚಂದ್ರಾಯಣವ್ರತಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಏಕಾದಶೀವ್ರತವು ಬಂದರೆ. ಆದಿನದಲ್ಲಿ ಕ್ಲಪ್ತವಾದ ಸಂಖ್ಯೆಗೆ ತಕ್ಕಷ್ಟು ತುತ್ತುಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಊಟವನ್ನೇ ಮಾಡಬೇಕು. ಕೃಚ್ಛ್ರ ಮೊದಲಾದ ವ್ರತಗಳಲ್ಲೂ ಹೀಗೆಯೇ ನಡೆಯಬೇಕು. ಏಕಾದಶೀ ದಿನದಲ್ಲಿ, ಹಿಂದಣ ದಿನಮಾಡಿದ್ದ ಉಪವಾಸಕ್ಕಾಗಿ ಪಾರಣೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕಾಗಿ ಬಂದರೆ ನೀರಿನಿಂದ ಪಾರಣೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ ಉಪವಾಸಮಾಡಬೇಕು. ಮತ್ತು ದ್ವಾದಶಿಯಾದಿವಸಮಾಡಬೇಕಾದ ಪಾರಣೆಗೆ, ಮಾಸೋಪವಾಸ, ಶ್ರಾದ್ಧ, ಪ್ರದೋಷ, ಇವುಗಳಿಂದ ತೊಂದರೆ ಯುಂಟಾದರೂ ಜಲಪಾರಣೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು.

ಏಕಾದಶಿ ಮೊದಲಾದ ಉಪವಾಸ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಕ್ರಮಣವು ಬಂದರೆ ಪುತ್ರವಂತನಾದ ಗೃಹಸ್ಥನಿಗೆ ಉಪವಾಸ ನಿಷೇಧವೂ, ಏಕಾದಶಿಯ ಉಪವಾಸವೂ, ಎರಡೂ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವುವು. ಆದ್ದರಿಂದ ನೀರು, ಗೆಡ್ಡೆ, ಗೆಣಸು, ಹಣ್ಣು, ಹಾಲು, ಇವುಗಳನ್ನು ಆಹಾರವಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಂಡು, ಉಪವಾಸ ಮಾಡಬೇಕು. ಬಂದೇ ದಿನದಲ್ಲಿ, ಎರಡೆರಡು ಉಪವಾಸಗಳನ್ನೂ, ನಕ್ಷತ್ರಗಳನ್ನೂ, ಏಕ ಭಕ್ತಗಳನ್ನೂ ಮಾಡಬೇಕಾಗಿ ಬಂದರೆ ಆ ಎರಡೂ ಯಾವ ಯಾವ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧ ಪಟ್ಟವೆಯೋ, ಆ ಎರಡು ವಿಷಯಗಳನ್ನೂ ಉದ್ದೇಶಿಸಿ ಬಟ್ಟೆಗೆ ಉಪವಾಸ ಮೊದಲಾದವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತೇನೆಂದು ಸಂಕಲ್ಪ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಬಟ್ಟೆಗೆ

ಪೂಜೆ, ಹೋಮ ಮುಂತಾದ್ದನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಉಪವಾಸವೂ ಏಕ ಭಕ್ತವೂ ಬಂದೇ ದಿನದಲ್ಲಿ ಮಾಡಬೇಕಾದದ್ದಾದರೆ, ಆ ದಿನಕ್ಕೆ ಎರಡು ತಿಥಿಗಳ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಇದ್ದಲ್ಲಿ, ಉದಯತಿಥಿವ್ಯಾಪ್ತಿ ಕಾಲದಲ್ಲೊಂದನ್ನೂ, ಎರಡನೆಯ ತಿಥಿವ್ಯಾಪ್ತಿ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮತ್ತೊಂದನ್ನೂ, ಮಾಡಬೇಕು. ಹಾಗಿಲ್ಲದೆ ಅಖಂಡ ತಿಥಿಯಾಗಿದ್ದರೆ ಒಂದನ್ನು ತಾನು ಮಾಡಿ ಮತ್ತೊಂದನ್ನು ಮಗನೊದಲಾದವರಿಂದ ಮಾಡಿಸಬೇಕು.

“ಕಾವ್ಯಂ ನಿತ್ಯಸ್ಯಬಾಧಕಂ” ಇತ್ಯಾದಿವಾಕ್ಯಗಳಿಂದ

ಕಾವ್ಯವ್ರತವು ನಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಬಾಧಕವಾದದ್ದು, ಎಂದರೆ ನಿತ್ಯಕ್ಕಿಂತಲೂ ಮುಖ್ಯವಾದದ್ದು. ಕಾವ್ಯ, ನಿತ್ಯಮೊದಲಾದವುಗಳಿಗೊಂದಕ್ಕೊಂದಕ್ಕಿರುವ ಜಲಾಬಲಗಳನ್ನೂ, ಬಂದು ಪ್ರಬಲವಾಗಿ ಮತ್ತೊಂದು ದುರ್ಬಲವಾಗುವದರಿಂದಂಟಾಗುವ ಬಾಧೆ ಅಬಾಧೆಗಳನ್ನೂ ಆದರಿಂದ ಯಾವದು ಆಚರಿಸತಕ್ಕದ್ದು? ಯಾವದು ಬಿಡತಕ್ಕದ್ದು ಎಂಬುದನ್ನೂ ವಿಚಾರ ಮಾಡಿ ಮಾಡಬೇಕಾದದ್ದನ್ನು, ಊಹಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

ಇಂತು ಸಾಮಾನ್ಯ ವ್ರತ ಪರಿಭಾಷೆ, ಎಂಬ ಆರನೆಯ ಉದ್ದೇಶವು.

(F) ಪ್ರತಿಪದಾದಿ ತಿಥಿನಿರ್ಣಯವು.

(F) ಪ್ರತಿಪತ್ತಿ ಧಿನಿರ್ಣಯವು—ಪೂಜಾವ್ರತ ಮೊದಲಾದ ಶುಭ ಕರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಶುಕ್ಲ ಪ್ರತಿಪತ್ತಿಗೆ ಅಪರಾಹ್ಣವ್ಯಾಪ್ತಿ ಇದ್ದಲ್ಲಿ ಅಮಾವಾಸ್ಯೆಯ ವೇಧೆಯುಳ್ಳ ಪ್ರತಿಪತ್ತನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು, ಸಾಯಾಹ್ನವ್ಯಾಪ್ತಿ ಇದ್ದರೂ ಅಮಾವಾಸ್ಯಾವಿಧವಾದದ್ದೇ ಪ್ರಶಸ್ತವಾದದ್ದೆಂದು ಮಾಧವಾಚಾರ್ಯರು ಹೇಳಿರುವರು. ಅದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚುವ್ಯಾಪನೆ ಇದ್ದರೆ ಅಂದರೆ ಆದಿನರಾತ್ರಿಗೂ ಪ್ರತಿಪದವ್ಯಾಪ್ತಿ ಇದ್ದರೆ ದ್ವಿತೀಯೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ಪ್ರತಿಪತ್ತನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಕೃಷ್ಣಪಕ್ಷ ಪ್ರತಿಪತ್ತು (ಪಾಡ್ಯವು) ಯಾವಾಗಲೂ ದ್ವಿತೀಯೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದೇ ಗ್ರಾಹ್ಯವು ಉಪವಾಸ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಅಮಾವಾಸ್ಯಾಯುಕ್ತವಾದ ಪ್ರತಿಪತ್ತನ್ನೇ ಶುಕ್ಲಪಕ್ಷದಲ್ಲಿಯೂ, ಕೃಷ್ಣಪಕ್ಷದಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ಅಂಗೀಕರಿಸಬೇಕು. ಅಪರಾಹ್ಣವ್ಯಾಪ್ತಿ ಇರುವ ಪ್ರತಿಪತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಮಾಡಬೇಕಾದ ಉಪವಾಸ ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಗೆ ಪ್ರಾತಃಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಸಂಕಲ್ಪವನ್ನು

ಮಾಡಬೇಕು. ಸಂಕಲ್ಪಮಾಡುವಕಾಲಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಪತ್ತು ಮೊದಲಾದ ತಿಥಿ ಇನ್ನು ಬಾರದಿದ್ದಾಗ್ಯೂ, ಪ್ರತಿಪತ್ತು ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನೇ ಸಂಕಲ್ಪದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಅಮಾವಾಸ್ಯೆ ಮೊದಲಾದ ತತ್ಕಾಲದ ತಿಥಿಗಳನ್ನು ಹೇಳಕೂಡದು. ಹೀಗೆಯೇ “ಉಪೋಷ್ಯಾದ್ವಾದಶೀ ಶುದ್ಧಾ” ಎಂದರೆ-ಶುದ್ಧದ್ವಾದಶಿಯು, (ಇತರ ತಿಥಿಯ ವೇಧಿಯಿಲ್ಲದದ್ದಾದಶಿಯು) ಉಪವಾಸಾರ್ಹವಾದದ್ದು. ಇತ್ಯಾದಿಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಏಕಾದಶೀ ಪ್ರಯುಕ್ತ ಸಂಕಲ್ಪ ಪೂಜಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಏಕಾದಶಿಯನ್ನೇ ಹೇಳಬೇಕು. ದ್ವಾದಶಿಯನ್ನು ಹೇಳಕೂಡದು. ಸಂಧ್ಯಾವಂದನೆ ‘ಅಗ್ನಿಹೋತ್ರ, ಮೊದಲಾದ ನಿತ್ಯಕರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಆಯಾಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡುವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಯಾವತಿಥಿಯು ಇರುತ್ತದೆಯೋ ಅದೇ ತಿಥಿಯನ್ನೇ ಸಂಕಲ್ಪದಲ್ಲಿ ಹೇಳಬೇಕೆಂಬುವುದು ಗ್ರಂಥಕಾರನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು. ಸಂಕಲ್ಪಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಸೂರ್ಯೋದಯಕ್ಕಿಂತ ಮುಂಚೆ, ಉಷಃ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಸೂರ್ಯೋದಯವಾದ ಮೇಲೆ, ಪ್ರಾತಃಕಾಲವೆಂದು ಹೇಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಮೂರು ಮುಹೂರ್ತ ಅಥವಾ ಆರುಗಳಿಗೆಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆಯ ಎರಡು ಮುಹೂರ್ತ ಅಂದರೆ ನಾಲ್ಕುಗಳಿಗೆಗಳ ಕಾಲವೂ ಪ್ರಶಸ್ತವಾದದ್ದು. ಮೂರನೆಯ ಮುಹೂರ್ತವು ಸಂಕಲ್ಪಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾದಕಾಲವಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಇಂತು ಪ್ರತಿಪನ್ನಿರ ಯವೆಂಬ ಏಳನೆಯ ಉದ್ದೇಶವು.

(೧೦) ದ್ವಿತೀಯಾ ನಿರ್ಣಯವು.

(೧೦) ದ್ವಿತೀಯಾನಿರ್ದಯವು, ಶುಕ್ಲಪಕ್ಷದ ದ್ವಿತೀಯಾ [ಬಿದಿಗೆ] ತಿಥಿಯು ತೃತೀಯೆಯಿಂದ ಕೂಡಿರಬೇಕು. ಕೃಷ್ಣಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಯಾದರೂ ಅಹಃ ಪ್ರಮಾಣಗಳಿಗೆಗಳನ್ನು ಎರಡು ಸಮಭಾಗಮಾಡುವುದರಿಂದಾಗುವ ಮೊದಲನೆಯಭಾಗವಾದ ಪೂರ್ವಾಹ್ನಕ್ಕೆ ಬಿದಿಗೆಯ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಇದ್ದರೆ ಪ್ರತಿಪತ್ತಿನಿಂದ ಕೂಡಿದ ದ್ವಿತೀಯೆಯನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಹಾಗಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಕೃಷ್ಣಪಕ್ಷದಲ್ಲಿಯೂ ತೃತೀಯೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ದ್ವಿತೀಯೆಯನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಇಂತು ದ್ವಿತೀಯಾ ನಿರ್ದಯವೆಂಬ ಎಂಟನೆಯ ಉದ್ದೇಶವು.

[೧೦] ತೃತೀಯಾ ನಿರ್ಣಯವು

(೧೦) ತೃತೀಯೆ (ತದಿಗೆ) ಯ ನಿರ್ಣಯವು ರಂಭಾವ್ರತದಲ್ಲಿ ದ್ವಿ ತೀಯೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ತೃತೀಯೆಯು ಗ್ರಾಹ್ಯವಾದದ್ದು. ಉಳಿದ ವ್ರ ತಗಳಲ್ಲಿ ಮೂರು ಮುಹೂರ್ತ ಕಾಲ ದ್ವಿತೀಯೆ ಇದ್ದು ಆ ಮೇಲೆ ಬಂದ ತೃತೀಯೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಎರಡನೆಯ ದಿನ ಮೂರು ಮುಹೂರ್ತ ಕಾ ಲವಿರುವ ತೃತೀಯೆಯನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಪೂರೈದಿವಸದಲ್ಲಿ ಮೂ ರು ಮುಹೂರ್ತಕ್ಕೆ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿ ದ್ವಿತೀಯೆ ಇದ್ದು ಆಮೇಲೆ ತೃತೀ ಯೆ ಬಂದು ಎರಡನೆಯ ದಿನ ಮೂರು ಮುಹೂರ್ತಕಾಲ ತೃತೀಯೆ ಇಲ್ಲದೆ ಹೋದರೆ ಬಿದಿಗೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ತೃತೀಯೆಯನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬೇ ಕು. ಪೂರೈದಿವಸದಲ್ಲಿ ಮೂರು ಮುಹೂರ್ತ ಕಾಲವಿರುವ ಬಿದಿಗೆಯಿಂದ ವೇಧೆಯುಂಟಾಗಿದ್ದರೆ, ಎರಡನೆಯ ದಿನ ಮೂರು ಮುಹೂರ್ತಕ್ಕಿಂತ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿ ತೃತೀಯೆ ಇದ್ದಾಗ್ಯೂ ಅದನ್ನೇ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಗೌರೀ ವ್ರತ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಕಲಾಕಾಷ್ಠಾಮೊದಲಾದ ಅಲ್ಪಕಾಲದ ದ್ವಿತೀಯಾ ವೇಧೆ ಇದ್ದಾಗ್ಯೂ ತೃತೀಯೆಯನ್ನು ಬಿಡಬೇಕು. ಮಾರನೆಯ ದಿನದ ಲ್ಲಿ ಕಲಾ, ಕಾಷ್ಠಾಮೊದಲಾದ ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲ ತೃತೀಯೆ ಇದ್ದಾಗ್ಯೂ ಅದನ್ನು ಪರಿಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಜ್ವಯದಿವಸವಾದಾಗ ಎರಡನೆಯ ದಿನ ಚತುರ್ಥಿಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ತೃತೀಯೆಯು ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಇಲ್ಲದೆ ಪೂರೈದಿ ನದಲ್ಲಿ ದ್ವಿತೀಯೆಯ ವೇಧೆಯೂ ಇದ್ದರೆ, ಆಗ ದ್ವಿತೀಯಾಯುಕ್ತವಾ ದ ತೃತೀಯೆಯನ್ನೇ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಅಲ್ಲದೆ ದಿವಸಕ್ಕೆ ವೃದ್ಧಿಯುಂಟಾ ದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪೂರೈದಿನದಲ್ಲಿ ತೃತೀಯೆಯು ೬೦ ಗಳಿಗೆ ಇದ್ದು ಎರಡ ನೆಯ ದಿವಸ ೧ ಗಳಿಗೆ ತೃತೀಯೆ ಇದ್ದರೆ ಗೌರೀವ್ರತ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಪೂ ರೈದಿವಸದಲ್ಲಿ ಶುದ್ಧವಾದ ೬೦ಗಳಿಗೆಯುಳ್ಳ ತೃತೀಯೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಎರ ಡನೇ ದಿನ ಚತುರ್ಥೀಯುಕ್ತವಾದ ತೃತೀಯೆಯನ್ನೇ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಇಂತು ತೃತೀಯಾ ನಿರ್ಣಯವೆಂಬ ಬಂಭತ್ತನೆಯ ಉದ್ದೇಶವು.

[೧೧] ಚತುರ್ಥಿನಿರ್ಣಯವು.

[೧೧] ಚತುರ್ಥೀ (ಚೌತಿ) ನಿರ್ಣಯವು. ಗಣೇಶವ್ರತವನ್ನುಳಿದ ಉಪವಾಸದಿವಸದಲ್ಲಿ ಪಂಚಮಿಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ಚೌತಿಯನ್ನು ಗ್ರಹಿ

ಸಬೇಕು, ಗೌರಿ ಮತ್ತು ವಿನಾಯಕ ವ್ರತಗಳಿಗೆ ಮಧ್ಯಾಹ್ನವ್ಯಾಪ್ತಿ ಇರುವತಿಥಿಯು ಗ್ರಾಹ್ಯವಾದದ್ದು. ಎರಡನೆಯದಿನದಲ್ಲಿಯೇ ಮಧ್ಯಾಹ್ನವ್ಯಾಪ್ತಿ ಇದ್ದರೆ ಎರಡನೆಯ ತಿಥಿಯೇ ಗ್ರಾಹ್ಯವು. ತೃತೀಯಾಯೋ ಗಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯ ವಿರುವದರಿಂದ ಎರಡು ದಿವಸಗಳಲ್ಲಿಯೂ ತಿಥಿಗೆ ಮಧ್ಯಾಹ್ನವ್ಯಾಪ್ತಿ ಇದ್ದರೂ, ಅಥವಾ ಎರಡುದಿನಗಳಲ್ಲಿ ತಿಥಿಗೆ ಮಧ್ಯಾಹ್ನವ್ಯಾಪ್ತಿ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಎರಡುದಿನಗಳಲ್ಲಿಯೂ ತಿಥಿಗೆ ಸಮಾನಕಾಲವ್ಯಾಪ್ತಿ ಇದ್ದರೂ ಅಥವಾ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಮೆಯ ಕಾಲವ್ಯಾಪ್ತಿ ಇದ್ದರೂ ಮೊದಲನೆಯದಿವಸದ ಚತುರ್ಥಿಯೇ ಯೋಗ್ಯವಾದದ್ದು. ನಾಗವ್ರತದಲ್ಲಿ ಯಾದರೋ ಪೂರ್ವದಿನದಲ್ಲಿಯೇ ಮಧ್ಯಾಹ್ನವ್ಯಾಪ್ತಿಯು ಚತುರ್ಥಿಗೆ ಇದ್ದರೆ ಪೂರ್ವದಿನವೇ ಗ್ರಾಹ್ಯವು, ಎರಡು ದಿನಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಮಧ್ಯಾಹ್ನವ್ಯಾಪ್ತಿ ಇರುವುದು ಮೊದಲಾದ ಹಿಂದೆಹೇಳಿದ ನಾಲ್ಕು ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿಯೂ (ಪಕ್ಷಗಳಲ್ಲಿಯೂ) ಪಂಚಮಿಯುಕ್ತವಾದದ್ದನ್ನೇ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು, ಸಂಕಷ್ಟ ಚತುರ್ಥಿಯಾದರೋ ಚಂದ್ರೋದಯವ್ಯಾಪ್ತಿ ಯುಳ್ಳದ್ದಾಗಿರಬೇಕು. ಅಂದರೆ ತೃತೀಯೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ಚೌತಿಗೆ ಚಂದ್ರೋದಯವಾಪ್ತಿ ಇದ್ದರೆ ಅದನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಪರದಿನದಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರೋದಯವ್ಯಾಪ್ತಿಯಿದ್ದರೆ ಪರತಿಥಿಯೇ ಗ್ರಾಹ್ಯವು. ಎರಡುದಿನಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಚಂದ್ರೋದಯವ್ಯಾಪ್ತಿಯು ಚತುರ್ಥಿಗಿದ್ದರೆ ತೃತೀಯೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ಚತುರ್ಥಿಯನ್ನೇ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಎರಡುದಿನಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಚಂದ್ರೋದಯಕಾಲಕ್ಕೆ ವಾಪ್ತಿ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಪಂಚಮಿಯುತವಾದ ಚತುರ್ಥಿಯೇ ಗ್ರಾಹ್ಯವಾದದ್ದು. ಇಂತು ಚತುರ್ಥಿನಿರ್ಣಯವೆಂಬ ಹತ್ತನೆಯ ಉದ್ದೇಶವು.

(೧೪) ಪಂಚಮಿನಿರ್ಣಯವು.

(೧೪) ಪಂಚಮಿನಿರ್ಣಯವು. ಶುಕ್ಲಪಕ್ಷದಲ್ಲಾಗಲೀ, ಕೃಷ್ಣಪಕ್ಷದಲ್ಲಾಗಲೀ, ನಿತ್ಯನೈಮಿತ್ತಿಕ ಕರ್ಮಗಳಿಗೆ ಚತುರ್ಥಿಯ ವೇಧಿಯುಳ್ಳ ಪಂಚಮಿಯು ಯೋಗ್ಯವಾದದ್ದು. ನಾಗವ್ರತದಲ್ಲಿ ಷಷ್ಠಿಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ಪಂಚಮಿಯು ಉತ್ತಮವಾದದ್ದು. ಎರಡನೆಯ ದಿವಸ ಮೂರು ಮುಹೂರ್ತಕ್ಕಿಂತಲೂ ಕಡಮೆಯಾಗಿ ಪಂಚಮಿಯಿದ್ದು, ಮೊದಲನೆಯದಿ

ನದಲ್ಲಿ ಮೂರು ಮುಹೂರ್ತಕ್ಕಿಂತ ಕಡಮೆಯಾಗಿರುವ ಚತುರ್ಥಿಯಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದರೆ, ಆಗ ಚತುರ್ಥೀವಿಧವಾದ ಪಂಚಮಿಯು ಗ್ರಾಹ್ಯವು. ಮೂರು ಮುಹೂರ್ತಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವ ಚತುರ್ಥಿಯಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದರೆ ಎರಡನೆಯದಿವಸ ಎರಡು ಮುಹೂರ್ತಕಾಲ ಪಂಚಮಿ ಇದ್ದಾಗ್ಯೂ ಎರಡನೆಯ ದಿವಸದ ಪಂಚಮಿಯೇ ಗ್ರಾಹ್ಯವಾದದ್ದು. ಇಂತು ಪಂಚಮಿಯ ನಿರ್ಣಯ ವೆಂಬ ಹನ್ನೊಂದನೆಯ ಉದ್ದೇಶವು.

(೧೪) ಷಷ್ಠೀ ನಿರ್ಣಯವು.

(೧೪) ಷಷ್ಠೀನಿರ್ಣಯವು. ಸ್ಕಂದವ್ರತದಲ್ಲಿ ಪಂಚಮಿಯುಕ್ತವಾಗಿಯೂ, ಇತರವ್ರತಗಳಲ್ಲಿ ಸಪ್ತಮಿ ಯುಕ್ತವಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಷಷ್ಠಿಯನ್ನೇ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಮೊದಲನೆಯದಿವಸದಲ್ಲಿ ಆರು ಮುಹೂರ್ತಕ್ಕಿಂತ ಕಡಮೆಯಾಗಿ ಪಂಚಮಿ ಇದ್ದರೆ ಆದಿನದ ಷಷ್ಠಿಯನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬಹುದು. ಭಾನುವಾರದದಿವಸದಲ್ಲಿ ಷಷ್ಠೀ ಸಪ್ತಮಿಗಳು ಕೂಡಿದ್ದರೆ ಪದ್ಮಕ ಯೋಗವೆಂದು ಹೇಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಇಂತು ಷಷ್ಠೀನಿರ್ಣಯವೆಂಬ ಹನ್ನೆರಡನೆಯ ಉದ್ದೇಶವು.

(೧೫) ಸಪ್ತಮೀ ನಿರ್ಣಯವು.

(೧೫) ಸಪ್ತಮಿನಿರ್ಣಯವು. ಎಲ್ಲಾಕರ್ಮಗಳಿಗೂ ಷಷ್ಠೀಯುಕ್ತವಾದ ಸಪ್ತಮಿಯೇ ಯೋಗ್ಯವಾದದ್ದು. ಆದರೆ ಪೂರ್ವದಿನದಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯಾಸ್ತಕಾಲದವರೆಗೂ ಷಷ್ಠಿಯು ಇದ್ದು, ಆವೇಲೆ ಸಪ್ತಮಿಯು ಬರುವದರಿಂದ ಹಗಲು ಷಷ್ಠಿಯ ವೇಧೆಯು ಬರದೆಹೋದಾಗಮಾತ್ರ ಎರಡನೆಯದಿನದ ಸಪ್ತಮಿಗೆ ಅಷ್ಟಮಿ ವೇಧೆ ಇದ್ದಾಗ್ಯೂ ಎರಡನೆಯ ದಿವಸದ ಸಪ್ತಮಿಯೇ ಯೋಗ್ಯವಾದದ್ದು. ಇಂತು ಸಪ್ತಮಿನಿರ್ಣಯವೆಂಬ ಹದಿಮೂರನೆಯ ಉದ್ದೇಶವು.

(೧೬) ಅಷ್ಟಮಿನಿರ್ಣಯವು

(೧೬) ಅಷ್ಟಮಿನಿರ್ಣಯವು. ಯಾವ ವ್ರತಕ್ಕಾಗಲೀ ಶುಕ್ಲಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಎರಡನೆಯ ಅಷ್ಟಮಿಯೇ ಗ್ರಾಹ್ಯವು, ಕೃಷ್ಣಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆಯ ಅಷ್ಟಮಿಯನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಪಾರ್ವತೀ ಪರಮೇಶ್ವರಿಬ್ಬರನ್ನೂ ಉದ್ದೇಶಿಸಿ ಆಚರಿಸುವ ಉತ್ಸವದಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಆದ

ರೂ ಎರಡನೆಯ ಅಷ್ಟಮಿಯೇ ಗ್ರಾಹ್ಯವಾದದ್ದು. ಶುಕ್ಲಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಬುಧವಾರಕ್ಕೆ ಪ್ರಾತಃಕಾಲ ಮೊದಲೊಂದು ಅಪರಾಹ್ನದವರೆಗೆ ಬಂದು ಮುಹೂರ್ತಕಾಲವಾದರೂ ಅಷ್ಟಮಿಯ ಸಂಬಂಧವಿದ್ದರೆ ಆ ಬುಧವಾರದಿಂದೊಡಗೂಡಿದ ಅಷ್ಟಮಿಯನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಆದರೆ ಅಪರಾಹ್ನವನ್ನು ಮೀರಿ ಸಾಯಾಹ್ನ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಅಷ್ಟಮಿಬಂದರೂ, ಅಥವಾ ಚೈತ್ರ, ಶ್ರಾವಣ, ಭಾದ್ರಪದ, ಆಶ್ವಯುಜ, ಕಾರ್ತಿಕ ಮಾಸಗಳಲ್ಲಾದರೂ ಇಲ್ಲದೆ ಕೃಷ್ಣಪಕ್ಷದಲ್ಲಾದರೂ, ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ಬುಧವಾರ ಯೋಗವನ್ನು ಮುಖ್ಯವೆಂದೆಣಿಸಿ ಆ ದಿನದಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟಮಿಯೆಂದು ಭಾವಿಸಕೂಡದು. ಕೆಲವರು ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಕೃಷ್ಣಪಕ್ಷದ ಅಷ್ಟಮಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಕಾಲಭೈರವನನ್ನು ಉದ್ದೇಶಿಸಿ ಉಪವಾಸಮಾಡುವರು. ಹಾಗೆ ಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ಮಾರ್ಗಶೀರ್ಷಬಹುಳ ಅಷ್ಟಮಿಯ ದಿನವೆ ಭೈರವಜಯಂತಿ ಬರುವುದರಿಂದ ಅದಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಕಾಲವನ್ನು ನಿರ್ಣಯಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಮಧ್ಯಾಹ್ನವ್ಯಾಪ್ತಿಯು ಅಷ್ಟಮಿಗೆ ಇರಬೇಕು. ಎರಡು ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟಮಿಗೆ ಮಧ್ಯಾಹ್ನವ್ಯಾಪ್ತಿ ಇದ್ದರೆ ಮೊದಲನೆಯ ಅಷ್ಟಮಿಯೇ ಯೋಗ್ಯವಾದದ್ದು. ಕಾಸ್ತು ಭವೆಂಬ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಪ್ರದೋಷಕಾಲಕ್ಕೆ ಅಷ್ಟಮಿ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಇರಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಎರಡು ದಿನಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅಷ್ಟಮಿ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯು ಪ್ರದೋಷಕ್ಕೆ ಇದ್ದರೆ ಮೇಲೆ ಕಂಡ ಎರಡುವಚನಗಳಿಗೂ ವಿರೋಧಬಾರದಂತಿರುವುದಕ್ಕಾಗಿನವಮಿಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ಅಷ್ಟಮಿಯನ್ನೇ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಪೂರ್ವದಿನದಲ್ಲಿ ಪ್ರದೋಷಕಾಲಕ್ಕೆ ಅಷ್ಟಮಿ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯೂ, ಎರಡನೆಯ ದಿನದಲ್ಲಿ ಮಧ್ಯಾಹ್ನಕ್ಕೆ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯೂ, ಇದ್ದರೆ ಬಹುಮಂದಿ ಶಿಷ್ಯರು ಆಚರಣೆಗೆ ತಂದಿರುವ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಪ್ರದೋಷವ್ಯಾಪ್ತಿ ಇರುವ ಮೊದಲ ಅಷ್ಟಮಿಯನ್ನೇ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಅಲ್ಲದೆ “ಅರ್ಕಪರ್ವದ್ವಯೇ ರಾತ್ರೌ ಚತುರ್ದಶ್ಯಷ್ಟಮಿದಿವಾ” ಅಂದರೆ ಭಾನುವಾರ, ಪೂರ್ಣಿಮಾ, ಅಮಾವಾಸ್ಯೆ, ಈ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿಯೂ, ಚತುರ್ದಶಿ, ಅಷ್ಟಮಿಗಳಲ್ಲಿ ಹಗಲೂ, ಭೋಜನ ಮಾಡಕೂಡದು, ಎಂದು ಹೇಳುವ ವಚನ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಹಗಲು ಊಟಮಾಡಕೂಡದೆಂಬನಿಯಮವನ್ನು ಮಾತ್ರ

ಹೇಳಿದ ಹಾಗಾಯ್ತಲ್ಲದೆ, ಮತ್ತೆಯಾವ ವ್ರತನಿಯಮವನ್ನೂ ಹೇಳಿಲ್ಲ. “ನಿಷೇಧಸ್ತು ನಿವೃತ್ತತ್ಯಾತ್ಮಕಾಲ ಮಾತ್ರಮ ಪೇಕ್ಷತೇ” ಮಾಡಕೂಡದೆಂದು ಹೇಳುವ ನಿಷೇಧವಚನವು ಕಾಲವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಅಪೇಕ್ಷಿಸುತ್ತದೆ; ಎಂಬ ವಚನಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಇಲ್ಲಿ ಊಟಮಾಡಕೂಡದೆಂದು ಹೇಳುವವಚನಕ್ಕೆ ಆ ತಿಥಿಯು ಇರುವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಊಟಮಾಡಕೂಡದೆಂಬ ಅರ್ಥವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವುದು. ಆದಕಾರಣ ಅಷ್ಟಮಿ ಇರುವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಊಟಮಾಡದೆ ಅಷ್ಟಮಿ ಬರುವುದಕ್ಕಿಂತ ಮುಂಚೆ ಅದೇ ಏನದಲ್ಲ ಸಪ್ತಮಿ ಇರುವ ಕಾಲದಲ್ಲಾಗಲಿ ಮಾರನೇ ದಿವಸ ಅಷ್ಟಮಿಯು ಕಳೆದಮೇಲೆ ಬರುವ ನವಮಿಯಲ್ಲಾಗಲಿ ಊಟಮಾಡಬಹುದೆಂದು ತೋರುವುದು. ಹೀಗೆ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು ಯೋಗ್ಯವೋ ಅಲ್ಲವೋ ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿದವರು ಗೊತ್ತುಮಾಡಬೇಕು. ಇಂತು ಅಷ್ಟಮಿನಿರ್ಣಯವೆಂಬ ಹದಿನಾಲ್ಕನೆಯ ಉದ್ದೇಶವು.

(೧೩) ನವಮಿನಿರ್ಣಯವು

(೧೩) ನವಮಿನಿರ್ಣಯವು. ಅಷ್ಟಮಿಯುಕ್ತವಾದ ನವಮಿಯೇ ಕರ್ಮಕ್ಕೆ (ವ್ರತೋಪವಾಸ ಮೊದಲಾದದ್ದಕ್ಕೆ) ಯೋಗ್ಯವಾದದ್ದು. ಮಾರನೆಯ ದಿವಸ ಉಳಿದ ನವಮಿಯನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಕೂಡದು. ಇಂತು ನವಮಿನಿರ್ಣಯವೆಂಬ ಹದಿನೈದನೆಯ ಉದ್ದೇಶವು.

(೧೪) ದಶಮಿನಿರ್ಣಯವು

ಉಪವಾಸ ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಗೆ ನವಮಿಯುಕ್ತವಾದ ದಶಮಿಯೇ ಗ್ರಾಹ್ಯವಾದದ್ದು. ನವಮಿಯ ವೇಧಿಯುಳ್ಳ ದಶಮಿಯು ಸಿಕ್ಕದಿದ್ದರೆ ಏಕಾದಶಿಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ದಶಮಿಯನ್ನೂ ಗ್ರಹಿಸಬಹುದು. ಇಂತು ದಶಮಿನಿರ್ಣಯವೆಂಬ ಹದಿನಾರನೆಯ ಉದ್ದೇಶವು.

(೧೫) ಏಕಾದಶೀ ನಿರ್ಣಯವು.

(೧೫) ಏಕಾದಶೀ ನಿರ್ಣಯವು. ಏಕಾದಶಿಯ ಉಪವಾಸವೆಂಬುದು ಭೋಜನ ಮಾಡಕೂಡದೆಂಬ ನಿಷೇಧ ಪರಿಪಾಲನ ರೂಪವೆಂತಲೂ, ಬಂದಾನೊಂದು ವ್ರತ ಸ್ಮರಣವೆಂತಲೂ, ಎರಡು ವಿಧ. ಮೊದಲನೆಯ ವಿಭಾಗದಲ್ಲಿ ಪುತ್ರವಂತರಾದ ಗೃಹಸ್ಥರೇ ಮೊದಲಾದವರಿಗೆ

ಕೃಷ್ಣ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿಯೂ ಅಧಿಕಾರವುಂಟು. ವ್ರತಸ್ವರೂಪವಾದ ಉಪವಾಸವಾದರೋ ಮಕ್ಕಳೊಂದಿಗರಾದ ಗೃಹಸ್ಥರು ಕೃಷ್ಣ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಆಚರಿಸಕೂಡದು. ಆದರೆ ಆ ದಿವಸದಲ್ಲಿ ಸಮಂತ್ರಕವಾಗಿ ವ್ರತಸಂಕಲ್ಪಮಾಡದೆ ಅನ್ನವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಬಿಟ್ಟು ತಮ್ಮ ಶಕ್ತ್ಯನುಸಾರವಾಗಿ ಇತರ ವಿಧವಾದ ಆಹಾರವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿ ಕೊಂಡು ಉಪವಾಸ ಮಾಡಬಹುದು. ಹೀಗೆಯೇ ಋಯತಿಥಿಯಾಗಿರುವ ಶುಕ್ಲಪಕ್ಷೈಕಾದಶಿಯಲ್ಲಿಯೂ ನಡೆಯಿಸಬೇಕು. ಶಯನೈಕಾದಶಿ ಬೋಧನೈಕಾದಶಿಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಕೃಷ್ಣೈಕಾದಶಿಗಳಲ್ಲಿ ಪುತ್ರವಂತರಾದ ಗೃಹಸ್ಥರು ಮೊದಲಾಗಿ ಸರ್ವರಿಗೂ ಉಪವಾಸಾಧಿಕಾರವುಂಟು. ವಿಷ್ಣು ಸಾಯುಜ್ಯವನ್ನೂ, ಆಯುಷ್ಯವನ್ನೂ, ಮಕ್ಕಳನ್ನೂ, ಬಯಸತಕ್ಕವರು ಕಾಮ್ಯ ವ್ರತವನ್ನು ಪಕ್ಷದ್ವಯದಲ್ಲಿಯೂ ಆಚರಿಸಬೇಕು. ಹಾಗೆ ಆಚರಿಸುವ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಯಾವ ನಿಷೇಧವೂ ಇಲ್ಲ. ಆಚರಿಸದಿದ್ದರೆ ಪುಬಲವಾದ ಪ್ರತ್ಯವಾಯವು ಸಂಭವಿಸುವದೆಂದು ಹೇಳಿರುವ ಕಾರಣ ವೈಷ್ಣವಗೃಹಸ್ಥರಿಗೆ ಕೃಷ್ಣೈಕಾದಶಿಯೆಲ್ಲಾ ಉಪವಾಸವು ನಿತ್ಯವಾದದ್ದು. ಅಲ್ಲದೆ ಈ ಏಕಾದಶೀ ವ್ರತವು ಶೈವ, ವೈಷ್ಣವ, ಸಾರ ಮೊದಲಾದ ಎಲ್ಲಜನಗಳಿಗೂ ನಿತ್ಯವಾದದ್ದು. ಮತ್ತು ಈ ವ್ರತಾಚರಣೆಯಿಂದ ಸಂಪತ್ಪ್ರಾಪ್ತಿ ಮೊದಲಾದ ಫಲವು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದರಿಂದ ಕಾಮ್ಯವ್ರತವಾಗಿಯೂ ಇದೆ. ಕೆಲವರು ಬಂದು ಮುಹೂರ್ತಕಾಲ ಮೊದಲಾದ ಪ್ರಮಾಣವುಳ್ಳ ದಶಮಿ ಇದ್ದರೆ ದಶಮಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಭೋಜನ ಮಾಡಬೇಕೆಂತಲೂ, ಸೂರ್ಯೋದಯಕ್ಕಿಂತ ಮುಂಚೆಯೇ ಪ್ರಾರಂಭವಾದ ಶುದ್ಧಾಧಿಕ ದ್ವಾದಶಿಯಲ್ಲಿ ಬಟ್ಟಿಗೆ ಎರಡು ಉಪವಾಸಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂತಲೂ, ತಿಥಿ ನಿರ್ಣಯವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಅದು ಸರಿಯಲ್ಲವು. ಎಂಟು ವರ್ಷ ವಯಸ್ಸಾದಮೇಲೆ ಎಂಭತ್ತು ವರ್ಷಗಳ ವಯಸ್ಸಾಗುವವರೆಗೂ ಏಕಾದಶೀ ವ್ರತವನ್ನು ಮಾಡಬಹುದು. ಆಮೇಲೂ ಶಕ್ತಿ ಇದ್ದರೆ ಮಾಡಬಹುದು. ಸುವಾಸಿನಿಯರು ಪತಿಯ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನಾಗಲಿ, ತಂದೆ ಮೊದಲಾದವರ ಅನುಜ್ಞೆಯನ್ನಾಗಲಿ ಪಡೆಯದೆ ವ್ರತೋಪವಾಸಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದರೆ, ವ್ರತಾದಿಗಳು

ನಿಷ್ಫಲವಾಗುವುದಲ್ಲದೆ ಪ್ರತ್ಯವಾಯವು ಸಂಭವಿಸಿ ಪತಿಗೆ ಆಯುಸ್ಸು ಕ್ಷೀಣವಾಗುವುದು. ತಮಗೆನರಕಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗುವುದು. ಉಪವಾಸ ಮಾಡುವದಕ್ಕೆ ಶಕ್ತಿಯಿಲ್ಲದವರಿಗೆ

ನಕ್ತಂ ಹವಿಷ್ಯಾನ್ಮ ಮನಾದನಂ ವಾ ಫಲಂ ತಿಲಾಃ ಕ್ಷೀರಂ ಮು
ಥಾಂಬು ಚಾ ಜ್ಯಂ | ಯತ್ಪಂಚಗವ್ಯಂ ಯದಿ ಚಾ ಪಿ ವಾಯುಃ
ಪ್ರಶಸ್ತು ಮತ್ತೋತ್ತರ ಮುತ್ತರಂಚ || ೧ ||

ನಕ್ತ ಮಾಡುವುದು, ಅನ್ನ ನಲ್ಲದ ಹವಿಷ್ಯಪದಾರ್ಥವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವುದು, ಹಣ್ಣು, ಎಳ್ಳು, ಹಾಲು, ನೀರು, ತುಪ್ಪ, ಪಂಚಗವ್ಯ, ವಾಯು ಇವುಗಳಲ್ಲೊಂದರಿಂದ ಹಸಿವನ್ನಡಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಸರಿಯಾದದ್ದು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಮೊದಲಿನಿಂದ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಬಂದಕ್ಕಿಂತ ಮತ್ತೊಂದು ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದದ್ದು ||೧||

ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಯಾವುದಾದರೂ ಒಂದು ಬಗೆಯಿಂದ ಉಪವಾಸ ಮಾಡಬೇಕಲ್ಲದೆ ಏಕಾದಶಿಯನ್ನೇ ಬಿಡಕೂಡದು. ಮರೆತು ಅಥವಾ ತಿಳಿಯದೆ ಏಕಾದಶಿಯ ಉಪವಾಸವನ್ನು ಮಾಡುವುದು ತಪ್ಪಿಹೋದರೆ ದ್ವಾದಶಿಯಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಉಪವಾಸ ಮಾಡಬೇಕು. ದ್ವಾದಶಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಮಾಡದಿದ್ದರೆ ಯವಮಧ್ಯ ಚಾಂದ್ರಾಯಣವನ್ನು ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತ ರೂಪವಾಗಿ ಮಾಡಬೇಕು. ನಾಸ್ತಿಕತೆಯಿಂದ ಮಾಡದಿದ್ದರೆ ಪಿಪೀಲಿಕಾ ಮಧ್ಯಚಾಂದ್ರಾಯಣವೇ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತವು. ಉಪವಾಸಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಶಕ್ತಿ ಯಿಲ್ಲದ ಪತಿ,ತಂದೆ,ಮೊದಲಾದವರಿಗೆ ಬದಲಾಗಿಹಂಡತಿ, ಮಗ, ಅತ್ತಿಗೆ, ಸಹೋದರ, ಮೊದಲಾದವರಿಂದ ಮಾಡಿಸಿದರೆ ನೂರು ಅಶ್ಯವೇಧಯಾಗವನ್ನು ಮಾಡಿದಷ್ಟು ಪುಣ್ಯವುಂಟಾಗುವುದು.

(೨೧) ವ್ರತಮಾಡಬೇಕಾದ ದಿನದ ನಿರ್ಣಯವು.

(೨೦) ವ್ರತದಿನ ನಿರ್ಣಯವು, ವ್ರತಮಾಡುವದಕ್ಕೆ ವೈಷ್ಣವರೆಂ ತಲೂ, ಸ್ಮಾರ್ತರೆಂತಲೂ, ಎರಡವಿಧವಾದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳುಂಟು. ಅವ ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಯಶಃ “ ಯಸ್ಯದೀಕ್ಷಾಸ್ತಿವೈಷ್ಣವೀ ” ಎಂಬ ವಚನಾನು ಸಾರವಾಗಿ ವಿಷ್ಣುದೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ವಹಿಸಿರುವವರು ವೈಷ್ಣವರೆಂತಲೂ, ಉಳಿದವರು ಸ್ಮಾರ್ತರೆಂತಲೂ ಮಹಾ ನಿಬಂಧಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ಆದರೂ

“ ವಂಶಪಾರಂಪರ್ಯವಾಗಿ ಯಾರು ವೈಷ್ಣವರೆಂತಲೂ, ಸ್ಮಾರ್ತರೆಂತಲೂ, ಆಚರಣೆ ಬಂದಿದೆಯೋ ಅವರೇ ವೈಷ್ಣವರೆಂತಲೂ, ಸ್ಮಾರ್ತರೆಂತಲೂ ಹೇಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ದೊಡ್ಡವರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ ” ಎಂದು ಹೇಳುವ ‘ಸಿಂಧು’ ಕಾರನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನೇ ಎಲ್ಲಾದೇಶಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಶಿಷ್ಯರು ಪರಿಗ್ರಹಿಸಿರುವರು. ವೇದೆಯೂ ಸಹ ಸೂರೋದಯ ಕಾಲದವರೆಗೂ ದಶಮಿ ಇರುವುದೆಂತಲೂ, ಅರುಣೋದಯದವರೆಗೂ ದಶಮಿ ಇರುವದೆಂತಲೂ, ಎರಡು ವಿಧವಾಗಿದೆ. ಸೂರೋದಯಕ್ಕಿಂತ ನಾಲ್ಕುಗಳಿಗೆ ಮುಂಚೆ ಅರುಣೋದಯಕಾಲವು. ಹಿಂದಣದಿವಸವು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಮುಗಿದಮೇಲೆ ಎಂದರೆ ೬೦ ಗಳಿಗೆಯಾದಮೇಲೆ ಬರುವ ಕಾಲವೇ ಸೂರೋದಯ ಕಾಲವು. (ಎಂದರೆ ಸೂರನು ಕಾಣಿಸುವಿಕೆ) ಆದ್ದರಿಂದ ಹಿಂದಣ ದಿವಸದಲ್ಲಿ ೫೬ ಗಳಿಗೆ ಕಳೆದಮೇಲೆ ದಶಮಿಯು ೧ ವಿಘಳಿಗೆ ಇದ್ದಾಗ್ಯೂ ಆದಿವಸದಲ್ಲಿ ಅರುಣೋದಯವೇದೆಯು ಏಕಾದಶಿಗೆ ಬರುವುದು. ಇದು ವೈಷ್ಣವರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಎಣಿಸಲ್ಪಡತಕ್ಕದ್ದು. ೬೦ ಗಳಿಗೆ ಕಳೆದ ಮೇಲಿನ ಸೂರೋದಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ೧ ವಿಘಳಿಗೆಯಕಾಲ ದಶಮಿ ಇದ್ದಾಗ್ಯೂ ಸೂರೋದಯವೇದೆಯು ಯನಿಸುವುದು. ಇದು ಸ್ಮಾರ್ತಸಂಪ್ರದಾಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟದ್ದು. ಜೋಯಿಸರುಗಳ ಚರ್ಚೆಯಿಂದ ವೇದೆಯಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವುಂಟಾದರೆ—

ಬಹುನಾಕೃವಿರೋಧೇನ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೇಷು ವಿವಾದಿಷು |

ಏಕಾದಶೀಂ ಪರಿತ್ಯಜ್ಯ ದ್ವಾದಶೀಂ ಸಮುಪೋಷಯೇತ್ ||೧||
 ಎಂಬ ವಚನಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ದಶಮಿಯ ವೇದೆಯ ವಿಷಯವು ಅನುಮಾನಾಸ್ಪದವಾಗಿದ್ದರೆ ಅಂತಹ ಏಕಾದಶಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ದ್ವಾದಶಿಯ ದಿನವೇ ಉಪವಾಸ ಮಾಡಬಹುದು||೧|| ಹೀಗೆ ಏಕಾದಶಿ, ಶುದ್ಧವಾದದ್ದೆಂತಲೂ, ವಿದ್ಧವಾದದ್ದೆಂತಲೂ, ಎರಡು ವಿಧವಾಗಿದೆ. ಅರುಣೋದಯಕಾಲಕ್ಕೆ ದಶಮಿ ಇದ್ದರೆ ಆ ಏಕಾದಶಿಯು ವಿದ್ಧವೆನಿಸುವದು. ವೈಷ್ಣವರು ಆ ಏಕಾದಶಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ದ್ವಾದಶಿಯಲ್ಲಿ ಉಪವಾಸ ಮಾಡಬೇಕು. ಅರುಣೋದಯವೇದೆಯಿಲ್ಲದ್ದು ಶುದ್ಧವೆನಿಸುವುದು. ಈ ಶುದ್ಧೈಕಾದಶಿಯು

ಏಕಾದಶಿನಾತ್ರ ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವದೆಂತಲೂ, ದ್ವಾದಶಿನಾತ್ರ ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವದೆಂತಲೂ, ಎರಡೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವದೆಂತಲೂ, ಎರಡೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿಲ್ಲದಿರುವದೆಂತಲೂ, ನಾಲ್ಕು ವಿಧವಾಗಿರುವುದು. ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವುದೆಂದರೆ ಸೂರೋದಯವಾದನೇಲೆ ಇರುವ ಗಳಿಗೆಗಳ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಇರುವುದೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ವೈಷ್ಣವ (ಭಾಗವತೈಕಾದಶಿಗೆ) ಉದಾಹರಣೆಗಳು:—

ದಶಮಿ ಹಾಗೆ ಗಳಿಗೆ, ಏಕಾದಶಿ ೬೦ ಗಳಿಗೆ, ೧ ವಿಘಳಿಗೆ, ದ್ವಾದಶಿ(ಕ್ಷಯದಿನವಾದ್ದರಿಂದ) ೫೯ ಗಳಿಗೆ ಹೀಗಿದ್ದರೆ ಏಕಾದಶಿ ಮಾತ್ರ ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವ ಶುದ್ಧೈಕಾದಶಿಯಾಗುವುದು. ಇಲ್ಲಿ ವೈಷ್ಣವರು ದ್ವಾದಶಿಯಲ್ಲಿ ಉಪವಾಸಮಾಡಬೇಕು. ಸ್ಮಾರ್ತರು ಏಕಾದಶಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಉಪವಾಸಮಾಡಬೇಕು. ದಶಮಿ ಹಾಗೆ ಏಕಾದಶಿ ೫೯, ದ್ವಾದಶಿ ೬೦, ೧ ಇದು ದ್ವಾದಶಿನಾತ್ರ ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವ ಶುದ್ಧೈಕಾದಶಿ, ಇಲ್ಲಿಯೂ ವೈಷ್ಣವರು ದ್ವಾದಶಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಸ್ಮಾರ್ತರು ಏಕಾದಶಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಉಪವಾಸಮಾಡಬೇಕು. ದಶಮಿ ಹಾಗೆ ಏಕಾದಶಿ ೬೦, ೧ ದ್ವಾದಶಿ ೫೯, ಇದು ಉಭಯಾಧಿಕ ಶುದ್ಧೈಕಾದಶಿ, ವೈಷ್ಣವರೂ ಸ್ಮಾರ್ತರೂ ಎರಡನೆಯ ಏಕಾದಶಿಯನ್ನೇ ಮಾಡಬೇಕು. ದಶಮಿ ಹಾಗೆ, ಏಕಾದಶಿ ೫೭, ದ್ವಾದಶಿ ೫೯, ಇದು ಎರಡೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿಲ್ಲದ್ದು, ವೈಷ್ಣವರೂ ಸ್ಮಾರ್ತರೂ ನೊದಲ ಏಕಾದಶಿಯನ್ನೇ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಇಂತು ಸಂಕ್ಷೇಪವಾದ ವೈಷ್ಣವೈಕಾದಶಿಯನ್ನಿರಲಯುವು.

ಸ್ಮಾರ್ತೈಕಾದಶಿಗೆ ಉದಾಹರಣೆಗಳು: —

ಸೂರೋದಯ ಕಾಲಕ್ಕೆ ದಶಮಿಯ ವೇಧೆಯಿದ್ದರೆ ವಿಧೈಕಾದಶಿಯೆಂತಲೂ, ಹಾಗಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಶುದ್ಧೈಕಾದಶಿಯೆಂತಲೂ, ಏಕಾದಶಿಯು ಎರಡು ವಿಧವಾಗಿದೆ. ಈ ಎರಡೂ ಏಕಾದಶೀಮಾತ್ರಾಧಿಕ್ಯ, ದ್ವಾದಶೀ ಮಾತ್ರಾಧಿಕ್ಯ, ಉಭಯಾಧಿಕ್ಯ, ಅನುಭಯಾಧಿಕ್ಯ (ಎರಡೂ ಹೆಚ್ಚಿಲ್ಲದ್ದು) ವೆಂಬ ನಾಲ್ಕುಭೇದಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುವುದು, ಎಂದರೆ ಬಟ್ಟು ಎಂಟು ವಿಧಗಳಾಗುವುದು-ಉದಾಹರಣೆ:—ದಶಮಿ ೫೯, ಏಕಾದಶಿ ೬೦, ೧, ದ್ವಾದಶಿ ಕ್ಷಯದಿಂದ ೫೯, ಇದು ಏಕಾದಶಿನಾತ್ರ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಉಳ್ಳ ಶುದ್ಧೈಕಾದಶಿಯು, ದಶಮಿ ೪, ಏಕಾದಶಿ ೨,

ದ್ವಾದಶಿಕ್ಷೆಯದಿಂದ ಹೀಗೆ, ಇದು ಏಕಾದಶಿಮಾತ್ರ ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಕಾದಶಿ, ಈ ಎರಡು ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸ್ಮಾರ್ತಗೃಹಸ್ಥರು ಮೊದಲನೆಯ ಏಕಾದಶಿಯನ್ನೂ, ಸ್ಮಾರ್ತರಯತಿಗಳೂ, ಮೋಕ್ಷಾಪೇಕ್ಷೆಯುಳ್ಳ ಗೃಹಸ್ಥರೂ, ವಾನಪ್ರಸ್ಥರೂ, ವಿಧವೆಯರೂ, ಮತ್ತು ವೈಷ್ಣವರೂ ಎರಡನೆಯ ಏಕಾದಶಿಯಲ್ಲಿ ಉಪೋಷ್ಯ ಮಾಡಬೇಕು. ವಿಸ್ವಾಮೀನಿಯವನು ಉಪವಾಸಮಾಡತಕ್ಕ ಸ್ಮಾರ್ತಗೃಹಸ್ಥರು ಎರಡು ಉಪವಾಸಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಕೆಲವರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ದಶಮಿ ಹೀಗೆ, ಏಕಾದಶಿ ೬೦, ೧, ದ್ವಾದಶಿ ೪, ಇದು ಏಕಾದಶಿ ದ್ವಾದಶಿ ಇವುಗಳೆರಡೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವ ಶುದ್ಧಿಕಾದಶಿ, ದಶಮಿ ೨, ಏಕಾದಶಿ ೪, ದ್ವಾದಶಿ ೪, ಇದು ಉಭಯಾಧಿಕೃತವುಳ್ಳ ವಿದ್ವಿಕಾದಶಿ. ಈ ಎರಡು ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಸ್ಮಾರ್ತ, ವೈಷ್ಣವರೆಲ್ಲರೂ ಉಳಿದ ಎರಡನೆಯ ಏಕಾದಶಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಉಪವಾಸಮಾಡಬೇಕು. ದಶಮಿ ಹೀಗೆ, ಏಕಾದಶಿ ೫೯, ದ್ವಾದಶಿ ೬೦, ೧, ಇದು ದ್ವಾದಶಿಮಾತ್ರ ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವ ಶುದ್ಧಿಕಾದಶಿ ಇಲ್ಲಿ ಸ್ಮಾರ್ತರಿಗೆ ಏಕಾದಶಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಉಪವಾಸವೆಂದು ಮಾಧವಾಚಾರ್ಯರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಿದೆ. ಹೇನಾದ್ರಿನುತದಂತೆ ಎಲ್ಲರೂ ದ್ವಾದಶಿಯ ದಿನವೇ ಉಪವಾಸ ಮಾಡಬೇಕು. ಮೋಕ್ಷಾಪೇಕ್ಷೆಯುಳ್ಳ ಸ್ಮಾರ್ತಗೃಹಸ್ಥರು ದ್ವಾದಶಿಯ ದಿನದಲ್ಲಿ ಉಪವಾಸಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಕೆಲವರು ಹೇಳುವರು. ದಶಮಿ ೧, ಏಕಾದಶಿ ೫೯ಯತಿಥಿಯಾದಾಗ ಹೀಗೆ, ದ್ವಾದಶಿ ವೃದ್ಧತಿಥಿ ೬೦, ೧, ಇದು ದ್ವಾದಶಿಮಾತ್ರ ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವ ವಿದ್ವಿಕಾದಶಿಯು. ಇಲ್ಲಿ ವಿದ್ವಾವಾದರಿಂದ ಸ್ಮಾರ್ತರಿಗೂ ಉಪವಾಸವು ದ್ವಾದಶಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಆಗಬೇಕು. ಅಂತು ಎರಡೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿದ್ದರೆ ಅಥವಾ ದ್ವಾದಶಿಮಾತ್ರ ಹೆಚ್ಚಾಗಿದ್ದರೆ ಸ್ಮಾರ್ತರು ವಿದ್ವಿಕಾದಶಿಯನ್ನು ಬಿಡಬೇಕಲ್ಲದೆ ಬೇರೆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಬಿಡಕೂಡದು. ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಆರು ವಿಧದ ಅಧಿಕೃತವುಳ್ಳ ಏಕಾದಶಿಗಳನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟು ವೈಷ್ಣವರು ದ್ವಾದಶಿಯ ದಿನದಲ್ಲಿ ಉಪವಾಸ ಮಾಡಬೇಕು. ಎರಡೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿದ್ದರೆ ಶುದ್ಧಿಕಾದಶಿ ಯಾವುದೆಂದರೆ—ದಶಮಿ ೫೭, ಏಕಾದಶಿ ೫೯, ದ್ವಾದಶಿ ೫೯; ಇದು, ಇಲ್ಲಿ ಸ್ಮಾರ್ತರಿಗೆ ಶುದ್ಧವಾದ್ದರಿಂದ ಮೊದಲ ಏಕಾದಶಿಯೂ,

ವಿದ್ಧವಾದ್ದರಿಂದ ವೈಷ್ಣವರಿಗೆ ದ್ವಾದಶಿಯೂ, ಉಪವಾಸಕಾಲಗಳು. ದಶಮಿ ೨, ಏಕಾದಶಿ ಕ್ಷಯತಿಥಿ ೫೬, ದ್ವಾದಶಿ ೫೫; ಇದು ಎರಡೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿಲ್ಲದ ವಿದ್ಧೈಕಾದಶಿ, ಇಲ್ಲಿಯೂ ಸ್ಮಾರ್ತರಿಗೆ ಏಕಾದಶಿಯೂ, ವೈಷ್ಣವರಿಗೆ ದ್ವಾದಶಿಯೂ ಉಪವಾಸ ಮಾಡತಕ್ಕಕಾಲಗಳಾಗಿವೆ. ಏಕಾದಶಿ, ದ್ವಾದಶಿ ಇವೆರಡೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿಲ್ಲದ ವಿದ್ಧೈಕಾದಶಿ ಎಂಬ ಈ ಕಡೆಯ ಭೇದಕ್ಕೂ, ನೊದಲಿನ ಎರಡು ಭೇದಗಳಿಗೂ ಹೋಲಿಕೆಯಿರುವುದರಿಂದ, ನೊದಲ ಎರಡು ಭೇದಗಳಂತೆ ಇಲ್ಲಿಯೂ, ಯತಿಗಳೂ, ಮೋಕ್ಷಾಪೇಕ್ಷೆಯುಳ್ಳವರೂ, ವಿಧವೆಯರೂ, ಎರಡನೆಯ ಏಕಾದಶಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಉಪವಾಸಮಾಡಬೇಕೆಂತಲೂ, ವಿಷ್ಣುಪ್ರೀತಿಗಾಗಿ ಮಾಡುವವರು ಎರಡು ಉಪವಾಸಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂತಲೂ ತೋರುವುದು. ಈಗ ಶಿಷ್ಯರೆಲ್ಲರೂ ಹೇಮಾದ್ರಿಯ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನೂ, ಮೋಕ್ಷಾಪೇಕ್ಷೆಮೊದಲಾದುವನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟು, ಮಾಧವ ಮತಾನುಸಾರವಾಗಿಯೇ ಸ್ಮಾರ್ತರೆಲ್ಲರಿಗೂ ಒಂದೇ ಸಮವಾಗಿ ನಿರ್ಣಯಿಸುತ್ತಾರೆ. ಎರಡು ಉಪವಾಸಗಳನ್ನಾಗಲಿ, ಶುದ್ಧಧಿಕದ್ವಾದಶಿಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಎರಡನೆಯ ದಿನದ ಉಪವಾಸವನ್ನಾಗಲಿ, ಎಲ್ಲಿಯೂ ಹೇಳುವುದಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಎಲ್ಲದೇ ಶಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಮಾಧವಾಚಾರ್ಯರ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಂತೆಯೇ ಆಚರಣೆಯಲ್ಲಿದೆ ಎಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಈ ವರೆಗೆ ಹೇಳಿದ್ದರಲ್ಲಿ ೧೪ ಸ್ಮಾರ್ತೈಕಾದಶಿಯ ಭೇದಗಳನ್ನೂ, ೧೪ ವೈಷ್ಣವೈಕಾದಶಿಯ ಭೇದಗಳನ್ನೂ ತಿಳಿಸಿದಂತಾಯಿತೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಇನ್ನೂ ವಿಶದವಾಗಿ ತಿಳಿಯಬೇಕಾದರೆ ದೊಡ್ಡಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ನೋಡಿ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಇಲ್ಲಿ ೧೪ ಭೇದಗಳಿಗೂ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಉದಾಹರಣೆಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದರೆ ಸಾಮಾನ್ಯರಿಗೆ ಭ್ರಾಂತಿಯುಂಟಾದೀತೆಂದು ನಿರ್ಣಯ ಸಹಿತವಾಗಿ ಬೇರೆಪಟ್ಟಿಯನ್ನು ಮುಂದೆ ಬರೆದಿದೆ. ಅದನ್ನುನೋಡಿ ತಿಳಿದು ಕೊಳ್ಳಬಹುದು.

(ಮೂರನೆಯ ಉದ್ದೇಶದಲ್ಲಿ ಮುಂದೆ ಹೇಳುವೆನೆಂದು ಸೂಚಿಸಿದ್ದ, ಮೂಲಮಾಸದಲ್ಲಿ ಮಾಡಬೇಕಾದ ವ್ರತವಿಶೇಷವು)

(ಅಧಿವಾಸೇತು ಸಂಪ್ರಾಪ್ತೇ ಗುಡಸರ್ವಿಯುತಾನಿಚ |
 ತ್ರಯಸ್ತಿಂಶದಪೂಪಾನಿ ದಾತವ್ಯಾನಿ ದಿನೇದಿನೇ ||೧||
 ಅಧಿವಾಸೇತು ಸಂಪ್ರಾಪ್ತೇ ತ್ರಯಸ್ತಿಂಶತ್ತು ದೇವತಾಃ |
 ಉದ್ಧಿ ಶ್ಯಾಪೂಪದಾನೇನ ಪೃಥ್ವೀದಾನಫಲಂಲಭೇತ್ ||೨||
 ತ್ರಯಸ್ತಿಂಶದಪೂಪಾನ್ನಂ ಕಾಂಸ್ಯಪಾತ್ರೇನಿಧಾಯಚ |
 ಸಫೃತಂ ಸಹಿರಣ್ಯಂಚ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾಯ ನಿವೇದಯೇತ್ ||೩||
 ವಿಷ್ಣು ರೂಪೀ ಸಹಸ್ರಂಶು ಸ್ವರ್ವಪಾಪಪ್ರಣಾಶನಃ |
 ಅಪೂಪಾನ್ನಪ್ರದಾನೇನ ಮಮಪಾಪಂವ್ಯಸೋಹತು ||೪||
 ನಾರಾಯಣ ಜಗದ್ವೀಜ ಭಾಸ್ಕರಪ್ರತಿರೂಪಕ |
 ವ್ರತೇನಾನೇನಪುತ್ರಾಂಶ್ಚ ಸಂಪದಂಚಾಭಿವರ್ಧಯ ||೫||
 ಯಸ್ಯಹಸ್ತೇಗದಾಚಕ್ರೇ ಗರುಡೋಯಸ್ಯವಾಹನಂ |
 ಶಂಖಕರತಲೇಯಸ್ಯಸಮೇ ವಿಷ್ಣುಃಪ್ರಸೀದತು ||೬||
 ಕಲಾಕಾಷ್ಠಾದಿರೂಪೇಣ ನಿವೇಷಘಟಕಾದಿನಾ |
 ಯೋವಂಚಯತಿ ಭೂತಾನಿ ತಸ್ಮೈಕಾಲಾತ್ಮನೇನಮಃ ||೭||
 ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರಮಯಂದೇಶಃ ಕಾಲಃ ಪರ್ವ ದ್ವಿಜೋಹರಿಃ |
 ಪೃಥ್ವೀಸಮಮಿದಂದಾನಂ ಗೃಹಾಣ ಪುರುಷೋತ್ತಮ ||೮||
 ಮಲಾನಾಂಚ ವಿಶುದ್ಧ್ಯರ್ಥಂ ಪಾಪಪ್ರಶಮನಾಯಚ |
 ಪುತ್ರಪೌತ್ರಾಭಿವೃದ್ಧ್ಯರ್ಥಂ ತುಭ್ಯಂದಾಸ್ಯಾಮಿ ಭಾಸ್ಕರ ||೯||
 ಮಂತ್ರೇಣಾನೇನ ಯೋದದ್ಯಾತ್ ತ್ರಯಸ್ತಿಂಶದಪೂಪಕಾಃ |
 ಪ್ರಾಪ್ತೋತಿ ವಿಪುಲಾಂ ಲಕ್ಷ್ಮೀಂ ಪುತ್ರಪೌತ್ರಾದಿಸಂಪದಃ ||೧೦||

(ಇತಿನಿರ್ದಯಸಿಂಧುಃ) (ಅಧಿಕವಾಸದಲ್ಲಿ ಬೆಲ್ಲ, ತುಪ್ಪ ಇವುಗಳಿಂದ ಮಾಡಿದ ಲಿಖಿಭಕ್ಷ್ಯಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿದಿನವೂ ದಾನಮಾಡಬೇಕು) ||೧||
 ಅಧಿಕವಾಸದಲ್ಲಿ ಮೂವತ್ತು ಮೂರು ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಉದ್ದೇಶಮಾಡಿ ಲಿಖಿ ಭಕ್ಷ್ಯಗಳನ್ನು ದಾನಮಾಡಿದರೆ ಭೂದಾನಮಾಡಿದ ಫಲವುಂಟಾಗುತ್ತದೆ ||೨|| ಲಿಖಿ ಭಕ್ಷ್ಯಗಳನ್ನು ಕಂಚಿನಪಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ತುಂಬಿ ತುಪ್ಪವನ್ನು ಹಾಕಿ ದಕ್ಷಿಣೆಯ ಸಹಿತವಾಗಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗೆ ದಾನಮಾಡಬೇಕು ||೩||

ದಾನಕ್ಕೆ ಮಂತ್ರಗಳು :—ಸಮಸ್ತ ಪಾಪವನ್ನೂ ಪರಿಹಾರಮಾಡುವ, ವಿಷ್ಣುರೂಪನಾದ ಸೂರ್ಯನು ಈ ಭಜ್ಜ್ಯದಾನದಿಂದ ನನ್ನ ಪಾಪವನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸಲಿ || ೪ || ಸೂರ್ಯರೂಪನಾಗಿಯೂ, ಲೋಕಕ್ಕೆ ಮೂಲಕಾರಣನಾಗಿಯೂ, ಇರುವ ನಾರಾಯಣ ಮೂರ್ತಿಯೇ! ಈ ವ್ರತದಿಂದ ನನಗೆ ಪುತ್ರರನ್ನೂ, ಐಶ್ವರ್ಯವನ್ನೂ ಅನುಗ್ರಹಿಸು || ೫ || ಶಂಖಚಕ್ರಗದಾಪಾಣಿಯಾಗಿಯೂ, ಗರುಡವಾಹನನಾಗಿಯೂ, ಇರುವ ವಿಷ್ಣುವು ನನಗೆ ಪುತ್ರವನ್ನಾಗಲಿ || ೬ || ಕಲಾ, ಕಾಷ್ಠಾ, ನಿರ್ಮೇಷ, ಘಟಕಾ, ವೇದಬಾದ ಕಾಲರೂಪನಾಗಿಯೂ ತಾನೇ ಇದ್ದುಕೊಂಡು ಸರ್ವಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೂ, ಭ್ರಾತಿಯನ್ನು ಗಟ್ಟಿಮಾಡುತ್ತಿರುವ ವಿಷ್ಣುವಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರವು || ೭ || ಈ ಸ್ಥಳವೇ ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರವು ಈ ಕಾಲವೇ ಚತುರ್ದಶೀ ಪಾರ್ಣವಾಸ್ಯೆಯ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ಪುಣ್ಯಕಾಲವು (ಸರ್ವಕಾಲವು) ಈ ಭಜ್ಜ್ಯದಾನವು ಭೂದಾನಕ್ಕೆ ಸಮಾನವಾದದ್ದು, ಮಹಾ ವಿಷ್ಣುವೇ! ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ನನ್ನನ್ನು ಉದ್ಧಾರಮಾಡು || ೮ || ಎಲೈ ಸೂರ್ಯನೇ! ಮಾಲಿನ್ಯವನ್ನೂ, ಪಾಪವನ್ನೂ ಹೋಗಲಾಡಿಸಿ ಕೊಟ್ಟವು ದಕ್ಕೂ, ಪುತ್ರ, ಪಾತ್ರರ ಲಭಿವೃದ್ಧಿಗೂ ನಿನಗೆ ಇದನ್ನು ದಾನವಾಗಿ ಕೊಡುತ್ತೇನೆ || ೯ || ಈ ಮಂತ್ರಗಳಿಂದ ಖಳಿ ಭಜ್ಜ್ಯಗಳನ್ನು ಅಧಿಕ ಮಾಸದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿದಿನವೂ ಯಾರು ದಾನಮಾಡುತ್ತಾರೆಯೋ ಅವರು ಅಪಾರವಾದ ಐಶ್ವರ್ಯವನ್ನೂ, ಪುತ್ರಪಾತ್ರಾಭಿವೃದ್ಧಿಯನ್ನೂ ಹೊಂದುವರು.)

ಏಕಾದಶೀ ಭೇದ ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ನಿರ್ಣಯದ ಪಟ್ಟಿ :—

ಇಲ್ಲಿ 'ನ್ಯೂನ, ಎಂದರೆ ಸೂರ್ಯೋದಯ ಕಾಲಕ್ಕಿಂತ ಮುಂಚಿತವಾಗಿ ಮುಗಿಯುವುದೆಂತಲೂ, 'ಸಮ, ಎಂದರೆ ಸೂರ್ಯೋದಯ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಮುಗಿಯತಕ್ಕದ್ದೆಂತಲೂ, ಎಂದರೆ ೬೦ ಘಳಿಗೆಯುಳ್ಳದ್ದೆಂತಲೂ, 'ಅಧಿಕ, ಎಂದರೆ ಸೂರ್ಯೋದಯವಾದಮೇಲೂ ಇರತಕ್ಕದ್ದೆಂತಲೂ ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಮತ್ತು ಉದಾಹರಣೆಯಲ್ಲಿ ತೋರಿಸಿರುವ ಘಳಿಗೆಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆಯದನ್ನು ಈ ಗ್ರಂಥಕಾರನು ಉದಹರಿಸಿದ್ದೆಂತಲೂ, ಎರಡನೆಯದು ಧರ್ಮಾಬ್ಧಿ ಸಾರಕಾರನು ಹೇಳಿರುವುದೆಂತಲೂ, ತಿಳಿಯಬೇಕು.

(೨೫) ಸಂಕ್ಷೇಪವಾದ, ವ್ರತದಿನನಿರ್ಣಯವು.

೨೫“ ಸಂಕ್ಷೇಪವಾಗಿ, ವ್ರತದಿನನಿರ್ಣಯವು—ಜಯಂತೀವ್ರತವ ಸ್ವಿತ್ಯಂ ಕಾವ್ಯಂಚೈಕಾದಶೀವ್ರತಂ | ಅರುಣೋದಯ ವೇಧೋದತ್ತ ವೇಧಃಸೂರ್ಯೋದಯೇತಥಾ ||೧|| ಉಕ್ತಾದ್ಯಾದಶಮಿವೇಧಾ ವೈಷ್ಣವಸ್ಮಾರ್ತಯೋಃಕ್ರಮಾತ್ | ವಿದ್ಧಾತ್ಯಾಜ್ಯಾವೈಷ್ಣವೇನ ಶುದ್ಧಾಪ್ಯಾಧಿಕೃತಸಂಭವೇ ||೨|| ಏಕಾದಶೀ ದ್ವಾದಶೀವಾನ್ಧಿಕಾಚೇತ್ಯೌ ಜ್ಯುತಾಂದಿನಂ| ಪೂರ್ವಾಗ್ರಾಹ್ಯಂತೂತ್ತರಂ ಸ್ಯಾದಿತಿವೈಷ್ಣವನಿರ್ಣಯಃ ||

ಏಕಾದಶೀವ್ರತವನ್ನು ಮಾಡದೆ ಹೋಗುವವರಿಂದ ದೋಷವುಂಟೆಂದು ಹೇಳಿರುವವರಿಂದ ಜಯಂತೀವ್ರತದಂತೆ ನಿತ್ಯವಾದದ್ದಾಗಿಯೂ, ವ್ರತವನ್ನು ಮಾಡುವವರಿಂದ ಐಶ್ವರ್ಯವೊದಲಾದ ಫಲಗಳುಂಟೆಂದು ಹೇಳುವುದರಿಂದ ಕಾವ್ಯವಾಗಿಯೂ, ಹೀಗೆ ಏಕಾದಶೀವ್ರತವು ಕಾವ್ಯವ್ರತವಾಗಿಯೂ ನಿತ್ಯವ್ರತವಾಗಿಯೂ ಇದೆ. ಈ ಏಕಾದಶೀ ತಿಥಿಗೆ ಅರುಣೋದಯ ದಶಮಿವೇಧೆಯಂತಲೂ ಸೂರ್ಯೋದಯ ದಶಮಿವೇಧೆಯಂತಲೂ, ವೇಧಿಗಳು ಏರಡು ಬಗೆಯಾಗಿವೆ. ಈ ವೇಧಿಗಳನ್ನು ಕ್ರಮವಾಗಿ ವೈಷ್ಣವರೂ ಸ್ಮಾರ್ತರೂ ಎಣಿಸಬೇಕು. ಅಂದರೆ ವೈಷ್ಣವರು ಅರುಣೋದಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ದಶಮಿಯಿಂದ ವೇಧೆಯನ್ನೂ, ಸ್ಮಾರ್ತರು ಸೂರ್ಯೋದಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ದಶಮಿಯಿಂದ ವೇಧೆಯನ್ನೂ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ೫೬ಘಟಕ ಯಾದವೇ ಅರುಣೋದಯ ಕಾಲವು. ಸೂರ್ಯನು ಕಾಣಿಸುವುದೇ ಸೂರ್ಯೋದಯ ಕಾಲವು. ಪಾರಂಪರ್ಯವಾಗಿಯಾರುವೈಷ್ಣವರೆಂತಲೂ, ಸ್ಮಾರ್ತರೆಂತಲೂ ಆಚರಣೆಯಲ್ಲಿ ಬಂದಿದೆಯೋ, ಅವರೇ ಸ್ಮಾರ್ತರೆಂತಲೂ, ವೈಷ್ಣವರೆಂತಲೂ ಹೇಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವರೆಂದು ದೊಡ್ಡವರು ಹೇಳುವುದರಿಂದ ಅದೇ ರೀತಿ ಸುನ್ನೇ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ವೈಷ್ಣವರು ಅರುಣೋದಯವೇಧೆಯುಳ್ಳ ಏಕಾದಶಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ದ್ವಾದಶಿಯಲ್ಲಿ ಉಪವಾಸ ಮಾಡಬೇಕು. ಅಧಿಕ ತಿಥಿಯಾಗಿದ್ದರೆ ಅಂದರೆ (ಸೂರ್ಯೋದಯಾನಂತರದಲ್ಲಿಯೂ ಇರುವದಾಗಿದ್ದರೆ) ಏಕಾದಶಿ, ದ್ವಾದಶಿಗಳೆರಡೂ ಅಧಿಕವಾಗಿದ್ದರೆ, ಶುದ್ಧ ಏಕಾದಶಿಯಾಗಿದ್ದರೂ ಮೊದಲನೆಯದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಎರಡನೆಯ ಏಕಾದಶಿಯಲ್ಲಿ ಉಪವಾಸ ಮಾಡಬೇಕು. ಇದರಂತೆ ಏಕಾದ

ಶಿಯೊಂದೇ ಅಧಿಕವಾಗಿದ್ದರೂ ಅಥವಾ ದ್ವಾದಶಿಯೊಂದೇ ಅಧಿಕವಾಗಿದ್ದರೂ ಮೊದಲನೆಯದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಎರಡನೆಯ ಏಕಾದಶಿಯಲ್ಲಿಯೇ ವೈಷ್ಣವರು ಉಪವಾಸಮಾಡಬೇಕು. ಇಂತು ವೈಷ್ಣವನಿರ್ಣಯವು. ಸ್ಮಾರ್ತನಿರ್ಣಯವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ — ಏಕಾದಶೀ ದ್ವಾದಶೀ ಚೇತ್ಯುಭಯಂ ವರ್ಧತೇಯದಾ | ತದಾ ಪೂರ್ವಂ ದಿನಂ ತ್ಯಾಜ್ಯಂ ಸ್ಮಾರ್ತೈಃ ಗ್ರಾಹ್ಯಂ ಪರಂದಿನಂ ||೧|| ಏಕಾದಶೀ ಮಾತ್ರವೃದ್ಧಾ ಗೃಹಿಯತ್ಯೋ ವ್ಯವಸ್ಥಿತಃ | ಉಪೋಷ್ಯಾ ಗೃಹಿಭಿಃ ಪೂರ್ವಾಯತಿಭಿಶ್ಚೋತ್ತರಾತಿಥಿಃ ||೨|| ದ್ವಾದಶೀಮಾತ್ರವೃದ್ಧಾತು ಶುದ್ಧಾವಿದ್ಧೇವ್ಯವಸ್ಥಿತೇ | ಶುದ್ಧಪೂರ್ವೋತ್ತರಾವಿದ್ಧಾ ಸ್ಮಾರ್ತನಿರ್ಣಯ ಈದೃಶಃ ||೩||

ಏಕಾದಶಿ, ದ್ವಾದಶಿಗಳರಡೂ ವೃದ್ಧತಿಥಿಗಳಾಗಿದ್ದರೆ ಅಂದರೆ ಸೂರ್ಯೋದಯಾನಂತರದಲ್ಲಿ ಇದ್ದರೆ, ಶುದ್ಧವಾದದ್ದಾದರೂ ಮೊದಲ ಏಕಾದಶಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಎರಡನೆಯದರಲ್ಲಿಯೇ ಸ್ಮಾರ್ತರು ಉಪವಾಸ ಮಾಡಬೇಕು. ಏಕಾದಶಿಯೊಂದೇ ವೃದ್ಧತಿಥಿಯಾಗಿದ್ದರೆ ಗೃಹಸ್ಥರಾದ ಸ್ಮಾರ್ತರು ಮೊದಲನೆಯ ಏಕಾದಶಿಯನ್ನೂ ಯತಿಗಳು ಮೊದಲಾದವರು ಎರಡನೆಯದನ್ನೂ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ದ್ವಾದಶಿ ಮಾತ್ರವೃದ್ಧತಿಥಿಯಾಗಿದ್ದರೆ, ಶುದ್ಧಏಕಾದಶಿಯಾದರೆ ಮೊದಲನೆಯದನ್ನೂ, ವಿದ್ಧಏಕಾದಶಿಯಾದರೆ ಎರಡನೆಯದನ್ನೂ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಅಂತು ಸ್ಮಾರ್ತರು ಎರಡೂ ಅಧಿಕವಾಗಿದ್ದಾಗಲೂ, ಅಥವಾ ದ್ವಾದಶಿಯೊಂದೇ ಅಧಿಕವಾಗಿದ್ದಾಗಲೂ, ಮಾತ್ರ ವಿದ್ಧಏಕಾದಶಿಯನ್ನು ಬಿಡಬೇಕಲ್ಲದೆ ಮತ್ತೆಯಾವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿಯೂ ಬಿಡಕೂಡದು. ಇಂತು ಸ್ಮಾರ್ತನಿರ್ಣಯವು.

(೨೬) ವೇದಭೇದಗಳು.

(೨೬) ವೇದಭೇದಗಳು-ಆರ್ಧರಾತ್ರಿಯಾದ ಮೇಲೆ ದಶಮಿ ಇದ್ದರೆ 'ಕಪಾಲವೇದಿ' ಎಂತಲೂ ; ೫೨ ಘಳಿಗೆ ಯವರಿಗೆ ಇದ್ದರೆ 'ಭಾಯಾವೇದಿ' ಎಂತಲೂ, ೫೩ ಘಳಿಗೆ ಯವರಿಗೆ ದಶಮಿ ಇದ್ದರೆ 'ಗ್ರಸ್ತವೇದಿ' ಎಂತಲೂ ; ೫೪ ಘಳಿಗೆ ಯವರಿಗೆ ಇದ್ದರೆ 'ಸಂಪೂರ್ಣ' ವೆಂತಲೂ ; ೫೫ ಘಳಿಗೆ ಯವರಿಗಿದ್ದರೆ 'ವೇದಿ' ಎಂತಲೂ, ೫೬ ಘಳಿಗೆ ಇದ್ದರೆ 'ಮಹಾವೇದಿ' ಎಂತಲೂ ; ೫೭ ರವರಿಗಿದ್ದರೆ 'ಪುಳಯ' ವೆಂತಲೂ ; ೫೮ ರವರಿಗೆ

ದಶಮಿ ಇದ್ದರೆ 'ಮಹಾಪ್ರಲಯ' ಎಂತಲೂ ; ೫೯ ರವರಿಗೂ ಇದ್ದರೆ 'ಘೋರ' ವೆಂತಲೂ ೬೦ ಘಳಿಗೆ ಯವರಿಗಿದ್ದರೆ 'ರಾಕ್ಷಸ' ವೆಂತಲೂ ನೂರದರು ವೇದಗಳಲ್ಲಿ ಭೇದವನ್ನು ಹೇಳಿರುವರು. ಮಾಧ್ಯರೇ ಮೊದಲಾದ ಕೆಲವು ಮತಗಳ ಜನರಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು ಮಾತ್ರ ಈ ಭೇದಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸುವರು, ೫೬ ಘಳಿಗೆಯಲ್ಲರುವ ವೇದೆಯನ್ನೇ, ಮಾಧವಾಚಾರ್ಯನೇ ಮೊದಲಾದ ಸರ್ವರೂ ಸಮ್ಮತಿಸಿರುವರೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಉಪವಾಸವನ್ನುಳಿದ ಏಕಾದಶೀವ್ರತ ವಿಷಯದಲ್ಲಿಯೂ, ವ್ರತಾಂಗವಾದ ಸಂಕಲ್ಪ. ಪೂಜೆ, ಇವುಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿಯೂ, ೧೫ ಘಳಿಗೆಯವರಿಗೆ ದಶಮಿ ಇದ್ದು ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಏಕಾದಶಿಯನ್ನು ಬಿಡಬೇಕು ; ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅಂತಹ ಏಕಾದಶಿಯನ್ನೇ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಈ ದೋಷದಿಂದ ಬಿಡಬೇಕೆಂದು ಅರ್ಥವಲ್ಲ. ಆದರೆ ಬೆಳಗ್ಗೆ ಮಾಡಬೇಕಾದ ಸಂಕಲ್ಪ, ಪೂಜೆ, ಮೊದಲಾದದ್ದನ್ನು ಮಧ್ಯಾಹ್ನದ ಮೇಲೆ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

(೨೨) ವ್ರತಪ್ರಯೋಗ (ವಿಧಿ)

(೨೨) ವ್ರತಪ್ರಯೋಗ-ಉಪವಾಸ ದಿನದ ಪೂರ್ವದಿನದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾತಃಕಾಲದಲ್ಲಿ ಉಪವಾಸ ಮಾಡುವವರು, ಸ್ನಾನಾದಿ ನಿತ್ಯಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡಿ ಅನಂತರದಲ್ಲಿ,

ದಶಮಿ ದಿನಮಾರಭ್ಯ ಕರಿಷ್ಯೇಹಂ ವ್ರತಂತವ |

ತ್ರಿದಿನಂ ದೇವದೇವೇಶ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಂ ಕುರು ಕೇಶವ ||೧||

ಅಂದರೆ ಎಲೈ ಮಹಾವಿಷ್ಣುವೇ ನಾನು ದಶಮಿ ಮೊದಲು ಮಾಡಿ ಕೊಂಡು ಮೂರು ದಿನಗಳ ವರೆಗೂ ನಿನ್ನವ್ರತವನ್ನು ಮಾಡುವೆನು, ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾಗಿ ಈ ವ್ರತವನ್ನು ನೆರವೇರಿಸುವಂತೆ ಮಾಡು ||೧|| ಎಂದು ಸಂಕಲ್ಪಮಾಡಿಕೊಂಡು, ಮಧ್ಯಾಹ್ನದಲ್ಲಿ ಏಕಭಕ್ತವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಏಕಭಕ್ತ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನಿಯಮವೇನಂದರೆ-ಕಂಚಿನ ಪಾತ್ರಿ, ಮಾಂಸ, ಕಿರುಗಡಲೆ, ಹಗಲು ನಿದ್ರಿಸುವುದು, ಮಿತಿಮೀರಿ ಊಟಮಾಡುವುದು, ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ನೀರನ್ನು ಕುಡಿಯುವುದು, ಪುನಃ(ಎರಡನೆಯಸಾರಿ) ಊಟ ಮಾಡುವುದು, ಸ್ತ್ರೀಸಂಗ, ಜೇನುತುಪ್ಪ, ಸುಳ್ಳು, ಕಡಲೆ, ಹಾರಕ,

ಸೊಪ್ಪು, ಪರಾನ್ನ, ಜಾಜು, ಎಣ್ಣೆ, ಚಿಗಳಿ, ತಾಂಬೂಲ ಇವುಗಳನ್ನು ಬಿಡುವುದೇ ಮೊದಲಾದ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ನುಸರಿಸಬೇಕು. ಏಕಭಕ್ತ ವಾದಮೇಲೆ ಕಡ್ಡಿಯಿಂದ ಹಲ್ಲುಜ್ಜಿ ಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಹಾಸಿ ಗೆಇಲ್ಲದೆ ನೆಲದಮೇಲೆಯೇ ಮಲಗಿದ್ದು ಬೆಳಗೂದಮೇಲೆ ಏಕಾದಶಿಯಲ್ಲಿ ಎಲೆ ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಂದ ಹಲ್ಲನ್ನು ಜ್ಜಿ ಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಕಡ್ಡಿಯಿಂದ ಕೂಡದು, (ಉಪವಾಸೇ ತಥಾಶ್ರಾದ್ಧೇನ ಕುರ್ಯಾದಂತ ಧಾವನಂ | ದಂತಾನಾಂ ಕಾಷ್ಠಸಂಯೋಗೋ ದಹತ್ಯಾಸಪ್ತಮಂ ಕುಲಂ ||೧|| ಅಂದರೆ ಉಪವಾಸ ದಿನಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಶ್ರಾದ್ಧ ದಿವಸಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕರ್ತೃ ವುಕಡ್ಡಿಯಿಂದ ಹಲ್ಲುಜ್ಜಿ ಕೊಂಡರೆ ಹಿಂದಣ ಏಳು ತಲೆಯವರಿಗಿನ ಪಿತೃ ಗಳಿಗೆ ದುರ್ಗತಿ ಯುಂಟಾಗುವುದೆಂದರ್ಥವು ||೧|| ಕಡ್ಡಿಯೊಂದನ್ನು ನಿಷೇಧಿಸಿರುವುದರಿಂದ, ಮಣ್ಣು, ಹೆಂಟೆ, ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಂದ ಹಲ್ಲು ಜ್ಜಿ ಕೊಂಡರೆ ದೋಷವಿಲ್ಲವೆಂದು 'ಕಾಷ್ಠಗ್ರಹಣಾ ನ್ಮೃಲ್ಮೋಷಾದ್ಯ ನಿಷೇಧಇತಿ ಹೇನಾದ್ರಿಃ' ಹೇನಾದ್ರಿಯ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು, ಎಂದು ವಿಷ್ಣು ರಹಸ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ಮತ್ತು "ಶ್ರಾದ್ಧೋಪವಾಸ ದಿವಸೇಖಾದಿತ್ಯಾ ದಂತಧಾವನಂ | ಗಾಯತ್ರಾಶ್ರತ ಸುಪ್ರೂತಮುಂಬು ಪ್ರಾಕೃವಿಶುದ್ಧೃತಿ" || ಇತಿ ಸಿಂಧುಃ || ಎಂದರೆ ಶ್ರಾದ್ಧೋಪವಾಸಗಳಲ್ಲಿ ಕಡ್ಡಿಯಿಂದ ಹಲ್ಲು ಜ್ಜಿ ಕೊಂಡದ್ದರಿಂದಂಟಾದ ದೋಷವು, ನೂರು ಗಾಯತ್ರಿಯಿಂದ ಅಭಿಮಂತ್ರಿತವಾದ ನೀರನ್ನು ಕುಡಿವುದರಿಂದ (ಈ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತ ದಿಂದ) ನಿವಾರಣೆ ಯಾಗುವುದೆಂದು, ಸಿಂಧುಕಾರನು ಹೇಳಿರುವನು.) ಹೀಗೆ ಹಲ್ಲುಜ್ಜಿ ಕೊಂಡು ಸ್ನಾನ ಮಾಡಿದಮೇಲೆ ನಿತ್ಯಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡಿ ಕೊಂಡು, ಪವಿತ್ರವನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು (ಪವಿತ್ರಪಾಣಿಯಾಗಿ) ಉತ್ತ ರಾಭಿಮುಖನಾಗಿ ಕುಳಿತು, ಕೈಯಲ್ಲಿ, ನೀರು ತುಂಬಿದ ತಾಮ್ರ ಪಾತ್ರೆಯನ್ನು ತಗೆದುಕೊಂಡು, ಸಂಕಲ್ಪವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು ಅಥವಾ -

ಏಕಾದಶ್ಯಂ ನಿರಾಹಾರೋ ಭೂತ್ಯಾಹ ಮಪರೇಹನಿ | ಭೋ ಜ್ಜ್ಯಾಮಿಪುಂಡರೀಕಾಕ್ಷ ಶರಣಂ ಮೇಭವಾಚ್ಯುತ ||೧|| ಅಂದರೆ-ಎಲೈ ಕಮಲನೇತ್ರನಾದ ವಿಷ್ಣುವೇ ! ನಾನು ಏಕಾದಶೀದಿನದಲ್ಲಿ ನಿರಾಹಾರ ಮಾಡಿ (ಉಪವಾಸ) ಎರಡನೆಯ ದಿನದಲ್ಲಿ (ದ್ವಾದಶಿಯಲ್ಲಿ) ಊಟವೂ

ಡುವೆನು. ನನ್ನನ್ನು ಉದ್ಧಾರಮಾಡು ||೧|| ಎಂಬ ಈ ಮಂತ್ರದಿಂದ ಪುಷ್ಪಾಂಜಲಿಯನ್ನಾದರೂ ಸಮರ್ಪಿಸಬೇಕು. ಏಕಾದಶಿಯಲ್ಲಿ ಉಪವಾಸಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಶಕ್ತಿ ಇಲ್ಲದವರು ' ಏಕಾದಶ್ಯಾಂಜಲಾಹಾರಃ ' ' ಏಕಾದಶ್ಯಾಂಕ್ಷೀರಭಕ್ಷಃ ' ' ಏಕಾದಶ್ಯಾಂಫಲಾಹಾರಃ ' ' ಏಕಾದಶ್ಯಾಂನಕ್ತಭೋಜೀ ' ಎಂದರೆ ನೀರನ್ನು ಕುಡಿದು ಉಪವಾಸಮಾಡುವುದು, ಅಥವಾ ಕ್ಷೀರಪಾನದಿಂದಿರುವುದು, ಇಲ್ಲವೇ ಫಲಾಹಾರಮಾಡುವುದು, ಮತ್ತು ನಕ್ತಭೋಜನಮಾಡುವುದು, ಎಂಬಿವುಗಳಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಶಕ್ತ್ಯನುಸಾರವಾಗಿ ಯಾವುದು ಸಾಧ್ಯವೆಂದು ತೋರುವುದೋ ಆ ಪರ್ವಾಯವನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಸಂಕಲ್ಪವನ್ನೂ ಅದೇರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಮಾಡಬೇಕು. ಶೈವರು ರುದ್ರಗಾಯತ್ರಿಯಿಂದ ಸಂಕಲ್ಪಮಾಡಬೇಕು. ಸಾರರು ನಿತ್ಯಗಾಯತ್ರಿಯಿಂದಲಾಗಲಿ ಸೂರ್ಯಗಾಯತ್ರಿಯಿಂದಾಗಲಿ ಸಂಕಲ್ಪಮಾಡಬೇಕು. ಸೂರ್ಯೋದಯಾನಂತರದಲ್ಲಿಯೂ ದಶಮಿ ಇದ್ದರೆ ಈ ಸಂಕಲ್ಪವನ್ನು ಏಕಾದಶಿಯದಿನ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಮಾಡಬೇಕು. ಅರ್ಧರಾತ್ರಿಯಿಂದೀಚೆಗೆ ದಶಮಿಯು ಇದ್ದರೆ ಎಲ್ಲರೂ ಏಕಾದಶಿಯ ಮಧ್ಯಾಹ್ನದ ಮೇಲೆ ಸಂಕಲ್ಪಮಾಡಬೇಕು. (ದಶಮ್ಯಾಃ ಸಂಗದೋಷೇಣಅರ್ಧರಾತ್ರಾತ್ಪರೇಣತು | ವರ್ಜಯೇಚ್ಚ ತುರೋಯಾನಾಃ ಸಂಕಲ್ಪಾರ್ಚನಯೋಸ್ತದಾ || ಇತಿಸಿಂಧುಃ||) (ಅರ್ಧರಾತ್ರಿಯಿಂದೀಚೆಗೆ ದಶಮಿಯ ಮೇಲೆ ಇದ್ದರೆ ಸಂಕಲ್ಪ, ಪೂಜೆ, ಇವುಗಳಿಗೆ ನಾಲ್ಕು ಯಾವುಗಳನ್ನು ಬಿಡಬೇಕು, ಎಂದು ಸಿಂಧುಕಾರನು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ). ಸಂಕಲ್ಪಮಾಡಿದ ಮೇಲೆ ನಾರಾಯಣ ಅಷ್ಟಾಕ್ಷರಿಯ ಮಂತ್ರದಿಂದ ಅಭಿನಮಂತ್ರತವಾದ ಜಲವನ್ನು ಪಾನಮಾಡಬೇಕು. ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಹೂವಿನ ಮಂಟಪವನ್ನು ಮಾಡಿ ಅದರಲ್ಲಿ--

ಪುಷ್ಪೈರ್ಗಂಧೈಸ್ತಥಾಧೂಪೈ ದೀಪೈ ನೈವೇದ್ಯಕೈಃ ಪರೈಃ |
 ಸ್ತೋತ್ರೈರ್ನಾನಾವಿಧೈರ್ದಿವ್ಯೈ ರ್ಗೀತವಾದ್ಯೈರ್ಮನೋಹರೈಃ ||೧||
 ದಂಡವತ್ಪ್ರಣಿಪಾತ್ಕೈಶ್ಚ ಜಯಶಬ್ದೈ ಸ್ತಘೋತ್ತಮೈಃ |
 ಹರಿಂ ಸಂಪೂಜ್ಯವಿಧಿವದ್ರಾ ತ್ರಾಕುರ್ಭಾತ್ಪ್ರಜಾಗರಂ ||೧||

ಗಂಧ, ಪುಷ್ಪ, ಧೂಪ, ದೀಪ, ನೈವೇದ್ಯಗಳಿಂದಲೂ, ನಾನಾ ವಿಧ ವಾದ ಸ್ತೋತ್ರಗಳಿಂದಲೂ, ಶ್ರೇಷ್ಠವಾಗಿಯೂ, ಇಂಪಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಸಂಗೀತ, ವಾದ್ಯಗಳಿಂದಲೂ, ||೧|| ದಂಡಪ್ರಾಣವುಗಳಿಂದಲೂ (ಅಡ್ಡ ಬೀಳುವುದು) ಉತ್ತಮವಾದ 'ಜಯ' ನೋದಲಾದ ಹೊಗಳಿಕೆಯಿಂದಲೂ, ವಿಧಿಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಮಹಾವಿಷ್ಣುವನ್ನು ಪೂಜೆ ಮಾಡಿ ರಾತ್ರಿಜಾಗರ (ಜಾಗರಣೆ) ಏನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು ||೧|| ಏಕಾದಶಿಯ ನಿಯಮಗಳು-ಪಾಸಂಧಿಗಳ (ಪೇದಬಾಹ್ಯರ) ಮುಖವನ್ನು ನೋಡುವುದು, ಅವರೊಡನೆ ಮಾತನಾಡುವುದು, ಅವರನ್ನು ಮುಟ್ಟುವುದು, ಇವುಗಳನ್ನು ಬಿಡಬೇಕು. ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯ, ಸತ್ಯವಾಕ್ಯ, ಹಗಲಿನಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧಿಮಾಡದಿರುವುದು. ನೋದಲಾದ ೩೦ ದೆ ವ್ರತನಿಯಮದಲ್ಲಿ (ಪರಿಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ) ಹೇಳುವಂತೆ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಅನುಸರಿಸಬೇಕು.

ಪಾಪಕ್ಷಯ ದರ್ಶನಾದೌತು ಸೂರ್ಯಪಶ್ಯೇತ್ತತಃ ಶುಚಿಃ |

ಸಂಸ್ಕರ್ಮೇತು ಬುಧಃ ಸ್ನಾಯಾಚ್ಛಚಿ ರಾದಿತ್ಯ ದರ್ಶನಾತ್ ||

ಸಂಭಾಷ್ಯ ತಾಃ ಶುಚಿಸದಂ ಚಿಂತಯೇದಚ್ಯತಂಬುಧಃ || ಇ

ತ್ಯಾದಿ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತಂ || ಇತ್ಯಾದಿ ಎಂಬುದರಿಂದ, ರಜಸ್ವಲೆ, ಚಂಡಾಲ, ರಜಕ. ಸೂತಿಕಾ (ಬಾಣಂತಿ ಇವರುಗಳು) ವ್ರತದಿನದಲ್ಲಿ ಪಾಪಂಧಿಮೊದಲಾದವರನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಸೂರ್ಯನನ್ನು ದರ್ಶನಮಾಡುವುದರಿಂದ ಶುದ್ಧಿಯುಂಟಾಗುವುದು. ಅವರನ್ನು ಮುಟ್ಟಿದ್ದರೆ ಸ್ನಾನಮಾಡಿ ಸೂರ್ಯದರ್ಶನ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಶುಚಿತ್ವಉಂಟಾಗುವುದು ||೧|| ಅವರೊಡನೆ ಮಾತನಾಡುವುದರಿಂದಂಟಾದ ದೋಷವು, ಅತ್ಯಂತ ಪರಿಶುದ್ಧನಾದ ಮಹಾವಿಷ್ಣುವನ್ನು ಧ್ಯಾನಿಸುವುದರಿಂದ ಪರಿಹಾರವಾಗುವುದು || ಇವೇ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತಗಳು.

ಉಪವಾಸ ದಿನದಲ್ಲಿ ಶ್ರಾದ್ಧಾದಿಗಳು ಬಂದರೆನಡೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಕ್ರಮ.

ಉಪವಾಸದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಪಿತೃದಿನಬಂದರೆ ಶ್ರಾದ್ಧವನ್ನು ಮಾಡಿ ಉಳಿದ ಅನ್ನ ನೋದಲಾದ ಎಲ್ಲಾ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನೂ ಬಂದು ಪಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಬಡಿಸಿ, ಆ ಅನ್ನವನ್ನೆಲ್ಲಾ ಆಘ್ರಾಣಿಸಿ (ಮೂಸಿನೋಡಿ) ಅದನ್ನು ಗೋವು ಮುಂತಾದುವುಗಳಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು ಬಿಡಬೇಕು. ಶ್ರಾದ್ಧಕರ್ಮವು ತನ್ನ

ಶಕ್ತ್ಯನುಸಾರವಾಗಿ ಕಂದ, ಮೂಲ, ಫಲ, ಮೊದಲಾದ ಯಾವುದನ್ನಾದರೂ ತನ್ನ ಆಹಾರಾರ್ಥವಾಗಿ ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಎಲೆಗಳಿಗೆ ಮೊದಲೇ ಅವುಗಳನ್ನು ಬಡಿಸಿದ್ದು, ಉಳಿದದ್ದನ್ನು ತಾನು ಆಹಾರಮಾಡಬೇಕು.

ಏಕಾದಶ್ಯಂ ಯದಾ ಭೂಪ ಮೃತಾಹಃ ಸ್ಯಾತ್ಕದಾಚನ |

ತದ್ಗಿನಂ ತು ಪರಿತ್ಯಜ್ಯ ದ್ವಾದಶ್ಯಾಮೇವ ಕಾರಯೇತ್ ||೧||

ಯಾವಾಗಲಾದರೂ ಬಂದುವೇಳೆ ಏಕಾದಶಿಯ ದಿವಸದಲ್ಲಿ ಪಿತೃಶ್ರಾದ್ಧವು ಬಂದರೆ ಆದಿವಸಬಿಟ್ಟು ಆ ಶ್ರಾದ್ಧವನ್ನು ದ್ವಾದಶಿಯಲ್ಲಿಯೇ, ಮಾಡಬೇಕು ||೧|| ಈ ಮೊದಲಾದ ವಚನಗಳು ಮೈಷ್ಣವರಿಗೆ ಆಚಾರರೂಪವಾಗಿ ಹೇಳಿದವುಗಳು. ಮೈಷ್ಣವರು, ಹದಿನಾರು ಮಹಾಲಯಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕಾದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಏಕಾದಶಿಯಲ್ಲಿಯೂ, ದ್ವಾದಶಿಯಲ್ಲಿಯೂ, ಮಾಡಬೇಕಾದ ಎರಡು ಮಹಾಲಯಗಳನ್ನೂ ತಂತ್ರದಿಂದ ಮಾಡುತ್ತೇನೆಂದು ಸಂಕಲ್ಪಮಾಡಿಕೊಂಡು ಎರಡನ್ನೂ ದ್ವಾದಶಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಮಾಡಬೇಕು ಕಾವ್ಯವ್ರತೋಪವಾಸಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಜಾತಾಶೌಚವು ಬಂದರೆ ದೇಹಸಂಬಂಧವಾದ ನಿಯಮಗಳನ್ನು (ಉಪವಾಸಾದಿಗಳನ್ನು) ಮಾತ್ರ ತಾವುಮಾಡಿ ಪೂಜೆ, ಹೋಮ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಭೋಜನಾದಿಗಳನ್ನು ಆಶೌಚನಿಷ್ಠತ್ವ ನಂತರದಲ್ಲಿ ಮಾಡಬೇಕು. ನಿತ್ಯೋಪವಾಸದಲ್ಲಿ ಜಾತಾಶೌಚಾದಿಗಳು ಸಂಭವಿಸಿದರೆ ಕರ್ಮವು, ಸ್ನಾನಮಾಡಿ ವಿಷ್ಣುವಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರಮಾಡಿ, ಉಪವಾಸ ಮೊದಲಾದ ದೇಹನಿಯಮಗಳನ್ನು ತಾನು ನಡೆಯಿಸಿ ಪೂಜಾದಿಗಳನ್ನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಂದ ಮಾಡಿಸಬೇಕು. ಸೂತಕ ನಿವೃತ್ತ್ಯನಂತರದಲ್ಲಿ ಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ನಿರ್ಬಂಧ ವಿಲ್ಲದ್ದರಿಂದ ದಾನಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕಾದ್ದಿಲ್ಲ. ಸ್ತ್ರೀಯರು, ಇಂತಹ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ರಜಸ್ವಲೆಯರಾದರೆ ತಾವುಮಾಡಬೇಕಾದ ವ್ರತೋಪವಾಸಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಹೀಗೆಯೇ ನಡೆಯಿಸಬೇಕು. ದ್ವಾದಶಿಯದಿನ ಪ್ರಾತಃಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಿತ್ಯ ಪೂಜೆಯನ್ನುಮಾಡಿ, ಭಗವಂತನಲ್ಲಿ ವ್ರತವನ್ನು ಸಮರ್ಪಿಸಬೇಕು.

ಅಷ್ಟಾನ ತಿಮಿರಾನ್ಧಸ್ಯ ವ್ರತೇನಾನೇನ ಕೇಶವ |

ಪ್ರಸೀದ ಸುಮುಖೋನಾಥ ಜ್ಞಾನ ದೃಷ್ಟಿಪ್ರದೋಭವ ||೧||

ಸ್ವಾಮಿಯಾದ ಮಹಾವಿಷ್ಣುವೇ ! ನಾನುಮಾಡಿದ ಈ ವ್ರತವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ, ತೃಪ್ತಿಪಟ್ಟು ಪ್ರಸನ್ನನಾಗು. ಅಷ್ಟಾನವೆಂಬ ಕತ್ತಲೆಯಿಂದ ಕುರುಡನಾಗಿರುವ ನನಗೆ ಅಷ್ಟಾನವೆಂಬ ಕಣ್ಣನ್ನು (ದೃಷ್ಟಿ) ಕೊಡುವವನಾಗು ||೧|| ಇದೇ ವ್ರತ ಸಮರ್ಪಣೆಗೆ ಮಂತ್ರವು. ದಶಮಿ ಮೊದಲಾದ ನಿಯಮಗಿನಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ ನಿಯಮಗಳಿಗೆ ಲೋಪಬಂದರೆ, ಹಗಲು ನಿದ್ರಿಸುವದು, ಅನೇಕಾವೃತ್ತಿ ನೀರನ್ನು ಕುಡಿವುದು, ಸುಳ್ಳನ್ನು ಹೇಳುವುದು, ಮೊದಲಾದವುಗಳು ಸಂಭವಿಸಿದರೆ ಆಯಾನಿಯಮಗಳಿಗೆ ಭಂಗವುಂಟಾದದ್ದಕ್ಕಾಗಿ, ನಾರಾಯಣಾಷ್ಟಾಕ್ಷರೀ ಮಂತ್ರಜಪವನ್ನು ೧೦೮ ಸಾರಿ ಮಾಡಬೇಕು. ಸ್ವಲ್ಪವಾದ ದೋಷವುಂಟಾಗಿದ್ದರೆ, ವಿಷ್ಣುತ್ರಿಶತಿಯ ಜಪವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ವ್ರತವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ, ರಜಸ್ಯಲೆ, ಚಂಡಾಲ, ರಜಕ, ಸೂತಿಕಾ, ಮೊದಲಾದವರ ಧ್ವನಿಕೇಳ ಬಾದರೆ ೧೦೦೮ ಗಾಯತ್ರೀ ಜಪಮಾಡಬೇಕು. ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ನೈವೇದ್ಯ (ಪ್ರಸಾದ) ತುಲಸಿಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ಅನ್ನವನ್ನು ಪಾರಣೆಯಲ್ಲಿ ಊಟಮಾಡಬೇಕು. ಪಾರಣೆಯಲ್ಲಿ ನೆಲ್ಲಿಯಕಾಯನ್ನು ತಿಂದರೆ ಅಶುದ್ಧರೊಡನೆ ಮಾತನಾಡಿದ್ದು (ಅಸಂಭಾಷ್ಯಭಾಷಣ) ಮೊದಲಾದ ದೋಷಗಳು ನಿವಾರಣೆಯಾಗುವವು.

ಪಾರಣಸಿದ್ಧಿಯವು

ಪಾರಣೆಯಕಾಲಕ್ಕೆ ದ್ವಾದಶಿಯು ಕಳೆದು ಹೋಗಿದ್ದರೆ ಹೆಚ್ಚಾದ ದೋಷವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವುದರಿಂದ, ದ್ವಾದಶಿಯ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ (ದ್ವಾದಶಿ ಇರುವಷ್ಟು ರೊಳಗಾಗಿ) ಪಾರಣೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಹಿಂದಣ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ದ್ವಾದಶಿಯು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕಳೆದುಹೋಗಿ ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲ ಮಾತ್ರ ಉಳಿದಿದ್ದರೆ, ದ್ವಾದಶಿಯ ಮಧ್ಯಾಹ್ನದ ಕೊನೆಯವರೆಗೂ ಮಾಡಬೇಕಾದ ಎಲ್ಲ ಕರ್ಮಗಳನ್ನೂ ಅಪಕರ್ಷಣೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಬೆಳಗಿನಲ್ಲಿಯೇ ಮಾಡಬೇಕು. ಅಗ್ನಿ ಹೋತ್ರ ಹೋಮವನ್ನು ಅಪಕರ್ಷಣೆಯಿಂದ ಮಾಡಕೂಡದೆಂದು ಕೆಲವರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ, ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಶ್ರಾದ್ಧವು ಶಾಸ್ತ್ರ ನಿಷಿದ್ಧವಾದ್ದರಿಂದ ಶ್ರಾದ್ಧವನ್ನೂ ಅಪಕರ್ಷಿಸಿ

ಮಾಡಕೂಡದು. ಹೀಗೆ ಶ್ರಾದ್ಧಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲದೆ ಸಂಕಟವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾದರೆ, ಈಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿಯೂ, ಪ್ರದೋಷಾದಿ ವ್ರತಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ತೀರ್ಥ ಜಲದಿಂದ ಪಾರಣೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ದ್ವಾದಶಿಯು ಹೆಚ್ಚಾಗಿದ್ದರೆ ದ್ವಾದಶಿಯ ಮೊದಲನೆಯ ಪಾದವು ಹರಿವಾಸರವೆನ್ನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಾದ್ದರಿಂದ ಆ ಕಾಲವು ಕಳೆದಮೇಲೆ ಪಾರಣೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ದ್ವಾದಶಿಯು ಕಲಾಮಾತ್ರವೂ ಇಲ್ಲದೆ ಇದ್ದರೆ ತ್ರಯೋದಶಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಪಾರಣೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ದ್ವಾದಶಿಯು ಮಧ್ಯಾಹ್ನವು ಕಳೆದ ಮೇಲೂ ಇದ್ದರೆ ಪ್ರಾತಃಕಾಲದ ಮೂರು ಮುಹೂರ್ತಗಳೊಳಗಾಗಿ (೬ಗಳಿಗೆ) ಯೇ ಪಾರಣೆ ಮಾಡಬೇಕಲ್ಲದೆ ಮಧ್ಯಾಹ್ನಮೊದಲಾದ ಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ಮಾಡಕೂಡದು ಎಂದು ಬಹು ಜನಗಳು ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಪಡುವರು. ಮೂರು ಮುಹೂರ್ತಗಳೊಳಗಾಗಿ ಪಾರಣೆಮಾಡುವುದರಿಂದ ಅನೇಕ ಕರ್ಮಕಾಲಗಳಿಗೆ ಬಾಧೆಯುಂಟಾಗುವುದರಿಂದ ಅಪರಾಹ್ನದಲ್ಲಿಯೇ ಪಾರಣೆಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಕೆಲವರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಎಲ್ಲವೂ ಸಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಶುಕ್ಲ ಮತ್ತು ಕೃಷ್ಣ ಪಕ್ಷಗಳ ದ್ವಾದಶಿಗಳಿಗೆ ಶ್ರವಣ ನಕ್ಷತ್ರ ಯೋಗವಿದ್ದರೆ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳವರು, ಏಕಾದಶಿ, ದ್ವಾದಶಿ ಇವುಗಳರಡರಲ್ಲಿಯೂ ಉಪವಾಸ ಮಾಡಬೇಕು. ಅಶಕ್ತರು ಏಕಾದಶಿಯಲ್ಲಿ ಫಲಾಹಾರಮೊದಲಾದ ಅನುಕಲ್ಪ ವನ್ನಾಚರಿಸಿ ಶ್ರವಣ ದ್ವಾದಶಿಯಲ್ಲಿ ಉಪವಾಸ ಮಾಡಬೇಕು. ವಿಷ್ಣು ಶೃಂಖಲ ಯೋಗವಿದ್ದರೆ ಶ್ರವಣ ದ್ವಾದಶಿ ಪ್ರಯುಕ್ತವಾದ ಉಪವಾಸವನ್ನೂ, ಏಕಾದಶಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಮಾಡಿ ದ್ವಾದಶಿಯ ದಿವಸ ಶ್ರವಣ ನಕ್ಷತ್ರವು ಕಳೆದ ಮೇಲೆ ಪಾರಣೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ದ್ವಾದಶಿಯು ಶ್ರವಣನಕ್ಷತ್ರಕ್ಕಿಂತಲೂ ಕಡನೆಯಾದ ಕಾಲವಿರುವುದಾಗಿದ್ದರೆ, ದ್ವಾದಶಿಯು ಪಾರಣೆಯಕಾಲಕ್ಕೆ ಕಳೆದು ಹೋಗುವುದಾದ್ದರಿಂದ ದೋಷವುಂಟಾಗುವುದಾದಕಾರಣ, ಶ್ರವಣದಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದಾಗಿದ್ದಾಗ್ಯಾದರೂ, ದ್ವಾದಶಿಯು ಇರುವ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಪಾರಣೆ ಮಾಡಬೇಕು. ವಿಷ್ಣು ಶೃಂಖಲಯೋಗ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ನಿರ್ಣಯವನ್ನು ಭಾದ್ರಪದ ಮೊಸದಲ್ಲಿ ಓರುವ ಶ್ರವಣದ್ವಾದಶಿಯವಿಚಾರವನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಹೇಳುವೆವು.-

ದಿವಾ ನಿದ್ರಾಂ ಪರಾನ್ನಂ ಚ ಪುನರ್ದೋಷನ ಮೈಥುನೇ |
 ಹೌದ್ರಂಕಾಂ ಸ್ಯಾವಿಷಂತ್ಯಲಂದ್ವಾದಶ್ಯಮಪ್ಯವರ್ಜಯೇತ್ ||
 ಹಗಲು ನಿದ್ರೆಮಾಡುವುದು, ಪರಾನ್ನಭೋಜನ, ಎರಡನೆಯ
 ಸಾರಿ ಊಟಮಾಡುವುದು, ಸ್ತ್ರೀಸಂಗ, ಜೇನುತುಪ್ಪ, ಕಂಚಿನಪಾತ್ರೆ,
 ಮಾಂಸ, ಎಣ್ಣೆ? ಇವುಗಳನ್ನು ದ್ವಾದಶಿಯಲ್ಲಿ ಬಿಡಬೇಕು. ||೧|| ಮತ್ತು
 ಜಾಜು, ಕೋಪಿಸುವುದು, ಕಡಲೆ, ಹಾರಕ, ಉದ್ದು, ಚಿಗಳ, ಕಿರುಗಡ
 ಲೆ, ಕಣ್ಣುಪ್ಪು, ಸುಳ್ಳುಡುವುದು, ಆಸಪಡುವುದು. (ಉಬ್ಬತ್ವ) ಕಷ್ಟಕಾ
 ರ್ಯ, ಪರಸ್ಥಳಪ್ರಯಾಣ, ಹೆಚ್ಚು ಭಾರವನ್ನು ಹೊರುವುದು, ಪಾಠವನ್ನು
 ಓದುವುದು, ಅಳುವುದು, ತಾಂಬೂಲ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನೂ ಬಿಡ
 ಬೇಕು, ಈ ನಿಯಮಗಳು ಕಾವ್ಯವ್ರತಗಳಲ್ಲಿ ಅವಶ್ಯಕವಾದವುಗಳು,
 ನಿತ್ಯವ್ರತಗಳಲ್ಲಿಯಾದರೆ. ---

ಶಕ್ತಿಮಾಂಸು ಪುಮಾನ್ ಕುರ್ಯಾನ್ನಿಯಮಂ ಸವಿಶೇಷಣಂ |
 ವಿಶೇಷ ನಿಯಮಾಶಕ್ತೋಹೋರಾತ್ರಂ ಭುಜಿ ವರ್ಜಿತಃ ||೧||
 ನಿಗೃಹೀತೇಂದ್ರಿಯಃ ಶ್ರದ್ಧಾಸಹಾಯೋ ವಿಷ್ಣು ತತ್ಪರಃ |
 ಉಪೋಷ್ಯೈಕಾದಶೀಂ ಪಾಪಾನ್ಮುಚ್ಯತೇ ನಾತ್ರಸಂಶಯಃ ||
 ಅನ್ಯಂಭುಜ್ಯೈತ್ಯೀತಿಯೋಬ್ರೂಯಾದ್ಭಿಜ್ಜೈವಾಯಃಸನಾರಕೀ |
 ಏಕಾದಶೀ ವ್ರತಾದ್ವಿಷ್ಣು ಸಾಯುಜ್ಯಂ ಲಭತೇಶ್ರಿಯಂ ||೩||
 ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳವನಾಗಿದ್ದರೆ ಎಲ್ಲನಿಯಮಗಳನ್ನೂ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ
 ಆಚರಿಸಬೇಕು. ಹೆಚ್ಚು ನಿಯಮಗಳನ್ನು ನಡೆಯಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಶಕ್ತಿ
 ಯಿಲ್ಲದವನಾಗಿದ್ದರೆ ಹಗಲು ರಾತ್ರಿಗಳಲ್ಲಿ ಊಟವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ||೧|| ಜಿ
 ತೇಂದ್ರಿಯನಾಗಿ, ಆಸ್ತಿಕ್ಯ ಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳವನಾಗಿ, ವಿಷ್ಣು ಭಕ್ತಿಯುಕ್ತ
 ನಾಗಿ, ಏಕಾದಶಿಯಲ್ಲಿ ಉಪೋಷ್ಯಮಾಡಿದರೆ ಸಮಸ್ತ ಪಾಪಗಳೂ ನಿವಾ
 ರಣೆಯಾಗುತ್ತವೆ. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ ||೨|| ಏ
 ಕಾದಶಿಯಲ್ಲಿ ಊಟಮಾಡುವವನೂ, ವತ್ತೊಬ್ಬರಿಗೆ ಊಟಮಾಡೆಂದು
 ಹೇಳುವವನೂ, ನರಕವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾರೆ. ಏಕಾದಶೀವ್ರತವನ್ನು
 ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಆಚರಿಸುವವನು ಇಹದಲ್ಲಿ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಪಡೆಯುವವಲ್ಲದೆ
 ದೇಹಾನಂತರದಲ್ಲಿ, ವಿಷ್ಣು ಸಾಯುಜ್ಯವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ ||೩|| ಇಂ

ತು ಏಕಾದಶೀ ವ್ರತನಿರ್ದಯವು-ಉಳಿದ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ದ್ವಾದಶಿಯಿಂದ ಕೂಡಿರುವ ಏಕಾದಶಿಯನ್ನೇ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು, ಇಂತು ಏಕಾದಶೀ ನಿರ್ದಯವೆಂಬ ಹದಿನೇಳನೆಯ ಉದ್ದೇಶವು—

(೨೮) ದ್ವಾದಶೀನಿರ್ಣಯವು.

(೨೮) ದ್ವಾದಶಿಯ ನಿರ್ದಯವು:— ಏಕಾದಶಿಯಿಂದ ವಿಧವಾದ ದ್ವಾದಶಿಯನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ೮ ವಿಧವಾದ ಮಹಾದ್ವಾದಶಿಗಳು ಯಾವುವೆಂದರೆ— ಶುದ್ಧಾಧಿಕೃತಾದಶಿಯಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದು ಉನ್ಮೀಲಿಸಿದ ದ್ವಾದಶಿಯೆಂತಲೂ, ಶುದ್ಧದ್ವಾದಶಿಯೇ ಅಧಿಕವಾಗಿ ವೃದ್ಧಿಯಾಗಿದ್ದರೆ ಮಂಜುಳೀಎಂತಲೂ, ಸೂರ್ಯೋದಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ಏಕಾದಶಿ ಇದ್ದು ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಋತುತಿಥಿಯಾಗಿ ದ್ವಾದಶಿ ಬಂದು ಎರಡನೆಯ ಸೂರ್ಯೋದಯಕ್ಕೆ ತ್ರಯೋದಶಿ ಇದ್ದರೆ ಬಂದೇ ಹಗಲು ರಾತ್ರಿಗೆ ಮೂರುತಿಥಿಗಳ ಸ್ಪರ್ಶ (ಸಂಬಂಧ) ವುಂಟಾದ್ದರಿಂದ ತ್ರಿ ಸ್ಪರ್ಶಎಂತಲೂ, ದ್ವಾದಶಿಯಿಂದಾಚೆಗೆ ಬರತಕ್ಕ ಅನಾವಾಸ್ಯೆಗಾಲಿ, ಪೂರ್ಣಿಮೆಗಾಗಲಿ, ಅಹಸ್ತು ವೃದ್ಧಿಯಾದರೆ ಪಕ್ಷವರ್ಧಿನಿ, ಎಂತಲೂ, ಪುಷ್ಯನಕ್ಷತ್ರದಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದರೆ ಜಯಾ, ಎಂತಲೂ, ಶ್ರವಣನಕ್ಷತ್ರದಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದರೆ ವಿಜಯಾ, ಎಂತಲೂ, ಪುನರ್ವಸುಯುಕ್ತವಾಗಿದ್ದರೆ ಜಯಸ್ತೀ ಎಂತಲೂ, ರೋಹಿಣೀ ನಕ್ಷತ್ರ ಯುಕ್ತವಾದದ್ದಕ್ಕೆ ಪಾಪನಾಶಿನಿ ಎಂತಲೂ, ಹೀಗೆ ೮ ಬಗೆಯ ಮಹಾದ್ವಾದಶಿಗಳಿಂಟು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಪಾಪಕ್ಷಯವನ್ನು ಹೊಂದಿ ಮುಕ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕೆಂಬ ಅಪೇಕ್ಷೆಯುಳ್ಳವರು ಉಪವಾಸಮಾಡಬೇಕು. ಶ್ರವಣಯುಕ್ತವಾದ ದ್ವಾದಶಿಯು ಮಾತ್ರ ಏಕಾದಶಿಯಂತೆಯೇ ನಿತ್ಯವಾದದ್ದು, ಅಂದರೆ ಎಲ್ಲರೂ ಉಪವಾಸವನ್ನು ಮಾಡಲೇಬೇಕು. ಈ ಎಂಟರಲ್ಲಿ ಯಾವುದಾದರೂ ಏಕಾದಶಿಯೊಡನೆ ಸೇರಿ ಬರುವುದಾದರೆ ತಂತ್ರದಿಂದ (ಫಲಾಹಾರ) ದ್ವಾದಶಿಯ ಉಪವಾಸವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಬೇರೆ ಬಂದರೆ ಉಪವಾಸಮಾಡುವ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳವರು ಎರಡುಪವಾಸಗಳನ್ನೇ ಮಾಡಬೇಕು. ಯಾರು ಏಕಾದಶಿ ಮತ್ತು ದ್ವಾದಶಿ ವ್ರತಗಳೆರಡನ್ನೂ ಮಾಡುತ್ತಿರುವವರಾಗಿದ್ದು ಎರಡು ಉಪವಾಸಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಶಕ್ತಿಯಿಲ್ಲದವರಾಗಿರುತ್ತಾರೆಯೋ

ಅಂಥವರಿಗೆ ದ್ವಾದಶಿಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರನೇ ಉಪವಾಸಮಾಡುವುದರಿಂದಲೇ ಏಕಾದಶಿ ಮತ್ತು ದ್ವಾದಶಿವ್ರತಗಳೆರಡರ ಪುಣ್ಯವೂ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವುದು. ದ್ವಾದಶಿಗೆ ಶ್ರವಣನಕ್ಷತ್ರಯೋಗವು ಬಂದು ಮುಹೂರ್ತವಿದ್ದರೂ (ಎರಡುಗಳಿಗೆ) ಶ್ರವಣದ್ವಾದಶಿಯೆಂದು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಪುಷ್ಯಾದಿನನಕ್ಷತ್ರಗಳ ಯೋಗವು ಸೂರ್ಯೋದಯಕಾಲದಿಂದ ಸೂರ್ಯಾಸ್ತಕಾಲಪರ್ಯಂತವೂ ಇದ್ದರೆ ಉಪವಾಸಮಾಡಬೇಕು. ತಿಥಿ ಮತ್ತು ನಕ್ಷತ್ರಸಂಯೋಗದಿಂದ ಮಾಡಬೇಕಾದ ಉಪವಾಸಗಳಿಗೆ (ಪುಷ್ಯಯುಕ್ತದ್ವಾದಶಿ, ರೋಹಿಣೀಯುತದ್ವಾದಶಿ ಮೊದಲಾದವುಗಳು) ತಿಥಿನಕ್ಷತ್ರಗಳೆರಡರ ಕೊನೆಯಲ್ಲಾಗಲಿ, ಅಥವಾ ತಿಥಿಯ ಕೊನೆಯಲ್ಲಾಗಲಿ ಇಲ್ಲವೇ ನಕ್ಷತ್ರದಕೊನೆಯಲ್ಲಾಗಲಿ ಪಾರಣೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂಬುದೇ ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಸಾಮಾನ್ಯ ನಿರ್ಣಯವು. ಇಂತು ದ್ವಾದಶೀ ನಿರ್ಣಯವೆಂಬ ಹದಿನೆಂಟನೆಯ ಉದ್ದೇಶವು.

(೨೯) ತ್ರಯೋದಶೀ ನಿರ್ಣಯವು.

(೨೯)ತ್ರಯೋದಶಿಯ ನಿರ್ಣಯವು--ಶುಕ್ಲಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆಯ ತ್ರಯೋದಶಿಯನ್ನೂ, ಕೃಷ್ಣಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಎರಡನೆಯದನ್ನೂ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಶನಿವಾರದಿಂದ ಕೂಡಿದ ಯಾವುದಾದರೂ ಬಂದು ಶುಕ್ಲಪಕ್ಷತ್ರಯೋದಶಿಯನ್ನು ಮೊದಲು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಬಂದು ಸಂವತ್ಸರದ ಪರ್ಯಂತವೂ ಶನಿವಾರಯುಕ್ತವಾದ ಉಭಯಪಕ್ಷತ್ರಯೋದಶಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಅಥವಾ ಇಪ್ಪತ್ತು ನಾಲ್ಕು ಶುಕ್ಲತ್ರಯೋದಶಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಪ್ರದೋಷಕಾಲದಲ್ಲಿ ಶಿವಪೂಜೆಯನ್ನೂ, ಏಕಭಕ್ತವನ್ನೂ ಮಾಡಿ, ನಡೆಯಿಸಬೇಕಾದ ಪ್ರದೋಷವ್ರತವೆಂಬ ಬಂದು ವ್ರತವೂಟು, ಆ ವ್ರತವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯಾಸ್ತಮಯಾನಂತರ ಮೂರು ಮುಹೂರ್ತಕಾಲ (ಪ್ರದೋಷ) ವ್ಯಾಪ್ತಿಯುಳ್ಳ ತ್ರಯೋದಶಿಯನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಆ ತ್ರಯೋದಶಿಗೆ ಎರಡುದಿನಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರದೋಷವ್ಯಾಪ್ತಿಯಿದ್ದರೆ ಎರಡುದಿನಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸಮಾನವಾಗಿ ಪ್ರದೋಷವ್ಯಾಪ್ತಿಯಿದ್ದರೂ ಏಕದೇಶಸ್ಪರ್ಶವಿದ್ದರೂಸಹ ಎರಡನೆಯ ತ್ರಯೋದಶಿಯನ್ನೇ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಎರಡುದಿನಗಳಲ್ಲಿಯೂ ತ್ರಯೋದಶಿಗೆ ಪ್ರದೋಷವ್ಯಾಪ್ತಿಯು ಹೆಚ್ಚು

ಕಡಿಮೆಯಾಗಿದ್ದರೆ ದೇವತಾಪೂಜೆ ಭೋಜನ ಮೊದಲಾದ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಸಾಕಾಗುವಷ್ಟು ಪ್ರದೋಷವ್ಯಾಪ್ತಿಯು ಪೂರೈದಿನದ ತ್ರಯೋದಶಿಗೆ ಎದ್ದರೆ ಪೂರೈದಿನದ ತ್ರಯೋದಶಿಯನ್ನೂ ಗ್ರಹಿಸಬಹುದು. ಹಾಗೆ ತಕ್ಕಷ್ಟುಕಾಲ ಪ್ರದೋಷವ್ಯಾಪ್ತಿಯು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಪೂರೈದಿನದ ತ್ರಯೋದಶಿಗೆ ಇಲ್ಲದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಸಮಾನಕಾಲ ಪ್ರದೋಷವ್ಯಾಪ್ತಿಯಿದ್ದರೆ ಹೇಗೋ, ಹಾಗೆಯೇ ಭಾವಿಸಿ ಎರಡನೆಯ ತ್ರಯೋದಶಿಯನ್ನೇ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಎರಡುದಿನಗಳಿಗೂ ಪ್ರದೋಷವ್ಯಾಪ್ತಿಯು ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಇಲ್ಲದಿದ್ದಾಗ್ಯೂ ಎರಡನೆಯದನ್ನೇ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. (ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಹಗಲನ್ನು ಅದರ ಅಕ್ಷಿ ಪ್ರಮಾಣದ ಘಳಿಗೆಯನ್ನು ಎಂಟುಸಮಭಾಗಮಾಡಿ ಕೊನೆಯ ೩ ಭಾಗದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪೂಜೆ, ಭೋಜನ, ಇವುಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ನಕ್ಷನಿರ್ಣಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ) ಇಂತು ತ್ರಯೋದಶೀ ನಿರ್ಣಯವೆಂಬ ಹತ್ತೊಂಭತ್ತನೆಯ ಉದ್ದೇಶವು.

(೪೦) ಚತುರ್ದಶೀ ನಿರ್ಣಯವು—

(೪೦) ಚತುರ್ದಶೀನಿರ್ಣಯವು—ಶುಕ್ಲಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಎರಡನೆಯದನ್ನೂ, ಕೃಷ್ಣಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆಯದನ್ನೂ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಆದರೆ ಪ್ರತಿಮಾಸದಲ್ಲಿಯೂ, ಕೃಷ್ಣಚತುರ್ದಶಿಯಲ್ಲಿ ಶಿವರಾತ್ರಿ ಎಂಬ ಕಾವ್ಯವ್ರತವನ್ನು ಆಚರಿಸತಕ್ಕವರು ಮಹಾಶಿವರಾತ್ರಿಯಂತೆ ಅರ್ಧರಾತ್ರವ್ಯಾಪ್ತಿಯುಳ್ಳ ಚತುರ್ದಶಿಯನ್ನೇ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಎರಡು ದಿನಗಳಿಗೂ ಅರ್ಧರಾತ್ರವ್ಯಾಪ್ತಿಯಿದ್ದರೆ ಎರಡನೆಯದನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಪ್ರದೋಷವ್ಯಾಪ್ತಿಯು ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದದ್ದೆಂದು ಕೆಲವರು ಪ್ರದೋಷವ್ಯಾಪ್ತಿಮಾತ್ರವೇ ಇರುವ ಚತುರ್ದಶಿಯನ್ನು ಗ್ರಹಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಆಧಾರವೇನೋ ! ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ. ಚತುರ್ದಶಿಯಲ್ಲಿ ಹಗಲು ಭೋಜನವನ್ನು ಮಾಡಕೂಡದೆಂಬ ನಿಷೇಧವನ್ನೇ ನಿತ್ಯವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಆಚರಿಸುವವರು ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಚತುರ್ದಶಿಯ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಿರುವಕಾಲದಲ್ಲಿ ಭೋಜನ ಮಾಡದೆ, ತ್ರಯೋದಶಿಯಲ್ಲಾಗಲಿ, ಪೂರ್ಣಮಾಸ್ಯೆಯಲ್ಲಾಗಲಿ ಭೋಜನ ಮಾಡಬೇಕು. ಶಿವರಾತ್ರಿ ವ್ರತವನ್ನಾಚರಿಸುವವರು, ಚತುರ್ದಶಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಶಾರಣಿಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. 'ವಿಧಿಯಿ೦ದ ಆಚರಿಸಬೇಕಾದ

ದ್ದನ್ನು ನಿಷೇಧವು ಬಾಧಿಸಲಾರದು, ಎಂಬವ್ಯಾಯದಂತೆ ಚತುರ್ದಶಿ ಯಲ್ಲಿಯೇ ಪಾರಣೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ವಿಧಿಗೆ ಚತುರ್ದಶಿಯಲ್ಲಿ ಹಗಲು ಭೋಜನಮಾಡಕೂಡವೆಂಬ ನಿಷೇಧವು ಬಾಧಕವಾಗುವದಿಲ್ಲ ವಾದಕಾರಣ “ ಚತುರ್ದಶ್ಯಷ್ಟಮಿದಿವಾ ” ಎಂಬ ವಚನಪ್ರಕಾರ ವಾಗಿ ಇಲ್ಲಿ ಭೋಜನವನ್ನು ಬಿಡಕೂಡದು. ಇಂತು ಚತುರ್ದಶೀನಿರ್ದ ಯವೆಂಬ ಇಪ್ಪತ್ತನೆಯ ಉದ್ದೇಶವು.

(೪೧) ಪೂರ್ಣಿಮೆ ಮತ್ತು ಅಮಾವಾಸ್ಯೆಗಳ ನಿರ್ದಯವು-

(೪೧) ಪೂರ್ಣಿಮಾಮಾಸ್ಯೆಗಳ ನಿರ್ದಯವು- ಸಾವಿತ್ರೀವ್ರತಕ್ಕೆ ಹೊರತು, ಉಳಿದ ಕರ್ಮಗಳಿಗೆಲ್ಲಾ ಎರಡನೆಯ ಪೌರ್ಣಮಿ, ಅಮಾವಾ ಸ್ಯೆಗಳನ್ನೇ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಆದರೆ ಕೆಲವರು, ಕುಲಧರ್ಮಾದಿಗಳ ವಿಷಯ ದಲ್ಲಿ (ದೇವಕಾರ್ಯವೆಂದು ವಂಶಪಾರಂಪರ್ಯವಾಗಿ ಆಯಾಮನೆತನದ ವರು ಲೋಕದಲ್ಲಿ ರೂಢಿಯಾಗಿ ನಡೆಯಿಸುತ್ತಿರುವ ದೇವತಾಪೂಜೆ ಮೊದಲಾದದ್ದು) ಶ್ರಾವಣಕಾರ್ತಿಕ ಶುದ್ಧ ಪೌರ್ಣಮಿಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಚತುರ್ದಶೀ ವಿಧವಾದವುಗಳನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬಹುದೆಂದು ಹೇಳಿರುವ ವಚ ನವನ್ನು ಆಧಾರವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಕುಲಧರ್ಮಾದಿಗಳಲ್ಲಿ, ಎಲ್ಲಾ ಪೌರ್ಣ ಮಿಗಳನ್ನೂ, ಮೊದಲನೆಯವುಗಳನ್ನೇ (ಚತುರ್ದಶೀವಿಧ) ಗ್ರಹಿಸುತ್ತಾ ರೆ. ಅದಕ್ಕೇನು ಆಧಾರವೋ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ. ೧೮ ಘಳಿಗೆಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಕಡ ಮೆಯಾಗಿ ಚತುರ್ದಶಿಯಿದ್ದರೆ, ಅಂತಹ ಚತುರ್ದಶಿಯವೇಧಿಯಿಂದ ‘ಭೂ ತೋಷ್ವಾದಶನಾಡೀಭಿಃ, ಎಂಬವಚನಾನುಸಾರವಾಗಿ ದೋಷವಿಲ್ಲವೆಂದು ಆಚರಣೆಗೆ ಬಂದಿರುವುದರಿಂದ, ಅಂಥ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ, ಕುಲಧರ್ಮಾದಿಗ ಳಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವಪೌರ್ಣಮಿಯನ್ನು ಗ್ರಹಿಸುವುದು ಯೋಗ್ಯವಾದದ್ದು ದರೂ ಆಗಬಹುದು. ೧೮ ಘಳಿಗೆಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಾದ ಚತುರ್ದಶಿಯವೇಧಿ ಯಿ ದ್ದಲ್ಲಿ, ಚತುರ್ದಶಿಯವೇಧಿ ಯಿರುವ ಪೂರ್ಣಿಮೆಯನ್ನು ಗ್ರಹಿಸುವುದುಸ ರಿಯಲ್ಲವೆಂದು ನನಗೆ (ಮೂಲಕಾರ) ತೋರುವುದು. ಸೋಮವಾರ, ಮಂ ಗಳವಾರಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಅಮಾವಾಸ್ಯೆಯಲ್ಲಿ, ಸ್ನಾನ, ದಾನಮೊದಲಾದ ವುಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದು, ಬಹಳ ಪುಣ್ಯಪ್ರದವಾದದ್ದು, ಹೀಗೆಯೇ ಭಾನು ವಾರದಿಂದ ಕೂಡಿದ ಸಪ್ತಮಿಯೂ, ಮಂಗಳವಾರದಿಂದ ಸೇರಿದ ಚತುರ್ದ

ಯೂ, ಸಹ ಶ್ಲಾಘ್ಯವಾದವುಗಳಾಗಿವೆ, ಅಮಾವಾಸ್ಯೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ಸೋಮವಾರದಲ್ಲಿ, ಅಶ್ವತ್ಥಪೂಜಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕಾದ ಅಮಾವಾಸ್ಯೆಯ ವ್ರತವಿಷಯದಲ್ಲಿ, ಅಪರಾಹ್ಣದವರೆಗೂ ಒಂದು ಮುಹೂರ್ದಕಾಲ ಯೋಗವಿದ್ದಾಗ್ಯೂ ವ್ರತವನ್ನಾಚರಿಸಬೇಕು. ಹಗಲಿನ ಕೊನೆಯಭಾಗದ ಆರುಗಳಿಗೆಗಳೆಂಬ ಸಾಯಾಹ್ನಕ್ಕಾಗಲಿ, ರಾತ್ರಿಗಾಗಲಿ ಅಮಾವಾಸ್ಯೆಯ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಿದ್ದರೆ ವ್ರತವನ್ನು ಮಾಡಕೂಡದೆಂಬುದು ಶಿಷ್ಯರ ಆಚಾರವಾಗಿದೆ. ಯತಿಗಳಿಗೆ ಹೊರವೊದಲಾದ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯೋದಯಾನಂತರದಲ್ಲಿ ಮೂರು ಮುಹೂರ್ದಕಾಲದವರೆಗೂ ಇರುವ ಪೂರ್ಣಮಿಯನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಮೂರನೆಯ ಮುಹೂರ್ದಕ್ಕೆ ಪೂರ್ಣಮಿಯ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಅಂತಹ ಪೂರ್ಣಮಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಚತುರ್ದಶೀಯುಕ್ತವಾದದ್ದನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಇಂತು ಪಂಚದಶೀ ನಿರ್ಣಯೋದ್ದೇಶವು ||೨೦||

(೪೨) ಇಷ್ಟಿಕಾಲವು.

(೪೨) ಇಷ್ಟಿ (ಯಜ್ಞ) ಕಾಲವು-ಪಕ್ಷಗಳಕೊನೆಗಳಾದ ಪೂರ್ಣಮಿ, ಮತ್ತು ಅಮಾವಾಸ್ಯೆಗಳಲ್ಲಿ ಉಪವಾಸ (ಅನ್ವಾಧಾನ) ವನ್ನೂ ಪಕ್ಷಗಳಿಗೆ ಆದಿಗಳಾದ ಶುಕ್ಲ ಕೃಷ್ಣ ಪ್ರತಿಪತ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ಯಜ್ಞ ವನ್ನೂ ಮಾಡಬೇಕು.

ಪರ್ಮಣೋಯಶ್ಚ ತುರ್ಧಾಂಶ ಆದ್ಯಾಃ ಪ್ರತಿಪದಸ್ಮಯಃ |

ಯಾಗಕಾಲಸ್ಯ ವಿಜ್ಞೇಯಃ ಪ್ರಾತರುಕ್ಮೋ ಮನೀಷಿಭಿಃ ||೧||

ಪ್ರತಿಪತ್ತುರೈಚರಣೇ ನಯಷ್ಟ್ಯಮಿತಿ ಸ್ಥಿತಿಃ || ಅಂದರೆ-ಪರ್ಮಣೋಯಶ್ಚ ತುರ್ಧಾಂಶ ಆದ್ಯಾಃ ಪ್ರತಿಪದಸ್ಮಯಃ | ಯಾಗಕಾಲಸ್ಯ ವಿಜ್ಞೇಯಃ ಪ್ರಾತರುಕ್ಮೋ ಮನೀಷಿಭಿಃ ||೧|| ಪ್ರತಿಪತ್ತಿನ ಕೊನೆಯನಾಲ್ಕನೇ ಒಂದುಭಾಗದ ಕಾಲದಲ್ಲಾಗಲಿ, ಪ್ರತಿಪತ್ತುಗಳ ಮೊದಲಿನ ಮೂರುಭಾಗದ ಕಾಲದಲ್ಲಾಗಲಿ, ಪ್ರಾತಃಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ವನ್ನೂ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಪ್ರಾಜ್ಞರು ಹೇಳುವರು ||೧|| ಪ್ರತಿಪತ್ತಿನ ಕೊನೆಯನಾಲ್ಕನೇ ಒಂದುಭಾಗದಕಾಲ) ದಲ್ಲಿ ಯಾಗವನ್ನೂ ಮಾಡಕೂಡದು. ಎಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯವು. ಪರ್ಮಣೋ (ಪೂರ್ಣಮಿ, ಅಮಾವಾಸ್ಯೆ) ಪ್ರತಿಪತ್ತು ; ಪೂರ್ಣತಿಥಿಗಳಾಗಿದ್ದರೆ, ಪರ್ಮಣೋ ಅನ್ವಾಧಾನಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾದ ಕಾಲವೂ (ಉಕ್ತಕಾಲ) ಪ್ರತಿಪತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಯಾಗಕ್ಕೆ

ಕ್ಲಪ್ತವಾದ ಕಾಲವೂ ಅನುಕೂಲವಾಗಿ ಸಿಕ್ಕುವುದಾದ್ದರಿಂದ ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಅನುಮಾನವೂ ಇಲ್ಲ. ಪರ್ಮವು ಖಂಡತಿಥಿಯಾಗಿ ದ್ದರೆ ಪರ್ಮಕ್ಕಿಂತಲೂ ಪ್ರತಿಪತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಅಥವಾ ಕಡಮೆ (ಷ್ಕೆಯ, ವೃದ್ಧಿ) ಯಾಗಿರುವ ಘಳಿಗೆಗಳನ್ನು ಗೊತ್ತುಮಾಡಿ, ಅದನ್ನು ಎರಡುಸಮಭಾಗಮಾಡಿ, ಪ್ರತಿಪತ್ತು ಕಡಮೆಯಾಗಿದ್ದರೆ ಪರ್ಮದ ಗಳಿಗೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಡಮೆಮಾಡಬೇಕು. ಪರ್ಮಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿದ್ದರೆ ಪರ್ಮಗಳಿಗೆ ಸೇರಿಸಬೇಕು. ಹೀಗೆಮಾಡಿ ಪರ್ಮಕ್ಕೂ, ಪ್ರತಿಪತ್ತಿಗೂ ಇರುವ ಸಂಧಿ ಮಧ್ಯಕಾಲವನ್ನು ನಿರ್ಣಯಿಸಬೇಕು. ಷ್ಕೆಯ ವೃದ್ಧಿಗಳಲ್ಲದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಇದ್ದಹಾಗೆಯೇ ಇರುವುದರಿಂದ ಸಂಧಿಕಾಲವು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಗೊತ್ತೇ ಇರುವುದು.

—ಪರ್ಮಪ್ರತಿಪತ್ತುಗಳ ಸಂಧಿ ನಿರ್ಣಯವು—

ಪರ್ಮಪ್ರತಿಪತ್ತುಗಳ ಸಂಧಿಯು ಪೂರ್ವಾಹ್ನಿ ಸಂಧಿ, ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ಸಂಧಿ, ಅಪರಾಹ್ನ ಸಂಧಿ, ರಾತ್ರಿಸಂಧಿ, ಎಂದು ಸಂಧಿಯು ನಾಲ್ಕು ಬಗೆಯಾಗಿದೆ. ಅಹಃ ಪ್ರಮಾಣದ ಕಾಲವನ್ನು ಎರಡು ಸಮಭಾಗಮಾಡಿದರೆ ಮೊದಲಿನ ಅರ್ಧಭಾಗಕ್ಕೆ ಪೂರ್ವಾಹ್ನಿವೆಂತಲೂ, ಎರಡನೆಯ ಅರ್ಧಕ್ಕೆ ಅಪರಾಹ್ನಿವೆಂತಲೂ ಹೆಸರು. ಪೂರ್ವಾಹ್ನಿ ಮತ್ತು ಅಪರಾಹ್ನಿಗಳ ಮಧ್ಯಕಾಲವಾದ (ಸಂಧಿ) ಎರಡುಗಳಿಗೆಗಳೆಗಳ ಮುಹೂರ್ತವೇ ಮಧ್ಯಾಹ್ನವು. ಕೌಸ್ತು ಭಕಾರನು ಆವರನವೆಂಬ ವತ್ತೊಂದು ಹೆಸರು ಈ ಮಧ್ಯಾಹ್ನಕ್ಕೆ ಉಂಟೆಂದು ಹೇಳಿರುವನು, ಪರ್ಮಪ್ರತಿಪತ್ತುಗಳ ಸಂಧಿಯಾದ ಒಂದು ಪಲ (ವಿಘಳಿಗೆ) ಪ್ರಮಾಣಕಾಲವು ಮಾತ್ರವೇ ಮಧ್ಯಾಹ್ನವೆಂತಲೂ, ಎರಡುಗಳಿಗೆಗಳ ಕಾಲವಲ್ಲವೆಂತಲೂ, ಪ್ರಾಯಶಃ ಈಗಿನ ಶಿಷ್ಯಾಚಾರವಿರುವುದು. ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ಷ್ಕೆಯ, ವೃದ್ಧಿ ಇವುಗಳ ಕಾಲಪ್ರಮಾಣದ ಅರ್ಧವನ್ನು ಕೆಳಯುವುದು, ಮತ್ತು ಕೂಡುವುದು, ಇವುಗಳಿಂದ ನಿರ್ಣಯಿಸಿದ ಪರ್ಮಪ್ರತಿಪತ್ತುಗಳ ಸಂಧಿಯು ಪೂರ್ವಾಹ್ನಿ ಅಥವಾ ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ದಲ್ಲಾದರೆ ಸಂಧಿಯುಳ್ಳ ದಿನದ ಪೂರ್ವದಿನದಲ್ಲಿ ಅನ್ವಾಧಾನವನ್ನೂ, ಸಂಧಿ ದಿನದಲ್ಲಿ ಯಾಗವನ್ನೂ ಮಾಡಬೇಕು. ಅಪರಾಹ್ನ ದಲ್ಲಿಯಾಗಲಿ, ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿಯಾಗಲಿ ಸಂಧಿಯುಂಟಾದರೆ ಸಂಧಿದಿನದಲ್ಲಿ ಅನ್ವಾಧಾನವನ್ನೂ, ಎರಡನೆಯ

ಯ. (ಪರ) ದಿನದಲ್ಲಿ ಯಜ್ಞವನ್ನೂ ನಡೆಯಿಸಬೇಕು. ಉದಾಹರಣೆ-ಪರವು ೧೭ ಘಳಿಗೆಯೂ, ಪ್ರತಿ ಪತ್ತು ೧೧ ಘಳಿಗೆಯೂ ಇದ್ದರೆ ಪ್ರತಿಪತ್ತಿಗೆ ೬ಘಳಿಗೆ ಹೇಯವಾಗುವುದು. ಅದರ ಅರ್ಧಭಾಗಕ್ಕೆ ೪ ಗಳಿಗೆಯಾಯ್ತು. ಪರವು ಕಾಲ ಪ್ರಮಾಣವಾದ ೧೭ ಘಳಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಆ ಮೂರುಗಳಿಗೆಯನ್ನು ಕಳೆದರೆ ಬರುವ ೧೪ ಗಳಿಗೆಗೆ ಸರಿಯಾದ ಕಾಲವೇ ಸಂಧಿಕಾಲವೆನಿಸುವುದು. ಈ ಸಂಧಿಯು ೪೦ಗಳಿಗೆಗಳ ಅಹಃ ಪ್ರಮಾಣವಿರುವ ದಿನದಲ್ಲಾದರೆ ಪೂರ್ವಾಹ್ನ ಸಂಧಿಯಾಗುವುದು. ೨೮ ಘಳಿಗೆ ಅಹಃ ಪ್ರಮಾಣವುಳ್ಳ ದಿನದಲ್ಲಾದರೆ ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ಸಂಧಿಯೆನಿಸುವುದು. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಸಂಧಿ ದಿನದಲ್ಲಿ ಯಾಗವೂ, ಪೂರ್ವದಿನದಲ್ಲಿ ಅನ್ವಾಧಾನವೂ ನಡೆಯಬೇಕು. ಪರ್ವವು ೧೪ ಘಳಿಗೆ, ಪ್ರತಿಪತ್ತು ೧೧ ಘಳಿಗೆ ಇದ್ದರೆ ೫ ಘಳಿಗೆಗಳು ವೃದ್ಧಿಯೆನಿಸುವುದು. ಅದರ ಅರ್ಧವಾದ ೨೫ ಘಳಿಗೆಯನ್ನು ಪರವು ಪ್ರಮಾಣಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸುವುದರಿಂದಾಗುವ ೧೬೫ ಘಳಿಗೆಯ ಕಾಲವೇ ಸಂಧಿಯಾಗುವುದು. ಇದು ಅಪರಾಹ್ನ ಸಂಧಿಯಾದ್ದರಿಂದ ಸಂಧಿದಿನದಲ್ಲಿ ಅನ್ವಾಧಾನವೂ, ಪರದಿನದಲ್ಲಿ ಯಾಗವೂ ನಡೆಯಬೇಕೆಂದು ತಿಳಿಯತಕ್ಕದ್ದು.

—ಬೇರೊಂದು ಬಗೆಯಾದ ಸಂಧಿನಿರ್ಮಯವು—

ಬಾಲಕರಿಗೂ ತಿಳಿವಳಿಕೆ ಯುಂಟಾಗುವಂತೆ ಮತ್ತೊಂದು ಬಗೆಯಿಂದ ಸಂಧಿಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತಾನೆ:- ಸೂರ್ಯೋದಯಾನಂತರದಲ್ಲಿರುವ ಪರವದ ಗಳಿಗೆಗಳನ್ನೂ ಪ್ರತಿಪತ್ತಿನ ಗಳಿಗೆಗಳನ್ನೂ ಕೂಡಿಸಬೇಕು. ಆ ಮೊತ್ತವು ಅಹಃಪ್ರಮಾಣದ ಗಳಿಗೆಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಕಡಮೆಯಾದರೆ ಪೂರ್ವಾಹ್ನ ಸಂಧಿ ಎಂತಲೂ, ಅಹಃಪ್ರಮಾಣದ ಗಳಿಗೆಗಳಷ್ಟೇ ಇದ್ದರೆ ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ಸಂಧಿ ಎಂತಲೂ, ಅಹಃಪ್ರಮಾಣ ಸಂಖ್ಯೆಗೆ ಮೀರಿದರೆ ಅಪರಾಹ್ನ ಸಂಧಿ, ಎಂತಲೂ ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಹೀಗೆ ಸೂರ್ಯೋದಯಾನಂತರದಲ್ಲಿರುವ ಪರವ ಮತ್ತು ಪ್ರತಿಪತ್ತುಗಳ ಹೇಯವೃದ್ಧಿಗಳಿಂದಲೇ ಸಂಧಿಯನ್ನು ನಿಷ್ಕರ್ಷಿಸತಕ್ಕದ್ದು ಎಲ್ಲಾಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಈಗ ಶಿಷ್ಯಾಚಾರವಾಗಿದೆ.

—ಕಾಸ್ತುಭಾದಿಗಳ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು—

ಕಾಸ್ತುಭಾದಿವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಕ್ರಮವು- ಪರವತಿಥಿ

ಯಲ್ಲಿ, ಸೂರ್ಯೋದಯಾತ್ಪೂರ್ವವಾಗಿ ಚತುರ್ದಶೀ ದಿನಕ್ಕೆ ಸೇರಿ ಕಳೆದುಹೋಗಿರುವ ಗಳಿಗೆಗಳನ್ನೂ, ಸೂರ್ಯೋದಯಾನಂತರ ಉಳಿದು ಇರುವ ಪರ್ದದ ಗಳಿಗೆಗಳನ್ನೂ ಕೂಡಿಸಬೇಕು. ಹೀಗೆಯೇ ಪ್ರತಿಪತ್ತಿಧಿಯಲ್ಲಿ ಹಿಂದಣ ದಿವಸದಿಂದ ಕಳೆದುಹೋಗಿರುವ ಗಳಿಗೆಗಳನ್ನೂ, ಮುಂದೆ ಉಳಿದು ಇರುವ ಗಳಿಗೆಗಳನ್ನೂ ಕೂಡಿಸಬೇಕು. ಈ ಎರಡು ಮೊತ್ತಗಳ ವ್ಯತ್ಯಾಸದಿಂದ ಪರ್ದಕ್ಕಿಂತ ಪ್ರತಿಪತ್ತಿಗೆ ಇರುವ ವೃದ್ಧಿಯನ್ನೂ ಕ್ಷಯವನ್ನೂ ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಹೇಗೆಂದರೆ—ಚತುರ್ದಶಿ ೨೨ ಪರ್ದ ೧೨ ಚತುರ್ದಶೀದಿನದಲ್ಲಿ ಕಳೆದುಹೋದ ಪರ್ದದ ಗಳಿಗೆಗಳು ೪೮ ಎರಡನೆಯ ದಿನದಲ್ಲಿರುವ ಪರ್ದದ ಗಳಿಗೆಗಳು ೧೨ ಎರಡರ ಬಟ್ಟು (೪೮ + ೧೨) ೫೪ ; ಪರ್ದದಿನದಲ್ಲಿ ಕಳೆದುಹೋದ ಪ್ರತಿಪತ್ತಿನ ಗಳಿಗೆಗಳು ೪೪ ಪರ್ದದಿನದಲ್ಲಿ ಉಳಿದಿರುವ ಪ್ರತಿಪತ್ತಿನ ಗಳಿಗೆಗಳು ೧೧ ಎರಡರ ಬಟ್ಟು ೫೪, ಆದ್ದರಿಂದ ಪ್ರತಿಪತ್ತಿನ ಕ್ಷಯವು ೧ ಘಳಿಗೆ ಅದರ ಅರ್ಧವಾದ ೧೧ ಗಳಿಗೆಯನ್ನು ಪರ್ದದ ಗಳಿಗೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಳೆವುದರಿಂದಾಗುವ ಸಂಧಿಕಾಲವು ೧೨೧ ಘಳಿಗೆಗಳು. ಇದು ಅಪರಾಹ್ಣ ಸಂಧಿಯು. ಮೊದಲು ಹೇಳಿರುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಇದು ಪೂರ್ವಾಹ್ನ ಸಂಧಿಯನ್ನಿಸುವುದು. ಹಾಗೆಯೇ ಚತುರ್ದಶಿ ೨೪ ಪರ್ದ ೧೨ ಪೂರ್ದದಿನದಲ್ಲಿ ಕಳೆದು ಹೋಗಿರುವ ಪರ್ದದ ಗಳಿಗೆಗಳಾದ ೬೬ ನ್ನು ಕೂಡಿಸುವುದರಿಂದ ೫೪ ಘಳಿಗೆ ಯಾಗುವುದು. ಪ್ರತಿಪತ್ತು ೧೧ ಹಿಂದಣದಿವಸದಲ್ಲಿ ಕಳೆದು ಹೋಗಿರುವುದು ೪೪ ಬಟ್ಟು ೫೪, ಇಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ಹೇಳಿರುವ ಕ್ಷಯೋದಾಹರಣೆಯ ಹಾಗೆಯೇ ೧ ಘಳಿಗೆ ವೃದ್ಧಿ ಬಂತು. ಅದರ ಅರ್ಧವನ್ನು ಪರ್ದಪ್ರಮಾಣಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸುವುದರಿಂದ ಆಗುವ ೧೨೧ ಘಳಿಗೆಯೇ ಸಂಧಿಯಾಗುವುದು, ಇದು ಅಪರಾಹ್ಣ ಸಂಧಿ, ವೃದ್ಧಿ ಕ್ಷಯಾದಿ ಸಕಲ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಪೂರ್ದದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ರೀತಿಗೂ, ಈ ರೀತಿಗೂ ವ್ಯತ್ಯಾಸವು ತೋರುವುದರಿಂದ ಪೂರ್ದಮತಕ್ಕೂ, ಈ ಮತಕ್ಕೂ ಸಂಪೂರ್ಣ ವಿರೋಧವುಂಟಾಗಿದೆ. ಈ ಕಾಸ್ತುಭಮತರೀತ್ಯಾ ಎರಡು ಗಳಿಗೆಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ವೃದ್ಧಿಯಾಗಲಿ, ಕ್ಷಯವಾಗಲಿ ಉಂಟಾಗಲಾರದಾದ ಕಾರಣ “ಪರೇಹ್ನಿ ಘಟಕಾ ನ್ಯೂನಾಸ್ತ ಘ್ನಿವಾಭ್ಯಾ ಧಿಕಾಶ್ಚ ಯಾಃ” ಅಂದರೆ ಪರದಿನದಲ್ಲಿ ಕಡಿಮೆ

ಯಾಗುವ (ಎರಡಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾದ) ಗಳಿಗೆಗಳೂ, ಅಥವಾ ಹೆಚ್ಚಾದ ಗುವ ಗಳಿಗೆಗಳೂ, ಎಂದು ಬಹುವಚನವನ್ನು ಹೇಳಿರುವುದು ಅಸಂಗತವಾದದ್ದೆಂದು 'ಪುರುಷಾರ್ಥ ಚಿಂತಾಮಣಿ, ಎಂಬ ಗ್ರಂಥವು ದೂಷಿಸುವುದೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

—ಯಾಗಕಾಲ ವಿಶೇಷವು.—

ಪೌರ್ಣವಾಸ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವೇನೆಂದರೆ-ಸಜ್ಜ ವಕಾಲಾನಂತರದಲ್ಲಿ ೧೪ ನೇ ಘಳಿಗೆ ಮೊದಲು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ದೊಳಗಾಗಿ ಸಂಧಿಯುಂಟಾದರೆ (ಪೌರ್ಣಮಿಾ ಪ್ರತಿಪತ್ತುಗಳಿಗೆ) ಆ ಪೌರ್ಣಮಿಯು ಸದ್ಯಸ್ಕಾಲವೆನಿಸುವುದು ಈ ಪೂರ್ಣಮೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಧಿ ದಿನದಲ್ಲಿಯೇ ಅನ್ವಾಧಾನವನ್ನು, ಯಾಗವನ್ನು, ಸಹ ಮಾಡಬಹುದು. ಪೌರ್ಣವಾಸ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಸದ್ಯಸ್ಕಾಲತ್ವವು ವಿಕಲ್ಪವಾದದ್ದೆಂದು ಕೆಲವರು ಹೇಳುವರು. ಅಮಾವಾಸ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಯಾವಾಗಲೂ, ದ್ವೈಹಕಾಲ(ಎರಡು ದಿನಗಳ ಗಣನೆಯ ಮೂಲಕ ನಿಗ್ಧಯಿಸುವುದು) ತ್ವವಲ್ಲದೆ ಸದ್ಯಸ್ಕಾಲತ್ವವು ಎಲ್ಲಿಯೂ ಇಲ್ಲ. ಪೂರ್ಣಮೆಯಲ್ಲಾಗಲಿ ಅಮಾವಾಸ್ಯೆಯಲ್ಲಾಗಲಿ ಅಪರಾಹ್ಣ ಸಂಧಿಯುಂಟಾದರೆ ಪ್ರತಿಪತ್ತಿನ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಪಾದದಲ್ಲಿ (ಕೊನೆಯ ನಾಲ್ಕನೇ ಒಂದು ಭಾಗದ ಕಾಲ) ಯಾಗಮಾಡುವುದು ದೋಷವಹವಾದದ್ದಲ್ಲ. ಅಮಾವಾಸ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಅಪರಾಹ್ಣ ಸಂಧಿಯಾದಾಗ್ಯೂ, ಪ್ರತಿಪತ್ತಿಗೆ ಮೂರು ಮುಹೂರ್ತಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾದ ಕಾಲದ ಯೋಗವಿದ್ದರೆ ಚಂದ್ರ ದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶ ವಿರುವುದರಿಂದಲೂ, ಚಂದ್ರದರ್ಶನವಾಗುವ (ಚಂದ್ರನು ಕಾಣಬರುವ) ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಯಾಗ ಮಾಡಕೂಡದೆಂಬ ವಿಧಿಯಿರುವುದರಿಂದಲೂ ಬೌಧಾಯನಾದಿಗಳಿಗೆ (ಬೋಧಾಯನ ಸೂತ್ರವುಳ್ಳವರು) ಅಮಾವಾಸ್ಯೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಯಾಗವು ನಡೆಯಬೇಕು ಅನ್ವಾಧಾನವು ಚತುರ್ದಶಿಯಲ್ಲಿ ಆಗಬೇಕಾಗುವುದು. ಅಮಾವಾಸ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಏಳು ಘಳಿಗೆಗಳ ಕಾಲವುಳ್ಳ ಪ್ರತಿಪತ್ತು ಇಲ್ಲದೆ ಹೋದರೆ ಚಂದ್ರದರ್ಶನವಾಗುವುದಾಗಿದ್ದರೂ, ಬೌಧಾಯನರು ಪ್ರತಿಪತ್ತಿನಲ್ಲಿಯೇ ಯಜ್ಞ ವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಆಶ್ವಲಾಯನ ಮತ್ತು ಆಪಸ್ತಂಬಾದಿಗಳಿಗೆ ಚಂದ್ರ ದರ್ಶನವಾಗಕೂಡದೆಂಬ ನಿಷೇಧವು ಇಲ್ಲದ್ದರಿಂದ ಅವರು ಪ್ರ

ತಿಪತ್ತಿನಲ್ಲಿಯೇ ಯಾಗಮಾಡಬೇಕು. ಸಂಧಿ ದಿನದಲ್ಲಿ ಮಾಡಬೇಕಾಗಿ ಬರುವ ಯಜ್ಞವನ್ನು ಪ್ರತಿ ಪತ್ತಿನಲ್ಲಿಯೇ ಮುಗಿಸಬೇಕಲ್ಲದೆ ಪರವ್ಯದ ಲ್ಲಿ ಪೂರಯಿಸ ಕೂಡದು. ಪರವ್ಯದಲ್ಲಿಯಾಗುವು ಮುಗಿದರೆ ಪುನಃ ಯಾಗ ಮಾಡಬೇಕಾಗಿಬರುವುದು ಹೀಗೆಯೇ ಸ್ಮಾರ್ತ ಕರ್ಮಕ್ಕಾಗಿ ಪರವ್ಯದಲ್ಲಿ ಮಾಡಬೇಕಾದ ಸ್ಥಾಲೀಪಾಕಕ್ಕೂ ನಿರ್ಣಯವು,

—ಸ್ಥಾಲೀಪಾಕ ಕಾಲವು—

ಆದರೆ ಕೆಲವರು “ಸ್ಮಾರ್ತ ಕರ್ಮಕ್ಕಾಗಿ ಮಾಡುವ ಸ್ಥಾಲೀಪಾಕವನ್ನು ಪ್ರತಿಪತ್ತಿನಲ್ಲಿಯೇ ಮುಗಿಸಬೇಕೆಂಬ ನಿಯಮವಿಲ್ಲ. ಪೂರ್ವಾಹ್ನದಲ್ಲಿಯೇ ಸ್ಥಾಲೀಪಾಕವನ್ನು ಪೂರಯಿಸಿ, ಸಂಧಿಯ ಅನಂತರದಲ್ಲಿ, ಪ್ರತಿಪತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಭೋಜನವನ್ನು ಮಾತ್ರವೇ ಮಾಡಿಸಬೇಕು. ಜಯಂತನೂ ಕೂಡ ಸಂಧಿಗೆ ಸಮೀಪವಾಗಿರುವ ಪ್ರಾತಃಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಸ್ಥಾಲೀಪಾಕ ಮಾಡಬಹುದೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ” ಎಂಬ ವಿಶೇಷವನ್ನು ಹೇಳುವರು. ಶೌತಕರ್ಮದಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ “ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಭೋಜನವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಪ್ರತಿಪತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಮಾಡಿಸಬೇಕು. ಉಳಿದ ತಂತ್ರ (ಪ್ರಯೋಗ) ವನ್ನೆಲ್ಲಾ ಪೂರ್ವಾಹ್ನದಲ್ಲಿಯೇ ಮುಗಿಸಬೇಕು. ಪ್ರತಿಪತ್ತನ್ನು ಅಪೇಕ್ಷಿಸಬೇಕಾದ್ದಿಲ್ಲ” ಎಂದು ಪುರುಷಾರ್ಥ ಚಿಂತಾಮಣಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿ ಇದೆ. ಕಾತ್ಯಾಯನರುಗಳಿಗೆ ಪೌರ್ಣಮಾಸ್ಯೋಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿರುವಂತೆ ಸಾಮಾನ್ಯ ನಿಯಮವಿಲ್ಲದೆ ವಿಶೇಷವೇನೂ ಇಲ್ಲವೆಂಬುದು ಧರ್ಮಸಿಂಧು ಮೊದಲಾದ ಅನೇಕಗ್ರಂಥಗಳಿಂದ ಅಂಗೀಕೃತವಾಗಿದೆ. ಇತರರಾದ ಕೆಲವರು ಪೂರ್ವಾಹ್ನ ಸಂಧಿಯಾದರೆ ಸಂಧಿದಿನದಲ್ಲಿ ಕಾತ್ಯಾಯನರು (ಕಾತೀಯರು) ಅನ್ವಾಧಾನವನ್ನೂ, ಪರದಿನದಲ್ಲಿ ಯಾಗವನ್ನೂ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಕಾತೀಯರಿಗೆ ವಿಶೇಷವನ್ನು ಹೇಳಿರುವರು ||

(೩೩) ಅಮಾವಾಸ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಕಾತೀಯರಿಗೆ ಹೇಳಿರುವ ವಿಶೇಷವು.

(೩೪) ಅಮಾವಾಸ್ಯೆಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅಹಃ ಪ್ರಮಾಣದ ಗಳಿಗೆಗಳನ್ನು ಮೂರು ಸಮಭಾಗ ಮಾಡಿದರೆ ಮೊದಲನೆಯ ಭಾಗವು ಪೂರ್ವಾಹ್ನವು. ಎರಡನೆಯದೇ ಮಧ್ಯಾಹ್ನವಾಗುವುದು. ಮೂರನೆಯ ಭಾಗಕ್ಕೆ ಅಪರಾಹ್ನವೆಂಬ ಹೆಸರು. ಆದರಲ್ಲಿ ರಾತ್ರಿ ಸಂಧಿಯಾದರೆ ಪ್ರತಿಪತ್ತಿ

ನಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರದರ್ಶನವಾದಾಗ್ಯೂ, ಕಾತ್ಯಾಯನರಿಗೂ ಸಹ ಇತರರಂತೆ ಯೇ ಸಂಧಿದಿನದಲ್ಲಿಯೇ ಪಿಣ್ಣ ಪಿತ್ತಯಜ್ಞವೂ ಅನ್ವಾಧಾನವೂ ಪರದಿನ ದಲ್ಲಿಯೇ ಯಾಗವೂ ನಡೆಯ ಬೇಕೆಂಬ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಯಾವವಿವಾದವೂ ಇಲ್ಲ. ಪೂರ್ವಾಹ್ನದಲ್ಲಿಯಾಗಲಿ ಹಗಲಿನ ಎರಡನೆಯ ಭಾಗವೆನಿಸುವ ಮಧ್ಯಾಹ್ನದಲ್ಲಿ ಯಾಗಲಿ ಸಂಧಿಯಾದರೆ ಪೂರ್ವದಿನದಲ್ಲಿ ಅನ್ವಾಧಾನಪಿಂಡ ಪಿತ್ತಯಜ್ಞ ಗಳು ಸಂಧಿ ದಿನದಲ್ಲಿಯೇ ಯಾಗವೂ ನಡೆಯಬೇಕು. ಚತುರ್ದಶಿಯಲ್ಲಿ ಅಮಾವಾಸ್ಯೆಯ, ದಿನದ ಮೂರನೆಯ ಭಾಗವೆಂಬ ಅಪರಾಹ್ನವು ಇರುವುದರಿಂದ ಪೂರ್ಣವ್ಯಾಪ್ತಿಯುಂಟಾಗಿದ್ದರೆ ಅಮಾವಾ ಸ್ಯಾಯುಕ್ತವಾಗಿರುವ ಅಪರಾಹ್ನದಲ್ಲಿಯೇ ಪಿಂಡ ಪಿತ್ತಯಜ್ಞವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಅನುಮಾನವೂ ಇಲ್ಲ. ಮೂರನೆಯ ಭಾಗವಾದ ಅಪರಾಹ್ನದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಅಪರಾಹ್ನದ ಒಂದು ಭಾಗಕ್ಕೆ ಅಮಾವಾಸ್ಯಾ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಇದ್ದರೆ, ಅಮಾವಾಸ್ಯೆಯು ಅಪರಾಹ್ನದಲ್ಲಿ ದ್ದಾಗ್ಯೂ ಅಂತಹ ಚತುರ್ದಶಿಯಲ್ಲಿ ಪಿಂಡ ಪಿತ್ತಯಜ್ಞವನ್ನು ಮಾಡ ಕೂಡದೆಂಬುವುದೊಂದು ಪಕ್ಷವು. ಚಂದ್ರನು ಬಹಳ ಕ್ಷೇಣನಾಗಿರುವುದ ರಿಂದ ಚತುರ್ದಶಿಯ ಕೊನೆಯಭಾಗದಲ್ಲಿ ಪಿಂಡಪಿತ್ತಯಜ್ಞವನ್ನು ಮಾಡಬಹುದೆಂಬುದು ಮತ್ತೊಂದು ಪಕ್ಷವು, ಅಪರಾಹ್ನಸಂಧಿಯಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ಪಕ್ಷಗಳು (ಮತ) ಇವೆ. ಸಂಧಿದಿನದಲ್ಲಿಯೇ ದಿನದ ಮೂರನೆಯ ಭಾಗವೆಂಬ ಅಪರಾಹ್ನಕ್ಕೆ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅಮಾವಾಸ್ಯೆಯ ವಾಪ್ತಿಯಿರುವುದೆಂಬುದು ಮೊದಲನೆಯ ಪಕ್ಷವು ಹೇಗೆಂದರೆ-ಚತುರ್ದಶೀ ೨೯ ಅಮಾವಾಸ್ಯೆ ೩೦. ಪ್ರತಿಪತ್ತು ೨೯. ಅಹಃಪ್ರಮಾಣ ೩೦ ಹೀಗಿದ್ದರೆ ಸಂಧಿದಿನದಲ್ಲಿ ಅನ್ವಾಧಾನವೂ, ಪಿಣ್ಣ ಪಿತ್ತಯಜ್ಞವೂ, ಪರದಿನದಲ್ಲಿ ಯಾಗವೂ ನಡೆಯಬೇಕು.ii ಸಂಧಿದಿನದ ಹಿಂದಣ ದಿವಸದಲ್ಲಿಯೇ ಅಪ ರಾಹ್ನಕ್ಕೆ ಅಮಾವಾಸ್ಯೆಯ ಪೂರ್ಣವ್ಯಾಪ್ತಿಯಿರುವುದೆಂಬುದು ಎರಡ ನೆಯ ಪಕ್ಷವು ಉದಾಹರಣೆ—ಚತುರ್ದಶಿ ೨೦ ಅಮಾವಾಸ್ಯೆ ೨೨, ಪ್ರ ತಿಪತ್ ೨೪ ಅಹಃ ೩೦ ಹೀಗಿರುವಾಗ ಸಂಧಿಯ ಮೂರನೆಯ ದಿನದ ಲ್ಲಿ ಮೂರುಮುಹೂರ್ತವೆಂಬ ಪ್ರಾತಃಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಪ್ರತಿಪತ್ತಿನ ಮೂ ರುಪಾದದಷ್ಟು ಕಾಲವು ಯಾಗಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲವಾಗಿ ಸಿಕ್ಕುವುದರಿಂದ

ಸಂಧಿದಿನದಲ್ಲಿ ಅನ್ವಾಧಾನ, ಪಿತೃಯಜ್ಞಗಳೂ, ಎರಡನೆಯದಿನದಲ್ಲಿ ಯಾಗವೂ ನಡೆಯಬೇಕೆಂಬುದು ಕಾಸ್ತು ಭವತವು.

ತ್ರೀಮುಹೂರಾದ್ವಿತೀಯಾ ಚೇತ್ಪ್ರತಿಪ ಚ್ಚಾ ಪರಾಹ್ಣಿಕೀ |

ಅನ್ವಾಧಾನಂ ಚತುರ್ದಶ್ಯಾಂ ಪರತ ಸ್ನೋಮದರ್ಶನಾತ್ ||೧||

ಅಂದರೆ ದ್ವಿತೀಯೆಯು ಮೂರು ಮುಹೂರ್ದಗಳಕಾಲವಿದ್ದು ಅಪರಾಹ್ಣದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಪತ್ತು ಇದ್ದರೆ, ಚತುರ್ದಶಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಅನ್ವಾಧಾನವಾಗಬೇಕು. ಹಾಗಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಪ್ರತಿಪತ್ತಿನ ದಿನದಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರದರ್ಶನವಾಗುವುದರಿಂದ ಯಾಗಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾದಕಾಲವು ಸಿಕ್ಕದೆ ಹೋಗುವುದು ಎಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯವು. ಈ ವಚನಾನುಸಾರವಾಗಿ ಚತುರ್ದಶಿಯಲ್ಲಿ ಪಿಣ್ಣುಪಿತೃಯಜ್ಞವೂ, ಉಪವಾಸವೂ (ಅನ್ವಾಧಾನ) ಸಂಧಿದಿನದಲ್ಲಿ ಯಜ್ಞವೂ ನಡೆಯಬೇಕೆಂಬುದು ಮತ್ತೊಂದು ಪಕ್ಷವು. ಈ ಎರಡನೆಯ ಪಕ್ಷಕ್ಕೆ ಮತ್ತೊಂದುದಾಹರಣೆ-ಚತುರ್ದಶಿ ೧೪ ಅಮಾ ೮೪ ಪ್ರತಿಪತ್ ೧೯ ಹಗಲು ೨೭ ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಪತ್ತಿನ ಪ್ರಾತಃಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮೂರು ಪಾದದಷ್ಟು ಕಾಲವು ಯಾಗಕ್ಕೆ ದೊರೆಯದಿರುವುದರಿಂದ, ಸಂಧಿದಿನದಲ್ಲಿಯೇ ಕಾತ್ಯಾಯನರಿಗೆ ಯಾಗಕಾಲನೆಂಬುದು ಸರ್ವಸಮ್ಮತವಾದದ್ದು. ಪೂರ್ವದಿನದಲ್ಲಿ ಪಿತೃಯಜ್ಞವೂ ಉಪವಾಸವೂ ನಡೆಯಬೇಕು ಮತ್ತು ಎರಡುದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಸಮವಾಗಿ ಯಾಗಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆಯಾಗಿಯಾಗಲಿ, ಒಂದು ಭಾಗಕ್ಕೆ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಇರುವಿಕೆ, ಎಂಬುದು ಮೂರನೆಯ ಪಕ್ಷವು ಅಂದರೆ-ಚ-೨೫, ಅಮಾ-೨೫, ಪ್ರತಿ-೨೪, ಅಹಸ್ನು-೪೦ ಇದು ಸಮವಾದ ಅಪರಾಹ್ಣವ್ಯಾಪ್ತಿ. ಇಲ್ಲಿ ಕಾಸ್ತು ಭವತದಂತೆಯೂ ಇತರ ಮತದಂತೆಯೂ ಹೀಗೆ ಎರಡುವಿಧವಾಗಿ ನಿರ್ಣಯಿಸಬೇಕು. ಹೇಗೆಂದರೆ-ಚ-೨೫, ಅ-೨೦, ಪ್ರ-೧೭ ದಿನ-೨೭, ಇದೂಸಹ ಸಾಮ್ಯದಿಂದ ಒಂದು ಭಾಗದ ವ್ಯಾಪ್ತಿ. ಹೀಗಿದ್ದಾಗ ಎಲ್ಲ ಮತಗಳಿಂದಲೂ, ಕಾತೀಯರಿಗೆ ಸಂಧಿದಿನದಲ್ಲಿಯೇ ಯಾಗವು. ಪೂರ್ವದಿನದಲ್ಲಿಯೇ ಪಿತೃಯಜ್ಞೋಪವಾಸಗಳು. ಚ-೨೫ ಅಮಾ-೨೪ ಪ್ರ-೨೪ ಅಹಃ-೪೦ ಇದುವಿಷಮವಾಗಿ ಒಂದು ಭಾಗಕ್ಕೆ ವ್ಯಾಪ್ತಿ. ಇಲ್ಲಿಯೂ ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿರುವ ಮತಗಳಂತೆ ಎರಡುವಿಧ ನಿರ್ಣಯವು. ಉದಾಹರಣೆ ಚ-೨೫, ಅ-೨೨, ಪ್ರ-೧೪, ಅಹಃ-೪೦. ಇದೂ ವಿಷಮವಾದ ಕಾ

ಲದೊಂದು ಭಾಗದ ವ್ಯಾಪ್ತಿ. ಇಲ್ಲಿಯೂ ಸರ್ವಮತಗಳಿಂದಲೂ, ಸಂಧಿ ದಿನದಲ್ಲಿಯೇ ಕಾತ್ಯಾಯನರಿಗೆ ಯಜ್ಞ ಕಾಲವು. ಚತುರ್ದಶಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಅನ್ವಾಧಾನ ಪಿಣ್ಣಪಿತೃಯಜ್ಞ ವು ಮತ್ತೊಂದು ಬಗೆ- ಚ-೨೫, ಅ-೨೭, ಪ್ರ-೨೯, ಅಹಃ-೩೦. ಇಲ್ಲಿ ಸಂಧಿದಿನದಲ್ಲಿಯೇ ಅನ್ವಾಧಾನವೂ ಪಿತೃಯ ಜ್ಞವೂ, ಪ್ರತಿಪತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಯಾಗವೂ ನಡೆಯಬೇಕು. ಸಂಧಿ ದಿನದಲ್ಲಿಯೇ ಒಂದು ಭಾಗಕ್ಕೆ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಇರುವುದು ನಾಲ್ಕನೆಯ ಪಕ್ಷವು. ಹೇಗೆಂದರೆ- ಚ-೩೧, ಅ-೨೬, ಪ್ರ-೨೪, ಅಹಸ್ಸು ೩೦, ಮತ್ತು ಚ-೨೮-ಅ-೨೨, ಪ್ರ-೧೭, ಅಹಃ-೨೭, ಇವೆರಡುಬಗೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಸಂಧಿ ದಿನದಲ್ಲಿಯೇ, ಪಿಣ್ಣಪಿತೃಯಜ್ಞವೂ, ಅನ್ವಾಧಾನವೂ, ಎರಡನೆಯ ದಿನ ಪ್ರತಿಪತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಯಾಗವೂ ನಡೆಯಬೇಕು. ಏವಂಚ ಕಾತ್ಯಾಯನ ಮತಪ್ರಕಾರ ಎಲ್ಲ ಉದಾಹರಣೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಚಂದ್ರದರ್ಶನವು ಕೂಡದೆಂಬುವ ನಿಯಮವ ನ್ನುನುಸರಿಸುವುದಕ್ಕಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಕೆಲವು ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರದರ್ಶನ ನಿಷೇಧದಲ್ಲಿ ದೃಷ್ಟಿಯಿಟ್ಟು ಪೂರ್ವದಿನದಲ್ಲಿ ಯಾಗವನ್ನು ಮಾಡುವುದೂ, ಮತ್ತೆ ಕೆಲವೆಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರದರ್ಶನವಾಗುವದಿನಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಮಾಡುವುದೂ ಉಂಟು. ಪಿಣ್ಣಪಿತೃಯಜ್ಞವೂ ಇದರಂತೆಯೇ, ಎಂದು ತಿಳಿಯಬೇ ಕು. ದರ್ಶಶ್ರಾದ್ಧಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಅನಾವಾಸ್ಯೆಯ ನಿರ್ಣಯವು ಎಲ್ಲ ರಿಗೂ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಮುಂದೆ ಬೇರೆಯಾಗಿಯೇ ಹೇ ಳುತ್ತೇವೆ.

— ಸಾಮಶಾಖೆಯವರಿಗೆ ಯಜ್ಞ ಕಾಲ ನಿರ್ಣಯವು—

ಸಾಮಕರಿಗೆ ಪೌರ್ಣಮಿಯವಿಷಯವು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಹಿಂದೆಹೇ ಳಿದಂತೆಯೇ. ಅನಾವಾಸ್ಯೆಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ, ರಾತ್ರಿ ಸಂಧಿಯಾದರೆ ಚಂ ದ್ರದರ್ಶನವಾಗುವುದಾಗಿದ್ದರೂ ಪ್ರತಿಪತ್ತಿನಲ್ಲಿಯೇ ಯಾಗವು ನಡೆಯಬೇ ಕು. ಅಪರಾಹ್ಣ ಸಂಧಿಯಾದರೆ ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ೬ ಘಳಿಗೆಗಳಷ್ಟು ಪ್ರತಿಪತ್ತಿನವೊ ದಲ ಮೂರು ಪಾದದಷ್ಟು ಯಾಗಕಾಲವು ಸಿಕ್ಕುವ ಹಾಗಿದ್ದರೆ ಚಂದ್ರ ದರ್ಶನವಾಗುವ ಹಾಗಿದ್ದರೂ ಪ್ರತಿಪತ್ತಿನಲ್ಲಿಯೇ ಯಾಗವೂ ಸಂಧಿದಿನ ದಲ್ಲಿ ಉಪವಾಸ, ಪಿತೃಯಜ್ಞಗಳೂ ನಡೆಯಬೇಕು. ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಯಾಗ ಕಾಲವು ಸಿಕ್ಕದೆಹೋದರೆ ಸಂಧಿದಿನದಲ್ಲಿಯೇ ಯಾಗವೂ ಪೂರ್ವದಿನದಚ

ತುರ್ದಶಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಪಿತೃಯಜ್ಞೋಪವಾಸಗಳೂ ನಡೆಯಬೇಕಾವುಗು
ದು. ಅಂತು ಸಾಮಕರೂ ಸಹ ಚಂದ್ರದರ್ಶನ ನಿಷೇಧವನ್ನು ಕಾತ್ಯಾಯ
ನರಂತೆಯೇ ಸಂದರ್ಭಾನುಸಾರವಾಗಿ ಅನುಸರಿಸಬೇಕು. ಹೀಗೆ ಸಾ
ಮಕರಿಗೆ ನಿರ್ಣಯವು. ಇಂತು ಯಾಗಕಾಲ ನಿರ್ಣಯೋದ್ದೇಶವು ||೨೨||

(೨೪) ಪಿಣ್ಣ ಪಿತೃಯಜ್ಞ ಕಾಲವು.

(೨೪) ಪಿಣ್ಣ ಪಿತೃಯಜ್ಞ ಕಾಲವು-ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಆಶ್ವಲಾಯನ
ರು, ಯಾವದಿನದ ಹಗಲು ಅಥವಾರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಅವಾವಾಸ್ಯಾ ಪ್ರತಿಪ
ತ್ತುಗಳಿಗೆ ಸಂಧಿಯುಂಟಾಗುವುದೋ ಆದಿನದ ಅಪರಾಹ್ನದಲ್ಲಿ ಅಹಃ
ಪ್ರಮಾಣದಗಳಿಗೆಗಳನ್ನು ಐದು ಸಮಭಾಗಮಾಡುವುದರಿಂದ ಬಂದ ನಾ
ಲ್ಕನೆಯ ಭಾಗದಲ್ಲಿ (ಅಹಃಪ್ರಮಾಣದ ನಾಲ್ಕನೆಯ : ಭಾಗದಕಾಲ
ದಲ್ಲಿ) ಪಿಂಡಪಿತೃಯಜ್ಞ ವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಅಪರಾಹ್ನ ಸಂಧಿಯಲ್ಲಿ
ಇದು ಅನ್ವಾಧಾನ ದಿನದಲ್ಲಿಯೇ ನಡೆಯಬೇಕು. ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ಅಥವಾ
ಪೂರ್ವಾಹ್ನದಲ್ಲಿ ಸಂಧಿಯಾದರೆ ಯಾಗದಿನದಲ್ಲಿ ಯಾಗಾನಂತರ ಅಪರಾಹ್ನ
ದಲ್ಲಿ ಆಗುತ್ತದೆ. ಅಹೋರಾತ್ರಿಗಳ ಸಂಧಿಕಾಲದಲ್ಲಿ ತಿಥಿಸಂಧಿಯಾದರೆ ಆ
ಗ ಅನ್ವಾಧಾನದಿನದಲ್ಲಿಯೇ ಪಿಣ್ಣ ಪಿತೃಯಜ್ಞ ವು. ಹೀಗೆ ಆಪಸ್ತಂಬ, ಹಿ
ರಣ್ಯಕೇಶಿಮತಾನುಸಾರಿಗಳಿಗೂಕೂಡ ಸಂಧಿದಿನದಲ್ಲಿಯೇ ಪಿತೃಯಜ್ಞ
ವು. ಅದನ್ನು ಅಪರಾಹ್ನ ದಲ್ಲಾಗಲಿ, ಸೂರ್ಯನುಗಿಡಗಳ ಮೇಲ್ಭಾಗಕ್ಕೆ ಬಂ
ದಿರುವಕಾಲದಲ್ಲಾಗಲಿ (ಮಧ್ಯಾಹ್ನ) ಮಾಡಬೇಕು. ಹಗಲನ್ನು ಐದು ಸ
ಮಭಾಗಮಾಡಿದರೆ ಆದರೆ ನಾಲ್ಕನೆಯಭಾಗವಾಗಲಿ (ಅಹಸ್ನಿನಃ) ;
ಹಗಲನ್ನು ೯ ಭಾಗಮಾಡಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡ ಏಳನೆಯ ಭಾಗವಾಗಲಿ (ಹ
ಗಲಃ) ಅಪರಾಹ್ನ ವೆನಿಸುವುದು. ಸಾಂಖ್ಯಯನ, ಕಾತ್ಯಾಯ
ನ, ಸಾಮಕರು ಅನ್ವಾಧಾನದಿನದಲ್ಲಿಯೇ ಪಿಣ್ಣ ಪಿತೃಯಜ್ಞ ವನ್ನು ಮಾಡ
ಬೇಕೆಂದು ಹಿಂದೆಯೇ ಹೇಳಿದೆ. ಅದನ್ನು ಅಹಃ ಪ್ರಮಾಣದ :
ಭಾಗದಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಪರಾಹ್ನ ದಲ್ಲಿ ಮಾಡಬೇಕು. ಗೃಹ್ಯಾಗ್ನಿ (ಧಾರ್ಯಾ
ಗ್ನಿ) ಯುಳ್ಳ ಋಷಿಶಿಷ್ಯವರು, ದರ್ಶಶ್ರಾದ್ಧ ಪಿಣ್ಣ ಪಿತೃಯಜ್ಞಗಳೆ
ರಡೂ ಬಂದೇದಿನದಲ್ಲಿ ನಡೆಯಬೇಕಾಗಿದ್ದಾ ಬಾಗ ಎರಡಕ್ಕೂ (ವೃತ್ತಿಪ
ಜ್ಞ) ಬಟ್ಟಾಗಿ ಪ್ರಯೋಗ ನಡೆಯಿಸಬೇಕು. ಖಂಡತಿಥಿಯುಳ್ಳ ವರ್ಷದಲ್ಲಾ

ದರೆ ಮೊದಲನೆಯದಿನದರ್ಶಶ್ರಾದ್ಧ ವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಮಾಡಬೇಕು. ಎರಡನೆಯ ದಿನದಲ್ಲಿ ಪಿಣ್ಡ ಪಿತೃಯಜ್ಞ ವೊಂದನ್ನೇ ಮಾಡಬೇಕು. ಶೌತಾಗ್ನಿಯುಳ್ಳವ ರಾದರೆ ದಕ್ಷಿಣಾಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಪಿಣ್ಡ ಪಿತೃಯಜ್ಞ ವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ವೃತಿ ಪಟ್ಟದಿಂದ ಎರಡನ್ನೂ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಮಾಡಕೂಡದು. ದರ್ಶವು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ದ್ದರೆ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಅನ್ವಾಧಾನವೂ ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ವೈಶ್ವದೇವವೂ ಆ ಮೇಲೆ ಪಿಣ್ಡ ಪಿತೃಯಜ್ಞವೂ, ತರುವಾಯ ದರ್ಶಶ್ರಾದ್ಧವೂ ಕ್ರಮವಾಗಿ ನಡೆಯಬೇಕು. ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಜೀವತ್ಪಿತೃಕನೂ, ಹೋಮಾನಂತ ರದಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿಯುಳ್ಳವನೂ, ತಂದೆಯ ತಂದೆಮೊದಲಾದ ಮೂರುಜನವನ್ನು ದ್ವೇಶಿಸಿ ಪಿಣ್ಡ ಪಿತೃಯಜ್ಞ ವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಪಿಣ್ಡ ಪಿತೃಯ ಜ್ಞ ವನ್ನಾರಂಭಿಸಲೇ ಕೂಡದು. ಯಜ್ಞ ಲೋಪವಾದರೆ ಪಾದಕೃಚ್ಛ (ಕೃಚ್ಛದ ೩) ವನ್ನು ಮಾಡುವುದೇ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತವು. ಎರಡು ಇ ಪ್ಪಿಗಳಲೋಪವಾದರೆ ಅರ್ಧಕೃಚ್ಛವೂ, ಮೂರುಯಾಗಗಳು ನಡೆಯ ದಿದ್ದರೆ ಅಗ್ನಿ ನಷ್ಟವಾಗುವುದರಿಂದ ಪುನಃ ಅಗ್ನಿಧಾನವನ್ನು ಮಾಡು ವುದೂ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತವು. ಪಿಣ್ಡ ಪಿತೃಯಜ್ಞವು ಲೋಪವಾದರೆ ವೈಶ್ವಾ ನರೇಷ್ಟಿಯೇ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತವೆನಿಸುವುದು ಅಥವಾ ಇಷ್ಟಿಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ (ಪ್ರ ತ್ಯಾಮ್ನಾಯ) ಸಪ್ತಹೋತ್ರ ಹೋಮವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತೇನೆಂದು ಸಂಕ ಲ್ಪಮಾಡಿಕೊಂಡು ಆ ಮಂತ್ರದಿಂದ ನಾಲ್ಕಾವೃತ್ತಿ ಆಜ್ಯಾವಧಾನ ಮಾಡಿ ಕೊಂಡು ಪೂರ್ಣಾಹುತಿಯನ್ನಾದರೂ ಮಾಡಬೇಕು. ಇಂತು ಪಿಂಡಪಿತೃ ಯಜ್ಞೋದ್ದೇಶವು. ||೨೪||

(೨೪) ಶ್ರಾದ್ಧ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅಮಾವಾಸ್ಯಾ ನಿರ್ಣಯವು.

(೨೪) ದರ್ಶಶ್ರಾದ್ಧಾರ್ಥವಾಗಿ ಅಮಾವಾಸ್ಯೆಯ ನಿರ್ಣಯವು—

ಅಹಃ ಪ್ರಮಾಣಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ೫ ಭಾಗಮಾಡಿ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಭಾಗವೆನಿ ಸುವ ಅಪರಾಹ್ನಕ್ಕೆ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಿರುವ ಅಮಾವಾಸ್ಯೆಯನ್ನು ದರ್ಶಶ್ರಾದ್ಧ ದಲ್ಲಿ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಪೂರೈದಿನದಲ್ಲಾಗಲಿ ಪರದಿನದಲ್ಲಾಗಲಿ ಪೂರ್ಣವಾ ಗಿಯಾಗಲಿ ಏಕದೇಶಕ್ಕಾಗಲಿ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಿರುವುದನ್ನೇ ಗ್ರಹಣಮಾಡಬೇ ಕು. ಎರಡುದಿನಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅಪರಾಹ್ನಕ್ಕೆ ವಿಷಮ (ಹೆಚ್ಚುಕಡಮೆ) ವ್ಯಾಪ್ತಿಯು ಅಮಾವಾಸ್ಯೆಗಿದ್ದರೆ ಯಾವುದಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚುವ್ಯಾಪ್ತಿ ಯಿರು

ವುದೋ ಅದನ್ನೇ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಎರಡುದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಸಮಾನವಾಗಿ ಏಕದೇಶವ್ಯಾಪ್ತಿಯಿದ್ದರೆ ಕ್ಷಯತಿಥಿಯಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆಯದನ್ನೂ, ಸಮ, ಅಥವಾವ್ಯದ್ಧತಿಥಿಗಳಲ್ಲಿ ಎರಡನೆಯದನ್ನೂ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಅದರಲ್ಲಿ ಸಮಾನವ್ಯಾಪ್ತಿಯಿರುವಾಗ ತಿಥಿಯ ವೃದ್ಧಿ, ಕ್ಷಯ, ಸಮತ್ವ, ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಉದಾಹರಣೆ—ಚ ೧೯, ಅ-೨೪, ಅಹಃ-೪೦, ಇಲ್ಲಿ ಎರಡು ದಿನಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಭಿ ಗಳಿಗೆಗಳ ಸಮವಾದ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಿರುವುದು ಚತುರ್ದಶಿಗಿಂತಲೂ ಅಮಾವಾಸ್ಯೆಗಳ ಘಳಿಗೆಗಳ ವೃದ್ಧಿಯಿರುವುದರಿಂದ ಎರಡನೆಯ ಅಮಾವಾಸ್ಯೆಯನ್ನೇ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು ಹಾಗೆಯೇ ಚ-೨೪, ಅ-೧೯, ಯಲ್ಲಿ ಎರಡುದಿನಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸಮವಾಗಿ ಒಂದುಗಳಿಗೆಯ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಇದೆ ೪ ಗಳಿಗೆಗಳು ತಿಥಿ ಕ್ಷಯವಾದ್ದರಿಂದ ಪೂರ್ವದಿನವನ್ನೇ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು ಮತ್ತು ಚ-೨೧ ಅಮಾ-೨೧, ಇಲ್ಲಿ ಎರಡುದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಮೂರುಮೂರುಗಳಿಗೆಗಳ ಸಮವ್ಯಾಪ್ತಿಯಿರುವುದು ತಿಥಿಗೆ ವೃದ್ಧಿ, ಕ್ಷಯಗಳಲ್ಲದ್ದರಿಂದ, ಸಮತ್ವವುಂಟಾಗಿರುವ ಕಾರಣ ಎರಡನೆಯದನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಎರಡುದಿನಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅಪರಾಹ್ಣ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಿಲ್ಲದೆ ಹೋದರೆ ಗೃಹ್ಯಾಗ್ನಿಯುಳ್ಳವರೂ, ಶ್ರೌತಾಗ್ನಿಯುಳ್ಳವರೂ ಸಹ ಸಿನೀವಾಲಿ ಎಂಬ ಹೆಸರುಳ್ಳ ಚತುರ್ದಶಿಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ಪೂರ್ವದ ಅಮಾವಾಸ್ಯೆಯನ್ನೂ, ಗೃಹ್ಯಾಗ್ನಿಯಿಲ್ಲದವರೂ ಸ್ತ್ರೀಯರೂ, ಶೂದ್ರರು ಮೊದಲಾದವರೂ 'ಕುಹೂ' ಎಂಬ ಹೆಸರುಳ್ಳ, ಪ್ರತಿಪತ್ತಿನಿಂದ ಕೂಡಿದ ಎರಡನೆಯ ಅಮಾವಾಸ್ಯೆಯನ್ನೂ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕೆಂದು ಹೇಳುವ ಮಾಧವಾಚಾರ್ಯರ ಮತದಂತೆಯೇ, ದರ್ಶನಿರ್ಣಯವನ್ನು ಶಿಷ್ಟರೆಲ್ಲರೂ ಪ್ರಾಯಶಃ ಅನುಸರಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಮತಾಂತರವು

ಪುರುಷಾರ್ಥಚಿಂತಾಮಣಿ, ಎಂಬ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ—“ ಋಕ್ಕಾಖಿಯವರೂ, ತೈತ್ತಿರೀಯರೂ ಸಹ ಗೃಹ್ಯಾಗ್ನಿಯುಳ್ಳವರು, ಅಪರಾಹ್ಣ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಿಲ್ಲದಿದ್ದಾಗ್ಯೂ ಯಾಗದಿನದ ಪೂರ್ವದಿನದಲ್ಲಿಯೇ ದರ್ಶ ಶ್ರಾದ್ಧ ಮಾಡಬೇಕು. ಹಾಗೆಯೇ ಎರಡು ದಿನಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅಪರಾಹ್ಣ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಿದ್ದರೆ ಎರಡನೆಯದಿನದಲ್ಲಿಯೇ ದರ್ಶವು. ಅಪರಾಹ್ಣದ ಏಕದೇಶಕ್ಕೆ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಿದ್ದರೆ ಪ್ರತಿಪತ್ತು ವೃದ್ಧತಿಥಿಯಾದಾಗ ಪ್ರತಿಪತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟಿಯಾಗುವುದರಿಂದ ಪರದಿನದಲ್ಲಿಯೇ ದರ್ಶವು. ಎರಡ

ನೆಯ ದಿನದಲ್ಲಿಯೇ ಅಪರಾಹ್ನವ್ಯಾಪ್ತಿ ಯಿದ್ದು ಪ್ರತಿಪತ್ತಿನ ಹೈಯದಿಂದ ದರ್ಶದಿನದಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟಿಯಾಗಬೇಕಾಗಿಬಂದರೆ, ಆಶ್ವಲಾಯನರು ಸಿನೀವಾಲಿಯನ್ನೂ, ತೈತ್ತಿರೀಯರು ಕುಹುವನ್ನೂ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು (ಈ ಮತವು ಹೇಗೆಸರಿಯಾದದ್ದೋ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ) ಸಾಮಕರು ವಿಕಲ್ಪದಿಂದ ಎರಡನ್ನೂ ಗ್ರಹಿಸಬಹುದು, ಪೂರೈದಿನದ ಅಪರಾಹ್ನಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಿದ್ದು, ಎರಡನೆಯ ದಿನದ ಅಪರಾಹ್ನಕ್ಕೆ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿದ್ದರೆ ಸಾಮಕರಿಗೆ ಪೂರ್ವದಿನವೂ, ತೈತ್ತಿರೀಯರಿಗೆ ಪರದಿನವೂ ಗ್ರಾಹ್ಯಗಳು ಎರಡು ದಿನಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅಪರಾಹ್ನವ್ಯಾಪ್ತಿ ಯಿಲ್ಲದಿರುವಾಗಲೂ ಸಾಮಕರು ಪೂರ್ವದಿನವನ್ನೂ ತೈತ್ತಿರೀಯರು ಪರದಿನವನ್ನೂ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು.” ಇದೇ ಮೊದಲಾದ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದೆ.

(ಕಾತೀಯರು ಪಿಡ್ಡಪಿತೃಯಜ್ಞ ದಿನದಲ್ಲಿಯೇ ದರ್ಶಶ್ರಾದ್ಧಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಹೇಳುತ್ತದೆ) ದರ್ಶದಿನದಲ್ಲಿ, ದರ್ಶಶ್ರಾದ್ಧವರ್ಷಶ್ರಾದ್ಧಗಳೂ ದರ್ಶಶ್ರಾದ್ಧಮಾಸಿಕಗಳೂ, ದರ್ಶಶ್ರಾದ್ಧ ಉದಕುಂಬಶ್ರಾದ್ಧಗಳೂ ಎರಡೆರಡು ಬಂದರೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ದೇವತೆಗಳಾದ್ದರಿಂದ ಎರಡು ಶ್ರಾದ್ಧಗಳನ್ನೂ ಬೇರೆಬೇರೆ ಮಾಡಬೇಕು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಮಾಸಿಕ ಅಥವಾ ಆಬ್ದಿಕನೊಂದಲಾದ ಶ್ರಾದ್ಧಗಳನ್ನು ಮೊದಲಮಾಡಿ, ಬೇರೆ ಅಡಿಗೆಯಿಂದ ದರ್ಶಶ್ರಾದ್ಧವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು ಆಬ್ದಿಕ ಮೊದಲಾದ ಶ್ರಾದ್ಧಶೇಷಾನ್ನದಿಂದಲಾಗಲಿ ಬೇರೆ ಅಡಿಗೆಯಿಂದಾಗಲಿ ದರ್ಶಶ್ರಾದ್ಧಕ್ಕಿಂತ ಪೂರೈದಿನಲ್ಲಿ ವೈಶ್ವದೇವವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಕರ್ತೃವು ಆಹಿತಾಗ್ನಿಯಾಗಿದ್ದರೆ ವೈಶ್ವದೇವವನ್ನೂ, ಪಿಣ್ಣಪಿತೃಯಜ್ಞವನ್ನೂ ಮಾಡಿ, ಆ ಮೇಲೆ ಆಬ್ದಿಕವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ದರ್ಶಶ್ರಾದ್ಧವನ್ನು ಉಪನಯನವಿಲ್ಲದವನೂ, ವಿಧುರನೂ ಪರಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಹೋಗಿರುವವನೂ ಸಹ ಮಾಡಬೇಕು. ಅಮಾಶ್ರಾದ್ಧವನ್ನು ಮಾಡದೆ ತಪ್ಪಿದರೆ 'ಸ್ಯೂಷುವಾಚಂ' ಎಂಬ ಋಕ್ವನ್ನು ಬಂದು ನೂರು ಸಾರಿಜಪಿಸಬೇಕು. ಇಂತುದರ್ಶನಿರ್ಣಯೋದ್ದೇಶವು ||೨೪||

(೨೫) ಇಷ್ಟ್ಯಾದಿಗಳ ಪ್ರಾರಂಭ ನಿರ್ಣಯವು.

(೨೫) ಇಷ್ಟ್ಯಮೊದಲಾದವುಗಳ ಪ್ರಾರಂಭನಿರ್ಣಯವು:- ಇಷ್ಟ್ಯ ಸ್ಥಾಲೀಪಾಕ ಇವುಗಳನ್ನು ಪೌರ್ಣಮಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಬೇಕು.

ದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ಆರಂಭಿಸಿಕೊಡದು. ಅಗ್ನಿಧಾನ, ಗೃಹಪ್ರವೇಶ ಹೋಮವನ್ನು ಮಾಡಿದ ಕೂಡಲೆ ಪೌರ್ಣಮಾಸ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ದರ್ಶಪೌರ್ಣಮಾಸಗಳನ್ನು ಆರಂಭಮಾಡಿದರೆ, ಮಲಮಾಸ (ಅಧಿಕ) ಪುಷ್ಯಮಾಸ, ಶುಕ್ರಾಸ್ತಮೊದಲಾದ ದೋಷಗಳಿಲ್ಲ. ಆಕಾಲವನ್ನು ಅತಿಕ್ರಮಿಸಿದರೆ, ಶುದ್ಧಮಾಸಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ನಿರೀಕ್ಷಣೆಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಕೆಲವರೂ, ಹೇಗಾದರೂ ಶುದ್ಧಮಾಸಮೊದಲಾದವನ್ನು ನೋಡಿಯೇ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಇತರರೂ ಹೇಳುವರು. ಇಂತು ಇಷ್ಟೈವದಿ ಪ್ರಾರಂಭನಿರ್ಣಯೋದ್ದೇಶವು ||೨೫||

(೨೬) ವಿಕೃತಿಕಾಲವು.

(೨೬) ವಿಕೃತಿಯ ಕಾಲವು:-ಆಗ್ರಯಣ ಚಾತುರ್ಮಾಸ್ಯಮೊದಲಾದವು ನಿತ್ಯವೆಂತಲೂ, ಜಾತೇಷ್ಟಿಮೊದಲಾದವು ನೈಮಿತ್ತಿಕಗಳೆಂತಲೂ ಸೌರ್ಮೊದಲಾದವು ಕಾವ್ಯಗಳೆಂತಲೂ ಹೀಗೆ ವಿಕೃತಿಯು ಮೂರುಬಗೆಯಾಗಿರುವುದು. ಸೌರ್ಮಾದಿಗಳು ಪುರುಷಾರ್ಥ ಫಲಪ್ರದಗಳಾಗಿವೆ. ಹೀಗೆಯೇ ಯಜ್ಞಾಂಗಗಳಲ್ಲಿಯೂ ನಿತ್ಯ, ನೈಮಿತ್ತಿಕಗಳೆಂಬೆರಡು ಭೇದಗಳುಂಟು. ವಿಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಸದ್ಯಸ್ಕಾಲತ್ವದ್ವೈಹ (ಎರಡು ದಿನಗಳಿಂದಾಗುವದು) ಕಾಲತ್ವವೆಂಬ ಭೇದಗಳು (ವಿಕಲ್ಪ) ಇವೆ. ಹೀಗೆಯೇ ಪರ್ಮದಲ್ಲಾಗಲಿ ಶುಕ್ಲಪಕ್ಷದ ದೇವ ನಕ್ಷತ್ರಗಳಲ್ಲಾಗಲಿ ಮಾಡಬಹುದೆಂಬ ವಿಕಲ್ಪವುಂಟು. ಹಾಗೆ ಪರ್ಮದಲ್ಲಿ ಮಾಡುವುದಾದರೆ ಅಪರಾಹ್ನಮೊದಲಾದ ಸಂಧಿಗಳಾದಾಗ ಸಂಧಿನದಲ್ಲಿ ಸದ್ಯಸ್ಕಾಲ, ದ್ವೈಹಕಾಲವುಳ್ಳದ್ದಾಗಿ ವಿಕೃತಿಯನ್ನು ಮಾಡಿ, ಪ್ರಕೃತಿಗೆ ಅನ್ಯಾಧಾನಮಾಡಬೇಕು. ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ಅಥವಾ ಪೂರ್ವಾಹ್ನ ಸಂಧಿಯಾದರೆ ಸಂಧಿ ದಿನದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕೃತಿಯನ್ನು ಪೂರೆಯಿಸಿ ಸದ್ಯಸ್ಕಾಲವುಳ್ಳದ್ದನ್ನಾಗಿ ವಿಕೃತಿಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಕೃತ್ತಿಕಮೊದಲೊಂದು ೧೪ ನಕ್ಷತ್ರಗಳು (ಅನೂರಾಧೆಯವರಿಗೆ) ದೇವನಕ್ಷತ್ರಗಳನ್ನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುವು. ಆಗ್ರಯಣದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಎರಡನೆಯ ಪರಿಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿ ಹೇಳುತ್ತೇವೆ. ಅನ್ವಾರಂಭನೇಷ್ಟಿಯನ್ನು ಚತುರ್ದಶಿಯಲ್ಲಿ ಮಾಡಬೇಕು. ಇಂತು ವಿಕೃತಿ ಸಾಮಾನ್ಯ ನಿರ್ಣಯೋದ್ದೇಶವು ||೨೬||

(೨೨) ಪಶುಯಾಗವು.

(೨೨) ಪಶುಯಾಗಕಾಲವು:- ಪಶುಯಾಗವನ್ನು ದಕ್ಷಿಣಾಯನದಲ್ಲಿ, ವರ್ಷಾಋತುವಿನಲ್ಲಿ ಶ್ರಾವಣಶುದ್ಧ ಪೌರ್ಣಮಿಮೊದಲು ನಾಲ್ಕು ಪರ್ವಗಳಲ್ಲಾಗಲಿ ಉತ್ತರಾಯಣದಿನಗಳಲ್ಲಾಗಲಿ, ಉತ್ತರಾಯಣದಿನಗಳಲ್ಲಾಗಲಿ ಮಾಡಬೇಕು. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಪರ್ವವು ಖಂಡತಿಥಿಯಾಗಿದ್ದರೆ ವಿಕೃತಿಯಾಗಕ್ಕೆ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಹೇಳಿರುವಂತೆಯೇ ಪರ್ವನಿರ್ಣಯವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಬೇಕು. ಇಂತು ಪಶುಯಾಗೋದ್ದೇಶವು || ೨೨ ||

(೨೪) ಚಾತುರ್ಮಾಸ್ಯಕಾಲವು.

(೨೪) ಚಾತುರ್ಮಾಸ್ಯಕಾಲ ನಿರ್ಣಯದಲ್ಲಿ, ಯಾವಜ್ಜೀವಪಕ್ಷವೆಂತಲೂ, ಸಾಂವತ್ಸರಪಕ್ಷವೆಂತಲೂ, ದ್ವಾದಶಶಾಹಪಕ್ಷವೆಂತಲೂ ಯಥಾಪ್ರಯೋಗಪಕ್ಷವೆಂತಲೂ ನಾಲ್ಕು ಬಗೆಗಳಿರುಂಟು. ಫಾಲ್ಗುಣ ಅಥವಾ ಚೈತ್ರ ಶುದ್ಧ ಪೌರ್ಣಮಿಯಲ್ಲಿ ವೈಶ್ಯದೇವ ಪರ್ವವನ್ನು ಮಾಡಿ ಆಷಾಢಮೊದಲಾದ ನಾಲ್ಕು ನಾಲ್ಕು ತಿಂಗಳುಗಳಿಗೊಂದೊಂದು ಪರ್ವವೆಂಬ ಲೆಕ್ಕವನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ತಾನು ಬದುಕಿರುವವರೆಗೂ ನಡೆಯಿಸತಕ್ಕದ್ದು ಯಾವಜ್ಜೀವಪಕ್ಷವು. ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ಬಂದು ಸಂವತ್ಸರವು ಪೂರ್ತಿಯಾಗುವವರೆಗೂ ಮಾಡಿ ಸವನೇಷ್ಟಿಯಿಂದಾಗಲಿ ಪಶುಯಾಗದಿಂದಾಗಲಿ ಸೋಮಯಾಗದಿಂದಾಗಲಿ ಪೂರಯಿಸುವುದು ಸಾಂವತ್ಸರಪಕ್ಷವು. ಮೊದಲದಿನದಲ್ಲಿ ವೈಶ್ಯದೇವ ಪರ್ವವನ್ನೂ, ನಾಲ್ಕನೆಯ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ವರುಣ ಪ್ರಘಾಸ ಪರ್ವವನ್ನೂ, ಎಂಟೊಂಭತ್ತನೆಯ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಅಶ್ವಮೇಧ ಪರ್ವವನ್ನೂ ಹನ್ನೆರಡನೆಯ ದಿನದಲ್ಲಿ ಶುನಾಸೀರಿಯ ಪರ್ವವನ್ನೂ ನಡೆಯಿಸಿ ಮುಗಿಸುವುದು ದ್ವಾದಶಶಾಹಪಕ್ಷವು, ಐದುದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಪೂರಯಿಸುವುದು ಯಥಾಪ್ರಯೋಗ ಪಕ್ಷವು. ದ್ವಾದಶಶಾಹ ಮತ್ತು ಯಥಾಪ್ರಯೋಗಪಕ್ಷಗಳಲ್ಲಿ, ಉತ್ತರಾಯಣ, ಶುಕ್ಲಪಕ್ಷ ದೇವನಕ್ಷತ್ರಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಆರಂಭಿಸಿ ಶುಕ್ಲಪಕ್ಷದಲ್ಲಿಯೇ ಮುಗಿಯಿಸಬೇಕೆಂಬುದು ಅನೇಕರಮತವು. ಕೃಷ್ಣಪಕ್ಷದಲ್ಲಾದರೂ ಮುಗಿಸಬಹುದೆಂದು ಕೆಲವರು ಹೇಳುವರು, ಹನ್ನೆರಡುದಿನ ಐದುದಿನಗಳಿಂದ ಪೂರಯಿಸುವ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ; ಸವನೇಷ್ಟಿಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಮುಗಿಸುವುದಾದರೆ ಬಂದು ಸಾರಿ ಮಾಡಿದರೆ ಸಾಕು.

ಹಾಗಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಪ್ರತಿವರ್ಷದಲ್ಲಿಯೂ ಆಚರಿಸಬೇಕು. ಕೆಲವೆಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಐಕಾಹಿಕಪ್ರಯೋಗ (ಬಂದೇದಿವಸದಲ್ಲಿ ಪೂರೈಸುವ ಪ್ರಯೋಗ) ಪಕ್ಷವೂ ಹೇಳಿದೆ. ಆ ಪ್ರಯೋಗವು ಚೈತ್ರಮೊದಲಾದ ನಾಲ್ಕು ತಿಂಗಳುಗಳ ಯಾವುದಾದರೂ ಒಂದು ಪೂರ್ಣಮಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆಯಬೇಕು. ಮತ್ತೆ ಕೆಲವು ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಸಪ್ತಾಹ (ಏಳುದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಮುಗಿವ) ಪಕ್ಷವೂ ಉಂಟು, ಹೇಗೆಂದರೆ-ಮೊದಲ ಎರಡು ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ವೈಶ್ವದೇವಪರ್ವವೂ, ಮೂರನೆಯ ದಿವಸದಲ್ಲಿ ವರೂಣಪ್ರಘಾಸಪರ್ವವೂ, ನಾಲ್ಕನೆಯ ದಿವಸದಲ್ಲಿ ಗ್ರಹಮೇಧೀಯ ಪರ್ವವೂ, ಐದನೆಯ ದಿವಸದಲ್ಲಿ ಮಹಾಹವಿಸ್ಸುಗಳೂ, ಆರನೆಯ ದಿನದಲ್ಲಿ ಪಿತೃಯಜ್ಞ ಮೊದಲಾದ ಸಾಕಮೇಧ ಪರ್ವಶೇಷವೂ, ಏಳನೆಯ ದಿನದಲ್ಲಿ ಶುನಾಸೀರೀಯಪರ್ವವೂ ನಡೆಯಬೇಕು. ಇದಕ್ಕೆ ಪಂಚಾಹಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಶುಕ್ಲಪಕ್ಷವೇ ಮೊದಲಾದ ಎಲ್ಲಾ ಕಾಲವಿಷಯಗಳನ್ನೂ ನೋಡಿ ನಡೆಯಿಸಬೇಕು. ಇಂತು ಚಾತುರ್ಮಾಸ್ಯಕಾಲನಿರ್ಮಯೋದ್ದೇಶವು || ೨೮ ||

(೨೯) ಕಾವ್ಯ, ನೈಮಿತ್ತಿಕಮೊದಲಾದ ಇಷ್ಟಿಗಳ ನಿರ್ಮಯವು.

(೨೯) ಕಾವ್ಯನೈಮಿತ್ತಿಕಾದಿ ಇಷ್ಟಿನಿರ್ಮಯವು—ಕಾವ್ಯೇಷ್ಟಿಗಳನ್ನು ವಿಕೃತಿಯಾಗಕ್ಕೆ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಹೇಳಿರುವ ನಿರ್ಮಯದಂತೆ ಪರ್ವಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆಯಿಸಬೇಕು. ಅಥವಾ ಶುಕ್ಲಪಕ್ಷದ ದೇವನಕ್ಷತ್ರಗಳಲ್ಲಾದರೂ ನಡೆಯಿಸಬೇಕು. ಜಾತೇಷ್ಟಿಯನ್ನಾದರೂ! ಹೆಂಡತಿಗೆ ಇಪ್ಪತ್ತು ರಾತ್ರಿಗಳವರೆಗೂ ಶ್ರೌತಸ್ಮಾರ್ತಕರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರವಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಆಶಾಚವು ಕಳೆದ ಮೇಲೆ ಪರ್ವದಲ್ಲಿ ಮಾಡಬೇಕು. ಗೃಹದಾಹೇಷ್ಟಿ (ಮನೆಯು ಸುಟ್ಟುಹೋದದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ಶಾಂತಿರೂಪವಾಗಿ ಮಾಡಬೇಕಾದದ್ದು) ಮೊದಲಾದ ನೈಮಿತ್ತಿಕಯಾಗಗಳನ್ನು ನಿಮಿತ್ತವು (ಕಾರಣವು) ಬದಗಿದ ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಮಾಡತಕ್ಕ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಪರ್ವಮೊದಲಾದ ಕಾಲಗಳನ್ನು ನಿರೀಕ್ಷಿಸಬೇಕಾದದ್ದಿಲ್ಲ. ಹಾಗಿಲ್ಲದೆ ಮನಸುಡುವುದು ಮೊದಲಾದ ನಿಮಿತ್ತಗಳು ಪ್ರಾಪ್ತವಾದ ಕೆಲವು ಕಾಲಾನಂತರದಲ್ಲಿ ಮಾಡುವ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಪರ್ವದಲ್ಲಿಯೇ ಮಾಡಬೇಕಾಗುವುದು. ಕ್ರತ್ಯುರ್ಥವಾಗಿ ಅಥವಾ ಒಂದು ಯಾಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿದುದಾಗಿ ಮಾಡಬೇಕಾದ ನಿತ್ಯ

ವಾದ ಹೋಮಾದಿಗಳನ್ನು ಆಯಾ ಕ್ರತುಗಳೊಡನೆಯೇ ಮಾಡಬೇಕು. ಅದಕ್ಕೆ ಬೇರೆ ಕಾಲವನ್ನು ನಿರೀಕ್ಷಿಸಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ಹವಿದೋಷ (ಹವಿ ದ್ರವ್ಯ ಹೋಮಾದಿಲೋಪ) ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ದ್ವೇಶಿಸಿ ಮಾಡಬೇ ಕಾದ ಕ್ರತ್ಯರ್ಥವಾದ ಹೋಮಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸ್ವಿಷ್ಟಕೃದ್ಲೋಮಾನಂ ತರದಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ರಾವಹೋಮಮಾಡುವುದರೊಳಗಾಗಿ, ನಿಮಿತ್ತವು ಜ್ಞಾಪ ಕಕ್ಕೆ ಬಂದರೆ ಆಗಲೇ ಅದಕ್ಕೆ ಮಾಡಬೇಕಾದ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಹೋಮಮಾಡಿ ಪ್ರಣೀತಾಮೋಕ್ಷಣಮೊದಲಾದುವುಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇ ಕು. ಸಂಸ್ರಾವಹೋಮವಾದನೇಲೆ ಜ್ಞಾಪಕಕ್ಕೆ ಬಂದರೆ ಆ ಪ್ರಯೋ ಗವನ್ನು ಪೂರಯಿಸಿ ಬೇರೆ ಅನ್ಯಾಧಾನ ಮತ್ತು ಅಗ್ನಿಮುಖಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಹೋಮಮಾಡಿ ಪೂರಯಿಸಬೇಕು. ಇಂತು ಕಾಮ್ಯನೈ ಮಿತ್ತಿಕಾದೀಷ್ಟಿನಿರ್ಣಯೋದ್ದೇಶವು ||೨೯||

(೪೦) ಆಧಾನ ಕಾಲವು.

(೪೦) ಆಧಾನಕಾಲವು--ಅಗ್ನ್ಯಾಧಾನವನ್ನು ಪರ್ವದಲ್ಲಿಯೂ ಉಕ್ತನಕ್ಷತ್ರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಮಾಡಬೇಕು. ಇಲ್ಲಿ ಸಂಕಲ್ಪಮಾಡಿದ್ದನ್ನು ಮೊದಲು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಪೂರ್ಣಾಹುತಿಯಾಗುವವರೆಗೂ ಇರಬಹು ದಾದ ಪರ್ವವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಅಷ್ಟು ಹೊತ್ತಿನವರೆಗೂ ಇರುವ ಪರ್ವವು ಸಿಕ್ಕದಿದ್ದರೆ ಗಾರ್ಹಪತ್ಯಾಧಾನಮಾಡಿದ್ದನ್ನು ಮೊದಲು ಮಾಡಿ ಕೊಂಡು ಆಹವನೀಯಾಧಾನಮಾಡುವವರೆಗಾದರೂ ಇರುವ ಪರ್ವವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ನಕ್ಷತ್ರವೂ ಸಹ ಇದರಂತೆ ತಕ್ಕಷ್ಟು ಕಾಲವಿರಬಹು ದಾದದ್ದಾಗಿರಬೇಕು. ಎರಡುದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಕರ್ಮಕ್ಕೆ ಸಾಕಾಗುವಷ್ಟು ಕಾಲದ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯುಳ್ಳ ಪರ್ವವು ಇದ್ದರೆ ಉಕ್ತವಾದ ನಕ್ಷತ್ರದ ಯೋ ಗವು ಎಂದಿಗಿದೆಯೋ ಆ ದಿನವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ವಸಂತ ಋತುವೂ ಪರ್ವವೂ, ಉಕ್ತನಕ್ಷತ್ರವೂ, ಈ ಮೂರೂ ಸೇರಿದರೆ ಅತ್ಯುತ್ತಮವು. ಋತುವು ಮಾತ್ರ ಸೇರದೇಹೋದರೆ ಮಧ್ಯಮವು. ಉಕ್ತನಕ್ಷತ್ರವೊಂ ದರಲ್ಲಾಗಲಿ ಪರ್ವವೊಂದರಲ್ಲಾಗಲಿ ಮಾಡುವುದು ಅಧಮಪಕ್ಷವು, ಕೃತ್ತಿಕಾ, ರೋಹಿಣಿ, ವಿಶಾಖಾ, ಪೂರ್ವಾಫಲ್ಗುನಿ, ಉತ್ತರಾಫಲ್ಗುನಿ, ನ್ಯುಗಶೀರ್ಷ, ಉತ್ತರಾಭಾದ್ರಪದ, ಈ ಏಳು ನಕ್ಷತ್ರಗಳು ತಕ್ಕವೆಂದು

ಆಶ್ವಲಾಯನಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ಕೃತ್ತಿಕಾ, ರೋಹಿಣಿ, ಉತ್ತರ, ಉತ್ತರಾಷಾಢ, ಉತ್ತರಾ ಭಾದ್ರಪದ, ಮೃಗಶಿರ್ಷ, ಪುನರ್ವಸು, ಪುಷ್ಯ, ಪೂರ್ವಾಫಲ್ಗುನಿ, ಪೂರ್ವಾಷಾಢ, ಹಸ್ತ, ಚಿತ್ತಾ, ವಿಶಾಖಾ, ಅನೂರಾಧ, ಶ್ರವಣ, ಜ್ಯೇಷ್ಠಾ, ರೇವತಿ ಈ ನಕ್ಷತ್ರಗಳೆಲ್ಲವೂ ಪ್ರಶಸ್ತಗಳೆಂದು ಬೇರೆಸೂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುತ್ತದೆ. ಸೋಮಪೂರ್ವಕವಾದ ಆಧಾನದಲ್ಲಾದರೆ, 'ನರುಂಪೃಚ್ಛೇನ್ನನಕ್ಷತ್ರಂ' ಎಂಬ ವಚನಾನುಸಾರವಾಗಿ ಸೋಮಕಾಲವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿಯೇ ಆಧಾನವನ್ನು ಮಾಡಬಹುದು. ಋತು, ನಕ್ಷತ್ರ, ಇವುಗಳನ್ನು ವಿಮರ್ಶಮಾಡಬೇಕಾದಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಆಧಾನಕ್ಕೆ ಬೇರೆ ಕಾಲವಿಚಾರವನ್ನು ಮಾಡಲವಶ್ಯಕವಿಲ್ಲ. ಇಂತು ಆಧಾನಕಾಲೋದ್ದೇಶವು. ||೩೦||

(೩೧) ಗ್ರಹಣನಿರ್ಣಯವು.

(೩೧)ಗ್ರಹಣನಿರ್ಣಯವು-ಚಂದ್ರಗ್ರಹಣವಾಗಲಿ. ಸೂರ್ಯಗ್ರಹಣವಾಗಲಿ, ಎಷ್ಟುಕಾಲ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಾಣಿಸುತ್ತಿರುವುದೋ ಅಷ್ಟುಕಾಲಮಾತ್ರವೇ ಪುಣ್ಯಕಾಲವಾಗುವುದು. ಅಂದರೆ ಸೂರ್ಯಚಂದ್ರರು ಗ್ರಹಿಸುವವನ್ನು ಹೊಂದಿ ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ದ್ವೀಪಾಂತರದಲ್ಲಿ (ಬೇರೆ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ) ಗ್ರಹಣವನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದಾಗ್ಯೂ, ದೃಷ್ಟಿಗೆ ಗೋಚರವಾಗದಿರುವುದರಿಂದ ಪುಣ್ಯಕಾಲವಿಲ್ಲ.

—ಗ್ರಹಣಪರ್ವಕಾಲವು—

ಸೂರ್ಯಚಂದ್ರರಿಗೆ ಮೇಘ ಮೊದಲಾದವು ಅಡ್ಡವಾಗಿ ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಗ್ರಹಣವು ಕಾಣಿಸದಿದ್ದರೆ ಶಾಸ್ತ್ರಸಿದ್ಧಾಂತಗಳಿಂದ ಸ್ಪರ್ಶಕಾಲವೋಕ್ಷಕಾಲಗಳನ್ನು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ಆಯಾ ಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ನಾನ, ದಾನಾದಿಗಳನ್ನು ನಡೆಯಿಸಬೇಕು. ಭಾನುವಾರದಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯಗ್ರಹಣವೂ, ಸೋಮವಾರದಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರಗ್ರಹಣವೂ ಆದರೆ 'ಚೂಡಾಮಣಿ' ಯೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು. ಆಗ ಮಾಡುವ ದಾನಾದಿಗಳಿಂದ ಅಪರಿಮಿತವಾದ ಪುಣ್ಯವು ಲಭಿಸುವುದು. ಗ್ರಹಣದಲ್ಲಿ ಸ್ಪರ್ಶಕಾಲದಲ್ಲಿ (ಹಿಡಿವಾಗ) ಸ್ನಾನಮಾಡಬೇಕು. ಮಧ್ಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹೋಮ, ದೇವತಾಪೂಜೆ, ಶ್ರಾದ್ಧ, ಇವುಗಳನ್ನು ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು. ಬಿಡುವುದಕ್ಕೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾದಾಗ, ದಾನಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು.

ಳನ್ನೂ, ಬಿಟ್ಟಮೇಲೆ (ಮೋಕ್ಷವಾದಮೇಲೆ) ಸ್ನಾನವನ್ನೂ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಮಾಡಬೇಕು. ಸ್ನಾನಮಾಡುವ ಜಲಗಳಲ್ಲಿ ತಾರತಮ್ಯವುಂಟು. ಹೇಗಂದರೆ—

ಶೀತ ಮುಷ್ಣೋದಕಾತ್ಪುಣ್ಯ ಮಪಾರಕ್ಯಂ ಪರೋದಕಾತ್ |
ಭೂಮಿಷ್ಠಮುದ್ಧೃತಾ ತ್ಪುಣ್ಯಂ ತತಃ ಪ್ರಸ್ರವಣೋದಕಂ ||೧||
ತತೋಪಿಸಾರಸಂ ಪುಣ್ಯಂ ತತಃ ಪುಣ್ಯಂನದೀಜಲಂ |

ತತಸ್ತೀರ್ಥನದೀಗಂಗಾ ಪುಣ್ಯಾ ಪುಣ್ಯಸ್ತತೋಂಬುಧಿಃ ||೨||

ಅಂದರೆ—ಬಿಸಿನೀರಿಗಿಂತಲೂ ತಣ್ಣೀರು ಗ್ರಹಣಸ್ನಾನಕ್ಕೆ ಉತ್ತಮವಾದದ್ದು, ಬೇರೊಬ್ಬರ ಮನೆಯ ನೀರಿಗಿಂತಲೂ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಮನೆಯ ನೀರು ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದದ್ದು. ಪಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ತುಂಬಿಕೊಂಡು ಸ್ನಾನಮಾಡುವುದಕ್ಕಿಂತಲೂ ನೆಲದಲ್ಲಿ ನಿಂತಿರುವುದರಲ್ಲಿ ಸ್ನಾನವು ಪ್ರಶಸ್ತವಾದದ್ದು. ಅದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹರಿವನೀರು ಯೋಗ್ಯವಾದದ್ದು || ೧ || ಅದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಸರೋವರದ (ಕೆರೆ) ನೀರುಶುದ್ಧವಾದದ್ದು. ಅದಕ್ಕಿಂತಲೂ ನದಿಯ ನೀರು ಪುಣ್ಯತಮವಾದದ್ದು. ಅದರಲ್ಲಿಯೂ (ನದಿಗಳಲ್ಲಿ) ಗಂಗಾನದಿಯ ಜಲವು ಅತ್ಯುತ್ತಮವಾದದ್ದು. ಅದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಸಮುದ್ರೋದಕವು ಅತ್ಯಂತಶ್ರೇಷ್ಠವಾದದ್ದು. ||೨||

ಸ್ನಾನನಿರ್ಣಯವು.

ಗ್ರಹಣಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಚೈಲಸ್ನಾನವನ್ನು (ಉಟ್ಟ ಹೊದಿದ ಬಟ್ಟೆಗಳನ್ನು ತೆಗೆದು ಬೇರೆಬಟ್ಟೆಗಳನ್ನು ಸುತ್ತಿಕೊಳ್ಳದೆ) ಮಾಡಬೇಕು. ಸಚೇಲಸ್ನಾನವು ಮೋಕ್ಷಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮಾಡಬೇಕಾದದ್ದೆಂದು ಕೆಲವರು. ಮೋಕ್ಷಸ್ನಾನವನ್ನು ಮಾಡದಿದ್ದರೆ ಸೂತಕಿತ್ಯವು (ಮೈಲಿಗೆ) ಹೋಗುವುದಿಲ್ಲ. ಗ್ರಹಣದಲ್ಲಿ ಅನುಂತ್ರಕವಾಗಿ (ವಾರುಣಾದಿ ಮಂತ್ರೋಚ್ಚಾರಣೆಮಾಡದೆ) ಸ್ನಾನಮಾಡಬೇಕು. ಸುವಾಸಿನಿಯರು ಶಿರಸ್ಸಿನಮಾಡಬೇಕಾದ್ದಿಲ್ಲ ಕಂಠಸ್ನಾನಮಾಡಿದರೂ ಮಾಡಬಹುದು, ಆದರೆ ಯೋಗ್ಯರಾದ ಸ್ತ್ರೀಯರು ಗ್ರಹಣಕಾಲದಲ್ಲಿ ಶಿರಸ್ಸಿನವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಜಾತಾಶಾಚಮೃತಾ ಶಾಚಗಳಲ್ಲಿ ಗ್ರಹಣ ನಿಮಿತ್ತವಾದ ಸ್ನಾನ, ದಾನ, ಶ್ರಾದ್ಧಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಲೇ ಬೇಕು.

ಸ್ನಾನೇ ನೈಮಿತ್ತಿಕೇ ಪ್ರಾಪ್ತೇ ನಾರೀ ಯದಿರಜಸ್ವಲಾ |
 ಪಾತ್ರಾಂತರಿತತೋಯೇನ ಸ್ನಾನಂ ಕೃತ್ವಾವ್ರತಂಚರೇತ್ ||೧||
 ನವಸ್ಮಪೀಡನಂಕುರ್ಯಾನ್ನಾನ್ಯದ್ವಾಸಶ್ಚ ಧಾರಯೇತ್ ||

ಎಂದರೆ—ಗ್ರಹಣವೊದಲಾದ ನಿಮಿತ್ತ (ಕಾರಣ)ಗಳಿಂದ ಸ್ನಾನ ಮಾಡಬೇಕಾಗಿ ಬಂದಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಯು ರಜಸ್ವಲೆಯಾಗಿದ್ದರೆ ಪಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ತುಂಬಿದ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಸ್ನಾನಮಾಡಿ (ಭೂಸ್ಪರ್ಶವುಳ್ಳ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಸ್ನಾನಮಾಡದೆ) ಉಪವಾಸಾದಿ ವ್ರತಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು ||೧|| ತನ್ನ ಬಟ್ಟೆಗಳನ್ನು ಹಿಂಡಲೂ ಕೂಡದು, ಬೇರೆ ಬಟ್ಟೆಗಳನ್ನು ಧರಿಸಲೂ ಕೂಡದು || ಮೂರುರಾತ್ರಿಗಳು ಅಥವಾ ಬಂದುರಾತ್ರಿ ಉಪವಾಸಮಾಡಿ ಗ್ರಹಣದಲ್ಲಿ ಸ್ನಾನದಾನಾದಿಗಳನ್ನು ಆಚರಿಸಿದರೆ ಮಹಾಫಲವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವುದು. ಬಂದುರಾತ್ರಿ ಉಪವಾಸಮಾಡಬೇಕಾದರೆ ಗ್ರಹಣವಾಗುವ ದಿನದ ಪೂರ್ವದಿನದಲ್ಲಿ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಕೆಲವರು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಡುತ್ತಾರೆ. ಗ್ರಹಣಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಬಂದು ಹಗಲುರಾತ್ರಿಗಳಲ್ಲಿ ಉಪವಾಸವೆಂದು ಮತ್ತೆ ಕೆಲವರು ಹೇಳುವರು. ಪುತ್ರವಂತನಾದ ಗೃಹಸ್ಥನಿಗೆ ಗ್ರಹಣ ಸುಕ್ರಾಂತಿವೊದಲಾದುವುಗಳಲ್ಲಿ ಉಪವಾಸವಿಲ್ಲ. ಪುತ್ರವಂತನೆಂಬುದರಿಂದ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳುಳ್ಳವನೂ ಉಪವಾಸಮಾಡಕೂಡದೆಂದು ಕೆಲವರು. ಗ್ರಹಣಕಾಲದಲ್ಲಿ ದೇವತರ್ಪಣ, ಪಿತೃತರ್ಪಣಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂಬುದು ಕೆಲವರ ಮತವು. 'ಸರ್ವೇಷಾವೇವವ್ರಾಣಾಂ ಸೂತಕಂರಾಹುದರ್ಶನಿ' ಎಂದರೆ—ಗ್ರಹಣವನ್ನು ನೋಡುವುದರಿಂದ ಎಲ್ಲಜಾತಿಯವರಿಗೂ ಅಶುಚಿತ್ಯವು (ಮೈಲಿಗೆ) ಉಂಟು, ಆದ್ದರಿಂದ ಗ್ರಹಣಕಾಲದಲ್ಲಿ ತಾವು ಮುಟ್ಟಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಬಟ್ಟೆವೊದಲಾದವನ್ನು ಬಗೆವುದು ವೊದಲಾದ್ದರಿಂದ ಶುದ್ಧಿಮಾಡಬೇಕು, ಗ್ರಹಣದಲ್ಲೆ ಗೋದಾನ, ಭೂದಾನ, ಸುವರ್ಣದಾನವೊದಲಾದ ದಾನಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದರೆ ಬಹಳ ಪುಣ್ಯವುಂಟು. ತಪಸ್ಸು, ಜ್ಞಾನವೂ, ಇವೆರಡೂ ಉಳ್ಳ ಪಾತ್ರವು ದಾನಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾದದ್ದು ಸತ್ತವು ತ್ರದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ದಾನವು ಅತಿಶಯವಾದ ಪುಣ್ಯವನ್ನಂಟುಮಾಡುವುದು.

ಸರ್ಯಂಗಂಗಾಸಮಂತೋಯಂ ಸರ್ವವ್ಯಾಸಸಮಾದ್ವಿಜಾಃ ||
 ಸರ್ಯಂಭೂಮಿಸಮಂದಾನಂ ಗ್ರಹಣೇಚಂದ್ರಸೂರ್ಯೋಃ||೧||

ಎಂದರೆ—ಜಂದ, ಸೂರ್ಯಗ್ರಹಣಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸ್ನಾನವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಾ ಉದಕಗಳೂ ಗಂಗಾನದಿಗೆ ಸಮಾನವಾದ ಮಹಿಮೆಯುಳ್ಳವು. ಎಲ್ಲಾ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರೂ ವ್ಯಾಸಮಹರ್ಷಿಗಳಿಗೆ ಸಮಾನವಾದ ಯೋಗ್ಯವಾದ ದಾನಪಾತ್ರಗಳು, ಸಾಮಾನ್ಯವಾದ ದಾನಗಳೂ ಭೂದಾನಕ್ಕೆ ಸದೃಶವಾದ ಫಲವನ್ನೇ ಕೊಡುವುವು. ಎಂದುಭಾವವು ||೧|| ಹೀಗೆ ಹೇಳಿರುವುದು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಗ್ರಹಣಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮಾಡುವ ಸ್ನಾನದಾನಾದಿಗಳು ಪುಣ್ಯವನ್ನೂಟು ಮಾಡತಕ್ಕವೆಂದು ಸೂಚಿಸುವುದಕ್ಕೆಂದು ತಿಳಿಯತಕ್ಕದ್ದು. ಆದಕಾರಣ

ದಾನಪಾತ್ರವಿಚಾರವು.

ಸಮ ಮಬ್ರಾಹ್ಮಣೇದಾನಂ ದ್ವಿಗುಣಂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಬ್ರುವೇ |
ಶ್ರೋತ್ರಿಯೇಶತಸಾಹಸ್ರಂ ಪಾತ್ರೇತ್ಯಾನಂತೈಮಶ್ನುತೇ ||೧||

ಎಂದರೆ—ಬ್ರಾಹ್ಮಣಜಾತಿಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರಪುಟ್ಟ ಗರ್ಭಾಧಾನಾದಿ ಸಂಸ್ಕಾರಕೋಸವಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದದಾನಕ್ಕೆ ಅದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಷ್ಟೇ ಫಲವುಂಟಾಗುವುದು. ಸಂಸ್ಕಾರಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರಪಡೆದು ವೇದಾಧ್ಯಯನ ಮಾಡದ ಸಾಮಾನ್ಯನಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ದಾನಕ್ಕೆ ಎರಡರಷ್ಟು ಫಲವುಂಟು. ವೇದಾಧ್ಯಯನ ಸಂಪನ್ನನಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗೆ ಮಾಡಿದ ದಾನವು ಬಂದಕ್ಕೆ ಲಕ್ಷಪಾಲಿನಷ್ಟು ಫಲವನ್ನು ಕೊಡುವುದು, ಸತ್ಪಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ದಾನವು ಅಪರಿಮಿತವಾದ ಫಲವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸುವುದು ಎಂದರ್ಥ. ಹೀಗೆ ಪಾತ್ರಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಮೆ ಫಲಗಳನ್ನು ಕೊಡುವುದೆಂದುತಿಳಿಯಬೇಕು. ಗ್ರಹಣಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆಮಶ್ರಾದ್ಧ (ಬೇಯಿಸದೆಹಸಿಯದಾಗಿರುವ ಅಕ್ಕಿ ಮೊದಲಾದುವುಗಳಿಂದ ಮಾಡುವುದು) ವನ್ನಾಗಲಿ, ಹಿರಣ್ಯಶ್ರಾದ್ಧವನ್ನಾಗಲಿ ಮಾಡಬೇಕು ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳವನು ಅನ್ನಶ್ರಾದ್ಧವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಸೂರ್ಯಗ್ರಹಣಕಾಲದಲ್ಲಿ ತೀರ್ಥಯಾತ್ರಾರ್ಥವಾದ ಶ್ರಾದ್ಧದಂತೆ ಘೃತಪ್ರಧಾನ (ಹೆಚ್ಚಾದ ತುಪ್ಪದಿಂದಕೂಡಿದ) ವಾದ ಅನ್ನದಿಂದ ಶ್ರಾದ್ಧಮಾಡಬೇಕು. ಗ್ರಹಣಕಾಲದಲ್ಲಿ ಶ್ರಾದ್ಧ ಭೋಜನಮಾಡುವವನಿಗೆ ಪ್ರಬಲವಾದ ದೋಷವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವದು. ಯೋಗ್ಯತೆಯುಳ್ಳ

ವರುಗ್ರಹಣಕಾಲದಲ್ಲಿ ತುಲಾಭಾರವನ್ನು ತೂಗಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ದಾವ ಮಾಡಬೇಕು.

ಮಂತ್ರೋಪದೇಶಾದಿಗಳ ವಿಚಾರವು.

ಚಂದ್ರಸೂರ್ಯಗ್ರಹೇ ತೀರ್ಥೇ ಮಹಾಪರ್ವಾದಿಕೇ ತಥಾ |

ಮಂತ್ರದೀಕ್ಷಾಂ ಪ್ರಕುರವ್ವಣೋಮಾಸಕ್ಷೌರದೀಪ್ತಶೋಧಯೇತ್

ಎಂದರೆ—ಚಂದ್ರಸೂರ್ಯಗ್ರಹಣಕಾಲಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಪುಣ್ಯತೀರ್ಥಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಮಹಾಪರ್ವದಿನಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಮಂತ್ರೋಪದೇಶವನ್ನೂ ಮಂತ್ರೋಚ್ಚಾರಣಾರ್ಥವಾದ ದೀಪ್ತಿಯನ್ನೂ ಪಡೆಯತಕ್ಕವರು ಮಾಸ, ನಕ್ಷತ್ರ, ಇವೇ ಮೊದಲಾದವನ್ನು ವಿಚಾರಿಸಬೇಕಾದದ್ದಿಲ್ಲ. ಮಂತ್ರದೀಕ್ಷಾದಿವಿಧಿಯನ್ನು ತಂತ್ರವನ್ನು ನೋಡಿ ತಿಳಿಯತಕ್ಕದ್ದು

ಯುಗೇಯುಗೇತು ದೀಕ್ಷಾಸೀದುಪದೇಶಃ ಕಲಾಯುಗೇ |

ಚಂದ್ರಸೂರ್ಯಗ್ರಹೇತೀರ್ಥೇ ಸಿದ್ಧಕ್ಷೇತ್ರೇ ಶಿವಾಲಯೇ ||೧||

ಎಂದರೆ—ಕೃತಮೊದಲಾದ ಇತರಯುಗಗಳಲ್ಲಿ ಮಂತ್ರದೀಕ್ಷೆಗಳು ನಡೆದವು, ಕಲಿಯುಗದಲ್ಲಿ ಮಂತ್ರೋಪದೇಶಗಳು ನಡೆಯತಕ್ಕದ್ದು, ಈ ಮಂತ್ರೋಪದೇಶವು, ಚಂದ್ರಸೂರ್ಯರ ಗ್ರಹಣಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪುಣ್ಯತೀರ್ಥಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಸಿದ್ಧರ ಪುಣ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಶಿವದೇವಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿಯೂ ನಡೆಯಬೇಕೆಂದು ಭಾವವು||೧|| 'ಮಂತ್ರಮಾತ್ರ ಪ್ರಕಥನ ಮುಪದೇಶಸ್ಸುಉಚ್ಯತೇ' ಮಂತ್ರವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಹೇಳಿಕೊಡುವದು ಉಪದೇಶವೆನಿಸುವುದು, ಮಂತ್ರೋಪದೇಶವನ್ನು ಪಡೆವುದಕ್ಕೆ ಸೂರ್ಯಗ್ರಹಣಕಾಲವೇ ಮುಖ್ಯವಾದದ್ದು ಚಂದ್ರಗ್ರಹಣಕಾಲದಲ್ಲಿ ಉಪದೇಶವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವುದರಿಂದ ದಾರಿದರ್ಯಾದಿಗಳು ಸಂಭವಿಸುವುದೆಂದು ಕೆಲವರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಚಂದ್ರಸೂರ್ಯೋಪರಾಗೇ ಚ ಸ್ನಾತ್ವಾ ಪೂರ್ವಮುಪೋಷಿತಃ |

ಸ್ಪರ್ಶಾದಿ ಮೋಕ್ಷಪರ್ಯಂತಂ ಜಪೇಂತಂತ್ರಂ ಸಮಾಹಿತಃ ||೧||

ಜಪಾದ್ಧ ಶಾಂಶತೋಹೋಮ ಸ್ತಥಾ ಹೋಮಾಚ್ಚ ತರ್ಪಣಂ |

ಹೋಮಾಶಕ್ತೌ ಜ ಪಂಕುರ್ಯಾದ್ಧೋಮ ಸಂಪ್ರಾಚತುರ್ದುಣಂ ||೨||

ಎಂದರೆ—ಚಂದ್ರಸೂರ್ಯಗ್ರಹಣದಿನದ ಪೂರ್ವದಿನದಲ್ಲಿ ಉಪವಾಸ

ಮಾಡಿಗ್ರಹಣದಿನದಲ್ಲಿ ಸ್ವರ್ಣವಾದದ್ದು (ಹಿಡಿವುದಕ್ಕೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾದದ್ದು) ನೊದಲು ಮೋಕ್ಷವಾಗುವ (ಬಿಡುವ)ವರೆಗೂ ಶಾಂತಚಿತ್ತನಾಗಿ ಯಥಾ ಶಕ್ತಿ ಮಂತ್ರಜಪವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ||೧|| ಜಪವು ಪೂರೈಸಿದ ಮೇಲೆ ಜಪಸಂಖ್ಯೆಯ ಹತ್ತರಷ್ಟು ಹೋಮಗಳನ್ನೂ ಹೋಮದ ಹತ್ತರಷ್ಟು ತರ್ಪಣವನ್ನೂ ಮಾಡಬೇಕು. ಹೋಮಮಾಡುವ ಶಕ್ತಿ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಹೋಮಸಂಖ್ಯೆಯ ನಾಲ್ಕರಷ್ಟು ಜಪವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ||೨|| ಮೂಲ ಮಂತ್ರವನ್ನು ಉಚ್ಚಾರಣೆಮಾಡಿ, ಆ ಮಂತ್ರದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ದ್ವಿತೀಯಾಂ ತವಾಗಿ ಮಂತ್ರೋಕ್ತದೇವತೆಯ ನಾಮವನ್ನು ಉಚ್ಚರಿಸಿ (ಅಮುಕಾಂ ದೇವತಾಮಹಂತರ್ಪಯಾಮಿನಮಃ) ಈ ದೇವತೆಯನ್ನು ಕುರಿತುನಾನು ತರ್ಪಣಮಾಡುತ್ತೇನೆ, ನಮಸ್ಕಾರವು ಎಂಬುದಾಗಿ ಯವಾಕ್ಷತೆವೊದಲಾ ದವುಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಜಲಾಂಜಲಿಗಳಿಂದ, ಹೋಮದ ದಶಗುಣವಾಗಿ ತರ್ಪಣಮಾಡಬೇಕು. ಹೀಗೆ ನಮಶ್ಚಬ್ದವು ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಬರುವಂತೆ ಮೂಲಮಂತ್ರೋಚ್ಚಾರಣೆ ಮಾಡಿ (ಅಮುಕಾಂದೇವತಾಮಹಮಭಿಷಿಂ ಚಾಮ್ಯನೇನ) ಈ ಉದಕದಿಂದ ಈ ದೇವತೆಯನ್ನು ನಾನು ಅಭಿಷೇ ಕಮಾಡುತ್ತೇನೆ ಎಂದು ಹೇಳಿ ನೀರನ್ನು ತನ್ನ ತಲೆಯಮೇಲೆ ಪ್ರೋಕ್ಷಿಸಿ ಕೊಳ್ಳಬೇಕು ಈ ಮಾರ್ಜನೆಯನ್ನು ತರ್ಪಣದ ಹತ್ತರಷ್ಟು ಮಾಡಿಕೊ ಳ್ಳಬೇಕು. ಮಾರ್ಜನ ಸಂಖ್ಯೆಯ ಹತ್ತರಷ್ಟು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಭೋಜನ ಮಾಡಿಸಬೇಕು. ಅಂತು ಮಂತ್ರಪುರಶ್ಚರಣೆಯು, ಜಪ, ಹೋಮ, ತ ರ್ಪಣ, ಮಾರ್ಜನ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣಭೋಜನಗಳೆಂಬ ಐದು ಕರ್ಮಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದು, ತರ್ಪಣವೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ನಡೆಯಿಸುವುದಕ್ಕಾಗದ ಪಕ್ಷ ದಲ್ಲಿ ಆಯಾಕರ್ಮಗಳ ನಾಲ್ಕರಷ್ಟು ಜಪವನ್ನೇ ಮಾಡಬೇಕು ಗ್ರಹಣಕಾ ಲದಲ್ಲಿ ಮಾಡಬೇಕಾದ ಈ ಮಂತ್ರಪುರಶ್ಚರಣಕ್ರಮವು ಗ್ರಹೋದಯ ಗ್ರಹಸ್ತಗ್ರಹಣಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆಯಲಾಗದು. ಪುರಶ್ಚರಣಾಂಗವಾದ ಉಪ ವಾಸವನ್ನು ಪುತ್ರವಂತರಾದ ಗೃಹಸ್ಥರೂ ಸಹ ಮಾಡಬೇಕು. ಪುರಶ್ಚರಣೆ ಮಾಡುವವನು ಗ್ರಹಣನಿಮಿತ್ತವಾದ ಸ್ನಾನ, ದಾನ, ವೊದಲಾದುವನ್ನು ಬಿಡುವುದರಿಂದಲೂ ಪ್ರತ್ಯವಾಯುವುಂಟಾಗುವುದರಿಂದ ತನ್ನ ಹೆಂಡತಿ, ಮಗ, ವೊದಲಾದ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳಿಂದ (ಬದಲು) ಈ ನೈಮಿತ್ತಿಕಕರ್ಮಗ ಳನ್ನು ಮಾಡಿಸಬೇಕು.

ಪುರಶ್ಚ ರಣವಿಧಿಯು.

ಪುರಶ್ಚ ರಣಮಾಡುವವನು, ಸ್ಪರ್ಶವಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ಸ್ನಾನ ಮಾಡಿ, “ ಇಂಥ ಗೋತ್ರದ ಇಂಥ ಹೆಸರುಳ್ಳ ನಾನು ಸೂರ್ಯ, ಅಥವಾ ಚಂದ್ರಗ್ರಹಣಕಾಲದಲ್ಲಿ, ಈ ದೇವತೆಯಿಂದ, ಈ ಮಂತ್ರಸಿದ್ಧಿಯುಂಟಾಗಬೇಕೆಂಬ ಅಪೇಕ್ಷೆಯುಳ್ಳವನಾಗಿ, ಗ್ರಾಸವಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾದದ್ದು ಮೊದಲು ಮೋಕ್ಷವಾಗುವ ವರೆಗೂ ಈ ಮಂತ್ರಜಪರೂಪವಾದ ಪುರಶ್ಚ ರಣೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತೇನೆ ” ಎಂದು ಸಂಕಲ್ಪವನ್ನು ಮಾಡಿ ಆಸನ ಪ್ರಾಣಾಯಾಮಗಳನ್ನೂ, ಅಂಗನ್ಯಾಸಕರನ್ಯಾಸಗಳನ್ನೂ ಗ್ರಹಣ ಸ್ಪರ್ಶವಾಗುವುದಕ್ಕಿಂತ ಮುಂಚೆಯೇ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದು, ಸ್ಪರ್ಶವಾದದ್ದು ಮೊದಲು ಮೋಕ್ಷವಾಗುವ ವರೆಗೂ ಮೂಲಮಂತ್ರ ಜಪವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಮಾರನೆಯ ದಿನದಲ್ಲಿ ಸ್ನಾನಾದಿ ನಿತ್ಯಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ, “ ಈ ಮಂತ್ರ ಸಿದ್ಧಿಗಾಗಿ, ಈ ಮಂತ್ರೋಪದೇಶ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಾನು ಮಾಡಿದ ಇಷ್ಟ ಸಂಖ್ಯೆಯುಳ್ಳ ಪುರಶ್ಚ ರಣರೂಪವಾದ ಜಪಗಳು ಸಾಂಗವಾಗುವುದಕ್ಕಾಗಿ, ಅದರ ಹತ್ತರಷ್ಟು ಹೋಮವನ್ನೂ, ಅದರ ಹತ್ತರಷ್ಟು ತರ್ಪಣಗಳನ್ನೂ, ಅದರ ಹತ್ತರಷ್ಟು ಮಾರ್ಜನೆಗಳನ್ನೂ, ಅದರ ಹತ್ತರಷ್ಟು ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಭೋಜನಗಳನ್ನೂ ನಡೆಯಿಸುತ್ತೇನೆ ” ಎಂದು ಸಂಕಲ್ಪಮಾಡಿ ಹೋಮಾದಿಗಳನ್ನಾಗಲಿ, ಅಥವಾ ಆಯಾಕರ್ಮಗಳ ನಾಲ್ಕರಷ್ಟು ಇಲ್ಲವೇ ಎರಡರಷ್ಟು ಜಪವನ್ನಾಗಲಿ ಮಾಡಬೇಕು. ಗ್ರಹಣಕಾಲದಲ್ಲಿ, ಮಂತ್ರೋಪದೇಶವನ್ನು ಪಡೆದವನಿಂದ ನಿಯಮಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಪುತ್ರ ಮೊದಲಾದವನು “ ಇಂಥ ಗೋತ್ರದವನಾದ, ಈ ಹೆಸರುಳ್ಳ ಇಂಥವನಿಗೆ ಗ್ರಹಣ ಸ್ಪರ್ಶಸ್ನಾನದಿಂದಂಟಾಗುವ ಶ್ರೇಯಸ್ಸಿಗಾಗಿ ಸ್ಪರ್ಶಸ್ನಾನವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತೇನೆ ” ಮೊದಲಾದ ಸಂಕಲ್ಪಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಪ್ರತಿನಿಧಿಯಾಗಿ ಸ್ನಾನ ದಾನಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಪುರಶ್ಚ ರಣೆಯನ್ನು ಮಾಡದಿದ್ದವರೂ ಸಹ, ತಮಗೆ ಗುರೂಪದೇಶವಾಗಿರುವ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಇಷ್ಟದೇವತಾಮಂತ್ರಜಪವನ್ನೂ, ಗಾಯತ್ರೀ ಮಂತ್ರಜಪವನ್ನೂ, ಗ್ರಹಣಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಮಾಡಬೇಕು. ಹಾಗಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಮಂತ್ರಕ್ಕೆ ಮಾಲಿನ್ಯವುಂಟಾಗುವುದು.

(ವೀರೈವತ್ತಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲ) ಗ್ರಹಣಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮಲಗುವವನು ರೋಗ ಗ್ರಸ್ತನಾಗುವನು. ಮೂತ್ರೋತ್ಸರ್ಜನ ಮಾಡುವವನು, ದರಿದ್ರನಾಗುವನು. ಪುರೀಷೋತ್ಸರ್ಜನಮಾಡಿದವನು ಕ್ರಿವಿಯಾಗಿ ಹುಟ್ಟುವನು. ಸಂಭೋಗಮಾಡಿದವನು ಊರಹಂದಿಯಾಗುವನು. ಅಭ್ಯಂಜನಮಾಡುವವನು ಕುಸ್ಪ್ಯರೋಗಿ ಯಾಗುವನು, ಭೋಜನಮಾಡುವವನು ನರಕ ಭಾಜನನಾಗುವನು.

ಗ್ರಹಣಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬಿಡಬೇಕಾದವುಗಳು.

ಗ್ರಹಣಕ್ಕೆ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಅಟ್ಟ ಅನ್ನವನ್ನು ಗ್ರಹಣಾನಂತರದಲ್ಲಿ ಬಿಟ್ಟು ಬಿಡಬೇಕು. ಹೀಗೆ ಗ್ರಹಣಕಾಲದಲ್ಲಿ ತಂದಿಟ್ಟನೀರನ್ನು ಕುಡಿದರೆ ಪಾದಕೃಚ್ಛ್ರ (ಕೃಚ್ಛ್ರದ $\frac{1}{4}$ ಭಾಗ) ವನ್ನು ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತವಾಗಿ ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ ಅಂತಹ ನೀರನ್ನೂ ಬಿಡಬೇಕು. ಗಂಜಿ, ಮಜ್ಜೆಗೆ, ಎಣ್ಣೆ ತುಪ್ಪ ಇವುಗಳಿಂದ ಪಕ್ವಮಾಡಿದ್ದ ಅನ್ನ, ಹಾಲು; ಇವುಗಳನ್ನು ಗ್ರಹಣಕ್ಕಿಂತ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿಟ್ಟದ್ದಾಗ್ಯೂ ಗ್ರಹಣಾನಂತರದಲ್ಲಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಬಹುದು. ಹಾಲು, ಮೊಸರು, ಮಜ್ಜೆಗೆ, ಮೊದಲಾದ ಗೋರಸಗಳಿಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ತುಪ್ಪವನ್ನು ಹಾಕಿ, ಗ್ರಹಣಕಾಲದಲ್ಲಿ ದರ್ಭೆಯಿಂದ ಮುಚ್ಚಿಟ್ಟು ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗಿಸಬಹುದು.

ಗ್ರಹಣವೇಧ ವಿಚಾರವು.

ಸೂರ್ಯಗ್ರಹಣವಾದರೆ ಗ್ರಹಣಕಾಲದ ಹಿಂದಣ ನಾಲ್ಕು ಯಾಮಗಳಿಗೆ ವೇಧೆಯುಂಟಾಗುವುದು, ಚಂದ್ರಗ್ರಹಣದಲ್ಲಿ ಹಿಂದಿನ ಮೂರು ಯಾಮಗಳಿಗೆ ವೇಧೆಯುಂಟು. ಅಂದರೆ ಹಗಲಿನ ಮೊದಲನೆಯ ಯಾಮದಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯಗ್ರಹಣವಾದರೆ ಹಿಂದಣ ರಾತ್ರಿಯ ನಾಲ್ಕು ಯಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಊಟಮಾಡಕೂಡದು. ಎರಡನೆಯ ಯಾಮದಲ್ಲಿ ಗ್ರಹಣವಾದರೆ ಹಿಂದಣ ರಾತ್ರಿಯ ಎರಡನೆಯ ಯಾಮ ಮೊದಲಾದುವುಗಳಲ್ಲಿ ಭೋಜನಮಾಡಕೂಡದು. ಹೀಗೆಯೇ ರಾತ್ರಿಯ ಮೊದಲ ಯಾಮದಲ್ಲಿ ಗ್ರಹಣವಾದರೆ ಹಗಲ ಎರಡನೆಯ ಯಾಮಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಭೋಜನವು ಕೂಡದು. ರಾತ್ರಿಯ ಎರಡನೆಯ ಯಾಮಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಗ್ರಹಣವಾದರೆ ಹಗಲಿನಮೂರನೆಯ ಯಾಮಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಭೋಜನವನ್ನು ಬಿಡಬೇಕು. ಬಾಲರು, ವೃದ್ಧರು, ರೋಗಿ

ಗಳುಇವರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಒಂದೂವರೆ ಯಾಮವಾಗಲಿ, ಅಥವಾ ಮೂರು ಮೂಹೂಕ್ತಕಾಲವಾಗಲಿ ವೇಧೆಯು, ಶಕ್ತನಾದವನು ಗ್ರಹಣ ವೇಧೆಯುಳ್ಳ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಊಟಮಾಡಿದರೆ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತ ರೂಪವಾಗಿ ಮೂರು ದಿನಗಳು ಉಪವಾಸಮಾಡಬೇಕು. ಗ್ರಹಣಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಭೋಜನ ಮಾಡಿದರೆ ಪ್ರಾಜಾಪತ್ಯಕೃಷ್ಣವೇ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತವು. ಚಂದ್ರನಿಗೆ ಗ್ರಹಣದಯವುಂಟಾದರೆ ನಾಲ್ಕು ಯಾಮಗಳಿಗೆ ವೇಧೆಯುಂಟಾಗುವುದರಿಂದ ಆದಿನ ಹಗಲು ಊಟಮಾಡಕೂಡದು, ಪೂರ್ಣಗ್ರಾಸವಾದರೆ ನಾಲ್ಕು ಯಾಮಗಳಿಗೆ ವೇಧೆಯೂ, ಒಂದುಭಾಗಗ್ರಾಸವಾದರೆ ಮೂರು ಯಾಮಗಳಿಗೆ ವೇಧೆಯೆಂತಲೂ ಕೆಲವರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಗ್ರಹಣ ಸ್ತೂದಿ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನಿರ್ಣಯವು.

ಗ್ರಹಣವೇವಾಸ್ತಮಾನಂತು ರವೀಂದೂ ಪ್ರಾಪ್ನೋಯದಿ |

ಪರೇದ್ಯುರುದಯೇಸ್ವಾತ್ವಾ ಶುದ್ಧೋಭ್ಯವಹರೇನ್ವರಃ ||೧||

ಅಂದರೆ—ಸೂರ್ಯಚಂದ್ರರು ಗ್ರಹಣವೋಕ್ಷವಿಲ್ಲದೆ ಗ್ರಹಣ

ಗಿಯೇ ಅಸ್ತವನ್ನು ಹೊಂದಿದರೆ ಎರಡನೆಯ ದಿನದ ಉದಯದಲ್ಲಿ ಸ್ನಾನ ಮಾಡಿ ಪರಿಶುದ್ಧನಾಗಿ ಊಟಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಭಾವವು||೧|| ಇಲ್ಲಿ ಸ್ನಾನ ಮಾಡಿ ಶುದ್ಧನಾಗಬೇಕೆಂಬುದರಿಂದ ಸ್ನಾನಮಾಡುವುದಕ್ಕಿಂತ ಮುಂಚೆ ಅಶುದ್ಧನೆಂದು ತಿಳಿಯಬರುವುದರಿಂದ ನೀರತರುವುದು, ಅಡಿಗೆ ಮಾಡುವುದು, ಇವುಗಳನ್ನು ಶುದ್ಧಬಿಂಬ ದರ್ಶನಾನಂತರದಲ್ಲಿ ಮಾಡಬೇಕಾದ ಸ್ನಾನಕ್ಕಿಂತ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಮಾಡಕೂಡದೆಂದು ತೋರುವುದು. ಸೂರ್ಯಗ್ರಹಣ ಸ್ತೂದಿಗಳಲ್ಲಿ ಪುತ್ರವಂತನಾದ ಗೃಹಸ್ಥನು ಉಪವಾಸಮಾಡಕೂಡದಾದ್ದರಿಂದ, ಅಂಥವನು ಆರುಗಳಿಗೆಯ ವೇಧೆಯನ್ನು ಕಳೆದು ಗ್ರಹಣಕಾಲಕ್ಕಿಂತ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಭೋಜನಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಕೆಲವರು ಹೇಳುವರು. ಪುತ್ರವಂತನಾದ ಗೃಹಸ್ಥನಾದರೂ ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಉಪವಾಸವನ್ನೇ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಹೇಳುವ ಮಾಧವಾಚಾರ್ಯನ ಮತವೇ ಶಿಷ್ಟಾಚಾರವಾಗಿಯೂ ಯುಕ್ತವಾಗಿಯೂ ಇದೆ. ಸೂರ್ಯನ ಗ್ರಹಣದಲ್ಲಿಯೂ, ಚಂದ್ರನ ಗ್ರಹಣದಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ಆಹಿತಾಗ್ನಿಯಾದವನು ಅನ್ವಾಧಾನವನ್ನು ಮಾಡಿ ಉದಕದಿಂದ ವ್ರತವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕಲ್ಲದೆ

ಊಟವನ್ನು ಮಾಡಕೂಡದು. ಚಂದ್ರನಿಗೆ ಗ್ರಹಸ್ತವುಂಟಾದಾಗ ಮಾರನೆಯದಿನ ಸಂಧ್ಯಾ ಹೋಮಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದು ದೋಷವಹವಾದದ್ದಲ್ಲ. ಆವಿಷಯದಲ್ಲಿ, ಶಾಸ್ತ್ರಸಿದ್ಧಾಂತದಿಂದ ಸ್ವಲ್ಪ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಗ್ರಹಣವೋಕ್ಷ್ಯ ವುಂಟಾಗುವುದೆಂಬುದನ್ನು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ಮುಕ್ತಿಯಾದಮೇಲೆ (ಬಿಡುವುದು) ಸ್ನಾನ ಮಾಡಿ ಹೋಮಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಬಹಳ ಹೊತ್ತಿನಮೇಲೆ ಮೋಕ್ಷವಾಗುವುದಾಗಿದ್ದರೆ, ಹೋಮಕಾಲವು ಅತಿ ಕ್ರಮಿಸಿ ಹೋಗುವುದಾದ್ದರಿಂದ ಗ್ರಹಸ್ತೋದಯದ ಹಾಗೆ ಗ್ರಹಣಮಧ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ಸಂಧ್ಯೆಯನ್ನೂ, ಹೋಮವನ್ನೂ ಮಾಡಿ, ಶಾಸ್ತ್ರದಿಂದ ಮೋಕ್ಷಕಾಲವನ್ನು ತಿಳಿದು ಸ್ನಾನಮಾಡಿ ಬ್ರಹ್ಮಯಜ್ಞ ಮೊದಲಾದ ನಿತ್ಯಕರ್ತವಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ತೋರುವುದು. ದರ್ಶದಲ್ಲಿ ಗ್ರಹಣನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ಮಾಡುವ ಶ್ರಾದ್ಧದಿಂದಲೇ ದರ್ಶಶ್ರಾದ್ಧ, ಸಂಕ್ರಾಂತಿಶ್ರಾದ್ಧಗಳು ಚರಿತಾರ್ಥವಾಗುವವು. (ಪ್ರಸಂಗಸಿದ್ಧಿಯುಳ್ಳವುಗಳಾಗುವವು) (ಪ್ರಸಂಗಸಿದ್ಧವಾದ ಶ್ರಾದ್ಧಗಳನ್ನು ಸಂಕಲ್ಪಾದಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಉಚ್ಚಾರಣೆ ಮಾಡಬೇಕಾದಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಪ್ರಸಂಗಸಿದ್ಧಿಯೆಂದರೆ ಲೋಪವೆಂದು ಭಾವವು) ಗ್ರಹಣದಿನದಲ್ಲಿ ತಂದೆ ಮೊದಲಾದವರ ಪ್ರತಿಸಾಂವತ್ಸರಿಕ ಶ್ರಾದ್ಧವು ಬಂದರೆ ಸಾಧ್ಯವಾದರೆ ಅನ್ನದಿಂದ ಮಾಡಬೇಕು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಮೊದಲಾದವುಗಳು ದೊರಕದೆ ಅಸಾಧ್ಯವಾದರೆ ಆಮಶ್ರಾದ್ಧವನ್ನಾಗಲಿ ಹೇಮಶ್ರಾದ್ಧವನ್ನಾಗಲಿ ಮಾಡಬೇಕು. ಜನ್ಮರಾಶಿಗೆ ೪, ೬, ೧೦, ೧೦ನೇ ರಾಶಿಗಳಲ್ಲಿ ಗ್ರಹಣವುಂಟಾದರೆ ಶುಭಕರವಾದದ್ದು. ೨, ೭, ೫ನೇ ರಾಶಿಗಳಲ್ಲಾದರೆ ಮಧ್ಯಮವು. ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ೪, ೮, ೧೨ನೇ ರಾಶಿಗಳಲ್ಲಿ ಆದ ಗ್ರಹಣವು ಅನಿಷ್ಟ ಫಲವನ್ನು ಕೊಡುವುದು. ಯಾವನಿಗೆ ಜನ್ಮರಾಶಿಯಲ್ಲಾಗಲಿ ಜನ್ಮನಕ್ಷತ್ರದಲ್ಲಾಗಲಿ ಗ್ರಹಣವುಂಟಾಗುವುದೋ ಅವನಿಗೆ ಬಹಳ ಅನಿಷ್ಟಫಲವುಂಟಾಗುವುದು. ಆದಕಾರಣ ಋಗ್ವೇದ ಸ್ಮೃತಿ ಮೊದಲಾದವುಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವಂತೆ ಶಾಸ್ತ್ರಿಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಅಥವಾ ಬಿಂಬದಾನವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಅದು ಹೇಗೆಂದರೆ-- ಚಂದ್ರಗ್ರಹಣವಾದರೆ ಬೆಳ್ಳಿಯ ಚಂದ್ರಮಂಡಲವನ್ನೂ, ಚಿನ್ನದ ಸರ್ಪಬಿಂಬವನ್ನೂ ಮಾಡಿಸಬೇಕು, ಸೂರ್ಯಗ್ರಹಣವಾದರೆ ಚಿನ್ನದ ಸೂರ್ಯಮಣ್ಣಿ

ಲವನ್ನೂ, ಸರ್ಪಬಿಂಬವನ್ನೂ ಮಾಡಿಸಬೇಕು. ತಾಮ್ರ ಅಥವಾ ಕಂಚೆ ನ ಪಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ತುಪ್ಪವನ್ನು ತುಂಬಿ, ಅದರಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಮೆಗಳನ್ನು ಹಾಕಿ, ಎಳ್ಳು, ವಸ್ತ್ರಗಳು, ದಕ್ಷಿಣೆ, ಇವುಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಸಿದ್ಧಮಾಡಿಕೊಂಡು, ದಾನ ಮಾಡಬೇಕು.

ಗ್ರಹಣದಲ್ಲಿ ಬಿಂಬದಾನಮಾಡುವ ವಿಧಾನವು.

“ನನ್ನ ಜನ್ಮರಾಶಿ ಅಥವಾ ಜನ್ಮನಕ್ಷತ್ರದಲ್ಲಿ ಉಂಟಾಗಿರುವ ಈ ಗ್ರಹಣದಿಂದ ಸಂಭವಿಸಬಹುದಾದ ಅನಿಷ್ಟಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಹೋಗಲಾಡಿಸಿ ಹನ್ನೊಂದನೆಯ ರಾಶಿಯಲ್ಲಿ ಆದ ಗ್ರಹಣದಂತೆ ಶುಭಫಲವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಬಿಂಬದಾನಮಾಡುತ್ತೇನೆ” ಎಂದು ಸಂಕಲ್ಪಮಾಡಿ, ಸೂರ್ಯ, ಚಂದ್ರ ರಾಹುಗಳನ್ನು ಧ್ಯಾನಿಸಿ, ನಮಸ್ಕಾರಮಾಡಿ.

ತಮೋಮಯ ಮಹಾಭೀಮ ಸೋಮಸೂರ್ಯ ವಿಮರ್ದನ |

ಹೇಮತಾರಾಪ್ರದಾನೇನ ಮಮಶಾಸ್ತಿ ಪ್ರದೋಭವ ||೧||

ವಿಧುಂತುದನಮಸ್ತು ಭೃಂ ಸಿಂಹಿಕಾನಂದನಾ ಚ್ಯುತ |

ದಾನೇನಾನೇನನಾಗಸ್ಯ ರಕ್ಷಮಾಂ ವೇಧಜಾಘ್ರಯಾತ್ ||೨||

ಅಂದರೆ—ಅಂಧಕಾರಮಯವಾದ ದೇಹವುಳ್ಳವನಾಗಿಯೂ, ಬಹು ಭಯಂಕರನಾಗಿಯೂ, ಚಂದ್ರಸೂರ್ಯರನ್ನು ಹಿಂಸಿಸುವವನಾಗಿಯೂ ಇರುವರಾಹುವೇ! ನಾನು ಮಾಡುವ ಈಸುವರ್ಣ ಪ್ರತಿಮಾದಾನದಿಂದ ನನಗೆ ಸೌಖ್ಯವನ್ನುಂಟುಮಾಡು ||೧|| ಸಿಂಹಿಕೆಯ ಮಗನಾಗಿಯೂ, ನಾಶಹಿತನಾಗಿಯೂ, ಚಂದ್ರಹಿಂಸಕನಾಗಿಯೂ ಇರುವ ರಾಹುವೇ ! ನಿನಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸುವೆನು, ನಾನುಮಾಡುವ ಈ ಸರ್ಪಪ್ರತಿಮಾದಾನವು, ನನಗೆ ಗ್ರಹಣವೇಧೆಯಿಂದ ಸಂಭವಿಸಿರುವ ದೋಷವನ್ನು ನಿವಾರಣೆಮಾಡಿ ಸಂರಕ್ಷಿಸುವಂತೆಮಾಡು ||೨|| ಎಂಬೀಮಂತ್ರವನ್ನು ಹೇಳಿ ಆ ಚಿನ್ನದ ರಾಹುಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನೂ, ನಾಗಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನೂ, ಚಿನ್ನದಸೂರ್ಯ ಬಿಂಬವನ್ನೂ ಅಥವಾ ಬೆಳ್ಳಿಯ ಚಂದ್ರಮಂಡಲವನ್ನಾಗಲಿ, ಕಂಚಿನಲ್ಲಿ ತುಪ್ಪವನ್ನು ತುಂಬಿ ಅದರಲ್ಲಿ ಹಾಕಿ ಶಕ್ತಿಗೆ ತಕ್ಕಷ್ಟು ಎಳ್ಳು, ವಸ್ತ್ರ, ದಕ್ಷಿಣೆ ಇವುಗಳೂ ಡನೆ “ಗ್ರಹಣದಿಂದುಂಟಾಗಿರುವ ದೋಷನಿವಾರಣಾರ್ಥವಾಗಿಯೂ, ಶುಭಫಲಪ್ರಾಪ್ತಿಗಾಗಿಯೂ, ನಾನು ನಿನಗೋಸ್ಕರದಾನಮಾಡುವೆನು” ಎಂ

ದು ದಾನವಾಕೃವನ್ನು ಹೇಳಿ, ತಾನು ಪೂಜೆಮಾಡಿರುವ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗೆ ದಾನಮಾಡಬೇಕು ಹೀಗೆ ನಾಲ್ಕನೆಯಕಡೆಯೇ ಮೊದಲಾದ ಅಶುಭಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿಯೂ ದಾನಮಾಡಬೇಕೆಂದು ತೋರುವುದು, ಯಾವನ ಜನ್ಮರಾಶಿ ಮೊದಲಾದವುಗಳಲ್ಲಿ ಗ್ರಹಣುಂಟಾಗುತ್ತದೆಯೋ ಅವನುಗ್ರಹಣದಿಂದ ಕೂಡಿದ ಸೂರ್ಯಚಂದ್ರ ಬಿಂಬಗಳನ್ನು ನೋಡಕೂಡದು. ಇತರರೂ ಸಹ ಬಟ್ಟೆ, ನೀರು, ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಅಡ್ಡಲಾಗಿಟ್ಟು (ಮರೆಮಾಡಿಕೊಂಡು) ಗ್ರಹಣವನ್ನು ನೋಡಬೇಕಲ್ಲದೆ ಸಾಕ್ಷಾತ್ತಾಗಿ ನೋಡಕೂಡದು.

—ಶುಭಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ಬಿಡಬೇಕಾದ ದಿನಗಳು ಮೊದಲಾದವು.—

ಪೂರ್ಣಗ್ರಾಸವುಳ್ಳ ಚಂದ್ರಗ್ರಹಣವಾಚರೆ ಶುಭಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ದ್ವಾದಶಿಮೊದಲು ತದಿಗೆಯು ಪೂರಯಿಸುವವರೆಗೂ ಅಂದರೆ ಏಳುದಿವಸಗಳನ್ನು ಬಿಡಬೇಕು ಸೂರ್ಯಗ್ರಹಣವು ಪೂರ್ಣಗ್ರಾಸವುಳ್ಳದ್ದಾದರೆ ಏಕಾದಶಿಮೊದಲು ಚೌತಿಯು ಮುಗಿಯುವವರೆಗೂ ಅಂದರೆ ಬಂಭೆತ್ತು ದಿನಗಳನ್ನು ಬಿಡಬೇಕು. ಖಣ್ಡಗ್ರಹಣ (ಅಲ್ಪಭಾಗಗ್ರಾಸವುಳ್ಳದ್ದು) ವಾದರೆ ಚತುರ್ದಶಿಮೊದಲೊಂದು ಮೂರುದಿನಗಳನ್ನು ಬಿಡಬೇಕು. ಜ್ಯೋತಿರ್ನಿಬಂಧಗಳಲ್ಲಿ ಗ್ರಾಸಭಾಗದ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆಯ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ದಿನಗಳನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿದೆ. ಗ್ರಾಸಸ್ತುವಾದರೆ ಮೊದಲ ಮೂರುದಿನಗಳನ್ನೂ ಗ್ರಾಸೋದಯವಾದರೆ ಗ್ರಹಣಾನಂತರದಲ್ಲಿ ಮೂರು ದಿನಗಳನ್ನೂ ಬಿಡಬೇಕು. ಪೂರ್ಣಗ್ರಾಸವುಳ್ಳ ಗ್ರಹಣದ ನಕ್ಷತ್ರವನ್ನು ಆರುತಿಂಗಳವರೆಗೂ ಶುಭಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಬಿಡಬೇಕು $\frac{1}{4}$ ಭಾಗ (ಪಾದ) ಗ್ರಾಸಕ್ಕೆ ಬಂದೂವರೆತಿಂಗಳಂತೆ ಗ್ರಾಸಕ್ಕನುಸಾರವಾಗಿ ಕಾಲವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಬೇಕು. ಮೊದಲು ಸಂಕಲ್ಪ ಮಾಡಿದ ಪದಾರ್ಥವನ್ನು ಗ್ರಹಣಾನಂತರದಲ್ಲಿ ದಾನಮಾಡಬೇಕಾದರೆ ಸಂಕಲ್ಪಿಸಿದ್ದ ವಸ್ತುವಿನವರೆಡರಷ್ಟನ್ನು ದಾನಮಾಡಬೇಕು. ಇಂತು ಗ್ರಹಣನಿರ್ಣಯೋದ್ದೇಶವು ||೨೧

(೨೨) ಸಮುದ್ರಸ್ನಾನ ನಿರ್ಣಯವು.

(೨೨) ಸಮುದ್ರಸ್ನಾನ ನಿರ್ಣಯವು-ಪೂರ್ಣವಾಸ್ಯೆ ಅಮಾವಾಸ್ಯೆ ಮೊದಲಾದ ಪರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಸಮುದ್ರಸ್ನಾನಮಾಡಬೇಕು. ಶುಕ್ರವಾರ ಮಂ

ಗಳವಾರಗಳಲ್ಲಿ ಮಾಡಕೂಡದು.

ಅಶ್ವತ್ಥ ಸಾಗರೋವ್ಯಾ ನ ಸ್ಪರ್ಶಸ್ತು ಕದಾಚನ |

ಅಶ್ವತ್ಥಂ ಮಂದವಾರೇಚ ಸಾಗರಂ ಪರ್ಮಣಿಸ್ಪೃಶೇತ್ ||೧||

ನಕಾಲನಿಯಮ ಸ್ನೇತೌ ಸಮುದ್ರಸನ್ನನಕರ್ಮಣಿ |

ಅಂದರೆ-ಅಶ್ವತ್ಥವೃಕ್ಷವನ್ನು ಸಮುದ್ರವನ್ನೂ ಸೇವಿಸಬೇಕು. ಆದರೆ ಮುಟ್ಟಕೂಡದು. ಅಶ್ವತ್ಥವೃಕ್ಷವನ್ನು ಶನಿವಾರದಲ್ಲಿಯೂ, ಸಮುದ್ರವನ್ನು ಪರ್ಮಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಮುಟ್ಟಬಹುದು ||೧|| ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಸನ್ನನವನ್ನು ಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ಕಾಲವನ್ನು ನಿರೀಕ್ಷಿಸಬೇಕಾದದ್ದಿಲ್ಲ ||

(ನಿರ್ಮಯ ಸಿಂಧುವಿನಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಸಮುದ್ರಸನ್ನನ ವಿಧಿಯು)

ಏಪ್ಪಲಾದ ಸಮುತ್ಪನ್ನೇ ಕೃತ್ಯೇಲೋಕ ಭಯಂಕರೇ |

ಪಾಪಾಣಸ್ತೇಮಯಾದತ್ತ ಆಹಾರಾರ್ಥಂ ಪ್ರಕಲ್ಪ್ಯತಾಂ ||೧||

ಇತಿಪಾಪಾಣಂನಿಕ್ಷಿಪ್ಯ || ವಿಶ್ವಾಚೇಚಘೃತಾಚೇಚ ವಿಶ್ವಯೋನೇ ವಶಾಂಪತೇ | ಸಾನ್ನಿಧ್ಯಂಕುರುನೋ ದೇವಸಾಗರೇ ಲವಣಾಮ್ಬುಸಿ ||೨||

ನಮಸ್ತೇವಿಶ್ವಗುಪ್ತಾಯ ನಮೋ ವಿಷ್ಣೋ ಅಪಾಂಪತೇ |

ನಮೋ ಜಲಧಿರೂಪಾಯ ನದೀನಾಂಪತಯೇ ನಮಃ ||೩||

ಸಮಸ್ತೇ ಜಗದಾಧಾರ ಶಂಖಚಕ್ರಗದಾಧರ |

ದೇವ ದೇಹಿ ಮಮಾನುಜ್ಞಾಂ ತವ ತೀರ್ಥಾವಗಾಹನೇ ||೪||

ತ್ರಿತತ್ತ್ವಾತ್ವೈಕ ವಿಗಾಶಾನಂ ನಮೋ ವಿಷ್ಣು ಮುಮಾಪತಿಂ |

ಸಾನ್ನಿಧ್ಯಂ ಕುರು ದೇವೇಶ ಸಾಗರೇಲವಣಾಮ್ಬುಸಿ ||೫||

ಅಗ್ನಿಶ್ಚ ಯೋನಿರನಿಲಶ್ಚ ದೇಹೋರೇತೋಧಾ ವಿಷ್ಣು ರಮೃತಸ್ಯನಾಭಿಃ |

ಏತದ್ಭ್ರೂವಪಾಣ್ಣವಸತ್ಯವಾಕ್ಯಂತತೋವಗಾಹೇತಪತಿನದೀನಾಂ ||೬||

ಇತಿ ಭಾರತೋಕ್ತವಂತ್ರಾಪಠಿತ್ವಾವಿಧಿವತ್ಸೌತ್ವಾ,

ಸರ್ವರತ್ನೋಭವಾಶ್ರೀಮಾಸರ್ವರತ್ನಾಕರೋ ಯತಃ |

ಸರ್ವರತ್ನಪ್ರಧಾನಸ್ತ್ವಿಂ ಗೃಹಾಣಾಣಾಘೃಂನಮೋಸ್ತುತೇ ||೭||

ಇತ್ಯುಘೃಂದತ್ವಾತರ್ಪಯೇತ್.

ಏಪ್ಪಲಾದಂ ವಿಕಲ್ಪಾಂಚಕೃತಾಂತಂ ಜೀವಕೇಶ್ವರಂ |

ವಶಿಷ್ಠಂ ವಾಮುದೇವಂಚ ಪರಾಶರ ಮುಮಾಪತಿಂ ||೮||

ವಾಲ್ಮೀಕಿಂ ನಾರದಂ ಚೈವ ವಾಲಖಿಲ್ಯಾಂ ಸ್ತುಘೈವಚ
 ನಲಂ ನೀಲಂ ಗವಾಕ್ಷಂಚ ಗವಯಂ ಗಂಧಮಾದನಂ ||೯||
 ಜಾಂಬವಂತಂ ಹನೂಮಂತಂ ಸುಗ್ರೀವಂಚಾಂಗದಂತಥಾ |
 ಮೈಂದಂಚ ದ್ವಿವಿದಂಚೈವ ಋಷಭಂಶರಭಂತಥಾ ||೧೦||
 ರಾಮಂಚ ಲಕ್ಷ್ಮಣಂ ಚೈವ ಸೀತಾಂ ಚೈವಯಶಸ್ವಿನೀಂ |
 ಏತಾಂಸ್ತುತರ್ಪಯೇದ್ವಿದ್ವಾಕ್ ಜಲಮಧ್ಯೇವಿಶೇಷತಃ ||
 ಆಬ್ರಹ್ಮಸ್ತಂಬ ಪರೈಂತಂ ಯತ್ಕಿಂಚಿತ್ಸಚರಾಚರಂ |
 ಮಯಾದತ್ತೇನತೋಯೇನತ್ಯಪ್ತಿಮೇವಾಭಿಗಚ್ಛತು ||೧೧||ಇತಿ||

ಅಂದರೆ— ಪಿಪ್ಪಲಾದನ ಪುತ್ರಿಯಾಗಿಯೂ, ಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೆಲ್ಲಾ ಭಯಂಕರಳಾಗಿಯೂ ಇರುವ ದೇವತೆಯೇ ನಿನಗೆ ಕಲ್ಲನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದೇನೆ ಆಹಾರಕ್ಕಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸುವವಳಾಗು ||೧|| ಹೀಗೆಂದು ಕಲ್ಲನ್ನು ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಹಾಕಬೇಕು ವಿಶ್ವಾಚಿ, ಘೃತಾಚಿಗಳೆಂಬ ಅಪ್ಸರರೂ, ಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೆ ಉತ್ಪತ್ತಿಸ್ಥಾನನಾದ ಮಹಾವಿಷ್ಣುವೂ, ಸಹ ಈ ಸಮುದ್ರದ ಉಪ್ಪುನೀರಿನಲ್ಲಿ ಬಂದುಸೇರಿ ನನ್ನಸಮೀಪದಲ್ಲಿರುವವರಾಗಲಿ||೨|| ಲೋಕವನ್ನೆಲ್ಲಾ ರಕ್ಷಿಸತಕ್ಕವನಾಗಿಯೂ, ನೀರಿಗೆ ಬಡೆಯನಾಗಿಯೂ, ನದಿಗಳಿಗೆ ಪತಿಯಾಗಿಯೂ, ಸಮುದ್ರರೂಪನಾಗಿಯೂ, ಸರ್ವಾಂತರ್ಯಾಮಿಯಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಮಹಾವಿಷ್ಣುವಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರವು ||೩|| ಎಲ್ಲ ಲೋಕಗಳಿಗೂ ಆಶ್ರಯನಾಗಿಯೂ, ಶಂಖ, ಚಕ್ರ, ಗದೆ, ಇವುಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿರುವವನಾಗಿಯೂ, ಇರುವ ವಿಷ್ಣುವೇ ! ನಿನ್ನ ಸಂಬಂಧವಾದ ಈ ತೀರ್ಥದಲ್ಲೆ (ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ) ಸ್ನಾನಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ನನಗೆ ಅಪ್ಪಣೆಯನ್ನು ಕೊಡು ||೪|| ತತ್ತ್ವತ್ರಯರೂಪನಾಗಿಯೂ, ಸರ್ವವ್ಯಾಪಕನಾಗಿಯೂ, ಪಾರ್ವತಿಗೆ ಪತಿಯಾಗಿಯೂ, ಇರುವ ಪರಮೇಶ್ವರನೇ! ನಿನಗೆ ನಮಸ್ಕಾರಮಾಡುತ್ತೇನೆ ಈ ಸಮುದ್ರದ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಬಂದು ನೆಲಸುವವನಾಗು||೫|| ಎಲೈ ಪಾಣ್ಡು ಪುತ್ರನಾದ ಧರ್ಮರಾಜನೇ ! ಕೇಳು “ಅಗ್ನಿಯೇ ಉತ್ಪತ್ತಿಸ್ಥಾನವು, ವಾಯುವೇ ದೇಹವು, ವಿಷ್ಣುವೇ ಬೀಜಾವಾಪಮಾಡಿದವನು, ಹೀಗಿರುವ ಜಲಾಶ್ರಯನಾದವನು ಸಮುದ್ರರಾಜನು” ಎಂಬ ಸತ್ಯವಾಕ್ಯನ್ನಾಡಿ ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಸಮುದ್ರಸ್ನಾನವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು.

||೬|| ಎಂಬದಾಗಿ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಮೂತ್ರಗಳನ್ನು ಚ್ಚು ರಿಸಿ ವಿಧಿಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಸ್ನಾನಮಾಡಬೇಕು. ನವರತ್ನಗಳಿಗೂ ಆಕರನಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಎಲೈ ಸಮುದ್ರರಾಜನೇ! ನೀನು ಎಲ್ಲ ವಸ್ತುಗಳಿಗೂ ರತ್ನಪ್ರಾಯನಾಗಿದ್ದೀಯೆ, ಲೋಕದಲ್ಲಿರುವ ಶ್ರೇಷ್ಠವಸ್ತುಗಳೆಲ್ಲಕ್ಕಿಂತಲೂ ಮಹಾಶ್ರೇಷ್ಠನಾಗಿದ್ದೀಯೆ, ನಿನಗೆ ಅರ್ಘ್ಯವನ್ನು ಕೊಡುವೆನು. ಅದನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸು, ನಿನಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸುವೆನು ||೭|| ಹೀಗೆ ಹೇಳಿ ಅರ್ಘ್ಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ತರ್ಪಣ ಮಾಡಬೇಕು. ಪಿಪ್ಪಲಾದಸನ್ನೂ, ವಿಕಣ್ವನನ್ನೂ, ಯಮು, ಜೀವಕೇಶ್ವರ, ವಸಿಷ್ಠ, ವಾಮದೇವ, ಪರಾಶರ, ಈಶ್ವರ, ||೮|| ವಾಲ್ಮೀಕಿ, ನಾರದ, ವಾಲಖಿಲ್ಯರು, ನಲ, ನೀಲ, ಗವಾಕ್ಷ, ಗವಯ, ಗಂಧಮಾದನ ||೯|| ಜಾಂಬವಂತ, ಹನುಮಂತ, ಸುಗ್ರೀವ, ಅಂಗದ, ಮೈಂದ, ದ್ವಿವಿದ, ಋಷಭ, ಶರಭ, ||೧೦|| ರಾಮ, ಲಕ್ಷ್ಮಣ, ಸೀತೆ, ಇವರನ್ನು ಕುರಿತೂ, ವಿವೇಕಿಯಾದವನು ತರ್ಪಣವನ್ನು ಕೊಡಬೇಕು. ನೀರಿನ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿನಿಂತು ಇವರಿಗೆ ಅರ್ಘ್ಯಪ್ರದಾನಮಾಡುವುದು ಮತ್ತಷ್ಟುವಿಶೇಷವಾದದ್ದು || ೧೧ || ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ಮೊದಲು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಬಂದು ಸಣ್ಣ ಕಡ್ಡಿಯವರೆಗೂ ಲೋಕದಲ್ಲಿರುವ ಚರಾಚರ ಪ್ರಾಣಿಗಳೆಲ್ಲವೂ, ನಾನು ಕೊಟ್ಟ ಜಲತರ್ಪಣದಿಂದ ತೃಪ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಲಿ ||೧೨|| ಎಂದು ಹೇಳಿ ತರ್ಪಣಮಾಡಬೇಕು. ಇಂತು ಸಮುದ್ರ ಸ್ನಾನೋದ್ದೇಶವು

(೪೪) ಕ್ಲುಪ್ತತಿಥಿವಾರನಕ್ಷತ್ರಗಳಲ್ಲಿನ ಕರ್ತವ್ಯಾಕರವ್ಯಗಳು—

(೪೪) ಕ್ಲುಪ್ತತಿಥ್ಯಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ವಿಧಿನಿಷೇಧಗಳು—“ಸಪ್ತಮ್ಯಾಂ ನಸ್ಪೃಶೇ ತ್ವಲಂ ನೀಲವಸ್ತ್ರಂ ನ ಧಾರಯೇತ್ | ನಚಾಪ್ಯಾವಲಕ್ಯಃ ಸ್ನಾನಂ ನ ಕುರ್ವ್ಯಾತ್ಕಲಹಂ ನರಃ ||೧|| ಸಪ್ತಮ್ಯಾಂ ನೈವಕುರ್ವೀತ ತಾಮ್ರ ಪಾತ್ರೇಣ ಭೋಜನಂ || ಅಂದರೆ—ಸಪ್ತಮಿಯಲ್ಲಿ ಎಣ್ಣೆಯನ್ನು ಮುಟ್ಟಕೂಡದು. ಕರೀಬುಟ್ಟಿಯನ್ನು ಧರಿಸಕೂಡದು. ನೆಲ್ಲಿಯ ಚಟ್ಟಿನಿಂದ ಸ್ನಾನಮಾಡಕೂಡದು. ಕಲಹವನ್ನು ಮಾಡಬಾರದು ||೧|| ಮತ್ತೂ ತಾಮ್ರಪಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಊಟಮಾಡಕೂಡದು. ನಂದಾತಿಥಿಗಳಲ್ಲಿ ಅಭ್ಯಂಗ ಸ್ನಾನವನ್ನೂ, ರಿಕ್ತತಿಥಿಗಳಲ್ಲಿ ಹೈರವನ್ನೂ ಬಿಡಬೇಕು. ಶೂದ್ರರು ಮೊದಲಾದವರು ಜಯಾತಿಥಿಗಳಲ್ಲಿ ಮಾಂಸಾಹಾರ ಮಾಡಕೂಡದು.

ಪೂರ್ಣಾತಿಥಿಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಸಂಗವು ಕೂಡದು. ಭಾನುವಾರದಲ್ಲಿ ಅಭ್ಯಂಜನ ಸ್ನಾನವನ್ನೂ, ಮಂಗಳವಾರದಲ್ಲಿ ಹೈರವನ್ನೂ, ಬುಧವಾರದಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಸಂಗವನ್ನೂ ಬಿಡಬೇಕು. ಚಿತ್ರಾ, ಹಸ್ತ, ಶ್ರವಣ, ನಕ್ಷತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಎಣ್ಣೆಯನ್ನು ಬಿಡಬೇಕು. ವಿಶಾಖೆಯಲ್ಲಿಯೂ, ಪ್ರತಿಪತ್ತಿನಲ್ಲಿಯೂ ಹೈರವು ಕೂಡದು. ಮಘಾ, ಕೃತ್ತಿಕಾ, ಉತ್ತರಾ, ಉತ್ತರಾಷಾಢ, ಉತ್ತರಾಭಾದ್ರೇಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಸಂಗವು ಯೋಗ್ಯವಾದದ್ದಲ್ಲ. ತಿಲತರ್ಪಣವೂ ತಿಲಭಕ್ಷ್ಯಗಳೂ, ಸಪ್ತಮಿಯಲ್ಲಿ ತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ. ಅಪ್ಸ್ಮಿಯಲ್ಲಿ ತೆಗಿನಕಾಯನ್ನೂ, ನವಮಿಯಲ್ಲಿ ಸೋರೆಯ ಕಾಯನ್ನೂ, ದಶಮಿಯಲ್ಲಿ ಪಡವಲಕಾಯನ್ನೂ, ಏಕಾದಶಿಯಲ್ಲಿ ಅವರೆಯ ಕಾಳನ್ನೂ, ದ್ವಾದಶಿಯಲ್ಲಿ ಕಿರುಗಡಲೆಯನ್ನೂ, ತ್ರಯೋದಶಿಯಲ್ಲಿ ಬದನೆಯ ಕಾಯನ್ನೂ ಸ್ವೀಕರಿಸಬಾರದು.

ಸ್ಥೂರಿ ಮಾದರ್ಶಸಂಕ್ರಾಂತಿ ಚತುರ್ದಶ್ಯಷ್ಟಮಿಷುಚ |

ನರಶ್ಚಂಡಾಲಯೋನಾಸ್ಯಾತ್ಪ್ರೇಮಾಂಸ ಸೇವನಾತ್ ||೧||

ಪೌರ್ಣಮಿ, ದರ್ಶ, ಸಂಕ್ರಾಂತಿ, ಚತುರ್ದಶಿ, ಅಪ್ಸ್ಮಿಗಳಲ್ಲಿ,

ಎಣ್ಣೆ, ಸ್ತ್ರೀ, ಮಾಂಸ, ಇವುಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವವನು ಚಂಡಾಲನಾಗಿ ಹುಟ್ಟುವನು ||೧|| ಪೂರ್ಣಿಮಾ, ದರ್ಶ, ಸಂಕ್ರಾಂತಿ, ದ್ವಾದಶಿ, ಶ್ರಾದ್ಧದಿನಗಳೂ, ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಹೊಸಬಟ್ಟೆಗಳನ್ನು ಹಿಂಡಕೂಡದು, ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಮಣ್ಣು, ಸಗಣಿ, ನೀರು ; ಇವುಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಬರಬಾರದು. ಸಂಜೆಯಲ್ಲಿ ಗೋಮೂತ್ರವನ್ನು ತರಬಾರದು, ಅಮಾವಾಸ್ಯೆ ಮೊದಲಾದ ಪರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಶಾನ್ತ್ಯರ್ಥವಾಗಿ ತಿಲಹೋಮವನ್ನು ಅವಶ್ಯಕವಾಗಿ ಮಾಡಬೇಕು. ಪೀಡಾ ಪರಿಹಾರಾರ್ಥವಾಗಿಯೂ, ಸ್ವರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿಯೂ ದಾನಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಪರ್ಯಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ನೇದಾಧ್ಯಯನ ಮಾಡಬಾರದು. ವೃತ್ತಿಕಾಶೌಚ, ಆಚಮನ, ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯವ್ರತ, ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಪ್ರತಿಪತ್ತು, ದರ್ಶ, ಷಷ್ಠಿ, ನವಮಿ, ಈತಿಥಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಪಿತೃದಿನದಲ್ಲಿಯೂ, ಜನ್ಮತಿಥಿಯಲ್ಲಿಯೂ, ವ್ರತ, ಉಪವಾಸ, ಇವುಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಭಾನುವಾರದಲ್ಲಿಯೂ, ಮಧ್ಯಾಹ್ನದ ಸ್ನಾನ ಮಾಡುವಾಗಲೂ, ಕಡ್ಡಿಯಿಂದ ಹೆಲ್ಲುಜ್ಜಬಾರದು.

ಅಲಾಭೇ ದಂತಕಾಷ್ಠಾನ್ಯಾನಾಂ ನಿಷಿದ್ಧೇಪಿ ದಿನೇ ತಥಾ |

ಅಪಾಂದ್ವಾದಶಗಂಡೂಪೈಃ ಪತ್ರೈರಾಶೋಧಯೇನ್ಮುಖಂ ||೧||

ಅಂದರೆ-ಹಲ್ಲುಜ್ಜುವುದಕ್ಕೆ ಕಡ್ಡಿದೊರೆಯದಿರುವಾಗಲೂ, ದಂತಧಾ ವನಕ್ಕೆ ನಿಷಿದ್ಧ ದಿನಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ನೀರಿನಿಂದ ಹನ್ನೆರಡುಸಾರಿ ಬಾಯಿ ಮುಕ್ಕಳಿಸುವುದರಿಂದಾಗಲಿ, ಎಲೆಯಿಂದ ಹಲ್ಲುಜ್ಜಿಕೊಳ್ಳುವುದರಿಂದಾಗಲಿ, ಮುಖವನ್ನು ತೊಳೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು ||೧|| ಮೇಲೆ ನಿಷೇಧಿಸುವ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ಆಯಾಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡುವಕಾಲಕ್ಕೆ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯುಳ್ಳತಿಥಿಗಳನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಅಂದರೆ ಯಾವಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಯಾವತಿಥಿಯೊಡಲಾದ ಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ಮಾಡಕೂಡದೆಂದು ನಿಷೇಧವಾಡಿದೆಯೋ ಆ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡುವಕಾಲದಲ್ಲಿ ವಾಕ್ಯ ಆತಿಥಿಯೊಡಲಾದವುಗಳ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಇರಕೂಡದು. ಆಯಾಕಾರ್ಯಗಳ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಆತಿಥಿ ನೋಡಲಾದವುಗಳ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಬಂದರೆ ಬಾಧಕವಿಲ್ಲವೆಂದು ಭಾವವು. ಇಂತುತಿಥ್ಯಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ವಿಧಿನಿಷೇಧ ಸಂಕ್ಷೇಪವೆಂಬ ಉದ್ದೇಶವು ||೧||

ಮಿಮಾಂಸಾಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞಾಸ್ಸುಧಿಯೋ ನಲಸಾ ಬುಧಾಃ |

ಕೃತಕಾರ್ಯಾಃಪ್ರಾಜ್ಞಿಬಂಧೈಸ್ತದರ್ಥಂ ನಾಯಮುದ್ಯಮಃ ||೧||

ಯೇಪುನರ್ಮಂದಮತಯೋಲಸಾ ಅಜ್ಞಾಶ್ಚ ನಿರ್ಮಯಂ |

ಧರ್ಮೇ ವೇದಿತು ಮಿಚ್ಛಂತಿ ರಚಿತ ಸ್ತದಪೇಕ್ಷಯಾ ||೨||

ನಿಬನ್ಧೋಯಂ ಧರ್ಮಸಿನ್ಧುಸಾರನಾಮಾ ಸುಖೋಧನಃ |

ಅಮುನಾಪ್ರೀಯತಾಂ ಶ್ರೀಮದ್ವಿಠಲೋ ಭಕ್ತವತ್ಸಲಃ ||೩||

ಸರ್ವತ್ರಮೂಲವಚನಾ ನೀಹಜ್ಞೇಯಾನಿ ತದ್ವಿಚಾರಶ್ಚ |

ಕಾಸ್ತುಭನಿರ್ಮಯಸಿನ್ಧುಶ್ರೀಮಾಧವಕೃತನಿಬಂಧೇಭ್ಯಃ ||೪||

ಪ್ರೇಮ್ಣಾ ಸದ್ಭಿರ್ಗ್ರಂಥಃ ಸೇವ್ಯಶ್ಚ ಬದ್ಧರ್ಥತಸ್ಸದೋಷೋಪಿ |

ಸಂಶೋಧ್ಯವಾಪಿಹರಿಣಾ ಸುದಾಮಮುನಿಸತುಷ ಪೃಥುಕಮು

ಷ್ಪಿರಿವ ||೫||

ಮಿಮಾಂಸೆ. ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರ ಇವುಗಳನ್ನು ತಿಳಿದು ವಿದ್ವಾಂಸರಾಗಿ ಮೂ ಆಲಸ್ಯರಹಿತರಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಮಹನೀಯರೆಲ್ಲರೂ ಪೂರ್ವಗ್ರಂಥಗಳ ಪರಿಶೀಲನೆಯಿಂದಲೇ ಕೃತಕೃತ್ಯರಾಗಿರುವರು. ಅಂಥವರಿಗಾಗಿ

ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆಯುವುದಿಲ್ಲ ||೧|| ಮೂಢಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳವರಾಗಿಯೂ, ಅಲ್ಪಜ್ಞರಾಗಿಯೂ, ಸೋಮಾರಿಗಳಾಗಿಯೂ, ಧರ್ಮಾಚಾರಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯಬೇಕೆಂಬ ಅಪೇಕ್ಷೆಯುಳ್ಳ ಸಾಮಾನ್ಯಜನರಿಗಾಗಿ ಬರೆದಿದೆ ||೨|| ಅಜ್ಞರಿಗೂ ಸುಲಭವಾಗಿ ತಿಳಿವಂತೆ ಬರೆದಿರುವ ಈ ಧರ್ಮಸಿಂಧುಸಾರದಿಂದ ಭಕ್ತರಕ್ಷಕನಾದ ಶ್ರೀಮಹಾವಿಷ್ಣುವು ಸಂತುಷ್ಟನಾಗಲಿ ||೩|| ಇದರಲ್ಲಿ ಬರೆದಿರುವ ಸಂಗತಿಗಳೆಲ್ಲವೂ ಮುಖ್ಯವಿಷಯಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ತಿಳಿಸುತ್ತವೆ. ಹೆಚ್ಚಾದವಿವರಣೆಗಳನ್ನು ಕೌಸ್ತುಭ, ನಿರ್ದಯಸಿಂಧು, ಮಾಧವೀಯ ಮೊದಲಾದ ಗ್ರಂಥಗಳಿಂದ ತಿಳಿಯಬಹುದು ||೪|| ಈ ಗ್ರಂಥವು ಶಬ್ದದಿಂದ ಅಥವಾ ಅರ್ಥದಿಂದಲಾಗಲಿ ದೋಷಯುಕ್ತವಾಗಿದ್ದರೂಕೂಡ ಸುಜನರು ಆದೋಷಗಳನ್ನು ತಿದ್ದಿ ಸರಿಪಡಿಸಿ, ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಆ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು, ತನ್ನ ಭಕ್ತನೂ, ಸ್ನೇಹಿತನೂ ಆದ ಸುದಾಮನು ತಂದುಕೊಟ್ಟ ಹೊಟ್ಟು ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಂದ ಬೆರೆದಿರುವ ಬಾಡು ಹಿಡಿ ಅವಲಕ್ಕಿಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಸಂತುಷ್ಟನಾದಂತೆ, ಅನುಗ್ರಹಿಸಬೇಕು ||೫||

ಇಂತು ಭಾಷಾಮಯ ಧರ್ಮಸಿಂಧುಸಾರದಲ್ಲಿ
ಮೊದಲನೆಯ ಪರಿಚ್ಛೇದವು
ಮುಗಿದುದು.

ಶ್ರೀಃ.

—* ಎರಡನೆಯ ಪರಿಚ್ಛೇದವು. *—

ಮೊದಲನೆಯ ಪರಿಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿ ಕಾಲಮೊದಲಾದುವುಗಳ ಸಾಮಾನ್ಯ ನಿರ್ಣಯವನ್ನು ಹೇಳಿ ಅದನ್ನೇ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ತಿಳಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಪುನಃ ವಿಶೇಷನಿರ್ಣಯವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ.

—ಚೈತ್ರಮಾಸಕೃತ್ಯವು—

(೧) ಚೈತ್ರಮಾಸಕೃತ್ಯವು:—ಮೊದಲನೆಯ ಪರಿಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿ ಮಾಸ ಮೊದಲಾದ ವಿಶೇಷಗಳಲ್ಲದೆ ಸಾಮಾನ್ಯವಾದ ಶಿಥಿ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ನಿರ್ಣಯವನ್ನು ತಿಳಿಸಿ ಈ ಎರಡನೆಯ ಪರಿಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿ ಚೈತ್ರಮೊದಲಾದ ಮಾಸಗಳನ್ನು ಮೊದಲುಮಾಡಿಕೊಂಡು ಪ್ರತಿಪತ್ತು ಮೊದಲಾದುವುಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆಯಬೇಕಾದ ಸಂವತ್ಸರಕಾರ್ಯಗಳ ನಿರ್ಣಯವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ದಕ್ಷಿಣದೇಶದವರು ಶುದ್ಧ ಪ್ರತಿಪತ್ತು ಮೊದಲೊಂದು ಅಮಾವಾಸ್ಯೆಯಾಗುವ ವರೆಗೂ ಇರುವ ತಿಥಿಗಳ ಎಣಿಕೆಯಿಂದಲೇ ಬಹುಶಃ ಮಾಸವೆಂಬುದನ್ನು ನಿಷ್ಕರ್ಷಿಸಿಕೊಂಡಿರುವುದರಿಂದ ಅದೇ ರೀತಿಯನ್ನೇ ಅನುಸರಿಸಿ ಮುಂದೆ ನಿರ್ಣಯವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತೇವೆ. ಹಿಂದಣ ಪರಿಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ತಿಳಿಸಿರುವ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಈಗ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ತಿಳಿಸುವುದರಿಂದ ಅದನ್ನು ದೃಢಪಡಿಸುವುದಾದಕಾರಣ ಪುನರುಕ್ತಿಯೆಂದು ಭಾವಿಸಕೂಡದು.

ಮೇಷ ಸಂಕ್ರಾಂತಿಯಲ್ಲಿ ಸಂಕ್ರಮಣವಾಗುವ ಕಾಲದ ಹಿಂದಣ ಹತ್ತುಗಳಿಗೆಗಳೂ ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಹತ್ತುಗಳಿಗೆಗಳೂ ಪುಣ್ಯಕಾಲವಾಗುವುದು. ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಅರ್ಧರಾತ್ರಿಗೆ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಸಂಕ್ರಮಣವಾದರೆ ಪೂರ್ವದಿನದ (ಹಗಲಿನ) ಎರಡನೆಯ ಅರ್ಧಭಾಗವು (ಅಹಃಪ್ರಮಾಣದ ಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ಎರಡು ಸಮಭಾಗಮಾಡಿದರೆ ಮೊದಲಭಾಗವನ್ನುಳಿದದ್ದು) ಪುಣ್ಯಕಾಲವೆನಿಸುವುದು. ಅರ್ಧರಾತ್ರಿಯ ಮೇಲೆ ಸಂಕ್ರಮಣವಾದರೆ ಮಾರನೆಯ ದಿನದ ಮೊದಲನೆಯ ಅರ್ಧಭಾಗವು ಪುಣ್ಯಕಾಲವು. ಅರ್ಧರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಸಂಕ್ರಮಣವಾದರೆ ಎರಡುದಿನಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಪುಣ್ಯಕಾಲ.

ತಿಥಿನಿರ್ಣಯವು—ಚೈತ್ರಶುದ್ಧ ಪ್ರತಿಪತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಸಂವತ್ಸರವು ಪ್ರಾ

ರಂಭವಾಗುವುದು. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯೋದಯಕಾಲಕ್ಕೆ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯುಳ್ಳ ಪ್ರತಿಪತ್ತನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು.

—ವತ್ಸರಾರಂಭ ನಿರ್ದಯವು—

ಎರಡು ದಿನಗಳಿಗೆ ಉದಯವ್ಯಾಪ್ತಿಯಿದ್ದರೂ, ಅಥವಾ ಪ್ರತಿಪತ್ತಿಗೆ ಎರಡು ದಿನಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಉದಯವ್ಯಾಪ್ತಿ ಇಲ್ಲದಿದ್ದಾಗ್ಯೂ, ಮೊದಲನೆಯ ಪ್ರತಿಪತ್ತನ್ನೇ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಚೈತ್ರವು ಮಲಮಾಸ (ಅಧಿಕ ಮಾಸ) ವಾಗಿದ್ದರೆ ಹೊಸವರ್ಷದ ಪ್ರಾರಂಭದಿನವೆಂಬ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಮಾಡಬೇಕಾದ ಅಭ್ಯಂಜನವನ್ನೂ, ಸಂಕಲ್ಪಾದಿಗಳಿಗೆ ಹೊಸಸಂವತ್ಸರವನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಮೊದಲಾದದ್ದನ್ನೂ, ಮಲಮಾಸದ ಪ್ರತಿಪತ್ತಿನಲ್ಲಿಯೇ ನಡೆಯಿಸಬೇಕು, ಮನೆಮನೆಗೂ ಧ್ವಜಗಳನ್ನೆತ್ತಿ ಕಟ್ಟುವುದು, ಬೇವಿನ ಚಿಗುರನ್ನು (ಬೇವು ಬೆಲ್ಲ) ತಿನ್ನುವುದು, ಯುಗಾದಿಫಲಗಳನ್ನು ಕೇಳುವುದು, ನವರಾತ್ರಿಯ ಆರಂಭವು, ನವರಾತ್ರಿ ನಿಮಿತ್ತವಾದ ಅಭ್ಯಂಗ ಸ್ನಾನವು ಇವೇ ಮೊದಲಾದುವನ್ನು ಶುದ್ಧ ಮಾಸ (ನಿಜಮಾಸ) ದಲ್ಲಿನ ಪ್ರತಿಪತ್ತಿನಲ್ಲಿಯೇ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು 'ಮಯೂಖ' ದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ಈ ಪ್ರತಿಪತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಅಭ್ಯಂಜನವು ನಿತ್ಯವಾದದ್ದು ಎಂದರೆ ಮಾಡದಿದ್ದರೆ ದೋಷವುಂಟಾಗುವುದು. ಈ ಪ್ರತಿಪತ್ತಿನಲ್ಲಿಯೇ ದೇವೀನವರಾತ್ರಿಯು ಆರಂಭವಾಗುವುದು. ಇದಕ್ಕೆ ಬಿದಿಗೆಯಿಂದ (ದ್ವಿತೀಯ) ಕೂಡಿದ ಪ್ರತಿಪತ್ತು ಬಂದು ಮುಹೂರ್ತ ಮಾತ್ರವಿದ್ದಾಗ್ಯೂ ಅದನ್ನೇ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಮುಹೂರ್ತ ಪರಿಮಾಣವು—“ಮುಹೂರ್ತ ಮಹೋರಾತ್ರೇಶ್ಚ ಪೋಚುಃ ಪಂಚದಶಂ ಲವಂ | ” ಎಂದರೆ ಹದಿನೈದು ಲವಗಳಿಗೆ ಹಗಲಿನಲ್ಲಾಗಲಿ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಾಗಲಿ ಬಂದು ಮುಹೂರ್ತವೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು, ಇದೇ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನೇ ಎಲ್ಲ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಎಣಿಸಬೇಕು, ಪಾರಣೆ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ವಿಶೇಷ ನಿರ್ದಯವು ಶರನ್ನವರಾತ್ರಿಗೆ ಹೇಳಿರುವಂತೆಯೇ ಎಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಈ ಚೈತ್ರಮಾಸದಲ್ಲಿಯೇ ಅರವಟ್ಟಿಗೆಯನ್ನಿಡಿಸಬೇಕಾದ್ದು “ಅತೀತೈಃ ಫಾಲ್ಗುನೇ ಮಾಸಿ ಪ್ರಾಪ್ತೇ ಚೈತ್ರಮಹೋತ್ಸವೇ | ಪುಣ್ಯೇಹ್ನಿವಿಪ್ರಕಥಿತೇ ಪ್ರಸಾದಾನಂ ಸಮಾರಭೇತ್ || ಇತ್ಯಾದಿನಿರ್ದಯಸಿಂಧುಃ--ಅಂದರೆ ಫಾಲ್ಗುನಮಾಸವು ಕಳೆದು ಚೈತ್ರಮಾಸವು ಬರಲು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಂದ ಶುಭ

ದಿವಸವೊಂದನ್ನು ಗೊತ್ತು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಅಂದಿನಿಂದ ಅರವಟ್ಟಿಗೆಯನ್ನಿಟ್ಟು ಉದಕಾದಿ ದಾನವನ್ನು ಮಾಡಲುಪಕ್ರಮಿಸಬೇಕು|| ಎಂದು ಇದೇಮೊದಲಾದ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ನಿರ್ದಯಸಿಂಧುಕಾರನು ಹೇಳಿರುವನಂದರ್ಥವು) ಇದಕ್ಕೆ ಮಂತ್ರವು-“ಪ್ರಪೇಯಂ ಸರ್ವಸಾಮಾನ್ಯ ಭೂತೇಭ್ಯಃ ಪ್ರತಿಪಾದಿತಾ | ಅಸ್ಯಾಃ ಪ್ರದಾನಾತ್ಪಿತರಸ್ತೃಪ್ಯಂತು ಹಿಮಿತಾಮಹಾಃ||” ಅಂದರೆ-ಪಾತ್ರಾಪಾತ್ರ ವಿವೇಚನೆ ಇಲ್ಲದೆ ಸರ್ವಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ, ಭೂತಗಳ ತೃಪ್ತಿಗಾಗಿ ಈ ಅರವಟ್ಟಿಗೆಯನ್ನು ಇಡಿಸಿದ್ದೇನೆ. ಈಪ್ರಪಾದಾನದಿಂದ ಪಿತೃಗಳೆಲ್ಲರೂ ತೃಪ್ತರಾಗಲಿ, ||೧|| “ ಅನಿವಾರ್ಯಂ ತತೋ ದೇಯಂ ಜಲಮಾಸಚತುಷ್ಟಯಂ” ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಅರವಟ್ಟಿಗೆಯನ್ನಿಡಿಸಿ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಿಸದಂತೆ ನಾಲ್ಕುತಿಂಗಳವರೆಗೂ ನಡೆಯಿಸಬೇಕು. ಅರವಟ್ಟಿಗೆಯನ್ನಿಡಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಶಕ್ತಿಯಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಪ್ರತಿದಿನದಲ್ಲಿಯೂ ಒಬ್ಬಬ್ರಾಹ್ಮಣಶ್ರೇಷ್ಠನಮನೆಗೆ ಉದಕಂಭವನ್ನು (ಬಂದು ಬಂದಿಗೆ ನೀರು) ಹಾಕುತ್ತಾ ಬರಬೇಕು (“ ಪ್ರತ್ಯಹಂ ಧರ್ಮಘಟಕೋವಸ್ತ್ರ ಸಂವೇಷ್ಟಿತಾನನಃ | ಬ್ರಾಹ್ಮಣಸ್ಯ ಗೃಹೇದೇಯ” ಇತ್ಯಾದಿಸಿಂಧುಃ|| ಪ್ರತಿದಿನದಲ್ಲಿಯೂ ಧರ್ಮಾರ್ಥವಾಗಿ ಬಂದುಬಂದಿಗೆ ನೀರನ್ನು ವಸ್ತ್ರದಿಂದ ಮುಚ್ಚಿ ತಂದು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಮನೆಗೆ ಕೊಡಬೇಕು. ಇದೇ ಮೊದಲಾದ ವಿಷಯವನ್ನು ಸಿಂಧುಕಾರನು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ) ಇದಕ್ಕೆ ಮಂತ್ರವು-“ಏಷಧರ್ಮಘಟೋದತ್ತೋ ಬ್ರಹ್ಮವಿಷ್ಟು ಶಿವಾತ್ಮಕಃ | ಅಸ್ಯಪ್ರದಾನಾತ್ಸಕಲಾಮಮಸಂತು ಮನೋರಥಾಃ ||೧||” ಬ್ರಹ್ಮ ವಿಷ್ಟು ಮಹೇಶ್ವರರೆಂಬ ತ್ರಿಮೂರ್ತಿರೂಪವಾದ ಈ ಉದಕಂಭವನ್ನು ಧರ್ಮಾರ್ಥವಾಗಿ ನಾನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗೆ ದಾನಮಾಡಿದೆನು. ಈದಾನದಿಂದ ನನ್ನ ಇಷ್ಟಾರ್ಥಗಳೆಲ್ಲಾನೆರವೇರಲಿ ||೧|| ಕಲ್ಪಾದಿಗಳು- ಈ ಪ್ರತಿಪತ್ತಿ ಧಿಯೇ ‘ಕಲ್ಪಾದಿ’ ಯೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಹೀಗೆಯೇ ವೈಶಾಖಶುದ್ಧ ತೃತೀಯ, ಫಾಲ್ಗುಣ ಕೃಷ್ಣತೃತೀಯ, ಚೈತ್ರಶುದ್ಧ ಪಂಚಮಿ, ಮಾಘದಲ್ಲಿ ತ್ರಯೋದಶಿ, ಕಾರ್ತಿಕದಲ್ಲಿ ಸಪ್ತಮಿ, ಮಾರ್ಗಶೀರ್ಷದಲ್ಲಿ ನವಮಿ, ಇವುಗಳೆಲ್ಲವೂ, ಕಲ್ಪಾದಿಗಳೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಈ ಕಲ್ಪಾದಿ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರಾದ್ಧ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಪಿತೃಗಳಿಗೆ ತೃಪ್ತಿಯುಂಟಾಗುವುದು. ಚೈತ್ರಶುದ್ಧ

ಪ್ರತಿಪತ್ತನ್ನು ಮತ್ಸ್ಯಜಯಂತಿ ಎಂದು ಕೆಲವರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಚೈತ್ರ ಮಾಸದಲ್ಲಿ ಹಾಲು, ಮೊಸರು, ತುಪ್ಪ, ಜೇನುತುಪ್ಪ ಇವುಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸದೆ ದಂಪತಿವ್ರಾಜೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ ಗೌರಿವ್ರತವನ್ನು ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದುಂಟು, ಚೈತ್ರಶುದ್ಧ ಬಿದಿಗೆಯ ಸಾಯಂಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬಾಲ್ಯೇಂದು (ಎಳೆಯ ಚಂದ್ರ)ವೂ ಜೇನು ಮೂಡಬೇಕಾದ ಚಂದ್ರವ್ರತವೆಂಬುದೊಂದುಂಟು. ಈ ದಿನದಲ್ಲಿಯೇ ದವನದಿಂದ ಪಾರ್ವತೀ ಪರಮೇಶ್ವರರನ್ನು ಪೂಜಿಸತಕ್ಕದ್ದು. ಚೈತ್ರಶುದ್ಧ ತದಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಈಶ್ವರನೊಂದಿಗೆ ಗಾರಿಯನ್ನು ಪೂಜಿಸಿ ಅಂದೋಳನವ್ರತ (ಡೋಲಾಗೌರೀ)ವನ್ನು ಬಂದುತಿಂಗಳ ವರೆಗೂ ಮಾಡಬೇಕು. ಇದರಲ್ಲಿ ಬಂದು ಮುಹೂರ್ತಮಾತ್ರನಿದ್ದಾಗ್ಯೂ ಎರಡನೆಯ ತೃತೀಯೆಯನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಬಿದಿಗೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಕೂಡದು. ಚತುರ್ಥಿಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ತೃತೀಯೆಯು ಮೈದ್ಯತಿ ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದಾಗ್ಯೂ ದ್ವಿತೀಯಾಯುಕ್ತವಾದ ತೃತೀಯೆಯು ಕೂಡದೆಂಬ ನಿಷೇಧವು ಬಲವತ್ತರವಾದುದರಿಂದ ಅದನ್ನೇ ಆಚರಿಸಬೇಕು, ಈ ತೃತೀಯೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಶ್ರೀರಾಮಚಂದ್ರನಿಗೆ ಡೋಲೋತ್ಸವಕ್ಕೆ ಆರಂಭಿಸಿ ಬಂದು ತಿಂಗಳವರೆಗೂ ಪೂಜಾದಿಗಳನ್ನು ನಡೆಯಿಸಿ ಅಂದೋಳನ (ತೂಗುಮಣೆಯ ಮೂಲಕ ತೂಗುವುದು) ವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಹೀಗೆಯೇ ಇತರ ಎಲ್ಲಾ ದೇವರುಗಳಿಗೂ ಮಾಡಬಹುದು. ಈ ತೃತೀಯೆಯೇ ಮನ್ವಾದಿಯಾಗಿದೆ.

—ಮನ್ವಾದಿಗಳು—

ಇಲ್ಲಿಯೇ ಎಲ್ಲಾ ಮನ್ವಾದಿಗಳನ್ನೂ ಹೇಳುವೆವು. ೧ ಚೈತ್ರ ಶುದ್ಧ ತದಿಗೆ, ೨ ಪೌರ್ಣಮಿ, ೩ ಚೈತ್ರ ಶುದ್ಧ ಪೌರ್ಣಮಿ, ೪ ಅಷಾಢ ಶುದ್ಧ ದಶಮಿ, ೫ ಪೌರ್ಣಮಿ, ೬ ಶ್ರಾವಣ ಬಹುಳ ಅಷ್ಟಮಿ, ೭ ಆಶ್ವಯುಜ ಶುದ್ಧನವಮಿ ೮ ಕಾರ್ತಿಕಶುದ್ಧ ದ್ವಾದಶಿ, ೯ ಪೌರ್ಣಮಿ, ೧೦ ಪುಷ್ಯಶುದ್ಧ ವಿಕಾದಶಿ, ೧೧ ಮಾಘ ಶುದ್ಧ ಸಪ್ತಮಿ, ೧೨ ಫಾಲ್ಗುಣದ ಪೂರ್ಣಿಮೆ, ೧೩ ಅಮಾವಾಸ್ಯೆ, ೧೪ ಫಾದ್ರಪದ ಶುದ್ಧ ತೃತೀಯಾ ಈ ಹದಿನಾಲ್ಕು ಮನ್ವಾದಿಗಳೆಂದು ತಿಳಿಯತಕ್ಕದ್ದು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ, ಶುಕ್ಲಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ದೇವಕಾರ್ಯ, ಪಿತೃಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ಪೂರ್ವಾಹ್ನಿವ್ಯಾಪ್ತಿಯುಳ್ಳ ಮನ್ವಾದಿಗಳನ್ನೇ

ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಪೂರ್ವಾಹ್ನವೆಂದರೆ ಅಹಃಪ್ರಮಾಣ ಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ಅರ್ಥಿಸಿದರೆ ಬರುವ ಮೊದಲನೆಯ ಭಾಗದ ಗಳಿಗೆಗಳೆಂದರ್ಥವು. ಆಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಶ್ರಾದ್ಧಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ವಿಧಿ ಇರುವುದರಿಂದ ಆಪೂರ್ವಾಹ್ನವ್ಯಾಪ್ತಿಯುಳ್ಳದ್ದನ್ನೇ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು, ದೈವವಶಾತ್ ಅಥವಾ ಮನುಷ್ಯಯತ್ನದಿಂದಾಗಲಿ ಪೂರ್ವಾಹ್ನದಲ್ಲಿ ಶ್ರಾದ್ಧಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲದೆ ಹೋದರೆ ಅಪರಾಹ್ನವ್ಯಾಪ್ತಿಯುಳ್ಳ ಮನ್ವಾದಿಗಳನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ದಿನದ ಪೂರ್ವಾರ್ಧದಲ್ಲಿ ಅಪರಾಹ್ನವ್ಯಾಪ್ತಿಬಂದಿರುವ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಶ್ರಾದ್ಧಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಬಹುದು. ದಿನದ ಎರಡನೆಯ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಮಧ್ಯಾಹ್ನವಿರುವಾಗಲೂ ಮಾಡಕೂಡದೆಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯವು. ಕೃಷ್ಣಪಕ್ಷದಲ್ಲಾದರೆ ದೇವಪಿತೃಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ಅಹಃಪ್ರಮಾಣಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ಐದು ಭಾಗಮಾಡಿ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಭಾಗವಾದ ಅಪರಾಹ್ನವೆಂಬ ಕಾಲದ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯುಳ್ಳ ಮನ್ವಾದಿಗಳನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಮನ್ವಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಪಿಂಡಸ್ತದಾನವಿಲ್ಲದೆ (ಸಂಕಲ್ಪಶ್ರಾದ್ಧ) ಶ್ರಾದ್ಧ ಮಾಡಬೇಕು ಮನ್ವಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರಾದ್ಧ ಮಾಡಿದರೆ ಎರಡುಸಹಸ್ರ ವರುಷಗಳವರೆಗೂ ಪಿತೃಗಳಿಗೆ ತೃಪ್ತಿಯುಂಟಾಗುವುದು. ಈ ಮನ್ವಾದಿ ಶ್ರಾದ್ಧಗಳೂ ನಿತ್ಯವಾದವುಗಳು. ಇವುಗಳನ್ನು ಮಾಡದೆಹೋದರೆ 'ತ್ಯೂಭುವಃ ಪ್ರತಿಮಾನಂ' ಎಂಬ ಋಬ್ರಂತ್ರವನ್ನು ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಸಿಗತು ನೂರುಸಾರಿ ಜಪಮಾಡಿ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಹೀಗೆಯೇ ಷಣ್ಮವತಿ ಶ್ರಾದ್ಧಗಳೂ (ತೊಂಭತ್ತಾರು) ನಿತ್ಯವಾದವುಗಳೇ. ಅವುಗಳು ಯಾವುವೆಂದರೆ:—

—ಷಣ್ಮವತಿಶ್ರಾದ್ಧಗಳು—

“ಆಮಾಯುಗಮನುಕ್ರಾಂತಿ ಧೃತಿಪಾತಮಹಾಲಯಾಃ| ಪೂರ್ವೇ ದ್ಯುರಷ್ಟಕಾನ್ವಷ್ಟಕಾಶ್ರಾದ್ಧೈರ್ನವತಿಶ್ಚ ಷಟ್||” ಆಮಾವಾಸ್ಯೆಗಳು ೧೨ ಯುಗಗಳು ೪. ಮನುಗಳು ೧೪. ಸಂಕ್ರಮಣಗಳು ೧೨. ಧೃತಿಗಳು ೧೨. ಪಾತಗಳು ೧೨. ಮಹಾಲಯಗಳು ೧೫. ಅಷ್ಟಕಗಳು ೫. ಅನ್ವಷ್ಟಕಗಳು ೫. (ಮಾರ್ಗಶೀರ್ಷಾದಿ ಮಾಸಗಳಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣಾಷ್ಟಮಿ ಮೊದಲಾದವುಗಳಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟಕಾದಿ ಶ್ರಾದ್ಧಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಅವುಗಳ ನಿರ್ಣಯವನ್ನು ಅಷ್ಟಕಾದಿ ಶ್ರಾದ್ಧಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ) ಪೂರ್ವೇದ್ಯುಗಳು ೫.

ಹೀಗೆ ಬಟ್ಟು ೯೬ ಷಣ್ಣವತಿ ಶ್ರಾದ್ಧಗಳು ಎಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ದಶಾವತಾರ ಜಯಂತಿಗಳು:- (೧) ಚೈತ್ರಶುದ್ಧ ೪ ಅಪರಾಹ್ನದಲ್ಲಿ ಮತ್ಸ್ಯವತಾರವು (೨) ವೈಶಾಖ ಪೂರ್ಣಿಮಾ ಸಾಯಂಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕೂರ್ಮಾವತಾರವು. (೩) ಭಾದ್ರಪದ ಶುದ್ಧ ೪ ಅಪರಾಹ್ನದಲ್ಲಿ ವರಾಹಾವತಾರವು. (೪) ವೈಶಾಖಶುದ್ಧ ೧೪ ಸಾಯಂಕಾಲದಲ್ಲಿ ನೃಸಿಂಹಾವತಾರವು (೫) ಭಾದ್ರಪದ ಶುಕ್ಲ ೧೨ ಮಧ್ಯಾಹ್ನದಲ್ಲಿ ವಾಮನೋತ್ಪತ್ತಿ (೬) ವೈಶಾಖಶುದ್ಧ ೪ ಮಧ್ಯಾಹ್ನದಲ್ಲಿ ಪರಶುರಾಮಾವತಾರವು (ಪ್ರದೋಷಕಾಲದಲ್ಲೆಂದು ಅನೇಕರು) (೭) ಚೈತ್ರಶುದ್ಧ ೯ ಮಧ್ಯಾಹ್ನದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀರಾಮಾವತಾರವು. (೮) ಶ್ರಾವಣಬಹುಳ ೯ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣಾವತಾರವು (೯) ಆಶ್ವಯುಜಶುದ್ಧ ೧೦ ಸಾಯಂಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬೌದ್ಧಾವತಾರವು (೧೦) ಶ್ರಾವಣ ಶುದ್ಧ ೬ ಸಾಯಂಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕಲ್ಕಿಯ ಅವತಾರವು. ಹೀಗೆ ಆಯಾಕಾಲಾನುಸಾರವ್ಯಾಪ್ತಿಯುಳ್ಳವುಗಳನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಇಲ್ಲಿ ಮತ್ಸ್ಯ, ಕೂರ್ಮ, ವರಾಹ, ಬೌದ್ಧ, ಕಲ್ಕಿಗಳ ಅವತಾರವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಆಷಾಢಾದಿ ಮಾಸ ಭೇದಗಳನ್ನೂ, ಏಕಾದಶೀ ಮೊದಲಾದ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ತಿಥಿಗಳನ್ನೂ, ಪ್ರಾತಃಕಾಲಮೊದಲಾದ ಕಾಲಭೇದಗಳನ್ನೂ, ಬೇರೆ ಕೆಲವು ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ಕಲ್ಪಗಳಿಗಿರುವ ಭೇದಗಳಿಂದ ಅವುಗಳನ್ನು ನಿರ್ಣಯಿಸಬೇಕು. ತಾವು ತಾವು ಹಿಡಿದಿರುವ ಸದ್ಧತಿಯಂತೆ ಆಯಾ ಉಪಾಸಕರು ಉಪವಾಸಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಶ್ರೀರಾಮ ಕೃಷ್ಣ ನೃಸಿಂಹ ಜಯಂತಿಗಳು ಮಾತ್ರವೇ ನಿತ್ಯಗಳಾದ್ದರಿಂದ ಎಲ್ಲರೂ ಉಪವಾಸಮಾಡಬೇಕು.

—ದವನಕಾರೋಪಣಾದಿಗಳು.—

ದವನದಿಂದ ಪೂಜಿಸುವುದು ಮೊದಲಾದದ್ದು-ಚೈತ್ರಶುದ್ಧ ಚತುರ್ಥಿಗೆ ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ವಾಪ್ತಿ ಇರುವಾಗ ಎಳ್ಳುಂಡೆ ಮೊದಲಾದ ಉಂಡೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಗಣೇಶನನ್ನು ಪೂಜಿಸಿ ದವನದಿಂದ ಅಲಂಕಾರಮಾಡಬೇಕು. ಇದರಿಂದ ವಿಘ್ನಪರಿಹಾರವೂ, ಇಷ್ಟಾರ್ಥಸಿದ್ಧಿಯೂ ಉಂಟಾಗುವುದು. ಚೈತ್ರಶುದ್ಧ ೫ ಯಲ್ಲಿ ಅನಂತ ಮೊದಲಾದ ಸರ್ಪಗಳನ್ನು ಪೂಜೆ ಮಾಡಿ ಹಾಲು, ತುಪ್ಪಗಳನ್ನು ನಿವೇದನಮಾಡಬೇಕು ಈಪಂಚಮಿಯಲ್ಲಿ

ಯೇ ಲಕ್ಷ್ಮೀಪೂಜೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಈ ದಿನದಲ್ಲಿ ಉಚ್ಚೈಶ್ವರ ವಸ್ತ್ರಂಜ ಇಂದ್ರನ ಕುದುರೆಯನ್ನು ಪೂಜಿಸಬೇಕಾದ ಹಯವ್ರತವು ನಡೆಯತಕ್ಕದ್ದು. ಇವುಗಳಿಗೆಲ್ಲಾ ಪಂಚಮಿ ಸಾಮಾನ್ಯ ನಿರ್ದಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವಂತೆಯೇ ಪಂಚಮಿಯನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಇದರಂತೆ ಮುಂದೆ ಯೂ ಯಾವ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷ ನಿರ್ದಯವನ್ನು ಹೇಳದೆ ಇರುತ್ತದೆಯೋ ಅವುಗಳಿಗೆಲ್ಲಾ ಮೊದಲನೆಯ ಪರಿಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವಂತೆಯೇ ನಿರ್ದಯವೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಷಷ್ಠಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ಕಂದನಿಗೆ ದವನದ ಅಲಂಕಾರಮಾಡುವುದು, ಸಪ್ತಮಿಯಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯನನ್ನು ದವನದಿಂದ ಪೂಜಿಸುವುದು, ನವಮಿಯಲ್ಲಿ ದೇವಿಗೆ (ಶಕ್ತಿಗೆ) ಪೂರ್ಣಿಮೆಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ದೇವತೆಗಳಿಗೂ, ದವನದಿಂದ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ಬೇರಕಡೆಯಲ್ಲಿ ವಿಸ್ತರಿಸಿದೆ. ಚೈತ್ರಶುದ್ಧ ಅಷ್ಟಮಿಯಲ್ಲಿ ಭವಾನಿಯು ಹುಟ್ಟಿದ್ದು. ಅದಕ್ಕೆ ನವಮಿಯಿಂದ ಯುಕ್ತವಾದ ೯ ಯನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಈ ಅಷ್ಟಮಿಯಲ್ಲಿ ಪುನರ್ವಸೂನಕ್ಷತ್ರ ಬುಧರೇ ಅಶೋಕೆಯ ಮೊಗ್ಗುಗಳನ್ನು ಪ್ರಾಶನಮಾಡಬೇಕು (ಮೊಗ್ಗಿನೊಡನೆ ವಿಷ್ಣು ಪಾದೋದಕವನ್ನು ಪಾನಮಾಡಬೇಕು) “ ತ್ವಾಮಶೋಕನರಾಭೀಷ್ಟಮಧುಮಾಸನಮುಚ್ಛವ | ಪಿಬಾಮಿಶೋಕಸಂತಪ್ತೋ ಮಾಮಶೋಕಂ ಸದಾಕುರು ||೧||” ಚೈತ್ರಮಾಸದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ ಜನಗಳೆ ಕೋರಿಕೆಯನ್ನು ನೆರವೇರಿಸುವ ಅಶೋಕವೇ! ದುಃಖದಿಂದ ಸಂತಾಪಪಡುತ್ತಿರುವೆನಾದಕಾರಣ ನಿನ್ನನ್ನು ಪಾನಮಾಡುತ್ತೇನೆ. ನನ್ನನ್ನು ನೀನು ಯಾವಾಗಲೂ ದುಃಖರಹಿತನಾಗಿರುವಂತೆ ಮಾಡು ||೧|| ಎಂಬುದೇ ಪ್ರಾಶನಗೆ ಮಂತ್ರವು.

—ರಾಮನವಮಿ ನಿರ್ದಯವು.—

ಚೈತ್ರಶುದ್ಧ ನವಮಿಯೇ ರಾಮನವಮಿಯು. ಚೈತ್ರಶುದ್ಧ ನವಮಿಯ ಮಧ್ಯಾಹ್ನದಲ್ಲಿ ಪುನರ್ವಸೂ ನಕ್ಷತ್ರದಲ್ಲಿ, ಕರ್ಕಾಟಕಲಗ್ನದಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯನು ಮೇಷರಾಶಿಯಲ್ಲಿರುವಾಗ ಸೂರ್ಯಾದಿ ಐದುಗ್ರಹಗಳು ಉಚ್ಚಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿರುವ ಸಮಯದಲ್ಲಿ, ಶ್ರೀರಾಮನು ಹುಟ್ಟಿದನೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯು. ಆದ್ದರಿಂದ ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯುಳ್ಳ ಈ ನವಮಿಯಲ್ಲಿ ಉಪವಾಸ ಮಾಡಬೇಕು. ಪೂರ್ವದಿನದಲ್ಲಿಯೇ ನವಮಿಗೆ ಮಧ್ಯಾಹ್ನವ್ಯಾಪ್ತಿ

ಇದ್ದರೆ ಅದನ್ನೇ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಎರಡು ದಿನಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಇದ್ದರೂ, ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಎರಡನೆಯದನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಅಷ್ಟವಿಾ ವಿಧವಾದ ನವಮಿಯು ಯೋಗ್ಯವಾದದ್ದಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ನೊದಲದಿನದಲ್ಲಿ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಮಧ್ಯಾಹ್ನವ್ಯಾಪ್ತಿ ಇದ್ದಾಗ್ಯೂ ಅದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಮಧ್ಯಾಹ್ನದ ಬಂದುಭಾಗಕ್ಕೆ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಇದ್ದಾಗ್ಯೂ, ಎರಡನೆಯದನ್ನೇ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಕೆಲವರು “ಅಷ್ಟಮಿಯಿಂದ ಕೂಡಿ ಮಧ್ಯಾಹ್ನವ್ಯಾಪ್ತಿಯುಳ್ಳದ್ದಾಗಿರುವ ನವಮಿಯು ಪುನರ್ರ್ಯಸೂನಕ್ಷತ್ರದಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದಾಗ್ಯೂ ಬಿಟ್ಟು ಎರಡನೆಯದಿನ ಮೂರುಮುಹೂರ್ತು ಕಾಲ ನವಮಿ ಇದ್ದಾಗ್ಯೂ ಆದಿನವೇ ಎಲ್ಲರೂ ಉಪವಾಸಮಾಡಬೇಕು. ದಶಮಿಯು ಹೈಯತಿಥಿಯಾಗುವುದರಿಂದ ಸ್ಮಾರ್ತರಿಗೆ ಪಾರಣೆಯದಿನಕ್ಕೆ ಏಕಾದಶಿಯ ವ್ರತವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವಂತಾದರೆ ಅವರು ಅಷ್ಟವಿಾ ವಿಧವಾದ ನವಮಿಯನ್ನೇ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ವೈಷ್ಣವರು ಮೂರುಮುಹೂರ್ತು ಕಾಲವಿರುವ ಪರದಿನದ ನವಮಿಯನ್ನೇ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಶುದ್ಧನವಮಿಯು ದೊರೆಯದೆ ಇದ್ದು, ಎರಡನೆದಿನದಲ್ಲಿ ಮೂರುಮುಹೂರ್ತುಕ್ಕಿಂತ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿದ್ದರೆ ಎಲ್ಲರೂ ಅಷ್ಟವಿಾ ವಿಧವಾದ ನವಮಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಉಪವಾಸಮಾಡಬೇಕು.” ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಪಡುತ್ತಾರೆ. ಈ ರಾಮನವಮಿಯು ನಿತ್ಯವೂ, ಕಾಮ್ಯವೂ, ಆಗಿದೆ.

—ನವಮಿಾ ಪ್ರಯೋಗವು.—

ನವಮಿಾ ವ್ರತಪ್ರಯೋಗವು—ಅಷ್ಟಮಿಯಲ್ಲಿ ಆಚಾರ್ಯ ವೂಜೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. “ಶ್ರೀರಾಮ ಪ್ರತಿಮಾದಾನಂ ಕರಿಷ್ಯೇಹಂ ದ್ವಿಜೋತ್ತಮ ತತ್ರಾಚಾರ್ಯೋ ಭವಪ್ರೀತಃ ಶ್ರೀರಾಮೋ ಸಿತ್ತ್ಯಮೇವಮೇ ” ಇತಿಪ್ರಾರ್ಥ್ಯ-ಎಲೈ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಶ್ರೇಷ್ಠನೇ ! ನೀನು ಶ್ರೀರಾಮಚಂದ್ರ ಸ್ವರೂಪನಾಗಿದ್ದೀಯೆ, ನಾನು ನಿನಿಗೆ ರಾಮಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನು ದಾನ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ. ಈ ವ್ರತದಲ್ಲಿ ನನ್ನಮೇಲೆ ಪ್ರೀತಿಯಿಟ್ಟು ನೀನು ಆಚಾರ್ಯನಾಗಿರು ||೧|| ಎಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ “ನವಮ್ಯಾ ಅಂಗಭೂತೇನ ಏಕಭಕ್ತೇನರಾಘವ ಇಹ್ಯಾಕಂಠಶತೀಕ ಪ್ರೀತೋಭವಭವಪ್ರಿಯ ||೧||” ಇತ್ಯೇಕಭಕ್ತಂ ಸಂಕಲ್ಪ್ಯ; ಎಲೈ ಇಹ್ಯಾಕಂಠ ಕುಲತೀಕನಾದ ಶ್ರೀ

ರಾವನೇ ! ನವವಿಾವ್ರತಕ್ಕೆ ಅಂಗಭೂತ(ಕಾರಣ)ವಾಗಿನಾನುಮಾಡುವ ಏಕಭಕ್ತಕ್ಕೆ ನೀನುಸುಪ್ರೀತನಾಗು || ೧ || ಎಂದು ಹೇಳಿ ಏಕಭಕ್ತ ಕ್ಕಾಗಿ ಸಂಕಲ್ಪ ಮಾಡಿ ಆಚಾರ್ಯನೊಡನೆ ಹವಿಸ್ಯ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಭೋಜನಮಾಡಿ ಪೂಜಾ ಮಂಡಪವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿ ಅದರಲ್ಲಿ ವೇದಿಕೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ನವಮಿಯ “ಬೆಳಗಿನಲ್ಲಿ “ಉಪೋಷ್ಯೇನವವಿಾಂತ್ವದ್ಯ ಯಾಮೇ ಪ್ವಪ್ವಸು ರಾಘವ | ತೇನಪ್ರೀತೋಭವ ತ್ವಮೇ ಸಂಸಾರಾ ತ್ರಾಹಿ ಮಾಂಹರೇ||೧||” ಎಲೈರಾವನೇ! ಈ ನವಮಿಯ ಎಂಟುಯಾಮ ಗಳಲ್ಲಿಯೂ ನಾನು ಉಪೋಷ್ಯಮಾಡುತ್ತೇನೆ. ನೀನು ನನ್ನಲ್ಲಿ ಸಂತುಷ್ಟನಾಗಿ ನನ್ನನ್ನು ಈ ಸಂಸಾರ ಬಂಧದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಮಾಡಿ ರಕ್ಷಿಸು ||೧|| ಎಂದು ಉಪೋಷ್ಯ ಸಂಕಲ್ಪ ಮಾಡಿ-“ಇಮಾಂ ಸ್ವರ್ಣಮಯಿಾಂ ರಾಮಪ್ರತಿಮಾಂ ಸ್ವಾಂ ಪ್ರಯತ್ನ ತಃ | ಶ್ರೀರಾಮಪ್ರೀತ ಯೇದಾಸ್ಯೇ ರಾಮಭಕ್ತಾ ಯಧೀಮತೇ ||೧||” ನಾನು ಮಾಡಿಸಿರುವ ಈ ಚಿನ್ನದ ರಾಮಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನು, ಶ್ರೀರಾಮ ಪ್ರೀತ್ಯರ್ಥವಾಗಿ ರಾಮ ಭಕ್ತನಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಶ್ರೇಷ್ಠನಿಗೆ ದಾನಮಾಡುತ್ತೇನೆ || ೧ || ಎಂದು ದಾನಕ್ಕೆ ಸಂಕಲ್ಪ ಮಾಡಬೇಕು. ಶ್ರೀ ರಾಮನವವಿಾ ವ್ರತಾಂಗವಾಗಿ ಶ್ರೀರಾಮನಿಗೆ ಷೋಡಶೋಪಚಾರ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತೇನೆ, ಎಂದು ಸಂಕಲ್ಪ ಮಾಡಿ,ವೇದಿಕೆಯಲ್ಲಿ(ಜಗುಲಿ)ಸರ್ವತೋ ಭದ್ರ ಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ಪೂರ್ಣ ಕಲಶವನ್ನು ವಸ್ತ್ರಸಹಿತವಾಗಿಟ್ಟು, ಪ್ರತಿಮಾಶುದ್ಧಿ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಕಲಶದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನು ಹಾಕಿ ಆಪ್ರತಿಮೆಯಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ರಾಮನನ್ನು ಆವಾಹನಮಾಡಿ ಪುರುಷ ಸೂಕ್ತವಿಧಾನದಿಂದ ಷೋಡಶೋಪಚಾರಪೂಜೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ, ಅನಂತರದಲ್ಲಿ “ರಾಮಸ್ಯಜನನೀ ಚಃಸಿ ರಾಮಾತ್ಮಕ ಮಿದಂಜಗತ್,|| ಅತಸ್ತ್ವಾಂ ಪೂಜಯಿಷ್ಯಾಮಿ ಲೋಕಮಾತರ್ನೋ ಸ್ತುತೇ ||೧||” ಪ್ರಪಂಚವು ರಾಮ ಸ್ವರೂಪವಾಗಿರುವುದು,ಅಂತಹರಾಮನಿಗೆ ನೀನು ತಾಯಿಯಾದ್ದರಿಂದ ಲೋಕಮಾತೆಯಾದ ನಿನ್ನನ್ನು ನಾನು ಪೂಜಿಸುತ್ತೇನೆ, ನಿನಗೆ ನಮಸ್ಕಾರವು || ೧ || ಎಂದು ಕೌಸಲ್ಯಾದೇವಿಯನ್ನು ಪೂಜಿಸಿ ‘ಓಂನಮೋದಶರಥಾಯ’ ಎಂದು ದಶರಥನಿಗೂ ಪೂಜೆ ಮಾಡಿ ಪೂಜೆಗಳೆಲ್ಲವೂ ಆದನೋಲೆ ಮಧ್ಯಾಹ್ನದಲ್ಲಿ ಫಲಪುಷ್ಪ ಜಲಸಹಿ

ತನಾಗಿ ಶಂಖದಿಂದ ಅರ್ಘ್ಯವನ್ನು ಕೊಡಬೇಕು. “ದಶಾನನ ವಧಾ ಥಾಯ ಧರ್ಮಸಂಸ್ಥಾಪನಾಯಚ | ದಾನವಾನಾಂ ವಿನಾಶಾಯ ದೈತ್ಯಾನಾಂ ನಿಧನಾಯಚ ||೧|| ಪರಿತ್ರಾಣಾಯ ಸಾಧೂನಾಂ ಜಾತೋ ರಾಮಃ ಸ್ವಯಂಹರಿಃ | ಗೃಹಾಣಾರ್ಘ್ಯಂ ಮಯಾದತ್ತಂ ಭ್ರಾತೃಭಿಸ್ಸ ಹಿತೋನಘ || ೨ ||” ಎಲೈರಾಮನೇ! ನೀನು ರಾವಣ ಸಂಹಾರಕ್ಕಾಗಿಯೂ, ಧರ್ಮಸ್ಥಾಪನೆ ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೂ, ದೈತ್ಯದಾನವರನ್ನು ಕೊಂದು ಸುಜನರನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೂ ಹುಟ್ಟಿದ ಮಹಾವಿಷ್ಣುವಾಗಿದ್ದಿ, ಆದ್ದರಿಂದ ಸಹೋದರರೊಡನೆ ಕೂಡಿದ ನಿನಗೆ ಫಲಪುಷ್ಪಾಕ್ಷತೆಗಳಿಂದ ಯುಕ್ತವಾದ ಅರ್ಘ್ಯವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತೇನೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವವನಾಗು || ೨ || ಎಂಬುದೇ ಅರ್ಘ್ಯಮಂತ್ರವು. ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ರಾತ್ರಿಜಾಗರಣೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ, ಬೆಳಗ್ಗೆ ನಿತ್ಯ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ, ಮೂಲಮಂತ್ರದಿಂದ ನೂರೆಂಟು (ಅಷ್ಟೋತ್ತರಶತ) ಪಾಯಸದ ಆಹುತಿಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಪುನಃ ಪೂಜೆಮಾಡಿ ವಿಸರ್ಜನೆ ಮಾಡಿ ಆಚಾರ್ಯರಿಗೆ ಕಲಶವಸ್ತ್ರ ಪ್ರತೀಮಾದಾನ ಮಾಡಬೇಕು. ಅದಕ್ಕೆ ಮಂತ್ರವು “ಇಮಾಂ ಸ್ವರಣಮಯಿಾಂ ರಾಮ ಪ್ರತಿಮಾಂ ಸಮಲಂಕೃತಾಂ | ಶುಚಿವಸ್ತ್ರ ಯುಗಚ್ಛನ್ನಾಂ ರಾಮೋಹಂ ರಾಘವಾಯತೇ || ೧ || ಶ್ರೀ ರಾಮ ಪ್ರೀತಯೇದಾ ಸ್ಯೇತುಷ್ಪೋ ಭವತುರಾಘವಃ ||” ವಸ್ತ್ರ ಯುಗ್ಮದಿಂದಲೂ, ಗಂಧಪುಷ್ಪಾಕ್ಷತೆಗಳಿಂದಲೂ, ಅಲಂಕೃತವಾಗಿರುವ ಈ ಸುವರ್ಣಮಯವಾದ ರಾಮ ಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನು, ರಾಮನಾದ ನಾನು ರಾಮರೂಪನಾಗಿರುವ ನಿನಗೆ ರಾಮ ಪ್ರೀತ್ಯರ್ಥವಾಗಿ ದಾನಮಾಡುವೆನು. ಶ್ರೀ ರಾಮನು ಸಂತುಷ್ಟನಾಗಲಿ, ಈ ಮಂತ್ರದಿಂದ ಪ್ರತಿಮಾದಾನಮಾಡಿ-“ತವಪ್ರಸಾದಂ ಸ್ವೀಕೃತ್ಯಕ್ರಿಯತೇ ಪರಣಾಮಯಾ | ವ ತೇನಾ ನೇನಸಂತುಷ್ಟಃ ಸ್ವಾಮಿ ಭಕ್ತಿಂ ಪ್ರಯಚ್ಛಮೇ ||೧||” ಎಲೈ ರಾಮಚಂದ್ರನೇ! ನಿನ್ನ ಪ್ರಸಾದವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಪಾರಣೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತೇನೆ. ನಾನು ಮಾಡಿದ ಈ ವ್ರತದಿಂದ ಸಂತುಷ್ಟನಾಗಿ ಸರ್ವದಾ ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಭಕ್ತಿಯುಂಟಾಗುವಂತೆ ಮಾಡು ||೧|| ಎಂದು ಪ್ರಾರ್ಥನೆಮಾಡಿ ನವಮಿಯ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಪಾರಣೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು ಈ ವ್ರತವನ್ನು ಮಲಮಾಸದಲ್ಲಿ ಮಾಡಕೂಡ

ಡದು. ಹೀಗೆಯೇ ಜನ್ಮಾಪ್ತಮಿ ಮೊದಲಾದ ವ್ರತವನ್ನೂ ಮಾಡಕೂಡದು. ಈ ನವಮಿಯಲ್ಲಿಯೇ ದೇವೀ ನವರಾತ್ರಿಯನ್ನು ಪೂರಿಮಾಡಬೇಕು. ಈ ದೇವೀನವರಾತ್ರಿಗೆ ಆಶ್ವಯುಜ ಮಾಸದಲ್ಲಿ ಮಾಡುವ ಶರನ್ನವರಾತ್ರಿಯಂತೆಯೇ ನಿರ್ಣಯವು. ಚೈತ್ರಶುದ್ಧ ಏಕಾದಶಿಯಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ಆಂದೋಳ ನೋತ್ಸವವು. “ಡೋಲಾರೂಢಂ ಪ್ರಸಶ್ಯಂತಿ ಕೃಷ್ಣಂಕಲಿಮಲಾಪಹಂ | ಅಪರಾಧಸಸ್ರ್ಯಸ್ತು ಮುಕ್ತಾಸ್ತೇಧೂನನೇ ಕೃತೇ |೧|” ಕಲಿದೋಷ ನಿವಾರಕನಾದ ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣನಡೋಲೋತ್ಸವವನ್ನು ನೋಡಿದವರಿಗೆ ಸಾವಿರಾರು ದೋಷಗಳು ನಿವಾರಣೆಯಾಗುವವು. ||೧|| “ತಾವತ್ತಿಪ್ಸಂತಿ ಪಾಪಾನಿಜನ್ಮಕೋಟಿ ಕೃತಾನ್ಯಪಿ | ಕ್ರೀಡಂತೇ ವಿಷ್ಣುನಾಸಾರ್ಧಂಮೈಕುಂಠೇದೇವ ಪೂಜಿತಾಃ ||೧||” ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಡೋಲೋತ್ಸವದಲ್ಲಿ ತೂಗಿದವರಿಗೆ (ಹರಿಬಿಡುವುದು) ಕೋಟಿ ಜನ್ಮಗಳಿಂದುಂಟಾಗಿದ್ದ ಪಾಪಗಳೆಲ್ಲವೂ ನಾಶವಾಗುವುವು, ದೇವತೆಗಳಿಂದಲೂ ಅವರು ಸತ್ಕೃತರಾಗಿ ವಿಷ್ಣುವಿನೊಡನೆ ಮೈಕುಂಠದಲ್ಲಿ ಕ್ರೀಡಿಸುವರು. ಇವು ಕೃಷ್ಣ ಡೋಲೋತ್ಸವ ಮಹಿಮೆಗಳು.

ವಿಷ್ಣುವಿನ ದಮನೋತ್ಸವವು.

ಚೈತ್ರಶುದ್ಧ ದ್ವಾದಶಿಯಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಮಹಾವಿಷ್ಣುಗೆ ದವನದಲುತ್ಸವವು ನಡೆಯಬೇಕು. ಅದು ಪಾರಣಿಯ ದವಸದಲ್ಲಿಯೇ ಆಗಬೇಕು. “ಪಾರಣಾಹೇನಲಭ್ಯೇತ ದ್ವಾದಶೀ ಘಟಿಕಾಪಿಚೇತ್ | ತದಾತ್ರಯೋದಶೀಗ್ರಾಹ್ಯಾ ಪವಿತ್ರದಮನಾರ್ಪಣೇ ||೧||” ಪಾರಣಿಯ ದಿನದಲ್ಲಿ ದ್ವಾದಶಿಯು ಬಂದುಗಳಿಗೆ ಯಾದರೂ ಇಲ್ಲದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ದವನವನ್ನು ಅರ್ಪಿಸುವುದಕ್ಕೆತ್ರಯೋದಶಿಯನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು ಎಂದು ಹೇಳಿದೆ ||೧|| ಈಶ್ವರನಿಗೆ ಚತುರ್ದಶಿಯಲ್ಲಿ ದವನದ ಅಲಂಕಾರಮಾಡಬೇಕು. ಅದಕ್ಕೆ ವಿಧಿ:—ಉಪವಾಸದಿನದಲ್ಲಿ ನಿತ್ಯಾರ್ಚನೆಯನ್ನು ತೀರಿಸಿಕೊಂಡು ದವನವು ಬೆಳದಿರುವ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಅದನ್ನು ಕ್ರಯಕ್ಕೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಚಂದನ ಗಂಧಾದಿಗಳಿಂದ ಪೂಜಿಸಿ ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಪೂಜಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ನಿನ್ನನ್ನುತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುವೆನು, ಎಂದು ಪ್ರಾರ್ಥನೆಮಾಡಿದನು ಸ್ಮರಿಸಬೇಕು. ಬೇರೆ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಪೂಜಿಸಬೇಕಾಗಿದ್ದರೆ ಆ

ಯಾದೇವತೆಗಳೆಂದು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಆ ದವನನನ್ನು ಕಿತ್ತು ಮನೆಗೆತಂದು, ಪಂಚಗವ್ಯದಿಂದಲೂ, ಶುದ್ಧೋದಕದಿಂದಲೂ ತೊಳೆದು ದೇವರ ಎದುರಿಗೆ ಇಟ್ಟು ಅದರಲ್ಲಿ ಆಶೋಕ, ಕಾಲ, ವಸಂತ, ಕಾಮ ; ಇವರುಗಳನ್ನು ಆ ವಾಹನೆಮಾಡಿ, ಅಥವಾ-ಕಾಮದೇವನೊಬ್ಬನನ್ನಾದರೂ ಆವಾಹನೆಮಾಡಿ ಗಂಧಾದಿಗಳಿಂದ ಪೂಜಿಸಬೇಕು || “ನಮೋಸ್ತು ಪುಷ್ಪಬಾಣಾಯ ಜಗದಾಹ್ಲಾ ದಕಾರಿಣೇ! ಮನ್ಮಥಾಯಜಗನ್ನೇತ್ರೇರತಿ ಪ್ರೀತಿಪ್ರಿಯಾಯತೇ||೧||” ಹೂಬಾಣಗಳುಳ್ಳವನಾಗಿಯೂ ಲೋಕಕ್ಕೆಲ್ಲಾ ಸಂತೋಷವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವವನಾಗಿಯೂ, ಜಗನ್ನಿಯಾಮಕನಾಗಿಯೂ, ರತಿದೇವಿಯು ಪ್ರೀತಿಪಾತ್ರನಾಗಿಯೂ, ಇರುವ ಮನ್ಮಥನೇ ! ನಿನಗೆ ನಮಸ್ಕಾರವು ||೧|| ಎಂಬ ಮಂತ್ರದಿಂದ ಕಾಮನನ್ನು ಆವಾಹನೆ ಮಾಡಬೇಕು “ಕಾಮಭಸ್ಮಸಮುದಾಡ್ಭಿತ ರತಿಬಾಷ್ಪಪರಿಪ್ಲುತಖುಷಿಗಂಧರ್ದುದೇವಾದಿ ವಿವೋಹಕನಮೋಸ್ತುತೇ!” ದಗ್ಧನಾದ ಮನ್ಮಥನ ಭಸ್ಮದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿ ರತಿಯು ಕಣ್ಣೀರಿನಲ್ಲಿ ನೆನದು, ಖುಷಿಗಳು ಗಂಧರ್ದರು, ದೇವತೆಗಳು ಮೊದಲಾದವರನ್ನೆಲ್ಲಾ ಮೋಹಗೊಳಿಸುವ ದಮನನೇ! ನಿನಗೆ ನಮಸ್ಕಾರವು||೧|| ಎಂದು ದವನನನ್ನು ಪಾರ್ಥಸಿ ‘ಓಂ ಕಾಮಾಯ ನಮಃ’ ಎಂಬ ಮಂತ್ರದಿಂದ, ಪರಿವಾರಸಹಿತನಾದ ಕಾಮರೂಪಿಯಾದ ದಮನನಿಗೆ (ದವನಕ್ಕೆ) ಗಂಧಾದಿಗಳಿಂದ ಪೂಜೆಮಾಡಬೇಕು. ಅನಂತರ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ದೇವರನ್ನು ಪೂಜಿಸಿ ಅಧಿಪಾಸಮಾಡಿಸಬೇಕು. ದೇವರ ಎದುರಿಗೆ ಸರ್ವತೋಭದ್ರಮಂಡಲವನ್ನು ರಚಿಸಿ ಅಲ್ಲಿ ಕಲಶ ಸ್ಥಾಪನೆಮಾಡಿ ಅಲ್ಲಿ ಬಿದಿರು ಬುಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ದವನವನ್ನು ಇಟ್ಟು ಬಗೆದ ಬಟ್ಟೆಯಿಂದ ಮುಚ್ಚಿ ಇರಿಸಬೇಕು. “ಪೂಜಾರ್ಥಂ ದೇವದೇವಸ್ಯ ವಿಷ್ಣೋರ್ಲಕ್ಷ್ಮೀಪತೇಃ ಪ್ರಭೋ! ದಮನತ್ಯಮಿಹಾ ಗಚ್ಛು ಸಾನ್ನಿಧ್ಯಂಕುರುತೇನಮಃ||೧||” ದೇವೋತ್ತಮನಾಗಿಯೂ, ಲಕ್ಷ್ಮೀಪತಿಯಾಗಿಯೂ, ವಿಷ್ಣುವನ್ನು ಪೂಜಿಸಬೇಕಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಎಲೈದಮನನೇ ! ನೀನು ಇಲ್ಲಿ ಬಂದು ಸೇರಿರುವನಾಗು, ನಿನಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸುವೆನು ||೧|| ಎಂಬುದಾಗಿದ ದಮನಕದೇವತೆಯನ್ನಾವಾಹನೆಮಾಡಿ ಪೂರೈಸಬೇಕು ಮೊದಲಾದ ಎಂಟು ದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ, (೧) ಕ್ಷೀರಂ-ಕಾಮದೇವಾಯನಮಃ

ಹೀಂ-ರತ್ನೈನಮಃ (೨) ಕ್ಲೀಂ-ಭಸ್ಮಶರೀರಾಯನಮಃ. ಹೀಂ-ರತ್ನೈನಮಃ. (೩) ಕ್ಲೀಂ-ಅನಂಗಾಯನಮಃ. ಹೀಂ-ರತ್ನೈನಮಃ (೪) ಕ್ಲೀಂ-ಮನ್ಮಥಾಯನಮಃ. ಹೀಂ-ರತ್ನೈನಮಃ (೫) ಕ್ಲೀಂ-ವಸಂತಸಖಾಯನಮಃ, ಹೀಂ-ರತ್ನೈನಮಃ (೬) ಕ್ಲೀಂ-ಸ್ಮರಾಯನಮಃ. ಹೀಂ-ರತ್ನೈನಮಃ (೭) ಕ್ಲೀಂ-ಇಕ್ಷುಚಿಕಾಸಾಯನಮಃ. ಹೀಂ-ರತ್ನೈನಮಃ. (೮) ಕ್ಲೀಂ-ಪುಷ್ಪಬಾಣಾಸ್ತ್ರಾಯನಮಃ. ಹೀಂ, ರತ್ನೈನಮಃ ; ಎಂಬುದಾಗಿ ಪೂಜಿಸಬೇಕು. “ತತ್ಪುರುಷಾಯ.ವಿದ್ಮಹೇಕಾಮದೇವಾಯಧೀಮಹಿ | ತನ್ನೋನಂಗೆಃ ಪ್ರಚೋದಯಾತ್ ||” ಎಂಬ ಕಾಮಗಾಯತ್ರೀಮಂತ್ರದಿಂದ ದಮನವನ್ನು ನೂರೆಂಟುಸಾರಿ ಅಭಿಷಂತ್ರಿಸಿ ಗಂಧಾದಿಗಳಿಂದ ಪೂಜೆಮಾಡಿ ಹೀಂ, ನಮಃ, ಎಂದು ಪುಷ್ಪಾಂಜಲಿಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟು “ ನಮೋಸ್ತುಪುಷ್ಪಬಾಣಾಯ ” ಎಂಬ ಪೂರೈದಲ್ಲಿ ಆವಾಹನೆಗೆ ಹೇಳಿದ ಮಂತ್ರದಿಂದ ನಮಸ್ಕಾರಮಾಡಬೇಕು. ಆಮೇಲೆ “ಕ್ಷೀರೋದಧಿಮಹಾನಾಗಶಯ್ಯಾಸ್ಥಿತವಿಗ್ರಹ | ಪ್ರಾತಸ್ತ್ವಾಂಪೂಜಯಿಷ್ಯಾಮಿ ಸನ್ನಿಧೌಭವತೇನಮಃ||೧||” ಕ್ಷೀರಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಆದಿಶೇಷನನ್ನು ಹಾಸಿಗೆಯಾಗಿಮಾಡಿಕೊಂಡು ಮಲಗಿರುವ ಶ್ರೀ ಮಹಾವಿಷ್ಣುವೇ ! ನಾಳೆ ಬೆಳಗಿನಲ್ಲಿ ನಿನ್ನನ್ನು ಪೂಜಿಸುವೆನು. ನನ್ನ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಬರುವವನಾಗು,ನಿನಗೆ ನಮಸ್ಕಾರವು, ಎಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ ಪುಷ್ಪಾಂಜಲಿಯನ್ನು ಸಮರ್ಪಿಸಿ ಆ ಏಕಾದಶಿಯ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಜಾಗರಣೆಮಾಡಬೇಕು. ಪ್ರಾತಃಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಿತ್ಯ ಪೂಜೆಮಾಡಿದಮೇಲೆ ಪುನಃ ದೇವರನ್ನು ಪೂಜಿಸಿ (ಪುನಃಪೂಜೆಮಾಡಿ) ಗರಿಕೆ, ಗಂಧ, ಅಕ್ಷತೆಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ದವನದ ಕುಚ್ಚನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು, ಮೂಲಮಂತ್ರವನ್ನು ಹೇಳಿ,

“ದೇವದೇವಜಗನ್ನಾಥವಾಂಛಿತಾರ್ಥಪ್ರದಾಯಕ | ಹೃತ್ಸ್ಥಾಣ್ ಪೂರಯಮೇವಿಷ್ಣೋ ಕಾಮಾಣ್ಕಾಮೇಶ್ವರೀಪ್ರಿಯ ||೧|| ಇದಂದಮನಕಂದೇವಗೃಹಾಣಮದನುಗ್ರಹಾತ್ | ಇಮಾಂಸಾಂವತ್ಸರೀಂಪೂಜಾಂ ಭಗವತ್ಪರಿಪೂರಯ ||೨||”

ದೇವೋತ್ತಮನಾಗಿಯೂ, ಜಗದೊಡೆಯನಾಗಿಯೂ ಭಕ್ತರಮನೋಭೀಷ್ಟಗಳನ್ನು ನೆರವೇರಿಸುವವನಾಗಿಯೂ, ಇರುವ ಶ್ರೀ ವಾಸು

ದೇವನೇ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿನ ಕೋರಿಕೆಯನ್ನು ನೆರವೇರಿಸು||೧|| ಮತ್ತು
 ನನ್ನಲ್ಲಿ ಅನುಗ್ರಹಮಾಡಿ ಈ ದವನವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ನಾನು ಸಂವತ್ಸರ
 ಪೂರ್ತಿಯಾಗುವ ವರೆಗೂ ಮಾಡುವ ಪೂಜೆಯನ್ನು ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾಗಿ ನೆರ
 ವೇರುವಂತೆ ಮಾಡು ||೨|| ಎಂದುಹೇಳಿ ಪುನಃ ಮೂಲಮಂತ್ರವನ್ನು ಪಠಿಸಿ
 ದೇವರಿಗೆ ದವನವನ್ನು ಪೂಜಿಸಬೇಕು. ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಅಲಂಕಾ
 ರಮಾಡಬೇಕು. ಆಮೇಲೆ ಅಂಗದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಪೂಜೆಮಾಡಿ ವಿಷ್ಣು ವನ್ನು
 ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಬೇಕು. “ಮಣಿವಿದ್ರುಮಮಾಲಾಭಿರ್ಮಂದಾರಕುಸುಮಾದಿಭಿಃ
 ಇಯಂಸಾಂವತ್ಸರೀಪೂಜಾ ತವಾಸ್ತು ಗರುಡಧ್ವಜ ||೧|| ವನಮಾಲಾಂ
 ಯಥಾದೇವ ಕೌಸ್ತುಭಂಸತತಂಹೃದಿತದ್ವದ್ಧಾ ಮನಕೀಂಮಾಲಾಂ ಪೂ
 ಜಾಂ ಚ ಹೃದಯೇನಹ||೨|| ಜಾನತಾಜಾನತಾವಾಪಿ ನಕೃತಂಯತ್ತವಾ
 ಚರ್ನಂ | ತತ್ಸರ್ವಂಪೂರ್ಣತಾಂಯಾತುತ್ಯತ್ಪ್ರಸಾದಾದ್ರಮಾಪತೇ ||೩||
 ಜಿತಂತೇಪುಣ್ಡರೀಕಾಕ್ಷ ನಮಸ್ತವಿಶ್ವಭಾ ನ | ಹೃಷೀಕೇಶನಮಸ್ತೇ
 ಸ್ತು ಮಹಾಪುರುಷ ಪೂರ್ವಜ ||೪||” ಎಲೈ ಹರಿಯೇ! ಹವಳ, ರತ್ನ ಇ
 ವುಗಳ ಮಾಲೆಗಳಿಂದಲೂ, ಮಂದಾರಪುಷ್ಪ ಮೊದಲಾದುವುಗಳಿಂದಲೂ
 ನಿನ್ನಪೂಜೆಯು ಸಂವತ್ಸರದವರೆಗೂ ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾಗಿ ನಡೆಯಲಿ ||೧|| ನೀ
 ನು ವನಮಾಲೆಯನ್ನೂ, ಕೌಸ್ತುಭವನ್ನೂ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಸರ್ವದಾ ಧರಿ
 ಸಿರುವಂತೆಯೇ ನಾನು ಅರ್ಪಿಸಿದ ದವನದಮಾಲೆಯನ್ನೂ ಧರಿಸುವನಾ
 ಗು ||೨|| ಎಲೈ ರಮಾಪತಿಯಾದ ವಿಷ್ಣುವೇ! ನಾನು ತಿಳಿದಾಗಲಿ, ತಿಳಿ
 ಯದೆ ಆದರೂ ನಿನ್ನ ಪೂಜೆಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ಯಾವುದಾದರೂ ನ್ಯೂನತೆ
 ಯುಂಟಾಗಿದ್ದಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ಅದೆಲ್ಲವೂ ಪೂರ್ಣವಾಗಲಿ ||೩||
 ಜಯಶಾಲಿಯಾಗಿಯೂ, ಕಮಲಾಕ್ಷನಾಗಿಯೂ, ವಿಶ್ವರೂಪನಾಗಿಯೂ,
 ಭೂತಪತಿಯಾಗಿಯೂ, ಪುರಾಣ ಪುರುಷನಾಗಿಯೂ, ಇರುವನಿನಗೆ ನಮ
 ಸ್ಕಾರಮಾಡುತ್ತೇನೆ ||೪|| ಇವುಗಳಿಂದಲೂ, ‘ಮಂತ್ರಹೀನಂ ಕ್ರಿಯಾ
 ಹೀನಂ’ ಇವುಗಳಿಂದಲೂ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಮಾಡಿ ಪಂಚೋಪವಿಹಾರಪೂಜೆಮಾ
 ಡಿ, ಉತ್ತರ ನಿರಾಜನಮಾಡಿ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ದವನವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು
 ತಾನೂ ಪ್ರಸಾದವನ್ನು ಧರಿಸಿ, ಇಷ್ಟಬಂಧುಮಿತ್ರರೊಡನೆ ಪಾರಣಿಯ
 ನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಮೂತ್ರದೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ವಹಿಸದಿದ್ದವರು ನಾನುಮಂ

ತ್ರಗಳಿಂದ ದವನವನ್ನು ಅರ್ಪಿಸಬೇಕು. ಈ ವ್ರತಕ್ಕೆ ಗೌಣಕಾಲವು (ಮುಖ್ಯವಲ್ಲದೆ ಸಾಧಾರಣವಾದದ್ದು) ಶ್ರಾವಣಮಾಸದವರೆಗೂ ಉಂಟು, ಇದನ್ನು ಮಲಮಾಸದಲ್ಲಿ ಮಾಡಕೂಡದು. ಶುಕ್ರಾಸ್ತಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಮಾಡಬಹುದು. ಇಂತು ದಮನಾರೋಪವಿಣಧಿಯು.

— ವಿಶೇಷ —

“ಅಹೋರಾತ್ರೇಣದ್ವಾದಶ್ಯಾ ಚೈತ್ರೇವಿಷ್ಣುರಿತಿಸ್ತುರೇ | ಪೌಂಡ್ರೀಕಮವಾಪ್ನೋತಿ ದೇವಲೋಕಂಚಗಚ್ಛತಿ || ೧ ||” ಚೈತ್ರಮಾಸದ ದ್ವಾದಶಿಯಲ್ಲಿ, ಹಗಲು ರಾತ್ರಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಯಾರು ವಿಷ್ಣು ಸ್ಮರಣೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೋ, ಅವರಿಗೆ ಪೌಂಡ್ರೀಕ ಯಜ್ಞದ ಫಲವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವುದಲ್ಲದೆ ಅವರು ಸ್ವರ್ಗವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾರೆ || ಎಂದು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ಚೈತ್ರಶುದ್ಧ ತ್ರಯೋದಶಿಯಲ್ಲಿ ಅನಂಗಳೂ, ಎಂಬ ವ್ರತವು. ಇದರಲ್ಲಿ ದ್ವಾದಶೀ ವಿಧವಾದ ತ್ರಯೋದಶಿಯನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಈ ಶುದ್ಧ ಚತುರ್ದಶಿಯಲ್ಲಿ ನರಸಿಂಹಸ್ವಾಮಿಗೆ ಡೋಲೋತ್ಸವವು. ಈ ದಿನದಲ್ಲಿಯೇ ಶಿವನಿಗೂ, ಏಕವೀರಾದೇವಿಗೂ (ಶಕ್ತಿ) ಭೈರವನಿಗೂ, ದವನದ ಪೂಜೆ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು. ಇದರಲ್ಲಿ ತ್ರಯೋದಶೀ ವಿಧವಾಗಿಯೂ, ಅಪರಾಹ್ಣ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯುಳ್ಳದ್ದಾಗಿಯೂ, ಇರುವ ಚತುರ್ದಶಿಯನ್ನೇ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಅಪರಾಹ್ಣ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಿಲ್ಲದೆ ಹೋದರೆ ಅಪರಾಹ್ಣದ ಸ್ವರ್ಣಮಾತ್ರವಾದರೂ ಇರುವ ಮೊದಲನೆಯ ಚತುರ್ದಶಿಯನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಹಾಗೂ ಸಿಕ್ಕದಿದ್ದರೆ ಎರಡನೆಯದನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬಹುದು. ಚೈತ್ರಪೂರ್ಣಮಿಯನ್ನು ಸಾಮಾನ್ಯ ನಿರ್ಣಯದಂತೆ ಎರಡನೆಯದನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದಂತೆ ಆಯಾ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ದವನದ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಮಾಡದಿದ್ದರೆ ಈ ಪೌರ್ಣಮಿದಿನದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ದೇವತೆಗಳಿಗೂ ದವನದ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಮಾಡಬಹುದು. ಚಿತ್ರಾನಕ್ಷತ್ರ ಯುಕ್ತವಾದ ಚೈತ್ರಪೌರ್ಣಮಿಯಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರವರ್ಣವುಳ್ಳ ವಸ್ತ್ರವನ್ನು ದಾನಮಾಡುವುದರಿಂದ ಸಂಪತ್ತುಂಟಾಗುವುದು. ಭಾನು, ಗುರು, ಶನಿವಾರಗಳುಳ್ಳ ಚೈತ್ರಮಾಸ ಪೌರ್ಣಮಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ನಾನ, ಶ್ರಾದ್ಧಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಅಶ್ವನೇಧಿಯಾಗದ ಫಲವುಂಟಾಗುವುದು.

ವೈಶಾಖ ಸ್ನಾನವು.

ಚೈತ್ರಶುದ್ಧ ಏಕಾದಶಿ, ಅಥವಾ ಪೌರ್ಣಮಿ, ಇಲ್ಲವೇ ಮೇಷ ಸಂಕ್ರಮಣವಾದ ದಿನವದಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿ ವೈಶಾಖ ಸ್ನಾನವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು.

ವೈಶಾಖಂಸಕಲಂವಾಸಂ ವೇಷಸಂಕ್ರಮಣೇರವೇಃ |
 ಪ್ರಾತಃಸನಿಯಮಃ ಸ್ನಾಸ್ಯೇಪ್ರಿಯತಾಂ ಮಧುಸೂದನಃ ||೧||
 ಮಧುಹಂತುಃಪ್ರಸಾದೇನ ಬ್ರಹ್ಮಣಾನಾಮನುಗ್ರಹಾತ್ |
 ನಿರ್ದಿಷ್ಟಮಸ್ತುಮೇ ಪುಣ್ಯಂವೈಶಾಖಸ್ನಾನಮನ್ವಹಂ ||೨||
 ಮಾಧವೇ ಮೇಷಗೇಭಾನೌ ಮುರಾರೇಮಧುಸೂದನ |
 ಪ್ರಾತಃಸ್ನಾನೇನವೇನಾಥ ಫಲದೋಭವಪಾಪಹಃ ||೩||

ಮೇಷಸಂಕ್ರಾಂತಿ ಮೊದಲು ವೈಶಾಖ ಮಾಸವು ಪೂರ್ತಿಯಾಗುವ ವರೆಗೂ ನಿಯಮದಿಂದ ಪ್ರಾತಃಸ್ನಾನ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ. ವಿಷ್ಣುವು ಸು ಪ್ರೀತನಾಗಲಿ ||೧|| ಮಧುಮೈರಿಯಾದ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಪ್ರಸಾದದಿಂದಲೂ, ಬ್ರಹ್ಮಣರ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದಲೂ ನಾನುಮಾಡುವ ಪುಣ್ಯಕರವಾದ ವೈಶಾಖಸ್ನಾನವು ಪ್ರತಿ ದಿನವೂ ವಿಘ್ನವಿಲ್ಲದೆ ನಡೆಯಲಿ ||೨|| ಎಲೈ ಪಾಪ ನಿವಾರಕನಾಗಿಯೂ, ಮುರಾರಿಯಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಮಧುಸೂದನನೇ ! ವೈಶಾಖದಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯನು ಮೇಷರಾಶಿಗೆ ಬಂದದ್ದನ್ನು ಮೊದಲು ಮಾಡಿ ಕೊಂಡು ನಾನು ಮಾಡುವ ಪ್ರಾತಃಸ್ನಾನದಿಂದ ನೀನು ಸಂತುಷ್ಟನಾಗಿ ಬಳ್ಳಿಯ ಫಲವನ್ನುಂಟು ಮಾಡುವನಾಗು || ೩ || ಎಂಬುದೇಮಂತ್ರ.

ಸ್ನಾನ ಮಾಡುವವರು ತಾವು ಸ್ನಾನಮಾಡುವ ತೀರ್ಥಗಳ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಸಂಕಲ್ಪದಲ್ಲಿ ಹೇಳಬೇಕು. ಆ ಹೆಸರುಗಳು ಗೊತ್ತಿಲ್ಲದೆ ಹೋಗುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ 'ತೀರ್ಥಸ್ಯದೇವತಾವಿಷ್ಣುಃ ಸರ್ವತ್ರಾಪಿನ ಸಂಶಯಃ' ಅಂದರೆ ಎಲ್ಲಾ ತೀರ್ಥಗಳಿಗೂ ವಿಷ್ಣುವೇ ಅಧಿದೇವತೆಯು, ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ, ಎಂಬ ನಿರ್ಣಯ ಸಿದ್ಧಕಾರನ ಆಶಯದಂತೆ, (ವಿಷ್ಣುತೀರ್ಥವೆಂಬ ಹೆಸರನ್ನು ಸಂಕಲ್ಪದಲ್ಲಿ ಹೇಳಬೇಕು) ಈ ಸ್ನಾನ ಮಾಡುವವರು, ಹವಿಷ್ಯಾನ್ನವನ್ನು ಭುಂಜಿಸಬೇಕು, ಬ್ರಹ್ಮ

ಚರ್ಯ ಮೊದಲಾದ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ನಡೆಯಿಸಬೇಕು. ಹೀಗೆ ಕಡೆಯವರೆಗೂ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಸ್ನಾನಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಶಕ್ತಿಯಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ತ್ರಯೋದಶಿ ಮೊದಲು ಪೌರ್ಣಮಿವರೆಗೆ ಮೂರು ದಿನಗಳಾದರೂ ಸ್ನಾನ ಮಾಡಬೇಕು. ಈ ಪೌರ್ಣಮಾಸ್ಯೆಯು ಮನ್ವಾ ದಿಯೆಂದು ಮೊದಲಿನಲ್ಲಿಯೇ ತಿಳಿಸಿದೆ. ಚೈತ್ರಬಹುಳ ತ್ರಯೋದಶಿಯು ಶತಭಿಷಾ ನಕ್ಷತ್ರದೊಡನೆ ಸೇರಿದ್ದರೆ 'ವಾರುಣೀ' ಎಂಬ ಹೆಸರು. ಆಗ ಸ್ನಾನಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಗ್ರಹಣ ಮೊದಲಾದ ಪರ್ಮಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ನಾನದಾನಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದರಿಂದಂಟಾಗುವ ಫಲವು ಬರುವುದು. ಶನಿವಾರವು ಈ ದಿನದಲ್ಲಿ ಸೇರಿದರೆ 'ಮಹಾವಾರುಣಿ' ಎಂತಲೂ, ಶುಭಯೋಗವೂ, ಶನಿವಾರವೂ, ಶತಭಿಷೆಯೂ, ಬುಟ್ಟುಗಿ ಸೇರಿದರೆ 'ಮಹಾಮಹಾವಾರುಣೀ' ಎಂತಲೂ ಹೆಸರು. ವಾರುಣೀ ಯೋಗದಲ್ಲಿ ಬಹುಳ ಪ್ರತಿಪತ್ತು ಮೊದಲೊಂದು ಪೌರ್ಣಮಿವರೆಗೆ ತಿಂಗಳಾಗುವುದು. ಅನಾವಾಸ್ಯೆಗೆ ತಿಂಗಳು ಪೂರೆಯಿಸಬೇಕಾದರೆ ಫಾಲ್ಗುಣ ಕೃಷ್ಣ ತ್ರಯೋದಶಿಯನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಚೈತ್ರ ಬಹುಳ ಚತುರ್ದಶಿಯಲ್ಲಿ ಈಶ್ವರಸನ್ನಿಧಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ನಾನಮಾಡಿದರೂ, ಅದೇ ದಿನದಲ್ಲಿ ಮಂಗಳವಾರವು ಸೇರಿದಾಗ ಗಂಗಾನದಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ನಾನಮಾಡಿದರೂ, ಪಿಶಾಚತ್ವವು (ಹಿಡಿದಪಿಶಾಚವು) ನಿವಾರಣೆಯಾಗುವುದು. ಇಂತು ಚೈತ್ರಮಾಸ ಕೃತ್ಯ ನಿರ್ಣಯೋದ್ದೇಶವು ಮುಗಿದುದು ||೧||

(೨) ವೈಶಾಖಮಾಸವು.

(೨) ವೈಶಾಖಮಾಸವು-ಈ ಮಾಸದಲ್ಲಿ ಆಗುವ ವೃಷಭ ಸಂಕ್ರಮಣಕ್ಕೆ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಹದಿನಾರುಗಳಿಗೆಗಳು ಪುಣ್ಯಕಾಲವು. ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಸಂಕ್ರಮಣವಾದಾಗ್ಯೂ ಮೊದಲ ೧೬ ಗಳಿಗೆಗಳೇ ಪುಣ್ಯಕಾಲವು. ಪುಣ್ಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾತಃಕಾಲದ ಸ್ನಾನವನ್ನೂ, ಪಿತೃಗಳಿಗೆ ತಿಲೋದಕ ತರ್ಪಣವನ್ನೂ, ಧರ್ಮ ಸಂಪಾದನೆಗಾಗಿ ಉದಕುಂಭದಾನವನ್ನೂ ಮಾಡಬೇಕು. ಈ ದಿನದಲ್ಲಿ ವಸಂತಪೂಜೆ ಮಾಡಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಗಂಧ, ಹೂ, ಪಾನಕ, ಪನಿವಾರಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ತೃಪ್ತಿ ಪಡಿಸಬೇಕು.

—ವಿಷ್ಣು ಜಲಾಧಿ ವಾಸಾದಿಗಳು—

ಮೈಶಾಖದಲ್ಲಾಗಲಿ, ಜ್ಯೋಷ್ಠದಲ್ಲಾಗಲಿ ಯಾವ ಮಾಸದಲ್ಲಿ ಬಿಸಿಲ ಜಳವು ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವುದೋ ಆ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಬೆಳಗಿನಲ್ಲಿವಿಷ್ಣುವಿಗೆ ನಿತ್ಯವೂ ಜೆನಾಡಿ ಗಂಧೋದಕದಿಂದ ತುಂಬಿದ ಪಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟು, ಪಂಚೋಪ ಚಾರಗಳಿಂದ ಪೂಜೆಮಾಡಿ, ಆ ನೀರಿನಲ್ಲಿಯೇ ಸೂರ್ಯಾಸ್ತವಾಗುವವರೆ ಗೂ ಇಟ್ಟಿದ್ದು ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ವಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿಟ್ಟು ಪಂಚೋಪಚಾರದಿಂದ (ಗಂಧ, ಪುಷ್ಪ, ಧೂಪ, ದೀಪ, ನೈವೇದ್ಯ) ಪೂಜಿಸಬೇಕು. ಆ ತೀ ಥೋದಕವನ್ನು ಮನೆ, ಹೆಂಡತಿ, ಮಕ್ಕಳ ಸಹಿತವಾಗಿ ತಾನೂ ಪ್ರೋ ಕ್ಷಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಇದನ್ನು ದ್ವಾದಶಿಯ ಹಗಲಿನಲ್ಲಿ ಮಾಡಕೂಡದು. ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೂತ್ತು ವಿಷ್ಣುವನ್ನು ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟಿದ್ದು ಪೂಜೆ ಮಾಡಿ ಸ್ವಸ್ಥಾನವನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಬೇಕು. ಈ ಮಾಸದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ತುಲ ಸಿ, ಕೃಷ್ಣ ತುಲಸಿಗಳಿಂದ ವಿಷ್ಣುವಿಗೆ ತ್ರಿಕಾಲಾರ್ಚನೆ (ಬೆಳಗ್ಗೆ, ಮ ಧ್ಯಾಹ್ನ, ಸಾಯಂಕಾಲ) ಯನ್ನು ಮಾಡಿದರೆ ಮುಕ್ತಿಯುಂಟಾಗುವುದು. ಪ್ರಾತಃಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸ್ನಾನ ಮಾಡಿ ಅಶ್ಯತ್ಥ (ಅರಳಿ) ವೃಕ್ಷದ ಬು ಡಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ನೀರನ್ನೆರೆದು, ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆಯನ್ನು ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಅ ನೇಕ ಕುಲಗಳು ಪವಿತ್ರವಾಗುವವು. ಹಸುಗಳನ್ನು ತುರಿಸಿ ನವೆಯನ್ನು ಅಡಗಿಸುವುದರಿಂದಲೂ ಈ ಫಲವೇ ಉಂಟಾಗುವುದು. ಈ ಮಾಸದ ಲ್ಲಿ ಏಕ ಭಕ್ತವನ್ನೂ, ನಕ್ತವನ್ನೂ, ಯಾಚನೆಯನ್ನು ಬಿಡುವುದನ್ನೂ, ಇವುಗಳಲ್ಲೊಂದನ್ನಾಗಲಿ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಇಸ್ವಾರ್ಥ ಸಿದ್ಧಿಯಾಗುವುದು. ಈ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಅರವಟ್ಟಿಗೆಗಳನ್ನಿಡಿಸುವುದು, ದೇವರಿಗೆ ಸೋಮ ಸೂತ್ರವನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ಆಭಿಷೇಕ ಮಾಡುವುದು, ಬೀಸಣಿಗೆ, ಕೊಡಿ, ಪಾ ದರಕ್ಷೆ, ಚಂದನ, ವೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ದಾನ ಮಾಡುವುದು, ಇವುಗಳಿಂದ ಮಹಾ ಪುಣ್ಯವುಂಟಾಗುವುದು. (ಸೂಕ್ಷ್ಮನಸ್ಮಗಳು [ಮಲ್ಲುಬ ಟ್ಟಿ] ಚಂಬು, ಪಂಚಪಾತ್ರೆಯೊಡಲಾದ ನೀರಿನ ಪಾತ್ರೆಗಳು, ಹೂ ದೋಟಗಳು, ದ್ರಾಕ್ಷೆ, ಬಾಳೆ ಹಣ್ಣು, ಪಾನಕಗಳು ಇವುಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾದಾ ನ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ನಿರ್ದಯ ಸಿಂಧುವಿನಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ.) ಮೈಶಾಖವು ಮ ಲಮಾಸವಾಗಿದ್ದರೆ, ಕಾವ್ಯು ವ್ರತಗಳನ್ನು ಮಲಮಾಸದಲ್ಲಿ ಪೂರ್ತಿ

ಮಾಡ ಕೂಡದೆಂಬ ನಿಷೇಧವಿರುವುದರಿಂದ, ಎರಡು ಮಾಸಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ವೈಶಾಖ ಸ್ನಾನ, ಹವಿಸ್ಸಾನ್ನ ಭೋಜನ ಮೊದಲಾದ ನಿಯಮಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ನಡೆಯಿಸಬೇಕು. ಚಂದ್ರಾಯಣಾದಿ ವ್ರತಗಳನ್ನು ಮಲಮಾಸವಾದಾಗ್ಯೂ ಪೂರೆಯಿಸಬೇಕು. ವೈಶಾಖ ಶುದ್ಧ ತೃತೀಯೆಯಲ್ಲಿ ಗಂಗಾ ಸ್ನಾನವೂ, ಯವೆ (ಗೋಧಿಯಲ್ಲೊಂದು ಬಗೆ) ಯಿಂದ ಹೋಮ ಮಾಡುವುದೂ, ಸಕಲ ಪಾಪ ಪರಿಹಾರಕವಾದದ್ದು.

—ಅಕ್ಷಯ್ಯ ತೃತೀಯಾ—

ಯಕರೋತಿ ತೃತೀಯಾಯಾಂ ಕೃಷ್ಣಂ ಚಂದನ ಭೂಷಿತಂ |

ವೈಶಾಖಸ್ಯ ಸಿತೇ ಪಕ್ಷೇ ಸಯಾತ್ಯಚ್ಯುತಮಂದಿರಂ ||೧||

ಯಾವನು ವೈಶಾಖ ಶುದ್ಧ ತದಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ಚಂದನ ಗಂಧವನ್ನು ಲೇಪಿಸಿ ಪೂಜಿಸುವನೋ! ಅವನು ವೈಕುಂಠ ಲೋಕವನ್ನು ಸೇರುವನು. ||೧|| ಇದಕ್ಕೆ ಅಕ್ಷಯ್ಯ ತೃತೀಯೆ, ಎಂಬ ಹೆಸರು. (ಈ ತೃತೀಯೆಗೆ ಪೂರ್ವಾಹ್ನಿ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಇರಬೇಕು. ಪೂರ್ವಾಹ್ನಿವೆಂದರೆ ಎರಡಾಗಿ ಭಾಗಿಸಿದ ಅಹಃಪ್ರಮಾಣ ಸಂಖ್ಯೆಯ ಮೊದಲ ಭಾಗವು. ಎರಡು ದಿನಗಳಿಗೆ ಪೂರ್ವಾಹ್ನಿ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಇದ್ದಾಗ್ಯೂ ಎರಡನೆಯದನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಯುಗಾದಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಹೀಗೆಯೇ. ಶ್ರಾದ್ಧದಲ್ಲಿಯೂ ಪೂರ್ವಾಹ್ನಿ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯುಳ್ಳ ತದಿಗೆಯನ್ನೇ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು.

ಪೂರ್ವಾಹ್ನೇತು ಸದಾ ಕಾರ್ಯಾಶುಕ್ಲಾಮನು ಯುಗಾದಯಃ |

ದೈವೇ ಕರ್ಮಣಿ ಪಿತೃ ರೀಚ ಕೃಷ್ಣೇಚೈವಾ ಪರಾಹ್ನಿ ಕಾಃ ||

ಶುಕ್ಲಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ನಡೆಯಬೇಕಾದ ಮನ್ವಾದಿ, ಯುಗಾದಿ, ಮೊದಲಾದ ದೇವ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು, ಪಿತೃ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನೂ, ಪೂರ್ವಾಹ್ನಿ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯುಳ್ಳ ತಿಥಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಕೃಷ್ಣ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ಮೇಲ್ಕಂಡ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಅಪರಾಹ್ನಿ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯುಳ್ಳ ತಿಥಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಮಾಡಬೇಕು. ||

ವೈಶಾಖಸ್ಯ ತೃತೀಯಾಂಚ ಪೂರ್ವವಿದ್ಧಾಂಕರೋತಿವೈ |

ಹವ್ಯಂದೇವಾ ನಗೃಣಂತಿ ಕವ್ಯಂಚ ಪಿತರ ಸ್ತಥಾ ||

ವೈಶಾಖ ಶುದ್ಧ ತದಿಗೆ (ಅಕ್ಷಯ್ಯ ತೃತೀಯೆ) ಯನ್ನು ಪೂರ್ವಾ ವಿದ್ಧವಾದ (ದ್ವಿತೀಯಾ ವೇಧಿಯುಳ್ಳ, ಅಥವಾ ಅಪರಾಹ್ನಿ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯುಳ್ಳ)

ತಿಥಿಯಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ್ದೇ ಆದರೆ ಅಂತಹ ತಿಥಿಯಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ದೇವ ಕಾರ್ಯ ವನ್ನು ದೇವತೆಗಳೂ, ಶ್ರಾದ್ಧಾ ದಿಗಳನ್ನು ಏತೃಗಳೂ ಸ್ವೀಕರಿಸುವುದಿಲ್ಲ. (ಎಂದು ವ್ರತರಾಜ ಮತ್ತುನೀರ್ಣಯ ಸಿಂಧುಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ.)

ಈ ದಿನದಲ್ಲಿ ಜಪ, ಹೋಮ, ಪಿತೃತರ್ಪಣ, ದಾನ ಮೊದಲಾದುವುಗಳನ್ನು ಅಲ್ಪವಾಗಿ ಮಾಡಿದಾಗ್ಯೂ ಅಷ್ಟೆಯವಾಗುವುದು. ಈ ದಿನದಲ್ಲಿ ರೋಹಿಣೀ ನಕ್ಷತ್ರವೂ, ಬುಧವಾರವೂ ಕೂಡಿದರೆ ಮಹಾಪುಣ್ಯಪ್ರದವಾದದ್ದು. ಈ ದಿನದಲ್ಲಿ ಮಾಡಬೇಕಾದ, ಜಪ, ಹೋಮಾದಿಗಳಿಗೆ, ಮುಂದೆ ಹೇಳಹೋಗುವ, ಯುಗಾದಿಯಂತೆಯೇ ನಿರ್ಣಯವು, ಈ ತಿಥಿಯು ಕೃತಯುಗಕ್ಕೆ ಮೊದಲನೆಯದು. ಈ ದಿನದಲ್ಲಿ ಯುಗಾದಿ ಪ್ರಯುಕ್ತವಾಗಿ ಸಂಕಲ್ಪಶ್ರಾದ್ಧವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಶ್ರಾದ್ಧವನ್ನು ಮಾಡದ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ತಿಲತರ್ಪಣವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು, ಇಲ್ಲಿ ಶುಕ್ಲಯುಗಾದಿ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಪೂರ್ವಾಹ್ನದಲ್ಲಿ ಮಾಡಬೇಕು, ಆಗ ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗದಿದ್ದರೆ ಅಪರಾಹ್ನದಲ್ಲಾದರೂ ಮಾಡಬಹುದು. ಕೃಷ್ಣಯುಗಾದಿ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಏಪರಾಹ್ನದಲ್ಲಿ ಮಾಡಬೇಕೆಂಬುದೇ ಮೊದಲಾದ ಮನ್ವಾದಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವುದೇ ಇದಕ್ಕೂ ನಿರ್ಣಯವು. ಎರಡುಭಾಗವಾಗಿ ಭಾಗಿಸಿದ ಅಹಿಸ್ರಮಾಣದ ಗಳಿಗೆಯ ಒಂದು ಭಾಗಕ್ಕೆ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯು ಎರಡು ದಿನಗಳಿಗೂ ಇದ್ದರೆ ಮೂರುಮುಹೂರ್ತಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾದ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಿದ್ದರೆ ಎರಡನೆಯ ತಿಥಿಯನ್ನೂ, ಅದಕ್ಕೆ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿದ್ದಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆಯದನ್ನೂ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು.

ಮನ್ವಾದೌಚಯುಗಾದೌ ಚ ಗ್ರಹಣೇ ಚಂದ್ರಸೂರ್ಯಯೋಃ |

ವ್ಯತೀಪಾತೇವೈಧೃತೌಚ ತತ್ಕಾಲವ್ಯಾಪಿನೀಕ್ರಿಯಾ ||೧||

ಮನ್ವಾದಿ, ಯುಗಾದಿ, ಚಂದ್ರಸೂರ್ಯ ಗ್ರಹಣ, ವ್ಯತೀಪಾತ, ವೈಧೃತಿ, ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಮಾಡಬೇಕಾದ ಕರ್ಮಗಳಿಗೆ ಕರ್ಮಕಾಲವ್ಯಾಪ್ತಿಯಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿಕೊಂಡು ಆಯಾ ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು||೧|| ಎಂಬ ವಚನದಿಂದ ಸಂಪೂರ್ಣವ್ಯಾಪ್ತಿ ಇರಬೇಕೆಂದು ಹೇಳುವವಾಕ್ಯಗಳಿಗೆ ಅಪವಾದವು (ತಿರಸ್ಕಾರ) ವುಗುಟಾಗುವುದರಿಂದ ಶ್ರಾದ್ಧಾ ದಿಗಳನ್ನು ತೃತೀಯಾತಿಥಿಯ ಮಧ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿಯೇ ಮಾಡಬೇಕು. ' ಪುರುಷಾರ್ಥ

ಚಿಂತಾಮಣಿ, ಎಂಬ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಗಾಂಧರ್ವ, ಕುತುಪ, ರಾಹಿಣವೆಂಬ ಹೆಸರುಳ್ಳ ದಿನದ ಏಳು, ಎಂಟು, ಒಂಭತ್ತನೆಯ ಮುಹೂರ್ತಗಳು ಕ್ರಮವಾಗಿ (೧೪, ೧೬, ೧೮, ೧೯ಗಳಿಗಿಳು) ಯು ಗಾದಿಶ್ರಾದ್ಧಕ್ಕೆ ಕಾಲವಾಗಿರುವುದರಿಂದ, ಶುಕ್ಲಪಕ್ಷದಲ್ಲಾದರೆ ಮಧ್ಯಾಹ್ನದಲ್ಲಿ ಹದಿಮೂರನೆಯ ಗಳಿಗೆ ಮೊದಲೊಂಟು ಹದಿನೈದನೆಯ ಗಳಿಗೆ ಯು ಮುಗಿಯುವ ವರೆಗೆ (೨೧ಗಳಿಗೆ) ವ್ಯಾಪ್ತಿಯುಳ್ಳ ತಿಥಿಯಲ್ಲಿ ಶ್ರಾದ್ಧ ಮಾಡಬೇಕು. ಕೃಷ್ಣಪಕ್ಷದಲ್ಲಾದರೆ ಹದಿನಾರನೆಯ ಗಳಿಗೆ ಮೊದಲೊಂಟು ಮೂರುಗಳಿಗೆಗಳ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯುಳ್ಳ ತಿಥಿಯನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಈ ಎರಡು ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಮೂರು ಗಳಿಗೆಗಳ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಇದ್ದರೂ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಶುಕ್ಲಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಎರಡನೆಯ ತೃತೀಯನನ್ನೇ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು ಒಂದುವೇಳೆ ಎರಡನೆಯ ದಿನದಲ್ಲಿ ಹದಿಮೂರು ಗಳಿಗೆಗಳಿಗಿಂತ ಮುಂಜೆಯೇ ತೃತೀಯೆಯು ಮುಗಿದು ಹೋಗುವುದಾಗಿಯೂ, ಮೊದಲ ದಿನದಲ್ಲಿ ಹದಿಮೂರನೆಯ ಗಳಿಗೆ ಮೊದಲೊಂಟು ಮೂರುಗಳಿಗೆಗಳಾಗಲಿ ಅಥವಾ ಬಂದು ಭಾಗಕ್ಕಾಗಲಿ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯುಳ್ಳದ್ದಾಗಿಯೂ ಇರುವುದಾದರೆ, ಆಗ ಕರ್ಮಕಾಲವ್ಯಾಪ್ತಿಯೇ ಮುಖ್ಯವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಿರುವ ವಚನಗಳು ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಮೊದಲನೆಯ ದನ್ನೇ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾಯ್ತು. ಇದೇ ಯುಕ್ತವಾದದ್ದೆಂದು ತೋರುವುದು.

ಉದಕುಂಭದಾನವು.

ಈ ದಿನದಲ್ಲಿದೇವತೆಗಳನ್ನಾಗಲಿ, ಪಿತೃಗಳನ್ನಾಗಲಿ ಉದ್ದೇಶಿಸಿ ಉದಕುಂಭದಾನ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿದೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಶ್ರೀಪರಮೇಶ್ವರನು ಸುಪ್ರೀತನಾಗಿ ಉದಕುಂಭದಾನ ಕಲ್ಪದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಫಲವು ಲಭ್ಯವಾಗುವುದಕ್ಕೋಸ್ಕರವಾಗಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗೆ ಉದಕುಂಭದಾನ ಮಾಡುತ್ತೇನೆಂದು ಸುಕಲ್ಪಮಾಡಿ, ದಾರವನ್ನು ಸುತ್ತಿ ಗಂಧ ಪುಷ್ಪ ಫಲ, ಯವೆ, ಇವುಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಕಲಶವನ್ನೂ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣನನ್ನೂ ಪೂಜಿಸಿ “ಏಷಧರ್ಮಘಟೋದತ್ತೋ ಬ್ರಹ್ಮವಿಷ್ಣುಶಿವಾತ್ಮಕಃ | ಅಸ್ಯಪ್ರದಾನಾತ್ಸ ಕಲ್ಮಸಮಸಂತು ಮನೋರಥಾಃ ||೧||” ಬ್ರಹ್ಮ, ವಿಷ್ಣು, ಮಹೇಶ್ವರರಂಬ

ತ್ರಿಮೂರ್ತಿಗಳ ಸ್ವರೂಪವಾಗಿರುವ ಈ ಉದಕುಂಭವನ್ನು ಧರ್ಮಾರ್ಥವಾಗಿ ನಾನು ದಾನಮಾಡುತ್ತೇನೆ, ಇದರಿಂದ ನನ್ನ ಇಷ್ಟಾರ್ಥಗಳೆಲ್ಲವೂ ಸಿದ್ಧಿಸಲಿ ||೧|| ಎಂಬ ಮಂತ್ರವನ್ನು ಹೇಳಿ ದಾನಮಾಡಬೇಕು. ಪಿತೃಗಳನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸಿ ದಾನಮಾಡುವುದಾದರೆ ಪಿತೃಗಳಿಗೆ ಅಕ್ಷಯ್ಯತ್ಯಪ್ತಿಯುಂಟಾಗಲಿ. ಉದಕುಂಭದಾನಮಾಡುತ್ತೇನೆ ಎಂದು ಸಂಕಲ್ಪಮಾಡಿ ಪೂರೈದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದಂತೆಯೇ, ಕುಂಭವನ್ನೂ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣನನ್ನೂ ಪೂಜೆಮಾಡಿ, ಉದಕುಂಭದಲ್ಲಿ ಗಂಧ, ತಿಲ (ಎಳ್ಳು) ಫಲ, ಇವುಗಳನ್ನಿಟ್ಟು “ವಿಷಧ ರ್ತೃಘಟೋದತ್ತೋ ಬ್ರಹ್ಮವಿಷ್ಣುಶಿವಾತ್ಮಕಃ | ಅಸ್ಯಪ್ರದಾನಾತ್ತ್ಯಪ್ತಂ ತು ಪಿತರೋಪಿತಾಮಹಾಃ||೧|| ಗಂಧೋದಕತಿಲೈರ್ಮಿಶ್ರಂ ಸಾನ್ನಂ ಕುಂಭಂಫಲಾನಿತ್ವಿತಂ ಪಿತೃಭ್ಯಸ್ಸಂಪ್ರದಾಸ್ಯಾಮಿಹ್ಯಕ್ಷಯ್ಯ ಮುಪತಿಷ್ಠತು||” ತ್ರಿಮೂರ್ತಿರೂಪವಾದ ಈ ಉದಕುಂಭವನ್ನು ನಾನು ಧರ್ಮಾರ್ಥವಾಗಿ ಕೊಟ್ಟೆನು, ಈ ದಾನದಿಂದ ನಮ್ಮ ಪಿತೃವರ್ಗದವರೂ, ಪಿತಾಮಹವರ್ಗದವರೂ ತೃಪ್ತರಾಗಲಿ ||೧|| ಗಂಧ, ತಿಲ, ಉದಕ, ಅನ್ನ, ಇವುಗಳಿಂದ ಯುಕ್ತವಾಗಿ ಫಲಸಹಿತವಾಗಿರುವ ಈ ಉದಕುಂಭವನ್ನು ಪಿತೃಗಳನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸಿ ದಾನಮಾಡುತ್ತೇನೆ. ಇದರಿಂದ ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಶಾಶ್ವತವಾದ ಗತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯಲಿ ||೨|| ಎಂಬ ಮಂತ್ರಗಳಿಂದ ಕೊಡಬೇಕು. ಯುಗಾದಿಯಲ್ಲಿ ಸಮುದ್ರಸ್ನಾನವನ್ನು ಮಾಡುವುದು ಪುಣ್ಯಪ್ರದವಾದದ್ದು, ವೈಶಾಖದಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಮಾಸವಾದರೆ ಎರಡುಮಾಸಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಯುಗಾದಿಶ್ರಾದ್ಧವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಯುಗಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಉಪವಾಸಮಾಡುವುದರಿಂದ ಬಹಳ ಪುಣ್ಯವುಂಟು, ಯುಗಾದಿ, ಮನ್ವಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ರಾತ್ರಿಭೋಜನಮಾಡಿದರೆ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತರೂಪವಾಗಿ ‘ಅಭಿಸ್ವಪ್ನಿಷ್ಯತಿ’ ಎಂಬ ಋಕ್ಕನ್ನು ಜಪಮಾಡಬೇಕು. ಯುಗಾದಿ ಶ್ರಾದ್ಧವು ಲೋಪವಾದರೆ ಯುಗಾದಿಶ್ರಾದ್ಧ ಲೋಪದಿಂದುಂಟಾದ ದೋಷಪರಿಹಾರಕ್ಕಾಗಿ ‘ಋಗ್ವಿಧಾನದಲ್ಲಿ’ ಹೇಳಿರುವಂತೆ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆ, ಎಂದು ಸಂಕಲ್ಪಮಾಡಿ ‘ನಯಸ್ಯದ್ಯಾವಾ’ ಎಂಬ ಋಕ್ಕನ್ನು ನೂರುಸಾರಿ ಜಪಮಾಡಬೇಕು. ಎಲ್ಲಾ ಯುಗಾದಿಗಳಿಗೂ ಇದೇ ನಿರ್ಣಯವೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ಇಂತು ಅಕ್ಷಯ್ಯತ್ಯತಿಯಾ ನಿರ್ಣಯವು.

— ಪರಶುರಾಮಜಯಂತೀ —

ಈ ತೃತೀಯೇಯಲ್ಲಿಯೇ ಪರಶುರಾಮಜಯಂತಿಯು, ಇದಕ್ಕೆ ರಾತ್ರಿಯ ಮೊದಲನೆಯ ಯಾಮದ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯುಳ್ಳ ತಿಥಿಯನ್ನೇ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಮೊದಲನೆಯ ದಿನಕ್ಕೇನೇಮೊದಲ ಯಾಮದವ್ಯಾಪ್ತಿ ಇದ್ದರೆ ಮೊದಲನೆಯ ತಿಥಿಯನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಎರಡು ದಿನಗಳಲ್ಲಿಯೂ ರಾತ್ರಿಯ ಮೊದಲನೆಯ ಯಾಮವ್ಯಾಪ್ತಿಯು ಬಂದೇಸಮನಾಗಿ ಅಥವಾ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆಯಾಗಿದ್ದಾಗ್ಯೂ ಎರಡನೆಯದನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಈ ದಿನದ ಪ್ರದೋಷಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪರಶುರಾಮನನ್ನು ಪೂಜಿಸಿ, ಅರ್ಘ್ಯವನ್ನು ಕೊಡಬೇಕು. “ಜಮದಗ್ನೀಪುತ್ರವೀರಕ್ಷತ್ರಿಯಾಂತಕರಪ್ರಭೀಗೃಹಾಣಾಘ್ಯಮಯಾದತ್ತಂ ಕೃಪಯಾಪರಮೇಶ್ವರೇ||೧||” ಜಮದಗ್ನಿಮುಷಿಯ ಮಗನಾಗಿಯೂ, ಪರಾಕ್ರಮಶಾಲಿಯಾಗಿಯೂ, ಕ್ಷತ್ರಿಯಸಂಹಾರಕನಾಗಿಯೂ, ಪ್ರಭುವಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಪರಶುರಾಮನೇ ! ನಾನುಕೊಡುವ ಅರ್ಘ್ಯವನ್ನು ದಯೆಮಾಡಿ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವವನಾಗು||೧|| ಎಂಬುದು ಮಂತ್ರವು. ವೈಶಾಖ ಶುದ್ಧ ಸಪ್ತಮಿಯಲ್ಲಿ ಗಂಗೆಯೇತ್ವತಿಯು. ಮಧ್ಯಾಹ್ನವ್ಯಾಪ್ತಿಯುಳ್ಳ ಈ ಸಪ್ತಮಿಯಲ್ಲಿ ಗಂಗೆಯನ್ನು ಪೂಜಿಸಬೇಕು. ಎರಡು ದಿನಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಮಧ್ಯಾಹ್ನವ್ಯಾಪ್ತಿ ಇದ್ದರೆ ಮೊದಲನೆಯದನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. (ಈ ಸಪ್ತಮಿಗೆ ಮಧ್ಯಾಹ್ನವ್ಯಾಪ್ತಿ ಇರಬೇಕು. ಎರಡು ದಿನಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಮಧ್ಯಾಹ್ನವ್ಯಾಪ್ತಿ ಇದ್ದರೂ, ಎರಡು ದಿನಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೂ, ಎರಡು ದಿನಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸಮವಾಗಿ ಅಥವಾ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆ ಬಂದುಭಾಗಕ್ಕಾದರೂ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಇದ್ದಾಗ್ಯೂ ಯುಗ್ಮವಾಕ್ಯದಿಂದ ಮೊದಲನೆಯದನ್ನೇ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಎಂದು ನಿರ್ದಯಸಿಂಧುವಿನಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ.) “ವೈಶಾಖಮಾಸೇದ್ವಾದಶ್ಯಂ ಪೂಜಯೇನ್ಮಧುಸೂದನಂ | ಅಗ್ನಿಷ್ಟೋ ಮಮವಾಶ್ಲೋತಿಸೋಮಲೋಕಂಚಗಚ್ಛತಿ||೧||” ವೈಶಾಖಶುದ್ಧ ದ್ವಾದಶಿಯಲ್ಲಿ ವಿಷ್ಣುವನ್ನು ಪೂಜಿಸಿದರೆ ಅಗ್ನಿಷ್ಟೋಮಫಲವನ್ನು ಹೊಂದುವುದಲ್ಲದೆ ಚಂದ್ರಲೋಕವನ್ನು ಪಡೆವನು. ||೧|| (ವೈಶಾಖಶುದ್ಧ ದ್ವಾದಶಿಯಲ್ಲಿಯೋಗವಿಶೇಷವೊಂದುಂಟೆಂದು ಹೇಳುವುದಿಲ್ಲ ಹೇಳಿದೆ. “ಪಂಚಾನನಸ್ಥಾ ಗುರುಭೂಮಿಪುತ್ರೌ ಮೇಪೇರವಿಸ್ವೌದ್ಯದಿಶುಕ್ಲಪಕ್ಷೇ | ಪಾ

ಶಾಭಿಧಾನಾಕರಭೇಣ ಯುಕ್ತಾತಿಥಿವ್ಯತಿಪಾತ ಇತೀಹಯೋಗಃ ||
 ಅಸ್ತಿಂಸ್ತು ಗೋಭೂಮಿ ಹಿರಣ್ಯವಸ್ತ್ರ ದಾನೇನ ಸರ್ವಂಪರಿಹಾಯಪಾಪಂ |
 ಸುರತ್ಯಮಿಂದ್ರತ್ಯಮನಾಮಯತ್ವಂ ಮರ್ಮ್ಯಾಧಿಪತ್ಯಂಲಭತೇ ಮನು
 ಪ್ಯಃ||” ವೈಶಾಖಶುದ್ಧ ತದಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಸಿಹರಾಶಿಯಲ್ಲಿ ಗುರುವೂ, ಅಂಗಾ
 ರಕನೂ, ಮೇಷರಾಶಿಯಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯನೂ ಇದ್ದು, ಹಸ್ತನಕ್ಷತ್ರವೂ, ವೃತ್ತೀ
 ಪಾತಯೋಗವೂ ಸೇರಿದರೆ ‘ಪಾಶಯೋಗ’ ವೆಂಬ ಯೋಗವಿಶೇಷವುಂ
 ಟಾಗುವುದು ||೧|| ಈ ದಿನದಲ್ಲಿ ಗೋದಾನ, ಭೂದಾನ, ಹಿರಣ್ಯದಾನ,
 ವಸ್ತ್ರದಾನ, ಇವುಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಮನುಷ್ಯನು ದೇವತ್ವವ
 ನನ್ನೂ, ಇಂದ್ರತ್ಯನನ್ನೂ, ರೋಗಪರಿಹಾರವನ್ನೂ, ರಾಜತ್ವವನ್ನೂ,
 ಪಡೆವನು ಎಂಬುದಾಗಿ ಹೇಳುವುದರಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ ಎಂದು ನಿರ್ಣಯಸಿಂಧು
 ಕಾರನು ಹೇಳಿರುವನು).

—ನೃಸಿಂಹಜಯಂತೀಪ್ರಯೋಗವು—

ವೈಶಾಖಶುದ್ಧ ಚತುರ್ದಶಿಯು ನೃಸಿಂಹಜಯಂತಿ. ಇದಕ್ಕೆ ಸೂ
 ರ್ಯಾಸ್ತಮಯಕಾಲದ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಇರಬೇಕು. ಎರಡುದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಆವ್ಯಾ
 ಪ್ತಿ ಇದ್ದರೂ, ಅಥವಾ ಎರಡುದಿನಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೂ, ಎರಡನೆಯ
 ಚತುರ್ದಶಿಯನ್ನೇ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. (ಎರಡುದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಸಮಾನಕಾ
 ಲವ್ಯಾಪ್ತಿ ಇದ್ದರೂ ಪರದಿನವನ್ನೇ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ವೃತ್ತಾಸಕಾಲವುಳ್ಳ
 ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಇದ್ದರೆ ಹೆಚ್ಚಾದ ಕಾಲವ್ಯಾಪ್ತಿ ಎಂದಿಗೆ ಇದ್ದರೆ ಆ ದಿನವನ್ನು
 ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಎರಡು ದಿನಗಳಲ್ಲಿಯೂ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಎರಡನೆಯ
 ದಿನದಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯಕಾಲಕ್ಕಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಗೌಣಕಾಲಕ್ಕಾದರೂ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಇರು
 ವುದರಿಂದಲೂ, ಮೊದಲಿನ ದಿನದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರಿಂದಲೂ ಪರದಿನವನ್ನೇ ಗ್ರಹಿಸ
 ಬೇಕು. ಎಂದು ವ್ರತರಾಜಾದಿಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ಈ ದಿನದಲ್ಲಿ ಸ್ವಾತೀ
 ನಕ್ಷತ್ರ, ಶವಿವಾರ, ಮೊದಲಾದವುಗಳು ಸೇರಿದ್ದರೆ ಬಹಳ ಪ್ರಶಸ್ತವಾದದ್ದು.
 (ಆದರೆ ಈ ದಿನದಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧ, ಸೌಭಾಗ್ಯ, ಯೋಗಗಳೂ, ವಣಿಜವೆಂಬ
 ಕರಣವೂ, ಸೇರಬೇಕಾದರೆ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ದೈವಯೋಗವಿರಬೇಕಲ್ಲದೆ
 ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಸಿಕ್ಕಲಾರದು. ಎರಬಿಡೇ ಮೊದಲಾಗಿ ನಿರ್ಣಯಸಿಂ
 ಧುಕಾರನು ಹೇಳಿರುವಂತೆ ಗ್ರಹಿಸತಕ್ಕದ್ದು.) ವ್ರತಪ್ರಯೋಗವು—

ತ್ರಯೋದಶಿಯಲ್ಲಿ ಏಕಭಕ್ತವಾಡಿ ಚತುರ್ದಶಿಯ ಮಧ್ಯಾಹ್ನದಲ್ಲಿ ಎಳ್ಳಿನಿಂದಲೂ, ನೆಲ್ಲಿಯ ಚಟ್ಟಿನಿಂದಲೂ ಸ್ನಾನಮಾಡಿ, “ಉಪೋಷ್ಯೇ ಹಂ ನಾರಸಿಂಹ ಭುಕ್ತಿಮುಕ್ತಿಫಲಪ್ರದ | ಶರಣಂ ತ್ವಾಂ ಪ್ರಪನ್ನೋ ಸ್ತಿ ಭಕ್ತಿಂ ಮೇ ನೃಹರೇ ದಿಶ ||೧|| ” ಭುಕ್ತಿಮುಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಕೊಡತಕ್ಕ ಎಲೈ ನರಸಿಂಹಸ್ವಾಮಿಯೇ ! ನಾನು ಈದಿನ ಉಪವಾಸಮಾಡುತ್ತೇನೆ. ನಿನ್ನನ್ನು ಮರೆಹೊಕ್ಕಿರುವ ನನಗೆ ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ದೃಢವಾದ ಭಕ್ತಿಯನ್ನುಂಟುಮಾಡು || ೧ || ಎಂಬ ಈಮಂತ್ರದಿಂದ ವ್ರತಕ್ಕೆ ಸಂಕಲ್ಪಮಾಡಿ, ಆಚಾರ್ಯನಿಗೆ ವರಣ ಕೊಟ್ಟು, ಧಾನ್ಯರಾಶಿಯನ್ನು ಮಾಡಿ, ಅದರ ಮೇಲೆ ಜಲಪೂರ್ಣಕುಂಭವನ್ನು ಸ್ಥಾಪನೆಮಾಡಿ, ಅದರಲ್ಲಿ ಚೆನ್ನದ ಲಕ್ಷ್ಮೀನರಸಿಂಹಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನು ಹಾಕಿ ಅದರಲ್ಲಿ ದೇವರನ್ನು ಆವಾಹನಮಾಡಿ, ಪೋಡಶೋಪಚಾರಪೂಜೆಮಾಡಿ, ಅರ್ಘ್ಯವನ್ನು ಕೊಡಬೇಕು. “ಪರಿತ್ರಾಣಾಯ ಸಾಧೂನಾಂ ಜಾತೋ ವಿಷ್ಣೋ ನೃಕೇಸರೀ | ಗೃಹಾಣಾಘ್ಯಂ ಮಯಾ ದತ್ತಂ ಸಲಕ್ಷ್ಮೀಸೃಹರಿ ಸ್ವಯಂ ||೧|| ” ಎಲೈ ಮಹಾವಿಷ್ಣುವೇ ! ನೀನು ಸಜ್ಜನರನ್ನು ಪರಿಪಾಲಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಅವತಾರಮಾಡುವವನಾಗಿದ್ದೀಯೆ. ಲಕ್ಷ್ಮೀಸಮೇತನಾಗಿರುವ ನಿನಗೆ ನಾನು ಅರ್ಘ್ಯಪ್ರದಾನಮಾಡುವೆನು ಸ್ವೀಕರಿಸು || ೧ || ಎಂಬ ಮಂತ್ರದಿಂದ ಅರ್ಘ್ಯವನ್ನು ಕೊಡಬೇಕು. ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಜಾಗರಣೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ ಬೆಳಗಿನಲ್ಲಿ ದೇವರಿಗೆ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ, ವಿಸರ್ಜನೆಮಾಡಿ, ಆಚಾರ್ಯರಿಗೆ ಗೋದಾನಸಹಿತವಾಗಿ ಪ್ರತಿಮಾದಾನವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ದಾನಮಂತ್ರವು—“ನರಸಿಂಹಾಚ್ಯುತಗೋವಿಂದ ಲಕ್ಷ್ಮೀಕಾಂತ ಜಗತ್ಪತೇ | ಅನೇನಾರ್ಚಾಪ್ರದಾನೇನ ಸಫಲಾಃ ಸ್ಯುರ್ಮನೋರಥಾಃ ||೧|| ” ಶಾಶ್ವತನಾಗಿಯೂ, ವೇದವೇದ್ಯನಾಗಿಯೂ, ಲಕ್ಷ್ಮೀಪತಿಯಾಗಿಯೂ, ಜಗದ್ಗಡೆಯನಾಗಿಯೂ, ಇರುವ ನರಸಿಂಹಸ್ವಾಮಿಯೇ ! ಈ ಪ್ರತಿಮಾದಾನದಿಂದ ನನ್ನ ಇಷ್ಟಾರ್ಥಗಳೆಲ್ಲವೂ ಕೈಗೂಡಲಿ || ೧ || ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯು—“ಮದ್ವಂಶೇ ಯೇ ನರಾ ಜಾತಾ ಯೇ ಜನಿಷ್ಯಂತಿ ಚಾಪರೇ | ತಾಂ ಸ್ತಾನುದ್ಧರ ದೇವೇಶ ದುಸ್ತುರಾಧ್ಯವಸಾಗರಾತ್ ||೧|| ಪಾತಕಾರ್ಣವಮಗ್ನಸ್ಯ ವ್ಯಾಧಿದುಃಖಾಂಬುವಾರಿಧೇಃ | ನೀಚೈಕ್ಷ್ಣ ಪರಿ

ಭೂತಸ್ಯ ಮಹಾದುಃಖಾಗತಸ್ಯ ಮೇ || ೨ || ಕರಾವಲಂಬನಂ ದೇಹಿ
 ಶೇಷಶಾಯಿಃ ಜಗತ್ಪತೇ | ಶ್ರೀನೃಸಿಂಹ ರಮಾಕಾಂತ ಭಕ್ತಾನಾಂ ಭ
 ಯನಾಶನ || ೩ || ಕ್ಷೀರಾಂಬುಧಿನಿವಾಸಸ್ತ್ವಂ ಚಕ್ರಪಾಣೇ ಜನಾ
 ದನ | ವ್ರತೇನಾನೇನ ದೇವೇಶ ಭುಕ್ತಿಮುಕ್ತಿಪ್ರದೋ ಭವ || ೪ ||
 ಎಲೈ ದೇವದೇವನಾದ ನರಸಿಂಹನೇ ! ನಮ್ಮ ವಂಶದಲ್ಲಿ ಈಗ ಹುಟ್ಟಿ
 ಗುವ ಜನಗಳನ್ನೂ, ಮುಂದೆ ಹುಟ್ಟುವ ಜನಗಳನ್ನೂ, ಈ ಸಂಸಾರ
 ವೆಂಬ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಸಮುದ್ರದಿಂದ ದಾಟಿಸುವವನಾಗು ||೧|| ಪಾಪ
 ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿದವನಾಗಿಯೂ, ರೋಗದುಃಖಗಳೆಂಬ ನೀರುಳ್ಳ
 ಸಮುದ್ರದಂತಿರುವನಾಗಿಯೂ, ಅಲ್ಪರಿಂದ ತಿರಸ್ಕಾರವನ್ನು ಪಡೆದವ
 ನಾಗಿಯೂ, ಸಂಕಟಪಡುತ್ತಿರುವ ನನಗೆ || ೨ || ಶೇಷಶಾಯಿಯಾ
 ಗಿಯೂ, ಜಗತ್ಪತಿಯಾಗಿಯೂ, ಲಕ್ಷ್ಮೀಪತಿಯಾಗಿಯೂ, ಭಕ್ತರಿಗುಂ
 ಟಾಗುವ ಭೀತಿಗಳನ್ನು ನಿವಾರಣೆಮಾಡುವವನಾಗಿಯೂ, ನರಸಿಂಹನಾ
 ಗಿಯೂ ಇರುವ ನೀನು ಕಯ್ಯಾಡನ್ನು ಕೊಡುವವನಾಗು ||೩|| ಚಕ್ರ
 ವನ್ನು ಧರಿಸಿ ದುಷ್ಟಸಂಹಾರಕನಾಗಿ ಕ್ಷೀರಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ವಾಸಮಾಡು
 ತ್ತಿರುವ ದೇವೋತ್ತಮನಾದ ನರಸಿಂಹನೇ ! ನಾನು ಮಾಡುವ ವ್ರತ
 ದಿಂದ ಸಂತುಷ್ಟನಾಗಿ, ಇಹಪರಲೋಕಗಳ ಸುಖಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು
 ಕಾಪಾಡು || ೪ || ಎಂದು ಪ್ರಾರ್ಥನೆಮಾಡಬೇಕು. ಅನಂತರದಲ್ಲಿ
 ತಿಥಿಯ ಕೊನೆಯ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮಣರೊಡನೆ ಪಾರಣೆಯನ್ನು ಮಾಡ
 ಬೇಕು. ಮೂರು ಯಾಮಗಳಮೇಲೆ ಬರುವ ಚತುರ್ದಶಿಯಾಗಿದ್ದರೆ
 ಪೂರ್ವಾಹ್ನದಲ್ಲಿ (ಬೆಳಗಿನಲ್ಲಿ) ಯೇ ಪಾರಣೆಮಾಡಬೇಕು. ಪಾರ್ಣಮಿ
 ಯಲ್ಲಿ ಅನ್ನದೊಡನೆ ಉದಕುಂಭದಾನಮಾಡಿದರೆ ಗೋದಾನಫಲವುಂಟಾ
 ಗುವುದು. ಚಿನ್ನ, ಎಳ್ಳು, ಇವುಗಳೊಡನೆ ಹನ್ನೆರಡು ಉದಕುಂಭದಾನ
 ಮಾಡಿದರೆ ಬ್ರಹ್ಮಹತ್ಯಾದೋಷವು ಪರಿಹಾರವಾಗುವುದು. ಮತ್ತು
 ವಿಧ್ಯುಕ್ತವಾಗಿ ಕೃಷ್ಣಾಜಿನ ದಾನಮಾಡಿದರೆ ಭೂದಾನಫಲವುಂಟು.

—ತಿಲಾಜಿನಾದಿ ದಾನಗಳು—

ಚಿನ್ನ, ಎಳ್ಳು, ಜೇನುತುಪ್ಪ, ತುಪ್ಪ, ಇವುಗಳೊಡನೆ ಕೃಷ್ಣಾಜಿನ
 ದಾನಮಾಡಿದರೆ ಸಮಸ್ತ ಪಾಪಗಳೂ ಪರಿಹಾರವಾಗುವುವು. ಈ ದಿನ

ದಲ್ಲಿ ಎಳ್ಳನ್ನು ತಿರುವಿ ತಲೆಗೆ ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಸ್ನಾನಮಾಡುವುದು. ಎಳ್ಳು ನಿಂದ ಹೋಮಮಾಡುವುದು, ಎಳ್ಳುತುಂಬಿದ ಪಾತ್ರೆಯನ್ನು ದಾನಮಾಡುವುದು, ಎಳ್ಳುಣ್ಣೆಯದೀಪ ದಾನಮಾಡುವುದು, ಪಿತೃಗಳಿಗೆ ತಿಲತರ್ಪಣಮಾಡುವುದು. ಜೇನುತುಪ್ಪದೊಡನೆ ಎಳ್ಳನ್ನು ದಾನಮಾಡುವುದು. ಇವೆಲ್ಲವೂ ಮಹಾಫಲವನ್ನುಂಟುಮಾಡತಕ್ಕವು. ತಿಲದಾನಕ್ಕೆ ಮಂತ್ರವು- “ತಲಾವೈಸೋಮದೈವತ್ಯಾಃ ಸುರೈಃಸೃಷ್ಟ್ವಸ್ತು ಗೋಸವೇ | ಸ್ವರ್ಗಪ್ರದಾಸ್ತ್ಯಂತಪ್ರಾಶ್ಚತೇಮಾಂ ರಕ್ಷಂತುಸಿತ್ಯಶಃ ||೧||” ದೇವತೆಗಳು ಗೋಯಜ್ಞಾರ್ಥವಾಗಿ ಸೃಷ್ಟಿಸಿರುವ ಸೋಮದೇವತಾಕವಾಗಿಯೂ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವುಳ್ಳದ್ದಾಗಿಯೂ, ಸ್ವರ್ಗಲೋಕವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಡುವುದಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಈ ಎಳ್ಳು ಸರ್ವದಾ ನನ್ನನ್ನು ಕಾಪಾಡಲಿ||೧||ವೈಶಾಖಶುದ್ಧ ದ್ವಾದಶಿ ಅಥವಾ ಪೌರ್ಣಮಿಯಲ್ಲಿ ವೈಶಾಖಸ್ನಾನವನ್ನೂ, ಉದ್ಯಾಪನೆಯನ್ನೂ ಮಾಡಬೇಕು. ಏಕಾದಶಿ ಅಥವಾ ಪೌರ್ಣಮಿಯಲ್ಲಿ ಉಪೋಷ್ಯಮಾಡಿ ಕಲಶಸ್ಥಾಪನೆಮಾಡಿ ಅದರಲ್ಲಿ ಚಿನ್ನದ ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣ ಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನಿಟ್ಟು ಪೂಜೆಮಾಡಿ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಜಾಗರಣೆಮಾಡಿ ಬೆಳಗಿನಲ್ಲಿ ನವಗ್ರಹಾರಾಧನೆಮಾಡಿ ಪಾಯಸದಿಂದಾಗಲಿ, ತಿಲಾಜ್ಯಗಳಿಂದಾಗಲಿ, ಯವೆಯಿಂದಾಗಲಿ ನೂರೆಂಟುಹೋಮಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ‘ಪ್ರತದ್ವಿಷ್ಟುಃ’ ಅಥವಾ ‘ಇದಂವಿಷ್ಟುಃ’ ಎಂಬುದೇ ಹೋಮಮಂತ್ರವು. ಹೋಮವು ಸಾಂಗವಾಗುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಗೋದಾನ, ಎಕ್ಕಡ, ಜೋಡು, ಭತ್ರ, ಬೀಸಣಿಗೆ, ಉದಕುಂಭ, ಶಯ್ಯಾ, ಮೊದಲಾದ ದಾನಗಳನ್ನೂ ಮಾಡಬೇಕು. ಇಷ್ಟು ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಶಕ್ತಿ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಎಳ್ಳನ್ನಮೊದಲಾದ ಅನ್ನಗಳಿಂದ ಹತ್ತು ಜನ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಭೋಜನ ಮಾಡಿಸಬೇಕು. ಈ ಪಾರ್ಣಮಾಸ್ಯ ಮೊದಲೊಂದು ಜ್ಯೇಷ್ಠಶುದ್ಧ ಏಕಾದಶಿಯವರೆಗೆ ಜಲಾಧಿವಾಸಮಾಡಿಸಿ ವಿಷ್ಣುವಿಗೆ ಪೂಜೆಮನ್ನೂ, ಉತ್ಸವವನ್ನೂ ಮಾಡಬೇಕು. ವೈಶಾಖದ ಅಮಾವಾಸ್ಯೆಗೆ ‘ಭಾವುಕಾ’ ಎಂಬ ಹೆಸರು. ಮರುದಿನಕ್ಕೆ ‘ಕರಿ’ ಎಂಬಹೆಸರು. ಈ ಎರಡುದಿನಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಶುಭಕಾರ್ಯಗಳೊಂದನ್ನೂ ಮಾಡಕೂಡದು. ಇಂತು ವೈಶಾಖಮಾಸಕ್ಕೆ ತ್ಯಾಗದ್ದೇಶವು.

ಪ್ರವಾಗಿರುವ ಮೂರು ವಿಧವಾದ ಕಾಯಿಕ (ದೇಹಸಂಬಂಧ), ನಾಲು ಬಗೆಯಾದ ವಾಚಕ (ಮಾತಿನ ಸಂಬಂಧ), ಮೂರು ಮಾನಸಿಕ (ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಎಣಿಸಿದ್ದು) ಗಳೆಂಬ, ಸ್ಕಾಂದಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಪ್ರಕಾರವಾದ ಹತ್ತು ವಿಧವಾದ ಪಾಪಗಳು ನಿವಾರಣೆಯಾಗಿ, ಮೂರು ಸಾವಿರದ ಮುನ್ನೂರುಮಂದಿ (ತ್ರಯಸ್ತಿಂಶಚ್ಚತ) ನಮ್ಮ ಪಿತೃಗಳು ಮುಕ್ತರಾಗಿ, ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕವನ್ನು ಹೊಂದಬೇಕು. ಎಂಬಿದೇ ಮೊದಲಾದ ಸತ್ಪಲವನ್ನು ಪಡೆಯುವುದಕ್ಕಾಗಿ, ಜ್ಯೋಷ್ಠಶುದ್ಧ ದಶಮಾಬುಧವಾರ ಹಸ್ತನಕ್ಷತ್ರ, ಗರಕರಣ, ವೃತ್ತೀಪಾತ, ಆನಂದಯೋಗ, ಕನ್ಯಾರಾಶಿಗತ ಚಂದ್ರ, ವೃಷಭರಾಶಿಗತ ಸೂರ್ಯ, ಇವುಗಳೆಂಬ ಹತ್ತು ಬಗೆಯ ಯೋಗಗಳುಳ್ಳ ಈ ಪರ್ವಕಾಲದಲ್ಲಿ, ನಾನು ಈ ಮಹಾನದಿಯಲ್ಲಿ ಯಥಾಶಕ್ತಿಯಾಗಿ, ಸ್ನಾನ, ತೀರ್ಥಪೂಜೆ, ಪ್ರತಿಮೆಯಲ್ಲಿ ಜಾಹ್ನು ವೀಪೂಜೆ, ತಿಲಾದಿದಾನಗಳು, ಮೂಲಮಂತ್ರಜಪ, ಆಚ್ಯಹೋಮ, ಇವುಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತೇನೆ, ಎಂದು ಸಂಕಲ್ಪಮಾಡಿ, ವಿಧ್ಯುಕ್ತವಾಗಿ ಹತ್ತು ಸಾರಿ ಸ್ನಾನಮಾಡಿ, ನೀರಿನಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಮುಂದೆ ಹೇಳಿರುವ ಗಂಗಾಸ್ತೋತ್ರವನ್ನು ಹತ್ತು ಸಾರಿ ಅಥವಾ ಒಂದು ಸಾರಿಯಾದರೂ ಪಾರಾಯಣಮಾಡಿ ಧಾತವಸ್ತ್ರವನ್ನು ಧರಿಸಿ, ಪಿತೃತರ್ಪಣದವರೆಗಿನ ನಿತ್ಯಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡಿ, ತೀರ್ಥಪೂಜೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ, ತುಪ್ಪದಲ್ಲಿ ಕಲಸಿದ ಹತ್ತು ಸೇರಕರಿಯ ಎಳ್ಳನ್ನು, ಬೊಗಸೆಯಲ್ಲಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ತೀರ್ಥದಲ್ಲಿ ಹಾಕಿ, ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಅಕ್ಕಿಯ ಹಿಟ್ಟಿಗೆ ಬೆಲ್ಲವನ್ನು ಹಾಕಿ ಕಲಸಿ ಉಂಡೆಮಾಡಿ, ಹತ್ತು ಉಂಡೆಗಳನ್ನು ತೀರ್ಥದಲ್ಲಿ ಹಾಕಬೇಕು. ಆಮೇಲೆ ಗಂಗಾನದಿಯ ದಡದಲ್ಲಿ ತಾಮ್ರದ, ಅಥವಾ ಮಣ್ಣಿನ, ಕಲಶವನ್ನು ಇಟ್ಟು, ಅದರಲ್ಲಿ ಚಿನ್ನದ ಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನು ಹಾಕಿ, ಅದರಲ್ಲಿ ಗಂಗೆಯನ್ನು ಆವಾಹನೆ ಮಾಡಬೇಕು. ಅದಕ್ಕೆ ಮಂತ್ರವು ಭಗವತ್ಯೈನಮಃ, ದಶಪಾಪಹರಾ ಯೈನಮಃ, ಗಂಗಾಯೈನಮಃ, ನಾರಾಯಣೈನಮಃ, ರೇವತೈನಮಃ, ಶಿವಾಯೈನಮಃ, ದಕ್ಷಾಯೈನಮಃ, ಅಮೃತಾಯೈನಮಃ, ವಿಶ್ವರೂಪಿಣೈನಮಃ, ನಂದಿನೈನಮಃ. ಇದು ಸ್ಮರಿಯರೇ ಮೊದಲಾದ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಸಾಮಾನ್ಯವಾದ ಮಂತ್ರವು, ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗೆ ಮಾತ್ರವಾದರೆ ಓಂ ನಮಶ್ಚಿವಾಯೈ, ನಾರಾಯಣೈ, ದಶಹರಾ

ಯೈ, ಗಂಗಾಯೈ ಸ್ವಾಹಾ ಎಂಬ ಇಷ್ಟತ್ತು ಅಕ್ಷರಗಳುಳ್ಳ ಮಂತ್ರವನ್ನೂ ಹೇಳಿ, ಗಂಗೆಯನ್ನು ಆವಾಹನೆ ಮಾಡಬೇಕು. ಮತ್ತು ಅದರಲ್ಲಿ ವಿಷ್ಣುವನ್ನೂ, ಈಶ್ವರನನ್ನೂ, ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನೂ, ಸೂರ್ಯನನ್ನೂ, ಭಗೀರಥನನ್ನೂ, ಹಿಮಾಲಯವನ್ನೂ, ನಾಮಮಂತ್ರಗಳಿಂದ ಆವಾಹನೆ ಮಾಡಬೇಕು, ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ ಮೂಲಮಂತ್ರವನ್ನು ಹೇಳಿ, ನಾರಾಯಣ, ರುದ್ರ, ಬ್ರಹ್ಮ, ಸೂರ್ಯ, ಭಗೀರಥ, ಹಿಮಾಚಲಗಳಿಂದ ಸಹಿತವಾದ ಗಂಗೆಗೆ ಆಸನವನ್ನು ಸಮರ್ಪಿಸುವೆನು. ಎಂಬುದೇ ಮೊದಲಾದ ಪೋಡಶೋಪಚಾರದಿಂದ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಹತ್ತುಬಗೆಯ ಹೂಗಳಿಂದ ಪೂಜಿಸಿದಶಾಂಗ ಧೂಪವನ್ನೂ, ಹತ್ತು ದೀಪಗಳನ್ನೂ, ಹತ್ತು ವಿಧವ ನೈವೇದ್ಯಗಳನ್ನೂ, ತಾಂಬೂಲವನ್ನೂ, ದಕ್ಷಿಣೆಗಳನ್ನೂ ಸಮರ್ಪಿಸಿ, ಹತ್ತು ಹಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಅರ್ಪಣೆಮಾಡಬೇಕು. ಪೂಜೆಯು ಮುಗಿದ ಮೇಲೆ ಹತ್ತು ಮಂದಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಪ್ರತಿಬಬ್ಬರಿಗೂ ಹದಿನಾರು ಮುಷ್ಟಿ (ಹಿಡಿ) ಎಳ್ಳನ್ನೂ, ಯವೆಯನ್ನೂ, ದಕ್ಷಿಣೆ ಸಹಿತವಾಗಿ ದಾನಮಾಡಬೇಕು. ಆಮೇಲೆ ಹತ್ತು ಗೋವುಗಳನ್ನು ಅಥವಾ ಒಂದು ಗೋವನ್ನಾದರೂ ದಾನಮಾಡಬೇಕು. ಚಿನ್ನದಿಂದಾಗಲಿ, ಬೆಳ್ಳಿಯಿಂದಾಗಲಿ, ಅಥವಾ ಹಿಟ್ಟಿನಿಂದಾಗಲಿ, ಮಿಾನು, ಏಡಿ, ಕಪ್ಪೆ ಇವುಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಪೂಜಿಸಿ ತೀರ್ಥದಲ್ಲಿ ಬಿಡಬೇಕು. ಹೀಗೆಯೇ ನೀರಮೇಲೆ ದೀಪಗಳನ್ನು ತೇಲ ಬಿಡಬೇಕು. ಜಪಗಳನ್ನೂ, ಹೋಮವನ್ನೂ ಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿದ್ದರೆ ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿರುವ ಮೂಲಮಂತ್ರವನ್ನು ಐದು ಸಾವಿರಸಾರಿ ಜಪಮಾಡಬೇಕು. ಜಪದ ಹತ್ತರಷ್ಟು ಹೋಮವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಅಥವಾ ಶಕ್ತ್ಯನುಸಾರವಾಗಿಯಾದರೂ ಜಪವನ್ನೂ ಹೋಮವನ್ನೂ ಮಾಡಬೇಕು. ದಶಹರಾವ್ರತಾಙ್ಗವಾಗಿ ಹೋಮವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತೇನೆಂದು ಸಂಕಲ್ಪವಾಡಿ, ಸ್ಥಂಡಿಲದಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪನೆ ಮಾಡಿ, ಅನ್ವಾಧಾನದಲ್ಲಿ 'ಅಗ್ನೀಷೋಮಾಚಕ್ಷುಷೀ ಆಜ್ಯೇನ' ಎಂಬುವವರೆಗೂ ಹೇಳಿ, "ಶ್ರೀಗಂಗಾಂ ಅಮುಕಸಂಖ್ಯಯಾ ಆಜ್ಯೇನ ನಾರಾಯಣಾಡಿ ಪಡ್ಡೇ ವತಾಃ ಏಕೈಕಯಾ ಆಜ್ಯಾಹುತ್ಯಾ" ಅಂದರೆ ಗಂಗೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಇಷ್ಟು ಸಂಖ್ಯೆಗಳಂಥ ಆಜ್ಯಾಹುತಿಯನ್ನೂ, ನಾರಾಯಣ ಮೊದಲಾದ

ಆರು ಜನದೇವತೆಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಒಂದೊಂದು ಆಜ್ಞಾಹುತಿಗಳಿಂದಲೂ (ಹೋಮಮಾಡುತ್ತೇನೆಂದು ಹೇಳಿ) “ಶೇಷೇಣಸ್ವಿಷ್ಟಕೃತಮಿಧ್ಮಸನ್ನಹನೇನ” ಮೊದಲಾಗಿ ಅನ್ವಾಧಾನವನ್ನು ಪೂರಯಿಸಿ, ಪ್ರೋಕ್ಷಣ್ಯಾದಿ ಆರುಪಾತ್ರಗಳನ್ನು ಆಸಾದನೆಮಾಡಿ, ಆಜ್ಞಸಂಸ್ಕಾರಮಾಡಿ, ಅನ್ವಾಧಾನದಂತೆ ಹೋಮಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಮಾಡಿ ಪೂರಯಿಸಬೇಕು. ಹತ್ತುಜನ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೂ, ಸುವಾಸಿನಿಯರಿಗೂ ಭೋಜನಮಾಡಿಸಬೇಕು. ಪ್ರತಿ ಪತ್ತನ್ನು ಮೊದಲುಮಾಡಿಕೊಂಡು ಸ್ನಾನಾದಿಯಾಗಿ ಪೂಜೆಯು ಪೂರಯಿಸುವವರೆಗೂ ಯಥಾ ವಿಧಿಯಾಗಿ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಕೆಲವರು. ಸ್ಕಾಂದಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಸ್ತೋತ್ರವು ಯಾವುದೆಂದರೆ
 —ಗಂಗಾಸ್ತೋತ್ರವು.—

ಬ್ರಹ್ಮೋವಾಚ-ನಮಶ್ಚಿವಾಯೈ ಗಂಗಾಯೈ ಶಿವದಾಯೈ ನಮೋ ನಮಃ | ನಮಸ್ತೇರುದ್ರರೂಪಿಣ್ಯೈಶಾಂಕರ್ಷ್ಯತೇನಮೋನಮಃ ||೧||
 ನಮಸ್ತೇವಿಶ್ವರೂಪಿಣ್ಯೈಬ್ರಹ್ಮಮೂರ್ತ್ಯೈನಮೋನಮಃ | ಸರ್ವದೇವಸ್ವರೂಪಿಣ್ಯೈ ನಮೋಭೇಷಜಮೂರ್ತಯೇ ||೨|| ಸರ್ವಸ್ಯ ಸರ್ವವ್ಯಾಧೀನಾಂಭಿಷಕ್ ಶ್ರೇಷ್ಠೈನಮೋಸ್ತುತೇ | ಸ್ಥಾನುಜಂಗಮಸಂಭೂತವಿಷಹನ್ತ್ವೈನಮೋನಮಃ ||೩|| ಭೋಗೋಪಭೋಗದಾಯಿಸ್ಯೈ ಭೋಗವತ್ಯೈನಮೋನಮಃ | ಮಂದಾಕಿನೈನಮಸ್ತೇಸ್ತು ಸ್ವರ್ಗದಾಯೈನಮಸ್ಸದಾ ||೪|| ನಮಸ್ತ್ರಲೋಕ್ಯಭೂಷಾಯೈಜಗದ್ಧಾತ್ರೈ ನಮೋನಮಃ | ನಮಸ್ತಿಶುಕ್ಲಸಂಸ್ಥಾಯೈ ತೇಜೋವತ್ಯೈನಮೋನಮಃ ||೫|| ಸಂದಾಯೈಲಿಂಗಧಾರಿಣ್ಯೈ ನಾರಾಯಣ್ಯೈ ನಮೋನಮಃ | ನಮಸ್ತೇ ವಿಶ್ವಮುಖ್ಯಾಯೈರೇವತ್ಯೈತೇ ನಮೋನಮಃ ||೬|| ಬೃಹತ್ಯೈತೇನಮಸ್ತೇಸ್ತು ಲೋಕಧಾತ್ರೈನಮೋನಮಃ | ನಮಸ್ತೇವಿಶ್ವಮಿತ್ರಾಯೈನಂದಿನೈತೇ ನಮೋನಮಃ ||೭|| ಪೃಥ್ವೈಶಿವಾಮೃತಾಯೈಚ ಸುವೃಷಾಯೈನಮೋನಮಃ | ಶಾಂತಾಯೈಚವರಿಷ್ಠಾಯೈ ವರದಾಯೈ ನಮೋನಮಃ ||೮|| ಉಸ್ರಾಯೈ ಸುಖದೋಗ್ಧ್ರೈಚಸಂಜೀವಿನೈನಮೋನಮಃ | ಬ್ರಹ್ಮಿಷ್ಠಾಯೈ ಬ್ರಹ್ಮದಾಯೈ ದುರಿತಕ್ಷೈನಮೋನಮಃ ||೯|| ಪ್ರಣತಾರ್ತಿಪ್ರಭಂಜಿನೈಜಗನ್ಮಾತ್ರೇ ನಮೋಸ್ತು

ತೇ | ಸರ್ವಾಪತ್ಯಕ್ರಿಸಿಪ್ತಾಯೈ ಮಜ್ಜಲಾಯೈ ನಮೋನಮಃ ||೧೦||
 ಶರಣಾಗತದೀನಾರ್ತಪರಿತ್ರಾಣಪರಾಯಣೇ | ಸರ್ವಸ್ಯಾರ್ಥಿ ಹರೇದೇವಿ
 ನಾರಾಯಣಿನಮೋಸ್ತುತೇ ||೧೧|| ನಿರ್ದೇಶಾಯೈ ದುರ್ಗಹಸ್ತ್ವೈದಕ್ಷಾ
 ಯೈತೇನಮೋನಮಃ | ಪರಾತ್ಪರತರೇತುಭ್ಯಂ ನಮಸ್ತೇನಮೋಕ್ಷದೇ
 ಸದಾ ||೧೨|| ಗಜ್ಜೇನಮಾಗ್ರತೋಭೂಯಾಃಗಂಗೇಮೇದೇವಿಪೃಷ್ಠ
 ತಃ | ಗಂಗೇಮೇಪಾರ್ಶ್ವಯೋರೇಹಿ ತ್ವಯಿ ಗಂಗೇಸ್ತುಮೇಸ್ಥಿತಿ||೧೩||
 ಆದಾತ್ವಮಂತೇಮಧ್ಯೇಚ ಸರ್ವಂತ್ವಂಗಾಂಗತೇಶಿವೇ | ತ್ವಮೇವಮೂ
 ಲಪ್ರಕೃತಿಸ್ತ್ವಂಹಿನಾರಾಯಣಃ ಪರಃ ||೧೪|| ಗಂಗೇತ್ವಂಪರಮಾತ್ಮಾ
 ಚಶಿವಸ್ತುಭ್ಯಂನಮಶ್ಮಿವೇ | ಯುಜದಂಪತಿಸ್ತೋತ್ರಂ ಭಕ್ತ್ಯಾನಿತ್ಯಂ
 ನರೋಪಿಯಃ ||೧೫|| ಶ್ರೀಣುಯಾಚ್ಛ್ರದ್ಧಯಾಯುಕ್ತಃ ಕಾಯವಾ
 ಕ್ಷಿತ್ತಸಂಭವೈಃ | ದಶಧಾಸಂಸ್ಥಿತೈರ್ದೋಷೈಃ ಸರ್ವೈರೇವಪ್ರಮುಚ್ಯ
 ತೇ ||೧೬|| ಸರ್ವಾನ್ಮಾನವಾನವಾ ಪೋತಿಪ್ರೇತ್ಯಬ್ರಹ್ಮಣಿಲೀಯೈತೇ |
 ಜ್ಯೇಷ್ಠೇಮಾಸಿ ಸಿತೇಪಕ್ಷೇದಶಮಿಾ ಕಸ್ತುಸಂಯುತಾ ||೧೭|| ತಸ್ಯಾಂ
 ದಶಮ್ಯಾಮೇತಚ್ಚ ಸ್ತೋತ್ರಂಗಂಗಾಜಲೇಸ್ಥಿತಃ | ಯಃಪಠೇದ್ದಶಕೃತ್ಸ
 ಸ್ತು ದರಿದ್ರೋವಾಪಿಚಾಕ್ಷಮಃ ||೧೮|| ಸೋಪಿತಫಲಮಾಪೋತಿ ಗಂ
 ಗಾಂ ಸಂಪೂಜ್ಯಯತ್ನತಃ | ಅದತ್ತಾನಾಮುಪಾದಾನಂ ಹಿಂಸಾ ಚೈವವಿ
 ಧಾನತಃ ||೧೯|| ಪರದಾರೋಪಸೇವಾಚಕಾಯಿಕಂತ್ರಿ ವಿಧಂಸ್ತ್ರೂತಂ |
 ಪಾರುಷ್ಯಮನ್ಯತಂ ಚೈವಪೈಶುನ್ಯಂ ಚಾಪಿಸರ್ವಶಃ ||೨೦|| ಅಸಂಬ
 ದ್ಧಪ್ರಲಾಪಶ್ಚವಾಜ್ರಯಂ ಸ್ಯಾಚ್ಚ ತ್ವಿಧಂ | ಪರದ್ರವ್ಯೇಷ್ವಭಿಧ್ಯಾ
 ನಂ ಮನಸಾನಿಷ್ಠಚಿಂತನಂ ||೨೧|| ವಿತಥಾಭಿನಿವೇಶಶ್ಚಮಾನ ಸಂತ್ರಿ
 ವಿಧಂಸ್ತ್ರೂತಂ | ಏತಾನಿದಶಪಾಪಾನಿಹರತ್ವಂ ಮಮಜಾಹ್ನವಿ ||೨೨||
 ದಶಪಾಪಹರಾಯಸ್ತಾತ್ಸ್ಮಾದ್ಧಶಹರಾಸ್ತ್ರೂತಾ | ತ್ರಯಸ್ಪಿಂಶಚ್ಚತಂ
 ಪೂರ್ವಾನ್ವಿತ್ಯಾನಥಮಿತಾಮಹಾ || ೨೩ || ಉದ್ಧರತೈವ ಸಂಸಾರಾ
 ನ್ತಂತ್ರೇಣಾನೇನ ಪೂಜಿತಾ | ನಮೋಭಗವತ್ಕೈದಶಪಾಪಹಾರಾಯೈ
 ಗುಗಾಯೈ, ನಾರಾಯಣೈ, ರೇವತೈ, ಶಿವಾಯೈ, ದಕ್ಷಾಯೈ,
 ಅಮೃತಾಯೈ, ವಿಶ್ವರೂಪಿನಣೈ, ನಂದಿನೈ ನಮೋನಮಃ || ಸಿ
 ತಮಕರನಿಷ್ಣಾಂಶುಭವರ್ಣಾಂತ್ರಿಣೇತ್ರಾಂ ಕರಧೃತಕಲಶೋದ್ಯುತೋ

ತ್ವಲಾಮತ್ಯ ಭೀಷ್ಣಂ | ವಿಧಿಹರಿಹರರೂಪಾಂಸೇಂದುಕೋಟೀರಜ್ಞಾ
 ಪ್ಪಾಂಕಲಿತಸಿತದುಕೂಲಾಂ ಜಾಹ್ನವೀಂತಾಂನಮಾಮಿ ||೧|| ಆದಾವಾ
 ದಿ ಪಿತಾಮಹಸ್ಯನಿಗಮವ್ಯಾಪಾರಪಾತ್ರೇಜಲಂ ಪಶ್ಚಾತ್ಪನ್ನಗಶಾಯಿನೋ
 ಭಗವತಃ ಪಾದೋದಕಂಪಾವನಂ | ಭೂಯಶ್ಚಂಭುಜಟಾ ವಿಭೂಷ
 ಣಮಣಿರ್ದ್ವಹ್ನೀರ್ಮಹರ್ಷೇರಿಯಂ ದೇವೀ ಕಲ್ಮಷನಾಶಿನೀ ಭಗವತೀ
 ಭಾಗೀರಥೀದೃಶ್ಯತೇ ||೨|| ಗಂಗಾಗಂಗೇತಿಯೋ ಬ್ರೂಯಾದ್ಯೋಜನಾ
 ನಾಂಶತ್ಯರಪಿ | ಮಂಚ್ಯತೇ ಸರ್ವಪಾಪೇಭ್ಯೋ ವಿಷ್ಣು ಲೋಕಂಸಗ
 ಚ್ಛತಿ ||೩|| ಇಂತು ಗಂಗಾಸ್ತೋತ್ರವು ಸುಪೂರ್ಣವು || ಈ ಸ್ತೋತ್ರ
 ದಿಂದಸ್ತುತಿಸಿ ಹೋಮಮಾಡಿದ ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಮೆಗೆ ಉತ್ತರಪೂಜೆ
 ಯನ್ನು ಮಾಡಿ, ವಿವರ್ಜನೆಮಾಡಿ, ಮೂಲಮಂತ್ರದಿಂದ ಆಚಾರ್ಯನಿಗೆ ಕೊಡ
 ಬೇಕು. ಇಂತುದಶಹರಾವಿಧಿಯು.

ಜ್ಯೇಷ್ಠ ಶುದ್ಧೈಕಾದಶಿಗೆ 'ನಿರ್ಜಲೈಕಾದಶಿ' ಎಂದು ಹೆಸರು.
 ಈ ಏಕಾದಶಿಯಲ್ಲಿ ನಿತ್ಯಾಚಮನವನ್ನು ಹೊರತು ಉಳಿದ ಸಂದರ್ಭಗ
 ಳಲ್ಲಿ ನೀರನ್ನು ಕುಡಿಯದಂತೆ ಇದ್ದು ಉಪವಾಸಮಾಡಿದರೆ ಹನ್ನೆರ
 ಡು ಏಕಾದಶಿಗಳಲ್ಲಿ ಉಪವಾಸಮಾಡಿದಷ್ಟು ಫಲವುಂಟಾಗುವುದು. ನಿರ್ದ್ವ
 ಲವಾಗಿ ಉಪವಾಸಮಾಡಿದ ಏಕಾದಶೀ ಪ್ರತಾಂಗವಾಗಿ ಹಿರಣ್ಯಶರ್ಕ
 ರಾಸಹಿತವಾದ ಉದಕುಂಭದಾನವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತೇನೆಂದು ದ್ವಾದಶಿಯ
 ಳ್ಲಿ ಸಂಕಲ್ಪಮಾಡಿ " ದೇವದೇವ ಹೃಷೀಕೇಶ ಸಂಸಾರಾರ್ಣವ ತಾರ
 ಕ | ಉದಕುಂಭ ಪ್ರದಾನೇನ ಯಾಸ್ಯಾಮಿ ಪರಮಾಂ ಗತಿ" ||೧|| ಸಮ
 ಸ್ತವಾದ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಗೂ ಅಧಿಪತಿಯಾಗಿಯೂ ದೇವೋತ್ತಮನಾಗಿ
 ಯೂ ಇರುವ ಮಹಾವಿಷ್ಣುವೇ ! ಸಂಸಾರ ಸಮುಕ್ರವನ್ನು ದಾಟಿಸ
 ತಕ್ಕವನೇ ! ನಾನು ಈ ಉದಕುಂಭದಾನ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಉತ್ತಮ
 ವಾದ ಗತಿಯನ್ನು ಹೊಂದುವೆನು ||೧|| ಎಂಬ ಮಂತ್ರದಿಂದ ಆ ಉದ
 ಕುಂಭವನ್ನು ದಾನಮಾಡಬೇಕು. ಜ್ಯೇಷ್ಠ ಶುದ್ಧ ದ್ವಾದಶಿಯ ಹಗ
 ಳು ರಾತ್ರಿಗಳಲ್ಲಿ ತ್ರಿವಿಕ್ರಮನನ್ನು ಪೂಜಿಸುವುದರಿಂದ "ಗವಾಮಯನ"
 ವೆಂಬ ಯಜ್ಞವನ್ನು ಮಾಡಿದ ಫಲವುಂಟಾಗುವುದು. ಜ್ಯೇಷ್ಠ ಪೂರ್ಣ
 ಮಿಯಲ್ಲಿ ತಿಲದಾನ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಅಶ್ವಮೇಧದ ಫಲವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾ

ಗುವುದು. ಜ್ಯೋಷ್ಠಾನಕ್ಷತ್ರದಿಂದ ಕೂಡಿದ ಜ್ಯೋಷ್ಠಪೌರ್ಣಮಿಯಲ್ಲಿ, ಕೊಡೆ, ಪಾದರಕ್ಷೆ ಇವುಗಳನ್ನು ದಾನಮಾಡುವುದರಿಂದ ದೊರೆತನವುಂಟಾಗುವುದು. ಈ ಪೌರ್ಣಮಿಯಲ್ಲಿ ಬೆಲ್ವತ್ರಿರಾತ್ರಿವ್ರತವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಇದಕ್ಕೆ ಚತುರ್ದಶೀ ವೇಧೆಯುಳ್ಳ ಪೌರ್ಣಮಿಯನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು.

—ವಟಸಾವಿತ್ರೀ ವ್ರತವು—

ಈ ದಿನದಲ್ಲಿಯೇ ವಟಸಾವಿತ್ರೀ ವ್ರತವು ನಡೆಯಬೇಕು. ಈ ವ್ರತದಲ್ಲಿ ತ್ರಯೋದಶಿಮೊದಲೊಂದು ಮೂರುದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಉಪವಾಸವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಉಪವಾಸಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಶಕ್ತಿಯಿಲ್ಲದವರು ತ್ರಯೋದಶಿಯಲ್ಲಿನಕ್ತವನ್ನೂ, ಚತುರ್ದಶಿಯಲ್ಲಿ ಅಯಾಚಿತವೃತ್ತಿಯನ್ನೂ (ಒಂದುಸಾರಿ ಬಡಿಸಿದುದನ್ನು ಭೋಜನಮಾಡಿ ಎರಡನೆಯ ಸಾರಿ ಕೇಳದಿರುವುದು) ಪೌರ್ಣಮಿಯಲ್ಲಿ ಉಪವಾಸವನ್ನೂ ಮಾಡಬಹುದು, ಇಲ್ಲಿ ಪೌರ್ಣಮಾಸ್ಯಾನ್ವಯಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಹೇಗೆ ಮೂರುರಾತ್ರಿಗಳಾಗುವುದೋ ಹಾಗೆ ತ್ರಯೋದಶಿ ಮೊದಲಾದ ಮೂರುದಿನಗಳನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಇಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯಾಸ್ತಕ್ಕಿಂತ ಮುಂಚೆ ಮೂರುಮುಹೂರ್ತು ಕಾಲಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಾದ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯುಳ್ಳದ್ದಾಗಿಯೂ ಚತುರ್ದಶೀ ವೇಧೆಯುಳ್ಳದ್ದಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಪೌರ್ಣಮಿಯನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಮೂರುಮುಹೂರ್ತುಕ್ಕಿಂತ ಕಡಿಮೆಯಾದ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಇರುವುದಾದರೆ ಮೊದಲದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಎರಡನೆಯ ಪೌರ್ಣಮಾಸ್ಯೆಯನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. 'ಭೂತೋಷ್ಠ್ಯಾ ದಶನಾಡಿಭಿದರ್ಶಯತ್ಪುತ್ರಾಂತಿಥಿಂ' ಅಂದರೆ ಹಗಲಿನಲ್ಲಿ ೧೮ ಗಳಿಗೆಗಳು ಕಳೆದವೇಲೆ ಬರುವ ತಿಥಿಯು ಅಯೋಗ್ಯವಾದದ್ದು ಎಂಬ ವಚನವು ಸಾವಿತ್ರೀ ವ್ರತವನ್ನುಳಿದ ಬೇರೆ ವ್ರತಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅನ್ವಯಿಸತಕ್ಕದ್ದೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಈ ಸಾವಿತ್ರೀವ್ರತೋಪವಾಸಕ್ಕೆ ೧೮ಗಳಿಗೆಗಳ ವೇಧೆಯುಳ್ಳ ತಿಥಿಯನ್ನೂ ಗ್ರಹಿಸಬಹುದೆಂದು ವಿಧಿಯಿರುವುದು. ಆದರೆ ಉಪವಾಸಮಾಡದೆ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಮಾತ್ರ ಮಾಡುವ ಸಾವಿತ್ರೀವ್ರತವನ್ನು ಎಲ್ಲ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸ್ತ್ರೀಯರೇ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಆ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ 'ಭೂತೋಷ್ಠ್ಯಾ ದಶ' ಎಂಬ ವೇದಲಹೇಳಿರುವ ವೇಧೆಯು ವ್ರತ,

ಪೂಜೆ, ದಾನ, ಮೊದಲಾದುವುಗಳಿಗಲ್ಲದೆ ಉಪವಾಸಕ್ಕೆ ಲ್ಲವೆಂದು ನಿರ್ದಯ ಸಿಂಧುಕಾರನು ಬರೆದಿರುವ ಮಾಧವಾಚಾರ್ಯರ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಂತೆ ೧೪ಗಳಿಗೆಗಳ ಚತುರ್ದಶಿಯು ಇದ್ದರೆ ಪೂಜಾವ್ರತಕ್ಕೆ ಎರಡನೆಯ ಪೂರ್ಣಮಿಯನ್ನೇ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು, ಉಪವಾಸಕ್ಕೆ ಪೂರೈದಿನವನ್ನೇ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕೆಂದು ತೋರುವುದು. ಈ ಉಪವಾಸಕ್ಕೆ ಪೂರೈಮಾನಂತರದಲ್ಲಿ ಪಾರಣಿಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಸ್ತ್ರೀಯರು ರಜಸ್ವಲಾದಿ ದೋಷಗಳುಳ್ಳವರಾಗಿದ್ದರೆ ಪೂಜೆಮೊದಲಾದುವನ್ನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಮೂಲಕವಾಗಿ ಮಾಡಿಸಬೇಕು. ಉಪವಾಸ ಮೊದಲಾದ ದೇಹನಿಯ ಮಗಳನ್ನು ತಾವೇ ಮಾಡಬೇಕು. ಈ ಸ್ತ್ರೀವ್ರತವಿಶೇಷವನ್ನು ಮೊದಲನೆಯ ಪರಿಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ಈ ವ್ರತ ಕಲ್ಪವೂ ಉದ್ಯಾಪನವಿಧಿಯೂ, ವ್ರತಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಜ್ಯೇಷ್ಠ ಶುದ್ಧ ಪೂರ್ಣಮಿಯಲ್ಲಿ ಜ್ಯೇಷ್ಠಾ ನಕ್ಷತ್ರದಲ್ಲಿ ಗುರುವೂ, ಚಂದ್ರನೂ, ರೋಹಿಣೀನಕ್ಷತ್ರದಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯನೂ ಇದ್ದರೆ 'ಮಹಾಜ್ಯೇಷ್ಠಿ' ಎಂಬ ಯೋಗವೆನ್ನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು, ಆಗ ಸ್ನಾನ, ದಾನಾದಿ ಪುಣ್ಯಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಈ ಪೂರ್ಣಮಾಸ್ಯೆಯು ಮನ್ವಾದಿಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿದುದಾದ್ದರಿಂದ ಪಿಂಡರಹಿತವಾಗಿ ಶ್ರಾದ್ಧವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಇದರ ನಿರ್ದಯವು ಚೈತ್ರಮಾಸನಿರ್ದಯದಲ್ಲಿದೆ. ಈ ಮಾಸದಲ್ಲಿ ಗಂಧ, ಬೀಸಣಿಗೆ, ಉದಕುಂಭ, ಮೊದಲಾದುವುಗಳನ್ನು ತ್ರಿವಿಕ್ರಮಪ್ರೀತ್ಯರ್ಥವಾಗಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ದಾನಮಾಡಬೇಕು. ಇಂತು ಜ್ಯೇಷ್ಠ ಮಾಸನಿರ್ದಯೋದ್ದೇಶವು ||೩||

(೪) ಆಪಾಢಮಾಸ ನಿರ್ದಯವು

(೪) ಆಪಾಢಮಾಸ ನಿರ್ದಯವು:--ಆಪಾಢಮಾಸದಲ್ಲಿ ದಕ್ಷಿಣಾಯ ನವೆಂಬ ಹೆಸರುಳ್ಳಕರ್ಕಾಟಕ (ಕರ್ಕ) ಸಂಕ್ರಾಂತಿಯು ಬರುವುದು. ಈ ಸಂಕ್ರಮಣದಲ್ಲಿ ಸಂಕ್ರಮಣವಾಗುವುದಕ್ಕಿಂತ ಮುಂಚೆ ಏಳು ಗಳಿಗೆಗಳು ಪುಣ್ಯಕಾಲವು. ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಸಂಕ್ರಾಂತಿಗೆ ಸಮೀಪವಾಗಿರುವ ಪೂರೈಕಾಲವು ಬಹಳ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದದ್ದು, ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಅರ್ಧರಾತ್ರಿಗಿಂತ ಮುಂಚೆ ಅಥವಾ ಅರ್ಧರಾತ್ರಿಯು ಕಳೆದಮೇಲೆ ಸಂಕ್ರಮಣವಾದರೂ ಪೂರೈದಿನದಲ್ಲಿಯೇ ಪುಣ್ಯಕಾಲವು. ಮಧ್ಯಾಹ್ನವು ಕಳೆದಮೇಲಣಕಾಲವು ಬಹಳ ಪುಣ್ಯಪ್ರದವಾದದ್ದು. ಸೂರ್ಯನು ಉದಯಿಸಿದ ಮೇಲೆ ಎರಡು

ಗಳಿಗೆಗಳೊಳಗಾಗಿ ಸಂಕ್ರಮಣವಾದರೆ ಸಂಕ್ರಮಣಾನಂತರದಲ್ಲಿಯೇ ಪುಣ್ಯಕಾಲವು, ಸೂರ್ಯೋದಯವಾಗುವುದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಮುಂಚಿನ ಸಂಧ್ಯಾಕಾಲವೆಂಬ ಮೂರುಗಳಿಗೆಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಕರ್ಕಸಂಕ್ರಮಣವಾದಾಗ್ಯೂ ಪರದಿನವೇ ಪುಣ್ಯಕಾಲವೆಂದು ಜ್ಯೋತಿಷಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮಾಡಬೇಕಾದ ದಾನ, ಮತ್ತು ಉಪವಾಸಗಳನ್ನು ಪ್ರಥಮಪರಿಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ಕರ್ಕಾಟಕ, ಕನ್ಯಾ, ಧನುಸ್ಸು, ಕುಂಭ ಈ ರಾಶಿಗಳಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯನಿರುವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕೇಶಖಂಡನ (ಜುಟ್ಟುಬಿಡಿಸುವುದು) ಮೊದಲಾದ ಶುಭಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡಕೂಡದು, ಆಷಾಢಮಾಸದಲ್ಲಿ ಏಕಭಕ್ತವ್ರತವನ್ನು ಮಾಡಲು ಧನಧಾನ್ಯ ಪುತ್ರಾಭಿವೃದ್ಧಿಯುಂಟಾಗುವುದು. ಈ ಮಾಸದಲ್ಲಿ ವಾಮನ ಪ್ರೀತ್ಯರ್ಥವಾಗಿ ಪಾದರಕ್ಷೆ, ಕೊಡೆ, ಉಪ್ಪು, ನೆಲ್ಲಿಯಕಾಯಿ ಇವುಗಳನ್ನು ದಾನಮಾಡಬೇಕು, ಆಷಾಢ ಶುದ್ಧದ್ವಿತೀಯೆಯಲ್ಲಿ ಪುಷ್ಯನಕ್ಷತ್ರವು ಬಂದರೂ, ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಶ್ರೀ ರಾಮನಿಗೆ ರಥೋತ್ಸವವನ್ನು ನಡೆಯಿಸಬೇಕು. ಅದರ ನಿರ್ಣಯವು ಹಿಂದೆಯೇ ಉಕ್ತವಾಗಿದೆ.

—ವಿಷ್ಣು ಶಯನೋತ್ಸವವು—

ಆಷಾಢಶುದ್ಧ ಏಕಾದಶಿಯಲ್ಲಿ ವಿಷ್ಣುವಿಗೆ ಶಯನೋತ್ಸವವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು, ಈ ದಿವಸದಲ್ಲಿ ಸಕಲ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಮಂಚವನ್ನು ಪುಷ್ಪಾದಿಗಳಿಂದಲಂಕರಿಸಿ, ಅದರಮೇಲೆ ವಿಷ್ಣುಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನು ಶಬ್ದ ಮೊದಲಾದ ನಾಲ್ಕು ಆಯುಧಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿರುವಂತೆಯೂ, ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಯು ಪಾದಸೇವೆಯನ್ನು (ಕಾಲೊತ್ತುವುದು) ಮಾಡುತ್ತಿರುವಂತೆಯೂ, ಇರುವಹಾಗೆ ಮಾಡಿ ಮಲಗಿಸಿ ಮೋಡಶೋಪಚಾರಗಳಿಂದ ಪೂಜಿಸಬೇಕು.

ಸುಪ್ತೇತ್ಸಯಿಜಗನ್ನಾಥೇ ಜಗತ್ಸುಪ್ತಂ ಭವೇದಿದಂ |

ವಿಬುದ್ಧೇತ್ಸಯಿ ಬುದ್ಧೈಶ್ಚ ತತ್ಸರ್ವಂ ಸಚರಾಚರಂ ||೧||

ಅಂದರೆ—ಎಲೈ ಜಗನ್ನಾಯಕನಾದ ಮಹಾವಿಷ್ಣುವೇ ! ನೀನು ಮಲಗಿ ನಿದ್ರಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆ ಈ ಪ್ರಪಂಚವೆಲ್ಲವೂ ನಿದ್ರಿಸುತ್ತಿರುವುದು. ನೀನು ಎಚ್ಚತ್ತರೆ ಚರಾಚರಾತ್ಮಕವಾದ ಈ ಜಗತ್ತೆಲ್ಲವೂ ಎಚ್ಚರಗೊಂಡು

ರುವುದು ಎಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಬೇಕು. ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಉಪವಾಸಮಾಡಿ ಆ ದಿನರಾತ್ರಿ ಜಾಗರಣೆಮಾಡಿ ದ್ವಾದಶಿಯಲ್ಲಿಪುನಃ ಪೂಜೆಮಾಡಿ ತ್ರಯೋದಶಿಯಲ್ಲಿ ನೃತ್ಯ ಗೀತ ವಾದ್ಯಗಳಿಂದ ಉಪಚರಿಸಬೇಕು. ಹೀಗೆ ಈ ವ್ರತವು ಮೂರುದಿನಗಳಿಂದ ನೆರವೇರಿಸತಕ್ಕದ್ದಾಗಿದೆ. ವೈಷ್ಣವರೂ ಸ್ಮಾರ್ತರೂ ತಪ್ಪತ್ತಮ್ಮ ಏಕಾದಶೀ ದಿವಸಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಶಯನವ್ರತವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಬೇಕು. ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಶಯನೋತ್ಸವವನ್ನೂ, ಹಗಲಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಬೋಧೋತ್ಸವ (ಎಚ್ಚರಗೊಳಿಸುವುದು)ವನ್ನೂ ಮಾಡಬೇಕು. ದ್ವಾದಶಿಯಲ್ಲಿ ಪಾರಣಿಯ ದಿನದಲ್ಲಿಯೇ ಶಯನೋತ್ಸವ, ಪ್ರಬೋಧೋತ್ಸವಗಳೆರಡನ್ನೂ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಕೆಲವರು. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಆಯಾದೇಶಾಚಾರಗಳಂತೆಯೇ ನಿರ್ಣಯಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಮಲಮಾಸದಲ್ಲಿ ಈ ವ್ರತವನ್ನು ಮಾಡಕೂಡದು. ಆಷಾಢಶುದ್ಧ ದ್ವಾದಶಿಯಲ್ಲಿ ಅನೂರಾಧಾನಕ್ಷತ್ರದ ಯೋಗವಿಲ್ಲದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪಾರಣಿಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಅನೂರಾಧಾನಕ್ಷತ್ರದ ಮೊದಲನೆಯ ಪಾದದ ಯೋಗವು ಮಾತ್ರವೇ ಪಾರಣಿಗೆ ತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಅದನ್ನು ಬಿಡಬೇಕು! ಆದರೆ ದ್ವಾದಶಿಯು ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲವೇ ಇರುವುದಾಗಿಯೂ, ವರ್ಜ್ಯವಾದ ನಕ್ಷತ್ರಭಾಗವು ದ್ವಾದಶಿಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವುದಾಗಿಯೂ ಇದ್ದರೆ ಅನೂರಾಧಾನಕ್ಷತ್ರದ ಮೊದಲನೆಯ ಪಾದವನ್ನು ಬಿಡಬೇಕೆಂಬ ನಿಷೇಧವನ್ನು ಎಣಿಸದೆ ಆ ದ್ವಾದಶಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಪಾರಣಿಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಕೌಸ್ತುಭದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ಸಬ್ಬವಕಾಲವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಪ್ರಾತಃಕಾಲದಲ್ಲಾಗಲಿ, ಮಧ್ಯಾಹ್ನಕಾಲದಲ್ಲಾಗಲಿ ಊಟಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಪುರುಷಾರ್ಥಚಿಂತಾಮಣಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ದ್ವಾದಶಿಯಲ್ಲಿ ಪಾರಣಿಯನ್ನು ಮಾಡಿದಮೇಲೆ ಸಾಯಂಕಾಲದ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ ಚಾತುರ್ಮಾಸ್ಯವ್ರತಕ್ಕೆ ಸಂಕಲ್ಪವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಕೌಸ್ತುಭದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ಏಕಾದಶಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ನಿರ್ಣಯ ಸಿಂಧುಕಾರನು ಹೇಳಿರುವನು.

—ಚಾತುರ್ಮಾಸ್ಯವ್ರತಾರಂಭವು—

ಚಾತುರ್ಮಾಸ್ಯ ವ್ರತವನ್ನು ಹೊಸದಾಗಿ ಆರಂಭಿಸುವವರು-(ಹಿಡಿಯುವವರು) ಗುರು, ಶುಕ್ರ ಅಸ್ತಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ, ಆಶಾಚವೇಮೊದ

ಲಾದ ಮೈಲಿಗೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಮಾಡಕೂಡದು, ಎರಡನೆಯ ಸಾರಿಯಿಂದ ಗುರುಶುಕ್ರಾಸ್ತಗಳನ್ನೂ, ಆಶಾಚವನ್ನೂ ನೋಡಬೇಕಾದುದಿಲ್ಲ. ಚಾತುರ್ಮಾಸ್ಯವ್ರತವನ್ನು ಶೈವಮತದವರೇ ಮೊದಲಾಗಿ ಎಲ್ಲರೂ ಮಾಡಬಹುದು.

ವ್ರತವನ್ನು ಹಿಡಿದ ಬಗೆ-ವಿಷ್ಣುವನ್ನು ಜಾಜಿಮೊದಲಾದ ಹೂಗಳಿಂದ ಮಹಾಪೂಜೆಮಾಡಿ “ಸುಪ್ತೇತ್ಯಯಿಜಗನ್ನಾಥ ಜಗತ್ಸುಪ್ತಂಭವೇದಿದಂ | ವಿಬುದ್ಧೇತ್ಯಯಿಬುದ್ಧೈಶ ಪ್ರಸನ್ನೋಮೇಭವಾಚ್ಯುತ ||೧||” ಎಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ ದೇವರೆದುರಿಗೆ ಅಂಜಲಿಬದ್ಧನಾಗಿ ನಿಂತು “ಚತುರೋವಾರ್ಷಿ ಕಾಽಮಾಸಾಂದೇವಸ್ಯೋತ್ಥಾಪನಾವಧಿ | ಶ್ರಾವಣೇವರ್ಜಯೇ ಶಕಂ ದಧಿ ಭಾದ್ರಪದೇತಥಾ ||೧|| ದುಗ್ಧಮಾಶ್ವಯುಜೇಮಾಸಿ ಕಾರ್ತಿಕೇದ್ವಿದಳಂ ತಥಾ | ಇಮಂಕರಿಷ್ಯೇನಿಯಮಂನಿರ್ದಿಷ್ಟಂ ಕುರುಮೇ ಚ್ಯುತ ||೨|| ಇದಂವ್ರತಂ ಮಯಾದೇವಗೃಹೀತಂ ಪುರತಸ್ತವ | ನಿರ್ದಿಷ್ಟಂಸಿದ್ಧಿಮಾಯಾತು ಪ್ರಸಾದಾತ್ತೇರಮಾಪತೇ ||೩|| ಗೃಹೀತೇಸ್ತಿಸ್ತ್ರತೇ ದೇವಪಂಚತ್ವಂ ಯದಿಮೇಭವೇತ್ | ತದಾ ಭವತು ಸಂಪೂರ್ಣಂಪ್ರಸಾದಾತ್ತೇಜನಾರ್ದನ ||೪||” ಎಲೈ ಭಗವಂತನೇ! ನೀನು ಮಲಗಿ ಏಳುವವರೆಗೆ ಅಂದರೆ ಈ ವರ್ಷಾಕಾಲದಲ್ಲಿ ಶ್ರಾವಣ ಮೊದಲೊಂದು ಕಾರ್ತಿಕ ಮಾಸದವರಿಗೆ ನಾಲ್ಕು ತಿಂಗಳುಗಳ ಕಾಲದಲ್ಲಿ (ಆಷಾಢಶುದ್ಧ ಏಕಾದಶಿ ಅಥವಾ ದ್ವಾದಶಿಯಿಂದ ಶ್ರಾವಣ ಶುದ್ಧ ಏಕಾದಶಿ ಅಥವಾ ದ್ವಾದಶಿಯವರಿಗೆ ಒಂದು ತಿಂಗಳೆಂದೆಣಿಸಬೇಕು. ಹೀಗೆ ಎಣಿಸುವುದರಿಂದ ಕಾರ್ತಿಕ ಶುದ್ಧ ಏಕಾದಶಿ ಅಥವಾ ದ್ವಾದಶಿಯವರಿಗೆ ನಾಲ್ಕು ತಿಂಗಳುಗಳಾಗುವುವು) ನಾನುವ್ರತವನ್ನು ಕೈಕೊಳ್ಳುವೆನು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಶ್ರಾವಣದಲ್ಲಿ ಕಾಯಿಪಲ್ಯಗಳನ್ನೂ, ಭಾದ್ರಪದದಲ್ಲಿ ಮೊಸರನ್ನೂ ಬಿಡುವೆನು ||೧|| ಆಶ್ವಯುಜಮಾಸದಲ್ಲಿ ಹಾಲನ್ನೂ, ಕಾರ್ತಿಕದಲ್ಲಿ ದ್ವಿದಳಧಾನ್ಯಗಳನ್ನೂ (ತೊಗರಿ, ಕಡಲೆ, ಹೆಸರು ಮೊದಲಾದದ್ದು) ಬಿಡುವೆನು. ಎಲೈ ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣನೇ! ನಾನುಮಾಡುವ ಈನಿಯಮಗಳನ್ನು ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾಗಿ ನೆರವೇರಿಸು ||೨|| ಲಕ್ಷ್ಮೀಪತಿಯಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯೇ ! ನಿನ್ನೆದುರಿಗೆ ನಾನು ಹಿಡಿದ ವ್ರತವು ನಿನ್ನ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ಸಾಂಗವಾಗಿ ನಡೆದು ನನಗೆ ಸಿದ್ಧಿಸಲಿ ||೩|| ಎಲೈ ಜನಾರ್ದನ

ನೇ ! ನಾನು ಈವ್ರತವನ್ನು ನಡೆಯಿಸುವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ, ಪೂರಯಿಸುವಷ್ಟು ರಲ್ಲಿಯೇ ಮರಣವನ್ನು ಹೊಂದಿದಾಗ್ಯೂ ನಿನ್ನ ಪ್ರಸಾದದಿಂದ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಲಿ. ||೪|| ಹೀಗೆಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ ಶಂಖೋದಕದಿಂದ ದೇವರಿಗೆ ಅರ್ಘ್ಯವನ್ನು ಕೊಡಬೇಕು. ಮೇಲ್ಕಂಡ ನಾಲ್ಕುವ್ರತಗಳನ್ನೂ ನಿತ್ಯವಾಗಿಯೂ ಮಾಡಲೇಬೇಕು. ಹವಿಷ್ಯಪದಾರ್ಥಭೋಜನವೇ ಮೊದಲಾದ ಬೇರೆ ವ್ರತಗಳನ್ನೂ ಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ಅಪೇಕ್ಷೆಯುಂಟಾಗಿದ್ದಲ್ಲಿ “ಹವಿಷ್ಯಾನ್ನಾ ಭಕ್ಷಯಿಷ್ಯೇದೇವಾಹಂ ಪ್ರೀತಯೇತವ” ಎಂಬುದನ್ನು “ಶ್ರಾವಣೇವ ರ್ಷಯೇಶಾಕಂ” ಎಂಬಶ್ಲೋಕವನ್ನು ಹೇಳಬೇಕಾದ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಶಾಕವ್ರತದಲ್ಲಿಯೂ, ಇತರವ್ರತಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಎರಡನ್ನೂ ಒಟ್ಟಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತೇನೆಂದು (ಸಮುಚ್ಚಯ) ಸಂಕಲ್ಪಮಾಡಕೂಡದು. ಆಶ್ಲೋಕವನ್ನು ಹೇಳಿ ಇತರವ್ರತಮಂತ್ರವನ್ನು ಹೇಳಬೇಕು. ಹೀಗೆಬಿಲ್ಲವನ್ನು ಬಿಡುವುದು ಮೊದಲಾದ ಧಾರಣಾಪಾರಣಾದಿ ವ್ರತಗಳಲ್ಲಿ “ವರ್ಜಯಿಷ್ಯೇ ಗುಡಂದೇವ ಮಧುರಸ್ವರಸಿಧ್ಧಯೇ! ವರ್ಜಯಿಷ್ಯೇತೈಲಮಹಂಸುಂದರಾಂಗಸ್ಯ ಸಿಧ್ಧಯೇ ||೧|| ಯೋಗಾಭ್ಯಾಸೀಭವಿಷ್ಯಾಮಿ ಪ್ರಾಪ್ತುಂ ಬ್ರಹ್ಮಪರಂಪದಂ|ಮಾನವ್ರತೀಭವಿಷ್ಯಾಮಿ ಸ್ವಾಷ್ಟ್ಯಪಾಲನ ಸಿಧ್ಧಯೇ ||೨|| ಏಕಾಂತರೋಪವಾಸೀಚ ಪ್ರಾಪ್ತುಂ ಬ್ರಹ್ಮಪುರಂಪರಂ ||” ಎಲೈ ಸ್ವಾಮಿಯೇ! ಮಧುರಧ್ವನಿಯುಳ್ಳವನಾಗುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಬೆಲವನ್ನೂ, ಮನೋಹರವಾದ ಅಂಗಗಳುಳ್ಳವನಾಗುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಎಣ್ಣೆಯನ್ನೂ ಬಿಡುವೆನು ||೧|| ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ಪಡೆಯುವುದಕ್ಕೆ ಯೋಗಾಭ್ಯಾಸಮಾಡುವೆನು. ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ನನಗೆ ಆಜ್ಞಾಧಾರಕರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಮೌನವ್ರತವನ್ನು ವಹಿಸುವೆನು ||೨|| ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕವನ್ನು ಪಡೆಯುವುದಕ್ಕಾಗಿ (ದಿನಬಿಟ್ಟು ದಿನ) ಏರಡು ದಿನಕ್ಕೊಂದಾವೃತ್ತಿ ಭೋಜನ ಮಾಡುವೆನು! ಇದೇ ಮೊದಲಾದ ರೀತಿಯಾಗಿ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ನಿಷಿದ್ಧವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರವೇ ಬಿಡಬೇಕೆಂಬ ಇಚ್ಛೆಯುಂಟಾದರೆ ‘ವೃಂ ತಾಕಾದಿ ನಿಷಿದ್ಧಾನಿ ಹರೇಸರ್ವಾಣಿವರ್ಜಯೇ’ ಎಲೈ ಹರಿಯೇ! ಬದನೆಯಕಾಯಿ ಮೊದಲಾದ ನಿಷಿದ್ಧ ಪದಾರ್ಥಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಬಿಡುತ್ತೇನೆ ಎಂದು ಸಂಕಲ್ಪಮಾಡಬೇಕು. ಚಾತುರ್ಮಾಸ್ಯದಲ್ಲಿ ಅವುಗಳನ್ನೂ ನಿಷೇಧಿಸಬೇಕು.

—ನಿಷೇಧವುಳ್ಳ ಪದಾರ್ಥಗಳು—

ಕಪ್ಪೆಯ ಚಿಪ್ಪಿನ ಸುಣ್ಣ, ಚರ್ಮದಚೇಲದಲ್ಲಿನ ನೀರು, ನಿಂಬೆಯ ಹಣ್ಣು, ಮಾದಳದಹಣ್ಣು, ಯಜ್ಞ ಶೇಷವಲ್ಲದ ವಿಷ್ಣು ವಿಗೆ ನಿವೇದನಮಾಡದಿರುವ ಅನ್ನ, ಸೀದುಹೋದ ಅನ್ನ (ಅನ್ನದ ಸೀಕು) ಕಿರುಗಡಲೆ, ಮಾಂಸ, ಈ ಎಂಟು ವಿಧವಾದ ಆಹಾರವನು ಬಿಡಬೇಕು. ಅವರೆ ಹಲಸಂದೆ, ಲವಣ ಶಾಕ, ಬದನೆಯಕಾಯಿ, ಕಲಿಬ್ಬಫಲ (ಕೊಡಸಿಗೆಯ ಹಣ್ಣು) ಸೀಬೆಯ ಹಣ್ಣು, ಬಾಳೆಯಹಣ್ಣು, ಮೂಲಂಗಿ, ಕೆಂಪು ಮೂಲಂಗಿ, ಕುಂಬಳಕಾಯಿ, ಕಬ್ಬು, ಎಲಚೆ, ನೆಲ್ಲಿ ಹಣ್ಣುಗಳು, ಹುಣಿಸೆ ಹಣ್ಣು ಇವುಗಳನ್ನೂ, ಮಂಚಮೊದಲಾದ ಹಾಸಿಗೆಗಳನ್ನೂ, ಋತುರ್ಕಾಲವಲ್ಲದ ಸಮಯಗಳಲ್ಲಿ ಪತ್ನೀಸಂಗವನ್ನೂ, ಪರಾನ್ನ, ಜೇನುತುಪ್ಪ, ಪಡವಲ ಕಾಯಿ, ಉದ್ದು, ಹುರುಳಿ, ಬಿಳಿಯ ಸಾಸುವೆ, ಇವುಗಳನ್ನೂ ಬಿಡಬೇಕು. ವೈಷ್ಣವರು-ಬದನೆಯಕಾಯಿ, ಬಿಲ್ವಪತ್ರೆಯಕಾಯಿ ಅತ್ತಿಯಹಣ್ಣು, ಕಲಿಂಗಫಲ, ಸೀದುಹೋದ ಅನ್ನ, ಇವುಗಳನ್ನು ಎಲ್ಲ ಮಾಸಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಬಿಡಬೇಕು. ಹಸು, ಮೇಕೆ, ಎಮ್ಮೆ, ಇವುಗಳಲ್ಲದೆ ಬೇರೆ ಪಶುಗಳಿಂದ ಕರೆದ ಹಾಲು, ತಿಂಗಳನ್ನು, ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಂದ ಕ್ರಯಕ್ಕೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡ ಪತ್ರಸಪದಾರ್ಥಗಳು, ಉಪ್ಪಿನ ಮೆಳೆಯಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ಉಪ್ಪು, ತಾಮ್ರ ಪಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟ ಹಸುವಿನ ಹಾಲುಮೊದಲಾದದ್ದು, ಸಣ್ಣ ಕುಂಟೆ (ಹಳ್ಳ) ಯನೀರು, ತನ್ನೊಬ್ಬನಿಗಾಗಿ ಅಟ್ಟ ಅನ್ನ, ಈ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಬಿಡಬೇಕೆಂದು ವತ್ತೊಂದು ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ 'ಚತುಷ್ಟು ಪಿಚಮಾಸೇಷು ಹವಿಷ್ಯಾಶೀ ನಪಾಪಭಾಕ' ಅಂದರೆ ಈಚಾತುರ್ಮಾಸ್ಯ ನಾಲ್ಕುತಿಂಗಳುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಹವಿಷ್ಯಾನ್ನವನ್ನು ಭೋಜನಮಾಡಿರುವವನು ಪಾಪಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾಗುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಶಾಸ್ತ್ರವಿರುವುದರಿಂದ ಹವಿಷ್ಯ ಪದಾರ್ಥವನ್ನೇ ಭುಂಜಿಸಬೇಕು.

—ಹವಿಷ್ಯವಸ್ತುಗಳು—

ಬತ್ತ, ಹೆಸರು, ಯವೆ, ಎಳ್ಳು, ನವಣೆ, ನೆಲಗಡಲೆ, ಸಾವೆ, ಗೋಧಿ, ಈ ಧಾನ್ಯಗಳು, ಬಿಳಿ ಮೂಲಂಗಿ, ಸೂರಣದ ಗಡ್ಡೆ, ಸ್ಯೂಧವಲವಣ ಸಮುದ್ರಲವಣ, ಹಸುವಿನಹಾಲು, ಮೊಸರು, ತುಪ್ಪ, ಹಲಸು, ಮಾವು,

ಈ ಹಣ್ಣುಗಳು, ತೆಂಗಿನಕಾಯಿ, ಅಳಲೆಕಾಯಿ, ಹಿಪ್ಪಲಿ, ಜೀರಿಗೆ, ಶುಂಠಿ, ಹುಸುಸೆ, ಬಾಳೆ, ಲವಲಿ, ನೆಲ್ಲಿ, ಹಣ್ಣುಗಳು, ಬೆಲ್ಲವಲ್ಲದೆ ಕಬ್ಬಿ ನಿಂದಾಗುವ ಪದಾರ್ಥಗಳು (ಕಲ್ಲುಸಕ್ಕರೆ ಮೊದಲಾದದ್ದು) ಎಣ್ಣೆಯಿಂದ ಬೇಯಿಸಿದ ಪದಾರ್ಥಗಳು, ಕೆಲವು ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಹಸುವಿನ ಮಜ್ಜೆಗೆ ಮತ್ತು ಎಮ್ಮೆಯ ತುಪ್ಪವು, ಇವೆಲ್ಲ ಹವಿಷ್ಯವಸ್ತುಗಳು.

— ಕಾವ್ಯವೃತ್ತಗಳು —

ಬೆಲ್ಲವನ್ನು ಬಿಡುವುದರಿಂದ ಧ್ವನಿಯು ಇಂಪಾಗುವದು, ಎಣ್ಣೆಯ ನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಸೌಂದರ್ಯವುಂಟಾಗುವದು, ಯೋಗಾಭ್ಯಾಸಮಾಡುವವನು ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕವನ್ನು ಪಡೆವನು, ತಾಂಬೂಲವನ್ನು ಬಿಡುವುದರಿಂದ ಭೋಗಿಯಾಗುವನು, ದಿವ್ಯವಾದಶಾರೀರವುಂಟಾಗುವದು, ತುಪ್ಪವನ್ನು ಬಿಡುವುದರಿಂದ ದೇಹಕಾಂತಿಯು ವೃದ್ಧಿಹೊಂದುವುದು, ಕಾಯಿಪಲ್ಯವನ್ನು ಬಿಡುವವನು ಮೃಷ್ಯಾಸ್ಥವನ್ನು ಹೊಂದುವನು. ಅಭ್ಯಂಜನಸ್ನಾನಮಾಡುವಾಗ ಕಾಲುಗಳಿಗೆ ಎಣ್ಣೆಯನ್ನು ಹಚ್ಚಿ ಕೊಳ್ಳದೆ ಬಿಟ್ಟರೆ ದೇಹವು ಸುವಾಸನೆಯುಳ್ಳದ್ದಾಗುವುದು. ಮೊಸರು, ಹಾಲು, ಮಜ್ಜೆಗೆ ಇವುಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ವಿಷ್ಣುಲೋಕಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗುವದು, ಪಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಅಟ್ಟ ಅನ್ನವನ್ನು ಭೋಜನಮಾಡದಿದ್ದರೆ ದೀರ್ಘಾಯುಷ್ಯವುಳ್ಳ ಮಕ್ಕಳು ಹುಟ್ಟುವವು, ನೆಲದಮೇಲೆ ದರ್ಭೆಗಳನ್ನು ಹಾಸಿಕೊಂಡು ಮಲಗುವವನು ವಿಷ್ಣುದಾಸನಾಗುವನು, ನೆಲವನ್ನು ಸಾರಿಸಿ ಅದರಲ್ಲಿ ಊಟಮಾಡುವುದರಿಂದ ದೊರೆತನವು ಬರುವುದು, ಮಧು, ಮಾಂಸಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟವನು ಋಷಿಯಾಗುವನು, ದಿನ ಬಿಟ್ಟು ದಿನ(ಎರಡು ದಿನಕ್ಕೊಂದು ಸಾರಿ) ಊಟಮಾಡುವವನು ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕವನ್ನು ಹೊಂದುವನು, ತಲೆಯನ್ನೂ ಉಗುರುಗಳನ್ನೂ ಬೆಳೆಯಬಿಡುವುದರಿಂದ ಸರ್ವದಾ ಗಂಗಾಸ್ನಾನ ಫಲವು ಬರವದು, ಮೌನವನ್ನು ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಆಜ್ಞಾಶಕ್ತಿಯುಂಟಾಗುವುದು, ವಿಷ್ಣುವಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರಮಾಡುವುದರಿಂದ ಗೋದಾನದ ಫಲವು ಬರುವುದು, ವಿಷ್ಣುಪಾದವನ್ನು ಮುಟ್ಟುವುದರಿಂದ ಕೃತಾರ್ಥತೆ ಯುಂಟಾಗುವುದು, ವಿಷ್ಣುದೇವಾಲಯದಲ್ಲಿ ಗುಡಿಸುವುದು ಸಾರಿಸುವುದು ಇವುಗಳಿಂದ ರಾಜ್ಯಪ್ರಾಪ್ತಿ, ನೂರುಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದರೆ ವಿಷ್ಣುಲೋಕಪ್ರಾ

ಪ್ತಿ, ಏಕಭುಕ್ತವನ್ನು ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಅಗ್ನಿಹೋತ್ರದ ಫಲವುಂಟು, ಅಯಾಚಿತವಾಗಿ ಭೋಜನಮಾಡಿದರೆ ಕೊಳ, ಬಾವಿ, ಇವುಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿದ ಫಲವು, ಪ್ರತಿದಿನದಲ್ಲಿಯೂ ಹಗಲಿನ ಆರನೇಭಾಗದಲ್ಲಿ (೪ಘಂಟೆಯವೇಲೆ) ಊಟಮಾಡುತ್ತಾ ಬಂದರೆ ಬಹಳಕಾಲ ಸ್ವರ್ಗಸುಖವುಂಟಾಗುವುದು. ಎಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಭೋಜನಮಾಡಿದರೆ ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ವಾಸಮಾಡಿದಷ್ಟು ಫಲವು, ಕಲ್ಲಿನವೇಲೆ ಊಟಮಾಡಿದರೆ ಪ್ರಯಾಗದಲ್ಲಿ ಸ್ನಾನಮಾಡಿದ ಫಲವುಂಟು. ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ನಾಲ್ಕುತಿಂಗಳ ಕಾಲದಿಂದ ಪೂರಯಿಸುವ ಈ ವ್ರತಕ್ಕೆ ಏಕಾದಶೀ ಅಥವಾ ದ್ವಾದಶಿಯಲ್ಲಿ ಸಂಕಲ್ಪಮಾಡಿ ಶ್ರಾವಣಮಾಸದಲ್ಲಿ ಮಾಡಬೇಕಾದ ವ್ರತ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಈಗಲೇ ಸಂಕಲ್ಪಮಾಡಬೇಕು, ಹೇಗೆಂದರೆ- 'ಅಹಂಶಾಕಂವರ್ಷಿಯಿಷ್ಟೇ ಶ್ರಾವಣಮಾಸಮಾಧವ' ಎಲೈ ಲಕ್ಷ್ಮೀಪತಿಯಾದ ವಿಷ್ಣುವೇ! ನಾನು ಶ್ರಾವಣಮಾಸದಲ್ಲಿ ಶಾಕಗಳನ್ನು ಬಿಡುವೆನು ಎಂದು. ಶಾಕವೆಂದರೆ- ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಹಣ್ಣು, ಬೇರು, ಹೂ, ಎಲೆ, ಮೊಳಕೆ, ಕಾಂಡ, ತೊಗಟೆ, ಮೊದಲಾದ ಎಲ್ಲಾ ಸಸ್ಯಸಂಬಂಧವಾದ ವಸ್ತುಗಳನ್ನೂ ಬಿಡಬೇಕಲ್ಲದೆ ಕಾಯಿಪಲ್ಯಗಳನ್ನು ಮತ್ತೆ ಬಿಡುವುದೆಂದರ್ಥವಲ್ಲ. ಶುಂಠಿ, ಅರಿಸಿನ, ಜೀರಿಗೆ ಮೊದಲಾದುವನ್ನೂ ಬಿಡಬೇಕು. ಆಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ (ಬೆಳೆದ) ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನೂ, ಕೆಲವು ದಿನಗಳ ಹಿಂದೆ ಬೆಳೆದ ವಸ್ತುಗಳನ್ನೂ, ಬಿಸಿಲಿನಲ್ಲಿ ಬಣಗಿಸಿಟ್ಟಿರುವದನ್ನೂ (ಬಾಳಕೆ ಮೊದಲಾದದ್ದು) ಸಹ ಬಿಡಬೇಕು. ಈ ಚಾತುರ್ಮಾಸ್ಯವ್ರತಗಳು ಪೂರಯಿಸಿದವೇಲೆ ಕಾರ್ತಿಕಮಾಸದಲ್ಲಿ ಮಾಡಬೇಕಾದ ದಾನಾದಿಗಳನ್ನು ಕಾರ್ತಿಕಮಾಸ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ಹೇಳಲಾಗುವುದು. ಶಯನೀ, ಬೋಧಿನೀ, ಏಕಾದಶಿಗಳಲ್ಲಿ ತಪ್ತಮುದ್ರಾಧಾರಣೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ರಾಮಾರ್ಚನ ಚಂದ್ರಿಕೆ ಎಂಬ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ, ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ತಪ್ತಮುದ್ರಾಧಾರಣೆಯು ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದದ್ದರಿಂದ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು ಎಂಬುದಕ್ಕೂ, ಇದು ಅಯುಕ್ತವಾದದ್ದಾದಕಾರಣ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಕೂಡದೆಂಬುದಕ್ಕೂ ಅನೇಕವಚನಗಳು ಸಿಕ್ಕುತ್ತವೆ, ಅವರವರಶಿಷ್ಟಾಚಾರ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಇದನ್ನು ನಿರ್ಣಯಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು, ಯಾರವಂಶದಲ್ಲಿ ಪಾರಂಪರ್ಯವಾಗಿ ತಪ್ತಮುದ್ರಾ

ಧಾರಣೆಯು ಆಚರಣೆಗೆ ಬಂದಿದೆಯೋ ಅವರು ಅದನ್ನು ಆಚರಿಸಬೇಕು, ಯಾರವಂಶದಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವಿಕರೊಬ್ಬರೂ ಆಚರಿಸದಿರುವರೋ ಅಂತವರು ತಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಯೋಗ್ಯವೆಂದು ಕಂಡು ಬಂದಾಗ್ಯೂ ಅದು ದೊಷವಹವಾದದ್ದೆಂಬ ವಚನದಂತೆಯೇ ಅದನ್ನು ಬಿಡಬೇಕು ಎಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯವು. ಆಪಾಠಶುದ್ಧ ದ್ವಾದಶಿಯಲ್ಲಿ ವಾಮನನನ್ನು ಪೂಜಿಸಿದರೆ ನರಪಶುವಿನಿಂದ ಯಜ್ಞ ಮಾಡಿದಷ್ಟು ಫಲವು. ಪೂರ್ವಾಪಾಠನಕ್ಷತ್ರಯುಕ್ತವಾದ ಪೂರ್ಣಿಮೆಯಲ್ಲಿ ಅನ್ನೋದಕಾದಿಗಳನ್ನು ದಾನಮಾಡುವುದರಿಂದ ಅಕ್ಷಯವಾದ ಅನ್ನಾದಿಗಳು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವವು. ಪ್ರದೋಷವ್ಯಾಪ್ತಿಯುಳ್ಳ ಈ ಪೌರ್ಣಮಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಈಶ್ವರನಿಗೆ ಶಯನೋತ್ಸವವು ನಡೆಯಬೇಕು. ಈ ದಿನದಲ್ಲಿಯೇ ಕೋಕಿಲಾವ್ರತವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು.

—ಕೋಕಿಲಾ ವ್ರತವು—

“ಸನ್ನನಂಕರಿಷ್ಯೇನಿಯತಾ ಬ್ರಹ್ಮ ಚರೈಸ್ಥಿತಾಸತೀ|ಭೋಕ್ಷ್ಯಾ ಮಿನಕ್ತಂ ಭೂಶಯ್ಯಾ ಕರಿಷ್ಯೇಪ್ರಾಣಿ ನಾಂದಯಾಂ ||೧|| ಮನಃಪೂರೈಕವಾಗಿ ಸನ್ನನವನ್ನು ಮಾಡುವೆನು, ಬ್ರಹ್ಮ ಚರೈವ್ರತದಲ್ಲಿರುವೆನು, ನಕ್ತಭೋಜನವನ್ನು ಮಾಡುವೆನು, ಹಾಸಿಗೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ನೆಲದಲ್ಲಿಯೇ ಮಲಗುವೆನು, ಭೂತದಯಾಪರಳಾಗುವೆನು ||೧|| ಎಂಬುದಾಗಿ ಸ್ತ್ರೀಯು ಮಾಸಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮಾಡಬೇಕಾದ ಈ ವ್ರತಕ್ಕೆ ಸಂಕಲ್ಪಮಾಡಬೇಕು. ಯಾವವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾಪಾಠವು ಬರುವುದೋ ಆವರ್ಷದ ಶುದ್ಧ ಆಪಾಠದಲ್ಲಿ ಈ ವ್ರತವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ಆಚಾರವಿರುವುದು. ಅದಕ್ಕೆ ಯಾವ ಆಧಾರವೂ ಇಲ್ಲ. ಆಪಾಠ ಅಥವಾ ಶ್ರಾವಣಮಾಸದ ಪೌರ್ಣಮಿ ಅಥವಾ ಚತುರ್ದಶಿ ಇಲ್ಲವೇ ಅಷ್ಟಮಿಯಲ್ಲಿ ಪರಮೇಶ್ವರನಿಗೆ ಪವಿತ್ರಾರೋಪಣವು ನಡೆಯಬೇಕು, ಈ ಪೌರ್ಣಮಿಯಲ್ಲಿ ಸಂನ್ಯಾಸಿಗಳು ಬಂದೇ ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕುತಿಂಗಳು ವಾಸಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಮಾಡುವ ಚಾತುರ್ಮಾಸ್ಯ ಸಂಕಲ್ಪಕ್ಕೆ ಅಂಗವಾಗಿ ಹೊರವನ್ನೂ, ವ್ಯಾಸಪೂಜೆಯನ್ನೂ ನಡೆಯಿಸಬೇಕು. ಈ ಕರ್ಮಕ್ಕೆ ಉದಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮೂರುಗಳಿಗೆಗಳ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯುಳ್ಳ ಪೂರ್ಣಮೆಯನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು.

“ಚಾತುರ್ಮಾ ಸ್ಯಸ್ಯಮಧ್ಯೇತುವಪನಂವರ್ಜಯೇದ್ಯತಿಃ | ಚಾತು ರ್ಮಾಸಂದ್ವಿಮಾಸಂವಾಸದೈಕತ್ರೈವಸುವಸೇತ್ ||೧|| ” ಸಂನ್ಯಾಸಿಯು ಚಾತುರ್ಮಾ ಸ್ಯಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ವಪನವನ್ನು ಮಾಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಕೂಡದು. ಈ ನಾ ಲ್ಕು ತಿಂಗಳು, ಅಥವಾ ಎರಡು ತಿಂಗಳುಗಳಾದರೂ ಒಂದೇ ಸ್ಥಳದ ಳ್ಲಿ ವಾಸಮಾಡುತ್ತಿರಬೇಕು ||೧||

ಮೊದಲು ಹೊರಮಾಡಿಸಿಕೊಂಡು ಹನ್ನೆರಡು ಮೃತ್ತಿಕಾಸನ್ನಾಸ ಗಳನ್ನೂ, ಪ್ರಾಣಾಯಾಮವಿಧಿಗಳನ್ನೂ ಮಾಡಿ, ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಸಪೂ ಜೆಯನ್ನೂ ಮಾಡಬೇಕು. ಸಂಕ್ಷೇಪವಾಗಿ ಅದಕ್ಕೆ ವಿಧಿಯು—ದೇಶಕಾಲ ಗಳನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಂಡು “ಚಾತುರ್ಮಾಸಕ್ತಾಙ್ಗಿ ಸಂಕಲ್ಪವನ್ನು ಮಾಡುವು ದಕ್ಕೆ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ, ವ್ಯಾಸ, ಭಾಷ್ಯಕಾರರನ್ನು ಪರಿವಾರದೊಡನೆ ಪೂಜಿಸು ವೆನು” ಎಂದು ಸಂಕಲ್ಪಮಾಡಿ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣನನ್ನೂ, ಅದಕ್ಕೆ ಪೂರ್ವದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣಾ ಕಾರವಾಗಿ ವಾಸುದೇವ, ಸಂಕರ್ಷಣ, ಅನಿ ರುದ್ಧ, ಪ್ರದ್ಯುಮ್ನ ಇವರುಗಳನ್ನೂ ಆ ವಾಹನೆಮಾಡಬೇಕು. ಈ ಕೃಷ್ಣಪಂಚಕ (ಐದು ಮಂದಿ) ದಕ್ಷಿಣ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಸರನ್ನೂ, ಅದ ಕ್ಕೆ ಪೂರ್ವದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣಾಕಾರವಾಗಿ, ಸುಮಂತು, ಜೈಮಿನಿ, ವೈ ಶಂಪಾಯನ, ಪೈಲ, ಈ ವ್ಯಾಸಪಂಚಕವನ್ನೂ ಅವಾಹನೆ ಮಾಡಬೇಕು. ಕೃಷ್ಣಪಂಚಕದ ಎಡಭಾಗದಲ್ಲಿ ಭಾಷ್ಯಕಾರರಾದ ಶಂಕರಾಚಾರ್ಯ ರನ್ನೂ, ಅದರ ಪೂರ್ವಭಾಗದಲ್ಲಿ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣಾಕಾರವಾಗಿ, ಪದ್ಮಪಾದ ವಿಶ್ವರೂಪ, ತ್ರೋಟಕ, ಹಸ್ತಾವಲಕಾ ಚಾರ್ಯರನ್ನೂ, ಆವಾಹಿಸ ಬೇಕು. ಕೃಷ್ಣಪಂಚಕದಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣನ ಉಭಯಪಾರ್ಶ್ವದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮ ನನ್ನೂ, ಈಶ್ವರನನ್ನೂ, ಪೂರ್ವ ಮೊದಲಾದ ನಾಲ್ಕು ದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ ಕ್ರ ಮವಾಗಿ ಸನಕಾದಿಗಳನ್ನೂ, ಕೃಷ್ಣಪಂಚಕದ ಎದುರಿಗೆ, ಗುರು, ಪರ ಮಗುರು, ಪರಮೇಷ್ಠಿ ಗುರುಗಳನ್ನೂ, ಬ್ರಹ್ಮನಿಷ್ಠರಾದ, ಬ್ರಹ್ಮ, ವಸಿ ಷ್ಠ, ಶಕ್ತಿ, ಪರಾಶರ, ವ್ಯಾಸ, ಶುಕ, ಗೌಡಪಾದ, ಗೋವಿಂದ ಪಾದ, ಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರನ್ನೂ, ಅವಾಹನೆ ಮಾಡಬೇಕು. ಈ ಮೂರು ಪಂಚಕ ಗಳ ಆಗ್ನೇಯದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಗಣೇಶನನ್ನೂ, ಈಶಾನ್ಯದಲ್ಲಿ ಜ್ಞೇತ್ರಪಾಲನನ್ನೂ ವಾಯುವ್ಯದಲ್ಲಿ ದುರೈಯನ್ನೂ, ನೈಋತ್ಯದಲ್ಲಿ ಸರಸ್ವತಿಯನ್ನೂ, ಪೂ

ವಾದಿಯಾದ ಎಂಟು ದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಇಂದ್ರಾದ್ಯಷ್ಟ ದಿಕ್ಕುಲಕರ ನ್ನೂ, ಆವಾಹನೆ ಮಾಡಿ ಪೂಜಿಸಬೇಕು. ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣನನ್ನ ನಾರಾಯಣಾಷ್ಟಾಕ್ಷರದಿಂದಲೂ, ಇತರರನ್ನು ಓಂಕಾರಾದಿಯಾಗಿ ನಮಃ ಶಬ್ದವೇ ಅಂತವಾಗಿ ಉಳ್ಳ (ಓಂನಮಃ) ಆಯಾ ನಾಮಮಂತ್ರಗಳಿಂದಲೂ ಪೂಜಿಸಬೇಕು. ಪೂಜಾನಂತರದಲ್ಲಿ ತೊಂದರೆ ಯಿಲ್ಲದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ, “ಈ ಮಳೆಗಾಲದ ನಾಲ್ಕು ತಿಂಗಳು ಇಲ್ಲಿಯೇ ನಾನು ವಾಸಮಾಡುತ್ತೇನೆ, ಎಂದು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸಂಕಲ್ಪ ಮಾಡಿಕೊಂಡು.

“ಅಹಂತಾವನ್ನಿವತ್ಸ್ಯಾಮಿ ಸರ್ವಭೂತಹಿತಾಯಮೈ | ಪ್ರಾಯೇಣ ಪ್ರಾವೃಷಿಪ್ರಾಣಿಸಂಕುಲಂ ವರ್ಮದೃಶ್ಯತೇ || ೧ || ಅತಸ್ತೇಷಾ ಮಹಿಂ ಸಾರ್ಥಂ ಪಕ್ಷಾನ್ವೈಶ್ರುತಿ ಸಂಶ್ರಯಾಃ | ಸ್ಥಾಸ್ಯಾಮಶ್ಚ ತುರೋ ಮಾ ಸಾನತ್ರೈವಾ ಸತಿಬಾಧಕೇ||೨||” ಸಕಲಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೂ ಹಿತವನ್ನುಂಟು ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ನಾನಿರುವುದು. ಮಳೆಗಾಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಯಶಃ ದಾರಿಯಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಕ್ರಿಮಿಕೀಟಾದಿ ಸಣ್ಣಸಣ್ಣ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ತುಂಬಿರುವುವು||೧|| ಆದ್ದರಿಂದ ಅವುಗಳಿಗೆ ಬಾಧೆಯುಂಟಾಗದಂತಿರುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಸಂಚಾರ ಮಾಡದೆ ಇಲ್ಲಿಯೇ ನಾಲ್ಕು ಪಕ್ಷಗಳ ಕಾಲವಾಗಲಿ, ತೊಂದರೆಯುಂಟಾಗದಿದ್ದರೆ ನಾಲ್ಕು ಮಾಸಗಳ ಕಾಲವಾಗಲಿ ವಾಸಮಾಡುವೆವು||೨|| ಎಂದು ಬಾಯಿಯಿಂದ ಹೇಳಿ ಸಂಕಲ್ಪ ಮಾಡಬೇಕು. ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಗೃಹಸ್ಥರು ಪ್ರತಿ ವಚನವನ್ನು ಹೇಳುವರು ಏನೆಂದರೆ:—

“ನಿವಸಂತುಸುಖೇನಾತ್ರಗಮಿಷ್ಯಾಮಃಕೃತಾರ್ಥತಾಂ | ಯಥಾಶಕ್ತಿ ಚ ಶುಶ್ರೂಷಾಂ ಕರಿಷ್ಯಾಮೋವಯಂಮುದಾ||೧||” ಸುಖವಾಗಿ ನೀವು ಇಲ್ಲಿ ವಾಸಮಾಡಿಕೊಂಡಿರಿ, ನಾವು ಕೃತಾರ್ಥರಾಗುವೆವು. ನಾವು ಸಂತೋಷದಿಂದ ನಮ್ಮ ಕೈಯಲ್ಲಾದಮಟ್ಟಿಗೂ ನಿಮ್ಮ ಸೇವೆಯನ್ನು ಮಾಡುವೆವು|| ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದ ಮೇಲೆ, ಗೃಹಸ್ಥರೂ, ಯತಿಗಳೂ ಸಹ, ವೃದ್ಧಾನುಕ್ರಮದಿಂದ (ವಯಸ್ಸಿಗನುಸಾರವಾಗಿ) ಯತಿಗಳಿಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸಬೇಕು. ಈ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಪಾರ್ಣಮಿಯಲ್ಲಿ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲವಾಗದಿದ್ದರೆ ದ್ವಾದಶಿಯಲ್ಲಿ ಮಾಡಬಹುದು.

—ಅಶೂನ್ಯಶಯನ (ದಾಂಪತ್ಯಸುಖಕರ) ವ್ರತವು—

ಆಪಾಢ ಬಹುಳ ದ್ವಿತೀಯೆಯಲ್ಲಿ ಅಶೂನ್ಯಶಯನವ್ರತವು ಲಕ್ಷ್ಮೀ ಸಮೀತನಾದ ವಿಷ್ಣುವನ್ನು ಮಂಚದಲ್ಲಿ ಪೂಜಿಸಿ “ಪತ್ನೀಭರ್ಮೈವಿಯೋ ಗಂಚ ಭರ್ಮಾ ಭಾರ್ಯಾಸಮುದ್ಭವಂ | ನಾಪ್ಸುವಂತಿಯಥಾದುಃಖಂ ದಾಂಪ ತ್ಯಾನಿತಥಾಕುರು||೧||”ದಂಪತಿಗಳು ಬಬ್ಬರನ್ನೊಬ್ಬರು ಅಗಲದಿರುವಂತೆ ಯೂ,ಬಬ್ಬರಿಗೊಬ್ಬರಿಗೆ ಮನಸ್ತಪಗಳಿಂದ ದುಃಖವುಂಟಾಗದಂತೆಯೂ ಇರುವ ಸ್ಥಿರಪ್ರೇಮವುಳ್ಳದಾಂಪತ್ಯವನ್ನು ಕೊಡುವವನಾಗು ||೧|| ಇದೇ ಮೊದಲಾದ ದಾಂಪತ್ಯಕ್ಕೆ ಭಂಗಬಾರದಿರುವಂತೆ ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳುವ ಮಂತ್ರಗಳಿಂದ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಬೇಕು. ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರನಿಗೆ ಅರ್ಘ್ಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ನಕ್ಷತ್ರಭೋಜನವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಹೀಗೆ ನಾಲ್ಕು ತಿಂಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಬಹುಳ ಬದಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಪೂಜಿಸಿ ಸಪತ್ನೀಕನಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗೆ ಶಯ್ಯಾದಾನವನ್ನು ಮಾಡಿ, ಆ ಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನು ಸಕಲ ಸಾಮಗ್ರಿಯೊಡನೆ ದಾನ ಮಾಡಬೇಕು. ಈ ವ್ರತಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಏಳು ಜನ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಶಾಶ್ವತವಾದ ದಾಂಪತ್ಯಾನುಕೂಲವೂ ಪುತ್ರ, ಧನ, ಮೊದಲಾದುವುಗಳ, ಗೃಹಸ್ಥಾಶ್ರಮದ ವಿಯೋಗವುಂಟಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಚಂದ್ರೋದಯಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಪೂಜೆ ಮೊದಲಾದವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿರುವ ಕಾರಣ ಈವ್ರತಕ್ಕೆ ಚಂದ್ರೋದಯವ್ಯಾಪ್ತಿಯುಳ್ಳ ತಿಥಿಯನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಎರಡುದಿನಗಳಿಗೂ ಚಂದ್ರೋದಯವ್ಯಾಪ್ತಿ ಇದ್ದರೂ ಅಥವಾ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಎರಡನೆಯ ತಿಥಿಯನ್ನೇ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು ಇಂತು ಆಷಾಢಮಾಸ ನಿರ್ಣಯವು ||೪||

(೫) —ಶ್ರಾವಣಮಾಸ ನಿರ್ಣಯವು—

(೫) ಶ್ರಾವಣಮಾಸನಿರ್ಣಯವು— ಸಿಂಹ ಸಂಕ್ರಮಣದಲ್ಲಿ ಸಂಕ್ರಮಣಾನಂತರ ಹದಿನಾರುಗಳಿಗೆಗಳು ಪುಣ್ಯಕಾಲವು. ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಸಂಕ್ರಮಣವಾಗರೆ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವಂತೆಯೇ ಪುಣ್ಯಕಾಲವು. ಈ ಮಾಸದಲ್ಲಿ ನಕ್ಷತ್ರವನ್ನೂ, ಏಕಭಂಕ್ತವನ್ನೂ ಮಾಡಬೇಕು. ವಿಷ್ಣು ಈಶ್ವರ ಮೊದಲಾದ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಅಭಿಷೇಕಮಾಡಬೇಕು. ಸೂರ್ಯನು ಸಿಂಹರಾಶಿಯಲ್ಲಿರುವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಯಾರ ಹಸುವು ಈಯ್ಯುವುದೋ ಅವನು ತುಪ್ಪದಲ್ಲಿ

ನೆನಸಿದ ಸಾಸುವೆಗಳಿಂದ ಹತ್ತು ಸಾವಿರ ಹೋಮಗಳನ್ನು ವ್ಯಾಹೃತಿ ಮಂತ್ರಗಳಿಂದ ಮಾಡಿ ಆ ಹಸುವನ್ನು ದಾನಮಾಡಬೇಕು. ಹೀಗೆ ಅರ್ಧರಾತ್ರಿ ಯಲ್ಲಿ ಹಸುವು ಅಳುವಂತೆ ಕೂಗಿಕೊಂಡರೂ, ವೃತ್ತಂಜಯ ಮಂತ್ರಗಳಿಂದ ಹೋಮಮಾಡಿ ಶಾಂತಿಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಶ್ರಾವಣಮಾಸದಲ್ಲಿ ಹಗಲು ಕುದುರೆಯು ಮರಿಯನ್ನು ಹಾಕುವುದೂ ತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ. “ಮಾಘೇಽಬಿಚಮಹಿಸ್ವೀ ಶ್ರಾವಣೇಬಡಬಾ ದಿವಾ | ಸಿಂಹೇಗಾವಃ ಪ್ರಸೂಯಂತೆ ಸ್ವಾಮಿನೋವೃತ್ಯ ದಾಯಕಾಃ ||೧||” ಮಾಘಮಾಸ ಬುಧವಾರದಲ್ಲಿ ಎಮ್ಮೆಯು, ಶ್ರಾವಣದಲ್ಲಿ ಹಗಲುಕುದುರೆಯೂ, ಸಿಂಹ ಸಂಕ್ರಮಣದಲ್ಲಿ ಹಸುವೂ ಈದರೆ ಯಜಮಾನನಿಗೆ ಹಾನಿಕರವು ||೧|| ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ ಇದಕ್ಕೂ ಶಾಂತಿಯುಂಟು. ಅದರ ವಿಧಿಯನ್ನು ಶಾಂತಿಗಂಥಗಳಿಂದ ತಿಳಿಯಬೇಕು. “ಸೋಮವಾರವ್ರತಂಕಾರ್ಯಂ ಶ್ರಾವಣೇಮೈಯಥಾವಿಧಿಶಕ್ತೇನೋಪೋಷಣಂ ಕಾರ್ಯಮಥವಾ ನಿಶಿಘೋಜನಂ ||೧||” ಶ್ರಾವಣ ಸೋಮವಾರದಲ್ಲಿ ವಿಧಿಕ್ರಮವಾಗಿ ವ್ರತವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಶಕ್ತಿ ಇದ್ದವರು ಉಪವಾಸಮಾಡಬೇಕು ಇಲ್ಲದವರು ನಕ್ತಭೋಜನವನ್ನು ಮಾಡಬಹುದು ||೧|| ಹೀಗೆಯೇ ಶ್ರಾವಣಮಂಗಳವಾರದಲ್ಲಿ ಗೌರಿ ಪೂಜೆಯನ್ನೂ ಮಾಡಬೇಕು. ಶ್ರಾವಣ ಶುದ್ಧ ಚತುರ್ಥಿಯು ತೃತೀಯಾ ವೇಧೆಯುಳ್ಳದ್ದಾಗಿಯೂ, ಮಧ್ಯಾಹ್ನವ್ಯಾಪ್ತಿಯುಳ್ಳದ್ದಾಗಿಯೂ ಇರಬೇಕು. ಶುದ್ಧ ಪಂಚಮಿಯು ನಾಗಪಂಚಮಿ ಎಂಬ ಹೆಸರುಳ್ಳದ್ದು. ಸೂರ್ಯೋದಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮೂರುಮೂರು ವ್ಯಾಪ್ತಿಯುಳ್ಳದ್ದಾಗಿಯೂ, ಪಷ್ಠಿಯವೇಧೆಯುಳ್ಳದ್ದಾಗಿಯೂ ಇರುವ ತಿಥಿಯನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಎರಡನೆಯ ದಿನದಲ್ಲಿ ಮೂರುಮೂರುಗಳಿಗಿಂತ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿಯೂ, ಮೊದಲ ದಿನದಲ್ಲಿ ಮೂರುಮೂರುಕ್ಕಿಂತ ಕಡಿಮೆಯಾದ ಚತುರ್ಥಿಯಿಂದ ವೇಧೆಯುಳ್ಳದ್ದಾಗಿಯೂ ಪಂಚಮಿ ಇದ್ದರೆ ಮೊದಲನೆಯದನ್ನೇ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಮೂರುಮೂರುಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾದ ಚತುರ್ಥಿಯ ವೇಧೆಯುಳ್ಳ ಪಂಚಮಿ ತಿಥಿಯು ಎರಡು ಮೂರುಗಳ ಕಾಲವಿದ್ದಾಗ್ಯೂ ಎರಡನೆಯದನ್ನೇ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಒಂದೇ ಮೂರುಕಾಲಮಾತ್ರವೇ ಪಂಚಮಿಯು ಇರುವುದಾಗಿದ್ದರೆ ಅಂಥದನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಕೂಡದೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಈ ದಿನದಲ್ಲಿ

ಅನರವರ ವೃದ್ಧಾಚಾರಾನುಸಾರವಾಗಿ ಗೋಡೆಯಮೇಲೆ ಬರೆದಿರುವ ಅಥವಾ ಮಣ್ಣಿನಿಂದ ಮಾಡಿದ ಸರ್ಪಗಳನ್ನು ಪೂಜಿಸಬೇಕು. ಶ್ರಾವಣಶುದ್ಧ ದ್ವಾದಶಿಯಲ್ಲಿ ಬಂದುತಿಂಗಳಿಂದಮಾಡಿದ ಶಾಕವ್ರತವು ಸಾಂಗವಾಗುವದಕ್ಕಾಗಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗೆ ಶಾಕದಾನವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತೇನೆಂದು ಸಂಕಲ್ಪಮಾಡಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಪೂಜೆಯನ್ನಮಾಡಿ 'ಉಪಾಯನಮಿದಂದೇವ ವ್ರತಸಂಪೂರ್ಣಹೇತವೇ | ಶಾಕಂತುದ್ವಿಜವರ್ಯಯ ಸಹಿರಣ್ಯಂದದಾವ್ಯಹಂ ||೧||' ಎಲೈ ಸ್ವಾಮಿಯೆ ! ನಾನು ಮಾಡಿರುವ ಶಾಕವ್ರತವು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗುವುದಕ್ಕಾಗಿ ದಕ್ಷಿಣೆಯೊಡನೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗೆ ಈ ಶಾಕವನ್ನು ದಾನಮಾಡುತ್ತೇನೆ ||೧|| ಎಂಬ ಮಂತ್ರದಿಂದ ಬೇಯಿಸಿದ ಅಥವಾ ಹಸಿಯಾದ ಕಾಯಿಪುಟ್ಟಗಳನ್ನು ದಾನಮಾಡಬೇಕು. ಅನಂತರದಲ್ಲಿ 'ದಧಿಭಾದ್ರದ ದೇವಾಸೇ ವರ್ಷಯಿಷ್ಯೇ ಸದಾಹರೇ||' ಎಲೈ ಮಹಾವಿಷ್ಣುವೇ! ಭಾದ್ರಪದಮಾಸದಲ್ಲಿ ಲ್ಲಾ ನಾನು ಮೊಸರನ್ನು ಬಿಡುವೆನು ಎಂದು ದಧಿವ್ರತಕ್ಕೆ ಸಂಕಲ್ಪಮಾಡಬೇಕು. ಇಲ್ಲಿ ಮೊಸರನ್ನು ಮಾತ್ರ ಬಿಡಬೇಕಲ್ಲದೆ ಮಜ್ಜೆಗೆ ಮೊದಲಾದುವುಗಳನ್ನು ಬಿಡಬೇಕಾದದ್ದಿಲ್ಲ. ಪಾರಣಿಯದಿನದ್ವಾದಶಿಯಲ್ಲಿ ವಿಷ್ಣುವಿಗೆ ಪವಿತ್ರಾರೋಪಣವು ನಡೆಯಬೇಕು.

—ಪವಿತ್ರಾರೋಪಣವು—

ಪಾರಣಿಯ ದಿನದಲ್ಲಿ ದ್ವಾದಶಿಯು ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ತ್ರಯೋದಶಿಯ ಪಾರಣಿಯ ದಿನದಲ್ಲಿಯೂ, ಆಗಲೂ ನಡೆಯದಿದ್ದರೆ, ಶ್ರವಣನಕ್ಷತ್ರದಲ್ಲಿ ಪೂರ್ಣಮೆಯಲ್ಲಾದರೂ ನಡೆಯಿಸಬೇಕು. ಈಶ್ವರನಿಗೆ ಚತುರ್ದಶಿ, ಅಷ್ಟಮಿ, ಪೌರ್ಣಮಾಸ್ಯೆ ಇವುಗಳೊಂದರಲ್ಲಿ ಪವಿತ್ರಾರೋಪಣವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಹೀಗೆಯೇ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಮನೆತನದ ಪದ್ಧತಿಯ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ, ದೇವಿ, ಗಣೇಶ, ದುರ್ಗಾದಿಗಳಿಗೆ, ಚತುರ್ದಶಿ, ಚತುರ್ಥಿ, ತೃತೀಯೆ, ನವಮಿ ಮೊದಲಾದ ತಿಥಿಗಳಲ್ಲಿ ಪವಿತ್ರಾರೋಪಣವು. ಆಯಾತಿಥಿಗಳಲ್ಲಿ ಮಾಡುವುದಕ್ಕವಕಾಶವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಎಲ್ಲಾದೇವತೆಗಳಿಗೂ ಶ್ರಾವಣ ಪೌರ್ಣಮಿಯಲ್ಲಿ ಮಾಡಬಹುದು. ಆಗಲೂ ನಡೆಯದಿದ್ದರೆ ಕಾರ್ತಿಕ ಪೌರ್ಣಮಿಯವರಿಗೂ ಗೌಣಕಾಲವು (ಮುಖ್ಯಕಾಲವಲ್ಲದ ಸಾಮಾನ್ಯಕಾಲ) ಉಂಟು, 'ಅಕುರ್ವಾಣೋವ್ರಜತ್ಯುಧಃ' ತಸ್ಯುಸಾಂವತ್ಸರೀಪೋ

ಜಾನಿಷ್ಠಲಾ, 'ಮಾಡದಿರುವವನು ನರಕಭಾಜನನಾಗುತ್ತಾನೆ' 'ಅವನು ಸಂಸ್ಕರದಿಂದ ಮಾಡಿದ ದೇವತಾ ಪೂಜೆಯೆಲ್ಲವೂ ವ್ಯರ್ಥವಾಗಿ ಹೋಗುವುದು.' ಎಂದು ವಚನವಿರುವುದರಿಂದ ಇದು ಸಿತ್ಯವ್ರತವಾಗಿರುವುದು. ಗೌಣಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಮಾಡದಿದ್ದರೆ 'ತದಾಯತಂಜ ಪೇನ್ಮಂತ್ರಂ ಸ್ತೋತ್ರಂವಾಪಿಸಮಾಹಿತಃ' ಆಯಾದೇವತೆಯು ಮಂತ್ರವನ್ನಾಗಲಿ, ಸ್ತೋತ್ರವನ್ನಾಗಲಿ, ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಅಯುತಸಂಖ್ಯೆಯುಳ್ಳ ಜಪವನ್ನು ಮಾಡುವುದೇ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತವು. ಸಂಕ್ಷೇಪವಾಗಿ ಪವಿತ್ರಾರೋಪಣ ಪ್ರಯೋಗವು:-ದಾರದ ಎಳೆಯನ್ನು ಬುಭತ್ತ ಎಳೆಯುಳ್ಳದ್ದನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ, ಈ ಬುಭತ್ತ ಎಳೆಯ ದಾರಗಳು ನೂರಂಟನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಇಪ್ಪತ್ತ ನಾಲ್ಕು ಗಂಟುಗಳನ್ನು ಹಾಕಿ ದೇವರವೋಣಕಾಲವರೆಗೂ ಬರುವಷ್ಟು ಉದ್ದವಾಗಿರುವ ಹಾಗೆ ಉತ್ತಮ ಪವಿತ್ರವನ್ನಾಗಿ, ಬುಭತ್ತೆಳೆಯ ಐವತ್ತು ನಾಲ್ಕು ದಾರಗಳಿಗೆ ಹನ್ನೆರಡು ಗಂಟುಗಳನ್ನು ಹಾಕಿ ದೇವರತೊಡೆಯವರಿಗೂ ಬರುವಂತೆ ಮಧ್ಯಮ ಪವಿತ್ರವನ್ನಾಗಿ, ಬುಭತ್ತೆಳೆಯ ಇಪ್ಪತ್ತೇಳು ದಾರಗಳಿಗೆ ಎಂಟು ಗಂಟುಗಳನ್ನು ಹಾಕಿ ದೇವರನಾಭಿಯವರಿಗೂ ಬರುವಂತೆ ಕನಿಷ್ಠ ಪವಿತ್ರವನ್ನಾಗಿ, ಮಾಡಬೇಕು. ನೂರ ಇಪ್ಪತ್ತಾಗಲಿ, ಎಪ್ಪತ್ತಾಗಲಿ, ಬುಭತ್ತೆಳೆಯ ದಾರಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ೧೦೮ ಅಥವಾ ೨೪ ಗಂಟುಗಳನ್ನು ಹಾಕಿ ದೇವರ ಪಾದದವರಿಗೂ ಇರುವಂತೆ ವನಮಾಲಿಕೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ, ೧೨ ಬುಭತ್ತೆಳೆಯ ದಾರಗಳಿಂದ ೧೨ ಗಂಟುಗಳುಳ್ಳ ಗಂಧಪವಿತ್ರವನ್ನಾಗಿ, ೨೨ ಬುಭತ್ತೆಳೆಯ ದಾರಗಳಿಂದ ಗುರುಪವಿತ್ರವನ್ನಾಗಿ, ೪೨ ಬುಭತ್ತೆಳೆಯ ದಾರಗಳಿಂದ ಅಂಗ ದೇವತಾಪವಿತ್ರಗಳನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಬೇಕು. ಲಿಂಗದ ವಿಸ್ತಾರಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಶಿವಪವಿತ್ರಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು,

ಎಲ್ಲಾ ಪವಿತ್ರಗಳನ್ನೂ ಪಂಚಗವ್ಯದಿಂದ ಪ್ರೋಕ್ಷಿಸಿ, ಪ್ರಣವ ಮಂತ್ರದಿಂದ ತೊಳೆದು, ಆಯಾ ದೇವತಾಕವಾದ ಮೂಲಮಂತ್ರಗಳಿಂದ ನೂರಂಟು ಸಾರಿ ಅಭಿನೂತ್ರಿಸಿ, ಗ್ರಂಥಿಗಳನ್ನು ಕುಂಕುಮದಿಂದ ಸವರಿ, ಪವಿತ್ರಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಬಿದಿರು ಪಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟು, ಬಟ್ಟೆಯಿಂದ ಮುಚ್ಚಿ, ದೇವರ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿಟ್ಟು "ಕ್ರಿಯಾಲೋ ಪವಿಧಾನಾರ್ಥಂ ಯತ್ತ್ವಯಾವಿಹಿ

ತಂ ಪ್ರಭೋ ! ಮಯೈತತ್ಕ್ರಿಯತೇ ದೇವತಃತುಷ್ಣೈವಪಿತ್ರ ಕಂ ||೧||
 ನನೇವಿಘ್ನೋ ಭವೇದ್ದೇವ ಕುರುನಾಥದಯಾಂಮಯಿ | ಸರಥಾ ಸರ್ವದಾ
 ವಿಷ್ಣೋಮಮತ್ಯಂ ಪರಮಾಗತಿಃ ||೨||” ಕರ್ಮಲೋಪವುಂಟಾದ್ದಕ್ಕೆ ನೀ
 ನು ಹೇಳಿರುವ ಪ್ರತೀಕಾರವನ್ನು ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ, ಎಲೈ ಸ್ವಾಮಿಯೇ!
 ನಿನ್ನ ತೃಪ್ತಿಗಾಗಿ ಈ ಪವಿತ್ರವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತೇನೆ ||೧|| ಎಲೈ ಪರಮಾತ್ಮ
 ನೇ ! ನಾನು ಮಾಡುವ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ವಿಘ್ನವುಂಟಾಗದ ಹಾಗೆ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಕೃಪೆ
 ಮಾಡು. ಸರ್ವದಾ ನೀನೇ ನನಗೆ ದಿಕ್ಕಲ್ಲದೆಬೇರೊಬ್ಬರೂ ಇಲ್ಲ ||
 ಎಂದು ಪ್ರಾರ್ಥನೆಮಾಡಿ ಅಧಿವಾಸ ಮಾಡಿಸಬೇಕು. ಇದಕ್ಕಾಗಿ, ‘ಸಂ
 ವತ್ಸರದಿಂದಲೂ ನಾನು ಮಾಡಿರುವ ಪೂಜೆಯಫಲವು ಲಭ್ಯವಾಗುವುದ
 ಕ್ಕೂ, ಆಯಾದೇವತೆಗಳ ಪ್ರೀತ್ಯರ್ಥವಾಗಿಯೂ, ಅಧಿವಾಸವಿಧಿಪೂರೈ
 ಕವಾಗಿ ಪವಿತ್ರಾರೋಪಣವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತೇನೆ, ಎಂದು ಸಂಕಲ್ಪಮಾಡಿ
 ದೇವರೆದುರಾಗಿ ಸರ್ವತೋಭದ್ರಮಂಡಲದಮೇಲೆ ಜಲಪೂರಿತವಾದ ಕುಂ
 ಭವನ್ನು ಇಟ್ಟು, ಅದರಮೇಲೆ ಆ ಬಿದಿರಪಾತ್ರೆಯನ್ನೂ, ಅದರಲ್ಲಿ ಪವಿತ್ರಗ
 ಳನ್ನೂ ಇಟ್ಟು, ಅವುಗಳಲ್ಲಿ “ಸಂವತ್ಸರಸ್ಯಯಾಗಸ್ಯ ಪವಿತ್ರೀಕರಣಾಯ
 ಭೋಃ! ವಿಷ್ಣು ಲೋಕಾತ್ಪವಿತ್ರಾದ್ಯುತ್ಪಾಚ್ಛೇಹನಮೋಸ್ತುತೇ || ॥” ಎಲೈ
 ಪವಿತ್ರನೇ! ನಾನು ಸಂವತ್ಸರದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ಯಾಗದ (ಪೂಜೆ) ಸಂಪೂರ್ತಿ
 ಗಾಗಿ ನೀನು ವಿಷ್ಣು ಲೋಕದಿಂದ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಈಗ ಬರುವವನಾಗು, ನಿನಗೆ ನ
 ಮಸ್ಕಾರವು ||೧|| ಈ ಮಂತ್ರದಿಂದಲೂ, ಮೂಲ ಮಂತ್ರದಿಂದಲೂ ಆವಾ
 ಹನೆಮಾಡಬೇಕು. ಮೂರು ದಾರಗಳ ಪವಿತ್ರದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮ, ವಿಷ್ಣು, ಮ
 ಹೇಶ್ವರರನ್ನೂ, ಒಂಭತ್ತು ದಾರಗಳ ಪವಿತ್ರದಲ್ಲಿ, ಓಂಕಾರ, ಚಂದ್ರ,
 ಅಗ್ನಿ, ಬ್ರಹ್ಮ, ನಾಗ, ಈಶ್ವರ, ಸೂರ್ಯ, ವಿಷ್ಣು, ವಿಶ್ವೇದೇವರುಗಳ
 ನ್ನೂ, ಉತ್ತಮ, ಮಧ್ಯಮ, ಕನಿಷ್ಠ ಪವಿತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮ, ವಿಷ್ಣು, ರುದ್ರ
 ರನ್ನೂ, ಸತ್ಯ, ರಜಸ್ತಮೋಗುಣಗಳನ್ನೂ, ವನಮಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕೃತಿಯ
 ನ್ನೂ ಆವಾಹನಮಾಡಬೇಕು. ಮೂಲಮಂತ್ರದಿಂದ, “ಶ್ರೀಪವಿತ್ರಾದ್ಯಾವಾ
 ಹಿತ ದೇವತಾಭ್ಯೋನಮಃ, ಎಂಬುದಾಗಿ ಹೇಳಿ, ಗಂಧಾದ್ಯುಪಚಾರಗಳಿಂದ
 ಪೂಜಿಸಬೇಕು. ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಮೊದಲುಮಾಡಿಟ್ಟಿದ್ದ ೧೨ ಅಂಗುಲ ಉ
 ದ್ದವುಳ್ಳದ್ದಾಗಿಯೂ, ೧೨ ಗಂಟುಗಳುಳ್ಳದ್ದಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಗಂಧಪವಿತ್ರ

ವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು “ವಿಷ್ಣು ತೇಜೋದ್ಭವಂರವ್ಯುಂ ಸರ್ವಪಾತಕನಾಶನಂ | ಸರ್ವಕಾಮಪ್ರದಂ ದೇವತಾವಾಬ್ಧೇಧಾರಯಾವ್ಯಹಂ||೧||”ವಿಷ್ಣು ತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ್ದಾಗಿಯೂ, ಮನೋಹರವಾಗಿಯೂ, ಸಕಲಪಾಪಗಳನ್ನೂ ಪರಿಹಾರಮಾಡತಕ್ಕದ್ದಾಗಿಯೂ, ಇಷ್ಟಾರ್ಥಸಿದ್ಧಿಯನ್ನುಂಟುಮಾಡುವುದಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಈ ಪವಿತ್ರವನ್ನು ನಿನ್ನ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಧಾರಣೆಮಾಡಿಸುವೆನು ||೧|| ಈ ಮಂತ್ರದಿಂದಲೂ, ಮೂಲಮಂತ್ರದಿಂದಲೂ ದೇವರ ಪಾದಗಳಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಪಿಸಬೇಕು. ದೇವರ ಕೈಗೆ ಕಟ್ಟಬೇಕೆಂದು ಕೆಲವರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಪಂಚೋಪಚಾರಗಳಿಂದ ದೇವರನ್ನು ಪೂಜಿಸಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಬೇಕು. “ಆಮಂತ್ರಿತೋಸಿದೇವೇಶ ಪುರಾಣ ಪುರುಷೋತ್ತಮ” | ಪ್ರಾತಸ್ತಾಂ ಪೂಜಯಿಷ್ಯಾಮಿ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯಂ ಕುರುಕೇಶವ || ಹ್ನೀರೋದಧಿಮಹಾನಾಗಶಯ್ಯಾವಸ್ಥಿತವಿಗ್ರಹ | ಪ್ರಾತಸ್ತಾಂ ಪೂಜಯಿಷ್ಯಾಮಿ ಸನ್ನಿಧಾಭವತೇನಮಃ||೨||”ಆದಿಪುರಾಸನಾಗಿಯೂ ದೇವೋತ್ತಮನಾಗಿಯೂ ಇರುವಕೇಶವನೇ ! ನಾನು ನಿನ್ನನ್ನು ಬರಬೇಕೆಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದೇನೆ. ಬೆಳಗ್ಗೆ ನಿನ್ನನ್ನು ಪೂಜೆಮಾಡುತ್ತೇನೆ. ಇಲ್ಲಿ ಬಂದು ನೆಲಸುವವನಾಗು ||೧|| ಹ್ನೀರಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಶೇಷಶಾಯಿಯಾಗಿರುವ ಪರಮಾತ್ಮನೇ ! ನಿನ್ನನ್ನು ಪ್ರಾತಃಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಾನು ಪೂಜಿಸುವೆನು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ನನ್ನ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಇರುವವನಾಗು. ನಿನಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸುವೆನು || ಎಂದು ಹೇಳಿ ಸಾಷ್ಟಾಂಗ ನಮಸ್ಕಾರಮಾಡಿ ಪುಷ್ಪಾಂಜಲಿಯನ್ನು ಸಮರ್ಪಿಸಬೇಕು. ಇಂತು ಅಧಿವಾಸನವು. ಇಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಾ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಗುರುವಿನಿಂದ ಪದೇಶವಾಗಿರುವ, ಅಥವಾ ತಾಮತ್ರಿಕ (ಕಲ್ಪಿತ) ವಾದ, ಇಲ್ಲವೇ, ವೇದದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ, ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ದೇವಗಾಯತ್ರೀರೂಪವಾದ, ಮೂಲಮಂತ್ರವನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಸತ್ಯಗಳನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಾ ಎಚ್ಚರದಿಂದಿದ್ದು ಬೆಳಗ್ಗೆ, ತತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಧಿವಾಸನಮಾಡಿಸುವುದಾಗಿದ್ದರೆ ಹಸುವನ್ನು ಕರೆಯುವಷ್ಟು ಕಾಲದ ಮೇಲೆ-‘ಪವಿತ್ರಾರೋಪಣಾಂಗವಾಗಿ ದೇವರಪೂಜೆಯನ್ನೂ, ಪವಿತ್ರಪೂಜೆಯನ್ನೂ ಮಾಡುವೆನು’ ಎಂದು ಸಂಕಲ್ಪಮಾಡಿ ದೇವರನ್ನೂ, ಪವಿತ್ರವನ್ನೂ, ಗಂಧ ಮೊದಲು, ಫಲ ನೈವೇದ್ಯದವರಿಗೆ ಉಪಚಾರಗಳಿಂದ

ಪೂಜಿಸಿ, ಗೌರವ, ದೂರೈ, ಅಕ್ಷತೆ ಇವುಗಳೊಡನೆ ಕನಿಷ್ಠ ಪವಿತ್ರವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು, “ದೇವದೇವನಮಸ್ತು ಭ್ಯಂ ಗೃಹಾಣೇದಂ ಪವಿತ್ರಕಂ | ಪವಿತ್ರೀಕರಣಾರ್ಥಾಯ ವರ್ಷಪೂಜಾಫಲಪ್ರದಂ || ೧ || ಪವಿತ್ರಕಂಕು ರುಷ್ಯಾದ್ಯಯನ್ಮಯಾದುಷ್ಕೃತಂ ಕೃತಂ | ಶುದ್ಧೋಭವಾವ್ಯುಹಂ ದೇವತ್ಯುತ್ಪ್ರಸಾದಾತ್ಸುರೇಶ್ವರ || ೨ ||” ಎಲೈ ದೇವೋತ್ತಮನಾದ ಭಗವಂತನೆ! ನಿನ್ನನ್ನು ವಂದಿಸುವೆನು. ಸಂವತ್ಸರದಿಂದಲೂ ನಾನು ಮಾಡಿದ ಪೂಜೆಯು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗುವುದಕ್ಕೂ, ಅದರಿಂದ ಸತ್ಕಲವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವುದಕ್ಕೂ ಸಹ ಈ ಪವಿತ್ರವನ್ನು ನೀನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವವನಾಗು || ೧ || ದೇವಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನೆ! ನಾನು ಮಾಡಿದ ಪಾಪವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಹೋಗಲಾಡಿಸು. ನಿನ್ನ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ಪರಿಶುದ್ಧನಾಗುತ್ತೇನೆ || ೨ || ಈ ಮಂತ್ರವನ್ನು ಮೂಲಮಂತ್ರದೊಡನೆ ಹೇಳಿ ಸಮರ್ಪಿಸುವುದು. ಮಧ್ಯಮ, ಉತ್ತಮ ಪವಿತ್ರಗಳನ್ನೂ, ವನಮಾಲೆಯನ್ನೂ ಸಹ ಇದೇ ಮೇರಿಗೆ ಮಂತ್ರಗಳನ್ನು ಹೇಳಿ ಕೊಡಬೇಕು. ಅಂಗದೇವತೆಗಳಿಗೂ ನಾಮಮಂತ್ರಗಳಿಂದ ಸಮರ್ಪಣೆಮಾಡಿ ಮಹಾಸೈವೇದ್ಯವನ್ನೂ, ಉತ್ತರ ನೀರಾಜನಗಳನ್ನೂ ಮಾಡಿ, “ಮಣಿವಿದುಮವಾಲಾಭಿರ್ಮಂದಾರ ಕುಸುಮಾದಿಭಿಃ | ಇಯಂ ಸಾಂವತ್ಸರೀ ಪೂಜಾತವಾಸ್ತು ಗರುಡಧ್ವಜ || ೧ || ವನಮಾಲಾಂ ಯಥಾದೇವಕೌಸ್ತುಭಂ ಸತತಂ ಹೃದಿ | ತದ್ವತ್ಪವಿತ್ರತಂ ತಾಂಸ್ತ್ಯಂ ಪೂಜಾಂ ಚ ಹೃದಯೇ ವಹ || ೨ || ಜಾನತಾ ಜಾನತಾವಾಪಿ ಯತ್ಕೃತಂ ನ ತವಾಚನಂ | ಕೇನ ಚಿದ್ವಿಘ್ನೋ ದೋಷೇಣ ಪರಿಪೂರ್ಣಂತದಸ್ತು ಮೇ || ೩ || ಮಂತ್ರಹೀನಂ ಕ್ರಿಯಾಹೀನಂ ಭಕ್ತಿಹೀನಂ ಸುರೇಶ್ವರ | ಯತ್ಪೂಜಿತಂ ಮಯಾದೇವ ಪರಿಪೂರ್ಣಂತದಸ್ತು ಮೇ || ೪ || ಅಪರಾಧಸಹಸ್ರಾಣಿ ಕ್ರಿಯಸ್ತೇ ಹರ್ನಿಶಂ ಮಯಾ | ದಾಸೋ ಯಮಿತಿ ಮಾಮತ್ಯಾ ಹ್ವಮಸ್ವಪರಮೇಶ್ವರ || ೫ ||” ಎಲೈ ಗರುಡಧ್ವಜನೆ! ನಾನು ಈಗ ಮಾಡುವ ಪೂಜೆಯು ಹವಳ ರತ್ನಗಳ, ಸರಗಳಿಂದಲೂ, ಮಂದಾರ ಪುಷ್ಪಗಳಿಂದಲೂ ಮಾಡಿದ ಸಂವತ್ಸರಪೂಜೆಯಂತೆ ನಿನಗಾಗಲಿ || ೧ || ಎಲೈ ಭಗವಂತನೆ! ವನಮಾಲೆಯನ್ನೂ, ಕೌಸ್ತುಭಮಣಿಯನ್ನೂ ನೀನು ಸರ್ವದಾ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಧರಿಸಿರುವೆಯೋ ಹಾಗೆಯೇ ಪವಿತ್ರತತ್ವ

ಗಳನ್ನೂ, ನಾನು ಮಾಡುವ ಪೂಜೆಯನ್ನೂ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಧರಿಸುವನಾಗು
 || ೨ || ನಾನು ಸಂವತ್ಸರದಿಂದ ಮಾಡಿರುವ ಪೂಜೆಯಲ್ಲಿ ತಿಳಿದೋ, ತಿಳಿ
 ಯದೆಯೋ, ಅಥವಾ ಯಾವುದಾದರೂ ಬುದು ಅಡ್ಡಿ ಬಂದದ್ದರಿಂದಲೋ,
 ಲೋಪವಾಗಿರುವುದೆಲ್ಲವೂ ಈಗ ಸಾಂಗವಾಗಿ ಪೂರ್ತಿಯಾಗುವಂತೆ ನ
 ನ್ನನ್ನು ಅನುಗ್ರಹಿಸು ||೪|| ಎಲೈ ಸುರಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ ವಿಷ್ಣುವೇ ! ಮಂ
 ತ್ರವಿಲ್ಲದೆಯೂ, ತಂತ್ರವಿಲ್ಲದೆಯೂ, ಭಕ್ತಿಯಿಲ್ಲದೆಯೂ, ನಾನು ಪೂಜೆ
 ಮಾಡಿದ್ದರೂ ಅದೆಲ್ಲವೂ ಪೂರ್ತಿಯಾಗಲಿ ||೪|| ಎಲೈ ಪರಮೇಶ್ವರನೇ !
 ನಾನು ಹಗಲು ರಾತ್ರಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ [ಸರ್ವದಾ] ಅನೇಕ ತಪ್ಪುಗಳನ್ನು
 ಮಾಡುತ್ತಿರುವೆನು. ನನ್ನನ್ನು ನಿನ್ನ ಸೇವಕನೆಂದು ತಿಳಿದು ಅವೆಲ್ಲವನ್ನೂ
 ಮನ್ನಿಸುವವನಾಗು ||೫|| ಎಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಬೇಕು. ಈಶ್ವರನೇ ಮೊದ
 ಲಾದ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ' ಗರುಡಧ್ವಜ ' ಮೊದಲಾದ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ' ವ್ಯಸ
 ವಾಹನ ' ಮೊದಲಾದ ಭೇದಗಳನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ' ವನ
 ಪಾಲಾಂ ' ಎಂಬ ಶ್ಲೋಕವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಬೇಕು. ದೇವಿಗಾದರೆ-
 ' ದೇವದೇವಸುರೇಶ್ವರ ' ಮೊದಲಾದ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ' ದೇವಿದೇವಿಸುರೇಶ್ವ
 ರಿ ' ಮೊದಲಾದ ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗ ಪದಗಳನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಮಿಕ್ಕ ವಿಷ
 ಯಗಳೆಲ್ಲವೂ ಸಮಾನವಾಗಿವೆ. ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಗುರು ಪೂಜೆಯನ್ನುಮಾಡಿ
 ಪವಿತ್ರವನ್ನುಕೊಟ್ಟು, ಉಳಿದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೂ ಸುವಾಸನಿಯರಿಗೂ ಬೇರೆ
 ಪವಿತ್ರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ತಾನೂ ಸಹ ತಮ್ಮ ಮನೆಯಲ್ಲಿರುವರೆಲ್ಲರೂ
 ಡನೆಯೂ ಧರಿಸಬೇಕು. ಆಮೇಲೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರೊಡನೆ ಭೋಜನಮಾ
 ಡಿ ಮೂರುರಾತ್ರಿಗಳು ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯ ಮೊದಲಾದ ನಿಯಮಗಳೊಳ್ಳ
 ವನಾಗಿ ದೇವರಿಗೆ ಪವಿತ್ರಗಳನ್ನು ಧರಿಸಬೇಕು. ದೇವರಿಗೆ ಸ್ನಾನ
 ಮೊದಲಾದ ಉಪಚಾರಗಳನ್ನು ಮಾಡುವಾಗ ಪವಿತ್ರಗಳನ್ನು ತೆಗೆದಿಡಬೇ
 ಕು. ಮೂರು ರಾತ್ರಿಗಳು ಕಳೆದಮೇಲೆ ಗೌವರನ್ನುಪೂಜಿಸಿ, ಪವಿತ್ರ
 ಗಳನ್ನು ವಿಸರ್ಜನೆಮಾಡಬೇಕು. ಇಲ್ಲಿ ಈಶ್ವರನೇ ಮೊದಲಾದ ದೇ
 ವತೆಗಳಿಗೆ ಪವಿತ್ರಾರೋಪಣವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕಾಗಿದ್ದರೆ, ಪೂರ್ವವಿಧ
 ವಾದ (ತ್ರಯೋದಶಿಯ ವೇಧಯುಕ್ತ) ಚತುರ್ದಶಿಯನ್ನು ಗ್ರಹಿಸ
 ಬೇಕು. ಹೀಗೆಯೇ ಪೂರ್ವದಿನದ ವೇಧಯುಕ್ತದಾಗಿ, ಮೂರು ಮು

ಹೂರ್ತಕಾಲದ ಸಾಯಾಹ್ನ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯೂ ಉಳ್ಳ ಪೌರ್ಣಮಿಯನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಅಷ್ಟಮಿಯೇ ನೊದಲಾದ ಉಳಿದ ತಿಥಿಗಳನ್ನೂ ಸಹ ಪವಿತ್ರಾರೋಪಣ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನೊದಲನೆಯ ಪರಿಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಸಾಮಾನ್ಯ ತಿಥಿನಿರ್ಣಯದಂತೆಯೇ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಇಂತು ಪವಿತ್ರಾರೋಪಣವು.

—ಋಗ್ವೇದೋಪಾಕರ್ಮ.—

ಋಗ್ವೇದೋಪಾಕರ್ಮ:-ಋಗ್ವೇದಿಗಳಿಗೆ ಶ್ರಾವಣಶುದ್ಧದಲ್ಲಿ, ಶ್ರವಣ ನಕ್ಷತ್ರ ದಿನದಲ್ಲಿ, ಅಥವಾ ಪಂಚಮಿಯಲ್ಲಿ, ಇಲ್ಲವೆ ಹಸ್ತ ನಕ್ಷತ್ರದಲ್ಲಿ, ಈ ಮೂರು ಕಾಲಗಳೊಳಗೆ ಯಾವುದಾದರೂ ಒಂದು ಉಪಾಕರ್ಮಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾದದ್ದು, ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರವಣ ನಕ್ಷತ್ರವೇ ಮುಖ್ಯಕಾಲವು. ಅದು ಸಿಕ್ಕದಿದ್ದರೆ ಪಂಚಮಿ ನೊದಲಾದವುಗಳಲ್ಲಿ ಮಾಡಬೇಕು. ಆದರೆ ನಿಶ್ಚಯವಾದ ಕಾಲವನ್ನು ಸಿದ್ಧಾಂತ ಮಾಡುವ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸಂಗ್ರಹ ಕಾರಿಕೆಯಲ್ಲಿ “ಪರ್ಮಣಿಶ್ರವಣೇಕಾರ್ಯಂ ಗ್ರಹಸಂಕ್ರಾಂತ್ಯದೂಷಿತೇ | ಅಧ್ವಯುರ್ಭಿರ್ಬಹ್ವೈಶ್ಚ ಕಥಂಚಿತ್ತದಸಂಭವೇ ||೧|| ತತ್ರೈವಹಸ್ತ ಪಂಚವ್ಯಾಂ ತಯೋರ್ಕೇವಲಯೋರಪಿ ||” ಅಂದರೆ- ‘ಶ್ರಾವಣ ಶುದ್ಧ ಪೌರ್ಣಮಿಯಲ್ಲಿ, ಗ್ರಹಣ ಅಥವಾ ಸಂಕ್ರಮಣಗಳಲ್ಲದೇ ಹೋಗುವ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಶ್ರವಣ ನಕ್ಷತ್ರದಲ್ಲಿ ಯಜುರ್ವೇದಿಗಳೂ, ಋಗ್ವೇದಿಗಳೂ ಸಹ ಉಪಾಕರ್ಮ ಮಾಡಬೇಕು ಒಂದುವೇಳೆ ಅದು ಅನುಕೂಲಿಸದಿದ್ದರೆ ||೧|| ಆ ಶ್ರಾವಣ ಶುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಪಂಚಮಿದಿನ ಹಸ್ತ ನಕ್ಷತ್ರವಿದ್ದಲ್ಲಿ ಆ ದಿನದಲ್ಲಿ ಮಾಡಬಹುದು. ಅಥವಾ ಹಸ್ತ ನಕ್ಷತ್ರವೊಂದರಲ್ಲಿಯೇ ಆಗಲಿ, ಪಂಚಮಿ ತಿಥಿಯೊಂದನ್ನೇ ಗ್ರಹಿಸಿಯಾಗಲಿ ಮಾಡಬಹುದು ಎಂದರ್ಥವು” ಎರಡು ದಿನಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಶ್ರವಣ ನಕ್ಷತ್ರಕ್ಕೆ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಿದ್ದರೆ, ಪೂರ್ವದಿನದ ಸೂರ್ಯೋದಯವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿ, ಎರಡನೆಯ ದಿನದಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯೋದಯಾನಂತರವೂ ಮೂರು ಮುಹೂರ್ತಗಳವರೆಗೂ ಶ್ರವಣ ನಕ್ಷತ್ರವಿರುವ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಧನಿಷ್ಠಾ ನಕ್ಷತ್ರಯೋಗವು ಉತ್ತಮವಾದ್ದರಿಂದ ಎರಡನೆಯ ದಿನದಲ್ಲಿಯೇ ಉಪಾಕರ್ಮವು. ಮೂರು ಮುಹೂರ್ತಕ್ಕಿಂತ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿದ್ದರೆ ಪೂರ್ವದಿನದಲ್ಲಿಯೇ ನಡೆಯಬೇಕು. ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ

ಹಸ್ತನಕ್ಷತ್ರಯೋಗವಿರುವಾಗ, ಪೂರ್ವದಿನದ ಸೂರ್ಯೋದಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇದಲ್ಲದೆ ಎರಡನೆಯ ದಿನದ ಸೂರ್ಯೋದಯಾನಂತರದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಮುಹೂರ್ತ ಕಾಲವಿದ್ದರೆ, ಉತ್ತರಾಷಾಢಯೋಗವು ಅಯುಕ್ತವಾದ ಕಾರಣ, ಎರಡನೆಯ ದಿನದಲ್ಲಿಯೇ ಆಗಬೇಕು ಎರಡನೆಯ ದಿನದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಮುಹೂರ್ತಕ್ಕಿಂತ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿ ಹಸ್ತನಕ್ಷತ್ರವಿದ್ದು, ಪೂರ್ವದಿನಕ್ಕೆ ಉತ್ತರಾಷಾಢಾನಕ್ಷತ್ರ ವೇಧೆಯುಂಟಾಗಿದ್ದರೆ ಪಂಚಮಿ ವೊದಲಾದ ಕಾಲಗಳನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಪಂಚಮಿ, ಹಸ್ತ ಈ ಎರಡು ಕಾಲವಿಷಯದಲ್ಲಿ, ಸೂರ್ಯೋದಯಾನಂತರ ಮೂರು ಮುಹೂರ್ತಕಾಲದ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯುಳ್ಳವುಗಳನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಹಾಗೆ ಸಿಕ್ಕದಿದ್ದರೆ, ಪೂರ್ವವೇಧೆಯುಳ್ಳದ್ದನ್ನೂ ಗ್ರಹಿಸಬಹುದು. ಹೀಗೆಯೇ ಭಾದ್ರಪದ ಶುದ್ಧದಲ್ಲಿಯೂ ಶ್ರವಣ, ಪಂಚಮಿ, ಹಸ್ತ ಈ ಮೂರು ಕಾಲಗಳ ನಿರ್ಣಯವು ಎಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಋಗ್ವೇದಿಗಳು ಇವನ್ನು ಪೂರ್ವಾಹ್ಲದಲ್ಲಿ (ಬೆಳಗಿನಲ್ಲಿ) ಯೇ ಮಾಡಬೇಕು.

ಯಜುರ್ವೇದೋಪಾಕರ್ತೃ ನಿರ್ಣಯವು.

ಯಜುರ್ವೇದೋಪಾಕರ್ತೃ.—ಋಗ್ವೇದಿಗಳಿಗೆ ಶ್ರವಣ ನಕ್ಷತ್ರವು ಹೇಗೆ ಮುಖ್ಯವೋ ಹಾಗೆ ಎಲ್ಲಾ ಯಜುರ್ವೇದಿಗಳಿಗೂ ಶ್ರಾವಣ ಪೌರ್ಣಮಾಸ್ಯೆಯು ಮುಖ್ಯವಾದ ಕಾಲವು. ಪೂರ್ಣಮೆಯು ಖಂಡತಿಥಿಯಾಗಿದ್ದರೆ, ವೊದಲ ದಿನದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮುಹೂರ್ತ ಅಥವಾ ಹೆಚ್ಚು ಕಾಲವು ಕಳೆದಮೇಲೆ ಪೂರ್ಣಮಿಯು ಬರುವುದಾಗಿಯೂ, ಎರಡನೆಯ ದಿನದಲ್ಲಿ ಆರ.ಮುಹೂರ್ತದವರೆಗೂ ಇರುವಂತಿದ್ದಾಗ, ಯಜುರ್ವೇದಿಗಳು ಎರಡನೆಯ ತಿಥಿಯನ್ನೇ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಹಾಗೆಲ್ಲದೆ ಶುದ್ಧಾಧಿಕತ್ವದಿಂದ ಎರಡು ದಿನಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸೂರ್ಯೋದಯ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯುಳ್ಳದಾಗಿದ್ದಲ್ಲಿ, ಎಲ್ಲಾ ಯಜುರ್ಪಾಖೆಯವರಿಗೂ ಪೂರ್ವದಿನವೇ ಗ್ರಾಹ್ಯವು. ಪೂರ್ವದಿನದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮುಹೂರ್ತ ಅಥವಾ ಅದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಕಾಲಾನಂತರದಲ್ಲಿ ಪೌರ್ಣಮಿಯು ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿ ಎರಡನೆಯ ದಿನದಲ್ಲಿ ಎರಡೋ, ಮೂರೋ ಮುಹೂರ್ತಗಳ ಕಾಲವಿದ್ದು ಆರು ಮುಹೂರ್ತಕ್ಕಿಂತ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿರುವ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ತೃತ್ತೀಯ ಶಾಖೆಯವರು ಎರಡನೆಯ ತಿಥಿಯನ್ನು ಗ್ರಹಿಸ

ಜೇಕು. ತೈತ್ತಿರಿಯರನ್ನು ಉಳಿದ ಯಜುರ್ವೇದಿಗಳೆಲ್ಲರೂ ಪೂರ್ವತೀಥಿಯನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಒಂದುವೇಳೆ ಪೂರ್ವದಿನದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮುಹೂರ್ತಕಾಲವು ಕಳೆದಮೇಲೆ ಯಾವಾಗಲಾದರೂ ಪೌರ್ಣಮಿಯು ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿ, ಎರಡನೆಯ ದಿನದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಮುಹೂರ್ತಕ್ಕಿಂತ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿಯೋ ಹ್ವಯತೀಥಿಯಾದಾಗ ಎರಡನೆಯ ದಿನದಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲವೂ ಇಲ್ಲದೆ ಹೋಗುವಹಾಗೆಯೋ ಇರುವ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ, ಎಲ್ಲಾ ಯಜುರ್ವೇದಿಗಳೂ ಪೂರ್ವತೀಥಿಯನ್ನೇ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಹಿರಣ್ಯಕೇಶಿ ತೈತ್ತಿರಿಯರಿಗೆ ಶ್ರಾವಣ ಶುದ್ಧ ಪೌರ್ಣಮಾಸ್ಯೆಯು ಮುಖ್ಯಕಾಲವು. ಅದಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಶ್ರಾವಣ ಮಾಸದಲ್ಲಿ ಹಸ್ತನಕ್ಷತ್ರದ ದಿನವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬಹುದು. ಶ್ರಾವಣ ಶುದ್ಧ ಪಂಚಮಿಯನ್ನು ಉಪಾಕರ್ಮಕ್ಕೆ ಆಯಾ ಶಾಖಾಸೂತ್ರಕಾರರು ಹೇಳಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಅದನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಕೂಡದು. ಭಾದ್ರಪದದಲ್ಲಿಯೂ, ಪೌರ್ಣಮಿ, ಹಸ್ತಗಳೆಂಬೀ ಎರಡುಕಾಲಗಳೇ ಯೋಗ್ಯವಾದುವುಗಳೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಖಣ್ಡತೀಥಿಯಾಗುವ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವಂತೆಯೇ ನಿರ್ಣಯವು. ಹಸ್ತನಕ್ಷತ್ರವೂ ಸಹ ಉದಯಕಾಲ ಮೊದಲೊಂದು ಸಭಗವಕಾಲದವರೆಗೂ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯುಳ್ಳದ್ದಾಗಿರಬೇಕು. ಹಾಗೆಲ್ಲದಿದ್ದರೆ, ಉತ್ತರಾ ನಕ್ಷತ್ರವೇ ಇದ್ದಾಗ್ಯೂ ಪೂರ್ವದಿನವನ್ನೇ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಆಪಸ್ತಂಬರಿಗೆ ಶ್ರಾವಣ ಶುದ್ಧ ಪೌರ್ಣಮಿಯು ಮುಖ್ಯವಾದದ್ದು, ಅದಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಭಾದ್ರಪದ ಶುದ್ಧ ಪೌರ್ಣಮಿಯು ಗ್ರಾಹ್ಯವು. ಬೌಧಾಯನರಿಗೆ ಶ್ರಾವಣ ಪೌರ್ಣಮಿಯು ಮುಖ್ಯವಾದದ್ದು. ಅನುಕೂಲವಾದ ಪೌರ್ಣಮಿಯು ಶ್ರಾವಣದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕದಿದ್ದರೆ ಆಷಾಢ ಶುದ್ಧ ಪೌರ್ಣಮಿಯನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಖಂಡತೀಥಿಯಾದರೆ ಇವರಿಗೂ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವಂತೆಯೇ ನಿರ್ಣಯವು. ಕಾಣ್ಯ, ಮಧ್ಯಂದಿನ ಮೊದಲಾದ ಕಾತ್ಯಾಯನರಿಗೆ ಶ್ರವಣ ನಕ್ಷತ್ರಯುಕ್ತವಾದ ಪೌರ್ಣಮೆಯಾಗಲೀ, ಪೌರ್ಣಮೀ ಮಾತ್ರವೇ ಆಗಲಿ, ಹಸ್ತನಕ್ಷತ್ರಯುಕ್ತವಾದ ಪಂಚಮಿ ಅಥವಾ ಕೇವಲ ಪಂಚಮಿಯಾಗಲಿ ಮುಖ್ಯಕಾಲವು. ಆದ್ದರಿಂದ ಶ್ರವಣನಕ್ಷತ್ರವೊಂದನ್ನು ಗಲಿ, ಹಸ್ತನಕ್ಷತ್ರವೊಂದನ್ನೇ ಆಗಲಿ ಗ್ರಹಿಸಕೂಡದು. ಶ್ರಾವಣಮಾಸದಲ್ಲಿ ತೊಂದರೆಯುಂಟಾಗುವುದಾದ್ದರೆ ಭಾದ್ರಪದ ಶುದ್ಧ ಪೌರ್ಣಮಿ,

ಪಂಚಮಿಗಳಲ್ಲಿ ಮಾಡಬಹುದು. ಖಣ್ಡತಿಥಿಯಾದರೆ ಆರು ಮುಹೂರ್ತ ಕ್ಷಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ದ್ದರೆ ಎರಡನೆಯದನ್ನೂ, ಆರು ಮುಹೂರ್ತ ಕ್ಷಿಂತಲೂ ಕಡವೆಯಾದರೆ ಮೊದಲನೆಯದನ್ನೂ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕೆಂಬುದೇ ಮೊದಲಾದ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ನಿರ್ದಯವನ್ನೇ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು.

ಸಾಮವೇದೋಪಾಕರ್ಮ.

ಸಾಮವೇದೋಪಾಕರ್ಮ.— ಸಾಮವೇದಿಗಳಿಗೆ ಭಾದ್ರಪದ ಶುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಹಸ್ತನಕ್ಷತ್ರವೇ ಮುಖ್ಯಕಾಲವು. ಸಂಕ್ರಮಣಾದಿ ದೋಷಗಳಿಂದ ಆಗ ನಡೆಯದೇಹೋದರೆ, ಶ್ರಾವಣಮಾಸದ ಹಸ್ತನಕ್ಷತ್ರದಲ್ಲಿ ನಡೆಯಬೇಕೆಂದು ನಿರಯಸಿಂಧುಕಾರನ ಮತವು. ಇತರರು ಭಾದ್ರಪದ ಹಸ್ತದಲ್ಲಿ ದೋಷಬಂದರೆ, ಶ್ರಾವಣ ಪೌರ್ಣಮಾಸ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಉಪಾಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡಿ, ಭಾದ್ರಪದದ ಹಸ್ತದವರೆಗೂ ಅಧ್ಯಯನಮಾಡದೆ ಇದ್ದು ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಪಾಠಮಾಡಬಹುದೆಂದು ಹೇಳುವರು. ಹಸ್ತನಕ್ಷತ್ರವು ಖಂಡವಾಗಿದ್ದಾಗ ಎರಡು ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅಪರಾಹ್ಣವ್ಯಾಪ್ತಿಯಿದ್ದರೂ, ಅಪರಾಹ್ಣದ ಒಂದು ಭಾಗಕ್ಕೆ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಇದ್ದಾಗ್ಯೂ ಎರಡನೆಯ ದಿನವೇ ಉಪಾಕರ್ಮವು. ಸಾಮಕರಿಗೆ ಎಲ್ಲಾ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅಪರಾಹ್ಣವನ್ನೇ ಉಪಾಕರ್ಮಕ್ಕೆ ಮುಖ್ಯಕಾಲವನ್ನಾಗಿ ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ, ಪೂರ್ವದಿನದಲ್ಲಿಯೇ ಅಪರಾಹ್ಣಕಾಲವೆಲ್ಲಕ್ಕೂ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಇದ್ದರೆ ಪೂರ್ವದಿನವನ್ನೇ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಪೂರ್ವದಿನದಲ್ಲಿಯೇ ಅಪರಾಹ್ಣದ ಒಂದು ಭಾಗಕ್ಕೆ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಇದ್ದರೂ, ಎರಡು ದಿನಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅಪರಾಹ್ಣಕ್ಕೆ ವ್ಯಾಪಿಸದಿದ್ದರೂ, ಎರಡನೆಯ ದಿನವನ್ನೇ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಯಾವ ಸಾಮವೇದಿಗಳಿಗೆ ಪ್ರಾತಃಕಾಲ ಸಂಗವಕಾಲಗಳನ್ನು ಕರ್ಮಕಾಲವೆಂದು ಹೇಳಿದೆಯೋ ಅವರಿಗೆ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಅಪರಾಹ್ಣ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಎರಡನೆಯ ದಿನದಲ್ಲಿ ಸಂಗವಕಾಲಾನಂತರದಲ್ಲಿರುವ ಹಸ್ತನಕ್ಷತ್ರವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಸೂರ್ಯನು ಸಿಂಹರಾಶಿಗತನಾಗಿರುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಉಪಾಕರ್ಮವೆಂತೆಂದರೆ:— ಶ್ರಾವಣ ಮಾಸದ ಪೂರ್ಣಿಮೆಯಾಗಲಿ, ಹಸ್ತನಕ್ಷತ್ರವಾಗಲಿ, ಸೂರ್ಯನು ಸಿಂಹರಾಶಿಯಲ್ಲಿರುವಾಗ ಒಂದರೆ ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ (ಆ ಪೂರ್ಣಿಮಾ, ಹಸ್ತಗಳಲ್ಲಿ) ಉಪಾಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡಬಹುದು

ದು. ಕರ್ಕಾಟಕದಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯನಿರುವಾಗ ಶ್ರಾವಣ ಮಾಸದ ಹಸ್ಮ ಮತ್ತು ಪೌರ್ಣಮಿಗಳಲ್ಲಿ ಉಪಾಕರ್ಮ ಮಾಡಕೂಡದೊಬ ವಿಷಯವು ಸಾಮಕರ ವಿಷಯಕವಾದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯು, ಇತರ ಶಾಖೆಯವರಿಗೆ ಸೂರ್ಯನು ಸಿಂಹರಾಶಿಗತನಾದಾಗ ಮಾಡಬಹುದು ಅಥವಾ ಮಾಡಬಾರದೆಂಬ ವಿಚಾರವಿಲ್ಲವು. ಅಥರ್ವಣವೇದಿಗಳಗಂತು ಶ್ರಾವಣ ಅಥವಾ ಭಾದ್ರಪದ ಮಾಸದ ಪೌರ್ಣಮಿಯಲ್ಲಿ ಉಪಾಕರ್ಮವು ನಡೆಯಬೇಕು. ಖಣ್ಡತಿಥಿಯಾದರೆ ಉದಯ ಕಾಲದಿಂದ ಸಂಜೆವಕಾಲವು ಪೂರ್ತಿಯಾಗುವವರೆಗೂ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯುಳ್ಳ ತಿಥಿಯನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು ಎಲ್ಲಾ ಶಾಖೆಯವರೂ ಶ್ರಾವಣ, ಭಾದ್ರಪದ ಮಾಸದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮತಮ್ಮ ಗೃಹ್ಯೋಕ್ತ ಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ಗ್ರಹಣ, ಸೂಕ್ರಮಣ, ಆಶಾಚಾದಿ ದೋಷಗಳಿಂದ ಕರ್ಮಲೋಪವಾಗುವಂತೆಯೇ ತೋರಿಬಂದರೆ, ಇತರ ಶಾಖೆಯವರಿಗೆ ಉಕ್ತವಾಗಿರುವ ಕಾಲವನ್ನೇ ತಾವೂ ಅವಶ್ಯಕವಾಗಿ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು.

ಸರ್ವಸಾಧಾರಣ ನಿರ್ಣಯವು.

ಎಲ್ಲ ಶಾಖೆಯವರಿಗೂ ಸಾಮಾನ್ಯ ನಿರ್ಣಯವು —ಆಗ-ಆಪಸ್ತಂ ಬ, ಬೌಧಾಯನ, ಸಾಮಕ ಮೊದಲಾದವರು ಶ್ರಾವಣ, ಭಾದ್ರಪದ ಮಾಸಗಳಲ್ಲಿನ ಪಂಚಮಿ, ಪೂರ್ಣಿಮಾ ಮೊದಲಾದ ತಿಥಿಗಳನ್ನು ತಾರತಮ್ಯವಿಲ್ಲದೆ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕಾಗಿಬಂದರೆ, ನರ್ಮದಾನದಿಯ ಉತ್ತರ ಭಾಗದ ದೇಶದವರು ಸೂರ್ಯನು ಸಿಂಹರಾಶಿಯಲ್ಲಿರುವ ಕಾಲದ ಪಂಚಮಿ ಮೊದಲಾದುವನ್ನೂ, ನರ್ಮದೆಯ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾಗದ ದೇಶದಲ್ಲಿರುವವರು, ಸೂರ್ಯನು ಕರ್ಕಾಟಕದಲ್ಲಿರುವಾಗ ಶ್ರಾವಣ ಪಂಚಮಿ ಮೊದಲಾದುವನ್ನೂ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕೆಂಬ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಕಾಸ್ತುಭಕಾರನು ಹೇಳಿರುವನು. ಆದ್ದರಿಂದ ಋಗ್ವೇದಿಗಳೂ ಸಹ ಸರ್ವಥಾ ಕರ್ಮಲೋಪವುಂಟಾಗುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಸಿಂಹಮಾಸ, ಕರ್ಕಾಟಕ ಮಾಸವೆಂಬ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಿಂದ ಪೌರ್ಣಮಿಯನ್ನೂ ಗ್ರಹಿಸಬಹುದೆಂದು ತೋರುವುದು. ಮುಖ್ಯಕಾಲವಾದ ಶ್ರಾವಣ ಮಾಸದಲ್ಲಿ ಮಳೆಯಿಲ್ಲದ್ದರಿಂದ ಭತ್ತ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಮೈರು ಬೆಳೆಯುವ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ, ಆಶಾಚಾದಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಎಲ್ಲ ಶಾಖೆಯವರೂ ಭಾದ್ರಪದದಶ್ರವಣ ನಕ್ಷತ್ರಮೊದಲಾದವುಗಳ

ಳಲ್ಲಿ ಮಾಡಬೇಕು. ಪೈರು ಬಾರದಿದ್ದಾಗ್ಯೂ ಶ್ರಾವಣ ಮಾಸದಲ್ಲಿಯೇ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಕರ್ಕಾದಿಗಳ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು. ಎಲ್ಲಾ ಶಾಖೆಯವರೂ ತಮ್ಮತಮ್ಮ ಗೃಹ್ಯಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಮುಖ್ಯ ಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ಗ್ರಹಣ ಸಂಕ್ರಮಣಾದಿಗಳಂಟಾದರೆ, ಗ್ರಹಣ ಸಂಕ್ರಮಣಾದಿಗಳಿಲ್ಲದ ಪಂಚಮಿ ಮೊದಲಾದವುಗಳಲ್ಲಿ ಮಾಡಬೇಕು. ಉಪಾಕರ್ಮಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಹಗಲು-ರಾತ್ರಿಗಳೆಂಬ ಎಂಟು ಯಾಮಗಳ್ಳ ಬಂದು ದಿವಸದಲ್ಲಿ ಅಂದರೆ, ಹಿಂದಣ ದಿನದ ಅರ್ಧರಾತ್ರಿಯನ್ನು ಮೊದಲುಮಾಡಿಕೊಂಡು ಈ ದಿನದ ಅರ್ಧರಾತ್ರಿಯವರೆಗಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇರುವ ಶ್ರವಣ ನಕ್ಷತ್ರ ಅಥವಾ ಪೌರ್ಣಮಿ ಮೊದಲಾದ ತಿಥಿಗಳಿಗೆ ಸಂಕ್ರಮಣ, ಗ್ರಹಣ ಇವುಗಳ ಯೋಗವಿಲ್ಲದಿದ್ದಾಗ್ಯೂ ಈ ಎಂಟು ಯಾಮಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಗ್ರಹಣ ಅಥವಾ ಸಂಕ್ರಮಣಗಳಂಟಾದಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಉಪಾಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡಕೂಡದು. ಈ ಎಂಟು ಯಾಮಗಳ ಹಿಂದಣ ಅಥವಾ ಮುಂದಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಾದರೂ ಉಪಾಕರ್ಮಕ್ಕೆ ಉಕ್ತವಾದ ಶ್ರವಣಾದಿ ನಕ್ಷತ್ರ ಅಥವಾ ಪೂರ್ಣಿಮಾದಿ ತಿಥಿಗಳಿಗೆ ಗ್ರಹಣ ಸಂಕ್ರಮಣ ಇವುಗಳ ಯೋಗವುಂಟಾದರೆ ಉಪಾಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡಕೂಡದೆಂದು ಕೆಲವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು. ಹೊಸದಾಗಿ ಉಪನಯನವಾದ ವಟುಗಳಿಗೆ ಪ್ರಥಮೋಪಾಕರ್ಮವನ್ನು ಗುರು, ಶುಕ್ರರ ಅಸ್ತಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ, ಮಲಮಾಸಾದಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಸೂರ್ಯನು ಸಿಂಹರಾಶಿಯಲ್ಲಿರುವಾಗಲೂ ಮಾಡಕೂಡದು. ಪ್ರಥಮೋಪಾಕರ್ಮವನ್ನುಳಿದ ಉಪಾಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಶುಕ್ರಾಸ್ತಾದಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಮಾಡಲೇಬೇಕು. ಮಲಮಾಸದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಎರಡನೇ ಮೊದಲಾದ ಯಾವ ಉಪಾಕರ್ಮವನ್ನೂ ಮಾಡಕೂಡದು. ನೂತನ ವಟುಗಳಿಗೆ ಶ್ರಾವಣ ಮಾಸದ ಪಂಚಮಿ, ಹಸ್ತ, ಶ್ರವಣ ನಕ್ಷತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಗುರ್ವಸ್ತಾದಿಗಳಿಂದ ತೊಂದರೆಯುಂಟಾದರೆ, ಭಾದ್ರಪದ ಮಾಸದ ಪಂಚಮಿ ಶ್ರವಣ ಮೊದಲಾದುವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಪ್ರಥಮೋಪಾಕರ್ಮವನ್ನು ಸ್ವಸ್ತಿವಾಚನ, ನಾಂದೀಪುರಸ್ಕರವಾಗಿ ಮಾಡಬೇಕು. "ಮೌಂಜೀಂ ಯಜ್ಞೋ ಲಪವೀತಂಚ ನವಂ ದಣ್ಡಂಚ ಧಾರಯೇತ್ | ಅಜಿನಂ ಕಟಿಸೂತ್ರಂಚ ನವಂ ವಸ್ತ್ರಂ ತಥೈವಚ ||೧||"

ಹೊಸದಾದ ಮೌಂಜಿ, ಯಜ್ಞೋಪವೀತ, ದಣ್ಣ, ಅಜಿನ (ಚರ್ಮ) ಕಟಿಸೂತ್ರ (ಉಡಿದಾರ) ವಸ್ತ್ರ ಇವುಗಳನ್ನು ಧಾರಣೆಮಾಡಬೇಕು. ಎಂಬದಾಗಿ ಪ್ರತಿ ವರ್ಷದಲ್ಲಿಯೂ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಗಳಿಗೆ ನಿಯಮವುಂಟು. ಉಪಾಕರ್ಮ, ಉತ್ಸರ್ಜನೆ ಇವೆರಡನ್ನೂ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿ, ಸಮಾವೃತ, ಗೃಹಸ್ಥ, ವಾನಪ್ರಸ್ಥ ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಮಾಡಬೇಕು. ' ಉಪಾಕರ್ಮದಿನೇ ಥವಾ ' ಎಂಬ ವಚನಾನುಸಾರವಾಗಿ ಈಗ ಎಲ್ಲರೂ ಉಪಾಕರ್ಮದಿನದಲ್ಲಿಯೇ ಉತ್ಸರ್ಜನೆಯನ್ನೂ ಮಾಡುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಉತ್ಸರ್ಜನೆಯ ಕಾಲನಿರ್ಣಯವು ಅನುಪಯೋಗವಾದ್ದರಿಂದ ಅದರ ಕಾಲವಿಚಾರವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ವಿಸ್ತರಿಸಲಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲರೂ ಇತರ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರೊಡನೆ ಸೇರಿ, ಉತ್ಸರ್ಜನೋಪಾಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡುವ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಲೌಕಿಕಾಗ್ನಿಯಿಂದ ಮಾಡಬೇಕು, ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರೇ ಮಾಡುವುದಾದರೆ ತಮ್ಮತಮ್ಮ ಗೃಹ್ಯಾಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಮಾಡಬೇಕು. ಕಾತ್ಯಾಯನರು ಮಾತ್ರ ' ಔಪವಸಥ್ಯಾಗ್ನಿ ' (ಗೃಹ್ಯಾಗ್ನಿ) ಯಲ್ಲಿಯೇ ಮಾಡಬೇಕಲ್ಲದೆ, ಲೌಕಿಕಾಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಮಾಡಕೂಡದು, ಋಗ್ವೇದಿ ಮೊದಲಾದವನು ತಾನು ಚತುರವತ್ತಿಯಾಗಿ ಅನೇಕ ಚತುರವತ್ತಿಗಳೊಡನೆ ಉಪಾಕರ್ಮಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವಾಗ ಯಾವನಾದರೂ ಜಾನುದಗ್ಧ್ಯನಾದ (ಜಮದಗ್ನಿ ಗೋತ್ರೋತ್ಪನ್ನ) ಪಂಚಾವತ್ತಿಯು ಇರುವ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ, ಚತುರವತ್ತಿಗಳಿಗೂ ಪಂಚಾವತ್ತಿತ್ವವನ್ನು ವಿಕಲ್ಪವಾಗಿ ಹೇಳಿರೋಣದರಿಂದ, ಅವನ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಪಂಚಾವತ್ತಿತ್ವವನ್ನೇ ಮಾಡಬಹುದು. ಇವರಿಂದ ಚತುರವತ್ತಿಗಳಿಗೆ ಕರ್ಮವು ಸಾದ್ಗುಣ್ಯವಾಗದೇ ಹೋಗುವುದಿಲ್ಲ. ಉಪಾಕರ್ಮೋತ್ಸರ್ಜನೆಗಳನ್ನು ಮಾಡದಿದ್ದರೆ ದೋಷವುಂಟಾಗುವುದಾದ್ದರಿಂದ ಇವೆರಡನ್ನೂ ಪ್ರತಿವರ್ಷವೂ ಮಾಡಬೇಕು. ಇವುಗಳನ್ನು ಮಾಡದಿದ್ದರೆ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತರೂಪವಾಗಿ ಪ್ರಾಜಾಪತ್ಯ ಕೃಚ್ಛ್ರವನ್ನಾಗಲೀ, ಉಪವಾಸವನ್ನಾಗಲೀ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ನಿರ್ಣಯಸಿಂಧು ಮೊದರಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ಎಲ್ಲಾ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಹೇಳಿಲ್ಲ. ಉಪಾಕರ್ಮದಲ್ಲಿಯೂ, ಉತ್ಸರ್ಜನೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಋಷಿಪೂಜೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಉತ್ಸರ್ಜನೆಯೊಂದರಲ್ಲಿಯೇ ಋಷ್ಯಾದಿ ತರ್ಪಣವು. ಇಲ್ಲಿ ವಿವಾಹವಾದವರು ತಿಲತರ್ಪಣ ಮಾಡುವುದರಿಂದ

ದೋಷವಿಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿ 'ಅಧೀತಾನಾಂ ಛಂದಸಾಮಾಪ್ಯಾಯನದ್ವಾರಾ ಶ್ರೀಪರಮೇಶ್ವರಪ್ರೀತ್ಯರ್ಥಂ ಉಪಾಕರ್ಮದಿನೇ ಆದ್ಯ ಉತ್ಸರ್ಜನಾ ಪ್ಯಂ ಕರ್ಮಕರಿಸ್ಯೇ' ಕಲ್ಪಿ ರತಕ್ಕ ವೇದಭಾಗಕ್ಕೆ ಬಲವುಂಟಾಗಿ ಪರಮೇಶ್ವರನಿಗೆ ಪ್ರೀತಿಯುಂಟಾಗುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಈ ಉಪಾಕರ್ಮದಿನದಲ್ಲಿ ಉತ್ಸರ್ಜನೆಯನ್ನು ಮಾಡುವೆನು. ಎಂದು ಸಂಕಲ್ಪವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು.

ಉಪಾಕರ್ಮದಲ್ಲಿ 'ಅಧೀತಾನಾಂ ಆಧ್ಯೇಷ್ಯವಾಣಾನಾಂ ಛಂದಸಾಂ ಯಾತಯಾಮತಾನಿರಾಸೇನ ಆಪ್ಯಾಯನದ್ವಾರಾ ಶ್ರೀಪರಮೇಶ್ವರ ಪ್ರೀತ್ಯರ್ಥಂ' ಈಗ ಕಲ್ಪಿರುವ, ಮುಂದೆ ಕಲಿವ ವೇದಭಾಗಗಳಿಗೆ ಕಾಲವನ್ನು ಕಳೆದದ್ದರಿಂದಂಟಾದ ದೋಷವು ನಿವಾರಣೆಯಾಗಿ, ವೀರ್ಯವತ್ತುಂಟಾಗುವುದರ ಮೂಲಕ ಪರಮೇಶ್ವರನಿಗೆ ಪ್ರೀತಿಯಾಗಲಿ, ಎಂದು ಸಂಕಲ್ಪವು. ಉಳಿದ ಪ್ರಯೋಗವು ಅವರವರ ಶಾಖಾಗೃಹ್ಯ ಸೂತ್ರದಂತೆ ನಡೆಯಬೇಕು. ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನದಿಗಳಿಗೆ ರಜೋದೋಷವಿಲ್ಲ. ಬ್ರಹ್ಮಾದಿದೇವತೆಗಳೂ, ಋಷಿಗಳೂ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಸ್ನಾನಮಾಡಿದರೆ ಎಲ್ಲ ದೋಷಗಳೂ ನಿವಾರಣೆಯಾಗುವುವು. ಋಷಿಪೂಜೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿರುವ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಸ್ನಾನ ಮಾಡುವುದರಿಂದಲೂ, ಪಾನಮಾಡುವುದರಿಂದಲೂ ಇಷ್ಟಾರ್ಥಗಳೆಲ್ಲವೂ ಕೈಗೂಡುವವು. ಇಂತು ಎಲ್ಲ ಶಾಖೆಯವರಿಗೂ ಸಾಮಾನ್ಯ ನಿರ್ಣಯವು.

ರಕ್ಷಾಬಂಧನವು.

ರಕ್ಷಾಬಂಧನವು.—ಈ ಪೂರ್ಣಮಿಯು ಭದ್ರಾತಿಥಿಯಲ್ಲದಿರುವಾಗ ಉದಯಾರಭ್ಯ ಮೂರುಮುಹೂರ್ತ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಇದ್ದರೆ, ಅಪರಾಹ್ನದಲ್ಲಾಗಲೀ, ಪ್ರದೋಷದಲ್ಲಾಗಲೀ ರಕ್ಷಾಬಂಧನವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಸೂರ್ಯೋದಯಾನಂತರದಲ್ಲಿ ಮೂರುಮುಹೂರ್ತಕ್ಕಿಂತ ಕಡಮೆಯಾಗಿದ್ದರೆ, ಭದ್ರಾತಿಥಿಯಲ್ಲದ ಪೂರ್ವದಿನದಲ್ಲಿ ಪ್ರದೋಷ ಮೊದಲಾದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮಾಡಬೇಕು. ಇದನ್ನು ಗ್ರಹಣ ಅಥವಾ ಸಂಕ್ರಾಂತಿ ದಿನದಲ್ಲಾದರೂ ಮಾಡಲೇಬೇಕು. 'ಯೇ ನಬದ್ಧೋ ಬಲೀ ರಾಜಾ ದಾನವೇಂದ್ರೋನುಹಾ ಬಲಃ ತೇನತ್ವಾಮುಭಿಬಧ್ನಾಮಿರಕ್ಷೇಮಾಚಲಮಾಚಲ||೧||' ಬಹು ಬಲಿಷ್ಠನಾಗಿಯೂ, ರಾಕ್ಷಸಶ್ರೇಷ್ಠನಾಗಿಯೂ ಇದ್ದ ಬಲಿಚಕ್ರ

ವರ್ತಿಯು ಯಾವ ನಿನ್ನಿಂದ ಕಟ್ಟಲ್ಪಟ್ಟನೋ ಅಂತಹ ನಿನ್ನನ್ನು ನಾನು ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆ. ಎಲೈ ರಕ್ಷೆಯೇ! ನೀನು ಚಲಿಸದೆ ಸ್ಥಿರವಾಗಿರು!! || ಎಂಬುದೇ ಮಂತ್ರವು. ಈ ಪಾರ್ಣವಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಹಯಗ್ರೀವೋ ತೃಪ್ತಿಯು. ಶ್ರಾವಣ ಪಾರ್ಣವಿಯು ವೃದ್ಧಾಚಾರ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಮೂರುಮುಹೂರ್ತ ಸಾಯಾಹ್ನ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯುಳ್ಳದ್ದಾಗಿಯೂ, ಪೂರ್ವತಿಥಿಯ ವೇದಿಯುಳ್ಳದ್ದಾಗಿಯೂ ಇರಬೇಕು. ಮೂರು ಮುಹೂರ್ತಕ್ಕಿಂತ ಕಡನೆಯಾಗಿ ಸಾಯಾಹ್ನಕ್ಕೆ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಇದ್ದರೆ ಎರಡನೆಯ ತಿಥಿಯನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಈ ಪಾರ್ಣವಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಆಶ್ವಲಾಯನರು ಶ್ರವಣಾಕರ್ಮವನ್ನೂ, ಸರ್ಪಬಲಿಯನ್ನೂ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿದೆ ತೃಪ್ತಿ ರೀಯರಿಗೆ ಸರ್ಪಬಲಿಯನ್ನೊಂದನ್ನೇ ಹೇಳಿದೆ. ಕಾತ್ಯಾಯನರೂ, ಸಾಮಕರೂ, ಶ್ರವಣಾಕರ್ಮ ಸರ್ಪಬಲಿಗಳರಡನ್ನೂ ಮಾಡಬೇಕು. ಶ್ರವಣಾಕರ್ಮ, ಸರ್ಪಬಲಿ, ಆಶ್ವಯುಜೇ, ಪ್ರಾತೃವರೋಹಣ ಮೊದಲಾದ ಪಾಕಗಳನ್ನು ಮಾಡುವವರು ಆಯಾ ಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ಮಾಡದೇಹೋದರೆ ಪ್ರಾಜಾಪತ್ಯ ಕೃಚ್ಛ್ರವನ್ನು ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತವಾಗಿ ಮಾಡಬೇಕು. ಅದನ್ನು ಬೇರೆ ಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ಮಾಡಕೂಡದು: ಶ್ರವಣಾಕರ್ಮಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡುವವರು ಹೆಂಡತಿಯು ರಜಸ್ವಲೆಯಾಗಿದ್ದಾಗ್ಯೂ ಮಾಡಬೇಕು. ಹೊಸದಾಗಿ ಪ್ರಾರಂಭಿಸುವವರು ಮಾತ್ರ ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮಾಡಕೂಡದು. ಇಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯಾಸ್ತಕಾಲ ಮೊದಲೊಂದು ಕರ್ಮವು ಪೂರೈಸುವವರೆಗೂ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯುಳ್ಳ ಪೂರ್ಣಿಮೆಯು ಪೂರ್ವದಿನದಲ್ಲಿಯೇ ಆಗಿದ್ದರೆ, ಮೊದಲನೆಯ ದಿನವನ್ನೇ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಎರಡು ದಿನಗಳಲ್ಲಿಯೂ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಿದ್ದರೂ, ಅಥವಾ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಎರಡನೆಯ ದಿನವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ತಮ್ಮತಮ್ಮ ಸೂತ್ರಗಳಿಂದ ಪ್ರಯೋಗವನ್ನು ತಿಳಿಯಬೇಕು ಶ್ರಾವಣ ಕೃಷ್ಣ ಚತುರ್ಥಿಯನ್ನು ಮೊದಲು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಜೀವಮಾನದವರೆಗೆ ಅಥವಾ ಇಪ್ಪತ್ತೊಂದು ವರ್ಷಗಳವರೆಗೆ ಇಲ್ಲವೇ ಬಂದು ವರ್ಷದವರೆಗೆ ಪ್ರತಿ ಬಂದು ಕೃಷ್ಣ ಚತುರ್ಥಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಸಂಕಷ್ಟ ಚತುರ್ಥೀವ್ರತವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಶಕ್ತಿಯಿಲ್ಲದವರು ಪ್ರತಿ ವರ್ಷದ ಶ್ರಾವಣಚತುರ್ಥಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಮಾಡಬೇಕು. ಇಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರೋದಯ

ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಿಂದ ತಿಥಿನಿರ್ಣಯವನ್ನು ಮೊದಲ ಪರಿಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಿದೆ. ಕೌಸ್ತುಭಾದಿಗ್ರಂಥಗಳಿಂದ ಉದ್ಯಾಪನಾಸಹಿತವಾದ ವ್ರತವಿಧಿಯನ್ನು ತಿಳಿಯತಕ್ಕದ್ದು.

ಜನ್ಮಾಷ್ಟಮಿನಿರ್ಣಯವು.

ಜನ್ಮಾಷ್ಟಮಿಯ ನಿರ್ಣಯವು.— ಅಷ್ಟಮಿಯು ಶುದ್ಧವೆಂತಲೂ ವಿದ್ಧವೆಂತಲೂ ಎರಡು ಬಗೆಯಾಗಿರುವುದು, ಹಗಲಿನಲ್ಲಾಗಲಿ, ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಾಗಲಿ ಸಪ್ತಮಿಯ ಯೋಗವಿಲ್ಲದೆ ಯಾವ ದಿನದಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟುಹೊತ್ತು ಇರುತ್ತದೆಯೋ ಆ ದಿನದಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟುಹೊತ್ತು ಶುದ್ಧವೆನಿಸುವುದು. ಹಗಲಿನಲ್ಲಾಗಲಿ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಾಗಲಿ ಸಪ್ತಮಿಯಯೋಗವು ಯಾವದಿನದಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟುಹೊತ್ತು ಇರುವುದೋ ಅಷ್ಟುಹೊತ್ತು ವಿದ್ಧವೆನಿಸುವುದು ಶುದ್ಧವೂ, ವಿದ್ಧವೂ ರೋಹಿಣೀಯುಕ್ತವಾದದ್ದೆಂತಲೂ, ರೋಹಿಣೀಯೋಗರಹಿತವಾದದ್ದೆಂತಲೂ ಪುನಃ ಎರಡುಬಗೆಯಾಗಿರುವುದು. ರೋಹಿಣೀಯ ಯೋಗವಿಲ್ಲದ ಅಷ್ಟಮಿಯು ಭೇದಗಳು- ಸಪ್ತಮಿ ೫೯-೫೯, ಅಷ್ಟಮಿ ೫೯-೫೯, ಎರಡನೆಯ ಅಷ್ಟಮಿಯೇ ಇಲ್ಲದ್ದರಿಂದ ಇದು ಶುದ್ಧಾಷ್ಟಮಿಯೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ಸಪ್ತಮಿ ೨, ಅಷ್ಟಮಿ ೫೫, ವ.ತ್ತೊಂದು ದಿನದಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟಮಿಯೇ ಇಲ್ಲದಿರುವುದರಿಂದ, ಈ ವಿದ್ಧವಾದ ಅಷ್ಟಮಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ಎರಡು ದಿನಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅಷ್ಟಮಿ ಇರುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವದಿನದ ನಿಶೀಥ (ಅರ್ಧರಾತ್ರ) ವ್ಯಾಪ್ತಿಯುಳ್ಳದ್ದೆಂತಲೂ, ಎರಡನೆಯ ದಿನದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ನಿಶೀಥವ್ಯಾಪ್ತಿಯುಳ್ಳದ್ದೆಂತಲೂ, ಎರಡು ದಿನಗಳಲ್ಲಿಯೂ ನಿಶೀಥವ್ಯಾಪ್ತಿಯುಳ್ಳದ್ದೆಂತಲೂ, ಎರಡು ದಿನಗಳಲ್ಲಿಯೂ ನಿಶೀಥವ್ಯಾಪ್ತಿ ಇಲ್ಲದ್ದೆಂತಲೂ ನಾಲ್ಕು ಪಕ್ಷಗಳುಂಟು. ಸ್ಥೂಲದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡಿದರೆ ರಾತ್ರಿಯ ಎಂಟನೆಯ ಮುಹೂರ್ತವು. (೧೬ ಗಳಗ) ನಿಶೀಥವೆನ್ನುಬಹುದು. ಉದಾಹರಣೆ—ಪೂರ್ವದಿನದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ನಿಶೀಥವ್ಯಾಪ್ತಿಯುಳ್ಳದ್ದು-ಸಪ್ತಮಿ ೪೦, ಅಷ್ಟಮಿ, ೪೨, ಇದರಲ್ಲಿ ಸಪ್ತಮಿ ವೇಧಿಯುಳ್ಳ ಪೂರ್ವದಿನದ ಅಷ್ಟಮಿಯ ದಿನವೇ ಉಪೋಷ್ಯವು. ಅಥವಾ ಅಷ್ಟಮಿ ೬೦-೪, ಇದು ಶುದ್ಧಾಧಿಕವಾಗಿದ್ದರೂ ಪೂರ್ವದಿನದ ಅಷ್ಟಮಿಯನ್ನೇ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಎರಡನೆಯ ದಿನದಲ್ಲಿಯೇ ನಿಶೀಥವ್ಯಾ

ಪ್ರಿಯುಳ್ಳದಕ್ಕೆ-ಸಪ್ತಮಿ ೪೩, ಅಷ್ಟಮಿ ೪೬, ಇಲ್ಲಿ ಎರಡನೆಯ ಅಷ್ಟಮಿಯೇ ಉಪೋಷ್ಯದಿನವು. ಸಪ್ತಮಿ೪೨, ಅಷ್ಟಮಿ೪೬, ಇದು ಎರಡು ದಿನಗಳಲ್ಲಿಯೂ ನಿಶೀಢವ್ಯಾಪ್ತಿಯುಳ್ಳ ಅಷ್ಟಮಿಯು. ಇಲ್ಲಿಯೂ ಎರಡನೆಯದನ್ನೇ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಸಪ್ತಮಿ ೪೩, ಅಷ್ಟಮಿ ೪೨, ಇಲ್ಲಿಯೂ ಎರಡನೆಯ ಅಷ್ಟಮಿಯನ್ನೇ ಗ್ರಹಣಮಾಡಬೇಕು. ಇಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಾಕಡೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸಪ್ತಮಿ ಯುಕ್ತವಾದ ಅಷ್ಟಮಿಯಲ್ಲಿ ರಾತ್ರಿಯ ಪೂರ್ವಾರ್ಧದ (ಮೊದಲ ಅರ್ಧ) ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಕಲಾಮಾತ್ರವಾದರೂ ಅಷ್ಟಮಿಯು ಇದ್ದರೇನೇ ನಿಶೀಢವ್ಯಾಪ್ತಿ ಇದೆ ಎಂದು ತಿಳಿಯತಕ್ಕದ್ದು. ನವಮಿಯುಕ್ತವಾದ ಅಷ್ಟಮಿಗೆ ರಾತ್ರಿಯ ಉತ್ತರಾರ್ಧದ (ಎರಡನೆಯ ಅರ್ಧ) ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಇದ್ದರೇನೇ ನಿಶೀಢವ್ಯಾಪ್ತಿ ಇದೆ ಎಂದು ಗೊತ್ತುಮಾಡಬೇಕು. ಸಪ್ತಮಿ ದಿನದ ಅಷ್ಟಮಿಯು ರಾತ್ರಿಯ ಉತ್ತರಭಾಗದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವಿದ್ದರೂ ನವಮಿದಿನದ ಅಷ್ಟಮಿಯು ರಾತ್ರಿಯ ಪೂರ್ವಭಾಗದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವಿದ್ದರೂ ನಿಶೀಢವ್ಯಾಪ್ತಿ ಇಲ್ಲವೆಂತಲೇ ಭಾವಿಸಬೇಕು. ಹೀಗೆಯೇ ರೋಹಿಣೀಯುಕ್ತವಾದ ಅಷ್ಟಮಿಯು ಭೇದಗಳಲ್ಲಿಯೂ ತಿಳಿಯಬೇಕು. ರೋಹಿಣೀಯುಕ್ತವಾದ ಅಷ್ಟಮಿಯಲ್ಲಿಯೂ, ಮೊದಲದಿನದ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಅಷ್ಟಮಿರೋಹಿಣಿಗಳ ಯೋಗವೆಂತಲೂ, ಎರಡನೆಯ ದಿನದ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಯೋಗವೆಂತಲೂ, ಎರಡು ದಿನಗಳ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಯೋಗವೆಂತಲೂ ಮೂರು ವಕ್ಷಗಳವೆ.

ರೋಹಿಣೀಯುಕ್ತವಾದ ಅಷ್ಟಮಿಭೇದಗಳು.

ರೋಹಿಣೀಯುಕ್ತಾಷ್ಟಮಿಭೇದಗಳು — ಸಪ್ತಮಿ ೪೦, ಆ ದಿನ ಕೃತ್ತಿಕೆ ೪೫, ಅಷ್ಟಮಿ ೪೬, ಆ ದಿನ ರೋಹಿಣಿ ೪೬, ಇದು ಪೂರ್ವದಿನದ ನಿಶೀಢದಲ್ಲಿಯೇ ರೋಹಿಣೀ ಅಷ್ಟಮಿಗಳಿಗೆ ಯೋಗವು. ಇಲ್ಲಿ-ಸಪ್ತಮಿವಿದ್ದವಾದ ಅಷ್ಟಮಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಉಪೋಷ್ಯ ಮಾಡಬೇಕು. ಸಪ್ತಮಿ ೪೨, ಆ ದಿನದಲ್ಲಿ ಕೃತ್ತಿಕೆ ೫೦, ಅಷ್ಟಮಿ ೪೦ ಆ ದಿನವೇ ರೋಹಿಣಿ ೪೬, ಎರಡನೆಯ ದಿನ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಯೋಗವು. ಇಲ್ಲಿ-ಎರಡನೆಯ ಅಷ್ಟಮಿಯನ್ನೇ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಸಪ್ತಮಿ ೪೨, ಕೃತ್ತಿಕಾ ೪೪, ಅಷ್ಟಮಿ ೪೬, ರೋಹಿಣಿ ೪೮, ಇದು ಎರಡು ದಿನದ ನಿಶೀಢದಲ್ಲಿಯೂ

ಯೋಗವುಳ್ಳದ್ದು. ಇಲ್ಲಿ-ಎರಡನೆಯ ದಿನದಲ್ಲಿಯೇ ಉಪವಾಸವು. ರೋಹಿಣೀಯುಕ್ತವಾದ ಅಷ್ಟಮಿಯಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವಪರದಿನಗಳೆರಡರ ನಿಶೀಠದಲ್ಲಿ ರೋಹಿಣಿಯ ಯೋಗವಿಲ್ಲದಿರುವಿಕೆಯು ನಾನಾವಿಧವಾಗಿರುವುದು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಎರಡನೆಯ ದಿನದಲ್ಲಿಯೇ ನಿಶೀಠವ್ಯಾಪ್ತಿಯುಳ್ಳ ಅಷ್ಟಮಿಯೂ, ಎರಡನೆಯ ದಿನದಲ್ಲಿಯೇ ನಿಶೀಠವು ಕಳೆದಮೇಲೆ ರೋಹಿಣಿಯ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯೂ ಇರುವುದೊಂದು ಪಕ್ಷವು. ಉ|| ಸಪ್ತಮಿ ೪೬, ಅಷ್ಟಮಿ ೫೦ ಅಷ್ಟಮಿಯಾದಿನದಲ್ಲಿ ಕೃತ್ತಿಕೆ ೪೬, ಈ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ-ಎರಡನೆಯ ಅಷ್ಟಮಿಯು ಸ್ನೇಹಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಇದರ ಸಾಮ್ಯದಿಂದ ಮೊದಲದಿನದಲ್ಲಿಯೇ ನಿಶೀಠವ್ಯಾಪ್ತಿಯೂ, ಮೊದಲದಿನದಲ್ಲಿಯೇ ನಿಶೀಠಾನಂತರದಲ್ಲಿ ರೋಹಿಣೀವ್ಯಾಪ್ತಿಯೂ ಇರುವುದು ಎಂಬ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿಯೂ, ಮೊದಲನೆಯ ಅಷ್ಟಮಿಯು ಸ್ನೇಹಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಎರಡು ದಿನಗಳಲ್ಲಿಯೂ ನಿಶೀಠ ಕಳೆದಮೇಲೆ ರೋಹಿಣೀಯೋಗವೂ, ಎರಡನೆಯ ದಿನದಲ್ಲಿಯೇ ನಿಶೀಠವ್ಯಾಪ್ತಿಯೂ ಇರುವಿಕೆ ಎಂಬುದು ಎರಡನೆಯ ಪಕ್ಷವು. ಉ= ಸಪ್ತಮಿ ೪೮ ಆ ದಿನ ಕೃತ್ತಿಕಾ ೪೦, ಅಷ್ಟಮಿ ೪೮, ರೋಹಿಣಿ ೨೫, ಇಲ್ಲಿಯೂ ಎರಡನೆಯದನ್ನೇ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಎರಡು ದಿನಗಳಲ್ಲಿಯೂ ನಿಶೀಠವಲ್ಲದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ರೋಹಿಣೀಯೋಗವೂ, ಮೊದಲ ದಿನವೇ ನಿಶೀಠವ್ಯಾಪ್ತಿಯೂ ಉಳ್ಳದ್ದೆಂಬುದು ಮೂರನೆಯ ಪಕ್ಷವು. ಉ= ಸಪ್ತಮಿ ೨೫, ಕೃತ್ತಿಕಾ ೪೮, ಅಷ್ಟಮಿ ೨೦, ರೋಹಿಣೀ ೪೪, ರೋಹಿಣಿ ಯೋಗವು ಎರಡು ದಿನಗಳಿಗೂ ಇದ್ದಾಗ್ಯೂ ಪೂರ್ವದಿನಕ್ಕೆ ಸಪ್ತಮಿ ವೇಧೆಯಿರುವುದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿಯೂ ಎರಡನೆಯದೇ ಗ್ರಾಹ್ಯವೆನ್ನಿಸುವುದು. ಅಥವಾ ಅಷ್ಟಮಿ ೬೦-೪, ಕೃತ್ತಿಕಾ ೫೦, ಇಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆಯದನ್ನು ಗ್ರಹಿಸತಕ್ಕದ್ದು. ಏಕೆಂದರೆ.—ಹಗಲು-ರಾತ್ರಿಗಳೆರಡರಲ್ಲಿಯೂ ರೋಹಿಣಿಯ ಯೋಗವು ಇದ್ದಾಗ್ಯೂ ಪೂರ್ವದಿನವೂ ಶುದ್ಧವಾಗಿಯೂ ಪೂರ್ಣವ್ಯಾಪ್ತಿಯುಳ್ಳದ್ದಾಗಿಯೂ ಇರುವುದು, ಎರಡು ದಿನಗಳಲ್ಲಿಯೂ ನಿಶೀಠವ್ಯಾಪ್ತಿ ಇದ್ದು ಎರಡನೆಯದಿನದಲ್ಲಿಯೇ ನಿಶೀಠವಲ್ಲದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ರೋಹಿಣೀಯೋಗವುಳ್ಳದ್ದೆಂಬುದು ನಾಲ್ಕನೆಯದು. ಉ= ಸಪ್ತಮಿ ೪೪, ಅಷ್ಟಮಿ ೪೮, ಕೃತ್ತಿಕಾ ೪೬, ಇಲ್ಲಿಯೂ ಪರದಿನವನ್ನೇ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಎರಡು ದಿನಗಳಲ್ಲಿಯೂ

ನಿಶೀಫವ್ಯಾಪ್ತಿಯೂ, ಮೊದಲದಿನದಲ್ಲಿಯೇ ನಿಶೀಫವಲ್ಲದಕಾಲದಲ್ಲಿ ರೋಹಿಣೀಯೋಗವೂ ಉಳ್ಳದ್ದೆಂಬುದೇ ಐದನೆಯ ಪಕ್ಷವು. ಉ= ಸಪ್ತಮಿ ೪೧, ಆದಿನ ರೋಹಿಣೀ ೪೨, ಅಷ್ಟಮಿ ೪೩, ಇಲ್ಲಿಯೂ ಮೊದಲನೆಯ ಅಷ್ಟಮಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಉಪೋಸ್ಯವು. ಎರಡುದಿನಗಳಲ್ಲಿಯೂ ನಿಶೀಫವ್ಯಾಪ್ತಿಯೂ, ಎರಡುದಿನಗಳಲ್ಲಿಯೂ ನಿಶೀಫವಲ್ಲದಕಾಲದಲ್ಲಿ ರೋಹಿಣೀಯೋಗವೂ ಇರುವುದೆಂಬುದು ಆರನೆಯದು. ಉ= ಸಪ್ತಮಿ ೪೨, ಕೃತ್ತಿಕಾ ೪೪, ಅಷ್ಟಮಿ ೪೪, ರೋಹಿಣೀ ೪೨, ಇಲ್ಲಿ ಎರಡನೆಯ ಅಷ್ಟಮಿಯನ್ನೇ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಎರಡು ದಿನಗಳಲ್ಲಿಯೂ ನಿಶೀಫವ್ಯಾಪ್ತಿ ಇಲ್ಲದೆ, ಮೊದಲನೆಯ ದಿನದಲ್ಲಿಯೇ ನಿಶೀಫವಲ್ಲದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ರೋಹಿಣೀಯೋಗವುಳ್ಳದ್ದೆಂಬುದು ಏಳನೆಯದು. ಉ= ಸಪ್ತಮಿ ೪೪, ಆ ದಿನ ರೋಹಿಣಿ ೫೪, ಅಷ್ಟಮಿ ೪೨, ಇಲ್ಲಿ ಎರಡನೆಯದನ್ನೇ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಈ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿಯೇ ಎರಡನೆಯ ದಿನದಲ್ಲೇ ಆಗಲಿ, (ಸಪ್ತಮಿ ೪೪, ಅಷ್ಟಮಿ ೪೨, ಆ ದಿನ ಕೃತ್ತಿಕೆ ೧೨) ಎರಡು ದಿನಗಳಲ್ಲೂ ಆಗಲಿ (ಸಪ್ತಮಿ ೪೪, ಕ, ತ್ತಿಕಾ ೪೪, ಅಷ್ಟಮಿ ೪೨, ಕೃತ್ತಿಕಾ ೪೨,) ನಿಶೀಫವಲ್ಲದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ರೋಹಿಣೀಯೋಗವಿದ್ದಾಗ್ಯೂ ಎರಡನೆಯದೇ ಗ್ರಾಹ್ಯವೆಂಬುದು ಕೈಮೂತಿಕನಸ್ಯಾದಿಂದ ಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಮೊದಲನೆಯ ದಿನದಲ್ಲಿಯೇ ನಿಶೀಫವ್ಯಾಪ್ತಿಯೂ, ಎರಡನೆಯ ದಿನದಲ್ಲಿಯೇ ನಿಶೀಫವಲ್ಲದಕಾಲದಲ್ಲಿ ರೋಹಿಣೀಯೋಗವೂ ಉಳ್ಳದ್ದೆಂಬುದೇ ಕೊನೆಯ ಪಕ್ಷವು. ಉ= ಸಪ್ತಮಿ ೪೦, ಅಷ್ಟಮಿ ೨೫, ಆ ದಿನ ಕೃತ್ತಿಕೆ ೫, ಅಥವಾ ಅಷ್ಟಮಿ ೬೦-೪, ಅಷ್ಟಮಿಯು ಉಳಿದಿರುವ ದಿನದಲ್ಲಿ ಕೃತ್ತಿಕೆ ೧, ಈ ಎರಡು ಉದಾಹರಣೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಎರಡನೆಯದನ್ನೇ ಗ್ರಹಿಸತಕ್ಕದ್ದು. ರೋಹಿಣೀಯುಕ್ತವಾದ ಅಷ್ಟಮಿಯು ಅಲ್ಪಕಾಲವಿದ್ದಾಗ್ಯೂ ಪುನಃ ಸ್ತವಾದ್ದರಿಂದಲೂ, ಬಂದು ಮುಹೂರ್ತಕಾಲವಿದ್ದಾಗ್ಯೂ ಎರಡನೆಯ ಅಷ್ಟಮಿಯು ಯೋಗ್ಯವಲ್ಲದ್ದರಿಂದಲೂ ಮೊದಲ ತಿಥಿಗೆ ನಿಶೀಫವ್ಯಾಪ್ತಿ ಇರುವುದನ್ನೇ ಮುಖ್ಯವೆಂದು ಎಣಿಸಬೇಕಾದ್ದಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದಲೂ, ಎಲ್ಲ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಎರಡನೆಯ ದಿನದಲ್ಲಿ ಮುಹೂರ್ತಕ್ಕಿಂತ ಕಡಮೆಯಾಗಿರುವ ಅಷ್ಟಮಿಯನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಕೂಡದು. ಮೊದಲನೆಯದೇ ಗ್ರಾಹ್ಯವೆಂದು ಪುರುಷಾರ್ಥ

ಚಿಂತಾಮಣಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ಎರಡನೆಯ ದಿನದಲ್ಲಿಯೇ ನಿಶೀಠವ್ಯಾಪ್ತಿಯೂ, ಮೊದಲನೆಯ ದಿನದಲ್ಲಿಯೇ ನಿಶೀಠವಲ್ಲದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ರೋಹಿಣಿಯ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯೂ ಉಳ್ಳ ಅಷ್ಟಮಿಯು ಹೇಗಂದರೆ:—ಸಪ್ತಮಿ ೪೮. ರೋಹಿಣಿ ೫೫, ಅಷ್ಟಮಿ ೪೮, ಇಲ್ಲಿ-ವೇಧಯುಳ್ಳ ತಿಥಿಗೆ ನಿಶೀಠಾನಂತರದಲ್ಲಿ ರೋಹಿಣಿಯ ಯೋಗದಿಂದ ಪ್ರಯೋಜನವಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಎರಡನೆಯದನ್ನೇ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು.

ಜನ್ಮಾಷ್ಟಮಿವಿನಿರ್ಣಯಸಂಗ್ರಹವು.

ಜನ್ಮಾಷ್ಟಮಿಯ ಸಂಕ್ಷೇಪ ನಿರ್ಣಯವು.—ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಹೇಳುವ ಅನೇಕ ಪಕ್ಷಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ, ಪುರುಷಾರ್ಥ ಚಿಂತಾಮಣಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳುವ ನಿರ್ಣಯವೆಂತೆಂದರೆ.—ಶುದ್ಧಸಮ, ಶುದ್ಧನ್ಯಾನ, ವಿದ್ಧಸಮ, ವಿದ್ಧನ್ಯಾನ. ಇವುಗಳಲ್ಲೊಂದಾಗಿರುವ ಕೇವಲ ಅಷ್ಟಮಿಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವೇ ಇಲ್ಲ. ಶುದ್ಧಾಧಿಕವಾದ ಅಷ್ಟಮಿಯನ್ನು ಮೊದಲನೆಯದನ್ನೇ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ವಿದ್ಧಾಧಿಕವಾದರೆ, ಪೂರ್ವದಿನದಲ್ಲಿಯೇ ನಿಶೀಠವ್ಯಾಪ್ತಿ ಇದ್ದರೆ ಮೊದಲನೆಯದನ್ನೂ, ಎರಡು ದಿನಗಳಲ್ಲಿಯೂ ನಿಶೀಠವ್ಯಾಪ್ತಿ ಇದ್ದರೂ ಅಥವಾ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಎರಡನೆಯದನ್ನೇ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ರೋಹಿಣಿಯ ಯೋಗವಿರುವಾಗಾದರೆ ಶುದ್ಧಸಮ, ಅಥವಾ ಶುದ್ಧನ್ಯಾನತಿಥಿಗೆ ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲರೋಹಿಣಿಯ ಯೋಗವಿದ್ದಾಗ್ಯೂ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ಶುದ್ಧಾಧಿಕತಿಥಿಯಲ್ಲಿ ಮೊದಲದಿನಕ್ಕಾಗಲಿ, ಎರಡು ದಿನಗಳಾಗಲಿ ರೋಹಿಣಿಯೋಗವಿದ್ದಾಗ್ಯೂ ಮೊದಲನೆಯದೇ ಗ್ರಾಹ್ಯವು. ಶುದ್ಧಾಧಿಕದಲ್ಲಿ ಎರಡನೆಯ ದಿನದಲ್ಲಿಯೇ ರೋಹಿಣಿಯ ಯೋಗವಿದ್ದಲ್ಲಿ ಮುಹೂರ್ತಕಾಲವಿದ್ದಾಗ್ಯೂ ಎರಡನೆಯದನ್ನೇ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ವಿದ್ಧಾಧಿಕದಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವದಿನದಲ್ಲಿಯೇ ನಿಶೀಠಗಿಂತ ಮೊದಲು ಅಥವಾ ನಿಶೀಠದಲ್ಲಿ ರೋಹಿಣಿಯ ಯೋಗವಿದ್ದರೆ ಮೊದಲನೆಯದನ್ನೇ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಎರಡನೆಯದಿನದಲ್ಲಾಗಲಿ, ಎರಡು ದಿನಗಳಲ್ಲಾಗಲಿ, ನಿಶೀಠದಲ್ಲಾಗಲಿ, ನಿಶೀಠವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಗಲೀರೋಹಿಣಿಯ ಯೋಗವಿದ್ದರೆ, ಎರಡನೆಯದನ್ನೇ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು ಎಂಬುದು ಸಂಕ್ಷೇಪವಾಗಿ ನಿರ್ದಯಸಂಗ್ರಹವು. ಇದು ಕಾಸ್ತುಭವೇ ಮೊದಲಾದ ನವೀನ ಗ್ರಂಥಗಳಿಗನುಸಾರವಾದ ಮಾಧವಾಚಾರ್ಯರ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಂತೆ ಇರುವ ಜನ್ಮಾಷ್ಟಮಿ ನಿರ್ದಯವು.

ಮತಭೇದಗಳು.

ಮತಭೇದಗಳು.—ಇಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು:—ಕೇವಲ ಅಷ್ಟಮಿಯನು ಜನ್ಮಾಷ್ಟಮಿ ಎಂತಲೂ, ರೋಹಿಣಿಯಿಂದ ಕೂಡಿದರೆ ಅದೇ ಅಷ್ಟಮಿಯು ಜಯಸ್ತಿ ಎಂತಲೂ, ಜಯಸ್ತಿ, ಅಷ್ಟಮಿ ಇವೆರಡೂ ವ್ರತವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಮತ್ತೆ ಕೆಲವರು—“ಜನ್ಮಾಷ್ಟಮಿ ವ್ರತವೂ, ಜಯಂತೀವ್ರತವೂ ಬೇರಾದದ್ದೆಂತಲೂ, ರೋಹಿಣಿಯ ಯೋಗವುಂಟಾಗದಿದ್ದರೆ ಜಯಂತೀವ್ರತಕ್ಕೆ ಲೋಪವುಂಟಾಗುವುದೆಂತಲೂ, ಅದರಿಂದ ಆಗ ಜನ್ಮಾಷ್ಟಮಿ ವ್ರತವನ್ನೇ ಮಾಡಬೇಕೆಂತಲೂ, ಯಾವ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಜಯಂತೀಯೋಗವುಳ್ಳ ಜನ್ಮಾಷ್ಟಮಿಯು ಬರುವುದೋ ಆ ಅಷ್ಟಮಿಯು ಜಯಂತಿಯಲ್ಲಿ ಅಂತರ್ಭಾವವನ್ನು (ಐಕ್ಯವಾಗುವುದು) ಹೊಂದುವುದೆಂತಲೂ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಈ ಎರಡು ವ್ರತಗಳನ್ನೂ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಮಹಾಫಲವನ್ನೂ, ಬಿಡುವುದರಿಂದ ಪ್ರತ್ಯವಾಯವನ್ನೂ ಹೇಳುವುದರಿಂದ ಇವೆರಡೂ ನಿತ್ಯವಾಗಿಯೂ, ಕಾಮ್ಯವಾಗಿಯೂ ಸಹ ಇರುವುದರಿಂದ ಜಯಂತೀ ದಿನದಲ್ಲಿ ನಿಶೀಘವೆಂಬ ಕರ್ಮಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟಮಿ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಇಲ್ಲದಿದ್ದಾಗ್ಯೂ ಹಿಂದೆ ಅನೇಕ ಪಕ್ಷಗಳಾಗಿ ತೋರಿಸಿರುವ ಎಲ್ಲಾ ವಚನಗಳನ್ನೂ ಗ್ರಹಿಸಿ ಯಾವುದಾದರೊಂದು ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಕರ್ಮಕಾಲವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಜಯಂತೀದಿನದಲ್ಲಿಯೇ ಈ ಎರಡು ವ್ರತಗಳನ್ನೂ ತಂತ್ರದಿಂದ ಮಾಡಬೇಕು. ಹಾಗಲ್ಲದೆ ನಿತ್ಯವ್ರತವನ್ನು ಲೋಪಮಾಡುವುದರಿಂದ ದೋಷವುಂಟಾಗುವುದಾದಕಾರಣ ನಿಶೀಘವ್ಯಾಪ್ತಿಯುಳ್ಳ ಪೂರ್ವದಿನದ ಅಷ್ಟಮಿಯಲ್ಲಿ ಜನ್ಮಾಷ್ಟಮಿ ವ್ರತಮಾಡಿ ಜಯಂತೀ ದಿನದಲ್ಲಿ ಪಾರಣೆಯನ್ನು ಮಾಡಕೂಡದು” ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ನಿರ್ಣಯಸಂಧುಕಾರನಾದರೋ, ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ಮಾಧವಾಚಾರ್ಯರ ಮತವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿ, ಹೇಮಾದ್ರಿ ಮತಾನುಸಾರವಾಗಿ, ಜನ್ಮಾಷ್ಟಮಿ ವ್ರತವೇ ನಿತ್ಯವಾದದ್ದು, ಜಯಂತೀವ್ರತವು ನಿತ್ಯವಾದರೂ ಕಲಿಯುಗದಲ್ಲಿ ಅದರ ಆಚಾರವಿಲ್ಲ ಎಂದು ಕೆಲವರು ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದೂ ಹೇಳಿ ತನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಂತೆ ಯಾವ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವದಿನದಲ್ಲಿಯೇ ನಿಶೀಘಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟಮಿಯೂ, ಎರಡ

ನಯ ದಿನದಲ್ಲಿಯೇ ನಿಶೀಘವಲ್ಲದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಜಯಂತೀ ಯೋಗವೂ ಇರುವುದೋ ಆ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಉಪವಾಸಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು, ಎರಡು ಪ್ರತಗಳೂ ನಿತ್ಯವಾದ್ದರಿಂದ ಮಾಡದಿದ್ದರೆ ಪ್ರತ್ಯವಾಯವುಂಟಾಗುವುದು, ಜಯಂತಿಯಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟಮಿಯು ಅಂತರ್ಭಾವವನ್ನು ಹೊಂದುವುದೆಂದು ಹೇಳುವ ವಚನವು ಮೂರ್ಖರನ್ನು ವಂಚಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಹೇಳಿ ಪ್ಪ ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಆದರೆ ಕೌಸ್ತುಭವೇ ಮೊದಲಾದ ನವೀನ ಗ್ರಂಥಗಳು ಅಂಗೀಕರಿಸಿರುವ ಮಾಧವಾಚಾರ್ಯರ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಂತೆ ಜಯಂತಿಯಲ್ಲಿ ಅಂತರ್ಭಾವದಿಂದಲೇ ಅಷ್ಟಮಿವ್ರತವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂಬುದೇ ಯುಕ್ತವೆಂದು ತೋರುವುದು. (ಭಾದ್ರಪದ ಕೃಷ್ಣಾಷ್ಟಮಿ ದ ಅಷ್ಟಮಿಯಲ್ಲಿ ಅರ್ಧರಾತ್ರವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಭಾವಿಸಿ ಜನ್ಮಾಷ್ಟಮಿವ್ರತವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. 'ರೋಹಿಣ್ಯಾಸಹಿತಾ ಕೃಷ್ಣಾ ಮಾಸಿ ಭಾದ್ರಪದೇ ಸ್ವಮಿ | ಅರ್ಧರಾತ್ರೇತು ಯೋಗೋಯಂ ತಾರಾಸತ್ಯದ ಯೇತಥಾ|| ನಿಯತಾತ್ಮಾ ಶುಚಿಸ್ಸವ್ಯುಕ್ವಾಜಾಂತತ್ರಪ್ರವರ್ತಯೇತ್||' ಅಂದರೆ ಭಾದ್ರಪದ ಕೃಷ್ಣಾಷ್ಟಮಿಯು ರೋಹಿಣೀ ನಕ್ಷತ್ರಯುಕ್ತವಾಗಿ ಚಂದ್ರೋದಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಂದರೆ ಅರ್ಧರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯುಳ್ಳದ್ದಾಗಿದ್ದರೆ ನಿಯಮದಿಂದ ಪರಿಶುದ್ಧನಾಗಿ ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ವ್ರತವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು ಎಂಬಿದೇಮೊದಲಾದ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ವ್ರತಾರ್ಕದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವುದಲ್ಲದೆ ಎರಡು ದಿನಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅಷ್ಟಮಿಯು ಅರ್ಧರಾತ್ರವ್ಯಾಪ್ತಿಯುಳ್ಳದಾಗಿ, ಅಥವಾ ಎರಡು ದಿನಗಳ ಅರ್ಧರಾತ್ರಿಗೂ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಇಲ್ಲದ್ದಾಗಿರುವುದಾದರೂ, ಪ್ರೌಠಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಂಕಲ್ಪಕಾಲಕ್ಕೆ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಇರುವುದರಿಂದಲೂ, ಹಗಲು ರಾತ್ರಿಗಳೆರಡರಲ್ಲಿಯೂ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಇರುವುದರಿಂದಲೂ, ವರ್ಷನೀಯಾಪ್ರಯತ್ನೇನ ಸಪ್ತಮಿ ಸಂಯುತಾಷ್ಟಮಿ, ಅಂದರೆ ಸಪ್ತಮಿಯೊಡನೆ ಸೇರಿದ (ವೇಧೆಯುಳ್ಳ) ಅಷ್ಟಮಿಯನ್ನು ವ್ರತೋಪವಾಸಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಪರಿಗ್ರಹಮಾಡಕೂಡದೆಂದು ನಿಷೇಧಿಸಿರುವುದರಿಂದಲೂ, ಎರಡನೆಯ ಅಷ್ಟಮಿಯನ್ನೇ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಪೂರ್ವದಿನದ ನಿಶೀಘಯಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ಅಷ್ಟಮಿಯೂ, ಎರಡನೆಯ ದಿನದಲ್ಲಿ ನಿಶೀಘಕಾಲಕ್ಕೆ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಇಲ್ಲದ ರೋಹಿಣೀಯುಕ್ತವಾದ ಅಷ್ಟಮಿಯೂ

ಯಾವಾಗ ಬರುವುದೋ ಆಗ ಕರ್ಮಕಾಲಕ್ಕೆ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯುಳ್ಳದ್ದಾದ್ದರಿಂದ ಮೊದಲ ಅಷ್ಟಮಿಯನ್ನೇ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ರೋಹಿಣೀಯೋಗವು ನವಮಿ ಬುಧವಾರಯೋಗ ಮೊದಲಾದವುಗಳಂತೆ ಹೆಚ್ಚು ಫಲವನ್ನುಂಟು ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕಲ್ಲದೆ ಅಷ್ಟಮಿ ನಿರ್ಮಯಕ್ಕೆ ಪ್ರಯೋಜನಕಾರಿಯಲ್ಲ. ಅಂದರೆ ಈ ಯೋಗವನ್ನೇ ಮುಖ್ಯವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಅಷ್ಟಮಿಯನ್ನು ನಿರ್ಮಯಿಸಬೇಕಾದಿಲ್ಲ. “ ಉದಯೇ ಚಾಪ್ತಮಿ ಕಿಂಚಿನ್ನವಮಿಸಕಲಾಯದಿ | ಭವೇತ್ತು ಬುಧಸಂಯುಕ್ತಾ ಪ್ರಾಜಾರ ತ್ಯರ್ಹ್ಯಸಂಯುತಾ || ” ಅಂದರೆ ಉದಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಅಷ್ಟಮಿ ಇದ್ದು, ಸಂಪೂರ್ಣವಾದ ನವಮಿಯು ಬುಧವಾರದೊಡನೆ ಸೇರಿ, ರೋಹಿಣೀ ನಕ್ಷತ್ರಯುಕ್ತವಾಗಿದ್ದರೆ—ಇದೇ ಮೊದಲಾದ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ (ಉದಯವೆಂದರೆ ಚಂದ್ರೋದಯವೆಂದು ತಿಳಿಯತಕ್ಕದ್ದು.) ಸೂರ್ಯೋದಯವೆಂದು ಭಾವಿಸುವ ಪಕ್ಷಕ್ಕೆ ನಿಶೀಫವ್ಯಾಪ್ತಿ ಇಲ್ಲದ ಅಷ್ಟಮಿಯಾದಾಗ್ಯೂ ಬುಧ, ರೋಹಿಣಿಗಳ ಯೋಗವುಳ್ಳ ಕಾಲವನ್ನು “ಯಾವದ್ಯಾ ಚನಿಕಂ” ಎಂಬ ನ್ಯಾಯಾನುಸಾರವಾಗಿ (ವಿಧಿಗನುಸಾರವಾಗಿರಬೇಕೆಂಬುದು) ಗ್ರಹಿಸಬೇಕಾಗಿರುವುದು ರೋಹಿಣೀಮಾತ್ರ ಯೋಗವುಳ್ಳದ್ದನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಕೂಡದಂತಾಗುವುದು ಎಂಬುದೇ ಮೊದಲಾದ ವಿಸ್ತಾರವನ್ನು ಹೇಳಿದೆ; ಈ ವ್ರತದಲ್ಲಿ - ಬುಧ, ಸೋಮವಾರಗಳ ಯೋಗವು ಶ್ರೇಷ್ಠತ್ವವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತದೆ ಯಲ್ಲದೆ ರೋಹಿಣಿಯ ಯೋಗದಂತೆ ನಿರ್ಮಯವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಯೋಜನವಾಗತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ. ಇನ್ನುಮುಂದೆ ಎರಡನೆಯ ದಿನದಲ್ಲಿ ಭೋಜನರೂಪವಾದ ಪಾರಣಿಯನ್ನು ವ್ರತಾಂಗವಾಗಿ ಮಾಡಬೇಕಾದುದರಿಂದ ಅದರ ಕಾಲವನ್ನು ನಿರ್ಮಯಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ.

ಪಾರಣಿಯ ಕಾಲವು.

ತಿಥಿಯನ್ನು ಮಾತ್ರವೇ ಉದ್ದೇಶಿಸಿ ಮಾಡಿರುವ ಉಪವಾಸಕ್ಕೆ ತಿಥಿಯ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿಯೂ, ನಕ್ಷತ್ರಯೋಗವುಳ್ಳ ತಿಥಿಯನ್ನುದ್ದೇಶಿಸಿ ಮಾಡಿರುವ ಉಪವಾಸಕ್ಕೆ ಅವೆರಡರ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಪಾರಣಿಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ತಿಥಿನಕ್ಷತ್ರಗಳಲ್ಲೊಂದರ ಕೊನೆಯಮಾತ್ರವೇ ಹಗಲೆಲ್ಲಾ ಗುವುದಾಗಿಯೂ, ಎರಡರ ಕೊನೆಯು ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಾಗುವುದಾಗಿ

ಯೂ ಇದ್ದರೆ, ಯಾವುದರ ಕೊನೆಯೂ ಹಗಲಿನಲ್ಲಾಗುವುದೋ ಆ ಬಂದರ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಹಗಲಿನಲ್ಲಿಯೇ ಪಾರಣೆಮಾಡಬೇಕು. ಹಗಲು ಯಾವುದರ ಕೊನೆಯೂ ಆಗದಿದ್ದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ನಿಶೀಢವಾಗುವುದಕ್ಕಿಂತ ಮುಂಚೆ ಎರಡರ ಕೊನೆಯಲ್ಲಾಗಲೀ, ಯಾವುದಾದರೊಂದರ ಕೊನೆಯಲ್ಲಾಗಲೀ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಪಾರಣೆಯು. ಒಂದುವೇಳೆ ನಿಶೀಢೆಯ ಅತ್ಯಂತ ಸಮೀಪವಾದ ಪೂರ್ವಭಾಗದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ (ಅನ್ಯವಹಿತಪೂರ್ವ) ಬಂದರೆ ಅಥವಾ ಎರಡರ ಅಂತವುಂಟಾದಾಗ್ಯೂ ಆಗ ನಿಶೀಢದಲ್ಲಾದರೂ ಪಾರಣೆ ಮಾಡಬಹುದು. ಭೋಜನಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲದಂತಾದರೆ, ಪಾರಣಾರ್ಥವಾಗಿ ಫಲಾಹಾರಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಬಹುದು. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು-ನಿಶೀಢೆಯಲ್ಲಿ ಪಾರಣೆಯನ್ನು ಮಾಡಕೂಡದು; ಉಪವಾಸ ದಿನದ ಮೂರನೆಯ ದಿನದಲ್ಲಿ ಹಗಲು ಪಾರಣೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು ಎಂದು ಹೇಳುವರು. ಇದು ಯುಕ್ತವಲ್ಲ. ಶಕ್ತಿಯಿಲ್ಲದವರು-ತಿಥಿ, ನಕ್ಷತ್ರಗಳೊಂದೂ ಕೊನೆಯನ್ನು ಹೊಂದದಿದ್ದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಉತ್ಸವಾನಂತರದಲ್ಲಿ ಬೆಳಗಿನಲ್ಲಿಯೇ ದೇವರಪೂಜೆ ವಿಶರ್ಜನೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಪಾರಣೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು.

ಸಂಕ್ಷೇಪವಾಗಿ ವ್ರತವಿಧಿಯು.

ವ್ರತವಿಧಿ.—ಬೆಳಗಿನಲ್ಲಿ ನಿತ್ಯಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡಿ, ಪೂರ್ವಮುಖನಾಗಿ ಕುಳಿತು, ದೇಶ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಂಡು, ಆಯಾಯ, ಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ಸಪ್ತಮಿ ಮೊದಲಾದ ತಿಥಿಗಳದ್ದಾಗ್ಯೂ, ಮುಖ್ಯವಾದ ಅಷ್ಟಮಿಯನ್ನೇ ಹೇಳಿ 'ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ ಪ್ರೀತ್ಯರ್ಥಂ ಜನ್ಮಾಷ್ಟಮಿವ್ರತಂಕರಿಷ್ಯೇ' ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ ಪ್ರೀತಿಗಾಗಿ ಜನ್ಮಾಷ್ಟಮಿ ವ್ರತವನ್ನು ಮಾಡುವೆನು ಎಂತಲೂ, ಜಯಂತೀ ಯೋಗವಿದ್ದರೆ, ಜನ್ಮಾಷ್ಟಮಿ ಮತ್ತು ಜಯಂತೀ ವ್ರತಗಳೆರಡನ್ನೂ ತುತ್ತನಿಂದ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ ಎಂತಲೂ, ಸೂಕ್ತವೂ ಮಾಡಬೇಕು. ತಾಮ್ರಪಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ನೀರನ್ನು ತುಂಬಿಟ್ಟುಕೊಂಡು 'ವಾಸುದೇವಂಸಮುದ್ರಿಣ್ಯ ಸರ್ವಪಾಪಪ್ರಶಾಂತಯೇ | ಉಪವಾಸಂಕರಿಷ್ಯಾಮಿ ಕೃಷ್ಣಾಷ್ಟಮ್ಯಾಂ ನಭಸ್ಯಹಂ ||೧||' ಶ್ರಾವಣ ಬಹುಳ ಅಷ್ಟಮಿಯಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಪ್ರೀತ್ಯರ್ಥವಾಗಿ ನಾನು ಮಾಡಿದ ಪಾಪಗಳೆಲ್ಲವೂ ನಿವಾರಣೆಯಾಗಲೆಂದು ಉಪವಾಸ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ ||೧||

ಉಪವಾಸ ಮಾಡಲು ಶಕ್ತಿಯಿಲ್ಲದವರು 'ಫಲಾನಿಭಕ್ಷಯಿಷ್ಯಾಮಿ' ಅಂದರೆ ಫಲಾಹಾರ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ, ಎಂಬುದೇ ಮೊದಲಾದ ಸಾಧ್ಯವಾದ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. 'ಆಜನ್ಮಮರಣಂ ಯಾವದ್ಯನ್ಮಯಾದುಷ್ಕೃತಂಕೃತಂ | ತತ್ಪ್ರಣಾಶಾಯಗೋವಿಂದ ಪ್ರಸೀದಪುರುಷೋತ್ತಮ ||೧||' ನಾನು ಬದುಕಿರುವುದರಲ್ಲಿ ಮಾಡುವ ಪಾಪಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಪರಿಹರಿಸಿ, ಎಲೈ ಪುರುಷಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ ಗೋವಿಂದನೇ, ನನಗೆ ನೀನು ಪ್ರಸನ್ನನಾಗು ||೧|| ಎಂದು ಪಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿನ ನೀರನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಕೆಳಗೆ ಬಿಡಬೇಕು. ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮತಮ್ಮಾಚಾರ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಚಿನ್ನ, ಬೆಳ್ಳಿಗಳಿಂದಲೋ, ಮಣ್ಣಿನಿಂದಲೋ ಗೋಡೆಯಲ್ಲಿ ಬಣ್ಣಗಳಿಂದ ಬರೆಯುವುದರಿಂದ ಪ್ರತಿಮೆಗಳನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಅವುಗಳನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸುವ ಕ್ರಮವನ್ನು ಮುಂದೆ ವಿವರಿಸಿದೆ: --

ಮಂಚದಲ್ಲಿ ಮಲಗಿರುವ ದೇವಕಿಯ ಸ್ನೇಹವನ್ನು ಕೃಷ್ಣನು ಪಾನ ಮಾಡುತ್ತಿರುವಂತೆ ಇಡಬೇಕು, ಜಯಾತಿಯ ಯೋಗವಿರುವ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಮತ್ತೊಂದು ದೇವಕಿಯ ಪ್ರತಿಮೆಯ ತೊಡೆಯಮೇಲೆ ಕೂತಿರುವಂತೆ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣಪ್ರತಿಮೆಯೊಂದನ್ನು ಇಡಬೇಕು. ಮಂಚದಮೇಲೆ ಮಲಗಿರುವ ದೇವಕಿಯ ಕಾಲನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಬುತ್ತಿತ್ತಿರುವಂತೆ ಮಾಡಬೇಕು. ಗೋಡೆ ಮೊದಲಾದವುಗಳಲ್ಲಿ ಖಡ್ಗವನ್ನು ಧರಿಸುವಂತೆ ವಸುದೇವ ಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನೂ, ನಂದಗೋಪಿಯನ್ನೂ, ಗೋಪಾಲಕರನ್ನೂ ಬರೆಯಬೇಕು. ಮಂಚದ ಬಂದು ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸವಿಸಿರುವ ಹೆಣ್ಣು ಮಗುವಿನೊಡನೆ ಯಶೋದೆಯ ಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನೂ, ಚೀರೂಂದು ಮಣಿಯಲ್ಲಿ ವಸುದೇವ, ದೇವಕಿ, ನಂದ, ಯಶೋದೆ, ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣ, ಬಲರಾಮ ಚಣ್ಣಿಕೆ ಈ ಏಳು ಪ್ರತಿಮೆಗಳನ್ನೂ ಇಡಬೇಕು. ಇಷ್ಟು ಪ್ರತಿಮೆಗಳನ್ನು ಮಾಡುವ ಶಕ್ತಿ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ವಸುದೇವನೇ ಮೊದಲಾಗಿ ಚಣ್ಣಿಕೆಯವರೆಗಿನ ಏಳನ್ನಾದರೂ ತಮ್ಮ ಪೂರ್ವಾಚಾರದಂತೆಯೂ, ತನ್ನ ಶಕ್ತಿಗೆ ವಿಾರಿದಂತೆಯೂ ಮಾಡಿ ಉಳಿದವರನ್ನು ಹಾಗೆ ಹಾಗೆಯೇ ಧ್ಯಾನಿಸಬೇಕು ಎಂದು ತೋರುವುದು. ನಿಶೀಠೆಗೆ ಸಮೀಪವಾದ ಹಿಂದಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ (ನಿಶೀಠೆಯು ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಸ್ವಲ್ಪ

ಮುಂಚೆ) ಸ್ನಾನ ಮಾಡಿ ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣಪ್ರೀತ್ಯರ್ಥವಾಗಿ ಪರಿವಾರದೊಡನೆ ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣಪೂಜೆಯನ್ನು ಮಾಡುವೆನು ಎಂದು ಸಂಕಲ್ಪನಾಡಿ, ಕಚ್ಚು ಪೂಜೆ ಮೊದಲಾದ ನಿತ್ಯಪೂಜೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದ ಅನಂತರದಲ್ಲಿ 'ಪರ್ಯಂಚ್ಛ ಸ್ಥಂ ಕಿನ್ನರಾದ್ಯೈರ್ಮೃತಾಂ ಧ್ಯಾಯೇತ್ತ್ವ ದೇವಕೀಂ | ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣಂ ಬಾಲಕಂ ಧ್ಯಾಯೇತ್ಪರ್ಯಂ ಕೇಸ್ತು ನಪಾಯಿನಂ ||೧|| ಶ್ರೀವತ್ಸವಕ್ಷಸಂ ಕಾಸ್ತಂ ನೀಲೋತ್ಪಲದಳಚ್ಛವಿಂ | ಸಂವಾಹಯಂ ತೀಂದೇವಕ್ಯಾಃ ಪಾ ದೌಧ್ಯಾಯೇಚ್ಛ ತಾಂಶ್ರಿಯಂ ||೨|| ' ಕಿನ್ನರರೇ ಮೊದಲಾದ ದೇವತೆಗಳಂ ದಕೂಡಿ, ಮಂಚದಲ್ಲಿ ಮಲಗಿರುವ ದೇವಕಿಯನ್ನು ಧ್ಯಾನಿಸಬೇಕು. ಅದೇ ಮಂಚದಲ್ಲಿ ಸ್ತನ್ಯಪಾನ ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಬಾಲನಾಗಿಯೂ, ||೧|| ಶ್ರೀ ವತ್ಸವೆಂಬ ಮಚ್ಚೆಯುಳ್ಳವನಾಗಿಯೂ ಪರಮಕಾಂತ ಸ್ವರೂಪನಾ ಗಿಯೂ, ಕನ್ನದಿಲೆಸಳಂತೆ ಶ್ಯಾಮಳ ವರ್ಣವುಳ್ಳವನಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಧ್ಯಾನಿಸಬೇಕು. ದೇವಕೀ ದೇವಿಯು ಕಾಲನೈಷಿತ್ತು ತ್ತಿರುವ ಲಕ್ಷ್ಮಿದೇವಿಯನ್ನೂ ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಧ್ಯಾನ ಮಾಡಬೇಕು. ಹೀಗೆ ಧ್ಯಾನ ಮಾಡಿದಮೇಲೆ, ದೇವಕೈನಮಃ, ಎಂದು ದೇವಕೀದೇವಿ ಯನ್ನು ಆವಾಹನೆ ಮಾಡಬೇಕು. ಮೂಲಮಂತ್ರದಿಂದಲಾಗಲಿ, ಪುರು ಷಸೂಕ್ತದ ಋಕ್ಕಿನಿಂದಾಗಲಿ 'ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣಾಯನಮಃ ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣಮಾ ವಾಹಯಾಮಿ, ಎಂದು ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಆವಾಹನೆ ಮಾಡಬೇಕು, ಅನಂತರ ದಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯನ್ನೂ ಆವಾಹನೆ ಮಾಡಬೇಕು. ದೇವಕಿ, ವಸುದೇವ, ಯಶೋದಾ, ನಂದಗೋಪ, ಕೃಷ್ಣ, ಬಲರಾಮ, ಚಣ್ಡಿ ಕಾ ಇವರನ್ನೂ, ಸಕಲ ಪರಿವಾರ ದೇವತೆಗಳನ್ನೂ ಆವಾಹನೆ ಮಾಡಿ ಮೂಲ ಮಂತ್ರದಿಂ ದಾಗಲಿ, ಪುರುಷಸೂಕ್ತ ಋಕ್ಕಿನಿಂದಾಗಲಿ ಇಲ್ಲಿ ಆವಾಹನೆ ಮಾಡಿರುವ ದೇವಕಿ ಮೊದಲಾದ ಪರಿವಾರದೇವತೆಗಳೊಡನೆ ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ನಮ ಸ್ಕಾರವು ಎಂಬುದಾಗಿ ಆಸನ, ಪಾದ್ಯ, ಅರ್ಘ್ಯ, ಆಚಮನೀಯ, ಅಭ್ಯಂ ಗ ಸ್ನಾನಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಪಂಚಾಮೃತ ಸ್ನಾನಾನಂತರದಲ್ಲಿ ಚಂದನವ ನ್ನು ಲೇಪಿಸಬೇಕು. ಶುದ್ಧೋದಕಾಭಿಷೇಕಾನಂತರದಲ್ಲಿ 'ವಿಶ್ವೇಶ್ವರಾ ಯವಿಶ್ವಾಯ ತಥಾ ವಿಶ್ವೋದ್ಭವಾಯಚ | ವಿಶ್ವಸೃಪತಯೇತುಭ್ಯಂ ಗೋವಿಂದಾಯ ನಮೋನಮಃ ||೧|| ಯಜ್ಞೇಶ್ವರಾಯ ದೇವಾಯ ತಥಾ

ಯ ಜ್ಯೋತೀಭಿ ವಾಯುಚ | ಯಜ್ಞಾನಾಂಪತಯೇನಾಥ ಗೋವಿಂದಾಯ
ನಮೋನಮಃ ||೨||' ವಿಶ್ವೇಶ್ವರಾಯನಮಃ, ವಿಶ್ವಾಯನಮಃ, ವಸ್ತ್ರಂ.
ವಿಶ್ವೋದಭಿವಾಯ | ವಿಶ್ವಪತಯೇ, ಯಜ್ಞೋದಭಿವೀತಂ. ಗೋವಿಂದಾ
ಯ | ಯಜ್ಞೇಶ್ವರಾಯ, ಗಂಧಾಽ. ದೇವಾಯ | ಯಜ್ಞೋದಭಿವಾಯ
ಪುಷ್ಪಂ. ಯಜ್ಞಾನಾಂಪತಯೇ | ಗೋವಿಂದಾಯ, ಧೂಪಂ. ದೀಪಂ,
ಎಂದು ಮೂಲ ಮಂತ್ರಾದಿಗಳೊಡನೆ ಪೂಜಿಸಬೇಕು. 'ಜಗನ್ನಾಥನಮ
ಸ್ತುಭ್ಯಂ ಸಂಸಾರ ಭಯನಾಶನ | ಜಗದೀಶಾಯ ದೇವಾಯ ಭೂತಾ
ನಾಂಪತಯೇನಮಃ ||೧||' ಎಂಬ ಮಂತ್ರದಿಂದ ನೈವೇದ್ಯ ಮಾಡಬೇಕು.
ಮೂಲಮಂತ್ರಾದಿಗಳನ್ನೂ ಎಲ್ಲ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸೇರಿಸಿ ಹೇಳಬೇಕು.
ತಾಂಬೂಲ ಮೊದಲು, ನಮಸ್ಕಾರ, ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆ, ಪುಷ್ಪಾಂಜಲಿ ಇವುಗಳೆ
ಲ್ಲವೂ ಪೂರಯಿಸುವವರೆಗೂ ಮಾಡಬೇಕು. ಅಥವಾ ಉದ್ಯಾಪನ ವಿಧಿ
ಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವಂತೆ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಮಾಡಬಹುದು. ಆ ವಿಧಿಯು ಯಾ
ವುದೆಂದರೆ:-ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿರುವ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಧ್ಯಾನಾವಾಹನೆಗಳನ್ನು
ಮಾಡಿದನೇಲಿ 'ದೇವಾಬ್ರಹ್ಮಾದಯೋಯೇನ ಸ್ವರೂಪಂನವಿದುಸ್ತವ |
ಅತಸ್ತ್ವಾಂಪೂಜಯಿಷ್ಯಾಮಿ ಮಾತುರುತ್ಸಂಗವಾಸಿನಂ ||೧||' ಎಲೈ ಕೃ
ಷ್ಣನೇ! ಬ್ರಹ್ಮಾದಿದೇವತೆಗಳೂಕೂಡ ನಿನ್ನ ರೂಪವನ್ನು ಅರಿಯಲು
ಶಕ್ತರಾಗಿಲ್ಲವಾದಕಾರಣ, ತಾಯಿಯ ತೊಡೆಯನೇಲಿ ಕುಳಿತಿರುವ
ಅಗೋಚರನಾದ ನಿನ್ನನ್ನುಪೂಜಿಸುವೆನು ||೧|| 'ಪುರುಷ ಏ ವೇದಂ' ಎಂ
ಬ ಪುರುಷಸೂಕ್ತದ ಋಕ್ವೇದದ ಆಸನವನ್ನು ಸಮರ್ಪಣೆ ಮಾಡಬೇ
ಕು. 'ಅವತಾರಸಹಸ್ರಾಣಿ ಕರೋಷಿಮಧುಸೂದನ | ನತೇಸಂಖ್ಯಾವ
ತಾರಾಣಾಂ ಕಶ್ಚಿ ಜ್ಞಾನಾತಿತ್ಯತಃ||೨ ' ಎಲೈಮಧುಸೂದನನೇ! ನೀನು
ಮಾಡುವ ಅವತಾರಗಳೆಷ್ಟು? ಅವುಗಳೆಂಬಗೆಹೇಗೆ? ಎಂಬುದನ್ನು ಯಾ
ರೂ ತಿಳಿಯಲಾರರು. 'ಏತಾವಾಸಸ್ಯ-ಪಾವ್ಯಂ ||' 'ಜಾತಃ ಕಂಸವಧಾ
ರ್ಥಾಯ ಭೂಭಾರೋತ್ತರಣಾಯಚ | ದೇವಾನಾಂಚ ಹಿತಾರ್ಥಾಯ
ಧರ್ಮಸಂಸ್ಥಾಪನಾಯಚ || ಕಾರವಾಣಾಂವಿನಾಶಾಯ ಪಾಣ್ಡವಾನಾಂ
ಹಿತಾಯಚ | ಗೃಹಾಣಾಘ್ನಂ ಮಯಾದತ್ತಂ ದೇವಕ್ಯಾಸಹಿತೋ
ಹರೇ ||೩||, ಎಲೈ ಶ್ರೀಹರಿಯೇ, ಕಂಸನನ್ನು ಸಂಹರಿಸಿ, ಭೂಭಾರವ

ನ್ನು ಇಳಿಸುವುದಕ್ಕೂ, ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಸಂತೋಷವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವುದಕ್ಕೂ, ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಧರ್ಮಸ್ಥಾಪನೆ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೂ, ಕೌರವರನ್ನು ನಾಶಮಾಡಿ ಪಾಂಡು ವರಿಗೆ ಹಿತವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವುದಕ್ಕೂ ನೀನು ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಅವತಾರವನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದೀಯೆ, ದೇವಕೀದೇವಿಯೊಡನೆ ನಾನು ಕೊಡುವ ಅರ್ಘ್ಯವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸು || 'ತ್ರಿಪಾದೂರ್ಧ್ವಂ-ಆರ್ಘ್ಯಂ || 'ಸುರಾಸುರನರೇಶಾಯ ಕ್ಷೀರಾಬ್ಧಿಶಯನಾಯಚ | ಕೃಷ್ಣಾಯವಾಸುದೇವಾಯ ದದಾಮ್ಯಾಚಮನಂಶುಭಂ ||೪||' ದೇವ, ರಾಕ್ಷಸ, ಮನುಷ್ಯರಿಗೆ ಒಡೆಯನಾಗಿ ಕ್ಷೀರಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಮಲಗಿರುವ ವಸುದೇವಪುತ್ರನಾದ ನಿನಗೆ ಆಚಮನವನ್ನು ಮಾಡಿಸುತ್ತೇನೆ. 'ತಸ್ಮಾತ್ ಆಚಮನಂ || 'ನಾರಾಯಣನಮಸ್ತೇಸ್ತು ನರಕಾರ್ಣವತಾರಕ | ಗಂಗೋದಕಂ ಸಮಾನೀತಂ ಸ್ನಾನಾರ್ಥಂ ಪ್ರತಿಗೃಹ್ಯತಾಂ ||೫||' ನರಕವೆಂಬ ಅಪಾರವಾದ ಸಮುದ್ರವನ್ನು ದಾಟಿಸತಕ್ಕ ಎಲೈ ಶ್ರೀಮನ್ನಾರಾಯಣನೇ! ನಾನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಬಂದಿರುವ ಈ ಗಂಗೋದಕವನ್ನು ಸ್ನಾನಕ್ಕಾಗಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು 'ಯತ್ಪುರುಷೇಣ-ಸ್ನಾನಂ || 'ಪಯೋದಧಿಘೃತಕ್ಷೌದ್ರ ಶರ್ಕರಾಸ್ನಾನಮುತ್ತಮಂ | ತೃಪ್ತೈರ್ಧಂದೇವದೇವೇಶ ಗೃಹ್ಯತಾಂ ದೇವಕೀಸುತ ||೬||' ದೇವಕೀಪುತ್ರನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನೇ! ನಿನ್ನತ್ವಪ್ತಿಗಾಗಿ ನಾನು ಮಾಡಿಸುವ ಹಾಲು, ಮೊಸರು, ತುಪ್ಪ, ಜೇನುತುಪ್ಪ, ಸಕ್ಕರೆ ಈ ಪಂಚಾಮೃತದ ಸ್ನಾನವನ್ನು ಪರಿಗ್ರಹಿಸುವವನಾಗುವೆಂದು ಪಂಚಾಮೃತ ಸ್ನಾನವನ್ನೂ, ಶುದ್ಧೋದಕಸ್ನಾನವನ್ನೂ ಮಾಡಿಸಬೇಕು. 'ಕ್ಷೌಮಂಚಪಟ್ಟಸೂತ್ರಾಧ್ಯಂ ಮಯಾನೀತಾಂಶುಕಂಶುಭಂ | ಗೃಹ್ಯತಾಂ ದೇವದೇವೇಶ ಮಯಾದತ್ತಂ ಸುರೋತ್ತಮಂ ||೭||' ಎಲೈ ದೇವದೇವನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನೇ! ಈ ಪಟ್ಟಿಯ ವಸ್ತುವನ್ನು ನಿನಗೆ ನಾನು ಸಮರ್ಪಿಸುವೆನು. ಇದನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವವನಾಗು. 'ತಂಯಜ್ಞಂ - ವಸ್ತ್ರಂ 'ನಮಃಕೃಷ್ಣಾಯದೇವಾಯ ಶಬ್ದ ಚಕ್ರಧರಾಯಚ | ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಂಜಗನ್ನಾಥ ಗೃಹಾಣಪರಮೇಶ್ವರ' || ಶಬ್ದ ಚಕ್ರಧಾರಿಯಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನೇ! ಈ ಯಜ್ಞೋಪವೀತವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸು ||೮|| ತಸ್ಮೈದಜ್ಞಾತ್-ಯಜ್ಞೋಪವೀತಂ'ನಾನಾಗಸ್ಥ ಸಮಾಯುಕ್ತಂ ಚಂದ್ರನಂಚಾರುಚ್ಚಿ ತಂ |

ಕುಂಕುಮಾಕ್ತಾಕ್ಷತೈರ್ಯುಕ್ತಂ ಗೃಹಾಣ ಪರಮೇಶ್ವರ ||೯||” ಬಗೆಬಗೆ ಯಸುವಾಸನೆಯುಳ್ಳ ವಸ್ತುಗಳಿಂದ ಕಲಸಿಮಾಡಿರುವ ಈ ಗಂಧವನ್ನೂ, ಕುಂಕುಮಮಿಶ್ರವಾದ ಅಕ್ಷತೆಗಳನ್ನೂ ನಿನಗೋಸ್ಕರ ಸಮರ್ಪಿಸುವೆನು ಸ್ವೀಕರಿಸು, ‘ತಸ್ಮಾದ್ಭಜ್ಞಾತ್ ಗಂಧಾಕ್ಷತಾಃ’, ‘ಪುಷ್ಪಾಣಿಯಾನಿ ದಿವ್ಯಾ ನಿ ಪಾರಿಜಾತೋದ್ಭವಾನಿಚ | ಮಾಲತೀಕೇಸರಾದೀನಿ ಪೂಜಾರಂಪ್ರತಿ ಗೃಹ್ಯತಾಂ ||೧೦||’ ದೇವಯೋಗ್ಯವಾದ ಪಾರಿಜಾತ, ಮಾಲತೀ, ಕೇಸರ, ಮೊದಲಾದ ಪುಷ್ಪಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವವನಾಗು ‘ತಸ್ಮಾದಕ್ವಾಃ-ಪುಷ್ಪಾಣಿ, ಅಂಗಪೂಜೆ-ಕೃಷ್ಣಾಯನಮಃ-ಪಾದಾಪೂಜಯಾಮಿ. ಸಂಕ. ಪರ್ಣಾಯ-ಗುಲ್ಫಾ. ಕಾಲಾತ್ಮನೇ-ಜಾನುನೀ. ವಿಶ್ವಕರ್ಮಣೇ-ಜಂಭೇ’ ವಿಶ್ವನೇತ್ರಾಯ-ಕಟಂ. ವಿಶ್ವಕರ್ಮೇ-ಮೇಢ್ರಂ. ಪದ್ಮನಾಭಾಯ-ನಾಭಿಂ. ಪರಮಾತ್ಮನೇ-ಹೃದಯಂ ಶ್ರೀಕಂಠಾಯ-ಕಂಠಂ. ಸರ್ವಾಸ್ತ್ರಧಾರಿಣೇ-ಬಾಹೂ. ವಾಚಸ್ಪತಯೇ-ಮುಖಂ, ಕೇಶವಾಯ-ಲಲಾಟಂ, ಸರ್ವಾತ್ಮನೇ | ಶಿರಃ, ವಿಶ್ವರೂಪಿಣೇ ನಾರಾಯಣಾಯನಮಃ-ಸರ್ವಾಂಗಂಪೂಜಯಾಮಿ. ವನಸ್ಪತಿರಸೋ ||೧೧|| ಯತ್ಪುರುಷಂ-ಧೂಪಂ, “ತ್ವಂಜ್ಯೋತಿಸ್ಸರ್ವದೇ ವಾನಾಂ ತೇಜಸ್ತ್ವಂತೇಜಸಾಂ ಪರಂ | ಆತ್ಮಜ್ಯೋತಿರ್ನಮಸ್ತು ಭೃಂ ದೀಪೋಯಂ ಪ್ರತಿಗೃಹ್ಯತಾಂ ||೧೨||” ಎಲ್ಲ ದೇವತೆಗಳಿಗೂ ದೀಪದಂತೆ ಪುಕಾಶಕನಾಗಿಯೂ, ಪರಮತೇಜೋರೂಪನಾಗಿಯೂ, ಸ್ವಯಂ ಪುಕಾಶನಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಪರಮಾತ್ಮನೇ! ಈ ದೀಪವನ್ನು ಪ್ರತಿಗ್ರಹಿಸು ‘ಬ್ರಾಹ್ಮಣೋಸ್ಯ-ದೀಪಂ, ‘ನಾನಾಗನ್ಧ ಸಮಾಯುಕ್ತಂ ಭಕ್ಷ್ಯಭೋಜ್ಯಂ ಚತುರ್ವಿಧಂ | ನೈವೇದ್ಯಾರ್ಥಂ ಮಯಾದತ್ತಂ ಗೃಹಾಣ ಪರಮೇಶ್ವರ ||೧೩||’. ಅನೇಕ ಸುವಾಸನೆಯುಳ್ಳ ಭಕ್ಷ್ಯ, ಭೋಜ್ಯ, ಲೇಹ್ಯ, ಚೋಷ್ಯಗಳೆಂಬ ನಾಲ್ಕು ಬಗೆಯಾದ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನೂ ನಿನಗೆ ನೈವೇದ್ಯವಾಡುವೆನು, ಇವುಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸು || ಚಂದ್ರವಾನೈವೇದ್ಯಂ | ಆಚಮನಂ, ಕರೋದ್ವರ್ತನಂ | “ತಾಂಬೂಲಂಚಸಕರ್ಪೂರಂ ಪೂಗೀಫಲಸಮನ್ವಿತಂ ಮುಖವಾಸಕರಂ ರಮ್ಯಂ ಪ್ರೀತಿದಂ ಪ್ರತಿಗೃಹ್ಯತಾಂ ||೧೪||” ತಾಂಬೂಲಂ. “ರಂಭಾಫಲಂನಾರಿಕೇಳಂ ತಥೈವಾಮ್ರಫಲಾನಿಚ | ಪೂಜಿತೋಸಿಸುರ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಗೃಹ್ಯತಾಂ ಕಂಸಸೂದನ ||೧೫|| “ಎಲೈ ಕೆಂಸಾರಿಯಾದ ದೇವ

ನೇ ! ಬಾಳೆಯಹಣ್ಣು, ತೆಂಗಿನಕಾಯಿ, ಮಾವಿನ ಹಣ್ಣು ಇವುಗಳನ್ನು
 ನಿನಗೆ ಸಮರ್ಪಿಸಿರುವೆನು. “ಫಲಸಮರ್ಪಣಾಂ” “ಸಾವರ್ಣ್ಯಂರಾಜತಂ
 ತಾಮ್ರಂ ನಾನಾರತ್ನಸಮನ್ವಿತಂ | ಕರ್ಮಸಾದ್ಗುಣ್ಯಸಿದ್ಧೈರ್ಧಂ ದಕ್ಷಿಣಾ
 ಪ್ರತಿಗೃಹ್ಯತಾಂ ||೧೬||” ಎಲೈ ನಾರಾಯಣನೇ ! ಈ ಕರ್ಮವು ಸಾದ್ಗು
 ಣ್ಯವನ್ನು ಪಡೆಯಲೆಂದು, ಚೆನ್ನ, ಬೆಳ್ಳಿ, ತಾಮ್ರ, ಈ ನಾಣ್ಯಗಳಿಂದ
 ಲೂ, ನವರತ್ನಗಳಿಂದಲೂ, ಕೂಡಿದ ದಕ್ಷಿಣೆಯನ್ನು ಅರ್ಪಿಸುವೆನು
 “ದಕ್ಷಿಣಾಂ” ನಾಭ್ಯಾಆಸೀತ್-ನೀರಾಜನಂ || ಯಾನಿಕಾನಿ-ಸಪ್ತಾಸ್ಯಾ
 ಸ್ತ-ಪ್ರದಕ್ಷಿಣಾಂ ||೧೭|| ಯಜ್ಞೇನಯಜ್ಞಂ-ಪ್ರಪ್ಪಾಂಜಲಿಂ, ನಮ
 ಸ್ಕಾರಾಂ ||೧೮|| ಅಪರಾಧಸಹಸ್ರಾಣಿ-ಎಂದು ಪ್ರಾಜಾಸಮರ್ಪಣೆಯನ್ನು
 ಮಾಡಬೇಕು. ಸರ್ವೋಪಚಾರಪೂಜೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದ ಮೇಲೆ ಹನ್ನೆ
 ರಡಂಗುಲ ವಿಸ್ತಾರವುಳ್ಳದ್ದಾಗಿ ಬೆಳ್ಳಿಯಿಂದ ಮಾಡಿದ ಅಥವಾ (ನೆಲದ
 ಮೇಲೆ) ಸ್ಥಂಭದಲ್ಲಿ ಬರೆದಿರುವರೋಹಿಣೀ ಸಹಿತನಾದ ಚಂದ್ರನನ್ನು-
 “ಸೋಮೇಶ್ವರಾಯ ಸೋಮಾಯ ತಥಾ ಸೋಮೋದ್ಭವಾಯ ಚ | ಸೋ
 ಮಸ್ಯಪತಯೇ ನಿತ್ಯಂ ತುಭ್ಯಂ ಸೋಮಾಯವೈನಮಃ ||೧||” ಎಂದು
 ಪ್ರಾಜಿಸಿ, ಗಂಧ, ಹೂ, ದರ್ಭೆಗಳೊಡನೆ ಶಬ್ದದಲ್ಲಿ ಉದಕವನ್ನು ತೆಗೆದು
 ಕೊಂಡು-“ಕ್ಷೀರೋದಾರ್ಣವ ಸುಭೂತ ಅತ್ರಿನೇತ್ರಗೋತ್ರ)ಸಮುದ್ಭ
 ವ | ಗೃಹಾಣಾಘ್ನೀಂಶಶಾಬ್ಧೀಶ ರೋಹಿಣೀಸಹಿತೋಮಮು | (ಪೀ
 ಯೂಪಧಾಮರೋಹಿಣ್ಯಾ ಸಹಿತೋಘ್ನೀಂ ಗೃಹಾಣಾಭೋ) ||೧|| ಜ್ಯೋ
 ತ್ಸಾಂ ಪತೇನಮಸ್ತು ಭ್ಯಂಜ್ಯೋತಿಷಾಂ ಪತಯೇನಮಃ | ನಮಸ್ತೇರೋ
 ಹಿಣೀಕಾಂತ ಅಘ್ನೀಂಸಃ ಪ್ರತಿಗೃಹ್ಯತಾಂ ||೨||” ಕ್ಷೀರಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಜನಿ
 ಸಿ, ಅತ್ರಿಮುಷಿಯನೇತ್ರದಿಂದುತ್ಪನ್ನನಾದ ಎಲೈ ಚಂದ್ರನೇ ! ರೋಹಿಣೀ
 ಸಹಿತನಾದ ನೀನು, ನಾನು ಕೊಡುವ ಅಘ್ನೀವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊ ||೧||
 ಬೆಳ್ಳಂಗಳಿಂದ ಮನೋಹರನಾಗಿಯೂ, ತೇಜೋನಿಧಿಯಾಗಿಯೂ, ರೋ
 ಹಿಣೀ ಪತಿಯಾಗಿಯೂ ಇರುವಚಂದ್ರನೇ ! ನಿನಗೆ ನಮಸ್ಕಾರವು. ನಮ್ಮ
 ಅರ್ಘ್ಯವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸು ||೨|| ಈ ಎರಡು ಮಂತ್ರಗಳಾದ ಚಂದ್ರನಿಗೆ
 ಅರ್ಘ್ಯವನ್ನು ಕೊಡಬೇಕು.-“ಜಾತಃಕಂಸವಧಾರ್ಥಾಯ ಭೂಭಾರೋ
 ತ್ತಾರಣಾಯಚ | ಪಾಣ್ಡುನಾನಾಂ ಹಿತಾರ್ಥಾಯ ಧರ್ಮಸಂಸ್ಥಾಪನಾಯ

ಚ ||೧|| ಕೌರವಾಣಾಂ ವಿನಾಶಾಯ ದೈತ್ಯಾನಾಂ ನಿಧನಾಯ ಚ | ಗೃಹಾ
 ಣಾಘ್ನಂ ಮಯಾದತ್ತಂ ದೇವಕ್ಯಾಸಹಿತೋಹರೇ ||೨||” ಈ ಮಂ
 ತ್ರಗಳಿಂದ ಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ಅರ್ಘ್ಯವನ್ನು ಕೊಡಬೇಕು-“ತ್ರಾಹಿಮಾಂಸರ್ದ
 ಲೋಕೇಶ ಹರೇ ಸಂಸಾರ ಸಾಗರಾತ್ | ತ್ರಾಹಿಮಾಂಸರ್ದ ಪಾಪಘ್ನ ದುಃಖ
 ಶೋಕಾಣವಾತ್ಪ್ರಭೋ ||೧|| ಸರ್ದಲೋಕೇಶ್ವರ ತ್ರಾಹಿಪತಿತಂವಾ
 ಭವಾಣವೇ | ತ್ರಾಹಿಮಾಂಸರ್ದ ದುಃಖಘ್ನ ರೋಗಶೋಕಾಣ ವಾ
 ದ್ಧರೇ ||೨|| ದುರ್ಮತಾಂ ಸ್ತಾ ಯಸೇವಿಷ್ಣೋ ಯೇ ಸ್ಮರಂತಿ ಸಕೃ
 ತ್ಸಕೃತ್ || ತ್ರಾಹಿಮಾಂ ದೇವದೇವೇಶ ತ್ಯತ್ತೋನಾ ನ್ಯೋಸ್ಮಿ ರಕ್ಷಿತಾ ||
 ಯದ್ಯಾಕ್ವಚನ ಕೌಸಾರೇ ಯಾವನೇ ಯಚ್ಚ ವಾರ್ಧಕೇ | ತತ್ಪುಣ್ಯಂ
 ವೃದ್ಧಿಮಾಯಾತು ಪಾಪಂದಹಹಲಾಯುಧ||೪||, ಎಲೈ ಸರ್ದಲೋಕೇಶ್ವ
 ರನೇ ! ನನ್ನನ್ನು ಈ ಸಂಸಾರವೆಂಬ ಸಮುದ್ರದಿಂದ ಉದ್ಧರಿಸಿ, ಸರ್ದ
 ಪಾಪಗಳನ್ನು ನಿವಾರಣೆಮಾಡು. ಪ್ರಭುವೇ ! ದುಃಖ, ಶೋಕಗಳೆಂಬ
 ಸಮುದ್ರದಿಂದೆತ್ತಿ ಕಾಪಾಡು ||೧|| ಎಲೈ ಶ್ರೀಹರಿಯೇ ! ಸಂಸಾರಸಾಗ
 ರದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿರುವ ನನ್ನನ್ನು ಉದ್ಧರಮಾಡು. ಸಕಲದುಃಖ ನಿವಾರಕ
 ನೇ ! ರೋಗ ಶೋಕಗಳೆಂಬ ಸಮುದ್ರದಿಂದ ನನ್ನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸು || ೨ ||
 ಬುದೋಂದುವೇಳೆ ನಿನ್ನನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿದಾಗ್ಯೂ ದುರ್ಗತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದವ
 ರನ್ನು ನೀನು ಕರುಣೆಯಿಂದ ಕಾಪಾಡುವಿ, ನಿನಗೆ ಸಮಾನರಾದ ರಕ್ಷಕ
 ರು ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಮತ್ತಾರೂ ಇಲ್ಲವಾದಕಾರಣ, ಎಲೈ ದೇವದೇವನೇ!
 ಶ್ರೀ ಮಹಾವಿಷ್ಣುವೇ ! ನನ್ನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸು ||೪|| ಎಲೈ ಹಲಾಯುಧನಾದ
 ಬಲರಾಮನೇ ! ಬಾಲ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ! ಯಾವನಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿಯೇ ! ಇಲ್ಲ
 ವೇ ಮುಪ್ಪಿನಲ್ಲಿಯೇ ನಾನುಮಾಡಿದ ಸ್ವಲ್ಪಪುಣ್ಯವೇ ಮಹತ್ತರವಾಗಿ
 ವೃದ್ಧಿಹೊಂದಲಿ, ಎಲ್ಲಾ ಪಾಪಗಳನ್ನೂ ನಾಶಮಾಡುವವನಾಗು || ೪ ||
 ಎಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಬೇಕು. “ಇತ್ಯೇವಂ ಪೂಜಯಿತ್ವಾತು ಪುರುಷಸೂಕ್ತೈ
 ಸ್ಸಮೈಷ್ಣುಮೈಃ | ಸ್ತುತ್ವಾಣಾದಿತ್ರನಿರ್ಘೋಷೈರ್ಗೀತ ವಾದಿತ್ರಮಬ್ಗುತೈಃ ||
 ಸುಕಥಾಭಿರ್ದಿಶ್ಯತಿತ್ರಭಿ ಸ್ತುಥಾಪ್ರೇಕ್ಷಣ ಕೈರಪಿ | ಪೂರ್ವೇತಿಹಾಸ್ಯಃ ಪೌ
 ರಾಣ್ಯಃ ಕ್ಷಿಪೇತ್ತಾಂ ಶರ್ದಿರೀಂ ನೃಪ||೨||” ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಪೂಜೆಯನು
 ಮಾಡಿದಮೇಲೆ, ಪುರುಷಸೂಕ್ತ, ವಿಷ್ಣುಸೂಕ್ತ ಮೊದಲಾದ ಸೂಕ್ತಗಳ

ಳಿಂದಲೂ, ವಾದ್ಯಭೋಷ ಗಳಿಂದಲೂ, ಸಂಗೀತದಿಂದಲೂ, ||೧|| ಹರಿಕಥನೋದಲಾದ್ದರಿಂದಲೂ, ನಾಟ್ಯನೋದಲಾದ್ದರಿಂದಲೂ, ಇತಿಹಾಸ, ಪುರಾಣಗಳಿಂದಲೂ, ಆರಾತ್ರಿಯನ್ನು ಜಾಗರದಿಂದ (ನಿದ್ರಿಸದೆ) ಕಳೆಯಬೇಕು ಎಂದು ಅಗ್ನಿಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಜಾಗರಣೆ ಶೂದ್ರರಿಗೆ ಯುಕ್ತವಾದದ್ದಲ್ಲ ವಾದ್ದರಿಂದ ವರ್ಣತ್ರಯದವರು ಮಾತ್ರಹೀಗೆ ಮಾಡಬೇಕು. ಸೂಕ್ತಾದಿಗಳನ್ನುಳಿದ ಸಂಗೀತ ನಾಟ್ಯನೋದಲಾದವು ಚತುರ್ವರ್ಣಗಳಿಗೂ ಜಾಗರಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಬಹುದೆಂದು ಬೇರವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ವೈಷ್ಣವರು:-ಗೋಕುಲಸ್ಥನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಬಾಲಲೀಲೆನೋದಲಾದ ಕಥೆಗಳನ್ನು ಕೇಳಿದನೇಲೆ- “ದಧಿಕ್ಷೀರ ಘೃತಾಂಬುಭಿಃ ಆ ಸಂಚನ್ತೋ ವಿಲಂಪಂತಃ” ಎಂಬ ಭಾಗವತ ವಚನ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಬಟ್ಟರಿಗೊಬ್ಬರು, ಹಾಲು, ಮೊಸರು, ತುಪ್ಪ, ನೀರು, ಇವುಗಳಿಂದ ಸವರಿಸಿ (ಬಳಿಯುವುದು) ಕೊಳ್ಳಬೇಕು, ಈ ಉತ್ಸವವು ಈಗಲೂಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಗೋಪಾಲಕುಲ (ದನವನ್ನು ಕಾಯುವಕುಲ) ದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವಂತೆ ತೋರುವುದು. ಇವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಕೌಸ್ತುಭದಲ್ಲಿ ಅನಂತಭಟ್ಟನು ಹೇಳಿದ್ದಾನಾಗಿ ಯಾರೂ ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಕೋಪಿಸಕೂಡದು. ರಾಮನವಮಿ, ಏಕಾದಶಿ ನೋದಲಾದ ಉತ್ಸವಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ಪೂಜೆ, ಜಾಗರಣೆ ನೋದಲಾದ ವ್ರತೋತ್ಸವಗಳೆಲ್ಲವೂ ಸಮಾನವಾದ್ದರಿಂದ, ಈ ರೀತಿಯಾದ ಕಥೆ ನೋದಲಾದವುಗಳಿಂದ ರಾತ್ರಿಜಾಗರವನ್ನುಮಾಡಬಹುದೆಂದೂಕೊನುಬಹುದು. ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆಯೇ ಅಚಾರವಿದೆ, ಭಗವತ್ಪ್ರೀತಿ ನೋದಲಾದ ಭಾಗ್ಯಸಂಪನ್ನರು ‘ಪರ್ಮಣಿಸ್ಸುರುತಾನ್ಯಕೌ, ಪುಣ್ಯದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಮಾಡಬೇಕಾದ ಮಹೋತ್ಸವಗಳನ್ನು ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳವರು ಪ್ರತಿದಿನವೂ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ನಡೆಯಿಸಬಹುದು, ಎಂಬ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳತಕ್ಕದ್ದೇನು ? ಎಂಬ ನ್ಯಾಯಾನುಸಾರವಾಗಿ, ಪ್ರತಿದಿನಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಹರಿಕಥೆ, ಉತ್ಸವಗಳನ್ನು ಮಾಡುವರೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ನವಮಿಯ ದಿನದಲ್ಲಿಬ್ರಹ್ಮಣರನ್ನು ಭೋಜನ, ದಕ್ಷಿಣಾದಿಗಳಿಂದ ತೃಪ್ತಿಪಡಿಸಿ ಪಾರಣೆಯ ನಿರ್ಣಯಕಾಲಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾಗಿಭೋಜನಮಾಡಬೇಕು, ಶ್ರಾವಣಬಹುಳ ಅಷ್ಟಮಿ ನೋದಲೊಂದು ಪ್ರತಿನಾಸದ ಕೃಷಾಣ

ಷ್ಟಮಿಯಲ್ಲಿಯೂ ವಿಧ್ಯುಕ್ತ ನಾಗಿವರ್ಷವು ಪೂರ್ತಿಯಾಗುವವರೆಗೂ ಈ ಜಯಂತೀ ವ್ರತವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದುಬೇರೆ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ, ಇದರ ಉದ್ಯಾಪನಾ ವಿಧಿಯನ್ನು ಗ್ರಂಥಾಂತರದಿಂದ ತಿಳಿಯತಕ್ಕದ್ದು, ಇಂತು ಜನ್ಮಾಷ್ಟಮಿ ನಿರ್ಮಲಯವು

— ದರ್ಭಾಹರಣೆಯು. —

ದರ್ಭಾಹರಣವು-“ನಭೋವಾಸಸ್ಯ ದರ್ಭೇತು ಶುಚಿದರ್ಭಾರ್ಣವ ಸ್ವನಾಹರೇತ್| ಅಯಾತಯಾಮಾಸ್ತೇ ದರ್ಭಾವಿನಿಯೋಜ್ಯಾಃ ಪುನಃಪುನಃ| ಶ್ರಾವಣಮಾಸ ದರ್ಭ (ಅಮಾವಾಸ್ಯ) ದಿನದಲ್ಲಿ ಪರಿಶುದ್ಧನಾಗಿ ದರ್ಭೆಗಳನ್ನು ಕೊಯ್ದುಕೊಂಡು ಬರಬೇಕು. ಆಗತಂದ ದರ್ಭೆಗಳು ಸಾರವತ್ತಾಗಿರುವ ಕಾರಣ ಅವುಗಳನ್ನು ಆಗಾಗ್ಯೆ ಉಪಯೋಗಿಸಿ ಕೊಳ್ಳಬಹುದು|| ಕೆಲವರು-ಭಾದ್ರಪದದ ಅಮಾವಾಸ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ದರ್ಭೆಯನ್ನು ತರಬೇಕೆಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಪಡುವರು-“ಕುಶಾಃ ಕಾಶಾ ಯವಾ ದೂರ್ವಾ ಉಶೀರಾಶ್ಚ ಸ ಕುಂದಿಕಾಃ | ಗೋಧೂಮಾವ್ರೀಹಯೋಮೌಂಜಾದಶದರ್ಭಾಸ್ತಬಲ್ವಜಾಃ ||೧|| ಕುಶ, ಕಾಶ (ಕಾಚೆಹುಲ್ಲು) ಯವೆಯಹುಲ್ಲು, ದೂರ್ವೆ (ಗರಿಕೆ) ಉಶೀರ (ಲಾಮಂಚದಹುಲ್ಲು) ಕುಂದವೆಂಬಹುಲ್ಲು, ಗೋಧಿಯಹುಲ್ಲು, ಭತ್ತದಹುಲ್ಲು, ನೊದೆಹುಲ್ಲು, ಬಲ್ವಜ (ಜಂಡು) ಈಹತ್ತೂ ದರ್ಭೆಯ ಭೇದಗಳು. ||೧|| “ವಿರಿಂಚಿನಾಸಹೋತ್ಪನ್ನಪರಮೇಷ್ಠಿಸಿರ್ಗಜನುದಸರ್ವಾಣಿ ಪಾಪಾನಿದರ್ಭಸ್ಯ ಸ್ತಿಕರೋಭವ ||೨|| ಬ್ರಹ್ಮನಜತೆಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ ಪವಿತ್ರವಾದ ಏಲೈ ದರ್ಭೆಯೇ! ನನ್ನ ಪಾಪಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಪರಿಹರಿಸಿ ಮಂಗಳವನ್ನಂಟುಮಾಡು || ೨ || “ಏವಂ ಮಂತ್ರಂ ಸಮುಚ್ಚಾರ್ಯತತಃ ಪೂರ್ವೋತ್ತರಾಮುಖಃ | ಹುಂಫಟ್ಟಾರೇಣಮಂತ್ರೇಣಸಕ್ಪಚ್ಛೇತ್ವಾಸಮುದ್ಧರೇತ್ ||೩||” ಮೇಲಣಮಂತ್ರವನ್ನು ‘ಹುಂಫಟ್’ ಕಾರಗಳೊಡನೆಹೇಳಿ ಪೂರ್ವ, ಅಥವಾ ಉತ್ತರಾಭಿಮುಖನಾಗಿ ನಿಂತು ಬಂದುಸಾರಿಕೊಯ್ದು ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಬೇಕಾದಷ್ಟನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ||೩|| ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗೆ ನಾಲ್ಕು ದರ್ಭೆಗಳಿಂದಲೂ, ಕ್ಷತ್ರಿಯನಿಗೆ ೪ ದರ್ಭೆಗಳಿಂದಲೂ, ವೈಶ್ಯನಿಗೆ ೨ದರ್ಭೆಗಳಿಂದಲೂ, ಪವಿತ್ರವು. ‘ಸರ್ವೇಷಾಂ ವಾ ಭವೇದ್ಧ್ವಾಭ್ಯಾಂ ಪವಿತ್ರಂ ಗ್ರಂಥಿಕಂ ನವಾ, ಎಂಬಂತೆ ಎಲ್ಲಾ

ವರ್ಣದ ವರಿಗೂ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಎರಡು ದರ್ಭೆಗಳಿಂದ, ಗ್ರಂಥಿಯನ್ನು ಹಾಕಿಯೂ ಅಥವಾ ಇಲ್ಲದೆಯೂ ಪವಿತ್ರವಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸಬಹುದೆಂದೂ ಪ್ರಮಾಣವುಂಟು, ಇಂತು ಶ್ರಾವಣಮಾಸ ನಿರ್ದಯೋದ್ದೇಶವು ||೫||

(೬) ಭಾದ್ರಪದಮಾಸವು

(೬) ಭಾದ್ರಪದಮಾಸ ನಿರ್ದಯವು-ಕನ್ಯಾಸಂಕ್ರಮಣದಲ್ಲಿ ಸಂಕ್ರಮಣವಾದ ಮೇಲಣ ೧೬ ಗಳಿಗೆಗಳು ಪುಣ್ಯಕಾಲವು. ಭಾದ್ರಪದಮಾಸದಲ್ಲಿ ಏಕಾನ್ನಾಹಾರವ್ರತವನ್ನು ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಧನಸಂಪತ್ತಿಯೂ, ಆರೋಗ್ಯವೇ ಮೊದಲಾದವೂ ಉಂಟಾಗುವವು. ಈ ಮಾಸದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣು ಪ್ರೀತ್ಯರ್ಥವಾಗಿ, ಪಾಯಸ, ಗುಡಾನ್ನ, ಉಪ್ಪು, ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ದಾನಮಾಡಬೇಕು, ಭಾದ್ರಪದ ಶುದ್ಧತೃತೀಯೆಯಲ್ಲಿ ಹರಿತಾಳ ಕಾವ್ರತವು.

— ಹರಿತಾಳಕಾವ್ರತವು —

ಇಲ್ಲಿ-ತದಿಗೆಯು ಒಂದು ಮುಹೂರ್ತ ಅಥವಾ ಅದಕ್ಕಿಂತ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿದ್ದಾಗ್ಯೂ ಎರಡನೆಯದನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಒಂದು ವೇಳೆ ಹ್ವಯದ ದೇಸೆಯಿಂದ ಎರಡನೆಯ ದಿನದಲ್ಲಿ ಸುತರಾಂತ್ಯತೀಯೆಯು ಇಲ್ಲದೆ ಹೋಗುವ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ದ್ವಿತೀಯೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ತೃತೀಯೆಯನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬಹುದು, ಶುದ್ಧಾಧಿಕವಾಗಿದ್ದಾಗ ಪೂರ್ವದಿನದಲ್ಲಿ ಆರವತ್ತುಗಳಿಗೆಗಳಿದ್ದಾಗ್ಯೂ ಅದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಗಣಯೋಗವು (ವಿನಾಯಕನೊಡನೆ ಕೂಡಿದ್ದು) ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಾದ್ದರಿಂದ, ಅಲ್ಪಕಾಲವಿರುವುದಾದರೂ ಚತುರ್ಥೀಯುಕ್ತವಾದ ಎರಡನೆಯ ತೃತೀಯೆಯನ್ನೇ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಈ ವ್ರತದಲ್ಲಿ ಪಾರ್ವತೀಪರಮೇಶ್ವರರ ಪೂಜೆಯೂ, ಉಪವಾಸವೂ, ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ನಿತ್ಯವೆನ್ನಿಸುವುದು. “ಮನ್ನಾರಮಾಲಾಕುಲಿತಾಲಕಾಯೈಕಪಾಲಮಾಲಾಂಕಿತಶೇಖರಾಯಾ ದಿವ್ಯಾಂಬರಾಯೈಚ ದಿಗಂಬರಾಯನಮಶ್ಚಿವಾಯೈಚ ನಮಶ್ಚಿವಾಯ||೧||”ಮಂದಾರಮಾಲಿಕೆಯಿಂದಲಂಕೃತವಾದ ಮುಂಗುರುಳುಗಳುಳ್ಳವಳಾಗಿಯೂ, ಶ್ರೀಷ್ಣುವಾದ ವಸ್ತ್ರವುಳ್ಳವಳಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಪಾರ್ವತಿಗೂ, ಕಪಾಲಮಾಲಿಕೆಗಳಿಂದ ಹೊಳೆವ ಶಿರಸ್ಸುಳ್ಳವನಾಗಿಯೂ, ದಿಗಂಬರನಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಪರಮೇಶ್ವರನಿಗೂ ನಮಸ್ಕಾರವು ||೧||

ಇದೇ ನೊದಲಾದುವು ಪೂಜೆಗೆ ಮಂತ್ರಗಳೆಂದು ತಿಳಿಯತಕ್ಕದ್ದು.

ಗಣೇಶಚತುರ್ಥಿ

ವಿನಾಯಕ ಚತುರ್ಥಿ:-ಶುದ್ಧ ಚತುರ್ಥಿಯಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧಿ ವಿನಾಯಕ ವ್ರತವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಇಲ್ಲಿ ಮಧ್ಯಾಹ್ನವ್ಯಾಪ್ತಿಯುಳ್ಳ ಚತುರ್ಥಿಯನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಎರಡು ದಿನಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಮಧ್ಯಾಹ್ನಕ್ಕೆ ಸಂಪೂರ್ಣವ್ಯಾಪ್ತಿ ಇದ್ದಾಗ್ಯೂ, ಅಥವಾ ಇಲ್ಲದಿದ್ದಾಗ್ಯೂ ಪೂರ್ವದಿನವನ್ನೇ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ವಿಷಮಕಾಲವ್ಯಾಪ್ತಿ ಇದ್ದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚುವ್ಯಾಪ್ತಿಯು ಎರಡನೆಯ ದಿನಕ್ಕೆ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಎರಡನೆಯ ದಿನವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕೆಂದು ಕೊವರು. ಪೂರ್ವದಿನದಲ್ಲಿ ಮಧ್ಯಾಹ್ನಸ್ಪರ್ಶವು ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಇಲ್ಲದೆ, ಪರದಿನದಲ್ಲಿಯೇ ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ಸ್ಪರ್ಶವಾದರೆ ಆಗ್ಯವಾತ್ರವೇ ಎರಡನೆಯದನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಎರಡು ದಿನಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಸಮಾನವಾಗಿಯೂ, ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆಯಾಗಿಯೂ ಬಂದುಭಾಗದ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಇದ್ದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿಯೂ ಪೂರ್ವದಿನವನ್ನೇ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ನೊದಲದಿನದಲ್ಲಿ ಮಧ್ಯಾಹ್ನದ ಬಂದು ಭಾಗಕ್ಕೆ ವಾತ್ರವೇ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಇದ್ದು ಎರಡನೆಯ ದಿನದ ಮಧ್ಯಾಹ್ನಕ್ಕೆ ಸಂಪೂರ್ಣವ್ಯಾಪ್ತಿ ಇದ್ದರೆ ಆಗಲೂ ಪರದಿನವೇ ಗ್ರಾಹ್ಯವು, ಇತರ ಮಾಸಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಹೀಗೆಯೇ ನಿರ್ಣಯವು. ಚತುರ್ಥಿಯು ಭಾನು, ಮಂಗಳವಾರದಲ್ಲಿ ಬಂದರೆ ಪ್ರಶಸ್ತವೆನಿಸುವುದು.

ಈ ಚತುರ್ಥಿಯಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರದರ್ಶನವನ್ನು ಮಾಡಿದವನಿಗೆ ಮಿಥ್ಯಾ ಪವಾದ (ಇಲ್ಲದ ದೂರು) ದೋಷವುಂಟಾಗುವುದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಚತುರ್ಥಿಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಚಂದ್ರನನ್ನು ಪಂಚಮಿಯಲ್ಲಿ ನೋಡುವ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ವಿನಾಯಕವ್ರತದಿನವಾದಾಗ್ಯೂ ದೋಷವಿಲ್ಲ. ಅಂದರೆ ಪೂರ್ವದಿನದ ಸಾಯಾಹ್ನ ಮೊದಲೊಂಟು ಪ್ರಾರಂಭವಾದ ಚತುರ್ಥಿಯಲ್ಲಿ, ವಿನಾಯಕವ್ರತವನ್ನು ಮಾಡದಿದ್ದಾಗ್ಯೂ, ಆದಿನದಲ್ಲಿಯೇ ಚಂದ್ರದರ್ಶನದಿಂದ ದೋಷವುಂಟಾಗುವುದೆಂದು ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ. ಚತುರ್ಥಿಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಚಂದ್ರನ ದರ್ಶನವು, ಎಂದು ಹೇಳುವ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಮೊದಲರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಕಳದುಳಿದ, ಎರಡನೆಯ ದಿನದಲ್ಲಿ ೫ ಅಥವಾ ೬ ಮುಹೂರ್ತಕಾಲವಾತ್ರವಿರುವ ಚತುರ್ಥಿದಿನವನ್ನೂ, ಚಂದ್ರದರ್ಶನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನಿ

ಪೇಧಿಸಬೇಕಾಗಿಬರುವುದು. ಈಗ ಲೋಕದಲ್ಲೆಲ್ಲರೂ ಒಂದೇ ಪಕ್ಷ ವನ್ನವಲಂಬಿಸಿ ವಿನಾಯಕವ್ರತದಿನದಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರನನ್ನು ನೋಡಕೂಡದೆಂ ಬಾಚಾರವನ್ನು ನಡೆಯಿಸುತ್ತಿರುವರು. ಉದಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ದರ್ಶನಕಾಲದಲ್ಲಿ ಚತುರ್ಥಿಯು ಇದೆಯೇ ಇಲ್ಲವೇ ಎಂಬುದನ್ನು ವಿ ಚಾರಿಸಿ ನಡೆಯಿಸುತ್ತಾಬಂದಿಲ್ಲ. ಹೀಗೆ ಚಂದ್ರದರ್ಶನ ಮಾಡಿದ್ದರ ದೋಷನಿವಾರಣೆಗಾಗಿ “ಸಿಂಹಪ್ರಸೇನಮವಧೀಶ್ಚಿಂಹೋ ಜಾಂಬವತಾ ಹತಃ | ಸುಕುಮಾರಕಮಾರೋದೀಸ್ತವಹ್ಯೇಪಸ್ಯಮಂತಕಃ || ೧ ||” ಸಿಂಹವು ಪ್ರಸೇನನನ್ನು ಕೊಂದಿತು. ಆದನ್ನು ಜಾಂಬವನು ಕೊಂದು ಈ ಸ್ಯಮಂತಕರತ್ನವನ್ನು ತಂದಿದ್ದಾನೆ, ಎಲೈ ಬಾಲಕನೇ! ನೀನು ಅಳ ಬೇಡ, ಈ ರತ್ನವನ್ನು ನೀನೇ ತೆಗೆದುಕೊ || ೧ || ಎಂಬ ಸ್ಯಮಂತಕೋ ಪಾಖ್ಯಾಯಿಕವನ್ನು ಜಪಮಾಡಬೇಕು. ಈ ಚತುರ್ಥಿಯಲ್ಲಿ ಮ ಣ್ಣಮೊದಲಾದವುಗಳಿಂದ ಮಾಡಿದ ಗಣಪತಿ ಪ್ರತಿಮೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣಪ್ರ ತಿಷ್ಠೆಮಾಡಿ ವಿನಾಯಕನನ್ನು ಪೋಡಶೋಪಚಾರಗಳಿಂದ ಪೂಜಿಸಿ ಬಂದುಕಡುಬನ್ನು ನೈವೇದ್ಯಮಾಡಿ, ಗಂಧವನ್ನು ಸವರಿಂದೂರೈಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಗಣಾಧಿಪಾಯಿ ಉಮಾಪುತ್ರಾಯ, ಅಘನಾಶನಾಯಾವಿ ನಾಯಕಾಯ, ಈಶಪುತ್ರಾಯ, ಸರ್ವಸಿದ್ಧಿಪ್ರದಾಯಾವಿ ಕದಂತಾಯ, ಇಭ ವಕ್ತ್ರಾಯ, ಮೂಷಿಕವಾಹನಾಯ, ಕುಮಾರಗುರವೇ || ಎಂಬ ಹತ್ತುನಾ ಮಗಳಿಂದ ಬುದೊಂದಕ್ಕೆ ಎರಡೆರಡರಂತೆ ದೂರೈಗಳನ್ನು ವಿಘ್ನೇಶ್ವರ ನಿಗೆ ಸಮರ್ಪಿಸಿ, ಉಳಿದ ಬಂದು ದೂರೈಯನ್ನು ಹತ್ತುನಾಮಗಳಿಂದ ಲೂ ಸಮರ್ಪಣೆ ಮಾಡಬೇಕು. ಹತ್ತು ಕಡುಬುಗಳನ್ನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ರಿಗೆ ದಾನಮಾಡಿ, ತಾನು ಭೋಜನಮಾಡಬೇಕು ಎಂಬುದೇ ಸಂಕ್ಷೇಪ ವಾದ ವ್ರತವಿಧಿಯು. ಭಾದ್ರಪದ ಶುದ್ಧ ಪಂಚಮಿಯು ಋಷಿಪಂಚಮಿ ಎನ್ನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು. ಈ ಪಂಚಮಿಯು ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯುಳ್ಳ ದ್ದಾಗಿರಬೇಕು. ಎರಡು ದಿನಗಳಿಗೂ ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಇದ್ದಾಗ್ಯೂ ಇಲ್ಲದಿದ್ದಾಗ್ಯೂ ಮೊದಲನೆಯದನ್ನೇ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಈ ದಿನದಲ್ಲಿ ಋ ಷಿಗಳನ್ನು ಪೂಜಿಸಿ ಉಳಿದಿರುವ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದಶಾಕವನ್ನು (ಸೊ ಪ್ಪು) ಆಹಾರವಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸಬೇಕು “ಶುಕ್ಲೇಭಾದ್ರಪದೇ ಸ್ವಾನರ

ಪ್ರಾಚೀನಭಾಷ್ಯರಪೂಜನಂ | ಪ್ರಾಶನಂಪಂಚಗವ್ಯಸ್ಯ ಚಾತ್ವಮೇಧ ಫಲಾಧಿಕಂ ||೧|| “ಭಾದ್ರಪದಶುದ್ಧ ಪಷ್ಠಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ನಾನವೂ, ಸೂರ್ಯಪೂಜೆಯೂ, ಪಂಚಗವ್ಯಪ್ರಾಶನೆಯೂ ಅಶ್ಯಮೇಧಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಾದ ಫಲವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವುದು. ಈ ಸೂರ್ಯಪಷ್ಠಿಯು ಸಪ್ತವಿಯಾಂಕ್ತವಾದದ್ದಾಗಿರಬೇಕು. ಈ ದಿನದಲ್ಲಿ ಪಣ್ಮಾಖಸ್ವಾಮಿಯನ್ನು ದಶಕನ ಮಾಡಿದರೆ ಬ್ರಹ್ಮಹತ್ಯಾದಿಪಾಪಗಳು ಪರಿಹಾರವಾಗುವುವು.

— ದೂರ್ವಾಪ್ಪಮಿ —

ದೂರ್ವಾಪ್ಪಮಿ—ಭಾದ್ರಪದ ಶುಕ್ಲಾಪ್ಪಮಿಯೇ ದೂರ್ವಾಪ್ಪಮಿ, ಮೊದಲನೆಯ ದಿನದ್ದನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಮೂಲ, ಜ್ಯೇಷ್ಠ ಈ ನಕ್ಷತ್ರಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಅಪ್ಪಮಿಯನ್ನು ಬಿಡಬೇಕು. ಮೂಲ, ಜ್ಯೇಷ್ಠ ಈ ನಕ್ಷತ್ರಗಳಿಂದ ಸೇರಿದ ಅಪ್ಪಮಿಯು ಸಿಕ್ಕದಿದ್ದಲ್ಲಿ ಇವುಗಳಿಂದ ಸೇರಿದ ಅಪ್ಪಮಿಯನ್ನೇ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಈ ದೂರ್ವಾಪೂಜನವ್ರತವನ್ನು ಸೂರ್ಯನು ಕನ್ಯಾರಾಶಿಯಲ್ಲಿರುವಾಗಲೂ, ಅಗಸ್ತ್ಯೋವಯು ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಬಿಡಬೇಕು. (ಭಾದ್ರಪದ ಶುದ್ಧ ಅಪ್ಪಮಿಯಲ್ಲಿ ಅಗಸ್ತ್ಯೋದಯವುಂಟಾಗದಿದ್ದರೆ ಹಿಂದಣ ಕೃಷ್ಣಾಪ್ಪಮಿಯಲ್ಲಿ (ಅಧಿಕಕೃಷ್ಣಾಪ್ಪಮಿ) ಯೇ ದೂರ್ವಾಪ್ಪಮಿ ವ್ರತವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಹೇಳುವುದು, ದೀಪಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. “ ಅಧಿಮಾಸೇತುಸಂಪ್ರಾಪ್ತೇನಭಸ್ಯ ಉದಯೇಮುನೇಃ | ಅರ್ವಾಗ್ನೋರ್ವಾ ವ್ರತಂ ಕಾರ್ಣಂ ಪರತೋನೈವ ಕುತ್ರಚಿತ್ ||” ಅಧಿಕಮಾಸವಾದರೂ, ಅಗಸ್ತ್ಯೋದಯವಾದರೂ ಪೂರ್ವಮಾಸದ ಅಪ್ಪಮಿಯನ್ನಲ್ಲದೆ ಎಂದಿಗೂ ಎರಡನೆಯಮಾಸದ (ನಿಜಭಾದ್ರಪದದ) ಅಪ್ಪಮಿಯನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕೆಂತಲೂ, ‘ಸಿಂಹಸ್ಥೇಸೋತ್ತಮಾಸೂರ್ಯೇ’ ಸೂರ್ಯನು ಸಿಂಹರಾಶಿಯಲ್ಲಿರುವಾಗಲೂ ದೂರ್ವಾಪ್ಪಮಿಯೇ ಉತ್ತಮವಾದದ್ದೆಂತಲೂ, ವಚನವಿರುವುದರಿಂದ, ಅಧಿಕದಲ್ಲಿಯೇ ಮಾಡಬೇಕು. ಅದಕ್ಕೆ ವಿಧಿಯು:-ಪರಿಶುದ್ಧವಾದ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿರುವ ಗರಿಕೆಯಮೇಲೆ ಶಿವಲಿಂಗವನ್ನಿಟ್ಟು ದೂರ್ವೆಯೊಡನೆ ಈಶ್ವರನನ್ನು ಪೂಜಿಸಬೇಕು. ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಪರಮೇಶ್ವರನಿಗೆ ದರ್ಶನಕೃತೆಗಳೊಡನೆ ಅರ್ಘ್ಯವನ್ನು ಕೊಡಬೇಕು. “ತ್ವಂದೂರ್ವೇ

ಮೃತಜನ್ಮಾ ಸಿವಂದಿತಾ ಸಿಸುರಾಸುರೈಃ | ಸಾಭಾಗ್ಯಂಸಂತತಿಂದೇಹಿ ಸ
 ರ್ಯಕಾರ್ಯಕರೀಭವ ||೧|| 'ಯಥಾಶಾಖಾಪ್ರಶಾಭಿರ್ವಿಸ್ತೃತಾಸಿಮಹೀ
 ತಲೇ | ತಥಾಮನಾಪಿಸಂತಾನಂ ದೇಹಿತ್ವಮಜರಾಮರಂ||೨||' ಎಲೈ
 ದೂರ್ಮಯೇ! ನೀನು ನಾಶರಹಿತವಾದ ಜನ್ಮವುಳ್ಳದ್ದಾಗಿದ್ದಿ. ದೇವತೆಗಳೂ,
 ರಾಕ್ಷಸರೂ ನಿನ್ನನ್ನು ವಂದಿಸುವರು. ನೀನು ನನಗ ಸಾಭಾಗ್ಯವನ್ನೂ,
 ಸಂತಾನವನ್ನೂ ಕೊಡು. ನನ್ನ ಕಾರ್ಯಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ನೆರವೇರಿಸು||೧|| ನೀ
 ನು ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಶಾಖೋಪಶಾಖೆಗಳಿಂದ ಹೇಗೆ ಹರಡಿಕೊಂಡಿರುವೆಯೋ
 ಹಾಗೆಯೇ ಜರಾಮರಣವನ್ನುಳಿದಸಂತಾನ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ನನಗೆ ಕೊಡು||೨
 ಎಂಬುವು ಮಂತ್ರಗಳು. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಬೇಯಿಸಿದ ಅಹಾರಪದಾ
 ರ್ಥಗಳನ್ನು ತಿನ್ನಕೂಡದು. ಉಪ್ಪು, ಕಾರಗಳನ್ನು ಸೇವಿಸಕೂಡದೆಂದು
 ನಿರ್ದಯಸಿಂಧು ಮೊದಲಾದ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ಈ ವ್ರತವು ಪ್ರಿಯ
 ರಿಗೆ ನಿತ್ಯವಾದದ್ದು. ಈ ದಿನದಲ್ಲಿ ಕೇವಲಾಪ್ಯಮಿಯನ್ನೂ, ಕೇವಲ ಜ್ಯೇ
 ಸ್ಥಾನಕ್ಷತ್ರವನ್ನೂ ಉದ್ದೇಶಿಸಿ ಜ್ಯೇಷ್ಠಾದೇವೀಪೂಜೆಯೊಂಬ್ರತವನ್ನು
 ಮಾಡಬೇಕು. ದಕ್ಷಿಣದೇಶದವರು ಜ್ಯೇಷ್ಠಾನಕ್ಷತ್ರವೊಂದನ್ನೇ ಮುಖ್ಯ
 ವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಈ ವ್ರತವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಅನೂರಾಧಿಯಲ್ಲಿ ಆ
 ವಾಹನೆಯೂ, ಜ್ಯೇಷ್ಠೆಯಲ್ಲಿ ಪೂಜೆಯೂ, ಮೂಲದಲ್ಲಿ ವಿಸರ್ಜನೆಯೂ
 ಹೀಗೆ ಮೂರುದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಆ ವ್ರತವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು.

“ಮೈತ್ರಶಾಕ್ರಭಮೂಲೇಷು ಜ್ಯೇಷ್ಠಾಹ್ಯಾರ್ತಾವಿಸರ್ಜನಾ |
 ನಕಾಲನಿಯಮಸ್ತತ್ರನಚಸಾತಾದಿಲಕ್ಷಣಂ || ” ಅನೂರಾಧಿಯಲ್ಲಿ ಜ್ಯೇ
 ಸ್ಥಾದೇವಿಯ ಆ ವಾಹನೆಯನ್ನೂ, ಜ್ಯೇಷ್ಠೆಯಲ್ಲಿ ಪೂಜೆಯನ್ನೂ,
 ಮೂಲದಲ್ಲಿ ವಿಸರ್ಜನೆಯನ್ನೂ ಮಾಡಬೇಕು. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬೇರೆನಿ
 ಯಮವೂ, ಸಾತಾದಿಗಳ ದೋಷವೂ ಇಲ್ಲ ಎಂದು ಗ್ರಂಥಾಂತರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿ
 ದಿದೆ. ಆವಾಹನವಿಸರ್ಜನಗಳನ್ನು ಮಾಡುವ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಪೂಜೆಯಾದಿನಕ್ಕೆ
 ತೊಂದರೆಯುಂಟಾದರೆ ಮಾಡಬೇಕಾದ ನಿರ್ದಯವು: — ಪೂರ್ವದಿನದ ಮ
 ಧ್ಯಾಹ್ನವೊದಲೊಂದು ಪ್ರಾರಂಭವಾದ ಜ್ಯೇಷ್ಠಾನಕ್ಷತ್ರವು ಎರಡನ
 ಯದಿನಮಧ್ಯಾಹ್ನದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಮಧ್ಯಾಹ್ನಕ್ಕಿಂತಲೂ ಮುಂಚೆ ಪೂರಯಿ
 ಸುವುದಾದರೆ ಪೂರ್ವದಿನದಲ್ಲಿಯೇ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಪೂರ್ವ

ದಿನದ ಮಧ್ಯಾಹ್ನಾನಂತರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿ ಎರಡನೆಯದಿನದ ಮಧ್ಯಾಹ್ನದಲ್ಲಿ ಪೂರೆಯಿಸಿದರೆ ಆಗ ಅಷ್ಟಮಿಯೋಗದಿಂದ ಪೂರ್ವದಿನವನ್ನು ಗಳಿ, ಎರಡನೆಯ ದಿನವನ್ನು ಗಳಿ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಎರಡುದಿನಗಳಿಗೂ ಅಷ್ಟಮಿಯ ಯೋಗವಿದ್ದರೆ ಪೂರ್ವದಿನಪನ್ನೇಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಪೂರ್ವದಿನದ ಮಧ್ಯಾಹ್ನದಲ್ಲಾಗಲಿ, ಮಧ್ಯಾಹ್ನವು ಕಳೆದಮೇಲಾಗಲಿ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿ ಎರಡನೆಯ ದಿನದಲ್ಲಿ ಮಧ್ಯಾಹ್ನಾನಂತರದಲ್ಲಿದ್ದು ಅಪರಾರ್ಣದ ಸ್ವರ್ತವನ್ನು ಪಡೆದರೆ ಅಷ್ಟಮಿಯ ಯೋಗವಿಲ್ಲದಿದ್ದಾಗ್ಯೂ ಎರಡನೆಯದನ್ನೇ ಗ್ರಹಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

—ವಿಷ್ಣು ಪರಿವರ್ತನೋತ್ಸವವು—

ವಿಷ್ಣು ಪರಿವರ್ತನೋತ್ಸವವು—ಭಾದ್ರಪದಶುದ್ಧ ಏಕಾದಶಿಯಲ್ಲಿಗಲಿ, ದ್ವಾದಶಿಯಲ್ಲಿ ಪಾರಣಿಯಾದಮೇಲಾಗಲೀವಿಷ್ಣು ಪರಿವರ್ತನೋತ್ಸವವನ್ನು ನಡೆಯಿಸಬೇಕು. ಅದರಲ್ಲಿ-‘ಶ್ರುತೇಶ್ಚಮಧ್ಯೇ ಪರಿವರ್ತಮೇತಿ, ಶ್ರವಣನಕ್ಷತ್ರಮಧ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿ ಪರಿವರ್ತನೆಯನ್ನು ಹೊಂದುವುದು ಎಂಬ ವಚನಾನುಸಾರವಾಗಿ ಶ್ರವಣನಕ್ಷತ್ರ ಘಟಿಕಾಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ಮೂರು ಸಮಭಾಗಮಾಡಿದರೆ, ಮಧ್ಯಭಾಗದ ಯೋಗವು ಏಕಾದಶಿಯಲ್ಲಿದ್ದರೆ ಆ ದಿನದಲ್ಲಿಯೂ, ದ್ವಾದಶಿಯಲ್ಲಿದ್ದರೆ ಆ ದಿನದಲ್ಲಿಯೂ, ಎರಡುದಿನಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಶ್ರವಣಮಧ್ಯಯೋಗವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ, ದ್ವಾದಶಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಪರಿವರ್ತನೋತ್ಸವವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು ಎಂಬುದೇ ಮೊದಲಾದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯುಂಟು. ಆಗ-ಸಂಧ್ಯಾಕಾಲದಲ್ಲಿ ವಿಷ್ಣು ವನ್ನು ಪೂಜಿಸಿ “ವಾಸುದೇವಜಗನ್ನಾಥಪ್ರಪ್ತೇಯಂ ದ್ವಾದಶೀತವ | ಪಾರ್ಶ್ವೇನಪರಿವರ್ತಸ್ವ ಸುಖಂ ಸ್ವಪಿಹಿ ವ್ಯಾಧವ ||೧||” ಎಲೈ ಜಗನ್ನಿಯಾಮಕನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನೇ! ಈ ದ್ವಾದಶಿಯು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿದೆ. ಮಗ್ಗುಲಾಗಿತಿರುಗಿಕೊಂಡು ಮಲಗಿ ಸುಖದಿಂದ ನಿದ್ರೆಮಾಡು ||೧|| ಎಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಬೇಕು.

—ಶ್ರವಣದ್ವಾದಶೀವ್ರತವು—

ಶ್ರವಣದ್ವಾದಶೀವ್ರತವು—ಯಾವದಿನದಲ್ಲಿ ಮುಹೂರ್ತವೇ ಮೊದಲಾದ ಶ್ರವಣನಕ್ಷತ್ರದ ಅಲ್ಪಕಾಲಗಳ ಯೋಗವಾದರೂ, ದ್ವಾದಶಿಗೆ ಉಂಟಾಗುವುದೋ ಆ ದಿನದಲ್ಲಿ ಉಪವಾಸಮಾಡಬೇಕು. ಉತ್ತರಾಷಾಢದ ವೇಧೆಯುಳ್ಳ ಶ್ರವಣನಕ್ಷತ್ರಯೋಗವು ಶ್ರೇಷ್ಠವಲ್ಲವೆಂದು ನಿರಾಕರಿಸಿ

ರುವ ವಚನಗಳು ಇದರಿಂದ ನಿರ್ಮೂಲವಾದಂತಾಯಿತು. ಪೂರ್ವದಿನದ
 ಲ್ಲಿ ಏಕಾದಶೀವೇಧಿಯುಳ್ಳ ದ್ವಾದಶಿಯಿದ್ದು, ಎರಡನೆಯ ದಿನದಲ್ಲಿಯೂ
 ದ್ವಾದಶಿಯು ಉಳಿದಿದ್ದು, ಎರಡುದಿನಗಳಿಗೂ ಶ್ರವಣನಕ್ಷತ್ರಯೋಗವಿ
 ದ್ದರೆ ಆ ಪೂರ್ವದಿನದಲ್ಲಿ, ಏಕಾದಶೀ, ದ್ವಾದಶೀ, ಶ್ರವಣ ಈ ಮೂರರ
 ಯೋಗದಿಂದ ವಿಷ್ಣು ಶೃಂಖಲಯೋಗವುಂಟಾಗುವುದರಿಂದ ಆ ದಿನ
 ದಲ್ಲಿ ಉಪವಾಸಮಾಡಬೇಕು. ಉದಾಹರಣೆ — ಏಕಾದಶಿ ೧೮, ಉ
 ತ್ತರಾಷಾಢ ೬, ದ್ವಾದಶಿ ೨೦, ಶ್ರವಣ ೧೨, ಅಥವಾ ಏಕಾದಶಿ ೧೮ ಉ
 ತ್ತರಾಷಾಢ ೨೫ ದ್ವಾದಶಿ ೨೦ ಶ್ರವಣ ೧೮, ಇಲ್ಲಿ ಎರಡನೆಯ ಉದಾಹ
 ರಣೆಯಲ್ಲಿ ಏಕಾದಶಿಗೆ ಶ್ರವಣಯೋಗವಿಲ್ಲದಿದ್ದಾಗ್ಯೂ ಶ್ರವಣಯುಕ್ತ
 ವಾದ ದ್ವಾದಶಿಯ ಸ್ವರ್ಕಮಾತ್ರದಿಂದ ವಿಷ್ಣು ಶೃಂಖಲಯೋಗವು. ಈ
 ಎರಡುಬಗೆಯ ಯೋಗಗಳನ್ನೂ ಹಗಲಿನಲ್ಲಿಯೇ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕಲ್ಲದೆ ರಾ
 ತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಕೂಡದೆಂದು ಪುರುಷಾರ್ಥ ಚಿಂತಾಮಣಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ರಾ
 ತ್ರಿಯಾದರೂ, ನಿಶೀಥಾನಂತರದಲ್ಲಾದರೂ ಯೋಗವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕೆಂ
 ದು ನಿರ್ದಯಸಿಂಧುಕಾರನ ಆಶಯವು. ರಾತ್ರಿಯ ಮೊದಲನೆಯ ಯಾಮ
 ದವರೆಗೂ ತಿಥಿಗಳೆರಡಕ್ಕೂ ಶ್ರವಣಯೋಗವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬಹುದು. ಎ
 ರಡನೆಯ ಯಾಮ ಮೊದಲಾದವುಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಯೋಗವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಕೂ
 ಡದೆಂದು ಕೆಲವರು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಡುವರು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಕೊನೆಯಪಕ್ಷ
 ವೇ ಯುಕ್ತವಾದದ್ದೆಂದು ತೋರುವುದು. ಈ ವಿಷ್ಣು ಶೃಂಖಲಯೋಗ
 ದಲ್ಲಿ ಎರಡುನಕ್ಷತ್ರಗಳಿಗೂ (ಏಕಾದಶೀ, ಶ್ರವಣದ್ವಾದಶೀ) ತಂತ್ರದಿಂದ
 ಏಕಾದಶಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಉಪವಾಸಮಾಡಿ ದ್ವಾದಶಿಯಲ್ಲಿ ಮುಂದೆಹೇಳುವ
 ಪಾರಣಿಯ ಕಾಲನಿರ್ದಯಾನುಸಾರವಾಗಿ ಪಾರಣಿಯನ್ನು ಮಾಡಬೇ
 ಕು. ಮೇಲೆಹೇಳಿದಂತೆ ವಿಷ್ಣು ಶೃಂಖಲಯೋಗವಿಲ್ಲದೆ ಶುದ್ಧಾಧಿಕದ್ವಾ
 ದಶಿಯಾಗಿ ಎರಡುದಿನಗಳಿಗೂ ಶ್ರವಣಯೋಗವುಂಟಾಗುವುದಲ್ಲದೆ ಪೂರ್ವ
 ದಿನದಲ್ಲಿ ಉದಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ಶ್ರವಣವಿಲ್ಲದಂತಾದರೆ ಎರಡನೆಯದನ್ನೇ
 ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಒಂದುವೇಳೆ ಎರಡುದಿನಗಳಿಗೂ ಉದಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ದ್ವಾ
 ದಶಿಯದಿನ ಶ್ರವಣನಕ್ಷತ್ರಯೋಗವಿದ್ದರೆ ಮೊದಲನೆಯದನ್ನೇ ಗ್ರಹಿಸ
 ಬೇಕು. ವಿದ್ಧಾಧಿಕದಲ್ಲಿಯೂ, ಎರಡನೆಯದಿನದಲ್ಲಿಯೂ ಸೂರ್ಯೋದ

ಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಸೂರೈಯೋದಯಾನಂತರದಲ್ಲಾಗಲಿ ಶ್ರವಣಯೋಗವುಂಟಾದರೂ ಎರಡನೆಯದನ್ನೇ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕೆಂಬ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ. ಎರಡುದಿನಗಳಿಗೂ ಶ್ರವಣಯೋಗವುಂಟಾಗಿ ಹಿಂದೆದೇಳಿದಂತೆ ವಿಷ್ಣು ಶೃಂಗಖಲಯೋಗವಾದರೆ ಮೊದಲನೆಯದನ್ನೂ, ಹಾಗಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಎರಡನೆಯದನ್ನೂ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕೆಂದು ತಿಳಿಯತಕ್ಕದ್ದು, ಹೀಗೆ ಏಕಾದಶಿ ಶ್ರವಣದ್ವಾದಶಿ ಈ ಎರಡುದಿನಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಒಂದೇ ಸಮವಾಗಿ ಉಪವಾಸ ಮಾಡಬೇಕಾಗಿ ಬಂದರೆ ಎರಡುವ್ರತಗಳೂ ನಿತ್ಯವಾದ್ದರಿಂದ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳವರು ಎರಡು ಉಪವಾಸಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಎರಡುವ್ರತಗಳೂ ಒಂದೇದೇವತೆಯನ್ನು ಉದ್ದೇಶಿಸಿರುವುದರಿಂದ ಪಾರಣೆಯು ಲೋಪವಾದಾಗ್ಯೂ ದೋಷವಿಲ್ಲ. ಎರಡುಪವಾಸಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಶಕ್ತಿ ಇಲ್ಲದವನು, ಏಕಾದಶೀವ್ರತಕ್ಕೆ ಸಂಕಲ್ಪಮಾಡುವುದಕ್ಕಿಂತ ಮುಂಚೆಯೇ ತನ್ನ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ, ಏಕಾದಶಿಯಲ್ಲಿ ಫಲಾಹಾರ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ದ್ವಾದಶಿಯಲ್ಲಿ ಉಪವಾಸಮಾಡಬೇಕು. “ಉಪೋಷ್ಯ ದ್ವಾದಶೀಂಪುಣ್ಯಾಂ ವಿಷ್ಣು ಋಕ್ಷೇಣಸಂಯುತಾಂ | ಏಕಾದಶ್ಯುಧ್ಯವಂ ಪುಣ್ಯಂ ನರಃಪ್ರಾಪ್ನೋತ್ಯಸಂಶಯಂ ||೧||” ಶ್ರವಣದ್ವಾದಶಿಯಲ್ಲಿ ಉಪವಾಸಮಾಡಿದ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಏಕಾದಶೀ ಉಪವಾಸದಫಲವು ತಪ್ಪದೆ ಬರುವುದು ||೧|| ಎಂಬ ನಾರದವಚನದಿಂದಲೂ ಮತ್ತು “ಶ್ರವಣೇನಯುತಾ ಚೇತ್ಸ್ಯಾತ್ ದ್ವಾದಶೀಸಾಹಿವೈಷ್ಣವೈಃ | ಸ್ಮಾರ್ತೈಶ್ಚೋಪೋಷಣೀಯಾಸ್ಯಾತ್ಯೇದೇಕಾದಶೀಂಸದಾ||೧||” ದ್ವಾದಶಿಯಲ್ಲಿ ಶ್ರವಣನಕ್ಷತ್ರವುಕೂಡಿದರೆ ಏಕಾದಶಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಸ್ಮಾರ್ತರೂ, ವೈಷ್ಣವರೂ ಸಹ ದ್ವಾದಶಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಉಪವಾಸಮಾಡಬೇಕು ||೧|| ಎಂಬ ಮಾಧವಾಚಾರ್ಯರ ವಚನದಿಂದಲೂ ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಏಕಾದಶೀ ವ್ರತಲೋಪದಿಂದ ದೋಷವಿಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿ ಏಕಾದಶಿಯನ್ನು ಬಿಡುವುದೆಂದರೆ ಫಲಾಹಾರ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದಲ್ಲದೆ ಭೋಜನವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ಫಲವಲ್ಲವು, ಯಾವನು ಎರಡುದಿನಗಳಲ್ಲಿಯೂ ತನಗೆ ಉಪವಾಸಮಾಡುವ ಶಕ್ತಿಯುಂಟೆಂದು ಭ್ರಾಂತಿಯಿಂದ ತಿಳಿದು ಅದರಂತೆ ಸಂಕಲ್ಪಮಾಡಿ, ಏಕಾದಶಿಯಲ್ಲಿ ಉಪವಾಸಮಾಡಿ ದ್ವಾದಶಿಯಲ್ಲಿ ಉಪವಾಸಮಾಡಲಾರ

ದೆ ಅಶಕ್ತನಾಗುವನೋ ಅಂತಹವನು ದ್ವಾದಶಿಯಲ್ಲಿ ವಿಷ್ಣು ಪೂಜೆಯಂ ಮಾಡಿ ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಪಾರಣೆಯನ್ನು ಮಾಡಬಹುದು. ಇಲ್ಲಿ ವ್ರತಾಂಗ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ ತಾನು ಉಪವಾಸಮಾಡಲು ಶಕ್ತನಲ್ಲದ್ದರಿಂದ ಉಪವಾಸಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ ವಿಷ್ಣು ಪೂಜೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತೇನೆಂದು ಸಂಕಲ್ಪ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಮತ್ತೆ ಪೂಜೆಮಾಡಬೇಕು. ಇಲ್ಲಿ ದ್ವಾದಶಿಯಲ್ಲಿ ಶ್ರವಣ ನಕ್ಷತ್ರಯೋಗವಿಲ್ಲದೆ ಏಕಾದಶಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಯೋಗವಿದ್ದರೆ ಆದಿನವೇ ಶ್ರವಣ ದ್ವಾದಶೀ ವ್ರತವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು ವಿಧೈಕಾದಶಿಯಲ್ಲಿ ಶ್ರವಣ ಯೋಗವುಂಟಾದರೆ ಯಾರಿಗೆ ಆ ದಿನದಲ್ಲಿ ಏಕಾದಶೀವ್ರತವು ನಡೆಯಬೇಕಾಗಿ ದೆಯೋ ಅವರು ತುಂತ್ರದಿಂದ ಎರಡು ಉಪವಾಸಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಶ್ರಾವಣ ದ್ವಾದಶೀವ್ರತವನ್ನು ಹಿಡಿದಿರುವ ಇತರರು ಎರಡು ಉಪವಾಸಗಳನ್ನೂ ಮಾಡಬೇಕು. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಶಕ್ತಿ ಇಲ್ಲದವರು ಮೊದಲದಿನದಲ್ಲಿ ಫಲಾಹಾರವನ್ನೂ, ಎರಡನೆಯದಿನದಲ್ಲಿ ಉಪವಾಸವನ್ನೂ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ತೋರುವುದು.

—ಪಾರಣೆಯು—

ಪಾರಣೆಯು—ತಿಥಿ ಮತ್ತು ನಕ್ಷತ್ರ ಇವೆರಡರ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಪಾರಣೆ ಮಾಡುವುದೇ ಮುಖ್ಯ ಸ್ವಪ್ನವು. ಇವೆರಡರಲ್ಲೊಂದರ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಪಾರಣೆ ಮಾಡುವುದು ಎರಡನೆಯ ಸ್ವಪ್ನವು. ವಿಷ್ಣು ಶೃಂಗಖಲ ಯೋಗವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ತ್ರಯೋದಶಿಯಲ್ಲಿ ಎರಡರ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಪಾರಣೆಯು. ವಿಷ್ಣು ಶೃಂಗಖಲಯೋಗವಿದ್ದಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವದಿನದಲ್ಲಿ ತಂತ್ರದಿಂದ ಮಾಡಿರುವ ಉಪವಾಸದ್ವಯಕ್ಕೆ, ಎರಡನೆಯದಿನದಲ್ಲಿ ಶ್ರವಣನಕ್ಷತ್ರಕ್ಕೆಂತಲೂ ದ್ವಾದಶಿಯು ಹೆಚ್ಚು ಕಾಲವಿರುವುದಾದರೆ ಶ್ರವಣವು ಕಳೆದವೇಲೆ ದ್ವಾದಶಿಯಲ್ಲಿ ಪಾರಣೆಯಾಗಬೇಕು. ದ್ವಾದಶಿಗಿಂತಲೂ ಶ್ರವಣನೇ ಹೆಚ್ಚು ಕಾಲವಿರುವುದಾದರೆ ಏಕಾದಶೀವ್ರತಪಾರಣೆಗಾಗಿ ದ್ವಾದಶಿಯನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸುವುದರಿಂದ ದೋಷವುಂಟಾಗುವುದಾದಕಾರಣ ದ್ವಾದಶಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಪಾರಣೆಯು. ತಿಥಿ ನಕ್ಷತ್ರಗಳೊಂದರ ಕೊನೆಯನ್ನೂ ನಿರೀಕ್ಷಿಸಬೇಕಾದಿಲ್ಲ. ಸಂದರ್ಭವಾದರೆ ಶ್ರವಣನಕ್ಷತ್ರ ಮಾಧ್ಯಭಾಗವೆನ್ನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಇಪ್ಪತ್ತುಗಳಿಗೆಗಳ ಕಾಲವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಪಾರಣೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು.

ಹೇಗೆಂದರೆ—ಏಕಾಂತೀ ಲಿಂ, ಉತ್ತರಾಷಾಢ ೨೯, ದ್ವಾದಶಿ ೨೫, ಶ್ರವಣ ೨೯ ಇಲ್ಲಿ- ಮೊದಲದಿನದಲ್ಲಿ ತಂತ್ರದಿಂದ ಎರಡುಪವಾಸಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ, ಎರಡನೆಯದಿನದಲ್ಲಿ ಶ್ರವಣಮಧ್ಯಭಾಗವಾದ ೨೦ ಘಳಿಗೆಗಳಲ್ಲಿ ಉಳಿದಿರುವ ೯ ಘಳಿಗೆಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ದ್ವಾದಶಿಯಲ್ಲಿ ಶ್ರವಣದ ಕೊನೆಯಭಾಗವಾದ ೨೦ ಘಳಿಗೆಗಳಲ್ಲಿ ಪಾರಣೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು.

ಹೀಗೆ ಇಲ್ಲಿಹೇಳಿರುವ ಉದಾಹರಣೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಏಕಾದಶಿಯು ಹತ್ತುಗಳಿಗೆಗಳದ್ದು ದ್ವಾದಶಿಯು ಎಂಟುಗಳಿಗೆಗಳದ್ದರೆ ಅಥವಾ ದ್ವಾದಶಿಯು ೧೫ ಘಳಿಗೆ, ಶ್ರವಣವು ೪೦ ಘಳಿಗೆಗಳಿದ್ದರೆ ಶ್ರವಣಮಧ್ಯಭಾಗವನ್ನು ಬಿಡುವುದರಿಂದ ದ್ವಾದಶಿಯು ಕಳೆದುಹೋಗುವಂತಾಗುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಸಂಗಮಕಾಲವು ಕಳೆದಮೇಲೆ ಮೂರುಮೂರೂ ಗಳವರೆಗೆ ಅಥವಾ ಏಳುಮೂರೂ ಗಳೊಳಗಾಗಿ ನಕ್ಷತ್ರಮಧ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿಯೇ ಭೋಜನಮಾಡಬೇಕು. ಬೇರೆವಾಸಗಳ ಶ್ರವಣನಕ್ಷತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ವಿಷ್ಣುಪರಿವರ್ತನೆಯಾಗದಿರೋದರಿಂದ ಭಾದ್ರಪದಮಾಸದ ಶ್ರವಣದ್ವಾದಶೀವ್ರತದಲ್ಲಿ ಮಧ್ಯಭಾಗವನ್ನು ಬಿಡಬೇಕಲ್ಲದೆ ಮಾಘ, ಫಾಲ್ಗುಣಮಾಸದ ಕೃಷ್ಣಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಶ್ರವಣದ್ವಾದಶೀ ವ್ರತಪಾರಣೆಯಲ್ಲಿ ಬಿಡಬೇಕಾಗಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಭಾದ್ರಪದದ ಶ್ರವಣಮಧ್ಯವನ್ನು ಬಿಡುವುದರಿಂದಲೇ ಭೋಜನನಿಷೇಧವನ್ನು ಆಚರಿಸಿದಂತಾಯ್ತೆಂದು ಭಾವಿಸಿ, ಯಾರುನಿಷ್ಕೃಶ್ಯಂಖಲಯೋಗವಿಲ್ಲದಿದ್ದಾಗ್ಯೂ, ಶ್ರವಣ ಮಧ್ಯವನ್ನು ಮಾತ್ರವೇ ಬಿಟ್ಟು ಭೋಜನಮಾಡುತ್ತಾರೆಯೋ ಅವರು ನಿತ್ಯಶ್ರವಣ ದ್ವಾದಶೀ ಮಾಹಾತ್ಮೆಯನ್ನುನ್ನರಿಯದೆ ಭ್ರಾಂತರಾಗುತ್ತಾರೆ. ಈ ನಿರ್ಣಯವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಉಳಿದವಾಸಗಳ ಶ್ರವಣದ್ವಾದಶೀ ವ್ರತಗಳಿಗೂ ಅನ್ವಯಿಸಬೇಕು. ಶ್ರವಣದ್ವಾದಶೀ ವ್ರತದಲ್ಲಿ ನದೀ ಸಂಗಮಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಸ್ನಾನಮಾಡಿ ಕಲಶದಲ್ಲಿ ಸುವರ್ಣದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ಜನಾರ್ದನನಾದ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನು ಇಟ್ಟು ಪೂಜಿಸಿ, ವಸ್ತ್ರ, ಯಜ್ಞೋಪವೀತ, ಪಾದರಕ್ಷೆ, ಛತ್ರ, ಮೊದಲಾದುವನ್ನು ಸಮರ್ಪಿಸಿ, ಉಪವಾಸಮಾಡಿ, ಪಾರಣೆಯದಿನದಲ್ಲಿ ಮೊಸರನ್ನು, ವಸ್ತ್ರಯುಕ್ತವಾದ ನೀರುತುಂಬಿದ ಪಾತ್ರೆ, ಛತ್ರ, ಇವೇ ಮೊದಲಾದವುಗಳೊಡನೆ ಆ ಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನು ದಾನಮಾಡಬೇಕು. “ನಮೋ

ನಮಸ್ತೇಗೋವಿಂದ ಬುಧಶ್ರವಣಸಂಜ್ಞಾ ಕ | ಅಘೋಷಸಂಕ್ಷಯಂಕೃತ್ವಾ
 ಸರ್ವಸೌಖ್ಯಪ್ರದೋಭವ ||೧||” ಶ್ರವಣನಾಮಕನಾದ ಎಲೈ ದೇವೋತ್ತ
 ಮನಾದ ಗೋವಿಂದನೇ! ನಿನಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತೇನೆ! ನನ್ನ ಪಾಪಂಚಯ
 ವನ್ನು ನಾಶಮಾಡಿ ಸೌಖ್ಯವನ್ನುಂಟುಮಾಡು ಎಂಬುದೇ ಮಂತ್ರವು.

—ವಾಮನ ಜಯಂತಿ—

ವಾಮನ ಜಯಂತೀ—ಭಾದ್ರಪದ ಶುದ್ಧ ದ್ವಾದಶೀ ಶ್ರವಣನಕ್ಷ
 ತ್ರದಲ್ಲಿ ವಾಮನನು ಮಧ್ಯಾಹ್ನದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದನು. ಆದ್ದರಿಂದ ಮಧ್ಯಾಹ್ನ
 ವ್ಯಾಪ್ತಿಯುಳ್ಳದ್ದಾಗಿಯೂ ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ಅಥವಾ ಬೇರೊಂದುಕಾಲಕ್ಕಾ
 ದರೂ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯುಳ್ಳ ಶ್ರವಣನಕ್ಷತ್ರಯುಕ್ತವಾದ ದ್ವಾದಶಿಯನ್ನು ಗ್ರ
 ಹಿಸಬೇಕು. ಎರಡುದಿನಗಳಿಗೂ ಶ್ರವಣಯೋಗವಿದ್ದರೆ ಮೊದಲನೆಯ
 ದನ್ನೇ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ದ್ವಾದಶಿಗೆ ಸ್ವಲ್ಪವಾದರೂ ಶ್ರವಣಯೋಗವಿ
 ಳ್ದರೆ ಏಕಾದಶಿಗೆಮಾತ್ರವೇ ಯೋಗವಿದ್ದರೆ ದ್ವಾದಶಿಗೆ ಮಧ್ಯಾಹ್ನವ್ಯಾ
 ಪ್ತಿ ಇದ್ದಾಗ್ಯೂ ಅದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಏಕಾದಶಿಯಲ್ಲಿಯೇ ವ್ರತವನ್ನು ಮಾಡ
 ಬೇಕು. ಶುದ್ಧೈಕಾದಶಿಗೆ ಶ್ರವಣಯೋಗವಿಲ್ಲದೆ ಹೋಗಿ, ದಶಮೀ
 ವಿಧವಾದ ಏಕಾದಶಿಗೆ ಶ್ರವಣಯೋಗವಿದ್ದರೆ ವಿಧೈಕಾದಶಿಯಲ್ಲಿಯೇ
 ವ್ರತವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಪೂರ್ವದಿನದಲ್ಲಿಯೇ ಮಧ್ಯಾಹ್ನವ್ಯಾಪ್ತಿಯು
 ಳ್ಳ ದ್ವಾದಶಿಯೂ, ಎರಡನೆಯ ದಿನದಲ್ಲಿ ಮಧ್ಯಾಹ್ನವಲ್ಲದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಶ್ರವ
 ಣಯೋಗವೂ ಇದ್ದರೆ ಪೂರ್ವದಿನವನ್ನೇ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಎರಡುದಿನಗಳ
 ಗೂ ಶ್ರವಣಯೋಗವಿಲ್ಲದೆಹೋದರೆ ಮಧ್ಯಾಹ್ನವ್ಯಾಪ್ತಿಯುಳ್ಳ ದ್ವಾದ
 ಶಿಯಲ್ಲಿಯೇ ವ್ರತವು. ಎರಡುದಿನಗಳಿಗೂ ಮಧ್ಯಾಹ್ನವ್ಯಾಪ್ತಿ ಇದ್ದರೂ
 ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಏಕಾದಶೀಯುಕ್ತವಾದ ದ್ವಾದಶಿಯನ್ನೇ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು.
 ಪಾರಣಿಯನ್ನು ಮಾತ್ರ ತಿಥಿ, ಸಂಕ್ಷತ್ರಗಳೆರಡರ ಕೊನೆಯಲ್ಲಾಗಲಿ, ಯಾ
 ವುದಾದರೊಂದರ ಕೊನೆಯಲ್ಲಾಗಲಿ ಮಾಡಬಹುದು. ಈ ವ್ರತದಲ್ಲಿ ಮ
 ಧ್ಯಾಹ್ನದಲ್ಲಿ ನದೀಸಂಗಮದಲ್ಲಿ ಸ್ನಾನಮಾಡಿ ಚಿನ್ನದವಾಮನಪ್ರತಿಮೆಯ
 ನ್ನು ಪೂಜಿಸಬೇಕು. “ದೇವೇಶ್ವರಾಗುದೇವಾಯ ದೇವಸಂಭೂತಿಕಾ
 ರಿಣೇ | ಪ್ರಭವೇಸರ್ವದೇವಾನಾಂ ವಾಮನಾಯನಮೋನಮಃ ||೧||”
 ದೇವದೇವನಾಗಿಯೂ ದೇವತೆಗಳ ಉತ್ಪತ್ತಿಗೆ ಕಾರಣನಾಗಿಯೂ,

ಇರುವ ವಾಮನನಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರವು ||೧|| ಎಂಬ ಮಂತ್ರವು. “ನಮಸ್ತೇ ಪದ್ಮನಾಭಾಯ ನಮಸ್ತೇಜಲಶಾಯಿನೇ | ತುಭ್ಯಮರ್ಘ್ಯಂಪ್ರಯಚ್ಛಾಮಿ ಬಾಲವಾಮನರೂಪಿನೇ ||೧|| ನಮಶ್ಚಾರ್ಜುಣಧನುರ್ಬಾಣ ಪಾಣ ಯೇವಾಮನಾಯಚ | ಯಜ್ಞ ಭುಕ್ಫಲದಾತ್ರೇಚವಾಮನಾಯನಮೋನಮಃ ||೨|| ” ಕಮಲದಂತೆ ನಾಭಿಯುಳ್ಳವನಾಗಿಯೂ, ಸಮುದ್ರಶಾಯಿಯಾಗಿಯೂ, ಬಾಲಕನಾಗಿಯೂ, ವಾಮನರೂಪನಾಗಿಯೂ ಇರುವ ನಿನಗೆ ಅರ್ಘ್ಯವನ್ನು ಕೊಡುವೆನು ||೧|| ಶಾರ್ಜುಣವೆಂಬ ಬಿಲ್ಲನ್ನೂ, ಬಾಣವನ್ನೂ ಕೈಯಲ್ಲಿಹಿಡಿದಿರುವನಾಗಿಯೂ, ಯಜ್ಞ ಹವಿರ್ಭಾಗಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಸತ್ಫಲಗಳನ್ನು ಕೊಡತಕ್ಕವನಾಗಿಯೂ ಇರುವ ವಾಮನನಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರವು ||೨|| ಈ ಮಂತ್ರಗಳಿಂದ ಅರ್ಘ್ಯವನ್ನು ಕೊಡಬೇಕು. ಮೂರುದಿನದಲ್ಲಿ ಸೋಪಸ್ಕರದೊಡನೆ ವಾಮನಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನು ದಾನಮಾಡಬೇಕು. “ವಾಮನಃಪ್ರತಿಗೃಹ್ಣಾತಿವಾಮನೋಹಂದದಾಮಿತೇ | ವಾಮನಂ ಸರ್ವತೋಭದ್ರಂ ದ್ವಿಜಾಯಪ್ರತಿಪಾದಯೇ ||೧||” ವಾಮನನಾದ ನಾನೇ ದಾನಮಾಡುವೆನು, ವಾಮನನೇ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವವನು. ಮಂಗಳಕರವಾದ ವಾಮನ ಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗೆ ದಾನಮಾಡುತ್ತೇನೆ||೧||ಎಂಬುದು ದಾನಕ್ಕೆ ಮಂತ್ರವು.

—ಪಯೋವ್ರತವು—

ಪಯೋವ್ರತವು—ಈ ದ್ವಾದಶಿಯ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿಯೇ ದೇವರ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ, ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಹಗಲಾದರೂ ದಧಿವ್ರತವನ್ನು ಮಾಡಿ, ದಧಿಯನ್ನು ಸೈವೇದ್ಯಮಾಡಿ, ಪಯೋವ್ರತಕ್ಕೆ ಸಂಕಲ್ಪಮಾಡಬೇಕು. ಈ ಪಯೋವ್ರತದಲ್ಲಿ ಹಾಲನ್ನು ಕೂಡಿಸಿ ಮಾಡಿಸುವ ಪಾಯಸವೇ ಮೊದಲಾದದ್ದನ್ನೂ, ಹಾಲಿನಲ್ಲಿ ಬೇಯಿಸಿದ ಅನ್ನವನ್ನೂ ಬಿಡಬೇಕು. ಮೊಸರುಮೊದಲಾದದ್ದು ಹಾಲಿನಿಂದಲೇ ಆಗುವುದಾದರೂ ಅದನ್ನು ಬಿಡಬೇಕಾದದ್ದಿಲ್ಲ. ಹೀಗೆಯೇ ದಧಿವ್ರತದಲ್ಲಿ ಮಜ್ಜೆಗೆ ಮೊದಲಾದದ್ದನ್ನು ಬಿಡಬೇಕಾದದ್ದಿಲ್ಲ. ಹೊಸದಾಗಿ ಈದ ಹಸುವಿನ ಹಾಲನ್ನು ಹತ್ತುದಿನಗಳವರೆಗೂ ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಡದೆಂದು ಹೇಳಿರುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಹಾಲನ್ನು ಬಿಡುವುದಲ್ಲದೆ ಅದರಿಂದಾಗುವ ಮೊಸರು, ಮಜ್ಜೆಗೆ ಮೊದಲಾ

ದವುಗಳಲ್ಲವನ್ನೂ ಬಿಡಬೇಕು.

—ಅನಂತವ್ರತಂ—

ಅನಂತವ್ರತವು—ಭಾದ್ರಪದ ಶುಕ್ಲ ಚತುರ್ದಶಿಯಲ್ಲಿ ಅನಂತವ್ರತವು. ಸೂರ್ಯೋದಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮೂರು ಮುಹೂರ್ತ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯುಳ್ಳ ಚತುರ್ದಶಿಯನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕೆಂಬುದು ಮೊದಲನೆಯ ಪಕ್ಷವು. ಅದಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಎರಡುಮುಹೂರ್ತಕಾಲದ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯುಳ್ಳದ್ದನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕೆಂಬುದು ಸಾಮಾನ್ಯಪಕ್ಷವು. ಎರಡುಮುಹೂರ್ತಕ್ಕಿಂತಲೂ ಕಡಮೆಯಾದ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಇದ್ದರೆ ಮೊದಲನೆಯದನ್ನೇ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಎರಡು ದಿನಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸೂರ್ಯೋದಯವ್ಯಾಪ್ತಿ ಇದ್ದರೆ ಮೊದಲನೆಯ ದಿನಕ್ಕೆ ಸಂಪೂರ್ಣವ್ಯಾಪ್ತಿ ಇರುವುದರಿಂದ ಪೂರ್ವತೀಥಿಯನ್ನೇ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ವ್ರತಕ್ಕೆ ಪೂರ್ವಾಹ್ನಿವೇ ಮುಖ್ಯಕಾಲವು. ಅದಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಮಧ್ಯಾಹ್ನವಾದರೂ ಆಗಬಹುದು. ಈ ವ್ರತದಲ್ಲಿ ಸುವರ್ಣಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನೂ ೧೪ ಗಂಟುಗಳುಳ್ಳ ದೋರ (ದಾರ) ವನ್ನೂ ಪೂಜಿಸಬೇಕು. ಈ ವ್ರತವಿಧಿಯನ್ನೂ, ಉದ್ಯಾಪನಾ ವಿಧಿಯನ್ನೂ, ಕೌಸ್ತುಭಾದಿ ಗ್ರಂಥಗಳಿಂದ ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಪೂಜೆ ಮಾಡಿದ ದಾರವು ಹೋದರೆ ಪುರೋಹಿತರನ್ನು ಕರೆಯಿಸಿ ವರಣವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಅವರ ಆಜ್ಞೆಯಂತೆ ಯಥಾಶಕ್ತಿಯಾಗಿ 'ಕೃಚ್ಛ್ರ' ಮೊದಲಾದ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಹನ್ನೆರಡುಹೂರುಗಳ ವಾಸುದೇವ ಮಂತ್ರದಿಂದ (ಓಂನಮೋಭಗವತೇ ವಾಸುದೇವಾಯ) ೧೦೮ ಆಜ್ಞಾಹೋಮಗಳನ್ನೂ, ಕೇಶವಾದಿ ೨೪ ಹೋಮಗಳನ್ನೂ ಮಾಡಿ, ಹೋಮ ಶೇಷವನ್ನು ಮುಗಿಸಿ, ಹೊಸದಾರವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು, ಮೊದಲಿನಂತೆ ಪೂಜೆಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಸೂರ್ಯನು ವೃಷಭಸಂಕ್ರಮಣವನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಏಳನೆಯದಿನದಲ್ಲಿ ಅಗಸ್ತ್ಯಾಸ್ತವೂ, ಸಿಂಹಸಂಕ್ರಮಣಾನಂತರ ೨೧ನೇ ದಿನದಲ್ಲಿ ಅಗಸ್ತ್ಯೋದಯವೂ, ಆಗುವುದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಕನ್ಯಾಸಂಕ್ರಮಣವಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಪೂರ್ವದ (ಮುಂಚಿನ) ಏಳುದಿನಗಳೊಳಗಾಗಿ ಅಗಸ್ತ್ಯಪೂಜೆಯನ್ನೂ, ಅರ್ಘ್ಯಪ್ರದಾನಮೊದಲಾದುವನ್ನೂ ಮಾಡಬೇಕು. ಭಾದ್ರಪದ ಶುದ್ಧ ಪೌರ್ಣಮಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿತಾಮಹ ನಿಂದೀಚೆಗೆ ಇರುವ ಪಿತೃಮೊದಲಾದ ವಸುರುದ್ರಾದಿತ್ಯರೂಪಗಳುಳ್ಳ ಸ

ಪತ್ನೀಕರಾದ ಮೂರುಜನ (ತಲೆ) ಗಳನ್ನೂ, ಮಾತಾಮಹ ಮೊದಲಾದ ಮೂರುಜನ ಸಪತ್ನೀಕರನ್ನೂ ಉದ್ದೇಶಿಸಿ ಶ್ರಾದ್ಧವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಇದು ಪಾರ್ವಣಶ್ರಾದ್ಧವಾದ್ದರಿಂದ ಅಪರಾಹ್ನದಲ್ಲಿ ಪುರೂರವಾದ್ರ್ಯವ ರೆಂಬ ವಿಸ್ವೇದೇವತೆಗಳೊಡನೆ ಸಪಿಣ್ಣವಾಗಿ ಮಾಡಬೇಕು.

—ಪ್ರೋಷ್ಠಪದೀಶ್ರಾದ್ಧಂ—

ಪ್ರೋಷ್ಠಪದೀಶ್ರಾದ್ಧವು—ಪ್ರಪಿತಾಮಹನಿಗೆ ಪಿತೃ ಮೊದಲಾದ ಮೂರು ತಲೆಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರವೇ ಉದ್ದೇಶಿಸಿ ನಾಂದೀಶ್ರಾದ್ಧದ ರೀತಿ ಯಾಗಿ ಸತ್ಯವಸುಗಳೆಂಬ ವಿಸ್ವೇದೇವತೆಗಳೊಡನೆ ಈ ಶ್ರಾದ್ಧವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕಲ್ಲದೆ ಮಾತಾಮಹ ಮೊದಲಾದವರನ್ನು ಇದರಲ್ಲಿ ಉದ್ದೇಶಮಾ ಡಕೂಡದೆಂದು ಕೆಲವರು ಹೇಳುವರು. ಈ ಪ್ರೋಷ್ಠಪದೀಶ್ರಾದ್ಧವು ಸಕೃನ್ಮಹಾಲಯಪಕ್ಷದಲ್ಲಿಯೂ, ಕೃಷ್ಣಪಕ್ಷದ ಎಲ್ಲಾಮಹಾಲಯಗಳನ್ನೂ ಮಾಡುವಪಕ್ಷದಲ್ಲಿಯೂ ಆವಶ್ಯಕವು. ಪಂಚಮಿ ಮೊದಲಾದ ಐದುಮಹಾ ಲಯಗಳ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ವಿಕಲ್ಪವು.

—(೨) ಮಹಾಲಯವು—

(೨) ಮಹಾಲಯವು—ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳವರು ಭಾದ್ರಪದ ಋಷುಳ ಪ್ರ ತಿಪತ್ತನ್ನು ಮೊದಲುಮಾಡಿಕೊಂಡು ತಿಥಿವೃದ್ಧಿಯುಂಟಾದರೆ ಅನಾವಾ ಸ್ಯೆಯವರೆಗೂ ೧೬ ಮಹಾಲಯಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ವೃದ್ಧಿಕ್ಷಯಗಳ ಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಹದಿನೈದೇ ಮಹಾಲಯಗಳು. ಕ್ಷಯತಿಥಿಗಳಾದರೆ ೧೪ ಮಾತ್ರ ವೇ. ಶಕ್ತಿ ಇಲ್ಲದವರು- ಪಂಚಮಿ, ಷಷ್ಠಿ, ಅಷ್ಟಮಿ, ದಶಮಿ, ಏಕಾ ದಶಿ ಮೊದಲಾದ ಅನಾವಾಸ್ಯೆಯ ವರಿಗಿನ ತಿಥಿಗಳಲ್ಲಿ (೫ ರಲ್ಲಿಯೂ) ಮಾಡಬೇಕು. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿಯೂ ಅಶಕ್ತರು ನಿಷೇಧವಲ್ಲದ ಬಂದೇ ಬಂದು ಕ್ಷುಪ್ತತಿಥಿಯಲ್ಲಿ ಸಕೃನ್ಮಹಾಲಯಶ್ರಾದ್ಧವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಪ್ರತಿಪತ್ತು ಮೊದಲೊಂದು ದರ್ಶಂತದ ವರಿಗೂ ಪ್ರತಿದಿನದಲ್ಲಿಯೂ ಮಾಡತಕ್ಕವರು ಚತುರ್ದಶಿಯನ್ನು ಬಿಡಕೂಡದು. ಪಂಚಮಿ ಮೊದ ಲೊಂದು ದರ್ಶಂತದ (ಅನಾವಾಸ್ಯೆಯ) ವರಿಗಿನ ಐದುದಿನಗಳ ಪಕ್ಷ ದಲ್ಲಿ ಚತುರ್ದಶಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಉಳಿದ ತಿಥಿಗಳಲ್ಲಿ ಮಹಾಲಯಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು, ಸಕೃನ್ಮಹಾಲಯದಲ್ಲಿಯೂ ಚತುರ್ದಶಿಯನ್ನು ಬಿಡಬೇ

ಕು. ಸಕೃನ್ಮಹಾಲಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಪತ್ತ, ಪಷ್ಠಿ, ಏಕಾದಶೀ, ಚತುರ್ದಶಿಗಳನ್ನೂ, ಶುಕ್ರವಾರವನ್ನೂ, ಜನ್ಮನಕ್ಷತ್ರವನ್ನೂ ಜನ್ಮನಕ್ಷತ್ರಕ್ಕೆ ಹತ್ತನೇ ಮತ್ತು ಇಪ್ಪತ್ತೊಂದನೆಯ ನಕ್ಷತ್ರಗಳನ್ನೂ, ರೋಹಿಣೀ, ಮಘಾ, ರೇವತೀ ನಕ್ಷತ್ರಗಳನ್ನೂ, ಬಿಡಬೇಕು. ಕೆಲವು ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ತ್ರಯೋದಶಿ, ಸಪ್ತಮಿ, ಭಾನುವಾರ, ಮಂಗಳವಾರಗಳನ್ನೂ ಬಿಡಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿದೆ. ಪಿತೃ (ತಂದೆ) ಮೃತತೀರ್ಥಿಯಲ್ಲಿ ಸಕೃನ್ಮಹಾಲಯವನ್ನು ಮಾಡುವ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ನನ್ನಾತಿಥಿನೊದಲಾದ ನಿಷೇಧಗಳಿಲ್ಲ. “ಅಶಕ್ತಃ ಪಿತೃ ಪಕ್ಷೇತು ಕರೋತ್ಯೇಕದಿನೇತುಯಃ | ನಿಷಿದ್ಧೇವಿದಿನೇಕುರ್ರ್ಯಪ್ಪಿಂಡ ದಾನಂಯಥಾವಿಧಿ||೧||” ಪಿತೃಪಕ್ಷಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಶ್ರಾದ್ಧಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಶಕ್ತಿ ಇಲ್ಲದವನು ಒಂದೇ ದಿನದಲ್ಲಿ ಮಾಡುವುದಾದರೆ ನಿಷಿದ್ಧದಿನದಲ್ಲಾದರೂ ಶ್ರಾದ್ಧವನ್ನು ವಿಭ್ಯುಕ್ತವಾಗಿ ಮಾಡಬಹುದು ||೧|| ಎಂದು ವಚನವಿರುವುದು. ಮೃತತೀರ್ಥಿಯಲ್ಲಿ ಶ್ರಾದ್ಧವನ್ನು ಮಾಡದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ನಿಷಿದ್ಧತೀರ್ಥಿ ಮೊದಲಾದವನ್ನು ಬಿಟ್ಟೇ ಮಹಾಲಯವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಅದರಲ್ಲಿ ಯೂ ಮೃತತೀರ್ಥಿಯಲ್ಲಿ ಶ್ರಾದ್ಧಮಾಡದೆ ಸಕೃನ್ಮಹಾಲಯವನ್ನು ಮಾಡತಕ್ಕವರು-ದ್ವಾದಶಿ, ಅಮಾವಾಸ್ಯಾ, ಅಷ್ಟಮಿ, ಭರಣಿ, ವೃತ್ತೀಪಾತಗಳಲ್ಲಿ ಮಾಡುವುದಾದರೆ ತೀರ್ಥಮೊದಲಾದ ಯಾವದೋಷವೂ ಇಲ್ಲ. ಸನ್ಯಾಸಿಗಳಿಗೆ ಮಹಾಲಯವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕಾದರೆ ಅಪರಾಹ್ನವ್ಯಾಪ್ತಿಯುಳ್ಳ ದ್ವಾದಶಿಯಲ್ಲಿ ಸಮಿಂಧಿಕವಾಗಿ ಮಾಡಬೇಕಲ್ಲದೆ ಉಳಿದ ತೀರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ ಮಾಡಕೂಡದು “ ಶ್ರಾದ್ಧಂ ಶಸ್ತ್ರಹತಸ್ಯೈವ ಚತುರ್ದಶ್ಯಂ ಪ್ರಕೀರ್ತಿತಂ ” ಆಯುಧಗಳಿಂದ ಮೃತನಾದವನಿಗೆ ಮಾತ್ರವೇ ಚತುರ್ದಶಿಯಲ್ಲಿ ಮಹಾಲಯವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ನಿಯಮವು ಎಲ್ಲಕ್ಕಿಂತಲೂ ಪ್ರಬಲವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಪ್ರತಿಸಾಂವತ್ಸರಿಕ ಶ್ರಾದ್ಧವಲ್ಲದೆ ಉಳಿದ ಶ್ರಾದ್ಧಗಳು ಚತುರ್ದಶಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆಯಕೂಡದೆಂದು ನಿಷೇಧಮಾಡಿರುವಕಾರಣ ಚತುರ್ದಶಿಯಲ್ಲಿ ಸತ್ತವನಿಗೂ ಕೂಡ ಚತುರ್ದಶಿಯಲ್ಲಿ ಮಹಾಲಯವು ಹುಟ್ಟಲಾರದು. ಹೀಗೆಯೇ ಪೌರ್ಣಮಾಸ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಮೃತನಾದವನಿಗೂ ಕೂಡ, ಪೌರ್ಣಮಾಸ್ಯೆಯು ಅಸರ (ಕೃಷ್ಣ) ಪಕ್ಷಕ್ಕೆ ಸೇರುವುದಿಲ್ಲವಾಗಿ ಅದರಲ್ಲಿ ಮಹಾಲಯವು ಸಂಭವಿಸುವುದಿಲ್ಲವಾದಕಾರಣ, ಪೌರ್ಣಮಾಸ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಮ

ಹಾಲಯವನ್ನು ಮಾಡಕೂಡದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಚತುರ್ದಶಿ ಅಥವಾ ಪೌರ್ಣಮಿಯಲ್ಲಿ ನೃತನಾದವನಿಗೆ ದ್ವಾದಶಿ, ಅವನವಾಸ್ಯಾದಿ ತಿಥಿಗಳಲ್ಲಿ ಮಹಾಲಯವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. “ಆದಾ ಮಧ್ಯೇವಸಾನೇವಾಯತ್ರ ಕನ್ಯಾಂವ್ರಜೇದ್ರವಿಃ | ಸಪಕ್ಷಃಸಕಲಃಪೂಜ್ಯಃಶ್ರಾದ್ಧಪೋಡಶಕಂ || ತಿ || ೧ ||” ಯಾವ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿಸೂರ್ಯನು ಮೊದಲಲ್ಲಾಗಲಿ, ಮಧ್ಯದಲ್ಲಾಗಲಿ, ಕೊನೆಯಲ್ಲಾಗಲಿ ಕನ್ಯಾರಾಶಿಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸುವನೋ ಆ ಪಕ್ಷವೆಲ್ಲವೂ ೧೬ ಶ್ರಾದ್ಧಗಳಿಗೂ ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಾದದ್ದು || ೧ || ಎಂಬುದೇ ಮೊದಲಾದ ಸ್ಮೃತಿಗಳಿರುವುದರಿಂದ ಸೂರ್ಯನು ಕನ್ಯಾರಾಶಿಯನ್ನು ಸೇರುವುದು ಪೌಶಸ್ತೃಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಲ್ಲದೆ ನಿವಿತ್ತವಲ್ಲ. ಅನಾಸ್ಯೆಯ ವರಿಗಿನ ತಿಥಿಗಳೊಳಗಾಗಿ ಮಡುವುದಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲವಾಗದೆ ಹೋಗುವಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ, ಆಶ್ವಯುಜ ಶುದ್ಧ ಪಂಚಮಿವರಿಗೆ ಯಾವುದಾದರೊಂದು ಕ್ಲುಪ್ತ ತಿಥಿಯಲ್ಲಿ ಮಹಾಲಯವು. ಆಗಲೂ ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗದಿದ್ದರೆ ವೃಶ್ಚಿಕ ಸಂಕ್ರಮಣವಾಗುವವರಿಗೆ ವೃತ್ತೀಪಾತ, ದ್ವಾದಶೀಮೊದಲಾದ ಪುಣ್ಯ ತಿಥಿಗಳಲ್ಲಿ ಮಾಡಬಹುದು. (ಈ ಶ್ರಾದ್ಧವನ್ನು ಮಲಮಾಸದಲ್ಲಿ ಮಾಡಕೂಡದೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಭೃಗುವು- “ವೃದ್ಧಿಶ್ರಾದ್ಧಂತಥಾಸೋವಮಗ್ನ್ಯಾಧೇ ಯಮಹಾಲಯಂ | ರಾಜಾಭಿಷೇಕಂಕಾಮ್ಯಂ ಚ ಸಕುನ್ಯಾಧ್ಯಾನು ಲಂಘಿತೇ || ಸಂಕ್ರಮಣವಿಲ್ಲದ (ಮಲ) ಮಾಸದಲ್ಲಿ ವೃದ್ಧಿಶ್ರಾದ್ಧ, ಸೋಮಯಜ್ಞ, ಅಗ್ನ್ಯಾಧಾನ, ಮಹಾಲಯ, ರಾಜ್ಯಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕ, ಕಾಮ್ಯವ್ರತ (ನಿತ್ಯವಲ್ಲದ್ದು) ಗಳನ್ನು ಮಾಡಕೂಡದು || ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆಂದು ನಿರ್ಮಯಸಿಂಧುವಿನಲ್ಲಿದೆ) ಮೃತದಿನಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಮಹಾಲಯದಲ್ಲಿಯೂ ಪಕ್ಷಾನ್ನದಿಂದಲೇ ಶ್ರಾದ್ಧವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕಲ್ಲದೆ ಆಮ ಪದಾರ್ಥ (ಹಸಿಯಾದದ್ದು ಅಥವಾ ಬೇಯಿಸದ್ದು) ದಿಂದ ಕೂಡದು. “ಮಹಾಲಯೇಗಯಾಶ್ರಾದ್ಧೇ ಮಾತಾಪಿತೋರ್ಮೃತೇಹನಿ | ಕೃತೋದ್ವಾಹೋ ಪಿಕುರ್ವೀತಪಿಣ್ಣದಾನಂ ಯಥಾವಿಧಿ || ೧ || ಮಹಾಲಯದಲ್ಲಿಯೂ ಗಯಾಶ್ರಾದ್ಧದಲ್ಲಿಯೂ, ತಂದೆತಾಯಿಗಳ ಮೃತದಿನಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ವಿವಾಹವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡವನೂ ಕೂಡ (ಅದೇವರ್ಷದಲ್ಲಿ) ಯಥಾಕ್ರಮವಾಗಿ ಪಿಣ್ಣಪ್ರದಾನವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು || ೧ ||

— ಮಹಾಲಯ ದೇವತೆಗಳು —

ಮಹಾಲಯದಲ್ಲಿ ದೇವತೆಗಳು— ಪಕ್ಷಶ್ರಾದ್ಧದಲ್ಲಿ- ಪಿತೃವೊದಲಾದ ಮೂರುಜನ ಪತ್ನೀವೊದಲಾದ ಏಕೋದ್ಧಿಷ್ಟ್ಯ, ಪಿತೃಗಣದೊಡನೆ ಎಲ್ಲಪಿತೃಗಳು, ಇವರನ್ನು ಉದ್ದೇಶಿಸುವುದು. ಸಪತ್ನೀಕಾದ ಪಿತೃವೊದಲಾದ ಮೂವರು, ಸಪತ್ನೀಕಮಾತಾಮಹಾದಿಮೂವರು, ಈ ಆವರನ್ನು ಮಾತ್ರ ಉದ್ದೇಶಿಸುವುದು; ಈ ಆರನ್ನು ಏಕೋದ್ಧಿಷ್ಟ್ಯ, ಪಿತೃಗಳಸಹಿತ ಉದ್ದೇಶಿಸುವುದು ; ಈ ಮೂರುಪಕ್ಷಗಳಿಂದ ಪ್ರತಿದಿನದಲ್ಲಿಯೂ ಮಹಾಲಯವನ್ನು ಮಾಡುವವಾಡಿಕೆಯುಂಟು. ಪಂಚಮಿವೊದಲಾದ ಪಕ್ಷಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಹೀಗೆಯೇ ಮೂರುವಿಧಗಳಿವೆ. ಸಕೃನ್ಮಹಾಲಯದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಸರ್ವಪಿತೃಗಳನ್ನೂ ಉದ್ದೇಶಿಸಿಯೇ ಮಾಡಬೇಕು. ಇಲ್ಲಿ ಮಾಡಬೇಕಾದ ದೇವತಾ ಸಂಕಲ್ಪವು:- ಪಿತೃಪಿತಾಮಹಪ್ರಪಿತಾಮಹಾನಾಂ, ಮಾತೃತತ್ಸಪತ್ನೀ (ಸವತಿ) ಪಿತಾಮಹೀತತ್ಸಪತ್ನೀಪ್ರಪಿತಾಮಹೀತತ್ಸಪತ್ನೀನಾಂ ಎಂದಾಗಲಿ, ಅಸ್ತತ್ಸಾಪತ್ನೀಮಾತುಃ ಎಂದು ಬೇರೆಬೇರೆ ನಿರ್ದೇಶನ ಮಾಡುವುದರಿಂದಾಗಲಿ, ಮಾತಾಮಹ ಮಾತೃ ಪಿತಾಮಹ ಮಾತೃಪ್ರಪಿತಾಮಹಾನಾಂ, ಸಪತ್ನೀಕಾನಾಂ ಎಂದು ಹೇಳಿ, ಹೆಸರು ಗೋತ್ರ ವಸು ವೊದಲಾದ ರೂಪಗಳನ್ನು ಪಷ್ಠಿಬಹುವಚನದಲ್ಲಿ ಹೇಳಬೇಕು. ಪಾರ್ವಣವಿಧಿಯಿಂದ ಪುತ್ರ, ಕನ್ಯಾ, ಪಿತೃವ್ಯ (ತಂದೆಯ ಸಹೋದರ) ಮಾತುಲ (ತಾಯಿಯ ಸಹೋದರ) ಭ್ರಾತೃ (ತನ್ನ ಸಹೋದರ) ಪಿತೃಪ್ವಸೃ (ತಂದೆಯ ಸಹೋದರಿ) ಮಾತೃಪ್ವಸೃ (ತಾಯಿಯ ಸಹೋದರಿ) ಆತ್ಮಭಗಿನೀ (ತನ್ನ ಸಹೋದರಿ) ಪಿತೃವ್ಯಪುತ್ರ (ದೊಡ್ಡತಂದೆ ಚಿಕ್ಕತಂದೆಗಳ ಮಕ್ಕಳು) ಜಾಮಾತೃ (ಅಳಿಯ) ಭಾಗಿನೇಯ (ಸೋದರಳಿಯ) ಶ್ವಶುರ (ಮಾವ) ಶ್ವಶೂ (ಅತ್ತೆ) ಆಚಾರ್ಯ, ಉಪಾಧ್ಯಾಯ, ಗುರು, ಸಖ, ಶಿಷ್ಯ, ಇವರ ಹೆಸರನ್ನೂ, ಗೋತ್ರಗಳನ್ನೂ, ರೂಪಗಳನ್ನೂ ಪಷ್ಠಿವಿಭಕ್ತ್ಯಂತವಾಗಿ ಹೇಳಬೇಕು. ಗಂಡಸರವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸಪತ್ನೀಕನೆಂದೂ, ಹೆಂಗಸನ್ನು ಹೇಳುವಾಗ ಸಭಕ್ತ್ಯಕಾ ಎಂದೂ, ಅವರ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಹೇಳಬೇಕಾದಾಗ ಸಾವತ್ಯಕ ಎಂದೂ ಪಷ್ಠ್ಯಂತವಾಗಿ ಹೇಳಿ ಏಕೋದ್ಧಿಷ್ಟ್ಯವಿಧಿಯಿಂದ, ಮಹಾಲಯಪರಪಕ್ಷಶ್ರಾದ್ಧವನ್ನು ಅಥವಾ

ಸಕೃನ್ಮಹಾಲಯಾಪರಪಕ್ಷಶ್ರಾದ್ಧವನ್ನು ವಿಶ್ವೇದೇವತೆಗಳೊಡನೆ ಸದ್ಭ್ಯಃ
ಮಾಡುತ್ತೇನೆ ಎಂದು ಸಂಕಲ್ಪಮಾಡಬೇಕು. ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದವರಲ್ಲಿ ಯಾರಾ
ದರೂ ಬದುಕಿದ್ದರೆ ಅವರನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಉಳಿದವರನ್ನು ಉದ್ದೇಶಮಾಡ
ಬೇಕು. ಮಾತಾಮಹ ಮೊದಲಾದವರಲ್ಲಿ ಪತ್ನಿಯರು ಬದುಕಿದ್ದರೆ ಸಸ
ತ್ನೀಕ ಎಂಬುದನ್ನೂ, ಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನು ಹೇಳುವಾಗ ಅವರ ಗಂಡನು ಬದುಕಿ
ದ್ದರೆ ಸಭರ್ತೃಕಾ, ಎಂಬುದನ್ನೂ ಹೇಳಿಕೂಡದು. “ಮಹಾಲಯೇಗಯಾ
ಶ್ರಾದ್ಧೇವೃದ್ಧೌ ಚಾನ್ವಪ್ಯ ಕಾಸುಚಾನವದೈವತಮತ್ರೇಷ್ಯ ಶೇಷಪಾಟ್ನಾ
ರುಷಂವಿದುಃ ||೧|| ” ಮಹಾಲಯ, ಗಯಾಶ್ರಾದ್ಧ, ವೃದ್ಧಿಶ್ರಾದ್ಧ (ನಾಂದೀ)
ಅನ್ವಪ್ಯಕಾ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಬಂಧತ್ತು ದೇವತೆಗಳನ್ನು (ಪಿತೃ, ಪಿತಾಮಹ,
ಪ್ರಪಿತಾಮಹ, ಮಾತೃ, ಪಿತಾಮಹಿ, ಪ್ರಪಿತಾಮಹಿ, ಮಾತಾಮಹ, ಮಾತುಃ
ಪಿತಾಮಹ, ಮಾತುಃ ಪ್ರಪಿತಾಮಹ (ಸಪತ್ನೀಕ) ಎಂದು ಉದ್ದೇಶಮಾಡಬೇ
ಕು. ಉಳಿದವುಗಳಲ್ಲಿ ಆರು ದೇವತೆಗಳನ್ನು (ಪಿತೃವಗ್ಗ ಮಾತೃವಗ್ಗ) ಉದ್ದೇಶಿ
ಸಬೇಕೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ ||೧|| “ ಅನ್ವಪ್ಯಕಾಸುವೃದ್ಧೌ ಚ ಪ್ರತಿಸಂವ
ತ್ಸರೇತಥಾ | ಮಹಾಲಯೇಗಯಾಪರಾಚಸಪಿಣ್ಡೀಕರಣಾತ್ಪುರಾ ||೨||
ಮಾತೃಶ್ರಾದ್ಧಂ ಪೃಥಕ್ಕಾರ್ಯಮನ್ಯತ್ರ ಪತಿನಾಸಹ || ” ಅನ್ವಪ್ಯಕಾ, ವೃದ್ಧಿ
ಶ್ರಾದ್ಧ, ಪ್ರತಿಸಂವತ್ಸರಿಕ, ಮಹಾಲಯ, ಗಯಾಶ್ರಾದ್ಧ, ಸಪಿಣ್ಡೀಕರಣ
ಮಾಡುವುದಕ್ಕಿಂತ ಮುಂಚೆ ಈ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ||೨|| ಮಾತೃಶ್ರಾದ್ಧವ
ನ್ನು ಬೇರೆಮಾಡಬೇಕು. ಉಳಿದೆಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಗಂಡನೊಡನೆ ಸೇರಿಸಿ ಹೇಳ
ತಕ್ಕದ್ದು ಎಂದು ಹೇಳುವ ವಚನಾನುಸಾರವಾಗಿ ಮೂರೇ ಪಾರ್ವಣವ
ನ್ನು (ಸಪತ್ನೀಕ ಪಿತೃ, ಪಿತಾಮಹ, ಪ್ರಪಿತಾಮಹ) ಹೇಳಿದೆ. ಕೆಲವರು-
ಮಾತಾಮಹಿಮೊದಲಾದ ಮೂವರನ್ನು ಬೇರೆಯಾಗಿ ಉಚ್ಚರಿಸಿ, ದ್ವಾದಶ
(೧೨) ದೇವತಾಕವಾದ ನಾಲ್ಕು ಪಾರ್ವಣಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಹೇ
ಳುತ್ತಾರೆ. ಗಯಾಶ್ರಾದ್ಧ, ತೀರ್ಥಶ್ರಾದ್ಧ, ನಿತ್ಯತರ್ಪಣ ಇವುಗಳೆಲ್ಲಕ್ಕೂ
ಇದೇ ಪಿತೃದೇವತೆಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಮಹಾಲಯದಲ್ಲಿ ಧಾ
ರಿಸೋಚನ ಸಂಜ್ಞಾಕರೇ ವಿಶ್ವೇ ದೇವತೆಗಳಾ.

—ವಿಪ್ರನಿಮನ್ತ್ರಣಾದಿಗಳು—

ವಿಪ್ರನಿಮಂತ್ರಣಾದಿಗಳು—ಅನುಕೂಲವಿರುವ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವೇ

ದೇವಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಇಬ್ಬರನ್ನೂ, ವರ್ಗತ್ರಯಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಬಂಧಕ್ಕೂ ಮೂರುಮೂರರಂತೆ ಬಾಳತ್ತು ಜನಗಳನ್ನೂ, ಪತ್ನೀಮೊದಲಾದ ಏಕೋದ್ದಿಷ್ಟಗಣಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಬಂಧಕ್ಕೂ ಬಂದೊಂದರಂತೆಯೂ ನಿಮಂತ್ರಣಕ್ಕೆ ಹೇಳಬೇಕು. ಕೆತ್ತಿ ಇಲ್ಲದವರು- ವಿಶ್ವೇದೇವಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಬಬ್ಬರನ್ನೂ, ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಬಬ್ಬಬ್ಬರಂತೆ ಮೂರುವರ್ಗಗಳಿಗೆ ಮೂರುಜನಗಳನ್ನೂ, ಏಕೋದ್ದಿಷ್ಟಗಣಕ್ಕೆ (ಕಾರುಣ್ಯಪಿತೃಗಳು) ಬಬ್ಬರನ್ನೂ ಹೇಳಬಹುದು. ಆದರೆ-ವಿಶ್ವೇದೇವಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಇಬ್ಬರನ್ನೂ ಹೇಳಿ, ವರ್ಗತ್ರಯದಿಂದ ಬಟ್ಟು ಮೂರುಜನಗಳನ್ನು ಹೇಳುವುದಾಗಲಿ, ಪ್ರತಿವರ್ಗಕ್ಕೂ ಮೂರುಮೂರು ಜನರನ್ನೂ, ವಿಶ್ವೇದೇವಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಬಬ್ಬರನ್ನೂ ಹೇಳುವುದಾಗಲಿ, ಮೈಷಮ್ಯವಾಗುವುದರಿಂದ ಕೂಡದು. ಹೀಗೆ ಅನಾವಾಸ್ಯೆ ಮೊದಲಾದ ಎಲ್ಲ ಶ್ರಾದ್ಧಗಳಲ್ಲಿಯೂ ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಅತ್ಯಂತ ಅಶಕ್ತನಾದವನು ಪಾರ್ವಣದ್ವಯಕ್ಕೆ (ಎರಡುವರ್ಗ) ಬಬ್ಬರನ್ನಾದರೂ ಹೇಳಬೇಕು. “ಮಹಾಲಯದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವೇ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ವಿಷ್ಣುಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಬಬ್ಬನನ್ನು ಅವಶ್ಯಕವಾಗಿ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು” ಎಂದು ಕೌಸ್ತುಭದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ಜೀವನ್ಮಾತೃಕನು ಸಾಪತ್ನಮಾತೃವಿಗೆ ಏಕೋದ್ದಿಷ್ಟವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕಲ್ಲದೆ ಪಾರ್ವಣವನ್ನು ಮಾಡಕೂಡದು. ಯಾವನಿಗೆ ಅನೇಕಸಾಪತ್ನಮಾತೃಗಳು (ಬಲತಾಯಿಗಳು) ಇರುತ್ತಾರೋ ಅಂಥವನು ಎಲ್ಲ ಮಾತೃಗಳನ್ನುದ್ದೇಶಿಸಿ ಬಬ್ಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನನ್ನು ಹೇಳಿ, ಬಂದೇಪಿಣ್ಣವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಅರ್ಘ್ಯಪಾತ್ರಗಳು ಮಾತ್ರವೇ ಬೇರೆಬೇರೆಯಾಗಿರಬೇಕು. ತನ್ನ ತಾಯಿಯೊಡನೆ ಅನೇಕ ಮಾತೃಗಳಾಗುವುದಾದರೆ, ತನ್ನ ತಾಯಿಯೊಡನೆ ಎಲ್ಲಮಾತೃಗಳಿಗೂ ಬಬ್ಬನೇ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು. ಬಂದೇಪಿಣ್ಣವು, ಬಂದೇ ಅರ್ಘ್ಯಪಾತ್ರೆಯೂ ಇರಬೇಕು. ಬೇರೆಬೇರೆ ಸಾಪತ್ನಮಾತೃಗಳಿಗೆ ಏಕೋದ್ದಿಷ್ಟವು ಕೂಡದೆಂಬುದೊಂದು ಪಕ್ಷವು. ಎಲ್ಲಾ ಸಪತ್ನಮಾತೃಗಳಿಗೂ ಬೇರೆಬೇರೆ ಏಕೋದ್ದಿಷ್ಟವೆಂಬುದೊಂದು ಪಕ್ಷವು. ಮಹಾಲಯದಲ್ಲಿ ಪಾರ್ವಣಾರ್ಥವಾಗಿ ಅಗ್ನಿಕರಣವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಏಕೋದ್ದಿಷ್ಟಗಣಾರ್ಥವಾಗಿ ಅಗ್ನಿಕರಣವು ವಿಕಲ್ಪವಾದದ್ದು (ಮಾಡಿದರೂ, ಅಥವಾ ಬಿಟ್ಟರೂ ಬಾಧಕವಿಲ್ಲ) ಮಾಡುವ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಏಕೋದ್ದಿಷ್ಟಗಣಾರ್ಥವಾದ ಅಗ್ನಿಕರಣ

ಕ್ಕೆ ಬೇರೆ ಪಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಅನ್ನವನ್ನು ತಾದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಮಹಾಲಯದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಾಪಾರ್ವಣಿಗಳಿಗೂ, ಏಕೋದ್ದಿಷ್ಟ್ಯಗಳಿಗೂ ಬಾದೇ ಬಹಿಷ್ಕು (ದರ್ಭಾಸನ) ದರ್ಶನಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಪಾರ್ವಣಿಕ್ಕೂ ಬೇರೆಬೇರೆ ಬಹಿಷ್ಕುಗಳಿರಬೇಕು. ಉಳಿದ ಶ್ರಾದ್ಧಪ್ರಯೋಗವನ್ನೂ, ಅನೇಕ ಮಾತೃಗಳಿದ್ದರೆ ಅಂಜನಾಭ್ಯಂಜನಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಬೇಕಾದ ಮಂತ್ರಗಳ ಊಹೆ (ತಿಥಿಕೊಂಡುಹೇಳುವಿಕೆ) ಯನ್ನೂ, ಶ್ರಾದ್ಧಸಾಗರದಿಂದಲೂ, ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಶಾಖೋಕ್ತಪ್ರಯೋಗದ ಗ್ರಂಥಗಳಿಂದಲೂ ತಿಳಿಯತಕ್ಕದ್ದು. ಸಕೃಸ್ತುಹಾಲಯದಲ್ಲಿ ಶ್ರಾದ್ಧಾಂಗವಾದ ತಿಲತರ್ಪಣವನ್ನು, ಎಲ್ಲ ಪಿತೃಗಳನ್ನೂ ಉದ್ದೇಶಿಸಿ, ಎರಡನೇ ದಿನದಲ್ಲಿಯೇ, ಪ್ರಾತಃ ಸಂಧ್ಯಾವಂದನೆಯನ್ನೂ ಮಾಡುವವಕ್ಕಿಂತ ಮುಂಚೆಯೇ, ಪ್ರಾತಃಸಂಧ್ಯಾವಂದನಾನಂತರದಲ್ಲಾಗಲಿ, ಬ್ರಹ್ಮಯಜ್ಞಾಂಗವಾದ ತರ್ಪಣಕ್ಕಿಂತ ಭಿನ್ನವಾಗಿ (ಆದರೊಡನೆ ಸೇರಿಸದೆ) ಮಾಡಬೇಕು. ಪ್ರತಿಸತ್ತು ಮೊದಲಾದ, ಮತ್ತು ಪಂಚಮಿ ಮೊದಲಾದ ಪಕ್ಷಗಳಲ್ಲಿ, ವಿಪ್ರವಿಶರ್ಜನೆಯಾದ ಕೂಡಲೆ ಶ್ರಾದ್ಧದಲ್ಲಿ ಪೂಜಿತರಾದ ಪಿತೃಗಳನ್ನುದ್ದೇಶಿಸಿ ತರ್ಪಣಮಾಡಬೇಕು, ಪತ್ನಿಯು ರಜಸ್ವಲೆಯಾಗಿರುವಾಗ, ಬೇರೆ ಕಾಲಗಳೂ ಇರುವವರಿಂದ ಸಕೃಸ್ತುಹಾಲಯವನ್ನು ಮಾಡಕೂಡದು. ಅನಾವಾಸ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ರಜೋದೋಷವುಂಟಾದರೆ, ಆಶ್ವಯುಜಶುದ್ಧ ಪಂಚಮಿವರಿಗಿರುವ ಗಣಿಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮಹಾಲಯವನ್ನು ಮಾಡಬಹುದು. ಪ್ರತಿಸತ್ತು ಮೊದಲಾದ ಇತರ ಪಕ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭದಿನದಲ್ಲಿ, ಅಡಿಗೆಗೆ ಪ್ರಾರಂಭಮಾಡುವುದಕ್ಕಿಂತ ಮುಂಚೆ ಪತ್ನಿಯು ರಜಸ್ವಲೆಯಾದರೆ ಮುಂದು ಮುಂದಿನ ಪಕ್ಷಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕು. ಅಡಿಗೆಗೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾದ ಮೇಲಾದರೆ ಆಕೆಯನ್ನು, ಬೇರೊಂದು ಮನೆಗೆ ಕಳುಹಿಸಿ ಮಹಾಲಯವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು (ಇಲ್ಲಿ ಸೂತಕಾದಿಗಳು ಪ್ರಾಪ್ತವಾದರೆ ಮಾಡಬೇಕಾದದ್ದನ್ನೂ, ಸಹೋದರ ಮೊದಲಾದವಳ ಮಹಾಲಯ ನಿರ್ಣಯವನ್ನೂ ಮೂರನೆಯ ಪರಿಚ್ಛೇದದ ಉತ್ತರಾರ್ಧದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ). ವಿಧನೆಯು ಮಾಡಬೇಕಾದ ಶ್ರಾದ್ಧದಲ್ಲಿಯೂ ಹೀಗೆಯೇ ಮಾಡಬೇಕು.

—ವಿಧವೆಯು ಮಹಾಲಯವನ್ನು ಮಾಡುವುದು.—

ವಿಧವೆಯು ಮಾಡುವ ಮಹಾಲಯವು-ಇಲ್ಲಿ ಪುತ್ರರಹಿತಳಾದ ವಿಧವೆಯು-ಮಮಭರ್ತ್ಯ, ಪಿತಾಮಹಪ್ರ ಪಿತಾಮಹನಾಂ, ಭರ್ತ್ಯಾ ನಾತ್ಯ ಪಿತಾಮಹಿಪ್ರ ಪಿತಾಮಹೀನಾಂ, ಮಮಪಿತೃ ಪಿತಾಮಹಪ್ರ ಪಿತಾಮಹಾನಾಂ, ಮಮವೂತಾಮಹಿಪ್ರ ಪಿತಾಮಹೀನಾಂ, ಮಮವೂತಾಮಹಿಪ್ರ ಪಿತಾಮಹೀನಾಂ, ಮಮವೂತಾಮಹಿಪ್ರ ಪಿತಾಮಹೀನಾಂ, ತೃಪ್ತೈರ್ಥಂ ಸಕೃನ್ಮಹಾಲಯಾಪರಪಕ್ಷಶ್ರಾದ್ಧಂ ಕರಿಷ್ಯೆ, ಎಂದು ಸಂಕಲ್ಪವನ್ನು ತಾನೇ ಮಾಡಬೇಕು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಮೂಲಕವಾಗಿ ಅಗ್ನಿಕರಣಾದಿಗಳೊಡನೆ ಎಲ್ಲಪ್ರಯೋಗವನ್ನೂ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಬಿಡದಂತೆ ಮಾಡಿಸಬೇಕು. ಆಬ್ರಾಹ್ಮಣನು, ಇಂಥಹೆಸರುಳ್ಳಯಜಮಾನಿಯು (ಶ್ರಾದ್ಧಕರ್ಮಿ) ಭರ್ತ್ಯ, ತಪ್ತಿತ್ಯ, ಪಿತಾಮಹ, ಮೊದಲಾದವರ ಉಚ್ಚಾರಣೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ ಪ್ರಯೋಗಮಾಡಬೇಕು. ಶಕ್ತಿಯಿಲ್ಲದವಳು ಸ್ವಭರ್ತ್ಯಾದಿತ್ರಯ, ಸ್ವಪಿತೃಾದಿತ್ರಯ, ಸ್ವಮಾತ್ರಾದಿತ್ರಯ, ಸ್ವಮಾತಾಮಹಾದಿತ್ರಯ (ಸಪತ್ನೀಕ) ವೆಂದು ನಾಲ್ಕು ಪಾರ್ವಣಗಳನ್ನು ದ್ವೇಶಿಸಿ ಮಹಾಲಯಮಾಡಬೇಕು. ಅತ್ಯಶಕ್ತಳಾದರೆ ಸ್ವಭರ್ತ್ಯಾದಿತ್ರಯ, ಸ್ವಪಿತೃಾದಿತ್ರಯವೆಂದು ಎರಡು ಪಾರ್ವಣವನ್ನೇ ಮಾಡಬೇಕು.

ಜೀವತ್ಪಿತೃಕನೊದಲಾದವರು ಸಂಕಲ್ಪವಿಧಿಯಿಂದ ಮಾಡುವಿಕೆ.

ಜೀವತ್ಪಿತೃಕಾದಿಗಳು ಮಾಡಬೇಕಾದ ಸಂಕಲ್ಪವಿಧಾನವು: —

“ವೃದ್ಧಾ ತೀರ್ಥೇ ಚ ಸಂನ್ಯಸ್ತೇ ತಾತೇ ಚ ಪತಿತೇ ಸತಿಯೇ ಭೈಷವಪಿತಾದ ದ್ಯಾತ್ತೇ ಭೈಷ್ಯೇ ದದ್ಯಾತ್ಸತ್ವಯಂ ಸುತಃ ||೧|| ಮುಣ್ಣನಂ ಪಿಣ್ಣದಾನಂ ಚ ಪ್ರೇತಕರ್ಮ ಚ ಸ್ವಶಕಃ | ನಜೀವತ್ಪಿತೃಕಃ ಕುರ್ವ್ಯಾ ದ್ಗುರ್ವಿಣೀವತಿರೇವ ಚ ||೨||” ವೃದ್ಧಿ ಶ್ರಾದ್ಧದಲ್ಲಿಯೂ, ತೀರ್ಥಶ್ರಾದ್ಧದಲ್ಲಿಯೂ, ತಂದೆಯು ಸಂನ್ಯಾಸಿಯಾಗಿ ಅಥವಾ ಪತಿತ (ಜಾತಿಭ್ರಷ್ಟ) ನಾಗಿರುವಾಗಲೂ ಕೂಡ, ತಂದೆಯು ಯಾರನ್ನೂ ದ್ವೇಶಿಸಿ ಪಿಣ್ಣದಾನಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನೋ ಅವರಿಗೆ ಮಗನು ತಾನೂ ಭೇಡಬೇಕು. ||೧|| ಮುಣ್ಣನ, ಪಿಣ್ಣದಾನ, ಪ್ರೇತಸಂಸ್ಕಾರ ಇವುಗಳನ್ನು ಜೀವತ್ಪಿತೃಕನೂ (ತಂದೆಯು ಬದುಕಿರುವವನು)

ಗರ್ಭಿಣೀಪತಿಯೂ ಮಾಡಕೂಡದು ||೩|| ಎಂಬ ವಚನಗಳಿರುವುದರಿಂದ ತಂದೆಯು ಸಂನ್ಯಾಸಿಯಾಗಿ, ಅಥವಾ ಜಾತಿ ಭ್ರಷ್ಟನಾಗಿರುವಾಗ ಮಗನು, ತಂದೆಯತಂದೆ ಮೊದಲಾದ ಎಲ್ಲಾ ಪಿತೃಗಳನ್ನೂ ಉದ್ದೇಶಿಸಿ, ಪಿಣ್ಣದಾನವಿಲ್ಲದೆ ಸಂಕಲ್ಪವಿಧಿಯಿಂದ ಮಹಾಲಯವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಪಿಣ್ಣದಾನ ಮೊದಲಾದ ವಿಷ್ತಾರಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಶಕ್ತಿಯಿಲ್ಲದವರೂ ಸಂಕಲ್ಪವಿಧಾನದಿಂದ ಮಹಾಲಯವನ್ನು ಮಾಡಬಹುದು. ಸಂಕಲ್ಪವಿಧಿಯಲ್ಲಿ ಅರ್ಘ್ಯದಾನ, ಸಮಂತ್ರಕವಾದ ಆವಾಹನೆ, ಅಗ್ನಿಕರಣ, ಪಿಣ್ಣಪ್ರದಾನ, ವಿಕಿರ, ಸ್ವಧಾವಾಚನೆ, ಇವುಗಳನ್ನು ಬಿಡಬೇಕು. ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಜನ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಸಿಕ್ಕದೆ ಹೋದರೆ ವಿಶ್ವೇದೇವಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಸಾಲಗ್ರಾಮಮೊದಲಾದ ದೇವತಾಮೂರ್ತಿಯನ್ನಿಟ್ಟು ಶ್ರಾದ್ಧವನ್ನು ಮಾಡಬಹುದು, ಬ್ರಾಹ್ಮಣರೊಬ್ಬರೂ ಸಿಕ್ಕದಿದ್ದರೆ ದರ್ಭವಟು (ಕೂರ್ಚಿಕಟ್ಟಿರುವುದು) ವಿಧಿಯಿಂದ ಶ್ರಾದ್ಧವು. ತಂದೆತಾಯಿಗಳು ಸತ್ತ ಸಂವತ್ಸರದಲ್ಲಿ ಮಹಾಲಯವು ವಿಕಲ್ಪವು. ಮಲಮಾಸದಲ್ಲಿ ಮಹಾಲಯವನ್ನು ಮಾಡಕೂಡದು.

— ಪ್ರತಿಸಾಂವತ್ಸರಿಕ ಶ್ರಾದ್ಧಾದಿಗಳು ಬಂದರೆ. —

ಪ್ರತ್ಯುಬ್ಧಕ ಶ್ರಾದ್ಧಾದಿಗಳು ಬಂದರೆ. — ಅಪರಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಸಾಂವತ್ಸರಿಕ ಶ್ರಾದ್ಧವೊದಗಿದರೆ, ಮೃತತಿಥಿಯಲ್ಲಿ ವಾರ್ಷಿಕಶ್ರಾದ್ಧವನ್ನು ಮಾಡಿ ಬೇರೆ ದಿನದಲ್ಲಿ ಸಕೃಸ್ತುಹಾಲಯವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಪ್ರತಿಸತ್ತು ಮೊದಲಾಗಿ ಅಪೂವಾಸ್ಥಾಂತವಾದ ಪಕ್ಷಗಳಲ್ಲಿ, ಮೃತದಿನದಲ್ಲಿ - ವಾರ್ಷಿಕವನ್ನು ಮಾಡಿ, ಬೇರೆ ಪಾಕವಾದ ಮಹಾಲಯವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಅಮಾವಾಸ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿವಾರ್ಷಿಕವೂ, ಸಕೃಸ್ತುಹಾಲಯವೂ ಪ್ರಾಪ್ತವಾದರೆ, ಮೊದಲು ವಾರ್ಷಿಕವನ್ನೂ, ಅನೇಕ ಮಹಾಲಯವನ್ನೂ, ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ದರ್ಶವನ್ನೂ, ಈ ಮೂರನ್ನೂ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಬೇರೆಬೇರೆ ಪಾಕಗಳಿಂದ ಮಾಡಬೇಕು. ಅಮಾವಾಸ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಮಹಾಲಯಸಂತ್ರವೇ ಬಂದಾಗ್ಯೂ, ಮೊದಲು ಮಹಾಲಯವನ್ನೂ, ತರುವಾಯ ದರ್ಶವನ್ನೂ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು. ಮೃತತಿಥಿಯಲ್ಲಿ ಸಕೃಸ್ತುಹಾಲಯವು ಬಂದಕಾಲದಲ್ಲಿ-ಆಯಾತಿಥಿಗಳನ್ನು ಗ್ರಹಿಸತಕ್ಕ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅಪರಾಷ್ಟವ್ಯಾಪ್ತಿಯೊಡನೆ ದರ್ಶದಂತೆಯೇ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ.

—ಭರಣೀಶ್ರಾದ್ಧವು—

ಭರಣೀಶ್ರಾದ್ಧವು:-ಈ ಅಪರಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಭರಣೀನಕ್ಷತ್ರದಲ್ಲಿ ಶ್ರಾದ್ಧ ಮಾಡಿದರೆ ಗಯಾಶ್ರಾದ್ಧಫಲವುಂಟು. ಭರಣೀಶ್ರಾದ್ಧವನ್ನು ಪಿಣ್ಣ ರಹಿತವಾಗಿ ಆರುದೇವತೆಗಳನ್ನುದ್ದೇಶಿಸಿ ಸಂಕಲ್ಪ ವಿಧಾನ ದಿಂದ ಮಾಡಬೇಕು. ವಿಶ್ವೇದೇವತೆಗಳು (ಧೂ)ಧುರಿತೋಚನರಾಗಲಿ, ಪುರೂರವಾರ್ಧ್ರವರಾಗಲಿ ಆಗಬಹುದು. ಗಯಾಶ್ರಾದ್ಧಫಲಪೇಕ್ಷೆಯುಳ್ಳವರು ಪ್ರತಿವರ್ಷದಲ್ಲಿಯೂ, ಕಾಮ್ಯನಾಗಿ ಭರಣೀಶ್ರಾದ್ಧವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಕೆಲವರು-ತಂದೆ ಮೊದಲಾದವರು ಸತ್ತಮೇಲೆ ನೊದಲನೆಯ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವೇ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಈ ಭರಣೀಶ್ರಾದ್ಧವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಎರಡನೆಯ ವರ್ಷದಿಂದ ಮಾಡುವುದೇ ಇಲ್ಲ. ಇದಕ್ಕೆ, ಏನು ಆಧಾರವಿದೆಯೋ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ. “ನದೈವನಾಪಿವಾಪಿತೃ ಗ್ರಯಾವತ್ಸ್ಯರೋನವತ್ಸರಃ” ಸತ್ತವನಿಗೆ ವರ್ಷವುಪೂರಿಯಾಗುವುದರೊಳಗೆ ದೈವಕರ್ಮಗಳನ್ನೂ ಪಿತೃಕರ್ಮಗಳನ್ನೂ ಮಾಡಕೂಡದು. ಎಂಬ ವಚನದಂತೆ, ದರ್ಶನಮೊದಲಾದ ಎಲ್ಲಾಶ್ರಾದ್ಧಕ್ಕೂ ಪ್ರಥಮಸಾವತ್ಸರದಲ್ಲಿ ನಿಷೇಧವನ್ನು ಹೇಳುವುದರಿಂದಲೂ, ಮೃತನಾದವನು ವರ್ಷಾಂತದಲ್ಲಿಯೇ ಪಿತೃತ್ವವನ್ನು ಪಡೆವುದರಿಂದಲೂ, ನೊದಲನೆಯವರ್ಷವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಎರಡನೆಯ ವರ್ಷದಿಂದ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು ಯುಕ್ತವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಸತ್ತವನು ತಂದೆಯಲ್ಲದೆ ಇತರನಾದರೂ ಅವನಿಗೆ ಭರಣೀಶ್ರಾದ್ಧವನ್ನು ನೊದಲನೆಯವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೂ ಆಧಾರವು ತೋರಿಬಂದಿಲ್ಲ. ಗಯಾಶ್ರಾದ್ಧಫಲಉಂಟಾಗುವುದೆಂಬಾಚಾರವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ಮಾಡುವುದಾದರೆ, ಸತ್ತವನೊಬ್ಬನ ಪಾರ್ವಣವನ್ನೊಂದನ್ನೇ ಕುರಿತು ಸದೈವವಾಗಿ ಮಾಡಬೇಕು. ಇಲ್ಲಿ ಸಪಿಣ್ಣವಾಗಿ ಮಾಡುವ ಆಚಾರವು ಹೇಗೆ ಜಂತೆಂಬ ವಿಷಯವನ್ನೂ, ಆಲೋಚಿಸಬೇಕಾದ್ದು ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ-ಅಪರಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಸಪ್ತಮಿ ಮೊದಲಾದ ಮೂರು ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ವ.ಘನಕ್ಷತ್ರದಲ್ಲಿ ವರ್ಷಶ್ರಾದ್ಧವನ್ನು ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಆಶ್ವಲಾಯನರು- ‘ಪೂರ್ವದಿನದ ಶ್ರಾದ್ಧವನ್ನು ಮಾಡುವೆನು, ಮ.ಘನಕ್ಷತ್ರದ ವರ್ಷಶ್ರಾದ್ಧವನ್ನು ಮಾಡುವೆನು, ಅನ್ವಪ್ಪುಷ್ಯಶ್ರಾದ್ಧವನ್ನು ಮಾಡುವೆನು, ಎಂದು ಕ್ರಮವಾಗಿ ಸಂಕಲ್ಪಮಾಡಿ, ಅಷ್ಟಕವಿಧಿಯಂತೆ

ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಮಾಡಬೇಕು. ಆಶ್ಯಲಾಯನರು ಅಷ್ಟ್ಯಕಾವಿಕೃತಿರೂಪವಾದ ಈ ಶ್ರಾದ್ಧವನ್ನು ಬಂದೇ ಅಷ್ಟ್ಯಕಾಶ್ರಾದ್ಧವನ್ನು ಮಾಡುವುದಾದರೂ ಮಾಡಬೇಕು. ಇತರಶಾಖೆಯವರು ಅಷ್ಟ್ಯಕಾರೂಪವಾಗಿಯೇ ಮಾಡಬೇಕು. ಇದು ಅಷ್ಟ್ಯಕೆಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದಾದರೆ 'ಅಷ್ಟ್ಯಕಾಶ್ರಾದ್ಧವನ್ನು ಮಾಡುವೆನು' ಎಂದು ಸುಕಲ್ಪಮಾಡಿ ಮಾಡಬೇಕು. ಬಂದೇ ಅಷ್ಟ್ಯಕೆಯನ್ನು ಮಾಡುವುದಾದರೆ ಮಾಡಕೂಡದು.

—ಅನ್ವಷ್ಟ್ಯಕ್ಯಾದಿಶ್ರಾದ್ಧವು.—

ಅನ್ವಷ್ಟ್ಯಕೈವೋದಲಾದ ಶ್ರಾದ್ಧಗಳು ಅಷ್ಟ್ಯಮಿಯಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟ್ಯಕಾಶ್ರಾದ್ಧವನ್ನು ಮಾಡದಿದ್ದರೂ ಕೂಡ, ಎಲ್ಲಾಶಾಖೆಯವರೂ ನವಮಿಯಲ್ಲಿ ಬಾಭತ್ತು ಮಂದಿ ದೇವತೆಗಳನ್ನುದ್ದೇಶಿಸಿ ಅನ್ವಷ್ಟ್ಯಕೈಶ್ರಾದ್ಧವನ್ನು, ಗೃಹ್ಯಾಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ವಿಧ್ಯುಕ್ತವಾಗಿ ಮಾಡಬೇಕು. ನವಮಿಯಲ್ಲಿ ಅನ್ವಷ್ಟ್ಯಕೈವನ್ನು ಮಾಡುವುದೇ ಮುಖ್ಯವಾದದ್ದು. ಗೃಹ್ಯಾಗ್ನಿಯಿಲ್ಲದವರಾದರೆ ಮೊದಲು ತಾಯಿಯು ಮೃತಳಾಗಿ ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ತಂದೆಯು ಸತ್ತುಹೋಗಿದ್ದಲ್ಲಿ ಅಂಥವನು ಪಾಣಿ ಹೋಪುದೋಡನೆ ಬಂಭತ್ತು ಜನ ಪಿತೃದೇವತೆಗಳಿಗಾಗಿ ಶ್ರಾದ್ಧವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಜೀವತ್ಪಿತೃಕ, ಮೃತಮಾತೃಕ, ಉಪಸಯನವಿಲ್ಲದವನು, ಈ ಮೂರುಮಂದಿಯೂ, ಮಾತೃವೋದಲಾದ ಮೂರು ಮಂದಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ಬಂದೇ ಪಾರ್ವಣದಿಂದ, ಪೂರೈ (ಪುರೂ) ರವಾದ್ರ್ಯವರೆಂಬ ವಿಶ್ವೇದೇವತೆಗಳೊಡನೆ ಸಮಾಡವಾಗಿ ಶ್ರಾದ್ಧವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ತನ್ನ ತಾಯಿಯು ಬದುಕಿರುವಾಗ ಸತ್ತುಹೋಗಿರುವ ಸಾಪತ್ನಮಾತೃವೇ ಮೊದಲಾದ ಮೂವರನ್ನುದ್ದೇಶಿಸಿ ಮಾಡಬೇಕು. ತನ್ನತಾಯಿಯೂ, ಸಾಪತ್ನಮಾತೃಪೂ (ಬಲತಾಯಿ) ಸತ್ತುಹೋಗಿದ್ದರೆ, ದ್ವಿವಚನಪ್ರಯೋಗದಿಂದಲೂ ಸಾಪತ್ನಮಾತೃಗಳನೇಕಮಂದಿಗಳಿದ್ದರೆ ಬಹುವಚನಪ್ರಯೋಗದಿಂದಲೂ ತನ್ನ ತಾಯಿಯೊಡನೆ ಬಬ್ಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನನ್ನು ಹೇಳಿ, ಬಂದೇ ಘ್ನಣವನ್ನೂ, ಬಂದೇ ಅರ್ಘ್ಯವನ್ನೂ, ಪಿಂಡವನ್ನೂ ಮಾಡಬೇಕು. ಪಿತಾಮಹಿಗಳಿಗೆ ಎರಡು ಪಿಂಡಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಪಾರ್ವಣವನ್ನು ಅವಶ್ಯಕವಾಗಿ ಮಾಡಬೇಕು. ಅನೇಕ ಮಂದಿತಾಯಿಗಳಿದ್ದರೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು, ಪಿಂಡಗಳು, ಇವುಗಳಲ್ಲಿ

ಭೇದವನ್ನು ಕೆಲವರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ತನ್ನ ತಾಯಿಯೂ, ಸಾವತ್ಸವಾ ತೃಪೂ ಬದುಕಿದ್ದರೆ ಗೃಹ್ಯಾಗ್ನಿ ರಹಿತನಾದ ಮೃತಪಿತೃಕನೂ ಸಹ ಅನ್ಯ ಪೃಥ್ಯದಲ್ಲಿ ಮಾತೃಯಜ್ಞವು ಮುಖ್ಯವಾದದ್ದರಿಂದ, ಮಾಡಬೇಕು. ಅದರಿಂದಲೇ ಕೆಲವರು-ಇಲ್ಲಿ ಮಾತೃಪಾರ್ವಣಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಥಮ್ಯ (ಮೊದಲು ಮಾಡಬೇಕಾದದ್ದೆಂದು) ವನ್ನು ಹೇಳುವರೆಂದು ತೋರುವುದು. ಮೊದಲು ತಂದೆ ಸತ್ತು, ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ತಾಯಿ ಸತ್ತಾಗ್ಯೂ ಗೃಹ್ಯಾಗ್ನಿಗಳಿಗೆ, ಇದು ನಿತ್ಯವಾದ್ದರಿಂದ, ಈ ನವಮಿಯಲ್ಲಿ ಅನ್ಯಪೃಥ್ಯವು ಆವಶ್ಯಕವಾದದ್ದು. ಗೃಹ್ಯಾಗ್ನಿಗಳಲ್ಲದ ಇತರರಿಗೆ ತಂದೆಯ ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ತಾಯಿ ಸತ್ತಿದ್ದರೆ ಆವಶ್ಯಕವಿಲ್ಲ. ಮೊದಲೇ ಸತ್ತತಾಯಿಯ ಶ್ರಾದ್ಧವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಈ ನವಮಿಯಲ್ಲಿ 'ಮೃತೇಭರ್ತುರಿಲುಪ್ಯತೇ' ಎಂಬ ವಚನಾನುಸಾರವಾಗಿ ತಂದೆ ಬದುಕಿರುವವರೆಗೂ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದು, ಕೆಲವರು ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ.

—ಅವಿಧವಾನವಮಿ—

ಅವಿಧವಾನವಮಿ-ತನ್ನ ಗಂಡನು ಬದುಕಿರುವಾಗ, ಅಥವಾ ಸಹಗಮನದಿಂದ ಸತ್ತುಹೋದ, ಮತಾ ಮಹಿ, ಭಗಿನಿ (ಅತ್ತಿಗೆ) ಮಗಳು, ತಾಯ ಸಹೋದರಿ, ತಂದೆಯ ಸಹೋದರಿ ಮೊದಲಾದ, ತಮ್ಮ ತಂದೆ ತಾಯಿಗಳ ಮಠದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ ಮಕ್ಕಳಿಲ್ಲದಿರುವ, ಎಲ್ಲಾ ಸುವಾಸಿನಿಯರಿಗೂ, ಈ ನವಮಿಯಲ್ಲಿ ಶ್ರಾದ್ಧ ಮಾಡಬೇಕು. ಗಂಡನಿರುವಾಗಲೇ ಸತ್ತವರಿಗೆ ಅನರ ಗಂಡನು ಸತ್ತಮೇಲೆ ಈ ಶ್ರಾದ್ಧವನ್ನು ಮಾಡಕೂಡದು. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಇದಕ್ಕೆ ಅವಿಧವಾನಮಿ ಎಂಬ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯುಂಟಾಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಹೆಂಡತಿಗೂ ಈ ನವಮಿ ಶ್ರಾದ್ಧವನ್ನು ಮಾಡಕೂಡದು. ಈ ಅವಿಧವಾನವಮಿಗೂ ಮಹಾಲಯದಂತೆ ವೃಷ್ಟಿಕ ಸಂಕ್ರಮಣದವರೆಗೂ ಗೌಣಕಾಲವುಂಟು, ಹೀಗೆಯೆ 'ದಾಹಿತ್ರ (ಮಗಳಮಗ) ನಿಗೆ ಪ್ರತಿಸತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಶ್ರಾದ್ಧ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೂ ಕಾಲವುಂಟೆಂದು ಕಾಲತತ್ಯವಿವೇಚನೆ, ಎಂಬ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ಈ ಅವಿಧವಾನವಮಿಯೂ, ಸುವಾಸಿನಿಯ ರಪ್ರತಿ ಸಾಂವತ್ಸರಿಕೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ "ಭರ್ತುರಗ್ರೇಮೃತಾನಾರೀಸಹ ದಾಹೇನವಾಮೃತಾ | ತಸ್ಯಾಃ ಸ್ಥಾನೇನಿಮುಂಜೀತವಿಪ್ರೈಃ ಸಹಸುವಾಸಿ

ನೀಂ || ೧ || ” ಗಂಡನಿರುವಾಗಲೇ ಸತ್ತ ಅಥವಾ ಸಹಗಮನದಿಂದ ಸತ್ತವಳ ಶ್ರಾದ್ಧದಲ್ಲಿ ನಿಮಂತ್ರಣಕ್ಕೆ ಕರೆವ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರೂಡನೆ ಸುವಾಸಿನಿಯನ್ನೂ ಸಹ ನಿಮಂತ್ರಣಕ್ಕೆ ಹೇಳಬೇಕು, ಎಂಬ ಮಾರ್ಕಂಡೇಯ ವಚನವೇ ಮೊದಲಾದ ಆಧಾರಗಳಿಂದ, ಸುವಾಸಿನಿಗೆ ಭೋಜನಮಾಡಿಸಬೇಕು. ಈ ನವಮಿಯಲ್ಲಿ ಜೀವತ್ಪಿತೃಕನಾದವನೂ, ಗರ್ಭಿಣೀಪತಿಯಾದವನೂ ಕೂಡ ಪಿಂಡಪ್ರದಾನವನ್ನು ಮಾಡಲೇಬೇಕು. ನವಮಿಶ್ರಾದ್ಧವನ್ನು ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಯತ್ನವಿಲ್ಲದೆ ಹೋದರೆ ‘ಅನ್ವಷ್ಟ್ಯಕೃಶ್ರಾದ್ಧವನ್ನು ಮಾಡದ ದೋಷಸರಿಹಾರಕ್ಕಾಗಿ, ನಾನು ‘ ಏಭಿರ್ದ್ಯುಭಿಸ್ಸುಮನಾಃ ’ ಎಂಬ ಮಂತ್ರವನ್ನು ನೂರು ಸಾರಿ ಜಪಮಾಡುತ್ತೇನೆ, ಎಂದು ಸಂಕಲ್ಪಮಾಡಿ, ಆ ಜಪ ಮಾಡಬೇಕು. ಸಾಮವೇದಿಗಳು-ಅನ್ವಷ್ಟ್ಯಕೃದಲ್ಲಿ ಪಿತೃಪಾರ್ವಣವನ್ನು ಮಾತ್ರವೇ ಮಾಡಬೇಕು. ಮಾತೃ, ಮಾತಾಮಹ ಪಾರ್ವಣಗಳನ್ನು ಮಾಡಕೂಡದು, ಎಂದು ಸಿಂಧುಕಾರನ ಆಶಯವು. ಇಲ್ಲಿ-ದ್ವಾದಶಿಯಲ್ಲಿ ಸಂನ್ಯಾಸಿಗಳಿಗೆ ಮಹಾಲಯವನ್ನು ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು. ಅದನ್ನು ಅಪರಾಹ್ಣವ್ಯಾಪ್ತಿಯುಳ್ಳ ತೃತೀಯೆಯಲ್ಲಿ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿದೆ. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಮೈಷ್ಣವರು, ಅಪರಾಹ್ಣವ್ಯಾಪ್ತಿಯುಳ್ಳ ದ್ವಾದಶಿಯಲ್ಲಿ ಏಕಾದಶೀ ವ್ರತವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾದರೆ ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲವಿರುವ ಎರಡನೆಯ ದ್ವಾದಶಿಯಲ್ಲಾಗಲಿ, ಸಂಪೂರ್ಣವಾದ ತ್ರಯೋದಶಿಯಲ್ಲಾಗಲಿ ಏಕಾದಶೀ ಪಾರಣೆಯದಿನದಲ್ಲಿಯೇ ಸಂನ್ಯಾಸಿ ನಿಮಿತ್ತವಾದ ಶ್ರಾದ್ಧವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಮೈಷ್ಣವರು, ಸಂನ್ಯಾಸಿ ಮಹಾಲಯವನ್ನು ದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ಮಾಡಬೇಕಾಗಿ ತೋರುತ್ತದೆ. ತ್ರಯೋದಶಿಯು, ಮಘಾನಕ್ಷತ್ರದೊಡನೆ ಸೇರಿದುದ್ದಾಗ್ಯೂ, ಇಲ್ಲವಾದರೂ ನಿತ್ಯವಾಗಿ ಶ್ರಾದ್ಧಮಾಡಬೇಕು. ಮಘಾನಕ್ಷತ್ರವೊಂದನ್ನೇ ಉದ್ದೇಶಿಸಿಯೂ ಈ ಶ್ರಾದ್ಧವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು.

—ಮಘಾತ್ರತೋದಶೀ ಶ್ರಾದ್ಧವು.—

ಮಘಾತ್ರಯೇ ರೇದಶೀ ಶ್ರಾದ್ಧವು-ಈ ಶ್ರಾದ್ಧವಿಧಿಯಲ್ಲಿ ಬಹು ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಪಕ್ಷಾಂತರಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಪುತ್ರವಂತ ಅಥವಾ ಅಪುತ್ರನಾದ ಗೃಹಸ್ಥನು, ಸಪತ್ನೀಕ ಪಿತೃಪಾರ್ವಣ, ಮಾತಾಮಹಸಾ

ರ್ವಣಗಳೊಡನೆ, ಚಿಕ್ಕವು, ದೊಡ್ಡವು, (ಪಿತೃವ್ಯ) ಸಹೋದರ, ಸೋದರನಾವ, ತಾದೇತಾಯಿಗಳ ಅಕ್ಕತಂಗಿಯರು, ಅತ್ತಿಗೆ, ಮಾನ, ಮೊದಲಾದ ಪಾರ್ವಣ ಸಹಿತವಾಗಿ, ಪಿಣ್ಣರಹಿತವಾದ, ಸಂಕಲ್ಪ ಶ್ರಾದ್ಧವಿಧಿಯಿಂದ ಶ್ರಾದ್ಧಮಾಡಬೇಕು. ಅಥವಾ ಮಹಾಲಯದಂತೆ, ಪಿತೃಮೊದಲಾದ ಪಾರ್ವಣದ್ವಯವನ್ನೂ, ಪಿತೃವ್ಯಾದಿಯಾದ ಏಕೋದ್ದಿ ಪ್ಪಗಳವನ್ನೂ, ಉದ್ದೇಶಿಸಿ ಸಂಕಲ್ಪ ಶ್ರಾದ್ಧವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಇಲ್ಲವೇ ದರ್ಶದಂತೆ ಉರುಜನ ಪಿತೃವೇವತಗಳನ್ನುದ್ದೇಶಿಸಿ, ಅಪಿಣ್ಣವಾಗಿ ಶ್ರಾದ್ಧಮಾಡಬೇಕು. ಅಲ್ಲದಿದ್ದರೆ, ಪುತ್ರವಂತನಾದ ನಿಷ್ಕಾಮಿಯು ಶ್ರಾದ್ಧವಿಧಿಯಾಗಿ ಶ್ರಾದ್ಧವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕಾದಿಲ್ಲ. ಅದರೆ ಪಿತೃಮೊದಲಾದ ಪಾರ್ವಣದ್ವಯವನ್ನಾಗಲಿ, ಪಿತೃವ್ಯಮೊದಲಾದವರೊಡನಾಗಲಿ ಉದ್ದೇಶಿಸಿ, ಇವರ ತೃಪ್ತಾರ್ಥವಾಗಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಭೋಜನವನ್ನು ಮಾಡಿಸುವೆನೆಂದು ಸಂಕಲ್ಪಮಾಡಿ, ಪಿತೃರೂಪಿಯಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗೆ ಗೌರವವನ್ನು ಸಮರ್ಪಿಸುವೆನು, ಎಂಬುದೇ ಮೊದಲಾಗಿ ಪಂಚೋಪಚಾರಗಳನ್ನು ಅರ್ಪಿಸಿ 'ಬ್ರಹ್ಮಾರ್ಪಣಂ' ಎಂಬುದೇ ಮೊದಲಾದ ಮಂತ್ರಗಳನ್ನು ಹೇಳಿ, ಈ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಭೋಜನದಿಂದ ಪಿತೃರೂಪಿಯಾದ ಈಶ್ವರನು ಪ್ರೀತನಾಗಲಿ ಎಂದು ಅನ್ನವನ್ನು ಧಾರೆಯೆರೆದು, ಪಾಯಸಮೊದಲಾದ ಮಧುರಾನ್ನಗಳಿಂದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಭೋಜನಮಾಡಿಸಿ, ದಕ್ಷಿಣಾದಿಗಳಿಂದ ಸಂತೋಷಪಡಿಸಿ ತಾನೂ ಊಟಮಾಡಬೇಕು, ಎಂಬ ವಿಧಿಯನ್ನಾದರೂ ಆಚರಿಸಬಹುದು. ಪುತ್ರರಹಿತನೂ, ಸಕಾಮನಾಗಿ ಶ್ರಾದ್ಧಮಾಡುವವನೂ ಸಹ, ಪಿಣ್ಣಪ್ರದಾನವಿಲ್ಲದ ವಿಧಿಯಿಂದ ಶ್ರಾದ್ಧಮಾಡುವುದರಿಂದ ದೋಷವಿಲ್ಲ. ("ಆಸಂತಾನಸ್ತು ಯಸ್ತಸ್ಯಶ್ರಾದ್ಧೇ ಪ್ರೋಕ್ತಾ ತ್ರಯೋದಶೀ | ಸಂತಾನಯುಕ್ತೋ ಯಃ ಕುರ್ವ್ಯಾತ್ತಸ್ಯ ವಂಶಕ್ಷಯೋ ಭವೇತ್ ||") ಸಂತಾನರಹಿತನಾದವನು ತ್ರಯೋದಶೀಶ್ರಾದ್ಧವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಪುತ್ರವಂತನು ತ್ರಯೋದಶೀಶ್ರಾದ್ಧವನ್ನು ಮಾಡಿದರೆ ವಂಶಕ್ಷಯವಾಗುವುದು|| ಎಂದು ಹೇಳುವಾದ್ರಿಯಲ್ಲಿ ನಾಗರಖಂಡನಚನವಿರುವುದೆಂದು ನಿರ್ಣಯಿಸಿಂಧುಕಾರನು ಹೇಳಿರುವನು) ಪುತ್ರವಂತರಲ್ಲದವರು ಪಿಣ್ಣಪ್ರದಾನವನ್ನೂ ಮಾಡಬಹುದೆಂದು ಕೆಲವೆಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ್ದರಲ್ಲಿ ಯಾವುದಾದ

ರೊಂದು ಪಕ್ಷವನ್ನಾಶ್ರಯಿಸಿ ಮುಘಾತ್ರಯೋಗಶೀ ಶ್ರಾದ್ಧವನ್ನು ಮಾಡಲೇಬೇಕು. ಮಾಡದಿದ್ದರೆ ದೋಷವುಂಟೆಂದು ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ ಇದು ನಿತ್ಯ ಶ್ರಾದ್ಧವಾಗಿರುವುದು. ಸೂರ್ಯನು ಹಸ್ತ ನಕ್ಷತ್ರದಲ್ಲಿರುವಾಗ ತ್ರಯೋದಶಿಯು ಮುಘಾ ನಕ್ಷತ್ರದಲ್ಲಿ ಬಂದರೆ ಗಜಚ್ಛಾಯಾ, ಎಂಬ ಹೆಸರು ಉಂಟಾಗುವುದು. ಈದಿನದಲ್ಲಿ ಶ್ರಾದ್ಧ ಮಾಡಿದರೆ ಬಹಳ ಫಲ.

ಇಲ್ಲಿ ಮಹಾಲಯವೂ ಯುಗಾದಿಯೂ ಎರಡೂ ಪ್ರಾಸ್ತವಾದರೆ, ಮುಘಾ ತ್ರಯೋದಶಿ, ಮಹಾಲಯ, ಯುಗಾದಿ, ಈ ಶ್ರಾದ್ಧಗಳನ್ನು ತಂತ್ರದಿಂದ ಮಾಡುತ್ತೇನೆಂದು ಸಂಕಲ್ಪಮಾಡಿ ಮೂರನ್ನೂ ತಂತ್ರದಿಂದ ಮಾಡಬೇಕು. ದರ್ಶದಿಂದ ನಿತ್ಯ ಶ್ರಾದ್ಧದಂತೆಯೇ ಮತ್ತೊಂದು ಶ್ರಾದ್ಧದ ಪ್ರಸಂಗ ಸಿದ್ಧಿಯುಂಟಾಗಲಾರದು. (ಮತ್ತೊಂದು ಶ್ರಾದ್ಧವು ಕೃತವಾಗುವುದಿಲ್ಲ) ಅಂಗಗಳಿಗೆ ಐಕ್ಯವೂ, ಪ್ರಧಾನವು ಮಾತ್ರ ಭಿನ್ನವೂ ಆಗುವುದೇ ತಂತ್ರವೆನ್ನುವುದು. ಆದ್ದರಿಂದ ವಿಶ್ವೇ ದೇವತೆಗಳು, ಪಾಕ (ಅಡಿಗೆ) ಮೊದಲಾದ ಅಂಗಗಳಿಗೆ ಐಕ್ಯವೂ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣ, ಅರ್ಘ್ಯ, ಪಿಣ್ಡು ಮೊದಲಾದ ಪ್ರಧಾನಗಳಿಗೆ ಭೇದವೂ (ಬೇರೆಬೇರೆ) ಇರಬೇಕು. ಪ್ರಸಂಗ ಸಿದ್ಧಿಯುಂಟಾಗುವ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಧಾನಗಳಿಗೂ ಭೇದವಾಗಬೇಕಾದದ್ದಿಲ್ಲವೆಂದು ತೋರುವುದು. ತ್ರಯೋದಶೀ ಶ್ರಾದ್ಧವು ಅಪರಪಕ್ಷದಲ್ಲಾಗುವುದರಿಂದ ಧಾರಿಣೀಚನಿರಂಬ ವಿಶ್ವೇ ದೇವತೆಗಳಿರಬೇಕೆಂದು ಶ್ರಾದ್ಧ ಸಾಗರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ವಿಭಕ್ತರಾಗದಿರುವ ಸಹೋದರರೂ ಕೂಡ ಮುಘಾ ತ್ರಯೋದಶೀ ಶ್ರಾದ್ಧವನ್ನು ಬೇರೆಬೇರೆಯಾಗಿ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಸಿಂಧು, ಕೌಸ್ತುಭಾದಿ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ವಿಭಕ್ತರಾದವರಾದರೂ ಕೂಡ ಬಟ್ಟಿಗೆ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಶ್ರಾದ್ಧ ಸಾಗರದಲ್ಲಿದೆ.

— ಚತುರ್ದಶಿಯಲ್ಲಿ ಶಸ್ತ್ರಾದಿಗಳಿಂದ ಹತರಾದವರಿಗೆ ಶ್ರಾದ್ಧವು. —

ಚತುರ್ದಶಿಯಲ್ಲಿ ಶಸ್ತ್ರಾದಿಗಳಿಂದ ಹತರಾದವರ ಶ್ರಾದ್ಧವು:- ಈ ಚತುರ್ದಶಿಯಲ್ಲಿ, ಪಿತೃಮೊದಲಾದ ಮೂವ್ವರಲ್ಲಿ ಯಾರಾದರೂ ಆಯುಧ, ವಿಷ, ಅಗ್ನಿ, ಜಲ ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಂದಾಗಲಿ, (ಮರವನ್ನು ಹತ್ತಿ ಬೀಳುವುದು, ಸಿಡಿಲು ಬಡುವುದು) ಶೃಜ್ಞಿ (ಕೊಂಬುಳ್ಳ ಎತ್ತು, ಮೊದಲಾದವು)

ದದ್ದು, ವ್ಯಾಘ್ರ (ಹುಲಿ) ಸಂವತ್ಸರದ ಮೊದಲಾದ ಕಾರಣಗಳಿಂದಾಗಲಿ, ದುರ್ಮಾರಣವನ್ನು ಹೊಂದಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆ, ಅಂಥವನಿಗೆ ಏಕೋದ್ದಿಷ್ಟ ವಿಧಾನದಿಂದ ಶ್ರಾದ್ಧವೂಡಬೇಕು. ಪಿತೃದಿಗಳಲ್ಲಾರಾದರೂ ಇಬ್ಬರು ದುರ್ಮರಣದಿಂದ ಮೃತರಾಗಿದ್ದರೆ ಎರಡು ಏಕೋದ್ದಿಷ್ಟಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಮೂರು ಜನವೂ ಶಸ್ತ್ರಾದಿಗಳಿಂದ ಹತರಾಗಿದ್ದರೆ ಪಾರ್ವಣ ವಿಧಾನದಿಂದಲೇ ಮಾಡಬೇಕು. ಕೆಲವರು-ಮೂರು ಏಕೋದ್ದಿಷ್ಟಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಸಹಗಮನದಲ್ಲಿ ಆಗ್ನಿಯಿಂದ ಸತ್ತವರಿಗೂ, ಪ್ರಯಾಗಾದಿ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ನೀರಿನಿಂದ ಸತ್ತವರಿಗೂ ಈ ಶ್ರಾದ್ಧವನ್ನು ಮಾಡಕೂಡದು, ಯುದ್ಧ ಅಥವಾ ಪ್ರಾಯೋಪವೇಶದಿಂದ ಸತ್ತವರು ಯುಕ್ತವಾಗಿ ಸತ್ತವರಾದಾಗ್ಯೂ, ಅವುಗಳನ್ನು ದುರ್ಮರಣದಂತೆಯೇ ಈ ಶ್ರಾದ್ಧವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಶಸ್ತ್ರಾದಿಗಳಿಂದ ಮೃತರಾದ ಚಿಕ್ಕಪ್ಪ, ದೊಡ್ಡಪ್ಪ, ಅಣ್ಣ, ತಮ್ಮ, ಇವರ ಮಕ್ಕಳಿಗೂ ಸಹ ಏಕೋದ್ದಿಷ್ಟವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. (ಶಸ್ತ್ರ ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಂದ ಮೃತರಾದ ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೂ ಸಹ ಏಕೋದ್ದಿಷ್ಟವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು). ಪಾರ್ವಣವನ್ನು ಮಾಡಕೂಡದೆಂದು ಶ್ರೀ ದತ್ತೋಪಾಧ್ಯಾಯನು ಹೇಳಿರುವನೆಂದು ನಿರ್ಣಯ ಸಿದ್ಧವಿನಲ್ಲಿದೆ) ಈ ಶ್ರಾದ್ಧವನ್ನು ಧರ್ಮೋಚನರೆಂಬ ವಿಶ್ವೇದೇವತೆಗಳೊಡನೆ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು, ಇಲ್ಲಿ-ಸಂಬಂಧ, ಗೋತ್ರ, ಹೆಸರು, ಇವುಗಳನ್ನು ಚ್ಚರಿಸಿ, ಇಂಥ ಕಾರಣದಿಂದ ಸತ್ತವನಿಗೆ ಚತುರ್ದಶೀ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ, ಸದೈವವಾಗಿ, ಸಹಿಷ್ಣುವಾಗಿ, ಏಕೋದ್ದಿಷ್ಟ ವಿಧಾನದಿಂದ ಶ್ರಾದ್ಧವೂಡುತ್ತೇನೆಂದು ಸೂಕ್ತವೂಡಿ. ಪ್ರತಿ ಬಂದು ಏಕೋದ್ದಿಷ್ಟವನ್ನೂ ಬಂದು ಅರ್ಘ್ಯ, ಬಂದು ಪವಿತ್ರ, ಬಂದು ಪಿಣ್ಣದಿಂದ ಮಾಡಬೇಕು. ತಂದೆ ಮೊದಲಾದವರು ಮತ್ತು ಭ್ರಾತೃ ಮೊದಲಾದವರು ದುರ್ಮರಣದಿಂದ ಸತ್ತಿದ್ದರೆ, ಬೇರೆಬೇರೆ ಅಡಿಗೆಗಳಿಂದ ಮಹಾಲಯದಂತೆ ಸಮಾನತಂತ್ರದಿಂದಾಗಲಿ, ಏಕೋದ್ದಿಷ್ಟ ದ್ವಯಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಹೀಗೆ ಚತುರ್ದಶಿಮಲ್ಲಿ ಏಕೋದ್ದಿಷ್ಟವನ್ನು ಮಾಡಿ, ಪಿತೃ ಮೊದಲಾದ ಸರ್ವ ಪಿತೃಗಳನ್ನುದ್ದೇಶಿಸಿ ಬೇರೊಂದು ತಿಥಿಯಲ್ಲಿ ಅವಶ್ಯಕವಾಗಿ ಮಹಾಲಯವನ್ನೂ ಮಾಡಬೇಕು. ಈ ಚತುರ್ದಶಿಯಲ್ಲಿ ಶಸ್ತ್ರಾದಿಗಳಿಂದ

ಮೃತರಾದ ಮಾತಾಪಿತೃಗಳ ಮೃತದಿನವಾಗುವ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಚತುರ್ದಶೀ ನಿಮಿತ್ತವಾದ ಏಕೋದ್ದಿಷ್ಟ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಿ, ಪುನಃ ಆಗಲೇ ಮೃತರಾದವರೇ ಮೊದಲೊಂದು ಮೂರು ಜನಗಳನ್ನು ಉದ್ದೇಶಿಸಿ ಸಾಂವತ್ಸರಿಕ ಶ್ರಾದ್ಧವನ್ನು ಪಾರ್ವಣ ವಿಧಿಯಿಂದ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಶ್ರಾದ್ಧಸಾಗರದಲ್ಲಿದೆ. ಸಾಂವತ್ಸರಿಕ ಶ್ರಾದ್ಧದಿಂದಲೇ ಚತುರ್ದಶೀ ನಿಮಿತ್ತವಾದ ಶ್ರಾದ್ಧವು ಕೃತವಾಗುವುದು. ಬೇರೆಯಾಗಿ ಮಾಡಬೇಕಾದಿಲ್ಲವೆಂದು ಕೌಸ್ತುಭಾದಿ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ಬೇರೆ ದಿನದಲ್ಲಿ ಸಕೃನ್ಮಹಾಲಯವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಇಲ್ಲಿ ಚತುರ್ದಶೀ ಶ್ರಾದ್ಧಕ್ಕೆ ಕಾರಣಾಂತರದಿಂದ ವಿಘ್ನವುಂಟಾದರೆ ಈ ಪಕ್ಷದಿಂದಾಗಲಿ, ಮೊದಲ ಪಕ್ಷದಂತಾಗಲಿ ಬೇರೊಂದು ದಿನದಲ್ಲಿ ಪಾರ್ವಣ ವಿಧಿಯಿಂದಲೇ ಮಾಡಬೇಕು. ಏಕೋದ್ದಿಷ್ಟ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಕೂಡದು. ಈ ಏಕೋದ್ದಿಷ್ಟ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಪರಾಹ್ಣವ್ಯಾಪ್ತಿಯುಳ್ಳ ಚತುರ್ದಶಿಯನ್ನೇ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು, ಇತರ ಏಕೋದ್ದಿಷ್ಟ್ಯ ಶ್ರಾದ್ಧಗಳಂತೆ ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯುಳ್ಳದ್ದನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಕೂಡದೆಂದು ಕೌಸ್ತುಭಮತವು. ಸೂರ್ಯನು ಹಸ್ತ ನಕ್ಷತ್ರದಲ್ಲಿರುವಾಗ ಅವಾವಾಸ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಹಸ್ತ ನಕ್ಷತ್ರವು ಬಂದರೆ, ಗಜಚ್ಛಾಯವೆಂಬ ಸಂಜ್ಞೆಯುಂಟು. ಆದಿನದಲ್ಲಿ ಶ್ರಾದ್ಧ, ದಾನ, ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಇಂತು ಅಪಾವಾಸ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಗಜಚ್ಛಾಯೆಯು.

—ದಾಹಿತ್ರ ಶ್ರಾದ್ಧವು.—

ದಾಹಿತ್ರ ಶ್ರಾದ್ಧವು:—ದಾಹಿತ್ರನು (ಮಗಳ ಮಗನು) ಅನುಪನೀತನಾಗಿದ್ದಾಗ್ಯೂ, ತನ್ನ ಸೋದರಮಾವನು ಬದುಕಿದ್ದರೂ ಕೂಡ, ಆಶ್ವಯುಜ ಶುದ್ಧ ಪ್ರತಿಪತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಸಪತ್ನೀಕನಾದ ಮಾತಾಮಹನ (ತಾಯಿಯತಂದೆ) ಪಾರ್ವಣವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಮಾತಾಮಹಿಯು (ತಾಯಿಯತಾಯಿ) ಬದುಕಿದ್ದರೆ ಮಾತಾಮಹ ಪಾರ್ವಣ ವೊಂದನ್ನೇ ಮಾಡಬೇಕು. ಈ ಶ್ರಾದ್ಧವನ್ನು ಜೀವತ್ಪಿತೃಕನೇ ಮಾಡಬೇಕು. ಸವಿಣ್ಣ ಕವಾಗಿಯಾದರೂ ಆವಿಣ್ಣ ಕವಾಗಿಯಾದರೂ ಮಾಡಬಹುದು. ಇಲ್ಲಿ ಪುರೂರವಾದ್ಯವ ಸಂಜ್ಞಾಕ ವಿಶ್ವೇ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಹೇಳಬೇಕು.

ಧೂರಿಲೋಚನರೆಂದು ಕೆಲವರು. ಈ ಪ್ರತಿಪತ್ತು ಅಸಂಖ್ಯ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯುಳ್ಳದ್ದಾಗಿರಬೇಕೆಂದು ಬಹು ಜನರ ಮತವು. ಸಂಗನ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯುಳ್ಳದ್ದಾಗಿರಬೇಕೆಂದು ಕೆಲವರು. ಈ ಶ್ರಾದ್ಧಕ್ಕೂ ವೃಶ್ಚಿಕ ಸಂಕ್ರಮಣದವರೆಗೂ ಗೌಣಕಾಲವುಂಟೆಂದು ಕಾಲತತ್ತ್ವ ವಿವೇಚನೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ಇಂತು ಮಹಾಲಯ ನಿರ್ಣಯೋದ್ದೇಶವು.

— (೮) ಕಪಿಲಾ ಪಷ್ಠಿ ನಿರ್ಣಯವು. —

(೮) ಕಪಿಲಾಪಷ್ಠಿ ನಿರ್ಣಯವು: -ಭಾದ್ರಪದ ಕೃಷ್ಣ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಮಂಗಳವಾರ, ವೃತ್ತೀಪಾತ ಯೋಗ, ರೋಹಿಣೀನಕ್ಷತ್ರಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಪಷ್ಠಿಗೆ ಕಪಿಲಾಪಷ್ಠಿ ಎಂಬಹೆಸರು. ಇದರಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯನು ಹಸ್ತ ನಕ್ಷತ್ರದಲ್ಲಿದ್ದರೆ ಫಲಾದಿಕ್ಯವುಂಟು. ಸೂರ್ಯ ನಿಮಿತ್ತವಾದ ಯೋಗವಾದ್ದರಿಂದ ಈ ಯೋಗವು ಹಗಲಿನಲ್ಲಾದರೆ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕಲ್ಲದೆ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ನಿಸಿಕೂಡದು ಎಂದು ತೋರುವುದು. 'ಅಸ್ಯಾಂ ಹುತುಚ ದತ್ತಂ ಚ ಸರ್ವಂ ಕೋಟಿ ಗುಣಂ ಭವೇತ್' ಈ ಯೋಗದಲ್ಲಿ ಹವನಮಾಡಿದ ದಾನಮಾಡಿದ, ಎಲ್ಲವೂ ಕೋಟಿ ಭಾಗ ಫಲವನ್ನುಂಟು ಮಾಡುವುದು ಎಂದು ಹೇಳುವುದು. ಇಲ್ಲಿ ಶ್ರಾದ್ಧಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ವಚನಗಳು ದೊರೆಯುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ಈಯೋಗವು ದುರ್ಲಭವಾದ್ದರಿಂದ ಶ್ರಾದ್ಧ ವಿಧಿಯಿಂದ ದರ್ಶದಹಾಗೆ ಪಡ್ವೈವತ್ಯು ಶ್ರಾದ್ಧವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಇಲ್ಲಿ ಮಾಡಬೇಕಾದ ವ್ರತದ ವಿಧಿಯನ್ನು ಸಂಕ್ಷೇಪವಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ.

—ವ್ರತವಿಧಿಯು.—

ವ್ರತವಿಧಿಯು-ಸೂರ್ಯೋದ್ದೇಶದಿಂದ ಉಪವಾಸಮಾಡಿ, ದೇವದಾರು. ಲಾಮಂಚ, ಕುಂಕುಮ, ಏಲಕ್ಕಿ, ಮಣಿಶಿಲೆ, ತಾವರೆಯ ಕಡ್ಡಿ, ಅಕ್ಕಿ, ಇವುಗಳನ್ನು ಜೇನು ತುಪ್ಪ, ಗವ್ಯ, (ಹಸುವಿನ ತುಪ್ಪ) ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಅರೆದು, ಹಾಲಿನಲ್ಲಿ ಕದಡಿ, ಆಕಲ್ಮವನ್ನು ಮೈಗೆಸವರಿಕೊಂಡು ಸ್ನಾನಮಾಡಬೇಕು. ಅದಕ್ಕೆ ಸುಂತ್ರವು-“ಆಪಸ್ತ್ಯಮಸಿ ದೇವೇಶ ಜ್ಯೋತಿಷಾಂ ಪತಿರೇವಚಾಪಾಪಂ ನಾಶಯ ಮೇ ದೇವ ನಾಬ್ಧುನಃ ಕಾಯಕರ್ಮ

ಜಂ||೧||” ಎಲೈ ಉದಕವೇ! ನೀನು ದೇವೋತ್ತಮನಾಗಿಯೂ (ಶ್ರು-ಆ ಪೋವೈ ಸರ್ವಾ ದೇವತಾಃ) ತೇಜೋಮಯನಾಗಿಯೂ ಇದ್ದೀಯೆ, ವಾಕ್ಯ, ಮನಸ್ಸು, ಕಾಯ, ವೆಂಬ ಕರಣ ತ್ರಯಗಳಿಂದ ಮಾಡಿದನನ್ನಪಾ ಪ ಕರ್ಮಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ನಾಶಮಾಡು || ೨ || ಅನಂತರದಲ್ಲಿ- ಪಂಚಗವ್ಯದಲ್ಲಿ ಸ್ನಾನಮಾಡಿ ಪಂಚಪಲ್ಲವಗಳಿಂದ ಮಾರ್ಜನೆ (ಪೋಷಣೆ) ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಆ ಮೇಲೆ ವೃತ್ತಿಕಾ ಸ್ನಾನವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ತರ್ಪಣ ಮೊದಲಾದ ನಿತ್ಯಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡು, ವರಣ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ, ಸರ್ವತೋ ಭದ್ರ ಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ಕಲಶವನ್ನಿಟ್ಟು, ಅದರಲ್ಲಿ ಅಕ್ಕಿ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ತುಂಬಿ, ಅದರಲ್ಲಿ ಎಂಟುದಳದ ಪದ್ಮವನ್ನು ಬರೆದು, ಅದರ ದಳಗಳಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವವನ್ನು ಮೊದಲು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಕ್ರಮವಾಗಿ ಸೂರ್ಯ, ತಪನ, ಸ್ವರ್ಣರೇತ, ರವಿ, ಆದಿತ್ಯ, ದಿವಾಕರ, ಪ್ರಭಾಕರ, ಮಿತ್ರ, ಇವರನ್ನು ಆವಾಹನಮಾಡಿ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಸುಂರ್ಣರಥದಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯನನ್ನೂ, ಅವನ ಮುಂಭಾಗದಲ್ಲಿ ಅರುಣನನ್ನೂ ಆವಾಹನಮಾಡಿ, ಕಣಿಗಿಲು, ಎಕ್ಕ, ಈ ಹೂಗಳಿಂದಲೂ, ಧೂಪದೀಪಗಳಿಂದಲೂ ಪೂಜಿಸಬೇಕು. ದಿಕ್ಪಾಲರೇ ಮೊದಲಾದ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಶ್ರೂಜಿಸಿ, ಸೂರ್ಯನಿಗೆ ಹನ್ನೆರಡು ಅರ್ಘ್ಯಗಳನ್ನು ಕೊಡಬೇಕು. ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಪೂಜಾ ವಿಧಿಯೂ, ದ್ವಾದಶಾರ್ಘ್ಯ ಮಂತ್ರವೂ ಕಾಸ್ತು ಭದ್ರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ಸೂರ್ಯನದುರಿಗೆ ಪ್ರಭಾಕರ ಸಮಸ್ತು ಭ್ಯಾ ಸಂಸಾರಾನ್ಮಾಂ ಸಮುದ್ಧರಾ ಭುಕ್ತಿಮುಕ್ತಿ ಪ್ರದೋಯಸ್ಮಾ ತ್ತಸ್ಮಾ ಚ್ಛಾಂತಿಂ ಪ್ರಯಚ್ಛಮೇ ||೧|| ನಮೋನಮಸ್ತೇ ವರದ ಋಕ್ಸಾಮ ಯಜುಷಾಂ ಪತೇ| ನಮೋಸ್ತು ವಿಶ್ವರೂಪಾಯ ವಿಶ್ವಧಾತ್ರೇ ನಮೋಸ್ತುತೇ||೧|| ಎಲೈ ಸೂರ್ಯನೇ! ನಿನಗೆ ವಂದಿಸುವೆನು. ಸಂಸಾರ ಬಂಧದಿಂದ ನನ್ನನ್ನು ಬಿಡಿಸಿ ಉದ್ಧಾರಮಾಡು. ನೀನು ಭುಕ್ತಿಮುಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಕೊಡುವ ಸಮರ್ಥನಾದ್ದರಿಂದ ನನ್ನ ಪರಿತಾಪಗಳನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಿ ಶಾಂತಿಯನ್ನಂಟು ಮಾಡು ||೧|| ಋಗ್ಗೌಷ್ಠ್ಯಾ ಮವೇದಗಳಿಗೆ ಅಧಿಪತಿಯಾಗಿಯೂ, ಜಗದ್ರಕ್ಷಕನಾಗಿಯೂ, ಜಗದ್ರೂಪನಾಗಿಯೂ, ವರಪ್ರದನಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಸೂರ್ಯನೇ! ನಿನಗೆ ನಮಸ್ಕಾರವು ||೨|| ಎಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ, ಉದುತ್ಯಂ, ಮೊದಲಾದ ಸೂರ್ಯಸೂಕ್ತಗಳ

ಳನ್ನು ಜುಪಿಸಿ, ರಾತ್ರಿ ಜಾಗರಣೆಮಾಡಿ, ಬೆಳಗಾದಮೇಲೆ 'ಆಕೃಷ್ಣೋ ನ' ಎಂಬ ಮಂತ್ರದಿಂದ ಅರ್ಕಸಮಿತ್ತು, ಚರು, ಆಜ್ಯುತೀಲ, ಇವುಗಳನ್ನು ಪ್ರತ್ಯೇಕಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ೧೦೮ ಸಾರಿ ಹೋಮಮಾಡಿ, ಗಂಟೆ ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಂದ ಲಂಕೃತವಾದ ಕಪಿಲವರ್ಣದ ಗೋವನ್ನು ಸಮಂತ್ರಕವಾಗಿ ಪೂಜಿಸಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗೆ ದಾನಮಾಡಬೇಕು, ಗೋ ಪೂಜಾ ಮಂತ್ರವು ಕೌಸ್ತುಭದಲ್ಲಿದೆ. 'ನಮಸ್ತೇ ಕಪಿಲೇದೇವಿ ಸರ್ವಪಾಪ ಪ್ರಣಾಶಿನಿ ಸಂ ಸಾರಾರ್ಣವ ಮಗ್ನಂ ಮಾಂ ಗೋಮಾತ ಸ್ಮಾತು ಮಹರ್ಷಿ || ೧ ||' ಸಮ ಸ್ತಪಾಪಗಳನ್ನು ಪರಿಹರಿಸುವ ಎಲಾ ಕಪಿಲಿಯೇ! ಗೋಮಾತೃವೇ! ಸಂ ಸಾರಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿರುವ ನನ್ನನ್ನು ಕಾಪಾಡು ||೧|| ಎಂಬುದೇ ದಾನಕ್ಕೆ ಮಂತ್ರವು. 'ವಸ್ತ್ರಯುಗ್ಮದಿಂದ ಹೊದಿಸಿರುವ, 'ಗಂಟೆಯಿಂದ ಲಂಕೃತವಾದ' ಮೊದಲಾದ ವಿಶೇಷಣಗಳನ್ನು ಹೇಳಿ, ಈ ಹಸುವನ್ನು ನಿನಗೆ ನಾನು ದಾನ ಮಾಡಿದ್ದೇನೆ ಎಂದು ಹೇಳಿ, ದಾನ ಕೊಟ್ಟು, ಸುವ ರ್ಣದಕ್ಷಿಣೆಯನ್ನು ಕೊಡಬೇಕು. ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗೆ ರ ಥವನ್ನೂ, ಸೂರ್ಯ ಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನೂ ದಾನಮಾಡಬೇಕು. 'ದಿವ್ಯಮೂ ರ್ತಿರ್ಜಗತ್ಪ್ರಾಣ್ಯ ದ್ವಾರ್ವದಶಾತ್ಮಾ ದಿವಾಕರಃ | ಕಪಿಲಾಸಹಿತೋ ದೇ ವೋ ಮುಚು ಮುಕ್ತಿಂ ಪ್ರಯಚ್ಛತು ||೧|| ಯಥಾತ್ವಂ ಕಪಿಲೇಪುಷ್ಯಾ ಸರ್ವಲೋಕಸ್ಯ ಪಾವನೀ | ಪ್ರದತ್ತಾ ಸಹಸೂರ್ಯೇಣ ಮನುಮುಕ್ತಿ ಪ್ರದಾಭವ ||೨|| ದಿವ್ಯವಾದ ದೇಹವುಳ್ಳವನಾಗಿಯೂ, ಲೋಕಕ್ಕೆ ನೇತ್ರ ಸ್ಯರೂಪನಾಗಿಯೂ, ಮಿತ್ರಾದಿ ದ್ವಾರ್ವದಶರೂಪನಾಗಿಯೂ, ಕಪಿಲಾಸ ಹಿತನಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಸೂರ್ಯನು ನನಗೆ ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ಕೊಡಲಿ ||೧|| ಎಲಾ ಸಕಲಲೋಕ ಪಾವನಳಾಗಿಯೂ, ಪುಷ್ಯಾತ್ಮಳಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಕಪಿಲಿಯೇ! ಸೂರ್ಯಕೊಡನೆ ನಿನ್ನನ್ನು ನಾನು ದಾನಮಾಡಿರುವೆನಾದ್ದ ರಿಂದ ನನಗೆ ಮುಕ್ತಿಯನ್ನು ಕೊಡುವವಳಾಗು ||೨|| ಎಂಬುವುದೇ ದಾ ನಮಂತ್ರವು. ಅನಂತರ ಕಪಿಲಾ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಮೊದಲಾದ ವಿಸ್ತಾರವನ್ನು ಕೌಸ್ತುಭದಿಂದ ತಿಳಿಯತಕ್ಕದ್ದು. ಹಾಗಲ್ಲದಿದ್ದರೆ-ಉಪೋಷಣ, ಜಾಗ ರಣ, ಹೋಮವಾದಿ ವಿಧಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಪಷ್ಠಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಸ್ನಾನ, ರಥಾ ದಿಪೂಜಾ, ಕಪಿಲಾದಿ ದಾನಗಳನ್ನು ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು, ಇಂತು ಸಂಕ್ಷೇ

ಪದಿಂದ ಕಪಿಲಾಪ್ನಿ ಪ್ರತವಿಧಿಯು. ಭಾದ್ರಪದ ಮಾಸ ಕೃತ್ಯನಿರ್ಣಯೋದ್ದೇಶವು.

—(F) ಆಶ್ವಿನ ಮಾಸವು —

(F) ಆಶ್ವಯುಜಮಾಸವು-ತುಲಾಮೇಷ ಸಂಕ್ರಾಂತಿಗಳು ವಿಷುವಸಂಜ್ಞೆಯುಳ್ಳವು. ವಿಷುವ ಸಂಕ್ರಮಣದ ಹಿಂದಣ, ಮತ್ತು ಮ.ಂದಣ ಹದಿನೈದುಗಳಿಗೆಗಳು ಪುಣ್ಯಕಾಲವು. ವಿಶೇಷವನ್ನು ಮೊದಲೇ ಹೇಳಿದೆ. ಆಶ್ವಿನ ಶುಕ್ಲ ಪ್ರತಿಪತ್ತಿನಲ್ಲಿ ದೇವೀ ನವರಾತ್ರಿಯು ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುವುದು, ನವರಾತ್ರವೆಂದರೆ ಆಶ್ವಯುಜ ಶುದ್ಧ ಪ್ರತಿಪತ್ತನ್ನು ಮೊದಲು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ನವವಿಾವರಿಗೆ ಮಾಡಬೇಕಾದ ಕರ್ಮವೆಂದರ್ಥವು. ಇದರಲ್ಲಿ ಪೂಜೆಯೇ ಮುಖ್ಯವಾದ ಕರ್ಮವು. ಉಪವಾಸವೂ, ಸ್ತೋತ್ರಜಪವೂ ಅಂಗಭೂತವಾಗಿವೆ ಅದರೆ-ತಮ್ಮತಮ್ಮ ಕುಲಸಂಪ್ರದಾಯಾನುಸಾರವಾಗಿ ಉಪವಾಸ, ಏಕಭಕ್ತ, ನಕ್ತ, ಅಯಾಚಿತ, ಮೊದಲಾದ ಯಾವುದಾದರೊಂದು ವ್ರತವನ್ನು, ಸಪ್ತಶತಿ, ಲಕ್ಷ್ಮೀಹೃದಯ ಮೊದಲಾದ ಸ್ತೋತ್ರ ಪಾರಾಯಣವನ್ನೂ ಮಾಡುತ್ತಾ ಪ್ರತಿಪತ್ತು ಮೊದಲೊಂದು ನವವಿ. ವ್ರತವಾಗಿ ಪ್ರತಿಸಿತ್ಯವೂ ದೇವತಾಪೂಜೆಯನ್ನು ಮಾಡುವುದೇ ನವರಾತ್ರ ಶಬ್ದಾರ್ಥವು ಪೂಜೆಯನ್ನೇ ಪ್ರಧಾನವನ್ನಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಕೆಲವು ಮನೆಗಳಲ್ಲಿ, ಜಪ, ಉಪವಾಸಾದಿ ನಿಯಮಗಳನ್ನಾಚರಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಯಾವ ಕುಲದಲ್ಲಿಯೂ ನವರಾತ್ರ ಪ್ರಯುಕ್ತವಾದ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಮಾಡದೆ ಬಿಡುವುದಿಲ್ಲವು, ಯಾರು ನವರಾತ್ರವನ್ನೇ ಮಾಡುವ ಸಂಪ್ರದಾಯ ವಿಲ್ಲವರೋ, ಅಂಥವರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವೇ ಪೂಜೆಯು ಲೋಪವಾದರೂ ಆಗ ಬಹುದಾಗಿದೆ.

—ನವರಾತ್ರಾರಂಭವು.—

ನವರಾತ್ರಾರಂಭವು- ಈ ನವರಾತ್ರವನ್ನು ಸೂರ್ಯೋದಯಾನಂತರದಲ್ಲಿ ಮೂರು ಮುಹೂರ್ತಕಾಲದ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯುಳ್ಳ ಪ್ರತಿಪತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಬೇಕು. ಅದಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಎರಡು ಮುಹೂರ್ತ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯುಳ್ಳದ್ದು

ನ್ನಾದರೂ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಒಂದು ಮುಹೂರ್ತ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯುಳ್ಳದ್ದನ್ನೂ ಗ್ರಹಿಸಬಹುದೆಂದು ಕೆಲವರು. ಅಮಾವಾಸ್ಯಾ ಯುಕ್ತವಾದ ಪ್ರತಿಪತ್ತನ್ನು ಸರ್ವಧಾ ಗ್ರಹಿಸಕೂಡದೆಂಬುದು ಬಹು ಗ್ರಾಹ್ಯ ಸಮ್ಮತವಾದ ಸಂಗತಿ. ಮುಹೂರ್ತಕ್ಕಿಂತ ಕಡಿಮೆಯಾದ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಇದ್ದರೂ ಸೂರೈದಯ ಕಾಲ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ನಹ ಅಮಾವಾಸ್ಯಾಯುಕ್ತವಾದದ್ದನ್ನೂ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಯಾವಪ್ರಥಮದಿನದಲ್ಲಿ ೬೦ ಭಳಗೆಗಳವರಿಗೆ ಪ್ರತಿಪತ್ತು ಇದ್ದು ಎರಡನೆಯದಿನದಲ್ಲಿ ಎರಡುಮುಹೂರ್ತ ಮೊದಲಾದ ಕಾಲಪ್ರಮಾಣದಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವುದೋ ಆಗ ಪೂರ್ಣತಿಥಿಯಾದ ಪೂರ್ವದಿನದ ಪ್ರತಿಪತ್ತನ್ನೇ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. (ಮುಹೂರ್ತಕಾಲಕ್ಕಿಂತ ಕಡಿಮೆಯಾದ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯುಳ್ಳದ್ದೆಂಬುದೇ ಮೊದಲಾದದ್ದು ಬಂದು ಪಕ್ಷವು. ಪೂರ್ವದಿನದಲ್ಲಿ ೬೦ ಗಳಿಗೆ ಇರುವುದೇ ಮೊದಲಾದದ್ದು ಎರಡನೆಯ ಪಕ್ಷವು) ದ್ವಿತೀಯೆಯ ವೇಧೆಯು ನಿಷೇಧವಾದದ್ದೆಂಬುದೂ ಕೂಡ ಈ ಎರಡು ಪಕ್ಷಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಸೇರಿದ್ದು, ಪೂರ್ವದಿನದಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ಮುಹೂರ್ತ ಅಥವಾ ಐದು ಮುಹೂರ್ತವು ಕಳೆದಮೇಲೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿ ಎರಡನೆಯ ದಿನದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಮುಹೂರ್ತವೇ ಮೊದಲಾದ ಪ್ರಮಾಣದಿಂದ ಇರುವ ಪ್ರತಿಪತ್ತು ಬಂದರೆ ಎರಡನೆಯ ಪ್ರತಿಪತ್ತು ಕ್ಷಯತಿಥಿಯಾದ್ದರಿಂದ ನಿಷಿದ್ಧವಾದಕಾರಣ ಅಮಾವಾಸ್ಯಾ ಯುಕ್ತವಾದದ್ದಾದರೂ ಮೊದಲನೆಯದನ್ನೇ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕೆಂದು ಪುರುಷಾರ್ಥ ಚಿಂತಾಮಣಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ಆಗ-ಸೂರೈದಯನಾದ ಮೇಲೆ ಹತ್ತುಗಳಿಗೆಗಳೊಳಗೆ, ಅಥವಾ ಮಧ್ಯಾಹ್ನದಲ್ಲಿ ಅಭಿಜಿನ್ಮುಹೂರ್ತದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭಮಾಡಬೇಕು. ಅಪರಾಹ್ನದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಕೂಡದು. ಅಂತು ಪ್ರತಿಪತ್ತಿನ ಮೊದಲ ೧೬ ಗಳಿಗೆಗಳ ನಿಷೇಧವನ್ನೂ, ಚಿತ್ರಾನಕ್ಷತ್ರ ವೈಧ್ಯತಿಯೋಗ ನಿಷೇಧವನ್ನೂ, ಉಕ್ತವಾದ ಕಾಲವನ್ನು ನಿರೀಕ್ಷಿಸ ಬೇಕಾದ್ದರಿಂದ ಅನುಕೂಲವಾದರೆ, ಅನುಸರಿಸಬಹುದು. ನಿಷೇಧವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ಪೂರ್ವಾಹ್ನದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಕೂಡದು. ಪ್ರತಿಪತ್ತಿಥಿಯನ್ನೂ ಅತಿಕ್ರಮಿಸ ಕೂಡದು. ಈ ಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾದಿ ಚತುರ್ವರ್ಣದವರಿಗೂ ಮೈಚ್ಛಾದಿಗಳಿಗೂ ಅಧಿಕಾರವುಂಟು.

—ಪೂಜಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರವು—

ಪೂಜಾದಿಗಳಿಗೆ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು-ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು-ಜಪ, ಹೋಮ, ಅನ್ನಬಲಿ, ನೈವೇದ್ಯಗಳಿಂದ ಸಾತ್ವಿಕ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು. 'ನೈವೇದ್ಯೈಶ್ಚ ನಿರಾಮಿಷೈಃ | ಮಧ್ಯಂದತ್ಯಾ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಸ್ತು ಬ್ರಾಹ್ಮಣ್ಯಾ ದೇವಹೀಯತೇ || ' ಮಂಸವಲ್ಲದ ನಿವೇದನವನ್ನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಮಾಡಬೇಕು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಮಧ್ಯವನ್ನು ನಿವೇದನ ಮಾಡಿದರೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ್ಯವೇ ಹೋಗಿ ಜಾತಿಭ್ರಷ್ಟನಾಗುವನು. 'ಮಧ್ಯ ಮಪೇಯಮದೇಯಂ' ಮಧ್ಯವನ್ನು ಪಾನಮಾಡಕೂಡದು, ದಾನಮಾಡಲೂ ಕೂಡದು, ಎಂಬುದೇ ಮೊದಲಾದ ನಿಷೇಧಗಳಿಂದ ಮಂಸ ವಾದ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಪಯೋಗಿಸಿ ಮಾಡಬಹುದಾದ ತಾಮಸ ಪೂಜೆಗಳಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗೆ ಅಧಿಕಾರವಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಪವಾದ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತದಿಂದ ದೋಷವು ಪರಿಹರವಾಗದೆ ಹೋದರೆ ಪಾತಿತ್ಯ (ದುರ್ಗತಿ) ವುಂಟಾಗುವುದೆಂದು ಭಾವಿಸಿ, ಮಧ್ಯಪಾನಕ್ಕೆ ಮರಣಾಂತವಾದ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತವನ್ನೂ, ಮಧ್ಯವನ್ನು ಮುಟ್ಟಿದರೆ ಆ ಅಂಗವನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿ ಹಾಕಬೇಕೆಂಬುದನ್ನೂ ಹೇಳಿದೆ. ಹೀಗೆಯೇ ಪೂರ್ವಿಕರೂ, ನವೀನರೂ ಎಲ್ಲಾ ಶಾಸ್ತ್ರ ನಿಬಂಧಕಾರರೂ ನಿರ್ಬಂಧದಿಂದ ಬರೆದಿರುತ್ತಾರೆ. ಹೊಸಬನಾದ ಭಾಸ್ಕರರಾಯನೇ ಮೊದಲಾದವರೂ ಸಹ ಸಸ್ತುತೀ ಟೀಕಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿಯೇ ಪರಿಷ್ಕಾರಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಸಭೆಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನೇ ಪ್ರಶಂಸೆಮಾಡುತ್ತಾರೆ ಅಚರಣೆಯನ್ನು ಮಾತ್ರ ಅನ್ಯಥಾ ಮಾಡುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ. ನ.ವೇನೋ ದುರದೃಷ್ಟದಿಂದ ಜಾತಿ ಭ್ರಷ್ಟರಾದೆವು. ಇತರರಾದರೂ ಹೀಗಾಗಬಾರದೆಂಬ ಭೂತದಯೆಯಿಂದಲೋ, ಅಥವಾ ತಮಗುಂಟಾದ ಪಾತಿತ್ಯವನ್ನು ಮುಚ್ಚಿ ಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೋ, ಇಲ್ಲವೇ ಇತರರಾದ ಕಲಿಯುಗದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಈ ಅಧಿಕಾರವಿಲ್ಲವೆಂಬ ಭಾವನೆಯಿಂದಲೋ ಯಾವಕಾರಣದಿಂದ ಹೀಗೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆಯೋ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ. ಕ್ಷತ್ರಿಯ, ವೈಶ್ಯರು ಮಂಸಾದಿಗಳಿಂದಲೂ, ಜಪಹೋಮಾದಿಗಳಿಂದಲೂ ರಾಜಸ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಮಾಡಬಹುದು. ಅದು ಕಾವ್ಯವಲ್ಲದೆ ನಿತ್ಯವಲ್ಲ. ನಿಷ್ಕಾಮಿಗಳಾದ ಕ್ಷತ್ರಿಯಾದಿಗಳು ಸಾತ್ವಿಕ ಪೂಜೆಯನ್ನು

ಮಾಡುವುದರಿಂದ, ಮೋಕ್ಷ ಮೊದಲಾದ ಫಲ ಪಾಪಿ ಯಾಗುವುದು. ಶೂದ್ರಾದಿಗಳಿಗೂ ಹೀಗೆಯೇ. ಶೂದ್ರರು-ವಂತ್ರಪೂ, ಜಪಪೂ, ಇಲ್ಲದೆ ಮಾಂಸಾದಿ ದ್ರವ್ಯಗಳೊಡನೆ ತಾಮಸಪೂಜೆಯನ್ನೂ ಮಾಡಬಹುದು. ಸಪ್ತಶತಮೊದಲಾದ ಜಪ, ಹೋಮ, ಇವುಗಳಿಂದ ಶೂದ್ರನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಮೂಲಕವಾಗಿ ಸಾತ್ವಿಕ ಪೂಜೆಯನ್ನೂ ಮಾಡಬಹುದು. ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೂ, ಶೂದ್ರಾದಿಗಳಿಗೂ, ಪಾರಾಣ ಮಂತ್ರಗಳನ್ನೂ ಕೂಡ ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ಹೇಳುವ ಅಧಿಕಾರವಿಲ್ಲ. ಅದರಿಂದಲೇ 'ಶೂದ್ರಸ್ಸುಖಮವಾಪ್ನುಯಾತ್' ಎಂಬ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಭಾಷ್ಯವನ್ನು ಬರೆಯುವುದರಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀ ಶೂದ್ರರಿಗೆ ಶ್ರವಣಮಾತ್ರದಿಂದಲೇ ಫಲವಲ್ಲದೆ ಪಠನೆಯಿಂದಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಿದೆ, ಆದಕಾರಣ ಸ್ತ್ರೀಶೂದ್ರರು ಗೀತಾ, ವಿಷ್ಣು ಸಹಸ್ರನಾಮಗಳನ್ನು ಪಠನಮಾಡಿದರೆ ದೋಷವುಂಟಾಗುವುದೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಪುರಾಣಮಂತ್ರಗಳಿಂದ ಪೂಜೆಮಾಡುವ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀ ಶೂದ್ರರಿಗೆ ಅಧಿಕಾರವುಂಟೆಂದು ಕೆಲವೆಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ಜಪಹೋಮಾದಿಗಳಿಗೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಮೂಲಕವೇ ಅಧಿಕಾರವು. ಮ್ಲೇಚ್ಛಾದಿಗಳಿಗಂತು ಜಪಹೋಮಾದಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಸವಂತ್ರಕ ಪೂಜೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಮುಖದಿಂದಲೂ ಅಧಿಕಾರವಿಲ್ಲ. ಅಂದರೆ-ಅವರು ದೇವಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ಮಾಡುವ ಆ ಆವುಪಚಾರಗಳನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಮಾಡುವೇ ಭಾವನೆಯೂ ಬಿಡತಕ್ಕದ್ದು.

— ಅನುಕಲ್ಪಗಳು —

ನವರಾತ್ರದ ಅನುಕಲ್ಪಗಳು-ತೃತೀಯೆ ಮೊದಲೊಂದು ನವಮಿವರಿಗೆ ಏಳು ದಿನಗಳಾಗಲಿ, ಪಂಚಮಿಯಿಂದ ಐದು ದಿನಗಳಾಗಲಿ, ಸಪ್ತಮಿಯಿಂದ ಮೂರು ರಾತ್ರಗಳಿಗಲಿ, ಅಷ್ಟಮ್ಯಾದಿ ದ್ವಿರಾತ್ರವಾಗಲಿ ಒಂದೇ ದಿನದಲ್ಲಿ ಮಾಡುವ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟಮಿ ಅಥವಾ ನವಮಿಯಲ್ಲಾಗಲಿ, ಮಾಡಬಹುದು. ಈ ಪಕ್ಷಗಳಲ್ಲಿ, ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಕಾಲಪದ್ಧತಿಯಂತೆಯೇ ಅಥವಾ ತೊಂದರೆಯಿಂದ ಹೆಚ್ಚು ದಿನಗಳು ನಡೆಸುವುದಕ್ಕಾಗದು ದರಿಂದಲೇ ಯಾವುದಾದರೊಂದು ಪಕ್ಷವನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಬಹುದು.

ಆಗ-ತೃತೀಯೆ, ಪಂಚಮಿಗಳ ನಿರ್ಣಯವು ಪ್ರತಿಪತ್ತು ಮೊದಲಾದವುಗಳಂತೆಯೇ. ಸಪ್ತಮ್ಯಾದಿಗಳ ನಿರ್ಣಯವನ್ನು ಮುಂದೆಹೇಳುವೆವು. ನವರಾತ್ರ ಮೊದಲಾದ ಪಕ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಕ್ಷಯವೃದ್ಧಿಗಳಿಂದಲ್ಲದೆ, ದಿನಗಳು ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆಯಾಗುವುದಾಗಿದ್ದರೆ ಪೂಜಾದಿಗಳಿಗೆ ಆವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. (ತಿಥಿವೃದ್ಧಿ ಯಾಗುವ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಬಂದೇತಿಥಿಯು ಎರಡು ದಿನಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇರುವುದರಿಂದ ಆಯಾತಿಥಿ ಪ್ರಯುಕ್ತವಾದ ಪೂಜೆ ಮೊದಲಾದದ್ದು, ಎರಡು ದಿನಗಳಲ್ಲಿಯೂ ನಡೆಯಬೇಕಾಗುವುದು. ಕ್ಷಯತಿಥಿಯಾದರೆ ಎರಡು ತಿಥಿಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆಯಬೇಕಾದ ಪೂಜೆಮೊದಲಾದವು ಬಂದೇ ದಿನದಲ್ಲಿ ಎರಡುಸಾರಿ ಯಾಗಬೇಕಾಗುವುದು ಇದೇ ಪೂಜಾದಿಗಳಿಗೆ ಆವೃತ್ತಿ ಯಾದರ್ಥವು) ಕೆಲವರು-ಕ್ಷಯತಿಥಿಯಾಗುವ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಎಂಟೇ ಪೂಜೆಗಳನ್ನೂ, ಚಂಡೀಸ್ತೋತ್ರ ಪಾರಾಯಣವನ್ನೂ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಈ ದೇವೀಪೂಜಾರೂಪವಾದ ನವರಾತ್ರಕರ್ಮವು, ಮಾಡದಿದ್ದರೆ ಪ್ರತ್ಯವಾಯವನ್ನೂ, ಮಾಡಿದರೆ ಸತ್ಪಲವನ್ನೂ ಉಂಟುಮಾಡುವುದರಿಂದ ನಿತ್ಯಪೂ, ಕಾಮ್ಯಪೂ ಆಗಿದೆ.

—ನವರಾತ್ರ ಕರ್ಮಗಳು—

ನವರಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಮಾಡಬೇಕಾದ ಕರ್ಮಗಳು-ಈ ನವರಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಕಲಶಸ್ಥಾಪನೆಯೂ, ಪ್ರಾತಃಕಾಲ, ಮಧ್ಯಾಹ್ನಕಾಲ, ಪ್ರದೋಷಕಾಲಗಳೆಂಬ ಕಾಲತ್ರಯದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಎರಡು ಕಾಲದಲ್ಲಿ, ಇಲ್ಲವೇ ಬಂದೇ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮತಮ್ಮ ಕುಲದೇವತಾ ಪೂಜೆಯೂ, ಸಪ್ತಶತಿ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಜಪವೂ, ಅಖ್ಯಾದಿವಪೂ (ನಂದಾದೀನಿಗೆ) ಪದ್ಧತಿಯಾಗಿ ಬಂದಿರುವ ಮೂಲಾಬಾಧನೆಯೂ, ಉಪವಾಸ, ನಕ್ತ, ಏಕಭುಕ್ತಾದಿ ನಿಯಮವೂ, ಸುನಾಸಿನಿಯರಿಗೆ ಭೋಜನಮಾಡಿಸುವುದೂ, ಕುಮಾರಿ [ಕನ್ನಿಕೆ] ಗಳಿಗೆ ಭೋಜನ, ಪೂಜೆಗಳೂ, ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಸಪ್ತಶತಿ ಮೊದಲಾದ ಸ್ತೋತ್ರಗಳ ಮಂತ್ರಹೋಮವೂ, ಇವೇ ಮೊದಲಾದವುಗಳು ಉಕ್ತವಾಗಿವೆ. ಕೆಲವು ಮನೆತನಗಳಲ್ಲಿ, ಇವುಗಳೊಳಗೆ ಕಲಶಸ್ಥಾಪನೆ ಮೊದಲಾದ ಎರಡು ಮೂರು ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರವೇ ಅನುಸರಿಸು

ತ್ತಾರೆ. ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ನಡೆಯಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಮತ್ತೆ ಕೆಲವರು ಕುಂಭಸ್ಥಾಪನೆಯನ್ನುಳಿದು ಎಲ್ಲವನ್ನೂ, ಮತ್ತೆ ಕೆಲವರು ಕೆಲವುಮಾತ್ರವನ್ನೂ, ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಸಂಪ್ರದಾಯಾನುಸಾರವಾಗಿ ಬಂದೊಂದು ಬಗೆಯಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ, ವಂಶಪಾರಂಪರ್ಯವಾಗಿ ನಡೆದು ಬಂದಿರುವುದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ನಡೆಯಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಶಕ್ತಿ ಇದ್ದಾಗ್ಯೂ ಮಾಡಕೂಡದೆಂದು ಶಿಷ್ಯರ ಸಂಪ್ರದಾಯವಿದೆ. ಕುಲಪದ್ಧತಿ ಯಿಲ್ಲದಿದ್ದಾಗ್ಯೂ ಫಲಾಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಕೋರಿ ಉಪವಾಸ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದುಂಟು. ಈ ಕಲಶಸ್ಥಾಪನೆಯನ್ನು ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಮಾಡಕೂಡದು. ಇಲ್ಲಿ ಕಲಶಸ್ಥಾಪನೆಗಾಗಿ ಶುದ್ಧವಾದ ಮಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ವೇದಿಕೆ [ಜಗುಲಿ] ಯನ್ನು ಹಾಕಿ ಪಂಚಪಲ್ಲವ, ದೂರ್ವ, ಫಲ, ತಾಂಬೂಲ, ಕುಂಕುಮ, ಧೂಪ, ಮೊದಲಾದ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಬೇಕು.

—ಪ್ರಯೋಗವು—

ಪ್ರಯೋಗವು--ನವರಾತ್ರಾರಂಭ ಪ್ರಯೋಗವನ್ನು ಸಂಕ್ಷೇಪವಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ.—ಪ್ರತಿಪತ್ತಿನ ಪ್ರಾತಃಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಭ್ಯಂಗಸ್ನಾನಮಾಡಿ, ಕುಂಕುಮ, ಚಂದನ, ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಂದ ಪುಂಡ್ರವನ್ನು ಧರಿಸಿ, ಪವಿತ್ರವನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡು, ಪತ್ನೀಸಮೇತನಾಗಿ ಕುಳಿತು, ಹತ್ತುಗಳಿಗೆಗಳೊಳಗೆ ಅಥವಾ ಅಭಿಜಿನ್ಮಹೂರ್ತದಲ್ಲಿ ದೇಶಕಾಲ ಸಂಕೀರ್ತನಮಾಡಿ, ಸಕುಟುಂಬನಾದ ನನಗೆ ಈ ದೇವತೆಯು ಪ್ರೀತಿಯುಂಟಾಗುವುದರ ಮೂಲಕವಾಗಿ, ಸಕಲ ವಿಸತ್ತುಗಳೂ ಪರಿಹಾರವಾಗಿ, ದೀರ್ಘಾಯುಸ್ಸು, ಧನ, ಪುತ್ರವೃದ್ಧಿ, ಶತ್ರುಜಯ, ಯಶಃಪ್ರಾಪ್ತಿ ಮೊದಲಾದ ಚತುರ್ವಿಧ ಪುರುಷಾರ್ಥಸಿದ್ಧಿಯುಂಟಾಗುವುದಕ್ಕಾಗಿ, ಈದಿನ ಮೊದಲು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಮಹಾನವಮಿಯವರೆಗೂ, ಮೂರುಕಾಲ ಅಥವಾ ಏಕಕಾಲದಲ್ಲಿ ದೇವತಾಪೂಜೆಯನ್ನೂ, ಉಪವಾಸ, ನಕ್ತ, ಏಕಭಕ್ತ ಇವುಗಳೊಂದರೊಡನೆ ನಿಯಮದಿಂದ ಅಖಂಡದೀಪವನ್ನೂ, ಕುಮಾರೀಪೂಜೆಯನ್ನೂ, ಚಂಡೀಸಪ್ತಶತೀ ಜಪವನ್ನೂ, ಸುವಾಸಿಸೀ ಭೋಜನಮೊದಲಾದುವನ್ನೂ, ತಮ್ಮತಮ್ಮ ಕುಲಪದ್ಧತಿಯು ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಹೇಳಿಕೊಂಡು,

ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಶಾರಂದನವರಾತ್ರದ ಉತ್ಸವವೆಂಬ ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತೇನೆಂದು ಸಂಕಲ್ಪಮಾಡಬೇಕು. ದೇವತಾಪೂಜಾಂಗವಾಗಿ ಕುಂಭಸ್ಥಾಪನೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಮಹಾಗಣಪತಿ ಪೂಜೆಯನ್ನೂ, ಕಾರ್ಯವು ನಿರ್ವಿಘ್ನವಾಗಿ ಪೂರೆಯಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಮಾಡಿ, ಪುಣ್ಯಾಹವನ್ನೂ, ಚಂಡೀಸಪ್ತತೀ ಪಾರಾಯಣಕ್ಕಾಗಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗೆ ಋತ್ವಿಗ್ಯಗಣವನ್ನೂ ಕೊಟ್ಟು, ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಕುಂಭಸ್ಥಾಪನೆಯನ್ನು ಮಾಡುವುದಾಗಿದ್ದರೆ, 'ಮಹೀದ್ಯೋಃ' ಎಂಬ ಮಂತ್ರದಿಂದ ಭೂಸ್ಪರ್ಶ ಮಾಡಬೇಕು. ಆ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಅಗಕುರಾರ್ಪಣೆಗಾಗಿ ಶುದ್ಧವಾದ ಮಣ್ಣನ್ನು ಹಾಕಬೇಕು. ಆಮಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ಓಷಧಯಃ ಸಂ, ಎಂಬ ಮಂತ್ರದಿಂದ ಯವೆ ಮೊದಲಾದುವನ್ನು ಹಾಕಿ, 'ಕಲಶೇಷು' ಎಂಬ ಮಂತ್ರದಿಂದ ಕಲಶವನ್ನಿಟ್ಟು 'ಇಮಂ ಮೇಗಂಗೆ, ಎಂಬ ಮಂತ್ರದಿಂದ ನೀರನ್ನು ತುಂಬಿ. ಗಂಧದ್ವಾರಾಂ, ಎಂಬುದರಿಂದ ಗಂಧವನ್ನೂ, ಯಾಓಷಧೀಃ, ಎಂಬುದರಿಂದ ಎಲ್ಲಾ ಓಷಧಿಗಳನ್ನೂ, ಕಾಂಡಾತ್ಕಾಂಡಾತ್, ಎಂಬುದರಿಂದ ದೂರೈಯನ್ನೂ, ಅಶ್ವತ್ಥೇವಃ, ಎಂಬುದರಿಂದ ಪಂಚಪಲ್ಲವಗಳನ್ನೂ, ಸ್ಯೋನಾವೃಧಿವಿ, ಎಂಬುದರಿಂದ ಮೃತ್ತಿಕೆಯನ್ನೂ, ಯಾಃ ಫಲಿನೀಃ' ಎಂಬುದರಿಂದ ಫಲವನ್ನೂ, ಸಹಿರತ್ನಾನಿ, ಹಿರಣ್ಯರೂಪಃ, ಎಂಬುವುಗಳಿಂದ ರತ್ನ, ಸುವರ್ಣಗಳನ್ನೂ, ಹಾಕಿ, ಯುವಾಸುನಾಸಾಃ, ಎಂಬುದರಿಂದ ನೂಲನ್ನು ಸುತ್ತಿ, ಪೂರ್ಣಾದರ್ವೀ, ಎಂಬುದರಿಂದ ಪೂರ್ಣಪಾತ್ರೆಯನ್ನಿಟ್ಟು, ತತ್ಪ್ರಾಯಾಮಿ, ಎಂಬ ಮಂತ್ರದಿಂದ ವರುಣಪೂಜೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ, ಆ ಕಲಶದನೇಲೆ ಕುಲದೇವತಾ ಪ್ರತೀನೆಯನ್ನಿಟ್ಟು ಪೂಜೆ ಮಾಡಬೇಕು. ಅಥವಾ ಆ ಪ್ರತೀನೆಯನ್ನು ಇದ್ದ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿಯೇ ಇಟ್ಟು ಪೂಜಿಸಬೇಕು. ಜಯಂತೀ ಮಂಗಳಾಕಾಳೇ ಭದ್ರಕಾಳೇ ಕಪಾಲಿನೀ | ದುರ್ಗಾಕ್ಷಮಾ ತಿವಾ ಧಾತ್ರೀ ಸ್ವಧಾಸ್ಯಾಹಾ ನವೋಸ್ತುತೇ ||೧|| ಆಗಚ್ಛವರದೇದೇವಿ ದೈತ್ಯದರ್ಮ ನಿಷೂದಿನಿ | ಪೂಜಾಂಗೃಹಾಣ ಸುಮುಖಿ ನಮಸ್ತೇ ಶಂಕರಪ್ರಿಯೇ ||೨|| ಜಯಂತಿ ಮೊದಲಾದ ನಾಮಗಳುಳ್ಳವಳಾಗಿಯೂ, ಈಶ್ವರಪತ್ನಿಯಾಗಿಯೂ, ರಾಕ್ಷಸಸಂಹಾರಕಳಾಗಿಯೂ, ಸುಮುಖಿಯಾಗಿ, ವರಪ್ರದಳಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಎಲೈ ಚಣ್ಡಿಯೇ! ನೀನು

ದಯೆಮಾಡಿ ಇಲ್ಲಿಗೆಬಂದು ನಾನು ಮಾಡುವ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸು||
 ೧-೨|| ಈ ಮಂತ್ರದಿಂದಲೂ, ಪುರುಷಸೂಕ್ತ ಶ್ರೀಸೂಕ್ತಗಳ ಮೊದಲ
 ಋಕ್ಕಿನಿಂದಲೂ ಆವಾಹನೆಮಾಡಿ, ಜಯಸ್ತೀ, ಮಂಗಳಾ, ಕಾಳೀ, ಎಂ
 ಬ ಮಂತ್ರದಿಂದಲೂ, ಸೂಕ್ತ ಋಕ್ಕುಗಳಿಂದಲೂ, ಆಸನಾದಿ ಪೋಡ
 ಶೋಪಚಾರ [ಹದಿನಾರು] ಗಳಿಂದ ಪೂಜಿಸಬೇಕು. ಸರ್ವಮಂಗಳ
 ಮಾಂಗಲ್ಯೇ, ಮೊದಲಾದ ಮಂತ್ರಗಳಿಂದ ಪವ್ರರ್ಧಿಸಿ, ಪ್ರತಿದಿನವೂ ಬಲಿ
 ಯನ್ನು ಹಾಕುವ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ, ಉದ್ದಿನ ಅನ್ನದಿಂದ ಅಥವಾ ಕುಂಬಳಕಾ
 ಯಿಯಿಂದ ಬಲಿಯನ್ನು ಕೊಡಬೇಕು ಕೊನೆಯದಿನದಲ್ಲಿಯೂ ಬಲಿ
 ಯನ್ನು ಹಾಕಬಹುದು. ಬಲಿಯನ್ನು ಮಾಡದಿರುವುದೂ ಉಂಟು. ಆ
 ಖಂಡದೀಪಕಂ ದೇವ್ಯಾಃ ಪ್ರೀತಯೇ ನವರಾತ್ರಕಂ | ಉಜ್ಜ್ವಲಯೇ
 ಆಹೋರಾತ್ರನೇಕಚಿತ್ತೋ ಧೃತವ್ರತಃ || ೨ ||, ಏಕಚಿತ್ತನಾಗಿಯೂ,
 ವ್ರತನಿಯಮವ್ರಾಳವನಾಗಿಯೂ ಇರುವ ನಾನು, ನವರಾತ್ರ ಸಂಬಂಧವಾ
 ದ ಅಖಂಡದೀಪವನ್ನು ಚಂಡಿಕೆಯ ಪ್ರೀತ್ಯರ್ಥವಾಗಿಟ್ಟು ಹಗಲು ರಾತ್ರಿ
 ಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಬೆಳಗಿಸುವೆನು ಎಂದು ಅಖಂಡದೀಪವನ್ನು ಇಡಬೇಕು.

— ಚಂಡೀಪಾಠವಿಧಿಯು —

ಚಂಡೀಸ್ತೋತ್ರ ಪಾರಾಯಣಕ್ರಮವು-ಯಜಮಾನನಿಂದ ವರಣ
 ವನ್ನು ತೆಗೆದ ಕೊಂಡಿರುವ ನಾನು, ಚಂಡೀ ಸಪ್ತಶತೀ, ಪಾರಾಯಣ
 ವನ್ನಾಗಲಿ, ನಾರಾಯಣ ಹೃದಯ, ಲಕ್ಷ್ಮೀಹೃದಯ ಪಾರಾಯಣವನ್ನಾ
 ದರೂ ಮಾಡುವೆನು. ಈ ಮೊದಲಾದ ಸಂಕಲ್ಪಮಾಡಿ ಆಸನಾದಿಗಳನ್ನು
 ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಬೇರೊಬ್ಬರು ಬರೆದ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ವ್ಯಾಸಪೀಠ ಮೊ
 ದಲಾದ ಆಧಾರಗಳ ಮೇಲಿಟ್ಟು, ನಾರಾಯಣಂ ನಮಸ್ಕೃತ್ಯ, ಮೊದ
 ಲಾದ ವಿಧಿಯಿರುವುದರಿಂದ, ಓಂ ನಾರಾಯಣಾಯನಮಃ, ನರಾಯನ
 ರೋತ್ತಮಾಯನಮಃ, ದೈವೈಶ್ವರಸೃಷ್ಟೈನಮಃ, ವ್ಯಾಸಾಯನಮಃ,
 ಎಂದು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ನಮಸ್ಕರಿಸಿ ಪ್ರಣವೋಚ್ಚಾರಣೆ ಮಾಡಿ, ಪ್ರತಿ ಒಂದು
 ಪಾರಾಯಣದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಣವವನ್ನು (ಓಂ) ಉಚ್ಚರಿಸಬೇ
 ಕು. ಪುಸ್ತಕವನ್ನೋದ ಬೇಕಾದರೆ ನಿಯಮಗಳು—ಕೈಯಲ್ಲಿ ಪುಸ್ತಕ
 ವನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಳ್ಳಕೂಡದು. ತಾನಾಗಲಿ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಲ್ಲದ ಇತರರಾ

ಗಲಿ ಬರೆದವು ಸ್ತುತಕದಿಂದ ಪಾರಾಯಣಮಾಡಿದರೆ ನಿಷ್ಫಲವಾಗುವುದು. ಅಧ್ಯಾಯವು ಮುಗಿಯುವವರೆಗೂ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಿಸಕೂಡದು. ಅಧ್ಯಾಯಂ ಪ್ರಾಪ್ಯವಿರಮೇನ್ನತು ಮಧ್ಯೇ ಕದಾಚನ | ಕೃತೇವಿರಾಮೇ ಮಧ್ಯೇ ತು ಅಧ್ಯಾಯಾದಿ ಪಠೇತ್ಪುನಃ ||೧||, ಅಧ್ಯಾಯವು ಮುಗಿದು ಹೊಸ ಅಧ್ಯಾಯವು ಬಂದರೆ ನಿಲ್ಲಿಸಬೇಕಲ್ಲದೆ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಕಾರಣದಿಂದಲೂ ನಿಲ್ಲಿಸಕೂಡದು. ಬಂದು ವೇಳೆ ಹಾಗೆ ನಿಲ್ಲಿಸಿದರೆ ಆ ಅಧ್ಯಾಯವು ಪುನಃ ಮೊದಲಿನಿಂದ ಓದಬೇಕು ||೧|| ಗ್ರಂಥದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಮನಸ್ಸಿಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಲೂ, ಅಕ್ಷರಗಳನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಉಚ್ಚಾರಣೆ ಮಾಡುತ್ತಲೂ ಬಹಳ ಬೇಗನ ಅಥವಾ ಬಹಳ ನಿಧಾನವಾಗಿಯೂ ಓದದೆ, ಆ ಯಾರಸಗಳನ್ನೂ, ಭಾವಗಳನ್ನೂ, ಸೂಚನೆ ಮಾಡುವ ಸ್ವರಗಳಿಂದ ಓದಬೇಕು. ವರ್ಗತ್ರಯ ಫಲವನ್ನು ವೇಕ್ಷಿಸುವವನು ಸರ್ವದಾ ಚಂಡೀ ಸ್ಮೋತ್ರ ಪಾರಾಯಣವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. 'ತಸ್ಮಾನ್ಮೈ ತನ್ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯಂ ಪಠಿತವ್ಯಂ ಸಮಾಹಿತೈಃ | ಶ್ರೋತವ್ಯಂಚ ಸದಾಭಕ್ತ್ಯಾ' ಅಂದರೆ-ಚಂಡಿಯು ತನ್ನ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯಿಯನ್ನು ಎಲ್ಲರೂ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಸರ್ವದಾ ಪಾರಾಯಣ ಮಾಡಬೇಕು, ಮತ್ತು ಕೇಳಬೇಕು, ಎಂದು ಹೇಳುವ ವಚನವಿರುವುದು. ಹೀಗಲ್ಲದೆ ನೈಮಿತ್ತಿಕದಿಂದಲೂ ಪಾರಾಯಣ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿದೆ. ಹೇಗೆಂದರೆ-'ಶಾನ್ತಿ ಕರ್ಮಣಿ ಸರ್ವತ್ರ ತಥಾ ದುಸ್ವಪ್ನ ದರ್ಶನೇ | ಗ್ರಹಪೀಡಾಸುಚೋಗ್ರಾಸು ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯೈ ಶೃಣುಯಾನ್ತಮ || ೧ ||' ಎಲ್ಲಾ ಶಾನ್ತಿ ಕರ್ಮಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ದುಸ್ವಪ್ನವನ್ನು ಕಂಡರೂ, ಗ್ರಹಪೀಡೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ನನ್ನ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಕೇಳಬೇಕು ||೧|| ಎಂಬುದೇ ಮೊದಲಾದದ್ದು. ಹಾಗೆಯೇ-'ಅರಣ್ಯೇ ಪ್ರಾಂತರೇವಾ ಪಿದಾವಾಗ್ನಿ ಪರಿವಾರಿತಃ | ದಸ್ಯುಭಿರ್ವ್ಯಾತಶ್ಯನ್ಯೇ ಗೃಹೀತೋವಾಪಿ ಶತ್ರುಭಿಃ || ೧ || ಸರ್ವಬಾಧಾಸು ಚೋಗ್ರಾಸು ವೇದನಾಭ್ಯರ್ಥಿತೋಪಿ ವಾ | ಸ್ಮರನ್ಮೈ ತನ್ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯಂ ನರೋಮುಚ್ಯೇತಸಂಕಟಾತ ||೨||' ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಾಡುಕಿಚ್ಚೆ ನಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿಕೊಂಡಿರುವವನೂ, ದೂರಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಕಳ್ಳರಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದವನೂ, ಬಬ್ಬನೇ ಶತ್ರುಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕು ಬಿದ್ದಿರುವವನೂ, ||೧|| ಹೆಚ್ಚಾದ ಭವದೆಯನ್ನೂ, ನೋವನ್ನೂ, ಹೊಂ

ದಿದವನೂ, ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಸಂಕಟಗಳಿಗೆ ಬಳಗಾದವನು ನನ್ನ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯಯನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿಕೊಂಡ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಈ ಸಂಕಟಗಳೆಲ್ಲವೂ ಪರಿಹಾರವಾಗುವವು || ೨ || ಎಂದು ಹೇಳಿ ಇದೆ, ತೊಂದರೆಗಳನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಮೂರುಸಾರಿ ಪಾರಾಯಣವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಗ್ರಹಚಾರಬಾಧೆಯ ಪರಿಹಾರಕ್ಕೆ ಐದು ಆವೃತ್ತಿ ಪಾರಾಯಣ ಮಾಡಬೇಕು. ಹೆಚ್ಚಾದ ಭಯದಲ್ಲಿ ಏಳು ಆವೃತ್ತಿ, ಶಾಂತಿಗಾಗಿಯೂ, ವಾಜಪೇಯ ಫಲವನ್ನು ಹೊಂದುವುದಕ್ಕೂ ಬಂಭತುಸಾರಿ, ರಾಜವಶ್ಯಕ್ಕೆ ಹನ್ನೊಂದು ಬಾರಿ, ಶತ್ರುನಾಶಕ್ಕೆ ೧೨ ಸಾರಿ, ಸ್ತ್ರೀ ಪುರುಷದ ವಶ್ಯಕ್ಕೆ ೧೪. ಸೌಖ್ಯ ಸೌಭಾಗ್ಯ ಪ್ರಾಪ್ತಿಗೆ ೧೫. ಪುತ್ರ ಸೌತ್ರ ಧನಧಾನ್ಯವೃದ್ಧಿಗೆ ೧೬. ರಾಜಭಯನಿವಾರಣೆಗೆ ೧೭. ಉಚ್ಚಾಟನಾರ್ಥವಾಗಿ, ೧೮. ಅರಣ್ಯಭಯಕ್ಕೆ ೨೦. ಬಾಧನವನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ೨೫. ವಾಸಿಯಾಗದರೋಗ, ವಂಶನಾಶ, ಆಯುರ್ನಾಶ. ವೈರಿವೃದ್ಧಿ, ಪ್ಯಾಧಿವೃದ್ಧಿ, ಮೂರುಬಗೆಯ ಉತ್ಪಾತಗಳು, ಮೊದಲಾದ ಮಹಾಸಂಕಟಗಳ ಪರಿಹಾರಕ್ಕೆ ೧೦೦ ಸಾರಿ ಪಾರಾಯಣ ಮಾಡಬೇಕು. ಸಹಸ್ರಾವೃತ್ತಿ ಪಾರಾಯಣ ಮಾಡಿದರೆ ನೂರು ಆಶ್ಯಮೇಧಗಳ ಫಲವು ಬರುವುದು. ಸಕಲ ಮನೋರಥಗಳೂ ಸಿದ್ಧವಾಗುವವು. ಮುಕ್ತಿ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗುವುದು. ಎಂದು ವಾರಾಹೀ ತಂತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ಎಲ್ಲಾ ಕಾಮ್ಯಪಾರಾಯಣಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಮೊದಲು ಸಂಕಲ್ಪಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಪೂಜೆಯನ್ನೂ, ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಬಲಿಯನ್ನೂ ಮಾಡಬೇಕು. ಇಲ್ಲಿ ಪದ್ಧತಿಯಿರುವವರು ವೇದಪಾರಾಯಣವನ್ನೂ ಮಾಡಬೇಕು. ಆ ವಿಧಿಯನ್ನು ಬೋಧಾಯನರು ಹೇಳಿರುವುದನ್ನು ಕೌಸ್ತುಭದಲ್ಲಿ ತಿಳಿಯತಕ್ಕದ್ದು.

---ಕುಮಾರೀಪೂಜೆಯು---

ಕುಮಾರೀಪೂಜೆಯು-- 'ಏಕವರ್ಷತುಯಾಕನ್ಯಾ ಪೂಜಾರ್ಥಂ ತಾಂ ವಿವರ್ಜಯೇತ್ ||' ಎಂದು ವರ್ಷದ ಕನ್ಯೆಯನ್ನು ಪೂಜಿಸಿಕೊಡದು ಎರಡನೇ ವರ್ಷ ಮೊದಲೊಂದು ಹತ್ತು ವರ್ಷಗಳವರೆಗೆ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಕನ್ಯೆಯರಿಗೆ, ಕುಮಾರಿಕಾ, ತ್ರಿಲೂತಿ, ಕಲ್ಯಾಣೀ, ರೋಹಿಣೀ, ಕಾಳೀ, ಚಣ್ಣಿಕಾ, ಶಾಂಭವೀ, ದುರ್ಗಾ, ಭದ್ರಾ, ಎಂಬ ಹೆಸರುಗಳು ಬರುವವು. ಈ ಕುಮಾರಿಗಳಿಗೆ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾದ, ಲಕ್ಷಣವನ್ನೂ, ಪೂಜಾ

ಮಂತ್ರಗಳನ್ನೂ, ಫಲಭೇದಗಳನ್ನೂ ಬೇರೆ ಗ್ರಂಥಗಳಿಂದ ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಸ್ತ್ರೀಯನ್ನು ಪೂಜಿಸಬೇಕು. ಹೀಗೆಯೇ ಸರ್ವಸ್ಥಾನೇ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದದ್ದು. ವರ್ಣಭೇದವಿದ್ದರೂ ಕೆಲವು ಅಪೇಕ್ಷೆಗಳಿಂದ ಆಗಬಹುದಾದ ಹೇಳುವ ಕೆಲವು ಸಂದರ್ಭಗಳಿವೆ. ದಿನಕ್ಕೊಂದರಂತೆ ಹೆಚ್ಚಿಸಿ, ಅಥವಾ ಪ್ರತಿ ದಿನದಲ್ಲಿಯೂ ಒಂದನ್ನಾದರೂ ಪೂಜಿಸಬೇಕು. 'ಮಂತ್ರಾಕ್ಷರಮಯಿಣಾಂ ಲಕ್ಷ್ಮೀಂ ಮಾತೃಪಾಣಾಂ ರೂಪಧಾರಿಣೀಂ | ನವದುರ್ಗಾತ್ಮಿಕಾಂ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕನ್ಯಾ ಮಾವಾಹಯಾವ್ಯಹಂ ||೧|| ಜಗತ್ಪ್ರಾಜ್ಞೇ ಜಗದ್ಗಂಧ್ಯೇ ಸರ್ವಶಕ್ತಿ ಸ್ವರೂಪಿಣಿ | ಪೂಜಾಂ ಪ್ರಹಾಣ ಕಾಮಾರಿ ಜಗನ್ಮಾತ ನಮೋಸ್ತುತೇ || ೨ || ಮಂತ್ರ ಸ್ವರೂಪಳಾಗಿಯೂ, ಲಕ್ಷ್ಮೀ ಸ್ವರೂಪಳಾಗಿಯೂ, ಮಾತೃರೂಪಳಾಗಿಯೂ, ಪ್ರಕೃತ್ಯಕ್ಷ ನವದುರ್ಗಾ ಸ್ವರೂಪಿಣಿಯಾಗಿಯೂ. ಇರುವ ಕನ್ಯೆಗೆ ನಾನು ಆವಾಹಯನ್ನು ಸಮರ್ಪಿಸುವೆನು || ೧ || ಜಗನ್ಮಾತೆಯಾಗಿ, ಲೋಕಪೂಜಿತೆಯಾಗಿ, ಸರ್ವ ಶಕ್ತಿ ರೂಪಳಾಗಿರುವ ಕಾಮಾರಿಯೇ, ನಿನಗೆ ನಮಸ್ಕರವು. ನನ್ನ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸು || ೨ || ಎಂಬ ಮಂತ್ರಗಳಿಂದ ಪಾರಪ್ರಾಜ್ಞಾನೆಯೊಡನೆ ವಸ್ತ್ರ, ಕುಂಕುಮ, ಗಂಧ, ಧೂಪ, ದೀಪ, ನೈವೇದ್ಯ (ಭೋಜನ) ಗಳಿಂದ ಪೂಜಿಸಬೇಕೆಂಬುದು ಸಂಕ್ಷೇಪವು. ಕಾಮಾರೀ ಪೂಜೆಯಂತೆ, ದೇವೀಪೂಜೆಯನ್ನೂ, ಚಂದೀ ಪಾರಾಯಣವನ್ನೂ, ಏಕೋತ್ತರ ಸೃಷ್ಟಿಯಾಗಿ, (ದಿನಕ್ಕೊಂದೊಂದರಂತೆ ಹೆಚ್ಚಿಸುವುದು) ಮಾಡಬೇಕೆಂದೂ ಹೇಳಿದೆ. ಭವಾನೀ ಸಹಸ್ರನಾಮಪಾರಾಯಣವೂ ಕಲವೆಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ಈ ಶಾರದ ನವರಾತ್ರೋತ್ಸವವನ್ನು ಮೂಲಮಾಸದಲ್ಲಿ ಮಾಡಕೂಡದು. ಶುಕ್ರಾಸ್ತಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆಯಬಹುದು. ಹೊಸದಾಗಿ ಪ್ರಾರಂಭಿಸುವವರು ಮಾತ್ರವೇ ಮಾಡಕೂಡದು.

—ಆಶಾಚಾರಿಗಳಲ್ಲಿ ಮಾಡಬೇಕಾದದ್ದು—

ಆಶಾಚಾರಿಗಳಲ್ಲಿ ವಿಧಿ—ಜಾತಾಶಾಚಮೃತಾಶಾಚಗಳು ಸಂಭವಿಸಿದರೆ ಕಲಶಸ್ಥಾಪನೆ ಮೊದಲಾದುವನ್ನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಮೂಲಕ ಮಾಡಿಸಬೇಕು. ಪ್ರಾರಂಭವಾದ ಮೇಲೆ ಮಧ್ಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆಶಾಚವು ಬಂ

ದರೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾದ ಪೂಜೆಯನ್ನು ತಾನೇ ಪೂರೆಯಿ ಸವೇಕೆಂದು ಕೆಲವರು. ಆಶಾಚದಲ್ಲಿ ಪೂಜೆ, ದೇವರನ್ನು ಮುಟ್ಟುವುದು. ಇವೆಲ್ಲ ಲೋಕವಿರೋಧವಾದ್ದರಿಂದ ಶಿಷ್ಯರು ಇತರರಿಂದಲೇ ಮಾಡಿಸುತ್ತಾರೆ ಮತ್ತು ಕೆಲವರು ತೃತೀಯಾದಿ, ಪಂಚವ್ಯಾಧಿ, ಸಪ್ತವ್ಯಾಧಿ ಅನುಕಲ್ಪದಿಂದ ಸವರಾತ್ರ ನಿಧಿಯು ಇರುವುದರಿಂದ, ಪ್ರತಿಪತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಆಶಾಚವು ಬಂದರೆ ತೃತೀಯೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭವಾಡುವುದೇ ನೊದಲಾದ ಅನುಕಲ್ಪಗಳನ್ನು ಆಶಾಯಿಸುತ್ತಾರೆ. ಸರ್ವಥಾ ಲೋಪವಾಗುವಂತೆ ಬಾದರೇನ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಂದ ಮಾಡಿಸುತ್ತಾರೆ. ಉಪವಾಸಾದಿ ದೇಹಸಂಬಂಧನಿಯಮಗಳನ್ನು ತಾನೇ ಮಾಡಬೇಕು. ಹೀಗೆ ರಜಸ್ಯಲಯೂ ಕೂಡ ಉಪವಾಸಾದಿಗಳನ್ನು ತಾನೇ ಮಾಡಿ, ಪೂಜಾದಿಗಳನ್ನು ಇತರರಿಂದ ಮಾಡಿಸಬೇಕು. ಇಲ್ಲಿ ಸುನಾಸನಿಯರು ಉಪವಾಸದಲ್ಲಿ ಗಂಧ ತಾಂಬೂಲಾದಿಗಳನ್ನು ಗ್ರಹಿಸದಾಗ್ಯೂ ದೋಷವಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಿದೆ.

—ಉಪಾಂಗಲಲಿತಾವ್ರತಂ—

ಉಪಾಂಗಲಲಿತಾವ್ರತವು—ಪಂಚಮಿಯಲ್ಲಿ ಉಪಾಂಗಲಲಿತಾವ್ರತವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಅಪರಾಣ್ಣ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಪೂಜೆಯು ನಡೆಯಬೇಕಾದುದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ಅಪರಾಣ್ಣ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯುಳ್ಳ ಪಂಚಮಿಯನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಎರಡು ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಪೂರ್ಣವಾದ ಅಪರಾಣ್ಣವ್ಯಾಪ್ತಿ ಇದ್ದರೂ, ಸಮನಾಗಿ, ಅಥವಾ ಪೃತ್ಯಾಸವಾಗಿ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಇದ್ದಾಗ್ಯೂ, ಯುಗ್ಮವಾಕ್ಯದಿಂದ ಪೂರ್ವತಿಯನ್ನೇ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಎರಡನೆಯ ದಿನಗಳಲ್ಲಿಯೇ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಇದ್ದಾಗ್ಯೂ ಪರದಿನವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಕೆಲವರು ರಾತ್ರಿ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯುಳ್ಳ ತಿಥಿಯನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿ ಪೂಜಾದಿಗಳನ್ನೂ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಏನು ಆಧಾರವೋ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ. ಪೂಜಾದಿವಿಧಿಯು ಬೇರೆ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಉಕ್ತವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ಬರೆಯಿಲ್ಲ. ಆಶ್ಯಯುಕ್ತ ಶುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಮೂಲ ನಕ್ಷತ್ರದಲ್ಲಿ ಪುಸ್ತಕಗಳಲ್ಲಿ ಸರಸ್ವತಿಯನ್ನಾವಾಹನೆ ಮಾಡಿ ಪೂಜಿಸುವುದುಂಟು. 'ಮೂಲೇಷು ಸಾ ಸವಂ ದೇವ್ಯಃ ಸೋರ್ವಾಷಾಢಾಸು, ಪೂಜನಗಿ ಉತ್ತರಾಸು ಬಲಿಂದ್ರಾಪ್ತ್ಯೈ ವಣೇನ ವಿಸರ್ಜಯೇತ್||೧||' ಮೂಲ ನಕ್ಷತ್ರದಲ್ಲಿ ಸರಸ್ವತಿ

ಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಬೇಕು (ಬಹು ವುದು) ಪೂರ್ವಾಪಾದದಲ್ಲಿ ಪೂಜಿಸಬೇಕು. ಉತ್ತರಾಪಾದದಲ್ಲಿ ಬಲಿಯನ್ನು ವಿವರಿಸಬೇಕು. ಶ್ರವಣದಲ್ಲಿ ವಿಸರ್ಜನ ಮಾಡಬೇಕು ಎಂದು ವಚನವಿರುವುದು. ಪ್ರತಿ ದಿನದಲ್ಲಿಯೂ ಪೂಜಿಸಬೇಕೆಂದು ರುದ್ರಯಾನುಷ್ಠಾನದಲ್ಲಿ.

— ಸರಸ್ವತಿಯ ಆವಾಹನಾದಿಗಳು —

ಸರಸ್ವತೃನಾಹನಾದಿಗಳು— 'ಮೂಲ ನಕ್ಷತ್ರದಲ್ಲಿ ಆವಾಹನಯ್ಯನ್ನೂ, ತದಂಗ ಪೂಜೆಯನ್ನೂ ಮಾಡುವೆನು' ಎಂದು ಸಂಕಲ್ಪಮಾಡಿ ಆವಾಹನೆಯನ್ನೂ ಪೂಜೆಯನ್ನೂ ಮಾಡಬೇಕು. ಪೂರ್ವಾಪಾದದಲ್ಲಿ ಪೂಜಿಸುವೆನೆಂದು ಸಂಕಲ್ಪಮಾಡಿ, ಆವಾಹನೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಪೂಜೆಯನ್ನು ಮಾತ್ರವೇ ಮಾಡಬೇಕು. ಉತ್ತರಾಪಾದದಲ್ಲಿ ಬಲಿಯನ್ನು ಹಾಕುವುದು, ತದಂಗ ಪೂಜೆ, ಏವುಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತೇನೆಂದು ಸಂಕಲ್ಪಮಾಡಿ ಎರಡನ್ನೂ ಮಾಡಬೇಕು, ಶ್ರವಣದಲ್ಲಿ ವಿಸರ್ಜನಾಂಗ ವಾದಪೂಜೆಯನ್ನು ವಿಸರ್ಜನೆಯನ್ನೂ ಮಾಡುವೆನೆಂದೂ ಸಂಕಲ್ಪಮಾಡಿ, ಪೂಜೆ ಮಾಡಿ, ಅನಂತರಲ್ಲಿ ವಿಸರ್ಜನ ಮಾಡಬೇಕೆಂಬುದೇ ಕ್ರಮವು. ಇಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯಾಸ್ತವಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ಮೂರುಮುಹೂರ್ತು ಕಾಲವ್ಯಾಪ್ತಿಯುಳ್ಳ ಮೂಲನಕ್ಷತ್ರದ ಮೊದಲ ಪಾದದಲ್ಲಿ ಸರಸ್ವತಿಯನ್ನು ಆವಾಹನಮಾಡಬೇಕು. ಮೂರು ಮುಹೂರ್ತು ಕ್ಷಿಂತ್ಯಕಡಿನುಮಾದರೆ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಥಮ ಪಾದದ ವಿದ್ವರೂ, ವಿಶೇಷವಚನವಿಲ್ಲದೆ ಗ್ರಹಿಸಿ ಕೂಡದಾದ್ದರಿಂದ ಅದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಉಳಿದ ಯಾವುದಾದರೊಂದು ಪಾದದಲ್ಲಿ ಎರಡನೆಯದಿನವೇ ಆವಾಹನಯ್ಯು. ಹೀಗೆ ಪೂರ್ವಾಪಾದಾದಿ ನಕ್ಷತ್ರಗಳನ್ನು ಹಗಲಿನವ್ಯಾಪ್ತಿಯುಳ್ಳವುಗಳನ್ನೇ ಪೂಜಾದಿಗಳಿಗೆ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ವಿಸರ್ಜನೆಯನ್ನು ಮಾತ್ರ ವಿಶೇಷ ವಚನ ವಿರುವುದರಿಂದ ಶ್ರವಣನಕ್ಷತ್ರ, ಪ್ರಥಮ ಪಾದವು ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿವಾಗಲಿ ಮಾಡಬೇಕು. ಅದೂ ರಾತ್ರಿಯ ಮೊದಲಯಾನು ದವರೆಗೆ ಎಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಸಪ್ತಮಿ ಮೊದಲೊಂದು ಮೂರುದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಪತ್ರಪೂಜೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿದೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಸಪ್ತಮಿ ಮೊದಲಾದ ಮೂರು ತಿಥಿಗಳು ಸೂರ್ಯೋದಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮುಹೂರ್ತ ಮಾತ್ರವಿದ್ವರೂ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಅಧಿವಾಸನಾದಿ ಪ್ರಯೋಗ

ಗವನ್ನು ಕೌಸ್ತುಭಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಹೇಳಿದೆ. ಸಪ್ತಮಿ ಮೊದಲು ಮೂರು ರಾತ್ರಿಗಳಲ್ಲಿ ಅನುಕ್ರಮದ ನವರಾತ್ರ ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡತಕ್ಕವರು ವಾತ್ರವೇ ಸೂರ್ಯೋದಯಾನಂತರದಲ್ಲಿ ಮುಹೂರ್ತ ಕಾಲಕ್ಕೆಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಾದ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯುಳ್ಳ ಸಪ್ತಮಿಯನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಮುಹೂರ್ತಕ್ಕೆಂತ ಕಡಮೆಯಾಗಿದ್ದರೆ ಪೂರ್ವದಿನವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

—ಮಹಾಷ್ಟಮ್ಯವ್ಯಾಧಿಗಳು—

ಮಹಾಷ್ಟಮಿ ಮೊದಲಾದದ್ದು -- ನವಮಿಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ಅಷ್ಟಮಿಯು ಸೂರ್ಯೋದಯಾನಂತರದಲ್ಲಿ ಒಂದುಗಳಿಗೆಯ ಕಾಲವಿದ್ದಾಗ್ಯೂ ಅದನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲ ಸಪ್ತಮಿಯು ಇದ್ದಾಗ್ಯೂ ಆ ಅಷ್ಟಮಿಯನ್ನು ಸರ್ವಥಾ ಬಿಡಬೇಕು. ಮೊದಲು ದಿನದಲ್ಲಿ ಸಪ್ತಮಿಯಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದು, ಎರಡನೆಯ ದಿನದಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟಮಿಯು ಇಲ್ಲದೆಯೂ, ಅಥವಾ ಒಂದು ಗಳಿಗೆಗಿಂತ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿದ್ದರೂ, ಆಗ ಸಪ್ತಮಿ ವಿಧವಾದಾಗ್ಯೂ ಮೊದಲ ಅಷ್ಟಮಿಯನ್ನೇ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಮಂಗಳವಾರದಲ್ಲಿ ಈ ಅಷ್ಟಮಿಯು ಬಹಳ ಪ್ರಶಸ್ತ ವೆನ್ನಿಸುವುದು. ಪೂರ್ವ ದಿನದಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟಮಿ ೬೦ ಗಳಿಗೆಗಳಿದ್ದು ಎರಡನೆಯ ದಿನದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮುಹೂರ್ತ ಅಥವಾ ಹೆಚ್ಚಿನ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯುಳ್ಳದ್ದಾಗಿದ್ದರೆ ಆಗ ನವಮಿ ವಿಧವಾದ ಅಷ್ಟಮಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಸಂಪೂರ್ಣವಾದ್ದರಿಂದ ಪೂರ್ವದಿನದ ಅಷ್ಟಮಿಯನ್ನೇ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಹೀಗೆ ನವಮಿಯು ಹೈಯವಶದಿಂದ ದಶಮಿಯಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯೋದಯಾನಂತರದಲ್ಲಿ ಉಳಿಯದೆ ಹೋದರೆ, ನವಮಿಯುಕ್ತವಾಗಿಯೂ, ಉದಯಕಾಲ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯುಳ್ಳದ್ದಾದರೂ ಆ ಅಷ್ಟಮಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಸಪ್ತಮಿ ಯುಕ್ತವಾದದ್ದನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು ಪುತ್ರವಂತನು ಅಷ್ಟಮಿಯಲ್ಲಿ ಉಪವಾಸ ಮಾಡಕೂಡದು ಕುಲಋದ್ಧಿಯಿದ್ದರೆ ಯಾವುದಾದರೂ ಆಹಾರವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಉಪವಾಸ ಮಾಡಬೇಕು. ಬಲಿದಾನವನ್ನುಳಿದ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ, ಪೂಜೆ, ಉಪವಾಸ ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಗೆ ಅಷ್ಟಮಿ ವಿಧವಾದ ನವಮಿಯನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ನವಮಿಯು ಅಷ್ಟಮಿಯ ದಿನದಲ್ಲಿ ಸಾಯಂಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮೂರುಮುಹೂ

ರ್ದಕಾಲಸಿದ್ಧರ ಅದನ್ನೇ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಮೂರು ಮುಹೂರ್ತಕ್ಕಿಂತ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿದ್ದರೆ ಎರಡನೆಯದನ್ನೇ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ನವಮಿತ್ರಯುಕ್ತವಾದ ಮಹಾಬಲಿಯನ್ನು ಕೊಡುವ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ದಶಮಾ ವಿಧವಾದದ್ದೇ ಪ್ರಶಸ್ತವಾದದ್ದು. ನವಮಿಯು ಶುದ್ಧಾಧಿಕವಾಗಿದ್ದಲ್ಲಿ ಪೂರ್ಣ ತಿಥಿಯಾದ್ದರಿಂದ ಬಲಿದಾನವನ್ನೂ ಪೂರ್ವ ದಿನದಲ್ಲಿಯೇ ಮಾಡಬೇಕು. ಅಷ್ಟಮಿ ನವಮಿಗಳ ಸಂಧಿಯಲ್ಲಿ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿದೆ. ಅಷ್ಟಮಿ ಮತ್ತು ನವಮಿಗಳು ಬೇರೆಬೇರೆ ದಿನಗಳಲ್ಲಾದರೆ ಹಗಲಾಗಲಿ ರಾತ್ರಿಯಾಗಲಿ ಅಷ್ಟಮಿಯು ಕೊನೆಯ ಗಳಿಗೆ, ನವಮಿಯು ಮೊದಲಗಳಿಗೆಗಳಲ್ಲಿ ಮಾಡಬೇಕು. ಅಷ್ಟಮಿ ಮತ್ತು ನವಮಿಗಳ ಯೋಗವು ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ಅಥವಾ ಅಪರಾಹ್ನದಲ್ಲಾಗಿ, ಅಷ್ಟಮಿ ನವಮಿಗಳ ಪೂಜೆಗಳೆರಡೂ ಒಂದೇ ದಿನದಲ್ಲಿ ಆಗಬೇಕಾಗಿ ಬಂದರೆ, ಅಷ್ಟಮಿ ಮತ್ತು ನವಮಿಗಳ ಪೂಜೆಗಳನ್ನೂ, ಸಂಧಿಕಾಲದ ಪೂಜೆಯನ್ನೂ ತಂತ್ರದಿಂದ ಮಾಡುತ್ತೇನೆಂದು ಸಂಕಲ್ಪವಾಡಿ ತಂತ್ರದಿಂದ ಪೂಜೆ ಮಾಡಬೇಕು. ಶುದ್ಧಾಧಿಕಾಷ್ಟಮಿ ಯಾದರೆ ಪೂಜೆ ದಿನದಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟಮಿಯ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ ಎರಡನೆಯ ದಿನದಲ್ಲಿ ಸಂಧಿಪೂಜೆ ಮತ್ತು ನವಮಿ ಪೂಜೆಗಳನ್ನು ತಂತ್ರದಿಂದ ಮಾಡಬೇಕು. ನವರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ರ್ಯತಃ ಪೂಜೆಮಾಡಲು ಶಕ್ತಿ ಇಲ್ಲದವರು ಅನ್ಯರಿಂದ ಮಾಡಿಸಬೇಕು. ಮೋಡಶೋಷಣಕಾರ ಪೂಜೆಯನ್ನೂ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಶಕ್ತಿಯಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಗಂಧವೇ ಮೊದಲಾದ ಪಂಚೇಣೀಪಚಾರಗಳಿಂದ ಪೂಜಿಸಬಹುದು. ನವಮಿಯಲ್ಲಿ ಪೂಜೆಮಾಡಿ ಹೋಮವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಅಷ್ಟಮಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಹೋಮ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಕೆಲವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು.

—ನವಮಿಯಲ್ಲಿ ಹೋಮಾದಿಗಳು—

ನವಮಿಯಲ್ಲಿ ಹೋಮಾದಿಗಳು - 'ಅಷ್ಟಮಿಯಲ್ಲಿ ಹೋಮಕ್ಕೆ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿ ನವಮಿಯಲ್ಲಿ ಹೋಮವನ್ನು ಪೂರ್ತಿ ಮಾಡಬೇಕು. ಅರಣೋದಯವನ್ನು ಮೊದಲು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಸಾಯಂಕಾಲ ಪರ್ಯಂತವೂ, ಅಷ್ಟಮಿ ನವಮಿಯ ಸಂಧಿಯಲ್ಲಿ ಆ ಹೋಮವು ನಡೆಯಬೇಕು.

ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಸಂಧಿಯು ಉದರ, ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಹೋಮಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಕೂಡದಾದ್ದರಿಂದ ನವಮಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಪೂರಂಭವನ್ನು ಪೂರ್ತಿಯನ್ನೂ ಮಾಡಬೇಕು ಎಂದು ಕೆಲವರು ಹೇಳುವರು. ಇಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಕುಲಪದ್ಧತಿಯಂತೆ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯು. ಈ ಹೋಮವನ್ನು ನವಾರ್ಣವಮಂತ್ರ, 'ಜಯಸ್ತೀ ಮಂಗಲಾಕಾಲೀ' ಎಂಬ ಶ್ಲೋಕ, 'ನಮೋದೇವ್ಯೈ ಮಹಾದೇವ್ಯೈ' ಎಂಬ ಶ್ಲೋಕ, ಸಪ್ತಶತಶ್ಲೋಕಗಳು, ಕವಚ, ಅರ್ಗಳ, ಕೀಲಕ, ಗಳಂಬ ಮೂರು ರಹಸ್ಯ ಶ್ಲೋಕದೊಡನೆ ಸಪ್ತಶತೀ ಸ್ತೋತ್ರದ ಸಪ್ತಶತ ಮಂತ್ರಗಳು, ಇವುಗಳಲ್ಲೊಂದರಿಂದ ಮಾಡಬೇಕು. ಸಪ್ತಶತ ಮಂತ್ರಗಳ ವಿಭಾಗವನ್ನು ಗ್ರಾಧಾಂತರದಿಂದ ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಇಲ್ಲಿಯೂ ಹೋಮಮಂತ್ರಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಕುಲಪದ್ಧತಿ ಯಾವುದೋ ಅದನ್ನು ಪಯೋಗಿಸಿ ಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ತುಷ್ಪವನ್ನೂ, ಬಿಳಿಯ ಎಳ್ಳನ್ನೂ ಕೂಡಿಸಿದ ಪಾಯಸದಿಂದಾಗಲಿ, ಬರಿ ಎಳ್ಳಿನಿಂದಾಗಲಿ ಹೋಮಮಾಡಬೇಕು. ಮತ್ತು ಗದಹೂ, ಗರಿಕೆ, ಸಾಸುವೆ, ಅರಲು, ಅಡಕೆ, ಯವೆ, ಬಾಳಯಹಣ್ಣು, ರಕ್ತಚಂದನದ ಚಕ್ಕೆ, ಬಗೆಬಗೆಯ ಹಣ್ಣುಗಳು, ಇವುಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಪಾಯಸದಲ್ಲಿ ಮಿಶ್ರಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಕೆಲವೆಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ಜಪಸಂಖ್ಯೆಯ ಹತ್ತರಷ್ಟು ಹೋಮವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಕುಲಪದ್ಧತಿ ಯಿದ್ದರೆ ನೃಸಿಂಹ, ಭೈರವ, ಈ ದೇವತಾಕವಾದ ಮಂತ್ರಗಳಿಂದಲೂ ಹೋಮ ಮಾಡಬೇಕು. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಗ್ರಹಮುಖದೊಡನೆ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಪ್ರಯೋಗವು ಕಾಸ್ತುಭದಲ್ಲಿರುವುದು. ಬಲಿದಾನವು-ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಉದ್ದು ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಅನ್ನದಿಂದಾಗಲಿ, ಕಾಂಬಳಕಾಯಿಂದಾಗಲಿ ಬಲಿಯನ್ನು ಹಾಕಬೇಕು. (ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಪಾರಣೆಯದಿನದಲ್ಲಿ ಕೂಶ್ಮಾಂಡ ಬಲಿಯನ್ನು ಕೊಡಬೇಕು) 'ಕೂಷ್ಮಾಂಡೋ ಬಲಿರೂಪೇಣ ಮನುಭಾಗ್ಯಾ ದುಸ್ಥಿತಃ | ಪ್ರಣಮಾಮಿತತ್ಸರ್ವ ರೂಪಿಣಂ ಬಲಿರೂಪಿಣಂ ||೧|| ಚೂಡಿಕಾ ಪ್ರೀತಿದಾನೇನ ದಾತುರಾಪದ್ವಿನಾಶನಂ | ಚಾಮುಂಡಾ ಬಲಿರೂಪಾಯ ಬಲೀ ತುಭ್ಯಂ ನಮೋಸ್ತುತೇ || ೨ ||' ನನ್ನ ಪುಣ್ಯವಶದಿಂದ ಬಲಿರೂಪವಾಗಿ ಈಕುಂಬಳಕಾಯಿ ನನಗೆ ಸಿಕ್ಕಿತು, ಸರ್ವರೂಪಿಯಾಗಿ ಬಲಿರೂಪದಿಂದಿರುವ

ಈ ಕೂಶ್ಮಾಂಡಕ್ಕೆ ನಮಸ್ಕರಿಸುವೆನು || ೧ || ಚಂಡಿಗೆ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನುಂಟು ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಬಲಿಕೊಡುವವನ ವಿಸತ್ತ ಗಳನ್ನು ಕುರಿಹಾರಮಾಡುವ ಚಂಡಿಕಾದೇವಿಯ ಬಲಿರೂಪವಾದ ಬಲಿಯೇ! ನಿನಗೆ ನಮಸ್ಕಾರವು || ೨ || ಎಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಬೇಕು. 'ಯಜ್ಞಾರ್ಥಂ ಬಲಯಃ ಸೃಷ್ಟಾಃ ಸ್ವಯಮೇವ ಸ್ವಯಂಭುವಾ | ಅತಸ್ತ್ವಾಂ ಘಾತಯಾ ವ್ಯುದ್ಯ ತಸ್ಮಾ ದೃಷ್ಟೇವ ಧೋ ವಧಃ ||೧||' ಬ್ರಹ್ಮನು ಯಜ್ಞಗಳಿಗಾಗಿ ತಾನೇ ಬಲಿಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಎಲೈ ಬಲಿಯೇ! ನಿನನ್ನ ನಾನು ಕತ್ತರಿಸುವೆನು. ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ವಧೆಯು ಕೊಲೆಯಲ್ಲವು || ೧ || ಓಂ, ಹೀಂ, ಐಂ, ಹ್ರೀಂ, ಕೌಶಿಕೀ ಕೂಶ್ಮಾಂಡ ರಸೇನಾಪ್ಯಯುತಾಂ, ಎಂದು ಬಲಿಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟು, ಕಾಲುಗಳನ್ನು ತೊಳೆದುಕೊಂಡು ಶುದ್ಧಚವನ ಮಾಡಿ, 'ಶಾಂತಾಪೃಥಿವೀ' ಎಂಬ ಮಂತ್ರವನ್ನು ಹೇಳಿ, ಶಾಂತಿಃ ಶಾಂತಿಶಾಂತಿಃ, ಎಂದು ಹೇಳಬೇಕೆಂದು ಕೆಲವು ಪುಸ್ತಕಗಳಲ್ಲಿ ಅಧಿಕ (ಹೆಚ್ಚು) ಪಾಠವಿದೆ. ಅಥವಾ ತುಪ್ಪದಲ್ಲಿ ಕಲಸಿದ ಅಕ್ಕಿಯ ಹಿಟ್ಟು ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಂದ, ಸಿಂಹ, ಹುಲಿ, ಮನುಷ್ಯ, ಮೇಕೆ, ಮುಂತಾದ ಆಕಾರವನ್ನು ಮಾಡಿ, ಕತ್ತಿಯಿಂದ ಕಡಿಯಬೇಕು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು - ಪಶುವಾಂಸ, ಮದ್ಯ, ಇವುಗಳಿಂದ ಬಲಿ ಹಾಕಿದರೆ ಜಾತಿ ಭ್ರಷ್ಟನಾಗುವನು. ಸಕಾಮರಾದ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಮೊದಲಾದವರು ಸಿಂಹ, ಹುಲಿ, ಕೋಣ, ಮೇಕೆ, ಹಂದಿ, ಮೃಗ, ಪಕ್ಷಿ, ಮತ್ಸ್ಯ, ಮುಂಗಸಿ, ಉಡ, ಮೊದಲಾದ ಪ್ರಾಣಿ ದೇಹರಕ್ತದಿಂದಲೂ ಬಲಿಯನ್ನು ಕೊಡಬೇಕು. ಜಂಕೆಯನ್ನು ಕ್ಷತ್ರಿಯಾದಿಗಳೂಕೂಡ ಬಲಿ ಮಾಡಕೂಡದು. ಪಂಚ ಬಲಿದಾನಮಂತ್ರ ಮೊದಲಾದದ್ದುನಿರ್ಣಯ ಸಿಂಧುವಿನಲ್ಲಿದೆ. ಶತಚಂಡೀ, ಸಹಸ್ರ ಚಂಡೀ ಪ್ರಯೋಗಗಳನ್ನು ಕೌಸ್ತುಭಾದಿ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ತಿಳಿಯಬಹುದು. ಆಶೌಚದ್ವಯದಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ ನವಮಿಯಲ್ಲಿ ಹೋಮವನ್ನೂ, ಕುಶ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ವಿಷರ್ಜನೆಯನ್ನೂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಮೂಲಕವಾಗಿ ಮಾಡಿಸಿ, ತಾನು ಪಾರಣಿಯನ್ನು ಮಾಡಿ, ಆಶೌಚವು ಮುಗಿದಮೇಲೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಭೋಜನವನ್ನೂ, ದಾನದಕ್ಷಿಣೆಗಳನ್ನೂ ಕೊಡಬೇಕು. ರಜಸ್ವಲಯೂ ಸಹ, ಹೀಗೆಯೇ ಪಾರಣಿಯು ಕಾ

ಲದಲ್ಲಿ ಪಾರಣೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ ಶುದ್ಧಸ್ನಾನವಾದಮೇಲೆ ದಾನಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ವಿಧವೆಗೆ ರಜಸ್ವಲೆಯಾದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಭೋಜನವು ನಿಷೇಧವಾದ್ದರಿಂದ ಶುದ್ಧಳಾದ ಮೇಲೆಯೇ ಪಾರಣೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಉಳಿದ ವ್ರತಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಹೀಗೆಯೇ ಎಂದು ತಿಳಿಯತಕ್ಕದ್ದು.

—ಆಯುಧ, ಅಶ್ಯ ಇವುಗಳಪೂಜೆ—

ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರಾದಿಗಳಪೂಜೆ—ಪ್ರತಿಪತ್ತು ಮೊದಲೊಂದು ಅಷ್ಟಮಿ ವರೆಗೆ 'ಲೋಹಾಭಿಸಾರಿಕ' (ಆಯುಧಗಳನ್ನು ತೆಗೆದು ಸರಿಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು.) ಎಂಬ ಕರ್ಮವನ್ನು ರಾಜರು ನಡೆಯಿಸಬೇಕು. ಅದರಲ್ಲಿ ಭತ್ತ, ಚಾಮರ ಮೊದಲಾದ ರಾಜ ಚಿಹ್ನೆಗಳಿಗೂ, ಆನೆ, ಕುದುರೆ, ಮೊದಲಾದ ವಾಹನಗಳಿಗೂ, ಧನುಸ್ಸು ಮೊದಲಾದ ಆಯುಧಗಳಿಗೂ ಪೂಜೆ ಹೋಮ ಮೊದಲಾದುವುಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ದೊರೆಗಳು ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಕುದುರೆಯನ್ನು ಸಾಕಿರುವ ಇತರರೂ ಕೂಡ ಸ್ವಾತೀನಕ್ಷತ್ರಿಯುಕ್ತವಾದ ಆಶಯುಜಶುದ್ಧ ಪ್ರತಿಪತ್ತು ಅಥವಾದ್ಯತೀಯೆಯನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ನವಮಿ ಪರ್ಯಂತವಾಗಿಯೂ 'ವಾಜಿ ನೀರಾಜನ' (ಕುದುರೆಗೆ ಮಂಗಳಾರತಿ) ಎಂಬ ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡುವರು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಉಚ್ಚೈಶ್ವರವಸ್ತ್ರನ ಪೂಜೆಯನ್ನೂ ವೈವತದಪೂಜೆ ಮನ್ನಾಸನತಿಮೆಗಳ ಮೂಲಕವಾಗಿ ಮಾಡಬೇಕು. ವ್ರತ್ಯಕ್ಷಮಾಗಿ ಅಶ್ಯಪೂಜೆ, ನೀರಾಜನಗಳನ್ನೂ ಮಾಡಬೇಕು. ಈ ಎರಡು ಕರ್ಮಗಳಿಗೂ ಬೇಕಾದ ಪೂಜಾಮಂತ್ರ ಹೋಮಾದಿಗಳ ಮಂತ್ರಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಪ್ರಯೋಗವನ್ನು ಕೌಸ್ತುಭದಲ್ಲಿ ತಿಳಿಯತಕ್ಕದ್ದು. ಈಗ ಕುದುರೆಗಳನ್ನಿಟ್ಟಿರುವ ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರು ವಿಜಯಾದಶಮಿಮುಲ್ಲಿ ಕುದುರೆಗಳನ್ನು ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಬಿಟ್ಟುತೊಳೆದು, ಹೂಮಾಲೆಗಳಿಂದ ಅಲಂಕರಿಸಿ, ಕುದುರೆಯ ಅಯುಗಳಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟುತ್ತಾರೆ. ಗಂಧರ್ವ ಕುಲಜಾತಸ್ತಂ ಮೂಘಯಾಃ ಕಾಲದೂ ಪಕಃ | ಬ್ರಹ್ಮಣಸ್ತೈವಾಕೈನ ಸೋಮಸ್ಯ ವಸುಣಸ್ಯಚ ||೧೬|| ಪ್ರಭಾವಾಚ್ಚ ಹುತಾಶಸ್ಯ ವರ್ಧಯ ತ್ವಂ ತುರಂಗಮಾ || ರಿಪ್ರೊಸ್ವಜಿತ್ಯ ಸಮರೇ ಸಹಭರ್ಮಾ ಸುಖೀ ಭವ ||೨೪|| ಗಂಧರ್ವವಂಶದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ನೀನು ವಂಶಕ್ಕೆ ಆಧಿಕಾರಿಯನ್ನು ತಾರದೆ. ಬ್ರಹ್ಮನಸತ್ಯ ವಚನದಿಂದಲೂ,

ಚಂದ್ರವರೂಣ || ೧ || ಅಗ್ನಿ ಇವರ ಮಹಿಮೆಯಿಂದಲೂ ಕ.ದುರೆಗಳನ್ನೂ
ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೊಳಿಸಿ, ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಜಯಿಸಿ ಯಜಮಾನನೊ
ಡನೆ ಸುಖದಿಂದಿರು ||೨|| ಎಂಬ ಮಂತ್ರದಿಂದ ಕುದುರೆಗೆ ಪೂಜೆಯನ್ನಾ
ದರೂ ಮಾಡುವುದು ಯುಕ್ತವಾದದ್ದು.

—ಪಾರಣೆಗೂ ವಿಸರ್ಜನೆಗೂ ಕಾಲವು—

ಪಾರಣೆಗೂ, ವಿಸರ್ಜನೆಗೂ, ಕಾಲಗಳು- ದಶಮಿಯಲ್ಲಿ ವಿಸರ್ಜನೆ
ನೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಎರಡು ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ದಶಮಿಇದ್ದರೆ ಮೊದಲದ
ಶಮಿಗೆ ಶ್ರವಣದ ಕೊನೆಯ ಪಾದದ ಯೋಗವಿದ್ದರೆ ಆದಿನವೇ ವಿಸರ್ಜನೆ
ಮಾಡಬೇಕು. ಆ ದಿನದಲ್ಲಿ ಅದರ ಯೋಗವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಎರಡನೆಯ
ದಶಮಿಯಲ್ಲಿಯೇ ವಿಸರ್ಜನೆಯು. ಎರಡನೆಯ ದಿನದಲ್ಲಿ ದಶಮಿ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ
ಪೂರ್ವ ದಶಮಿಗೆ ಶ್ರವಣ ನಕ್ಷತ್ರ ಯೋಗವಿದ್ದರೂ, ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಪೂ
ರ್ವ ದಶಮಿಯಲ್ಲಿಯೇ ವಿಸರ್ಜನೆ ಮಾಡಬೇಕು. ನಕ್ಷತ್ರಯೋಗ ವಿ
ಚಾರದಲ್ಲೇ ಮುಖ್ಯವೆಂಬ ವಿಧಿಗೆ ಅನುಸಾರವಾಗಿ ಮಾಡುವ ವಿಸ
ರ್ಜನೆಯು ಅಪರಾಹ್ನದಲ್ಲಿಯೂ ಆಗಬಹುದು. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಪ್ರಾತಃ
ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಆಗಬೇಕು. ಅದರಲ್ಲಿ ಮಣ್ಣು ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಪ್ರತಿ
ಮೆಯನ್ನು ವಿಸರ್ಜನೆ ಮಾಡಿದನೇಲಿ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಬಿಡಬೇಕು. ವಂಶ
ಪಾರಂಪರೆಯಾಗಿ ಪೂಜಿಸುತ್ತಿರುವ ಲೋಹಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನು ಕಲಶ ಮೊ
ದಲಾದವುಗಳಿಂದ 'ಉತ್ತಿಷ್ಠ' ಮೊದಲಾದ ಮಂತ್ರಗಳೊಡನೆ ಎತ್ತಿಡು
ವುದು ಮಾತ್ರವೇ. ಪರಿತ್ಯಾಗ ಮಾಡಕೂಡದು. ಯಾವ ದಿನದಲ್ಲಿ ದೇವ
ತಾವಿಸರ್ಜನೆ ಯಾಗುವುದೋ ಆದಿನವೇ ನಿಯಮವನ್ನೂ ತ್ಯಾಗಮಾಡು
ವುದು ತಕ್ಕದ್ದಾದ್ದರಿಂದ ವಿಸರ್ಜನೆಮಾಡಿದ ಕೂಡಲೇ ಆದಿನದಲ್ಲಿಯೇ
ಪಾರಣೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ದಶಮಿಯಲ್ಲಿ ವಿಸರ್ಜನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ
ದಾಗ್ಯೂ ನವಮಿಯಲ್ಲೇ ಪಾರಣೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. 'ನವಮ್ಯಾಂ
ಪಾರಣಂ ಕುರ್ಮ್ಯತ್ | ದಶಮ್ಯಾ ಮಭಿಷೇಕಂಚ ಕೃತ್ವಾ ಮೂರ್ತಿಂ ವಿ
ಸರ್ಜಯೇತ್' ಎಂಬ ವಚನವಿರುವುದು ಎಂದು ಹೇಳುವವರು ಕೆಲ
ವರುಂಟು. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಹೇಗೆಂದರೆ---ಮೊದಲ ದಿನದಲ್ಲಿ
ಸ್ಯಲ್ಪಕಾಲ ವಿರುವ ಅಷ್ಟಮಿಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ನವಮಿಯೂ, ಎರಡ

ನೆಯ ದಿನದಲ್ಲಿ ಪಾರಣೆಗೆ ಸಾಕಾದಷ್ಟು ಕಾಲವುಳ್ಳ ನವಮಿಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ದಶಮಿಯೂ, ಅದರ ಎರಡನೆಯದಿನದಲ್ಲಿ ಶ್ರವಣ ನಕ್ಷತ್ರದೊಡನೆ ಕೂಡಿ ವಿಸರ್ಜನೆಗೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ ದಶಮಿಯೂ ಇದ್ದರೆ, ಅಷ್ಟಮಿ, ನವಮಿಗಳ ಉಪವಾಸವು ಮೊದಲ ದಿನದಲ್ಲಿಯೇ ನಡೆಯಬಹುದಾಗಿ ಉಳಿದ ನವಮಿಯಲ್ಲಿ ಪಾರಣೆಯೂ, ಉಳಿದ ದಶಮಿಯಲ್ಲಿ ವಿಸರ್ಜನೆಯೂ ನಡೆಯಬೇಕು. ಉಳಿದ ನವಮಿಯ ದಿನದಲ್ಲಿಯೇ ಶ್ರವಣದೊಡನೆ ಕೂಡಿದ ವಿಸರ್ಜನೆಗೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ ದಶಮಿ ಇದ್ದರೆ ಆಗ ವಿಸರ್ಜನಾನಂತರದಲ್ಲಿ ಆದಿನವೇ ಪಾರಣೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಪೂರ್ವ ದಿನದಲ್ಲಿ ೬೦ಗಳಿಗೆ ಅಷ್ಟಮಿಯೂ, ಪರದಿನದಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟಮಿಯು ಶೇಷದಿಂದ ಕೂಡಿದ ನವಮಿಯೂ, ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಶೇಷನವಮಿಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ದಶಮಿಯೂ ಇದ್ದರೆ, ಆಗಲೂ ನವಮಿಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ದಶಮಿಯಲ್ಲಿಯೇ ವಿಸರ್ಜನೆಯನ್ನೂ ಪಾರಣೆಯನ್ನೂ ಮಾಡಬೇಕು. ನವಮಿಯು ೬೦ಗಳಿಗೆ ಯಿದ್ದು ಎರಡನೆಯ ದಿನದಲ್ಲಿ ಶೇಷನವಮಿಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ದಶಮಿಯೂ ಇದ್ದರೆ ಆಗಲೂ ನವಮಿಯು ಯುಕ್ತವಾದ ದಶಮಿಯಲ್ಲಿಯೇ ವಿಸರ್ಜನೆಯೂ ಪಾರಣೆಯೂ ನಡೆಯಬೇಕು. ಅಷ್ಟಮಿ, ನವಮಿ, ದಶಮಿಗಳೂ ಸೂರ್ಯೋದಯ ಮೊದಲೊಂದು, ಸೂರ್ಯಾಸ್ತಮಾನ ಸಂಧ್ಯಂತವಾಗಿ ಅಖಂಡವಾಗಿದ್ದು ಆಯಾ ಕರ್ಮಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಷ್ಟು ಕಾಲವಿರುವುದಾಗಿದ್ದರೆ, ದಾಕ್ಷಿಣಾತ್ಯರಿಗೆ (ದಕ್ಷಿಣ ದೇಶದವರು) ನವಮಿಯಲ್ಲಿ ಪಾರಣೆ ಮಾಡುವುದೇ ಆಚಾರವಾದ್ದರಿಂದ ನವಮಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಪಾರಣೆಯೂ, ವಿಸರ್ಜನೆಯೂ, ನಡೆಯಬೇಕು. ದಶಮಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಮಾಡುವ ಪದ್ಧತಿಯುಳ್ಳವರಿಗೆ ದಶಮಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಎರಡೂ ನಡೆಯಬೇಕು.

—ವಿಜಯ ದಶಮಿ—

ವಿಜಯದಶಮಿಯು- - ವಿಜಯ ದಶಮಿಯು: —ಪರದಿನದಲ್ಲಿ ಅಪರಾಹ್ನ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಿದ್ದರೆ ಪರದಿನವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಎರಡು ದಿನಗಳಿಗೂ ಅಪರಾಹ್ನ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಇದ್ದರೆ, ಶ್ರವಣನಕ್ಷತ್ರವ್ಯಾಪ್ತಿ ಯಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ, ಇದ್ದರೂ ಮೊದಲತಿಥಿಯನ್ನೇ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಎರಡು ದಿನಗಳಲ್ಲಿಯೂ ದಶಮಿಗೆ ಅಪರಾಹ್ನ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೂ, ಶ್ರವಣಯೋಗವಿರುವುದಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಪರದಿನವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು.

ವುದು, ಇಲ್ಲದಿರುವುದು, ಇವುಗಳಿಂದ ಪೂರ್ವದಿನವನ್ನೇ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಎರಡು ದಿನಗಳಿಗೂ ಅಪರಾಹ್ಣ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಇದ್ದರೂ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಎಂದಿಗೆ ಶ್ರವಣಯೋಗವಿದೆಯೋ ಆ ದಿನವನ್ನೇ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಹೀಗೆಯೇ ಅಪರಾಹ್ಣಕ್ಕೆ ಬಂದು ಭಾಗಕ್ಕೆ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಇರುವ ವಿಷಯದಲ್ಲೂ ಊಹಿಸಬೇಕು. ಪೂರ್ವದಿನದಲ್ಲಿಯೇ ಅಪರಾಹ್ಣ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯೂ, ಎರಡನೆಯ ದಿನದಲ್ಲಿ ಶ್ರವಣಯೋಗ ವಿಲ್ಲದಿರುವುದೂ ಆದರೆ, ಆಗಲೂ ಮೊದಲನೆಯದಕ್ಕೇ ಗ್ರಹಣವು. ಪೂರ್ವದಿನದಲ್ಲಿಯೇ ಅಪರಾಹ್ಣ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯೂ ಪರದಿನದಲ್ಲಿ ಮೂರು ಮುಹೂರ್ತ ಮೊದಲಾದ ಕಾಲಗಳ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯೂ, ಇರುವ ದಶಮಿಯು ಅಪರಾಹ್ಣ ಕ್ಷಿಂತಲೂ ಮುಂಚೆಯೇ ಮುಗಿಯುವುದಾಗಿಯೂ, ಎರಡನೆಯ ದಿನದಲ್ಲಿಯೇ ಶ್ರವಣಯೋಗ ವಿರುವುದಾಗಿಯೂ ಇರುವುದೋ ಆಗ ಅಪರಾಹ್ಣದಲ್ಲಿ ದಶಮಿ ಇಲ್ಲದಿದ್ದಾಗ್ಯೂ, 'ಯಾಂತಿಥಿ ಸಮನುಪ್ರಾಪ್ಯ ಉದಯಂ ಯಾತಿ ಭಾಸ್ಕರಃ' ಮೊದಲಾದ ವಚನಗಳಿಂದ ಶ್ರವಣಯೋಗದಿಂದ ಗ್ರಾಹ್ಯವಾದ ಉದಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲವೂ ತ್ರವಿರುವ ದಶಮಿಯು ಕರ್ಮಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇರುವುದರಿಂದ ಎರಡನೆಯ ತಿಥಿಯನ್ನೇ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಎರಡನೆಯ ದಿನದ ಅಪರಾಹ್ಣ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಶ್ರವಣವಿದ್ದರೇನೇ. ಶ್ರವಣವು ಅಪರಾಹ್ಣ ಕ್ಷಿಂತ ಮುಂಚೆಯೇ ಮುಗಿಯುವುದಾಗಿದ್ದರೆ, ಮೊದಲನೆಯದನ್ನೇ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕೆಂದು ಹೇಳುವ ಸಂಧಾನುಕಾರನ ವಚನವು ಯುಕ್ತವಾಗಿರುವುದು. ಪರದಿನದಲ್ಲಿಯೇ ಅಪರಾಹ್ಣ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯೂ, ಪೂರ್ವದಿನದಲ್ಲಿಯೇ ಅಪರಾಹ್ಣವಲ್ಲದ ಸಾಯಾಹ್ನ ಮೊದಲಾದವುಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರವಣಯೋಗವೂ ಬಂದರೆ ಎರಡನೆಯದನ್ನೇ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕೆಂದು ತೋರುವುದು.

— ಅಪರಾಹ್ಣ ಶಮಿಪೂಜೆಯು —

ಅಪರಾಹ್ಣ ಶಮಿಪೂಜೆಯು-- ಈ ದಿನದಲ್ಲಿ ಅಪರಾಹ್ಣ ಪೂಜೆಯೂ, ಸೀಮೋಲ್ಲಂಘನೆಯೂ. (ಊರಿನ ಎಲ್ಲೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೊರಗೆ ಹೋಗಿಬರುವುದು) ಶಮಿಪೂಜೆಯೂ, ಪರದೇಶಯಾತ್ರಿಗೆ ಹೋಗತಕ್ಕವರ ಪ್ರಯಾಣವೂ ನಡೆಯಬೇಕು. ಅಪರಾಹ್ಣದಲ್ಲಿ ಊರಿನ ಈಶಾನ್ಯ ದಿಕ್ಕಿಗೆ ಹೋಗಿ ಶುದ್ಧವಾದ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ನೆಲವನ್ನು ಸಾರಿಸಿ ಅಷ್ಟದಿವಸ

ದ್ವಾವನ್ನು ಬರೆದು 'ಸಕಾಟುಂಬನಾದ ನನಗೆ ಕ್ಷೇಮವುಂಟಾಗುವುದಕ್ಕೆಂ
 ದು ಅಪರಾಜಿತಾ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಮಾಡುವೆನು' ಎಂದು ಸಂಕಲ್ಪಮಾಡಿ
 'ಮಧ್ಯೇ ಅಪರಾಜಿತಾಯೈನಮಃ' ಎಂದು ಅಪರಾಜಿತೆಯನ್ನು ಆವಾಹ
 ನೆಮಾಡಿ ಅದರ ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿ, ಕ್ರಿಯಾಶಕ್ತ್ಯೈನಮಃ--ಎಂದು ಜಯಾದೇ
 ವತೆಯನ್ನೂ, ಎಡಗಡೆಯಲ್ಲಿ, ಉಮಾಯೈನಮಃ-ಎಂದು ವಿಜಯೆಯನ್ನೂ,
 ಆವಾಹನೆಮಾಡಿ, ಅಪರಾಜಿತಾಯೈನಮಃ, ಜಯಾಯೈನಮಃ, ವಿಜಯಾ
 ಯೈನಮಃ, ಎಂದು ಪೋಡಶೋಪಚಾರ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿ
 ಸಬೇಕು. 'ಇವಾಂ ಪೂಜಾಂ ಮಯಾ ದೇವಿ ಯಥಾಶಕ್ತಿ ನಿವೇದಿತಾಂ |
 ರಕ್ಷಾರ್ಥಂತು ಸಮಾದಾಯ ಪ್ರಜ ಸ್ವಸ್ಥಾನ ಮುತ್ತಮಂ||೧||' ಎಲಾದೇ
 ವಿಯೇ ! ನನ್ನ ಶಕ್ತ್ಯನುಸಾರವಾಗಿ ನಾನು ಮಾಡಿದ ಪೂಜೆಯನ್ನು
 ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ನನಗೆ ಕ್ಷೇಮವನ್ನುಂಟು ಮಾಡಿ ನಿನ್ನ ಉತ್ತಮಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ತೆ
 ರಳು ||೧|| ಎಂಬುದೇ ಪ್ರಾರ್ಥನಾ ಮಂತ್ರವು. ಇಲ್ಲಿ ದೊರೆಗಳು ಸಂಕ
 ಲ್ಪಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ 'ಯಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಜಯವುಂಟಾಗುವು ವಕ್ಕಾಗಿ' ಎಂ
 ಬುದನ್ನು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಪೂಜೆ, ನಮಸ್ಕಾರ ಇವುಗ
 ಳಾದ ಮೇಲೆ 'ಹಾರೇಣತು ವಿಚಿತ್ರೇಣ ಭಾಸ್ವತ್ಕನಕಮೇಖಲಾ | ಅಪ
 ರಾಜಿತಾ ಭದ್ರರತಾ ಕರೋತು ವಿಜಯಂ ಮಮ' ||೧|| ದಿವ್ಯಹಾರದಿಂದ
 ಲೂ, ಸುವರ್ಣ ಕಾಂಚಿಯಿಂದಲೂ, ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಿರುವ ಮಂಗಳಕರಳಾ
 ದ ಅಪರಾಜಿತೆಯು ನನಗೆ ಜಯವನ್ನುಂಟು ಮಾಡಲಿ || ೧ || ಎಂಬುದೇ
 ವೇದಲಾದ ಮಂತ್ರಗಳಿಂದ ವಿಜಯವನ್ನು ಕೇಳಿಕೊಂಡು ಪೂರ್ವದಂತೆ
 ಯೇ ವಿಸರ್ಜನೆ ಮಾಡಬೇಕೆಂಬುದು ಸಂಕ್ಷೇಪವು. ಅನಂತರದಲ್ಲಿ-ಎಲ್ಲ
 ಜನರೂ ಗ್ರಾಮದ ಹೊರಗೆ ಈಶಾನ್ಯದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿರುವ ಶಮಿಾ ವೃಕ್ಷಸಮಿಾ
 ಪಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಪೂಜೆಮಾಡುವರು. ಸೀಮೋಲ್ಲಂಘನೆಯನ್ನು ಶಮಿಾಪೂ
 ಜಾ ನಂತರದಲ್ಲಿಯೋ ಅಥವಾ ಮುಂಚಿತವಾಗಿಯೋ ಮಾಡಿಸಬೇಕು.
 ದೊರೆಗಳು, ಕುದುರೆಯನ್ನೇರಿ, ಮಂತ್ರಿ ಪುರೋಹಿತರೊಡನೆ ಶಮಿಾ(ಬ
 ಸ್ತಿಯ) ವೃಕ್ಷದ ಬುಡಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ವಾಹನದಿಂದಿಳಿದು, ಸ್ವಸ್ತಿವಾಚನೆ
 ಯೊಡನೆ ಶಮಿಾಪೂಜೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ, ಮುಂದೆ ಮಾಡಬೇಕಾದ ಕಾರ್ಯಗಳ
 ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ಮಂತ್ರಿಗಳೊಡನೆ ಹೇಳುತ್ತಾ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆ ಮಾಡಬೇಕು.

'ಸಕಲ ಪಾಪಗಳೂ, ಅನುಂಗಲವೋ ಪರಿಹಾರವಾಗಿ, ಕ್ಷೇಮವುಂಟಾ ಗುವುದಕ್ಕೂ, ಯಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಜಯವುಂಟಾಗುವುದಕ್ಕೂ, ಶಮಿಪೂಜೆಯ ನ್ನು ಮಾಡುವೆನು' ಎಂದು ಸಂಕಲ್ಪವಾಡಬೇಕು. ಬನ್ನಿಯ ಮರವು ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ 'ಅಶ್ತಂತಕವೃಕ್ಷ ಪೂಜಾಂಕರಿಷ್ಠೇ' ಎಂದು ಸಂಕಲ್ಪಮಾ ಡುವುದು, ದೊರೆಯು ಶಮಿನೂಲದಲ್ಲಿ ದಿಕ್ಕಾಲಕರ ಪೂಜೆಯನ್ನೂ, ವಾಸ್ತುದೇವತಾ ಪೂಜೆಯನ್ನೂ ಮಾಡಬೇಕು. 'ಅನುಂಗಲಾನಾಂ ಶಮ ನಿಲಂ ಶಮನೀಂ ದುಷ್ಕೃತಸ್ಯಚ | ದುಃಖ ಪ್ರಣಾಶಿನೀಂ ಧನ್ಯಾಂ ಪ್ರಪ ದ್ಯೋಹಂ ಶಮಿಂಶುಭಾಂ ||೧||' ಅಶುಭ ಪರಿಹಾರಕವಾಗಿಯೂ, ಪಾ ಪಪರಿಹಾರಕವಾಗಿಯೂ, ದುಃಖನಿವಾರಕವಾಗಿಯೂ, ಧನ್ಯವಾಗಿಯೂ, ಮಂಗಳ ಪ್ರದವಾಗಿಯೂ, ಇರುವ ಶಮಿಯನ್ನು ಸ್ತೋತ್ರ ಮಾಡುವೆ ನು ||೧|| ಇದು ಪೂಜಾನುಂತ್ರವು. 'ಶಮಿಶಮಯತೇ ಪಾಪಂಶಮಿ ಲೋಹಿತಕಂಟಕಾ | ಧರಿತ್ಯರ್ಜುನ ಬಾಣಾನಾಂ ರಾಮಸ್ಯ ಪ್ರಿಯವಾ ದಿನೀ ||೧|| ಕರಿಷ್ಯವಾಣ ಯಾತ್ರಾಯಾಂ ಯಥಾಕಾಲಂ ಸುಖಂಪಾ ಯಾ | ತತ್ರನಿರ್ದಿಷ್ಟೈ ಕರ್ಮಿಣಿ ತ್ವಂ ಭವ ಶ್ರೀರಾಮಪೂಜಿತೇ || ೨ ||' ಶಮಿವೃಕ್ಷವು, ಕೆಂಪು ಮುಳ್ಳುಗಳಿಲ್ಲದ್ದು. ಅದು ಪಾಪ ಪರಿಹಾರಕ ವಾಗಿಯೂ, ಅರ್ಜುನನ ಗಾಂಡೀವವೆಂಬ ಧನುಸ್ಸನ್ನುಧರಿಸಿದುದಾಗಿಯೂ ಶ್ರೀರಾಮನಿಗೆ ಇಷ್ಟ ಜನವನ್ನು ಹೇಳಿದುದಾಗಿಯೂ ಇದೆ. ||೧|| ರಾ ಮ ಚಂದ್ರನು ಪೂಜಿಸಿದ ಶಮಿಯೇ ! ನಾನು ಮಾಡುವ ಯಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಲಾನು ಗುಣವಾಗಿ ಸುಖವಾಗುವುದಕ್ಕೂ, ಪ್ರಯಾಣವು ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾಗಿ ಸಾಗುವುದಕ್ಕೂ ನೀನು ಸಹಾಯಕಳಾಗಿರು ||೨|| ಎಂದು ಪೂಜೆಯಾದ ಮೇಲೆ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಬೇಕು. ಅಶ್ತಂತಕ (ಆರೆಯಗಿಡ)ವೃಕ್ಷದಪೂಜೆಯಲ್ಲಿ ಅಶ್ತಂತಕ ಮಹಾವೃಕ್ಷ ಮಹಾದೋಷ ನಿವಾರಣ | ಇಷ್ಟಾನಂದರ್ಶನಂ ದೇಹಿ ಶತ್ಪ್ರಾಣಾಂಚ ವಿನಾಶನಂ' ||೧|| ಎಲೈ ಅಶ್ತಂತಕವೃಕ್ಷನೇ ! ಸ ಕಲದೋಷಗಳನ್ನೂ ಪರಿಹರಿಸುವ ನೀನು, ಬುಧುಗಳ ದರ್ಶನವನ್ನೂ, ಶ ತ್ರುಗಳ ನಾಶವನ್ನೂ ಉಂಟುಮಾಡು ||೧|| ಎಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಬೇಕು. ರಾಜರು ಚತ್ರುಗಳ ಆಕಾರವನ್ನು ಮಾಡಿ ಆಯುಧದಿಂದ ಭೇದಿಸಬೇಕು. ಶಮಿವೃಕ್ಷದ ಕೊಂಬೆಗಳನ್ನು ಕೆಲವರು ಕಡಿದು ಕೊಂಡು ಬರುವರು,

ಅದಕ್ಕೆ ಆಧಾರವೇನೋ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ. 'ಗೃಹೀತ್ವಾ ಸಾಕ್ಷತಾ ವಾದ್ರಾಂಶ್
ವಿಾಮೂಲಗತಾಂ ವೃದಂ ಗೀತವಾದಿತ್ರ ನಿಘೋಷೈ ರಾನಯೇತ್ಸ್ಯ
ಗೃಹಂಪ್ರತಿ ||೧|| ತತೋಭೂಷಣ ವಸ್ತ್ರಾದಿ ಧಾರಯೇತ್ಸ್ಯಜನೈಸ್ಸಹ
ನೀರಾಜ್ಯವಾನಃ ಪುಣ್ಯಾಭಿರ್ಯವತೀಭಿಸ್ಸುಮಂಗಲಂ ||೨|| ಮಂತ್ರಾಕ್ಷತೆ
ಯೋಡನ ಬನ್ನಿಯಮರದ ಬುಡದಹಸಿಯಮಣ್ಣನ್ನತೆಗದುಕೊಂಡು,ಗೀತ
ವಾದ್ಯ ಧ್ವನಿಗಳಿಂದ ವನನೆಗೆ ತರಬೇಕು. ||೧|| ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ವಸ್ತ್ರಭೂಷ
ಣಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿ ಮ ಗಳಾರ್ಥವಾದ ಆರ್ತಿಯನ್ನು ಸುಮಂಗಲಿಯಿಂದ
ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಸ್ವಜನಗಳ ಸಂಗಡ ಸಂತೋಷವಾಗಿರಬೇಕು.

—ವಿಜಯ ಮುಹೂರ್ತವು—

ವಿಜಯ ಮುಹೂರ್ತವು—ಪರದೇಶ ಪ್ರಯಾಣ ಮಾಡತಕ್ಕವರು
ಚಂದ್ರ ವೋದಲಾದ ಅನುಕೂಲಗಳಿಲ್ಲದಿದ್ದಾಗ್ಯೂ ಪ್ರಯಾಣವನ್ನು ವಿಜ
ಯಮುಹೂರ್ತದಲ್ಲಿ ಮಾಡಬೇಕು. 'ಈಷತ್ಸಂಧ್ಯಾ ಮತಿಕ್ರಮ್ಯ ಕಿಂ
ಚಿದುದ್ಭಿನ್ನ ತಾರಕಃ | ವಿಜಯೋ ನಾಮಕಾಲೋಯಂ ಸರ್ವಕಾರ್ಯಾ
ರ್ಥಸಾಧಕಃ ||೧|| ಸಂಧ್ಯಾಕಾಲವು ಕಳೆದ ಸ್ವಲ್ಪಹೊತ್ತಿನ ಮೇಲೆ,ನಕ್ಷ
ತ್ರಗಳು ಸಾಭಾರಣವಾಗಿ ಕಾಣಬರುವ ಹೊತ್ತು ವಿಜಯ ಮುಹೂರ್ತ
ವೆನಿಸುವುದು. ಇದು ಸಕಲ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ದಿಗ್ವಿಜಯವನ್ನುಂಟು
ಮಾಡುವುದು||೧|| ಎಂಬುದೊಂದು ಪಕ್ಷವು. 'ಏಕಾದಶೋಮುಹೂರ್ತೋ
ಏ ವಿಜಯಃ ಸರಿಕೀರ್ತಿತಃ | ತಪ್ತೃ ಸರೈ ರ್ವಿಧಾತವ್ಯಾ ಯಾತ್ರಾ ವಿ
ಜಯ ಕಾಂಕ್ಷಿಭಿಃ||೧||' ಹನ್ನೊಂದನೆಯ ಮುಹೂರ್ತವು(೨೨ನೆಯಗಳಿಗೆ)
ವಿಜಯವೆಂಬುದು. ಎಲ್ಲಾ ಜಯಾಪೇಕ್ಷೆ ಯುಳ್ಳವರೂ ಆಗ ಪ್ರಯಾಣ
ವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. || ೧ || ಎಂಬುದೊಂದು ಪಕ್ಷವು. ಹೀಗೆ ಎರ
ಡೂ ವಿಜಯ ಮುಹೂರ್ತಗಳೆನಿಸುವವು. ಈ ಎರಡರಲ್ಲೊಂದು ಮು
ಹೂರ್ತದಲ್ಲಿ ದಶಮಿಯ ದಿನದಲ್ಲಿ ಪ್ರಯಾಣ ಮಾಡಬೇಕು. ಏಕಾದಶಿ
ಯಲ್ಲಿ ಕೂಡದು. 'ಆಶ್ವಯುಕ್ ಶುಕ್ಲ ದಶಮಿ ವಿಜಯಾಖ್ಯಾಖಿಲೇಶು
ಭಾ ಪ್ರಯಾಣೇತು ವಿಶೇಷೇಣ ಕಿಂಪುನಃ ಶ್ರವಣಾನ್ವಿತಾ ||೧||' ಆಶ್ವ
ಯುಜ ಶುದ್ಧ ದಶಮಿಯ ವಿಜಯವೆಂಬ ಮುಹೂರ್ತವು ಸಕಲ ಕರ್ಮ
ಗಳೂ ಯೋಗ್ಯವಾದದ್ದು. ಪ್ರಯಾಣಕ್ಕೆ ಅತಿ ಪ್ರಶಸ್ತವಾದದ್ದು. ಶ್ರ

ವೂ ನಕ್ಷತ್ರವೂ ಇದ್ದರೆ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಶಸ್ತವಾದದ್ದು. ಎಂದು ಜ್ಯೋತಿಷದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ ಮಾಸ ವಿಶೇಷಗಳನ್ನು ಆವೇಕ್ಷಿಸುವ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಕರ್ಮಗಳನ್ನೂ ಕೂಡ ಈ ಮಾಸದಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರನು ಅನುಕೂಲವಿಲ್ಲದಿದ್ದಾಗ್ಯೂ ಮಾಡಬಹುದು. ಬೇರೆ ಮಾಸಗಳಲ್ಲಿ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿರುವ ಚೂಡಾಕರ್ಮ, ವಿಷ್ಣು ಮೊದಲಾದ ದೇವತಾಪ್ರತಿಷ್ಠೆ, ಇವುಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಮಾಡಕೂಡದು. ದೊರೆಗಳ ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕಕ್ಕೆ ನವಮಿ ವೇಧೆಯುಳ್ಳ ದಶಮಿಯನ್ನು ಶ್ರವಣ ನಕ್ಷತ್ರ ಯುಕ್ತವಾಗಿದ್ದರೂ ಬಿಟ್ಟು ಉದಯವ್ಯಾಪ್ತಿಯುಳ್ಳ ದಶಮಿಯನ್ನೇ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು.

—ಕಾರ್ತಿಕ ಸ್ನಾನವು—

ಕಾರ್ತಿಕಸ್ನಾನವು--ಆಶ್ವಯುಜ ಶುದ್ಧ ದಶಮಿ, ಏಕಾದಶಿ, ಪೌರ್ಣಮಾವಾಸ್ಯೆ ಇವುಗಳಲ್ಲೊಂದನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಮಾಡಿಕೊಂಡು ಬಂದು ಮುಹೂರ್ತ ಮಾತ್ರವೇ ಉಳಿದು ಇರುವ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ (ಬೆಳಗಿನ ೫ ಗಂಟೆ) ಪ್ರತಿದಿನವೂ ಮಾಸವು ಪೂರೆಯಿಸುವವರೆಗೂ, ತೀರ್ಥಮೊದಲಾದವುಗಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ಸ್ನಾನ ಮಾಡಬೇಕು. ವಿಷ್ಣು ಸ್ಮರಣ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ದೇಶಕಾಲ ಸಂಕೀರ್ತನ ಮಾಡಿ, (ಸಂಕಲ್ಪಮಾಡಿ) 'ನಮಃ ಕಮಲನಾಭಾಯ ನಮಸ್ತೇ ಜಯಶಾಲಿನೇ | ನಮಸ್ತೇಸ್ತು ಹೃಷೀಕೇಶ ಗೃಹಾಣಾಘ್ಯಂ ನಮೋಸ್ತುತೇ ||೧||' ಪದ್ಮನಾಭನಾಗಿಯೂ, ಜಯಶೀಲನಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಹೃಷೀಕೇಶನೇ! ನನ್ನ ಆಘ್ಯವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸು. ನಿನಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸುವೆನು. ||೧|| ಎಂಬ ಮಂತ್ರದಿಂದ ಆಘ್ಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು 'ಕಾರ್ತಿಕೇಽ ಹಂಕರಿಷ್ಯಾಮಿ ಪ್ರಾತಃ ಸ್ನಾನಂ ಜನಾರ್ದನ | ಪ್ರೀತರ್ಥಂ ತವ ದೇವೇಶ. ದಾಮೋದರಂ ವಯಾಸಹ ||೧|| ಧ್ಯಾತ್ವಾಹಂ ತ್ವಾಂ ಚ ದೇವೇಶ ಜಲೇಸಿ | ಸ್ನಾತು ಮುದ್ಯತಃ | ತವಪ್ರಸಾದಾ ತ್ವಾಪಂವೇ ದಾಮೋದರ ವಿನಶ್ಯತು ||೨||' ಎಲೈ ಜನಾರ್ದನನಾದ ಮಹಾವಿಷ್ಣುವೇ! ನಿನ್ನ ಪ್ರೀತ್ಕರ್ಥವಾಗಿ ನಾನು ಪ್ರಾತಃ ಸ್ನಾನವನ್ನು ಮಾಡುವೆನು ||೧|| ನಿನ್ನ ಧ್ಯಾನವನ್ನು ಮಾಡಿ ಸ್ನಾನಮಾಡುವ ನನ್ನ ಪಾಪಗಳು ನಿನ್ನ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ನಾಶವಾಗಲಿ ||೨|| ಎಂಬ ಮಂತ್ರಗಳಿಂದ ಸ್ನಾನಮಾಡಿ, 'ನಿತ್ಯೇ ನೈಮಿತ್ತಿಕೇ ಕೃಷ್ಣ ಕಾರ್ತಿಕೇ ಪಾಪನಾಶನೇ | ಗೃಹಾಣಾ

ಘೃಂಮಯಾದತ್ತಂ ರಾಧಯಾ ಸಹಿತೋ ಹರೇ ||೧|| ಪ್ರತಿನಃ ಕಾರ್ಮಿ
 ಕೇವೂಪ ಸ್ನಾತಸ್ಯ ವಿಧಿವನ್ತ್ರಮ | ಗೃಹಾಣಾಘೃಂ ಮಯಾದತ್ತಂ
 ರಾಧಯಾ ಸಹಿತೋ ಹರೇ ||೨||' ಎಲೈ ಕೃಷ್ಣನೇ ! ನಿಕೃನ್ಯಮಿತ್ತಿಕ
 ಕರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ, ಪಾಪನಾಶಕವಾದ ಈ ಕಾರ್ಮಿಕದಲ್ಲಿ ನಾನು ಕೊಡುವ
 ಅರ್ಘ್ಯವನ್ನು ರಾಧಾಸಹಿತನಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸು ||೧|| ಕಾರ್ತಿಕ ಮಾಸದಲ್ಲಿ
 ವ್ರತವುಳ್ಳವನಾಗಿ ವಿಧಿಯಿಂದ ಸ್ನಾನಮಾಡುವ ನಾನು ಕೊಡುವ ಅರ್ಘ್ಯ
 ವನ್ನು ರಾಧೆಯೊಡನೆ ಸ್ವೀಕರಿಸು ||೨|| ಎಂಬ ಮಂತ್ರಗಳಿಂದ ಪುನರ
 ಘ್ಯವನ್ನು ಕೊಡಬೇಕು. ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರ, ಗಂಗಾ, ಪುಷ್ಕರ ಮೊದಲಾ
 ದವುಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ನಾನಮಾಡಿದರೆ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಪುಣ್ಯವುಂಟಾಗುವುದು. 'ಕಾ
 ತಿಕಂ ಸಕಲಂ ಮೂಸಂ ನಿತ್ಯಸ್ನಾಯಿಾ ಜಿತೇಂದ್ರಿಯಃ | ಜಃಹವಿ
 ಪ್ಯಭ-ಗ್ಧಂತಃ ಸರ್ವಪಾಪೈಃ ಪ್ರಮುಚ್ಯತೇ ||೧|| ಸ್ತೃತ್ವಾ ಭಾಗೀರ
 ಥೀಂ ವಿಷ್ಣುಂಶಿವಂಸೂರ್ಯಂಜಲೇವಿಶೇತ್ | ನಾಭಿಮಾತ್ರೇ ಜಲೇತಿಷ್ಠ
 ಸ್ತ್ವತ್ರೀಸ್ನಾಯಾದ್ಯಥಾವಿಧಿ||೨||' ಕಾರ್ತಿಕ ಮಾಸವು ಪ್ರಾರಯಿಸುವವ
 ರೆಗೂ ನಿತ್ಯವೂ ಸ್ನಾನ ಮಾಡುತ್ತಾ ಜಿತೇಂದ್ರಿಯನಾಗಿ ಜಪಮಾಡುತ್ತಾ
 ಹವಿಷ್ಯಾನ್ಯವನ್ನು ಭೋಜನಮಾಡಿ ಇಂದ್ರಿಯ ನಿಹಗ್ರಮಾಡಿರುವವನ
 ಪಾಪಗಳು ನಾಶವಾಗುವವು ||೧|| ನಿಯಮ ವುಳ್ಳವನು ನಾಭಿಪರ್ಮಂತವಾ
 ದ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಸಿಂತು, ಗಂಗೆ, ವಿಷ್ಣು ಈಶ್ವರ, ಸೂರ್ಯ, ಇವರುಗಳ ಸ್ಮರ
 ಣೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ ಯಥಾವಿಧಿಯಾಗಿ ಸ್ನಾನಮಾಡಬೇಕು ||೨|| ಈಕಾರ್ಮಿ
 ಕ ಸ್ನಾನವನ್ನು, ಪ್ರಾತಃಸ್ನಾನ ಸಂಧ್ಯಾವಂದನೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದಮೇಲೆ
 ಯೇ ಮಾಡಬೇಕು. ಇವುಗಳನ್ನು ಮಾಡದೆ ಬೇರೆ ಕರ್ಮಗಳಗಧಿಕಾರಿ
 ಯಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಪರಂತು-ಸೂರ್ಯೋದಯ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಪ್ರಾತಃ ಸಂಧ್ಯಾಕಾ
 ಲವು ಪ್ರಾರ್ಮಿಯಾಗುವುದು. ಇಲ್ಲಿ ವಚನ ಬಲದಿಂದ ಉದಯಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ
 ಯೇ ಸಂಧ್ಯಾವಂದನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಆಮೇಲೆ ಕಾರ್ಮಿಕ ಸ್ನಾನ
 ವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ನಿರ್ದಯ ಸಿಂಧುವಿನಲ್ಲಿಹೇಳಿದೆ. ಬೇರೆಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ
 ಈಬಗೆಯಾಗಿಹೇಳಿಲ್ಲ. ಹೀಗೆ ತಿಂಗಳವರೆಗೂ ಸ್ನಾನಮಾಡಲು ಶಕ್ತಿ ಇ
 ಲ್ಲದವರು ಮೂರುದಿನಗಳು ಸ್ನಾನಮಾಡಬಹುದು. ಉಳಿದವರು ಕಾರ್ತಿಕ
 ಕಮಾಸ ವ್ರತವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸುವುದಕ್ಕೂ ಇದೇ ಸಮಯವು.

೪೪ ಕಾರ್ಮಿಕ ವ್ರತಗಳು. ೪೪

ಕಾರ್ಮಿಕ ವ್ರತಗಳು—ತುಲಸೀದಳಲಕ್ಷ್ಮೀಣ ಕಾರ್ಮಿಕೇ ಯೋರ್ಚಯೇಂದ್ರಂ | ಪತ್ರಪತ್ರೇಮುನಿಶ್ರೇಷ್ಠ ಮುಕ್ತಿಕಂವಿನ್ದತೇಫಲಂ ||೧||, ಯಾನು ಕಾರ್ಮಿಕವಾಸದಲ್ಲಿ ತುಲಸೀದಳಗಳಿಂದ ಶ್ರೀಹರಿಯನ್ನು ಪೂಜಿಸುವನೋ ಅವನು ಪೂಜಿಸಿದ ತುಲಸಿಯು ನಿಶೆಯೊಂದಕ್ಕೆ ಬುದೊಂದು ಮುತ್ತಿನಂತೆ ಫಲವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ || ೧ || ತುಲಸಿಯ ಕುಚ್ಚುಗಳಿಂದ ಹರಿಹರರನ್ನು ಪೂಜಿಸುವವನು ಮುಕ್ತಿಯನ್ನೇ ಹೊಂದುವನು. ಹುಟ್ಟುಹಾಕುವುದು, ಬೆಳೆಯಿಸುವುದು, ಮುಟ್ಟುವುದು ಇವುಗಳಿಂದ ಪಾಪವು ಪರಿಹಾರವಾಗುವುದು. ತುಲಸಿಯು ನೆಳಲಲ್ಲಿ ಶ್ರಾದ್ಧಮಾಡಿದರೆ ಪಿತೃಗಳು ತೃಪ್ತರಾಗುವರು. ತುಲಸೀಗಿಡದಿಂದ ಪ್ರಕಾಶಿಸುವ ಪರಿಶುದ್ಧವಾದ ಮನೆಗೆ ಯಮದೂತರು ಬರಲಾರರು. ಇವೇ ಮೊದಲಾದವು ತುಲಸೀವಾಹಾತ್ಮ್ಯಗಳು. ಧಾತ್ರೀ (ನೆಲ್ಲಿ) ವೃಕ್ಷಮಹಿಮೆಯೂ ಇಂಥದೇ! “ಕಾರ್ಮಿಕೇಧಾತ್ರೀವೃಕ್ಷಾಧಶ್ಚಿತ್ರಾನ್ವಯೋಷ್ಯೋದ್ಧಂ|ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾಽಭೋಜಯೇದ್ಭಕ್ತ್ಯಾ ಸ್ವಯಂಭುಜೇತಬಂಧುಭಿಃ ||೧||, ಕಾರ್ಮಿಕವಾಸದಲ್ಲಿ ನೆಲ್ಲಿಗಿಡದ ಕೆಳಗೆ ವಿಷ್ಣುವಿಗೆ ಚಿತ್ರಾನ್ವವನ್ನು ನಿವೇದನಮಾಡಿ, ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಭೋಜನ ಮಾಡಿಸಿ, ಬಂಧುಮಿತ್ರರೊಡನೆ ತಾನೂ ಭೋಜನ ಮಾಡಬೇಕು. ||೧|| ನೆಲ್ಲಿಗಿಡದ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಶ್ರಾದ್ಧವೂ, ನೆಲ್ಲಿಯ ಪತ್ರಫಲಗಳಿಂದ ವಿಷ್ಣುಪೂಜೆಯೂ ಮಹಾಫಲವನ್ನುಂಟು ಮಾಡುವುವು. ನೆಲ್ಲಿಯ ಗಿಡದಲ್ಲಿ ಸಮಸ್ತ ನೇರಿತೆಗಳೂ, ಋಷಿಗಳೂ, ಯಜ್ಞಗಳೂ, ತೀರ್ಥಗಳೂ ವಾಸವಾಗಿರುವೆಂದು ಪ್ರಮಾಣವಿರುವುದು. ಇಲ್ಲಿ ವಿಷ್ಣುವನ್ನು ಕುರಿತು ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಜಾಗರವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. “ಜಾಗರಂಕಾರ್ಮಿಕೇವಾಸಿಯಃ ಕ್ಷುರ್ದ್ಯಾದರೂಣೋದಯೇ | ದಾನೋದರಾಗ್ರೇ ಸೇನಾಸೀರ್ಗೋಸೇಕಸ್ರಫಲಂಲಭೇತ್ ||೧|| ಶಿವವಿಷ್ಣುಗೃಹಾಭಾವೇಸರ್ದದೇವಾಲಯೇಷ್ವಪಿ | ಕುರ್ದ್ಯಾದಶ್ವತ್ಥಮೂಲೇಷುತುಲಸೀನಾಂವನೇಷ್ವಪಿ || ೨ || ವಿಷ್ಣುನಾಮಪ್ರಜ್ಞಾನಿ ಯೋಗಾಯಾದ್ವಿಷ್ಣುಸನ್ನಿಧಾ | ಗೋಸಹಸ್ರಪ್ರದಾನಸ್ಯಫಲಮಾಶ್ವೀತಿಮಾನವಃ || ೪ || ವಾದ್ಯಕೃತ್ಪುರುಷಶ್ಚಾಮಿ ವಾಜವೇಯಫಲಂಲಭೇತ್ | ಸದ್ವತೀರ್ಥಾಪಗಾಹೋತ್ಥಂನರ್ಮ

ಕಃ ಫಲವಾಪ್ನುಯಾತ್ ||೪|| ಸರ್ವಮೇತಲ್ಲಭೈತ್ಪುಣ್ಯಾ ತೇಪಾಂತುದ್ರ
ವೃದ್ಧಃಪ್ರವಾನ್ | ಅರ್ಚನಾದ್ಧರ್ಮನಾದ್ವಾಪಿತತ್ ಪಡಂಶಮವಾಪ್ನುಯಾ
ತ್ ||೫||, ಯಾರು ಕಾರ್ತಿಕ ಮೂಸದಲ್ಲಿ ಅಗುಣೋದಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮ
ಹಾವಿಷ್ಟುವಿನ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಜಾಗರದಿಂದಿರುವನೋ ಅವನಿಗೆ ಸಹಸ್ರ
ಗೋದಾನ ಫಲವುಂಟಾಗುವದು. ||೧|| ಶಿವ, ವಿಷ್ಣು ದೇವಾಲಯಗಳಲ್ಲದಿ
ದರೆ ಯಾವ ದೇವಾಲಯದಲ್ಲಾದರೂ, ಅಶ್ವತ್ಥವೃಕ್ಷ (ಆರಳಮರ) ದ
ಬುಡದಲ್ಲಿಯೂ, ತುಲಸೀವನದಲ್ಲಿಯೂದರೂ, ಜಾಗರವನ್ನು ಮಾಡಬಹು
ದು. ||೨|| ವಿಷ್ಟುಸಮೀಪದಲ್ಲಿ-ವಿಷ್ಟುವಿನ ನಾಮಗಳನ್ನು, ಚರಿತ್ರೆಯ
ನ್ನು ಗಾನಮಾಡುವವನು ಸಹಸ್ರ ಗೋದಾನಫಲವನ್ನು ಪಡೆವನು. ||೩||
ವಿಷ್ಟುವಿನೆದುರಾಗಿ ವಾದ್ಯಗಳನ್ನು ಬಾರಿಸುವನು ವಾಜಪೇಯಫಲವನ್ನೂ,
ನರ್ತನೆ ಮಾಡುವವನು ಸಕಲ ತೀರ್ಥಸ್ನಾನಫಲವನ್ನೂ ಪಡೆವನು. ||೪||
ಅಂಥವರಿಗೆ ಧನವನ್ನು ಕೊಡುವವನು ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಎಲ್ಲ ಫಲಗಳನ್ನೂ
ಪಡೆವನು. ಪ್ರೂಜೆ, ದರ್ಶನ, ಇವುಗಳಿಂದ ಅದರ ಆರರಷ್ಟು ಫಲವನ್ನು
ಹೊಂದುವನು ||೫|| ಎಂದು ಕೌಸ್ತುಭದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ಇವುಗಳೊಂದೂ
ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ವಿಷ್ಟುಭಕ್ತರಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರನ್ನಾಗಲಿ, ಅಶ್ವತ್ಥ, ವಟ (ಆ
ಲ) ವೃಕ್ಷವನ್ನಾಗಲಿ ಸೇವಿಸಬೇಕೆಂದು ಅಪೇಕ್ಷಿಸಿದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. «ಸ
ರೋರುಹಾಣಿತುಲಸೀ ಮೂಲತೀಮುನಿಪುಷ್ಪಕಂ | ಕಾರ್ತಿಕೇವಿಹಿತಾ
ನೈವಂದೀಽದಾನಂಚಪಂಚಮಂ ||೧||, ಕಾರ್ತಿಕಮೂಸದಲ್ಲಿ ಅಗನೆಯ
ಹೂ, ಕಮಲ, ತುಲಸಿ, ಮೂಲತಿ, (ಜಾಜಿಯ ಹೂ) ಇವುಗಳಿಂದ ಪ್ರೂಜೆ
ಯನ್ನೂ, ದೀಪದಾನವನ್ನೂ, ಈ ಐದನ್ನೂ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿ
ದೆ. ||೧|| ಕಾರ್ತಿಕಮೂಸ ಒಂದು ತಿಂಗಳೂ (ಮೂಸೋಪವಾಸ) ಉಪ
ವಾಸವನ್ನು, ವಾಸಪ್ರಸ್ಥರೂ, ಯತಿಯೂ, ವಿಧನೆಯರೂ ಮಾಡಬೇಕು.
ಗೃಹಸ್ಥರು ಉಪವಾಸವನ್ನು ಮಾಡಕೂಡದು. «ಕೃಚ್ಛ್ರಂವಾಪ್ಯತಿಕ್ರ
ಚ್ಛ್ರಂವಾಪ್ರಾಜಾಪತ್ಯಮಥಾಪಿವಾ | ಏಕರಾತ್ರಾವ್ರತಂಕುರ್ಯಾತ್ತಿರಾ
ತ್ರವ್ರತಮೇವವಾ ||೧|| ಶಾಕಾಹಾರಂಪಯೋಹಾರಂ ಫಲಾಹಾರಂಫಾ
ಪಿವಾ| ಚರೇದ್ಯವಾನಾಹಾರಂ ವಾ ಸಂಪ್ರಾಪ್ತೇಕಾರ್ತಿಕೇವ್ರತೀ||೨||,
ಕೃಚ್ಛ್ರ, ಅಥವಾ ಅತಿಕ್ರಚ್ಛ್ರ, ಇಲ್ಲವೇ ಪ್ರಾಜಾಪತ್ಯಗಳನ್ನುಮಾಡಿ,

ಬಂದು ರಾತ್ರಿ ವ್ರತವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಮೂರುರಾತ್ರಿ ವ್ರತವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ||೧|| ಕಾರ್ತಿಕಮಾಸವು ಬಂದಾಗ ವ್ರತಮಾಡತಕ್ಕವರು, ಸೊಪ್ಪನ್ನು ತಿನ್ನುವುದು (ಶಾಕಾಹಾರ) ಅಥವಾ ಹಾಲನ್ನು ಕುಡಿದಿರುವುದು. ಅಲ್ಲದೆ ಹಣ್ಣನ್ನು ತಿನ್ನುವುದು, ಇಲ್ಲವೆ ಯವೆಯ ಅನ್ನವನ್ನು ತಿನ್ನುವುದು ಇವುಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ||೨||

ಈ ಕಾರ್ತಿಕದಲ್ಲಿ ಬಿಡಬೇಕಾದವುಗಳು. ಸ್ತ್ರೀ

ಕಾರ್ತಿಕದಲ್ಲಿ ಬಿಡಬೇಕಾದದ್ದು—ನೀರುಳ್ಳ, ಬೆಳ್ಳುಳ್ಳ, ಹಿಗ್ಗು, ಸರ್ಪಾಕ್ಷಯಕಾಯಿ, ಮೂಲಂಗಿ, ಸೋರೆಕಾಯಿ, ನುಗ್ಗಿಕಾಯಿ, ಬದನೆಕಾಯಿ, ಕುಂಬಳಕಾಯಿ, ಹೆಗ್ಗುಳ್ಳದಕಾಯಿ, ಕೊಡಸಿಗಹಣ್ಣು, ಬೇಲದಹಣ್ಣು, ಎಣ್ಣೆ, ಉಪ್ಪು. ಶಾಕ, ಎರಡುಸಾರಿ ಬೇಯಿಸಿದ ಅನ್ನ (ಕುಸುಮಲಕ್ಷ್ಮಿ ಅನ್ನವೆಂದಲಾದದ್ದು.) ತೆಂಗಿನ, ಸುಟ್ಟುಮಾಡುವ ಅನ್ನ, ಉದ್ದು, ಹೆಸರು, ಕಿರುಗಡಲೆ, ಕಡಲೆ, ಹುರುಳಿ, ಅವರೆ, ತುಗರಿ, ಮೊದಲಾದ ದ್ವಿದಳ ಧಾನ್ಯಗಳು. ಇವನ್ನು ಬಿಡಬೇಕು. ಸಪ್ತಮಿಯಲ್ಲಿ ನೆಲ್ಲಿಕಾಯಿನ್ನೂ, ಅಷ್ಟಮಿಯಲ್ಲಿ ಎಳ್ಳನ್ನೂ, ತೆಂಗಿನಕಾಯಿನ್ನೂ ಭಾಸುವಾರದಲ್ಲಿಯೂ, ಸರ್ವದಾ ನೆಲ್ಲಿಕಾಯಿನ್ನೂ ಬಿಡಬೇಕು. ಕಂಚಿನತಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಭೋಜನವನ್ನು ಬಿಡಬೇಕಾದ ವ್ರತದಲ್ಲಿ-ಕಂಚಿನ ಪಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಉಪ್ಪವನ್ನು ಉಬಿ ದಾನಮಾಡಬೇಕು. ಮಧುವನ್ನು ಬಿಡುವ ವ್ರತದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ-ಪಾಪವನ್ನು, ಸಕ್ಕರೆ ಇವುಗಳನ್ನು ದಾನಮಾಡಬೇಕು. ಎಣ್ಣೆಯನ್ನು ಬಿಡುವ ವ್ರತದಲ್ಲಿ ಎಳ್ಳನ್ನು ದಾನಮಾಡಬೇಕು. ಕಾರ್ತಿಕ ಮಾಸದಲ್ಲಿ ಮಾನದಿಂದ ಭೋಜನವನ್ನು ಮಾಡುವವನು ಎಳ್ಳು, ಗಂಟೆ ಇವುಗಳನ್ನು ದಾನಮಾಡಬೇಕು. ಈ ಮಾಸದಲ್ಲಿ ದಕ್ಷಿಣೆ, ಉದ್ದು ಇವುಗಳೊಡನೆ ಒಂಕುಂಬಳಕಾಯಿಗಳನ್ನು ದಾನಮಾಡಬೇಕು. ಈ ಮಾಸದಲ್ಲಿ ಕಾಂಸ್ಯ ಪಾತ್ರಭೋಜನವು ಕ್ರಿಮಿಭಕ್ಷಣೆಗೆ ಸಮಾನವು. ಹಣ್ಣನ್ನು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದರೆ ಹಣ್ಣನ್ನೂ, ರಸಗಳನ್ನು(ಪತ್ರಸ) ಬಿಟ್ಟಿದ್ದರೆ ಆ ರಸಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನೂ, ಧಾನ್ಯವನ್ನು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದರೆ ಅದೇ ಧಾನ್ಯವನ್ನೂ ದಾನಮಾಡಬೇಕು. ಎಲ್ಲಾ ಸಂದರ್ಭಗಳಿಗೂ ಬದಲಾಗಿ ಗೋದಾನವನ್ನಾದರೂ ಮಾಡಬೇಕು. “ಏಕಂ ಸ್ವರ್ವದಾನಾನಿದೀಪದಾನಂತಘೈಕತಃ | ಕಾರ್ತಿಕೇದೀಪದಾನಸ್ಯ ಕಲಾತ

ನಾಹಂತಿಷೋಡಶೀಂ ||೧||, ಎಲ್ಲಾ ದಾನಗಳ ಫಲವನ್ನೂ, ದೀಪದಾನದ ಫಲವನ್ನೂ ಸರಿಮಾಡಿ ನೋಡಿದರೆ ಕಾರ್ತಿಕಮಾಸದಲ್ಲಿ ದೀಪದಾನ ಮಾಡಿದ್ದರಿಂದ ಬರುವ ಫಲದ ಹದಿನಾರನೆಯ ಬಾದು ಭಾಗವನ್ನೂ ಉಳಿದ ಸಕಲ ದಾನಗಳೂ ಹೊಂದಲಾರವು ||೧|| ಈ ವ್ರತಗಳನ್ನಾಗಲಿ ಚಾತುರ್ಮಾಸ್ಯ ವ್ರತವನ್ನಾಗಲಿ ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗದಿರುವವರು ಕಾರ್ತಿಕದಲ್ಲಿ ಯಾವುದಾದರೂ ಬಾದು ವ್ರತವನ್ನು ಮಾಡಲೇಬೇಕು. ಹಾಗೆ ಮಾಡದಿದ್ದರೆ, ಅವ್ರತಃ ಕಾರ್ತಿಕೋಯೇಷಾಂಗತೋ ಮೂಢಧಿಯಾಮಿಕ | ತೇಷಾಂಪುಣ್ಯಸ್ಯಲೇಶೋಪಿನಭವೇ ತ್ಸೂಕರಾತ್ಮನಾಂ ||೧||, ಕಾರ್ತಿಕಮಾಸದಲ್ಲಿ ಯಾವ ವ್ರತವನ್ನೂ ಮಾಡದೆ ಇರುವ ಮೂಢರು ಹಿಂದಿಗೆ ಸಮಾನರು. ಅವರಿಗೆ ಯಾವ ಪುಣ್ಯವೂ ಲಭಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ||೧|| ಸಾಲಗ್ರಾಮ ಮೊದಲಾದ ದೇವರೆಸರಾಗಿ ಸ್ವಸ್ತಿಕ, ಪದ್ಮ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ರಂಗವಲ್ಲಿಯಲ್ಲಿ ಬರೆದು ಪೂಜಿಸುವವಳು ಸ್ವರ್ಗಾದಿ ಲೋಕಗಳನ್ನನುಭವಿಸುತ್ತಾ ಏಳು ಜನ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ವೈಭವ್ಯವನ್ನು ಪಡೆಯುವವಳು.

೪೨ ಪುರಾಣಾದಿಗಳನ್ನು ಕೇಳುವುದು. ೪೩

ಪುರಾಣಾದಿಶ್ರವಣಂ—ಕಾರ್ತಿಕಮಾಸದಲ್ಲಿ ಪುರಾಣ, ಇತಿಹಾಸ ಇವುಗಳನ್ನು ಹೇಳುವ ಕೇಳಿ ಮುಗಿಸಬೇಕು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣಂವಾಚಕಂಕುರಾನ್ಮನ್ಯವರ್ಣಜವೂದರಾತ್ | ಶ್ರಾವಣೇಚ್ಚ ತುರೋವರ್ಣಾಕ್ಯತ್ವಾ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನುಗ್ರತಃ ||೧|| ವಿಸ್ವಷ್ಟಮದ್ರುತಂಶಾಂತಂ ಸ್ವಷ್ಟಾಹರಸದಂತಥಾ | ಕಾಲಾಸ್ವರಸಮಯಾಕ್ತಂ ರಸಭಾವಸಮಸ್ಥಿತಂ ||೨|| ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾದಿಷುಸರ್ವೇಷು ಗ್ರಂಥಾರ್ಥಂಚಾರ್ಪಯೇನ್ಮೃಪ | ಯವವಂವಾಚಯೇದ್ರಾಜಃ ಸವಿಶ್ರೋವ್ಯಾಸಲುಚ್ಯತೇ || ೩ || ಸಮಾಪ್ತೇಷುಪುರಾಣೇಷುಕಕ್ತ್ಯಾಂತಂತರ್ಪಯೇನ್ಮೃಪ | ವಾಚಕಃಪೂಜಿತೋಯೇನ ಪ್ರಸನ್ನಾಸ್ತು ಸ್ಯದೇವತಾಃ||೪|| ಶ್ರಾದ್ಧೇಯಸ್ಯದ್ವಿಜೋಭುಜ್ಜೀವಾಚಕ ಶ್ರದ್ಧಯಾನಿಸ್ತತಃ | ಭವಂತಿಪಿತರಶ್ಚ ಸ್ಯುತ್ಯಮ್ತವರ್ಷಶತಾನ್ಮೃಪ, ||೫|| ಪುರಾಣವನ್ನು ಓದುವುದಕ್ಕೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನನ್ನೇ ನಿಯಮಿಸಬೇಕು. ಇತರ ವರ್ಣದವರನ್ನು ಸೇರಿಸಕೂಡದು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣರನ್ನು ಮುಂದೆಮಾಡಿ ನಿಲ್ಲ ವರ್ಣದವರಿಗೂ (ಚತುರ್ವರ್ಣ) ಶ್ರವಣ ಮಾಡಿಸಬಹುದು ||೧|| ಸ್ವಷ್ಟವಾಗಿಯೂ,

ನಿಧಾನವಾಗಿಯೂ, ಗಂಭೀರವಾಗಿಯೂ, ಅಕ್ಷರಗಳನ್ನೂ ಕಬ್ಬುಗಳನ್ನೂ ಸ್ಫುಟವಾಗಿ ಉಚ್ಚರಿಸುತ್ತಲೂ, ಕಳೆಗಳಿಗೆ ತಕ್ಕ ಧ್ವನಿಯಿಂದಲೂ, ನವ ರಸಗಳ ಭಾವವನ್ನೂ ತೋರಿಸುವಂತೆಯೂ ॥೨॥ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಮೊದಲಾದ ಎಲ್ಲಾ ಜಾತಿಯವರಿಗೂ ಅರ್ಥವು ತಿಳಿಯುವಂತೆಯೂ ಯಾರು ಪುರಾಣವನ್ನೋದಿ ಅರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳುವರೋ ಅವರು ವ್ಯಾಸರಿಗೆ ಸಮಾನರು ॥೩॥ ಪುರಾಣವು ಪೂರಯಿಸಿದನೇಲೆ ಪುರಾಣಿಕರನ್ನು ಯಥಾಶಕ್ತಿಯಾಗಿ ತೃಪ್ತಿಪಡಿಸಬೇಕು. ಪುರಾಣವನ್ನೋದುವ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನನ್ನು ಪೂಜಿಸಿದವನ ದೇವತೆಗಳೆಲ್ಲರೂ ಪ್ರಸನ್ನರಾಗುವರು. ॥ ೪ ॥ ಶ್ರದ್ಧೆಯುಕ್ತನಾಗಿ ಪುರಾಣವನ್ನೋದುವವನು ಯಾರ ಶ್ರದ್ಧೆದಲ್ಲಿ ಭೋಜನ ಮಾಡುವನೋ ಆ ಪಿತೃಗಳು ನೂರು ವರ್ಷಗಳವರೆಗೆ ಸಂತುಷ್ಟರಾಗಿರುವರು. ॥೫॥ ಕಾರ್ತಿಕ ಸ್ನಾನಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪುತ್ರಕಾಮನಾಗಿರುವನು. ಕಾರ್ತಿಕ ಒಂದದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಅಭಿಲಾಷಾರ್ಥ್ಯಕವನ್ನು ಹೇಳಬೇಕು. ಈಗ ದುಗ್ಧ (ಪಾಲ) ವ್ರತವನ್ನು ಪೂರಯಿಸಿ, ದುಗ್ಧದಾನಮಾಡಿ, ದ್ವಿದಳವ್ರತಕ್ಕೆ ಸಂಕಲ್ಪ ಮಾಡಬೇಕು. ಹುಟ್ಟುವಾಗ ಎರಡು ದಳಗಳು ಕಾಣಬರುವ ಧಾನ್ಯಗಳನ್ನು ಮೂತ್ರನೇ ಬಿಡಬೇಕೆಂದು ಕೆಲವರು. “ಹೀಗೆಯೇ ಇರಬೇಕೆಂಬ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ವಚನಗಳೆಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ನೋಡುವುದಕ್ಕೆ ಯಾವವುಗಳಲ್ಲಿ ದಳದ್ವಯವು ಕಾಣಬರುವುದೋ ಅವುಗಳನ್ನು ಬಿಡಬೇಕು. ಉಳಿದವುಗಳನ್ನು ಬಿಡಬೇಕಾದಿಲ್ಲವೆತ್ತವು ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಬಿಡಬೇಕಾದದ್ದೂ ಇಲ್ಲ” ಎಂದು ಮತ್ತೆ ಕೆಲವರು. ತಾಂಬೂಲ, ಕೇಶಕರ್ತನ (ಹೊರ) ಮೊದಲಾಗಿ ಬಿಡಬೇಕಾದ ವ್ರತಾಂತರಗಳನ್ನೂ ಹೀಗೆಯೇ ತಿಳಿಯತಕ್ಕದ್ದು.

೪ ಆಕಾಶದೀಪವು. ೪೪

ಆಕಾಶದೀಪವು—ಸೂರ್ಯನು ಅಸ್ತನಾದಮೇಲೆ ಮನಗೆ ಸ್ವಲ್ಪದೂರದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಆಳು ಎತ್ತರವುಳ್ಳ ಕಗ್ಗಲಿಯ ಕಡ್ಡಿಯನ್ನು ನಟ್ಟು ಅದರ ಮೇಲೆ ಎಂಟು ಮೂಲೆ ಮೊದಲಾದ ಆಕಾರವುಳ್ಳ ದೀಪಯಂತ್ರ (ಆಕಾಶದ ಬುಟ್ಟು) ದಲ್ಲಿ ಮಧ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯದೀಪವನ್ನೂ, ಸುತ್ತಲೂ ಎಂಟು ದೀಪಗಳನ್ನೂ ಇಟ್ಟು, “ದಾನೋದರಾಯನಭಿಸಿತುಲಾಯಾಂದೋಲ

ಯಾಸಕ | ಪ್ರದೀಪತೇ ಪ್ರಯಚ್ಛಾಮಿನೋಽನಂತಾಯವೇಧಸೇ ||೧||,
 ಎಲೈ ದಾನೋದರನಾದ ವಿಷ್ಣುವೇ! ಈ ತುಲನಾಸದಲ್ಲಿ ನಿನಗೋಸ್ಕರ
 ಆಕಾಶದ ಬುಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ತೂಗುವಿಧಗಳನ್ನಿಟ್ಟು ಸಮರ್ಪಿಸುವೆನು ||೧||
 ಏಂಬ ಮೂತ್ರದಿಂದ ನೀನೇದನನಾಡಬೇಕು. ಹೀಗೆಯೇ ಈ ತಿಂಗಳು ಪೂ
 ರಯಿಸುವವರೆಗೂ ದೀಪಗಳನ್ನು ಹಚ್ಚಿದರೆ ಮಹೈಶ್ವರ್ಯವುಂಟಾಗುವುದು.

ಘ್ರೀ ಕೋಜಾಗರೀ ವ್ರತವು. ೧೬

ಕೋಜಾಗರ ವ್ರತವು — ಆಶ್ವಯುಜ ಶುದ್ಧ ಪೂರ್ಣಿಮೆಯಲ್ಲಿ
 ಕೋಜಾಗರ ವ್ರತವು. ಪೂರ್ವದಿನದಲ್ಲಿಯೇ ಸಿಹೀಥವ್ಯಾಪ್ತಿ ಇದ್ದರೆ ಪೂರ್ವ
 ದಿನವನ್ನೇ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಎರಡನೇ ದಿನದಲ್ಲಿಯೇ ಆಗಲಿ, ಎರಡು ದಿನ
 ಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಆದಾಗ್ಯೂ, ಎರಡು ದಿನಗಳಿಗೂ ಇಲ್ಲದಿದ್ದಾಗ್ಯೂ, ಎರಡನೆಯ
 ದಿನವನ್ನೂ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಪೂರ್ವದಿನದಲ್ಲಿ ಸಿಹೀಥವ್ಯಾಪ್ತಿ ಇದ್ದು,
 ಎರಡನೆಯ ದಿನದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೋಷವ್ಯಾಪ್ತಿ ಮಾತ್ರವೇ ಇದ್ದರೆ ಎರಡನೆಯ
 ದಿನವನ್ನೇ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕೆಂದು ಕೆಲವರು. ಇಲ್ಲಿ-ಲಕ್ಷ್ಮಿ, ಇಂಪು, ಇವರನ್ನು
 ಪೂಜಿಸಿ, ಜಾಗರಣೆಯನ್ನೂ, ವಗಡೆ ಮಾಡುವನ್ನೂ ನಡೆಯಿಸಬೇಕು. ಪ
 ದ್ಮಾಸನದಲ್ಲಿರುವ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯನ್ನು ಧ್ಯಾನಿಸಿ, ಅಕ್ಷತೆಗಳಲ್ಲಿ ಒಂ ಲಕ್ಷ್ಮಿಗಳಿ
 ನವು ಏಂಬ ಮೂತ್ರದಿಂದ ಆವಾಹನವಾಡಿ ಪೋಷಣೆ ಮಾಡುವವರು ಇಂ
 ಪೂಜಿಸಬೇಕು. “ ನಮಸ್ತೇ ಸರ್ವದೇವಾನಾಂ ಪರದಾನಾಂ ಹರಿಪ್ರಿಯೇ |
 ಯಾಗತಿ ಸ್ತೃತ್ಪ್ರಸನ್ನಾನಾ ವಾಸೇಭೂಯಾತ್ತ್ವದರ್ಶನಾತ್ || ೧ ||,
 ಎಲೈ ವಿಷ್ಣು ಪತ್ನಿಯಾದ ಲಕ್ಷ್ಮಿದೇವಿಯೇ! ವರಪ್ರದರಾಗಿ ನಿನ್ನನ್ನು ಸೇ
 ವಿಸುತ್ತಿರುವ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಉಂಟಾಗುವ ಉತ್ಸವವಾದ ಗತಿಯು ಒಂ
 ದು ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಉಂಟಾಗಲಿ ||೧|| ಎಂದು ಪುಷ್ಪಾಂಜಲಿಯನ್ನು ಸ
 ಮರ್ಪಿಸಿ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಬೇಕು. “ ಚತುರ್ದಂತ ಸಮಾರಾಧೋ ವಜ್ರ
 ಪಾಣಿಃ ಪುರಂದರಃ | ಶಚೀಪತಿಶ್ಚ ಧ್ಯಾತವ್ಯೋ ನಾನಾಭರಣಭೂಷಿತಃ ||೧||,
 ಐವತ್ತನನ್ನು ಆರೋಹಣವಾಡಿ ವಜ್ರಯುಧವನ್ನು ಹಿಡಿದು, ಅನೇ
 ಕಾಭರಣಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿರುವ ಶಚೀಪತಿಯಾದ ಇಂದ್ರನನ್ನು ಧ್ಯಾನಿಸಿ
 ಬೇಕು. ||೧|| ಹೀಗೆ ಧ್ಯಾನಿಸಿ ಅಕ್ಷತೆಗಳ ಗುಂಪಿನಲ್ಲಿ (ಗುಡ್ಡೆ) ಇಂದ್ರಾ
 ಯನವು, ಏಂಬ ಮೂತ್ರದಿಂದ ಪೂಜಿಸಬೇಕು. “ ವಿಚಿತ್ರೈರಾವತಸ್ಥಾಯ

ಭಾಸ್ವತ್ಕುಲಶಿವಾಯೇ || ಪೌಲೋಮ್ಯಾಲಿಂಗಿತಾಂಗಾಯ ಸಹಸ್ರಾ
 ಹ್ನಾಯತೇ ಸಮಃ || ೧ ||, ವಿಚಿತ್ರವಾದ ಜರಾವತದವೇಲೆ ಕುಳಿತು, ಕೈಯ
 ಲಿ ವಜ್ರಾಯುಧವನ್ನು ಹಿಡಿದು, ಶಚೀದೇವಿಯನ್ನು ಆಲಿಂಗಿಸಿರುವ ಸಹ
 ಸ್ರ ನೇತ್ರಗಳುಳ್ಳ ಇಂದ್ರನಿಗೆ ಸಮಸ್ಕಾರವು. || ೧ || ಎಂದು ಪುಷ್ಪಾಂಜಲಿ
 ಯನ್ನರ್ಪಿಸಿ ನಮಸ್ಕಾರಮೂಡಬೇಕು. «ನಾರಿಕೇಳೋದಕಂಪೀತ್ಯಾ ಅಕ್ಷ
 ಕ್ರೇಡಾಂಸಮೂರಭೇತ್ | ನಿಶೀರ್ಥೇವಸದಾಲಕ್ಷ್ಮೀಃ ಕೋಜಾಗರ್ತೀತಿ
 ಭಾಷಿಣೀ || ತಸ್ಮೈವಿತ್ತಂಪ್ರಯುಚ್ಛಾಮಿ ಅಕ್ಷೈಃ ಕ್ರೇಡಾಂಕರೋತಿ
 ಯಃ, || ೧ || ಅರ್ಧರಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಯಾರು ಪಗಡೆಯೂಡುತ್ತಾ ಜಾಗರದಿಂದಿರುವ
 ರೋ ಅವರಿಗೆ ಭಾಗ್ಯವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತೇನೆ ಎಂದು ಹೇಳುವಳು. ಆದಕಾ
 ರಣ ಎಳನೀರನ್ನು ಕೂಡಿದು ಪಗಡೆಯೂಟವನ್ನು ಪ್ರಾರಾಭಿಸಬೇಕು || ೧ ||
 ಎಳನೀರನ್ನೂ, ಅವಲಕ್ಕಿಯನ್ನೂ, ದೇವತೆಗಳಿಗೂ, ಪಿತೃಗಳಿಗೂ ಸಮ
 ಪರ್ಣಮೂಡಿ ಬಂಧುಗಳೊಡನೆ ತಾವೂ ಭಕ್ಷಿಸಬೇಕು. ಈ ದಿನದಲ್ಲಿಯೇ
 ಆಶ್ಯಲಾಯನರು ಆಶ್ಯಯುಜೇ ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು.

ಈ ಆಗ್ರಯಣವು. ಸ್ತೋತ್ರ

ಆಗ್ರಯಣವು—ಪರ್ಮವು ಎರಡಾಗುವಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವಾಹ್ನ ಸಂಧಿ
 ಯಾದರೆ ಉಳಿದ ಪರ್ಮದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕೃತಿ ಎಂಬ ಇಷ್ಟಿಯನ್ನುಮಾಡಿ ಅನಂತ
 ರದಲ್ಲಿ ಮಾಡಬೇಕು. ಅಪರಾಹ್ನ ಸಂಧಿಯಾದರೆ ವಿಕೃತಿಯನ್ನುಮಾಡಿ ಅ
 ನಂತರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕೃತಿಗೆ ಅನ್ವಾಧಾನವು. ಆ ಪ್ರಯೋಗವನ್ನು ಬೇರೆ ಗ್ರಂ
 ಥಗಳಿಂದ ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಆಶ್ಯಯುಜ ಕಾರ್ತಿಕಮಾಸಗಳ ಪೂರ್ಣಮಿ ಅ
 ಥವಾ ಅವನಾವಾಸ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಶುಕ್ಲಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಕೃತ್ತಿಕೆ ಮೊದಲೊಂದು ವಿಶಾ
 ಖಾ ನಕ್ಷತ್ರದವರಿಗಿನ ನಕ್ಷತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ರೇವತಿಯಲ್ಲಿ ವ್ರಿಹಾಸ್ವಾ
 ಯಣವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಹೀಗೆಯೇ ಶ್ರಾವಣ ಮತ್ತು ಭಾದ್ರಪದಮಾ
 ಸಗಳಲ್ಲಿ ಮೇಲ್ಕಂಡ ಪರ್ಮ ಮತ್ತು ನಕ್ಷತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ಯಾಮಾಕಾಗ್ರಯಣವು.
 ಚೈತ್ರವೈಶಾಖಗಳ ಪರ್ಮಮೊದಲಾದವುಗಳಲ್ಲಿ ಯವಾಗ್ರಯಣವು. ಆದ
 ರಲ್ಲಿ ಪೂರ್ಣಮಾಸ್ಯೆಯ ಪರ್ಮದಲ್ಲಿ ಸಂಭವಕಾಲಕ್ಕಿಂತಲೂ ಮುಂಚೆ ಸಂ
 ಧಿಯಾದರೆ ಪೂರ್ವದಿನದಲ್ಲಿ ಆಗ್ರಯಣವನ್ನುಮಾಡಿ ಪ್ರಕೃತಿಗೆ ಅನ್ವಾಧಾ
 ನ ಮಾಡಬೇಕು. ಮಧ್ಯಾಹ್ನಾನಂತರದಲ್ಲಿ ಸಂಧಿಯಾದರೆ ಸಂಧಿದಿನದಲ್ಲಿ

ಆಗ್ರಯಣವನ್ನು ಮಾಡಿ ಪ್ರಕೃತಿಗೆ ಅನ್ಯಾಧಾನ ಮಾಡಬೇಕು. ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ದಲ್ಲಾಗಲಿ, ಸುಗಮಾನಂತರದಲ್ಲಿ ವ.ಧ್ಯಾಹ್ನಕ್ಕಿಂತಲೂ ಮುಂಚೆಯಾಗಲಿ ಸಂಧಿಯಾದರೆ ಸಂಧಿದಿನದಲ್ಲಿ ಆಗ್ರಯಣೇಷ್ಟಿಯನ್ನು ಮಾಡಿ ಪ್ರಕೃತಿಗೆ ಷ್ಟಿಯನ್ನು ಆ ದಿನದಲ್ಲಾಗಲಿ ಎರಡನೆಯ ದಿನದಲ್ಲಾಗಲಿ ಮಾಡಬೇಕು. ದರ್ಶವಲ್ಲಾದರೆ ಪೂರ್ವಾಹ್ನದಲ್ಲಾಗಲಿ ಅಪರಾಹ್ನದಲ್ಲಾಗಲಿ ಸಂಧಿಯಾದರೆ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾಗಿ ದರ್ಶೇಷ್ಟಿಯನ್ನು ಮಾಡಿ ಪ್ರತಿಪತ್ತಿನ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಆಗ್ರಯಣೇಷ್ಟಿಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಸಂಕ್ಷತ್ರಾಗ್ರಯಣದಲ್ಲಿಯೂ ಹೀಗೆಯೇ ಪೂರ್ಣಮಾಸೇಷ್ಟಿಗಿಂತಲೂ ಮುಂಚೆ ದರ್ಶೇಷ್ಟಿಯ ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಆಗ್ರಯಣವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಹಾಗೆಯೇ ದೀಪಿಕೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಆಗ್ರಯಣವು ದರ್ಶೇಷ್ಟಿಯ ಅನಂತರದಲ್ಲೂ 'ಪ್ರಾಕೃಪೂರ್ಣಮಾಸಾಚ್ಚ ತತಾ' ಪೂರ್ಣಮಾಸೇಷ್ಟಿಗಿಂತಲೂ ಮೊದಲು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿದೆ. ಆದರೆ 'ಅಥೋಪೂರ್ವಾಹ್ನ ಪರ್ಮಕ್ಷಯೇ' ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ ಪೂರ್ವಾಹ್ನ ಸಂಧಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಹೀಗೆ ನಡೆಯಬೇಕೆಂಬುದು ಹೇವಾದ್ರಿಮತವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿರುವ ದೀಪಿಕೆಯ ಮತವು. ಆದರೂ ಎಲ್ಲವಿಧವಾದ ಸಂಧಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಹೀಗೆಯೇ ನಡೆಯಬೇಕೆಂಬ ಕೌಸ್ತುಭ ಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ಇಲ್ಲಿ ಬರೆದಿದೆ ಎಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಈ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ 'ಅಥೋ' ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ಅರ್ಥಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಆದರಿಂದ ಪೂರ್ವಾಹ್ನದಲ್ಲಿ ಪರ್ಮಕ್ಷಯವುಂಟಾದರೆ, ಎಂದು ಅರ್ಥವು. ಹೀಗೆ ಕೃಷ್ಣ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಾಗುವುದಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ಸಿದ್ಧವಾಗುವುದು. ಅವಾಸಾ ಸ್ಯಾಪರ್ಮದಲ್ಲಿ ಆಗ್ರಯಣವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ವಿಧಿಸಿರುವುದಕ್ಕೆ ಅಖಂಡದರ್ಶವಿಷಯದಲ್ಲಿ ವೈಯರ್ಥ್ಯವುಂಟಾಗುವುದರಿಂದ ಈ ದೀಪಿಕಾಕಾರನ ಮತವು ಯುಕ್ತವಾದದ್ದಲ್ಲವೆಂಬ ಗೃಹ್ಯಾಗ್ನಿ ಸಾಗರದ ವಚನವು. ವಿ ಕೃತಿಭೇದಗಳನ್ನೂ, ಖಣ್ಡಪರ್ಮದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಪತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದಾಗ್ಯೂ ಪರ್ಮವನ್ನನುಸರಿಸಿ ನಡೆಯಿಸಿದಂತೆ ಬಹು ಕೊಳ್ಳುವ ಹಾಗೆಯೇ, ಖಣ್ಡದರ್ಶದಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ಪ್ರತಿಪತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಆಗ್ರಯಣಕ್ಕೆ ದರ್ಶಪರ್ವದ ಸಮೀಪಕಾಲಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಮಾಡಿದಂತೆ ಗುನಧೆಂದು ಅಂಗೀಕರಿಸಬಹುದಾದ್ದರಿಂದಲೂ, ಖಣ್ಡದರ್ಶದಲ್ಲಿ ದರ್ಶ

ಪರ್ಮವನ್ನು ವಿಧಾನಮಾಡಿದ್ದಕ್ಕೆ ಸಾರ್ಥಕ್ಯವುಂಟಾಗುವುದರಿಂದಲೂ, ಸರಿಯಲ್ಲವೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಶ್ರಾವಣಾದಿ ಮಾಸಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ಯಾಮಾಕಾಗ್ರಯಣವನ್ನು ಮಾಡದಿದ್ದರೆ ಶರದೃತುವಿನಲ್ಲಿ ವ್ರಿಹ್ಯಾಗ್ರಯಣದೊಡನೆ ಸಮಾನತಂತ್ರದಿಂದ ಮಾಡಬೇಕು. ಸ್ಮಾರ್ತಾಗ್ರಿಯಲ್ಲಿ ವ್ರಿಹ್ಯಾಗ್ರಯಣವನ್ನೂ, ಶ್ಯಾಮಾಕಾಗ್ರಯಣವನ್ನೂ ತಂತ್ರದಿಂದ ಮಾಡುವೆನೆಂದು ಸಂಕಲ್ಪಮಾಡಿ, ಇಂದ್ರ, ಅಗ್ನಿ, ವಿಶ್ವೇದೇವತೆಗಳಿಗಾಗಿ ಎಂಟುಹಿಡಿ ವ್ರಿಹಿಯನ್ನು ಹಾಕಿ, ಬೇರೊಂದು ಮೊದಲಲ್ಲಿ ಶ್ಯಾಮಾಕವನ್ನು ಸೋಮದೇವತೆಗೆ ಹೆಸರಿನಿಂದ ನಿರ್ದೇಶನಮಾಡಿಹಾಕಿ, ಮತ್ತೆ ಮೊದಲನೆಯ ಮೊದಲಲ್ಲಿ (ಶೂರ್ಪಪಾತ್ರೆಯ) ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳಿಗಾಗಿ ವ್ರಿಹಿಮುಷ್ಪಿಗಳನ್ನಿಡಬೇಕು. ಹೋಮದಲ್ಲಿಯೂ ಹೀಗೆಯೇ. ವಿಶ್ವೇದೇವ ಹೋಮಾನಂತರದಲ್ಲಿ ಸೋಮದೇವತೆಗೆ ಶ್ಯಾಮಾಕಾನ್ನವನ್ನು ಹೋಮಮಾಡಿ ಆಮೇಲೆ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವೀಹೋಮವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಆಶ್ವಯುಜ ಪೂರ್ಣಮಿಗೆ ಅಪರಾಹ್ಣ ಮೊದಲಾದ ಸಂಧಿಗಳಲ್ಲಿ, ಆಗ್ರಯಣವನ್ನು ಮಾಡುವಾಗ ಆಶ್ವಯುಜೀ ಕರ್ಮದೊಡನೆ ಸಮಾನತಂತ್ರದಿಂದ ಮಾಡಬೇಕು. ಆದರೆ-ಜೀರ್ಣವ್ರಿಹಿಚರು, ನವ (ಹೊಸ) ವ್ರಿಹಿಚರು, ನವಶ್ಯಾಮಾಕಚರುಗಳೆಂಬ ಮೂರುವಿಧ ಚರುಗಳನ್ನೂ ಮೂರು ಪಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಮಾಡಬೇಕು. ಪೂರ್ವಾಹ್ನಾದಿ ಸಂಧಿಗಳಲ್ಲಿ-ಸಂಧಿನದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕೃತಿಯಾಗವನ್ನು ಮಾಡಿದಮೇಲೆ ಆಶ್ವಯುಜೀ ಕರ್ಮವೂ, ಪೂರ್ವದಿನದಲ್ಲಾಗಲಿ, ಸಂಧಿನದಲ್ಲಾಗಲಿ, ಪ್ರಕೃತಿಯಾಗಕ್ಕಿಂತ ಮುಂಚೆ ಆಗ್ರಯಣವೂ ಆಗಬೇಕಾದ್ದರಿಂದ ಎರಡರ ಕಾಲವೂ ಬಂದೇ ಆಗದೆ ಕಾಲಭೇದವುಂಟಾಗಿರುವಕಾರಣ ಏಕತಂತ್ರವು ಕೂಡದು. ಶ್ಯಾಮಾಕಚರುವನ್ನು ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಆಗದಿರುವಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಶ್ಯಾಮಾಕತ್ಯುಗಳಿಂದ (ಹುಲ್ಲಿನಿಂದ) ಹಾಸಿಯನ್ನು ಮಾಡಿ (ಕೆಳಕ್ಕೆ ಹಾಸಿ) ಅದರಮೇಲೆ ಸೃಚವನ್ನು ಇಡುವುದರಿಂದಲೇ ಶ್ಯಾಮಾಕಾಗ್ರಯಣವನ್ನು ಮಾಡಿದಂತಾಗುವುದು. (ಕೃತ) ಎಂದು ವೃತ್ತಿ ಕಾರನಾದ ನಾರಾಯಣಭಟ್ಟನು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಯವಾಗ್ರಯಣವು ವಿಕಲ್ಪವಾದದ್ದು. ವ್ರಿಹ್ಯಾಗ್ರಯಣಕ್ಕೆ ವಸಸ್ತುತುವಿನವರೆಗೂ ಗೌಣ (ಮುಖ್ಯವಲ್ಲದ್ದು) ಕಾಲವುಂಟು. ಯವಾಗ್ರಯಣಕ್ಕೆ ವರ್ಷವುತುವಿನವರೆಗೂ ಗೌಣಕಾಲ

ವು. ಆಪತ್ತು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗದೆ ಗೌಣಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದರೆ ಕಾಲಾತಿಕ್ರಮಣಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಆಗ್ರಯಣವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು, ಆಪತ್ತಿನಿಂದ (ಸಂಕಟ) ಕಾಲಾತಿಕ್ರಮಣವಾದರೆ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದದ್ದಿಲ್ಲ. ಗೌಣಕಾಲವೂ ಅತಿಕ್ರಮಿಸಿದರೆ ವೈಶ್ವಾನರೇಷ್ಟಿಯನ್ನು ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತರೂಪವಾಗಿಮಾಡಿ ಅತಿಕ್ರಾಂತವಾದ ಆಗ್ರಯಣವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಸ್ಮಾರ್ತಪ್ರಯೋಗದಲ್ಲಾದರೆ ಆಹಿತಾಗ್ನಿಗೆ ಯಾವುವು ಪುರೋಡಾಶಗಳೋ ಅವೇ ಔಪಾಸನಾಗ್ನಿಯುಳ್ಳವನಿಗೆ ಚರುಗಳನ್ನಿರುವವೆಂದು ವಚನವಿರುವಕಾರಣ ವೈಶ್ವಾನರ ದೇವತಾಸಂಬಂಧವಾದ ಸ್ಥಾಲೀಪಾಕವು ಗ್ರಾಹ್ಯವಾದದ್ದು. ಪ್ರಥಮಾಗ್ರಯಣಕ್ಕೆ ಶರತ್ಕಾಲವೂ ಕಳೆದುಹೋದರೆ ವಿಭ್ರಷ್ಟೇಷ್ಟಿಯನ್ನಾಗಲಿ, ಆ ದೇವತಾಕವಾದ ಸ್ಥಾಲೀಪಾಕವನ್ನಾಗಲಿಮಾಡಿ, ಮುಂದೆ ಬರುವ ಮುಖ್ಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರಥಮಾಗ್ರಯಣವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಗೌಣಕಾಲದಲ್ಲಿ (ನೋದಲನೆ) ಪ್ರಥಮಾಗ್ರಯಣವು ಹುಚ್ಚಲಾರದು. ಪ್ರಾರಂಭಿಸದಿರುವ ದರ್ಶ, ಪೂರ್ಣಮಾಸ, ಆಗ್ರಯಣಾದಿಗಳಿಗೆ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತವು ವಿಕಲ್ಪವಾದ್ದರಿಂದ, ವಿಭ್ರಷ್ಟೇಷ್ಟಿಯೂ ವಿಕಲ್ಪವಾಗದೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಆಗ್ರಯಣವನ್ನು ಮಾಡದೆ ಹೊಸ ಬೆಳೆಯನ್ನಾವುದನ್ನೂ ತಿನ್ನಕೂಡದು. “ಅಕೃತಾಗ್ರಯಣೋಽಶ್ನೀಯಾನ್ನವಾನ್ಮೃಗಾದಿವೈನರಃ | ವೈಶ್ವಾನರಾಯಕರ್ತವ್ಯಶ್ಚ ರುಃ ಪೂರ್ಣಾಹುತಿಸ್ತುವಾ ||೧|| ಯದ್ವಾಸಮಿಂದ್ರರಾಯೇತಿ ಶತವಾರಂಜಪೇನ್ಮನು ||, ಆಗ್ರಯಣವನ್ನು ಮಾಡದವನು ಹೊಸ ಬೆಳೆಯ ಅನ್ನವನ್ನು ಭುಂಜಿಸಬೇಕಾದರೆ ಆಗ್ನಿಗೆ ಚರುವನ್ನಾಗಲಿ, ಪೂರ್ಣಾಹುತಿಯನ್ನಾಗಲಿ ಮಾಡಬೇಕು ||೧|| ಅಥವಾ ‘ಸಮಿಂದ್ರರಾಯು’ ಎಂಬ ಮಂತ್ರವನ್ನು ನೂರಾವೃತ್ತಿ ಜಪಿಸಬೇಕು.

ಛೇ ಆಗ್ರಯಣಾನುಕಲ್ಪಗಳು. ೪೬

ಆಗ್ರಯಣಾನುಕಲ್ಪಗಳು—ಪೃಥಕ್ಪಾಗಿ (ಬೇರೆ) ಆಗ್ರಯಣವನ್ನು ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಶಕ್ತಿ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಪೃಥಕ್ತೀಷ್ಟಿಯೊಡನೆ ಸಮಾನತಂತ್ರದಿಂದ ಮಾಡಬಹುದು. ಅದಕ್ಕೆ ಪೂರ್ಣಮಾಸೇಷ್ಟಿಯೊಡನೆ ಸಮಾನತಂತ್ರವಾದರೆ ಮೊದಲು ಆಗ್ರಯಣದ ಪ್ರಧಾನ (ಮುಖ್ಯ) ಕರ್ತವೂ,

ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕೃತವಾದ ಪಾರ್ಣವಾಸೀಯಾಗವು ದರ್ಶೇಷ್ಟಿಯೊಡನೆ ಏಕತಂತ್ರವಾದರೆ ಮೊದಲು ದರ್ಶೇಷ್ಟಿಪ್ರಧಾನಯಾಗವೂ, ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಆಗ್ರಯಣ ಮುಖ್ಯ ಯಾಗವೂ ನಡೆಯಬೇಕು. 'ವಿರೋಧೇವೈಕೃತಂತ್ರಂ' ಕರ್ಮವಿರೋಧವುಂಟಾದರೆ ವಿಕೃತಿಸಂಬಂಧದಿಂದಲೇ ತಂತ್ರವು ಎಂಬುದಾಗಿ ಸಿದ್ಧಾಂತವಿರುವುದರಿಂದ, ಉಳಿದ ಪೂರ್ವ ಅಥವಾ ಉತ್ತರಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಂಗವಾಗಿ ಹುಟ್ಟುವ ಆಗ್ರಯಣವನ್ನು ವಿಕೃತಿಸಂಬಂಧದಿಂದಲೇ ಮಾಡಬೇಕು. ಹೀಗೆ ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗದಿದ್ದರೆ ಹೊಸದಾದ ಕ್ಯಾಮಾಕ, ಪ್ರೀಹಿ, ಯವೆಗಳಿಂದ ಪುರೋಡಾಶವನ್ನು ಮಾಡಿ, ದರ್ಶಪೂರ್ಣ ಮಾಸಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ನವಪ್ರೀಹಿ ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಂದ ಅಗ್ನಿಹೋತ್ರ ಹೋಮವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಅಥವಾ ಹೊಸಬೆಳೆಯ ಅನ್ನವನ್ನು ಅಗ್ನಿಹೋತ್ರಕ್ಕೆ ಉಪಯುಕ್ತವಾಗಿರುವ ಹಸುವಿಗೆ ತಿನ್ನಿಸಿ, ಆ ಹಸುವಿನ ಹಾಲಿನಿಂದ ಅಗ್ನಿಹೋತ್ರವನ್ನು ಮಾಡಬಹುದು. ಇಲ್ಲವೇ ನವಾನ್ನದಿಂದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಭೋಜನ ಮಾಡಿಸಬೇಕೆಂಬುದು ಸಂಕ್ಷೇಪವಿಧಿ. ಇದನ್ನು ಮೂಲಮಾಸದಲ್ಲಿ ಮಾಡಕೂಡದು. ಗುರ್ಮಸ ಮೊದಲಾದವುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಮಾಡಕೂಡದೆಂದು ಕೆಲವರು. ಹಳೆಯ ಧಾನ್ಯವು ಸಿಕ್ಕದಿದ್ದರೆ ಮೂಲಮಾಸಾದಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಮಾಡಬೇಕು. ಈ ಪಾರ್ಣವಾಸ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಜ್ಯೇಷ್ಠಾಪತ್ಯ (ದೊಡ್ಡಮಗ) ಗಳಿಗೆ ಆರತಿ ಮೊದಲಾದವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಇದಕ್ಕೆ ಪರವಿದ್ಧ (ಪ್ರತಿಪದ್ಯುಕ್ತ) ತಿಥಿಯನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಆಶ್ವಯುಜ ಕೃಷ್ಣ ಚತುರ್ಥಿಯು ನರಕಚತುರ್ಥಿಯನ್ನಿಸುವುದು. ಅದಕ್ಕೆ ಚಂದ್ರೋದಯವ್ಯಾಪ್ತಿಯುಳ್ಳ ತಿಥಿಯನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಎರಡು ದಿನಗಳಿಗೆ ಚಂದ್ರೋದಯವ್ಯಾಪ್ತಿ ಇದ್ದರೆ ಸಂಕಷ್ಟ ಚತುರ್ಥಿಯಂತೆ ನಿರ್ಣಯವು. ಮಧುರಾ ದೇಶದಲ್ಲಿರತಕ್ಕವರು ಕೃಷ್ಣಾಪ್ತಮಿಯಾದಿನ ರಾಧಾಕಾಂಡದಲ್ಲಿ ಸ್ನಾನಮಾಡಬೇಕು. ಅದಕ್ಕೆ ಅರುಣೋದಯ ಅಥವಾ ಸೂರ್ಯೋದಯವ್ಯಾಪ್ತಿಯುಳ್ಳ ತಿಥಿಯನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು.

ಛೈ ಗೋವತ್ಸದ್ವಾದಶೀ. ಸ್ತೋ

ಗೋವತ್ಸದ್ವಾದಶೀ.--ಆಶ್ವಯುಜ ಬಹುಳ ದ್ವಾದಶಿಗೆ ಗೋವತ್ಸ

ದ್ವಾದಶಿ ಎಂಬ ಹೆಸರು. ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರದೋಷವ್ಯಾಪ್ತಿಯುಳ್ಳ ತಿಥಿಯೇ ಗ್ರಾಹ್ಯವು. ಎರಡು ದಿನಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರದೋಷವ್ಯಾಪ್ತಿ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ, ಸಾಯಂಕಾಲವೆಂಬ ಗಾಣಕಾಲದಲ್ಲಿರೋಣದರಿಂದ ಎರಡನೆಯದನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಎರಡು ದಿನಗಳಿಗೂ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಇದ್ದರೆ ಮೊದಲನೆಯದೇ ಗ್ರಾಹ್ಯವೆಂದು ಬಹುಜನರು, ಎರಡನೆಯದು ಗ್ರಾಹ್ಯವೆಂದು ಕೆಲವರು. ಈ ದಿನದಲ್ಲಿ ಕರೆವ ಹಸುವನ್ನೂ, ಅದೇ ಬಣ್ಣದ ಕರುವನ್ನೂ ಪೂಜಿಸಿ ಗೋವಿನ ಸಾದವನ್ನು ಕುರಿತು ತಾಮ್ರಪಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಅರ್ಘ್ಯವನ್ನು ಕೊಡಬೇಕು. “ಕ್ಷೀರೋದಾರ್ಣವಸಂಭೂತೇ ಸುರಾಸುರನಮಸ್ಕೃತೇ | ಸರ್ಯದೇವಮಯೇವಾತ ಗರ್ಭಾಣಾಘೃಣನಮೋಸ್ತುತೇ ||೧|| “ ಕ್ಷೀರ ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ, ದೇವರಾಕ್ಷಸರಿಂದ ಪೂಜಿತಳಾಗಿ, ಸಕಲ ದೇವತಾ ಸ್ಯೂರಾಪಳಾದ ಮಾತೆಯೇ! ನಿನಗೆ ವಂದಿಸುವೆನು. ಈ ಅರ್ಘ್ಯವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸು ||೧|| ಎಂಬುದು ಮಂತ್ರವು. ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಉದ್ದಿನೊಡೆ ಮೊದಲಾದದ್ದನ್ನು ಗೋಗ್ರಾಸಕ್ಕಾಗಿ ಕೊಟ್ಟು, “ಸರ್ಯದೇವಮಯೇ ದೇವಿ ಸರ್ಯದೇವೈರಲಂಕೃತೇ | ಮಾತರ್ಮಾಭಿಲಷಿತಂ ಸಫಲಂಕುರು ನಂದಿನಿ,, ||೧|| ಎಲ್ಲಾ ದೇವತೆಗಳಿಂದಲೂ ಪೂಜಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಾ ಸರ್ಯದೇವ ತಾ ರೂಪಳಾದ ಎಲೈ ನಂದಿನಿಯೇ! ನನ್ನ ಕೋರಿಕೆಯನ್ನು ನೆರವೇರಿಸು ||೧|| ಎಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಬೇಕು. ಆ ದಿನದಲ್ಲಿ ಎಣ್ಣೆಯಿಂದ ಕರಿದ ಪಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಪೆಕ್ವೆ [ಬೇಯಿಸಿದ] ವಾದ ಅನ್ನವನ್ನೂ, ಹಸುವಿನಹಾಲು, ತುಪ್ಪ, ಮೊಸರು, ಮಜ್ಜೆಗೆ ಇವುಗಳನ್ನೂ ಬಿಡಬೇಕು. ನಕ್ಷತ್ರ, ಉಗ್ಗಿನ ಅನ್ನ ಭೋಜನ, ನೆಲದಮೇಲೆ ಮಲಗುವುದು, ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯ ಇವುಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಇದೇ ದ್ವಾದಶಿಯನ್ನಾರಂಭ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಐದು ದಿನಗಳವರೆಗೂ ರಾತ್ರಿಯ ಪೂರ್ವಭಾಗದಲ್ಲಿ “ನೀರಾಜಯೇಯುರ್ದೇವಾಂ ಕ್ಷವಿಪ್ರಾ೯ಗಾಕ್ಶ ತುರಂಗಮಾ೯ | ಜ್ಯೇಷ್ಠಾ೯ಶ್ರೀಷ್ಠಾ೯ ಜಘನ್ಯಾಂಕ್ಶ ಮಾತೃಮುಖ್ಯಾಕ್ಶ ಯೋಷಿತಃ ||೧||, ತಾಯಿ ಮೊದಲಾದ ಸುವಾಸಿನಿಯರು, ದೇವತೆಗಳಿಗೂ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೂ ಹಸು, ಕುದುರೆ ಇವುಗಳಿಗೂ, ಜ್ಯೇಷ್ಠ ಕನಿಷ್ಠ ಪುತ್ರರಿಗೂ ಆರತಿಯನ್ನೆತ್ತಬೇಕು ||೧|| ಎಂದು ನಾರದನು ಹೇಳಿರುವನು. ತ್ರಯೋದಶಿಯಲ್ಲಿ ಅಪಮೃತ್ಯುಪರಿಹಾರಾರ್ಥವಾಗಿ

ಸಾಯಂಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮನೆಯ ಹೊರಗೆ ಯಮನನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸಿ ದೀಪವನ್ನು ಇಡಬೇಕು. ಈ ತ್ರಯೋದಶಿಯನ್ನಾರಂಭಿಸಿ ಗೋತ್ರಿರಾತ್ರವೆಂಬ ವ್ರತವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಆದರೆ ವಿಧಿಯು ಕೌಸ್ತುಭದಲ್ಲಿದೆ.

ಛೈ ನರಕಚತುರ್ದಶಿಯು. ಸ್ತೋತ್ರ

ನರಕಚತುರ್ದಶಿಯು—ಆಶಿಷಕೃಷ್ಣ ಚತುರ್ದಶಿಯಲ್ಲಿ ನರಕಭಯದಿಂದ ಎಳ್ಳೆಣ್ಣೆಯನ್ನೂತ್ತಿಕೊಂಡು ಅಭ್ಯಂಗಿಸ್ನಾನ ಮಾಡಬೇಕು. ಇದಕ್ಕೆ ರಾತ್ರಿಯ ಕೊನೆಯ ಯಾಮವನ್ನು ಮೊದಲೊಂದು ಅರಣೋದಯದವರೆಗೊಂದು, ಅಲ್ಲಿಂದ ಚಂದ್ರೋದಯವರೆಗೊಂದು, ಆಮೇಲೆ ಸೂರೋದಯದವರೆಗೊಂದು ಹೀಗೆ ಮೂರು ಕಾಲಗಳುಂಟು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ಮೊದಲನೆಯದು ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದದ್ದಲ್ಲ. ಕೊನೆಯವು ಉತ್ತಮವಾದವು. ಅಂದರೆ—ಚಂದ್ರೋದಯಾನಂತರದಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯ ಕಾಲವು, ಪ್ರಾತಃಕಾಲವು ಗೌಣಕಾಲವು, ಮೊದಲನೆಯ ದಿನದಲ್ಲಿಯೇ ಚಂದ್ರೋದಯವ್ಯಾಪ್ತಿ ಇದ್ದರೆ ಮೊದಲನೆಯ ದಿನವನ್ನೂ, ಎರಡನೆಯ ದಿನದಲ್ಲಿಯೇ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಇದ್ದರೆ ಎರಡನೆಯ ದಿನವನ್ನೂ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಈ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ-ಆ ದಿನದ ಅಸ್ತಮಯಾದಿ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಉಲ್ಕಾದಾನ (ಕೊಳ್ಳ) ದೀಪದಾನಗಳನ್ನು ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಚತುರ್ದಶಿಯು ಇಲ್ಲದಿದ್ದಾಗ್ಯೂ ಮಾಡಬೇಕು. ಎರಡು ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರೋದಯವ್ಯಾಪ್ತಿ ಇದ್ದರೆ ಪೂರ್ವದಿನವನ್ನೇ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಎರಡು ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರೋದಯವ್ಯಾಪ್ತಿ ಬಂದರೆ ಮೂರು ಪಕ್ಷಗಳೂಂಟು. ಮೊದಲದಿನದಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರೋದಯಾನಂತರದಲ್ಲಿ ಉಷಃಕಾಲವನ್ನೂ, ಸೂರೋದಯವನ್ನೂ ವ್ಯಾಪಿಸಿ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿ ಎರಡನೆಯದಿನ ಚಂದ್ರೋದಯಕ್ಕಿಂತಲೂ ಮುಂಚೆ ಮುಗಿಯುವುದು. ಉ-ತ್ರಯೋದಶೀ ೫V-೫೧, ಚತುರ್ದಶಿ ೫೨, ಈ ಮೊದಲನೆಯ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಚತುರ್ದಶಿಯುಕ್ತವಾದ ಉಷಃಕಾಲದ ಬಂದು ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಅಭ್ಯಂಗಿಸ್ನಾನವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಮೊದಲ ದಿನದಲ್ಲಿ ಸೂರೋದಯಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯುಳ್ಳದ್ದಾಗಿ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿ ಎರಡನೆಯ ದಿನದಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರೋದಯಕ್ಕಿಂತಲೂ ಮುಂಚೆ ಮುಗಿಯುವುದೊಂದು. ಅಥವಾ ಸೂರೋದಯವನ್ನು ಸ್ಪರ್ಶಮಾಡದೆ ಚತುರ್ದಶಿಯು ಪಕ್ಷ

ಯವಾಗುವುದು. ಉ-ತ್ರಯೋದಶಿ ೫೯-೫೯ ಚತುರ್ದಶಿ ೫೭, ಅಥವಾ ತ್ರಯೋದಶಿ ೨, ೨ ದಿನದಲ್ಲಿ ಚತುರ್ದಶಿ ೫೩. ಈ ಎರಡು ಪಕ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಯೂ ಎರಡನೆಯ ದಿನದ ಚಂದ್ರೋದಯದಲ್ಲಿ, ನಾಲ್ಕನೇ ಯಾಮ ವೊ ದಲಾದ ದಿವಸದ ಕೊನೆಯ ಭಾಗಕ್ಕೆ ಚತುರ್ದಶೀವ್ಯಾಪ್ತಿ ಇರುವುದರಿಂದ ಅಭ್ಯಂಗಸ್ನಾನವು. ಈ ಎರಡು ಪಕ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು-ಅರುಣೋದ ಯಕ್ಕಿಂತಲೂ ಮೊದಲು ಚತುರ್ದಶೀ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ಸ್ನಾನವೆಂದು ಹೇಳುವರು. ಉಳಿದವರು-ಅರುಣೋದಯಾನಂತರದಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರೋದಯ ಮೊದಲಾದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅವನವಾಸ್ಯಾದಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದಾಗ್ಯೂ ಸ್ನಾನಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಹೇಳುವರು. ಆದರೆ-ಚತುರ್ದಶೀಕ್ಷಯದಲ್ಲಿ ಪೂರೈದಿನದ ತ್ರಯೋದಶಿಯ ಚಂದ್ರೋದಯದಲ್ಲಿ ಸ್ನಾನವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಅದಾಯುಕ್ತವಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿ ಅಭ್ಯಂಗಸ್ನಾನವು ವಿಶೇಷವಾದದ್ದು. ,,ಸೀತಾಲೋಷ್ಣ ಸಮಾಯುಕ್ತ ಸಕಂಟಕದಳಾಸ್ವಿತ | ಹರ ಪಾಪಮಪಾವನಾರ್ಗಭ್ರಾ ವ್ಯುಮಾಣಃ ಪುನಃ ಪುನಃ || ೧ ||, ನೇಗಿಲಿನಿಂದ ಉತ್ತ ಹೆಂಟಿ (ಮಣ್ಣು) ಯಿಂದಲೂ, ಮುಳ್ಳುಗಳಿಂದಲೂ, ಎಲೆಗಳಿಂದಲೂ ಕೂಡಿದ ಎಲೈ ಉತ್ತರಣಿಯೇ! ನನ್ನ ಕೈಯಿಂದ ಬಾರಿಬಾರಿಗೂ ತಿರುಗಿಸುವೆನಾದ್ದರಿಂದ ಸುತ್ತುತ್ತಿರುವ ನೀನು ನನ್ನ ಪಾಪಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಪರಿಹರಿಸು || ೧ || ಎಂಬ ಮಂತ್ರದಿಂದ ನೇಗಿಲಿಂದ ಎತ್ತಿ ಬಂದ ಮಣ್ಣಿನೊಡನೆ ಕೂಡಿದ ಉತ್ತರಣಿಯ ಕೊನೆ, ಸೋರೆಯಕೊನೆ, ಕೊಂಬೆಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಸ್ನಾನಮಾಡುತ್ತಾ ಇರುವಾಗಲೇ ಮೂರಾವೃತ್ತಿ ತಿರುಗಿಸಬೇಕು. ಅಭ್ಯಂಗಸ್ನಾನವಾದಮೇಲೆ ತಿಲಕವನ್ನು ಧರಿಸಿದನಂತರ ಕಾರ್ತಿಕಸ್ನಾನವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಉಕ್ತವಾದಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಭ್ಯಂಗಕ್ಕೆ ವಕಾಶವಿಲ್ಲದೆ ಹೋದರೆ ಸೂರ್ಯೋದಯಾನಂತರದಲ್ಲಿ ಗಾಣಕಾಲದಲ್ಲಾದರೂ ಯತಿಗಳು ಮೊದಲಾದವರೂ ಸಹ ಅವಶ್ಯಕವಾಗಿ ಅಭ್ಯಂಗಸ್ನಾನವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಕಾರ್ತಿಕಸ್ನಾನಾನಂತರದಲ್ಲಿ ಯಮತರ್ಪಣ ಮಾಡಬೇಕು.

ಛೈ ಯಮತರ್ಪಣವು. ೪೬

ಯಮತರ್ಪಣವು — ಯವಾಯನಮಾ, ಯಮಂತರ್ಪಯಾಮಿ, ಎಂದು ಹೇಳಿ ಎಳೆನೊಡನೆ ಮೂರು ಬೊಗಸೆಯ ನೀರನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು

ಡು ಸವ್ಯದಲ್ಲಾಗಲಿ, ಅಪಸವ್ಯದಲ್ಲಾಗಲಿ, ದೇವತೀರ್ಥ ಅಥವಾ ಪಿತೃತೀರ್ಥದಿಂದ ದಕ್ಷಿಣಾಭಿಮುಖನಾಗಿ ತರ್ಪಣವನ್ನು ಕೊಡಬೇಕು. (ಬೆರಲುಗಳ ತುದಿಯಿಂದ ಬಿಡುವ ನೀರಿಗೆ ದೇವತೀರ್ಥವೆಂತಲೂ, ಅಂಗುಷ್ಠಕ್ಕೂ ಉಳಿದ ಬೆರಲುಗಳಿಗೂ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಬಿಡುವುದಕ್ಕೆ ಪಿತೃತೀರ್ಥವೆಂತಲೂ ಹೆಸರು.) ಮುಂದೆಯೂ ಹೀಗೆಯೇ. ಧರ್ಮರಾಜಾಯ-ಮೃತ್ಯುವೇ-ಅನ್ತ ಕಾಯ-ವೈವಸ್ವತಾಯ-ಕಾಲಾಯ- ಸರ್ವಭೂತಕ್ಷಯಾಯ-ಔದುಂಬರಾಯ-ದಧ್ನಾಯ-ನೀಲಾಯ - ಪರಮೇಷ್ಠಿನೇ-ವ್ಯಕೋದರಾಯ-ಚಿತ್ರಾಯ-ಚಿತ್ರಗುಪ್ತಾಯ ಎಂಬುದಾಗಿ ತರ್ಪಣ ಕೊಡಬೇಕು. ಜೀವತ್ಪಿತೃಕನು ಯವೆಗಳೊಡನೆ ಸವ್ಯವಾಗಿ ದೇವತೀರ್ಥದಿಂದ ತರ್ಪಣ ಮಾಡಬೇಕು. ,,ತತಃಪ್ರದೋಷಸಮಯೇದೀರ್ಪಾ ದಧ್ಯಾನ್ತನೋಹರಾ | ದೇವಾಲಯೇಮಥೇವಾಪಿ ಪ್ರಾಕಾರೋದ್ಯಾನವೀಧಿಷು ||೧|| ಗೋವಾಜಿಹಸ್ತಿಶಾಲಾಯಾ ಮೇವಂಘ್ರತ್ರಯೇವಿಚ | ತುಲಾಸಂಸ್ಥೇಸಹಸ್ರಾಂಶಾಪ್ರದೋಷೇ ಭೂತದರ್ಶಯೇ ||೨|| ಉಲ್ಕಾಹಸ್ತಾನರಾಃ ಕುರ್ಯುಃ ಪಿತೃಣಾಂ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನಂ ||, ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಪ್ರದೋಷಕಾಲದೊಳಗೆ ರಮ್ಯವಾದ ದೀಪಗಳನ್ನು ದೇವಾಲಯ, ಮಠ, ಪ್ರಾಕಾರ (ಪೌಳ) ಉಪವನ, ಬೀದಿ, ||೧|| ದನಗಳ ಕೊಟ್ಟಿಗೆ, ಕುದುರೆ, ಆನೆ ಇವುಗಳ ಲಾಯ ಮುಂತಾದವುಗಳಲ್ಲಿ ಇಡಬೇಕು. ಸೂರ್ಯನು ತುಲಾರಾಶಿಗೆ ಬಂದಮೇಲೆ ಚತುರ್ದಶಿ, ಅಮಾವಾಸ್ಯೆ ಈ ಎರಡು ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಬಟ್ಟು ಮೂರು ದಿನಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರದೋಷಕಾಲಕ್ಕೆ ||೨|| ಜನರು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಉರಿವ ಕೊಳ್ಳಗಳನ್ನು ಪಿತೃಗಳಿಗೆ ದಾರಿಯನ್ನು ತೋರಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಹಿಡಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಅದಕ್ಕೆ ಮಂತ್ರವು, ,,ಅಗ್ನಿದಿಗ್ಧಾಶ್ಚ ಯೇಜೇವಾ ಯೇಪ್ಪದಗ್ಧಾಃ ಕುಲೇನಮ | ಉಜ್ಜ್ವಲಜ್ವಲೈತಿಷಾದಗ್ಧಾ ಸ್ತೇಯಾಂತುಪರಮಾಂಗತಿಂ ||೧|| ಯಮಲೋಕಂಪರಿತ್ಯಜ್ಯ ಆಗತೋಯೇಮಹಾಲಯೇ | ಉಜ್ಜ್ವಲಜ್ವಲೈತಿಷಾವರ್ಮ್ತು ಪ್ರಪಶ್ಯಂತುವ್ರಜಂತುತೇ ||೨||, ನಮ್ಮ ವಂಶದಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿಯಿಂದ ದೆಗ್ಗರಾದವರೂ ಇಲ್ಲದವರೂ ಸಹ ಈ ಉರಿಯ ಬೆಳಕಿನಿಂದ ದೆಗ್ಗರಾಗಿ ಸದ್ಗತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯಲಿ ||೧|| ಮಹಾಲಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ಯಮಲೋಕವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬಂದಿರುವ ಪಿತೃಗಳೆಲ್ಲರೂ ಈ ಕೊಳ್ಳ

ಯ ಉರಿಯ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ತಿಳಿದು ಹೊರಟುಹೋಗಲಿ ||೨||
 ಈ ದಿನದಲ್ಲಿ ನಕ್ತಭೋಜನವು ಮಹಾ ಫಲಪ್ರದವಾದದ್ದು.

ಈ ಲಕ್ಷ್ಮೀಪೂಜೆ ಮೊದಲಾದವು.

ಲಕ್ಷ್ಮೀಪೂಜನಾದಿಗಳ್ಳು—ಆಶ್ವಯುಜಮಾಸದ ಅಮಾವಾಸ್ಯೆಯ ಪ್ರಾತಃಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಭ್ಯಂಗಸ್ನಾನವನ್ನೂ, ಪ್ರದೋಷದಲ್ಲಿ ದೀಪದಾನವನ್ನೂ (ಇಡುವುದು) ಲಕ್ಷ್ಮೀಪೂಜೆಯನ್ನೂ ಮಾಡಬೇಕು. ಸೂರ್ಯೋದಯವ್ಯಾಪ್ತಿಯುಳ್ಳದ್ದಾಗಿ ಅಸ್ತಮಯಾನಂತರದಲ್ಲಿ ಒಂದುಗಳಿಗೆಗವೀರಿ ರಾತ್ರಿ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಇರುವ ದರ್ಶವಾದರೆ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ಬೆಳಗಿನಲ್ಲಿ ಅಭ್ಯಂಗಸ್ನಾನ, ದೇವತಾಪೂಜೆಗಳನ್ನುಮಾಡಿ, ಆಪರಾಹ್ಣದಲ್ಲಿ ಪಾರ್ವಣಶ್ರಾದ್ಧಮಾಡಿ, ಪ್ರದೋಷಕಾಲದಲ್ಲಿ ದೀಪಗಳನ್ನಿಡುವುದು, ಕೊಳ್ಳಯನ್ನು ತೋರಿಸುವುದು, ಲಕ್ಷ್ಮೀಪೂಜೆ ಇವುಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಭೋಜನಮಾಡಬೇಕು. ಈ ದರ್ಶದಲ್ಲಿ ಬಾಲವೃದ್ಧರನ್ನೊಳವರು ಹಗಲು ಊಟವನ್ನು ಮಾಡಕೂಡದು. ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಊಟಮಾಡಬೇಕೆಂಬುದನ್ನು ಹೇಳದಂತೆಯೇ ಆಯ್ತು. ಎರಡನೇ ದಿನದಲ್ಲಿಯೇ ಆಗಲಿ ಎರಡು ದಿನಗಳಲಾಗಲಿ ಪ್ರದೋಷವ್ಯಾಪ್ತಿ ಇದ್ದರೆ ಎರಡನೆಯ ತಿಥಿಯನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕೆಂದು ಮೊದಲದಿನದಲ್ಲಿಯೇ ಪ್ರದೋಷವ್ಯಾಪ್ತಿ ಇದ್ದರೆ ಲಕ್ಷ್ಮೀಪೂಜಾದಿಗಳನ್ನು ಮೊದಲದಿನದಲ್ಲಿ ಮಾಡಬೇಕು. ಅಭ್ಯಂಗಸ್ನಾನಾದಿಗಳಿಗೆ ಎರಡನೆಯದನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಎರಡು ದಿನಗಳಿಗೂ ಪ್ರದೋಷವ್ಯಾಪ್ತಿ ಇಲ್ಲದಿದ್ದಾಗ್ಯೂ ಹೀಗೆಯೇ. ಮೊದಲನೆಯ ದಿನದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಬರುವವಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಎರಡನೆಯ ದಿನದಲ್ಲಿ ಮೂರು ಯಾಮಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಾದ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯುಳ್ಳ ದರ್ಶವಿದ್ದರೆ ದರ್ಶಕ್ಕಿಂತಲೂ ಪ್ರತಿಪತ್ತು ವೃದ್ಧತಿಥಿಯಾದಾಗ ಲಕ್ಷ್ಮೀಪೂಜೆ ಮೊದಲಾದವುಗಳೂ ಎರಡನೆಯ ದಿನದಲ್ಲಿಯೇ ನಡೆಯಬೇಕೆಂದು ಪುರುಷಾರ್ಥ ಚಿಂತಾಮಣಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ಇವನ ಮತದಂತೆ ಎರಡು ದಿನಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರದೋಷವ್ಯಾಪ್ತಿ ಇದ್ದಾಗಲೂ, ಎರಡನೆಯ ದಿನದಲ್ಲಿ ದರ್ಶಕ್ಕೆ ಮೂರೂವರೆ ಯಾಮಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಇರೋಣವೆಂದರೆ ಎರಡನೆಯದನ್ನೇ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕೆಂಬುದು ಯುಕ್ತವೆಂದು ತೋರುವುದು. ಚತುರ್ದಶಿ ಮೊದಲಾದ ಮೂರು ದಿನಗಳನ್ನು ದೀಪಾವಳಿ ಎಂದು

ಹೇಳುವರು. ಈ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವದಿನಕ್ಕೆ ಸ್ವಾತೀನಕ್ಷತ್ರಯೋಗ ವಿಧಿಯೋ ಆ ದಿನವು ಪ್ರಶಸ್ತವಾದದ್ದು. ಈ ದಿನದಲ್ಲಿಯೇ ನಿಶೀಥಾನಂ ತರದಲ್ಲಿ ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿರುವ ಹೆಂಗಸರು ತಮ್ಮ ಮನೆಯಿಂದ ಅಲಕ್ಷ್ಮಿಯನ್ನು (ದಾರಿದ್ರ್ಯ) ಜೊರಡಿಸತಕ್ಕ ಸಂಪ್ರದಾಯವುಂಟು. ಇಂತು ಆಶ್ವಯುಜವ್ಯಾಸಕೃತ್ಯನಿರಯೋದೇಶವು.

—(೧೦) ಕಾರ್ತಿಕಮಾಸವು.—

(೧೦) ಕಾರ್ತಿಕಮಾಸವು—ವೃಶ್ಚಿಕ ಸಂಕ್ರಮಣದ ಪೂರೈ ಭಾಗದ (ಮುಂಚಿನ) ೧೬ ಘಳಿಗೆಗಳ ಕಾಲವು ಪುಣ್ಯಕಾಲವೆನಿಸುವುದು. ಉಳಿದ ವಿಷಯಗಳು ಮೊದಲಿನಂತೆಯೇ. ಕಾರ್ತಿಕ ಶುದ್ಧ ಪ್ರತಿಪತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಅವಶ್ಯಕವಾಗಿ ಅಭ್ಯಂಗಸ್ನಾನಮಾಡಬೇಕು. ಹೀಗೆ ಚತುರ್ದಶಿ ಮೊದಲಾದ ಮೂರುದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಅಭ್ಯಂಗ ಮೊದಲಾದ ಉತ್ಸವಗಳನ್ನು ಮಾಡದೆ ಹೋಗುವ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ನರಕಾದಿಪ್ರಾಪ್ತಿಯೂ, ಮಾಡುವುದರಿಂದ ದಾರಿದ್ರ್ಯಪರಿಹಾರವೂ, ಐಶ್ವರ್ಯಪ್ರಾಪ್ತಿಯೂ, ಉಂಟಾಗುವುದೆಂದು ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ ನಿತ್ಯವಾಗಿಯೂ ಕಾಮ್ಯವಾಗಿಯೂ ಇದೆ. ಈ ಪ್ರತಿಪತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಬಲಿವೂಜೆ, ದೀಪೋತ್ಸವ, ಗೋಕ್ರೀಡೆ, ಗೋವರ್ಧನವೂಜೆ, ಮಾರ್ಗಪಾಳೇಬಂಧನ, ಹಗ್ಗವನ್ನು ಹಿಡಿದೆಳೆವುದು, ಹೊಸದಾಗಿ ಉಡುಪುಗಳನ್ನು ಧರಿಸುವುದು. ಜಾಜಾಡುವುದು, ಹೆಂಗಸರು ಆರತಿಗಳನ್ನೆತ್ತುವುದು, ಮಂಗಳಾರ್ಥವಾಗಿ ಹೂಮಾಲೆಗಳನ್ನು ಧರಿಸುವುದು ಇವೇ ಮೊದಲಾದವುಗಳು ನಡೆಯಿಸಬೇಕು.

—ಪ್ರತಿಪನ್ನಿರಯವು—

ಪ್ರತಿಪನ್ನಿರಯವು—ಉದಯಕಾಲದ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯುಳ್ಳ ಹತ್ತುಮುಹೂರ್ತುಕಾಲವಿರುವ ಪ್ರತಿಪತ್ತು ಆದರೆ ಆಗ ಚಂದ್ರದರ್ಶನವಿಲ್ಲದ್ದರಿಂದ ಚಂದ್ರದರ್ಶನವನ್ನೇ ಮುಖ್ಯವಾಗಿರುವುದಾದ ದ್ವಿತೀಯೆಯ ವೇದಿಯ ನಿಷೇಧವು ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಪ್ರವರಿಸುವುದಕ್ಕವಕಾಶವಿಲ್ಲದ ಕಾರಣ ಎಲ್ಲಾ ಕಾರ್ಯಗಳೂ ಎರಡನೆಯ ಪ್ರತಿಪತ್ತಿನಲ್ಲಿಯೇ ಆಗುತ್ತವೆ. ಇಷ್ಟು ನಿರಯಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ಮೂರುಮುಹೂರ್ತುಕಾಲದ ದ್ವಿತೀಯೆ ಇದ್ದಾಗ್ಯೂ ಚಂದ್ರದರ್ಶನವಾಗುವುದೆಂದೇ ಹೇಳಿದೆ. ಅದು ಸೂ

ಕ್ಷೈದರ್ಶನವಾಗುವುದೆಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಿಂದ ಹೇಳಿದುದು. ಇಲ್ಲಿ ಸ್ಥೂಲದರ್ಶನವೇ ನಿಷೇಧಪ್ರವೃತ್ತಿಗೆ ಸಾಧಕವಾದದ್ದು, ಅದು ಆರುಮುಹೂರ್ದ್ವಿತೀಯೆಯ ಪ್ರವೇಶದಿಂದಲೇ ಆಗಬೇಕು, ಆದ್ದರಿಂದ ವಿರೋಧವಿಲ್ಲವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಬುಭುಕ್ಷು ಮುಹೂರ್ದಗಳ ಕಾಲ ಪ್ರತಿಪತ್ತು ಇಲ್ಲದಿರುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಬಲಿಪೂಜೆ, ಗೋಕ್ರೀಡೆ, ಗೋವರ್ಧನಪೂಜೆ, ಮಾರ್ಗಪಾಳೇಬಂಧನೆ, ವಷ್ಪಿಕಾಕರ್ಷಣ, ಇವು ಪೂರೈವೇಧಯುಳ್ಳ ಪ್ರತಿಪತ್ತಿನಲ್ಲಿ ನಡೆಯಬೇಕು, ಅಭ್ಯಂಗ, ನೂತನ ವಸ್ತ್ರಧಾರಣ, ಜುಜು, ಆರತಿ, ಮಾಲಿಕಾಧಾರಣಾದಿಗಳನ್ನು ಉದಯಕಾಲದಿಂದ ಮುಹೂರ್ತವಾತ್ರ ವಿರುವ ಪ್ರತಿಪತ್ತಿನಲ್ಲಿಯೂ ಮಾಡಬಹುದು. ಬಲಿಪೂಜೆ ಮೊದಲಾದವುಗಳು ಕಾರಣಾಂತರದಿಂದ ಪೂರೈವಿಧವಾದ ಪ್ರತಿಪತ್ತಿನಲ್ಲಿಯೇ ನಡೆಯದೆ ನಿಂತರೆ ಪರವಿಧವಾದ ಪ್ರತಿಪತ್ತಿನಲ್ಲಾದರೂ ಮಾಡಬೇಕು. ಬೋಧಾಯನಾದಿ ಸೂತ್ರಗಳಿಗೆ ಸೇರಿದವರು ತಮ್ಮ ಸೂತ್ರಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಆಪಸ್ತಂಬ ಮೊದಲಾದ ಸೂತ್ರಗಳನ್ನು ನುಸರಿಸಿ ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕಲ್ಲದೆ ಕರ್ಮಲೋಪವನ್ನಾಗಲಿ, ಅಸ್ಯಕಾಶೆಯನ್ನನುಸರಿಸುವುದಾಗಲಿ ಹೇಗೆ ಕೂಡದೋ, ಹಾಗೆಯೇ ಕರ್ಮವನ್ನು ಬಿಡಕೂಡದು, ಬೇರೊಂದು ತಿಥಿಯಲ್ಲಿ ಮಾಡಲೂ ಕೂಡದು, ಎಂದು ಮಾಧವೀಯದಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳಿದೆ.

—ಬಲಿಪೂಜಾದೀಶೋತ್ಸವಾದಿಗಳು—

ಬಲಿಪೂಜಾದೀಶೋತ್ಸವಗಳು:—ದೊರೆಗಳು ಪಂಚವರ್ಣದ ರಂಗವಲ್ಲಿಯಿಂದಲೂ, ಉಳಿದ ಜನಗಳು ಬಿಳಿಯಅಕ್ಕಿಯಲ್ಲಿಯೂ, ಎರಡುಭುಜಗಳುಳ್ಳ ಬಲಿಯನ್ನು ಬರೆದು ಪೂಜೆಮಾಡುವರು «ಬಲಿರಾಜನಮಸ್ತು ಭ್ಯಂವಿರೋಚನ ಸುತಪ್ರಭೋ | ಭವಿಷ್ಯೇಂದ್ರ ಸುರಾರಾತೇ ಪೂಜೇಯಂ ಪ್ರತಿಗೃಹ್ಯತಾಂ ||೧||» ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಶತ್ರುವಾಗಿಯೂ, ಮುಂದೆ ದೇವೇಂದ್ರಪದವನ್ನು ಪಡೆವವನಾಗಿಯೂ, ವಿರೋಚನ ಪುತ್ರನಾಗಿಯೂ, ಇರುವ ಎಲೈ ಬಲಿಯೇ ! ಈ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸು ಎಂಬುದು ಪೂಜಾಮಂತ್ರವು. ಬಲಿಯನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸಿ ಶಕ್ತ್ಯನುಸಾರವಾಗಿ ದಾನಮಾ

ದಿದರೆ ಅಕ್ಷಯಪುಣ್ಯಪ್ರದವಾಗಿಯೂ, ವಿಷ್ಣು ಪ್ರೀತಿಕರವಾಗಿಯೂ, ಆ ಗುವುದು. “ಯೋಯಾದ್ಯಶೇನಭಾನೇನ ತಿಸ್ತೃತ್ಯಸ್ಯಾಂ ಮುನೀಶ್ವರ | ಹರ್ಷದೈನ್ಯಾದಿರೂಪೇಣ ತಸ್ಯವರ್ಷಂಪ್ರಯಾತಿಹಿ ||೧|| ಅಸ್ಯಾಂದ್ಯಾ ತಂಪ್ರಕರ್ತವ್ಯಂ ಪ್ರಭಾತೇ ಸರ್ವವಾನಮೈಃ | ತಸ್ಮಿನ್ದ್ಯಾತೇಜಯೋ ಯಸ್ಯ ತಸ್ಯಸಂವತ್ಸರಂಜಯಃ ||೨|| ವಿಶೇಷವಚ್ಚ ಭೋಕ್ತವ್ಯಂ ಪ್ರ ಕಸ್ತೈ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೈಸ್ಸಹ | ಬಲಿರಾಜ್ಯೇ ದೀಪದಾನಾತ್ಸದಾ ಲಕ್ಷ್ಮೀಃ ಸ್ಥಿರಾಭವೇತ್ || ೩ || ದೀಪೈರ್ನಿರಾಜನಾದತ್ರಸ್ಯೈಷಾ ದೀಪಾವಲೀ ಸ್ಮೃತಾ | ಬಲಿರಾಜ್ಯಂ ಸಮಾಸಾದ್ಯ ಯೈ ನದೀಪಾವಳೇ ಕೃತಾ || ತೇಷಾಂ ಗೃಹೇಕಥಂ ದೀಪಾಃ ಪ್ರಜ್ವಲಿಷ್ಯಂತಿ ಕೇಶವ ||” ಈ ಬಲಿಪಾ ಡ್ಯದಲ್ಲಿ ಯಾರುಯಾರು ಸಂತೋಷ, ದುಃಖ, ದೈನ್ಯನೊದಲಾದ ಯಾವ ಯಾಭಾವನೆಯಿಂದ ಇರುತ್ತಾರೋ ಅವರವರಿಗೆ ಆ ಸಂವತ್ಸರದಲ್ಲಿ ಅಂ ತಹ ಫಲವೇ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವುದು ||೧|| ಈ ದಿನದ ಪ್ರಾತಃಕಾಲದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಜನರೂ ಜಾಜಾಡಬೇಕು. ಯಾರು ಈ ದಿನದಲ್ಲಿ ಗೆಲ್ಲುವರೋ ಅವರು ಸಂವತ್ಸರ ಮುಗಿವರೆಗೂ ಜಯವನ್ನೇ ಪಡೆವರು ||೨|| ಯೋ ಗ್ಯರಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರೊಡನೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಭಕ್ಷ್ಯ ಭೋಜ್ಯಾದಿಗಳಿಂದ ಉ ಟನಾಡಬೇಕು. ಬಲಿರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ದೀಪಗಳನ್ನು ಹಚ್ಚಿಸುವುದರಿಂದ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ನೆಲಸುವಳು ||೩|| ಈ ದಿನದಲ್ಲಿ ದೀಪಗಳಿಂ ದ ಆರತಿಯನ್ನು ಮಾಡುವುದರಿಂದ ದೀಪಾವಳಿಯೆಂದು ಹೆಸರು ಬಂತು ಬಲಿರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಯಾರು ದೀಪಾವಳಿಯನ್ನು ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲವೋ || ೪ || ಅವರಮನೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಗೆತಾನೇ ದೀಪಗಳು ಉರಿಯುವುದರಿಂದ ಬೆಳಕಾ ದೀತು ? || ಈ ದಿನದಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷ್ಮಿಪೂಜೆಯನ್ನೂ, ಕುಬೇರಪೂಜೆಯನ್ನೂ ಮಾಡಬೇಕು “ಲಕ್ಷ್ಮೀರಾಜ್ಯಲೋಕಪಾಲಾನಾಂ ಧೇನುರೂಪೇಣ ಸಂಸ್ಥಿತಾ | ಘೃತಾವಹತಿಯಷ್ಟಾರ್ಥೇ ಮಮಪಾಪಂ ವ್ಯವೋಹತು ||೧|| ಅಗ್ರ ತಃ ಸಂತುಮೇಗಾವೋ ಗಾವೋ ಮೇಸಂತುಪೃಥ್ವತಃ | ಗಾವೋಮೇ ಹೃದಯೇ ಸಂತು ಗವಾಂ ಮಧ್ಯೇವಸಾವ್ಯಹಂ ||೨||” ಅಷ್ಟಾದಿಕವಲಕರ ಐಶ್ವರ್ಯರೂಪವಾದ ಯಾವಧೇನುವು (ಹಸು) ಯಜ್ಞ ಕ್ರಾಂತಿ ತುಪ್ಪವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಿರುವುದೋ, ಆ ಧೇನುರೂಪವಾದ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ನನ್ನ ಪಾಪವ

ನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಲಿ||೧|| ನನ್ನ ಹಿಂದೆಯೂ, ಮುಂದೆಯೂ, ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಯೂ ಹಸುಗಳಿರಲಿ. ನಾನು ಹಸುಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಸರ್ವದಾ ವಾಸಮಾಡುತ್ತಿರುವೆನು||೨|| ಈ ಮಂತ್ರಗಳಿಂದ ಕರುಗಳೊಡನೆ ಹಸುಗಳನ್ನೂ ಎತ್ತುಗಳನ್ನೂ ಅಲಂಕರಿಸಿ, ಪೂಜೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ, ಹಸುಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಲುಕರೆವುದನ್ನೂ, ಎತ್ತುಗಳಿಗೆ ಭಾರವನ್ನು ಹೊರಿಸುವುದನ್ನೂ ಬಿಡಬೇಕು.

—ಗೋವು ಮತ್ತು ಗೋವರ್ಧನಗಳ ಪೂಜೆ—

ಗೋ ಗೋವರ್ಧನಪೂಜೆ—ಗೋವರ್ಧನ ಪರೈತವು ಸಮೀಪವಾಗಿದ್ದರೆ ಅದನ್ನೇ ಪೂಜಿಸಬೇಕು. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಸಗಣೆ ಅಥವಾ ಅನ್ನದಿಂದ ಗೋವರ್ಧನಪರೈತವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿ, ಅದರೊಡನೆ ಗೋಪಾಲಪೂಜೆಯನ್ನೂ ಮಾಡಬೇಕು. ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣನ ಪ್ರೀತ್ಯರ್ಥವಾಗಿ ಗೋವರ್ಧನ ಮತ್ತು ಗೋಪಾಲಕಪೂಜೆಯನ್ನು ಮಾಡುವೆನೆಂದು ಸಂಕಲ್ಪಮಾಡಿ “ಬಲಿರಾಜ್ಯೋ ದ್ವಾರಪಾಲೋ ಭವಾನ್ಯಧ್ಯ ಭವಪ್ರಭೋ | ನಿಜವಾಕ್ಯಾರ್ಥನಾರ್ಥಾಯ ಸಗೋವರ್ಧನಗೋಪತೇ ||೧||” ಎಲೈ ಗೋವರ್ಧನದೊಡನೆ ಕೂಡಿದ ಗೋಪಾಲನೇ ! ನೀನು ಆತನ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಬಲಿಚಕ್ರವರ್ತಿಯ ಮನೆಯ ಬಾಗಿಲಲ್ಲಿ ದ್ವಾರಪಾಲಕನಾಗಿ ನಿಲ್ಲು ||೧|| ಎಂಬ ಮಂತ್ರದಿಂದ ಗೋವರ್ಧನವನ್ನೂ, ಗೋಪಾಲನನ್ನೂ ಆವಾಹನೆ ಮಾಡಬೇಕು. “ಗೋಪಾಲಮೂರ್ತೇ ವಿಶ್ವೇಶ ತಕ್ರೋತ್ಸವ ವಿಭೇದಕ | ಗೋವರ್ಧನಕೃತ ಚ್ಛತ್ರಪೂಜಾಂಮೇಹ ರಗೋಪತೇ ||೧|| ಗೋವರ್ಧನಧರಾಧಾರ ಗೋಕುಲತ್ರಾಣಕಾರಕ | ವಿಷ್ಣು ಬಾಹುಕೃತ ಚ್ಛಾಯ ಗವಾಂ ಕೋಟಿಪ್ರದೋಭವ ||೨||” ಎಲೈ ಗೋಪಾಲನೇ ! ಗೋವರ್ಧನಪರೈತವನ್ನು ಛತ್ರವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ, ಮಳೆಯ ಬಾಧೆಯನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಿ, ಗೋವುಗಳನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿ, ಇಂದ್ರನಗರ್ವವನ್ನು ಅಡಗಿಸಿದ ನೀನು, ನಾನು ಮಾಡುವ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸು ||೧|| ಗೋವರ್ಧನವನ್ನೆತ್ತಿ, ಗೋವುಗಳನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿ, ಭುಜದ ನೆರಲನ್ನುಂಟುಮಾಡಿದ ಗೋಪಾಲನಾದ ಕೃಷ್ಣನೇ ! ಕೋಟಿಗೋವುಗಳನ್ನು ಅನುಗ್ರಹಿಸುವವನಾಗು ||೨|| ಈ ಮಂತ್ರಗಳಿಂದ ಗೋಪಾಲ, ಗೋವರ್ಧನಗಳನ್ನು ಪೋಷಿಸಬೇಕಾದವರಿಂದ ಪೂಜಿಸಬೇಕು. ಇಲ್ಲಿ ವೈಭವಾನುಸಾರವಾ

ಗಿ ಮಹಾನೈವೇದ್ಯಮಾಡಬೇಕು. ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಅದರ ಅಗವಾಗಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಗೋವನ್ನಾಗಲಿ, ಮಣ್ಣಿನ ಹಸುವನ್ನಾಗಲಿ, ಮೇಲ್ಕಂಡ ಮಂತ್ರಗಳಿಂದ ಪೂಜಿಸಿ “ಆಗಾವೋ ಅಗ್ನೌ, ಪ್ರೈತೇವಂದತು” ಎಂಬ ಮಂತ್ರಗಳಿಂದ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಮಾಡಿರುವ ಅನ್ನದಿಂದ (ಸಿದ್ಧ ಚರು) ಹೋಮಮಾಡಬೇಕು. ತರುವಾಯ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಅನ್ನದಾನವನ್ನೂ, ಗೋದಾನವನ್ನೂ, ಗೋವುಗಳಿಗೆ ತೃಣದಾನವನ್ನೂ, ಗಿರಿಗೆ [ಬೆಟ್ಟ] ಬಲಿದಾನವನ್ನೂ, ಮಾಡಬೇಕು. ಮನೆಯಲ್ಲಿರುವ ಗೋವುಗಳೊಡನೆ ಗೋವು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು, ಹೋಮಾಗ್ನಿ, ಗೋವರ್ಧನ, ಇವುಗಳನ್ನು ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆ ಮಾಡಬೇಕು.

—ವಾರ್ಗಪಾಳೇಬಂಧನೆಯ—

ವಾರ್ಗಪಾಳೇ ಬಂಧನೆಯ—ಇದನ್ನು ಅಪರಾಹ್ನದಲ್ಲಿ ಮಾಡಬೇಕು ಊರಿಗೆ ಪೂರೈದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ದರ್ಭೆ- ಕಾಚೆಹುಲ್ಲು, ಇವುಗಳಿಂದ ಹೊಸದ ಹಗ್ಗಗಳೊಂದನ್ನು ತಮ್ಮತಮ್ಮ ಪೂರ್ವಾಚಾರದಂತೆ ತೆಗದುಕೊಂಡು ದೊಡ್ಡ ಕಂಭಿಕ್ಕೂ, ಮರಕ್ಕೂ ಕಟ್ಟಬೇಕು. “ವಾರ್ಗಪಾಳೇ ನಮಸ್ತೇಸ್ತು ಸರ್ವಲೋಕಸುಖಪ್ರದೇ | ವಿಧೇಯೈಃ ಪುತ್ರದಾರಾದ್ಯೈಃ ಪುನರೇಹಿವ್ರತಸ್ಯೇವೇ ||೧||” ಸರ್ವಲೋಕಗಳಿಗೂ ಸುಖಪ್ರದವಾದ ವಾರ್ಗಪಾಳೆಯೇ ! (ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿದ ತೋರಣ) ಪುತ್ರ ದಾರಾದಿಗಳೊಡನೆ ನನ್ನ ವ್ರತಾರ್ಥವಾಗಿ ಪುನಃ ಬರುವವನಾಗು ||೧|| ಎಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ, ನಮಸ್ಕಾರಮಾಡಬೇಕು. ಅದರಕೆಳಗೆ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಹಸುಗಳು, ಆನೆಗಳು ಮೊದಲಾದವುಗಳೊಡನೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು, ರಾಜರು ಮೊದಲಾದವರು ಎಲ್ಲರೂ ಹೋಗಬೇಕು. ಹೀಗೆಯೇ ಕಾಚೆಹುಲ್ಲು ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಂದ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ದೊಡ್ಡ ಹಗ್ಗವನ್ನು ಹೊಸದು, ಗೆಲುವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಬಂದುಬಿಡೆಯಲ್ಲಿ ರಾಜಪುತ್ರರೂ, ಮತ್ತೊಂದುಕಡೆ ಅಲ್ಪಜಾತಿಯವರೂ, ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಎಳೆಯಬೇಕು. ಇದರಲ್ಲಿ ಹೀನಜಾತಿಯವರು ಗೆದ್ದರೆ ರಾಜನಿಗೆ ಜಯವುಂಟಾಗುವುದೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಪ್ರಾತಃಕಾಲದಲ್ಲಿ ಜಾಜಾಡಬೇಕೆಂದು ಹಿಂದೆಯೇ ಹೇಳಿದೆ. ಸುವಾಸನಿಯರು ಆರತಿಯನ್ನೂ ಬೆಳಗಿನಲ್ಲಿಯೇ ಮಾಡಬೇಕು.

ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಸಂಗೀತ ವಾದ್ಯಘೋಷ ಮೊದಲಾದ ಉತ್ಸವಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು 'ನವೈರ್ವಸ್ತ್ರೈಶ್ಚ ಸಂಪೂಜ್ಯಾ ದ್ವಿಜಸಂಬಂಧಿಬಾಂಧವಾಃ' ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೂ ಬಾಂಧವರಿಗೂ ಉಡುಗೊರೆ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ತಾವೂ ನೂತನ ವಸ್ತ್ರಾದಿಗಳನ್ನು ಧರಿಸಬೇಕು.

—ಯಮದ್ವಿತೀಯಯು—

ಯಮದ್ವಿತೀಯ— “ಯಮೋಯಮುನಯಾವೂರ್ವಂ ಭೋಜಿತಃ ಸ್ವಗೃಹೇ ಸ್ವಯಂ | ಆತೋಯಮದ್ವಿತೀಯಾ ಸಾ ಪೋಕ್ತಾಲೋಕೇ ಯುಧಿಷ್ಠಿರ ||೧||” ಎಲೈ ಧರ್ಮರಾಜನೇ ! ಕೇಳು-ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಯಮಾನೆಯು ತನ್ನ ಮನೆಗೆ ಯಮನನ್ನು ಕರೆದು ಆ ದಿನದಲ್ಲಿ ಭೋಜನಮಾಡಿಸಿದಳು. ಆದ್ದರಿಂದ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಅದಕ್ಕೆ ಯಮದ್ವಿತೀಯ ಎಂದು ಹೆಸರಾಯ್ತು ||೧|| ಈ ದಿನದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಊಟಮಾಡಕೂಡದು. ತಮ್ಮ ಅಕ್ಕನಮನೆಯಲ್ಲಿ ಊಟಮಾಡುವುದರಿಂದ ಧನಧಾನ್ಯಸುಖಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗುವುದು. ವಸ್ತ್ರಾಲಂಕಾರಗಳಿಂದ ತಮ್ಮ ಅಕ್ಕತಂಗಿಯರನ್ನು ಪೂಜಿಸಬೇಕು. ತಮಗೆ ಅಕ್ಕಂದಿರಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಸ್ನೇಹಿತರ ಸಹೋದರಿಯರನ್ನಾದರೂ ಪೂಜಿಸಬೇಕು. ಅಕ್ಕನೂ ಸಹ ತಮ್ಮ ಸಹೋದರರನ್ನು ಪೂಜಿಸುವುದರಿಂದ ಅವೈಧವ್ಯವೂ, ಸಹೋದರರಿಗೆ ಆ ಯುರ್ವಲದ್ಧಿಯೂ ಉಂಟಾಗುವುವು. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಏಳು ಜನ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಸಹೋದರರೇ ಇರಲಾರರು. ಪೂರ್ವದಿನದಲ್ಲಿಯೇ ಅಪರಾಹ್ಣವ್ಯಾಪ್ತಿ ಇದ್ದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ಪೂರ್ವದಿನವನ್ನೇ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಎರಡು ದಿನಗಳಿಗೂ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಇರುವುದು, ಅಥವಾ ಇಲ್ಲದಿರುವುದು, ಮೊದಲಾದ ಏಷ್ವಾಂತರಗಳಲ್ಲಿ ವರದಿನವನ್ನೇ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಈ ದಿನದಲ್ಲಿ ಯಮುನಾಸ್ನಾನವೂ, ಚಿತ್ರಗುಪ್ತ, ಯಮದೂತರೊಡನೆ ಯಮಪೂಜೆಯನ್ನೂ, ಯಮನಿಗೆ ಅರ್ಘ್ಯವನ್ನೂ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು. ಕಾರ್ತಿಕ ಶುದ್ಧ ಪಷ್ಠಿಯಲ್ಲಿ ಮಂಗಳವಾರವು ಸೇರಿದ್ದರೆ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಪೂಜಿಸಿ, ತಪ್ಪೀತೈರ್ಥವಾಗಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಭೋಜನವನ್ನು ಮಾಡಿಸಬೇಕು. ಕಾರ್ತಿಕ ಶುದ್ಧಪಷ್ಠಮಿಗೆ ಗೋಪಾಷ್ಟಮಿ ಎಂದು ಹೆಸರು. ಈ ದಿನದಲ್ಲಿ ಗೋಪೂಜೆಯನ್ನೂ, ಗೋಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆಯನ್ನೂ, ಗೋವನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸಿ ನಡೆಯುವುದನ್ನೂ, ಮಾಡಿದರೆ ಇಷ್ಟ

ಧರ್ಮದ್ವಿಯುಂಟಾಗುವುದು ಶುದ್ಧ ನವಮಿಯಲ್ಲಿ ಮಧುರಾಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಇದು ಒಂದು ಯುಗಾದಿಯೂ ಆಗಿದೆ. ಪೂರ್ವಾಹ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಈ ತಿಥಿಯಲ್ಲಿ ಪಿಣ್ಣುರಹಿತವಾಗಿ ಶ್ರಾದ್ಧವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ವಿಶೇಷವಿಧಿಯು ಮೈಶಾಖಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ಉಕ್ತವಾಗಿದೆ

—ಭೀಷ್ಮಪಂಚಕವ್ರತಂ—

ಭೀಷ್ಮಪಂಚಕವ್ರತವು—ಏಕಾದಶಿ ಮೊದಲೊಂದು ಐದುದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಭೀಷ್ಮಪಂಚಕವ್ರತವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಅದನ್ನು ಶುದ್ಧೈಕಾದಶಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿ ಚತುರ್ದಶಿಯ ವೇಧೆಯಿಲ್ಲದೆ ಉದಯವ್ಯಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಪೂರ್ಣಮಿಯಲ್ಲಿ ಮುಗಿಸಬೇಕು. ಶುದ್ಧೈಕಾದಶಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರೆ ಜ್ವಯವಶದಿಂದ ಐದು ದಿನಗಳಿಂದ ಮಾಡಬೇಕಾದ ಈ ವ್ರತವನ್ನು ಪೌರ್ಣಮಿಯಲ್ಲಿ ಮುಗಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಶುದ್ಧೈಕಾದಶಿಯಲ್ಲೂ, ಆರಂಭಿಸಬಹುದು. ಶುದ್ಧೈಕಾದಶಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದಾಗೂ, ದಿನವೃದ್ಧಿವಶದಿಂದ ಪರವಿಧವಾದ ಪೂರ್ಣಮಾಸ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಮುಗಿಸುವ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಆರುದಿನಗಳಾಗುವ ಹಾಗಿದ್ದರೆ ಚತುರ್ದಶಿವಿಧವಾದ ಪೂರ್ಣಮಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಮುಗಿಸಬಹುದು. ವ್ರತಪ್ರಯೋಗವು ಕೌಸ್ತುಭಾದಿಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿದೆ 'ಕಾರ್ತಿಕೇತು ಕೃತಾ ದೀಕ್ಷಾ ನೃಣಾಂ ಜಸ್ಮವಿಮೋಚಿನೀ' ಕಾರ್ತಿಕಮಾಸದಲ್ಲಿ ದೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ವಹಿಸುವವರು ಪುನರ್ಜನ್ಮವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುವರು, ಎಂದು ನಾರದವಚನವಿರುವುದರಿಂದ ಕಾರ್ತಿಕಮಾಸದ ಏಕಾದಶಿ ಮೊದಲಾದ ಪುಣ್ಯತಿಥಿಗಳಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರತಾರಾದಿ ಬಲಗಳಿರುವ ದಿನದಲ್ಲಿ ಶಿವ ಅಥವಾ ವಿಷ್ಣು ಮಂತ್ರದ ಉಪದೇಶವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವುದೇ ಮೊದಲಾದ ದೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ವಹಿಸಬೇಕು. ಹಾಗೆಯೇ ತುಲಸೀಕಡ್ಡಿಯ ಮಾಲಿಕೆಯನ್ನು (ತುಲಸೀಮಣಿಯ ಸರ) ಧರಿಸಬೇಕೆಂದು ಸ್ಕಾಂದಪುರಾಣದ ದ್ವಾರಕಾಮಾಹಾತ್ಮ್ಯೆಯಲ್ಲಿಯೂ, ವಿಷ್ಣು ಧರ್ಮದಲ್ಲಿಯೂ ಹೇಳಿದೆ.

—ತುಲಸೀ ಕಾಷ್ಠಮಾಲಾಧಾರಣೆಯು—

ತುಲಸೀ ಕಾಷ್ಠಮಾಲಾಧಾರಣೆ—ನಿವೇದ್ಯಕೇಶವೇ ಮಾಲಾಂ ತುಲಸೀಕಾಷ್ಠ ಸಂಭವಾಂ | ವಹತೇ ಯೋನರೋಭಕ್ತ್ಯಾ ತಸ್ಯನ್ಮು

ವಾಸ್ತುಪಾತಕಂ ||೧|| ತುಲಸೀಕಾಷ್ಠಸಂಭೂತೇ ಮಾಲೇ ಕೃಷ್ಣಜನ
 ಪ್ರಿಯೇ | ಬಿಭೃತ್ಯ ತ್ವಾಮಹಂಕಂಠೇ ಕುರುವಾಂ ಕೃಷ್ಣವಲ್ಲಭಂ ||
 ಏವಂ ಸಂಪ್ರಾರ್ಥ್ಯವಿಧಿವನ್ಮಾಲಾಂ ಕೃಷ್ಣಗಳೇರ್ಪಿತಾಂ | ಧಾರಯೇ
 ತ್ಕಾರ್ತಿಕೇ ಯೋ ಮೈ ಸಗಚ್ಛೇದ್ವೈಷ್ಣವಂ ಪದಾ || ೧ || ವಿಷ್ಣುವಿಗೆ
 ತುಲಸೀಮಣಿಯ ಸರವನ್ನು ಧಾರಣೆಮಾಡಿ ಅದನ್ನು ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಯಾ
 ವನು ಧರಿಸಿರುವನೋ ಅವನಿಗೆ ಯಾವಪಾತಕವೂ ಉಂಟಾಗಲಾರದು ||
 ಕೃಷ್ಣಭಕ್ತರ ಪ್ರೀತಿಪಾತ್ರವಾದ ಎಲೈ ತುಲಸೀಮಣಿಯಮಾಲಿಕೆಯೇ!
 ನಿನ್ನನ್ನು ನಾನು ಕಂಠದಲ್ಲಿ ಧರಿಸುವೆನು. ಕೃಷ್ಣನ ಪ್ರೀತಿಯುಂಟಾಗು
 ವಂತೆ ಮಾಡು ||೨|| ಹೀಗೆ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ ಕೃಷ್ಣನ ಕೊರಳಲ್ಲಿರುವ ತುಳ
 ಸೀಮಣಿಯ ಸರವನ್ನು ವಿಧಿವತ್ತಾಗಿ ತನ್ನ ಕಂಠದಲ್ಲಿ ಹಾಕಿಕೊಂಡವ
 ನು ವಿಷ್ಣುಲೋಕವನ್ನು ಹೊಂದುವನು ||೧|| ಎಂದು ನಿರ್ಮಯಸಿಂಧು
 ವಿನಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ. ಆದರೆ-ಆನಿರ್ಮಯಸಿಂಧುವಿನಲ್ಲಿಯೇಮಾಲಾಧಾರಣಪ್ರಕರ
 ಣದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಪುಸ್ತಕಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇಲ್ಲದೆ ಕೆಲವು ಪುಸ್ತಕಗಳ
 ಲ್ಲಿವಾಗತ್ರನೇ,ಅತ್ರಮೂಲಂ ಚೆನ್ತ್ಯಂ' ಇದಕ್ಕೆ ಏನುಕಾರಣವೋ ಗೊ
 ತ್ತಿಲ್ಲ ಎಂಬ ವಾಕ್ಯವು ಬರೆದಿದೆ ಆ ವಾಕ್ಯಕ್ಕೆ ಮಾಲಾಧಾರಣೆಯ
 ನ್ನು ವಿಧಿಸುವ ವಾಕ್ಯಗಳಿಗೆ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯತೆ ಇಲ್ಲವೆಂಬ ತಾತ್ಪರ್ಯವಲ್ಲ.
 ಏತಕಂದರೆ-ಸ್ಕಂದಪುರಾಣದಲ್ಲಿರುವ ವಿಷ್ಣುಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ, ಎಂದು ಆ
 ಧಾರವನ್ನೂ ತಾನೇ ಹೇಳಿ, ಅಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವೆಂದೂ ಹೇಳಿದರೆ ತನ್ನ ಅಭಿ
 ಪ್ರಾಯಕ್ಕೆ ವಿರೋಧವುಂಟಾಗುವುದಲ್ಲದೆ,ತುಲಸೀಕಾಷ್ಠಘಟಿತೈರುದ್ರಾ
 ಹ್ನಾಕಾರಕಾರಿತೈಃ | ನಿರ್ಮಿತಾಂ ಮಾಲಿಕಾಂಕಂಠೇ ನಿಧಾಯಾರ್ಚನಮಾ
 ರಭೇತ್ ||೧|| ತುಲಸೀಕಾಷ್ಠಮಾಲಾಯಾ ಭೂಷಿತಃ ಕರ್ಮಚರಣಃ |
 ಪಿತೃಣಾಂ ದೇವತಾನಾಂಚ ಕೃತಂ ಕೋಟಗುಣಂ ಭವೇತ್ ||೨||'
 ತುಲಸಿಯು ಕಡ್ಡಿಯಿಂದ ಮಾಡಿದ ರುದ್ರಾಹ್ನಾಕಾರವಾಗಿರುವ ಮಣಿಗ
 ಳ ಸರವನ್ನು ಕೊರಲಲ್ಲಿ ಧರಿಸಿ ಪೂಜೆಗೆ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಬೇಕು || ೧ ||
 ತುಲಸೀಮಣಿಯ ಸರದಿಂದಲಂಕೃತನಾಗಿ ಕರ್ಮಮಾಡಿದರೆ ದೇವತೆಗಳ
 ಗೂ, ಪಿತೃಗಳಗೂ, ಅದು ಕೋಟಗುಣವುಳ್ಳದ್ದಾಗಿ ಫಲವನ್ನಂಟುಮಾ
 ಡುವುದು ||೨|| ಎಂದು ಪೆನ್ನಪುರಾಣದ ಪಾತಾಳಖಂಡದಲ್ಲಿ ೨೯ನೆಯ

ಅಧ್ಯಾಯದ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ವಚನಕ್ಕೆ ವಿರೋಧವುಂಟಾಗುವುದು. ಆದರೆ—ಆ
 ಸಾಧನವಾಸ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ಆಸಾಧ ಶುದ್ಧ ದ್ವಂದ್ವಶಿಯಲ್ಲಿ ಅನೂರಾಧಾ ನ
 ಕ್ಷತ್ರಯೋಗ ವಿಲ್ಲದಿರುವಾಗ ಪಾರಣೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು, ಎಂದು ಹೇ
 ಳ, ಅದಕ್ಕೆ ಆಧಾರವಾಗಿ 'ಆ ಭಾಕಾಸಿತ ಪಕ್ಷೇಷು, ಮೈತ್ರಾದ್ಯ ಸಾದೇ
 ಸ್ಯಪಿತೀಹ ವಿಷ್ಣುಃ, ಅಂದರೆ-ಆಸಾಧ, ಭಾದ್ರಪದ, ಕಾರ್ತಿಕ, ಈ ವಾ
 ಸಗಳ ಶುಕ್ಲಪಕ್ಷಗಳಲ್ಲಿ, ಅನೂರಾಧಾ ನಕ್ಷತ್ರದ ಮೊದಲ ಪಾದದಲ್ಲಿ, ವಿ
 ಷ್ಣು ಶಯನ ಮಾಡಿರುವನು, ಎಂಬುದೇ ಮೊದಲಾದ ಭವಿಷ್ಯೋತ್ತರ
 ಪುರಾಣದಲ್ಲಿರುವ ವಿಷ್ಣು ಧರ್ಮದ ವಾಕ್ಯಗಳನ್ನು ಹೇಳಿ, ಕೊನೆಯ
 ಲ್ಲಿ 'ಇದಂ ನಿರ್ಮೂಲಂ' ಇದಕ್ಕೆ ಆಧಾರವಿಲ್ಲ, ಎಂದು ಹೇಳಿರುವಂತೆಯೇ
 ಎಲ್ಲಾ ಪ್ರಕರಣಗಳಲ್ಲಿಯೂ ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಅದಕ್ಕೆ ಮಾಧವಾದಿಮೂ
 ಲಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ಹೇಳಿಲ್ಲವೆಂಬುದೇ ಅರ್ಥವಲ್ಲದೆ ವಿಷ
 ಯವು ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವಲ್ಲವೆಂಬರ್ಥವಲ್ಲ. ಹಾಗಾದರೆ-ಭಾದ್ರಪದ ಕಾರ್ತಿ
 ಕಗಳಲ್ಲಿ ಆ ವಾಕ್ಯವನ್ನನುಸರಿಸಿಯೇ ಪಾರಣ ನಿರ್ಣಯವನ್ನು ಬರೆ
 ದದ್ದು ಅಸಂಗತವಾಗುವುದು. ಕಾಸ್ತು ಭಾದಿ ಎಲ್ಲಾ ಹೊಸಗ್ರಂಥಗಳು
 ಅದನ್ನೇ ಅನುಸರಿಸಿ ನಿರ್ಣಯವನ್ನು ಮಾಡಿರುವುದೂ, ಅಸಂಗತವಾಗಬೇ
 ಕಾಗಿ ಬರುತ್ತದೆ. ಶಿಷ್ಯರಲ್ಲರೂ ಅದನ್ನನುಸರಿಸಿ ಪಾರಣೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ
 ಣ್ತುರುವ ಆಚರಣೆಯನ್ನು ನಂಬದೆ ಇರಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಇದರಿಂದ
 ಮಾಧವಾದಿ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕದಿರುವ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಆ ವಚನಗಳಿಗೆ ಅಪ್ರಾ
 ಮಾಣ್ಯವುಂಟಾಗುವುದೆಂಬುದು ತೊಲಗಿತು. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಮಾಧವಾದಿ
 ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿಲ್ಲದ ವಾಕ್ಯಗಳಿಗೂ, ಅದರಂತೆ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವ ಆಚಾರ
 ಕ್ಯೂ, ಪ್ರಯೋಜನವಿಲ್ಲದಂತಾದೀತು ! ಆದರೆ-'ಯತ್ತು' (ಯಾವ ಕಾರ
 ಣದಿಂದ) ಎಂಬ ಯತ್ಪದ ಪ್ರಾರಂಭದಿಂದ ಹೇಳಿರುವ ವಾಕ್ಯಗಳನ್ನು
 (ತಾನಿ ನಿರ್ಮೂಲಾನಿ, (ಆವುಗಳಿಗೆ ಆಧಾರವಿಲ್ಲ) ಎಂಬ ಮಾತುಗಳಿಂದ
 ದೂಷಿಸಿರುವ 'ಶ್ರವಣ ದ್ವಾಪಶೀ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ, ಶ್ರವಣಕ್ಕೆ ಉತ್ತರಾ
 ಸಾಧಾ ನಕ್ಷತ್ರವೇಧಯ ನಿಷೇಧವಾಕ್ಯಗಳೇ ಮೊದಲಾದುವು ಮಾತ್ರ
 ಸರ್ವಧಾ ಅಪ್ರಮಾಣಗಳೆಂದೇ ಬುದ್ಧಿ ಶಾಲಿಗಳು ತಿಳಿಯಬೇಕು.
 ಮಾಧವಾದಿ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳದಿರುವುದರಿಂದ ಈ ವಿಷಯಕ್ಕೆ (ಕಾಷ್ಠ

ಮಾಲಾಧಾರಣೆ) ಆಧಾರವಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳುವುದಿಲ್ಲ ! ಕಾಷ್ಠಮಾಲಾಧಾರಣೆಯನ್ನು ಮಾಡಕೂಡದೆಂದು ಹೇಳುವನಿಷೇಧ ವಾಕ್ಯಗಳರುವುದರಿಂದ ಹಾಕ ಹೇಳುತ್ತೇವೆ, ಎಂದು ಭಾವಿಸೋಣ, ಆದರೆ-ಆ ನಿಷೇಧವಾಕ್ಯಗಳು ಕಾಷ್ಠಮಾಲಿಕೆಯನ್ನು ಮಾತ್ರವೇ ನಿಷೇಧಿಸಿವೆಯೇ ! ಇಲ್ಲವೆ ತುಲಸೀಕಾಷ್ಠ ಮಾಲಿಕೆಯನ್ನು ನಿಷೇಧಿಸಿವೆಯೇ ! ಎಂಬುದನ್ನು ನೋಡಬೇಕು. ಸಾನಾಸ್ಯನಾದ ಕಾಷ್ಠಮಾಲಿಕೆಯನ್ನು ನಿಷೇಧಿಸಿರುವ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಆ ವಚನವನ್ನು ವಿಶೇಷವಾದ ತುಲಸೀ ಧಾತ್ರೀಕಾಷ್ಠಗಳ ಮಾಲಿಕೆಗಳನ್ನು ಧರಿಸಬೇಕೆಂಬ ವಿಶೇಷವಚನವು ಬಾಧಿಸುವುದೆಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವು. ಪೋಡಶಿಯನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು, ಮತ್ತು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕಾದದ್ದಿಲ್ಲವೆಂಬಂತೆ ಬಂದು ವಿಷಯವನ್ನು ವಿಧಾನಮಾಡಿ, ನಿಷೇಧವನ್ನೂ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ವಿಕಲ್ಪವೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಆ ವಿಕಲ್ಪವು ವೈಷ್ಣವರು ವೈಷ್ಣವರಲ್ಲದವರೆಂಬ ಪಂಗಡಗಳಿಂದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಪಡೆಯುವುದು. ಅದರ-ಮೂಲವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ, ವಿಷ್ಣು ಮೊದಲಾದ ಪದಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿರುವುದರಿಂದ ತುಲಸ್ಯಾದಿ ಕಾಷ್ಠಮಾಲೆಯನ್ನು ವೈಷ್ಣವರು ಧರಿಸಬೇಕೆಂತಲೂ, ವೈಷ್ಣವರಲ್ಲದವರು ಧರಿಸಬೇಕಾದದ್ದಿಲ್ಲವೆಂತಲೂ, ಈ ವಿಷಯವು ವಿಕಲ್ಪವಾಗುವುದರಿಂದ ಅಪ್ರಮಾಣ್ಯವನ್ನು ಪಡೆಯಲಾರದು. ಹರಿವಾಸರ ಲಕ್ಷಣವನ್ನು ಹೇಳುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಪುರುಷಾರ್ಥ ಚಿಂತಾಮಣಿಯಲ್ಲಿ - ವೈಷ್ಣವರಿಗೆ ಮಾತ್ರವೇ ಇದು ಅವಶ್ಯಕವಾದ್ದರಿಂದ ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ಹೇಳದಿರುವ ಮಾಧವಾದಿಗಳಿಗೆ ಕೊರತೆಯೇನೂ ಇಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳುವಂತೆ, ಈ ಕಾಷ್ಠಮಾಲಾಧಾರಣ ವಿಷಯವನ್ನು ವರ್ಣಿಸದಿರುವುದನ್ನು ಊಹಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದಾಗಿದೆ. ತುಳಸಿಯ ಕಡ್ಡಿಯ ಮಣಿಯ ಸರವನ್ನು (ಧಾತ್ರೀಕಾಷ್ಠಮಾಲಾ) ಧರಿಸುವ ವಿಷಯದಲ್ಲಿಯೂ ಇದೇ ವಿಧಿಯನ್ನು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ರಾಮಾರ್ಚನ ಚಂದ್ರಿಕೆ ಮೊದಲಾದ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ 'ತುಲಸೀ ಕಾಷ್ಠಘಟಿತೈರ್ಮಣಿಭಿ ಜಪಮಾಲಿಕಾ' ತುಲಸೀ ಕಾಷ್ಠದಿಂದ ಮಾಡಿದ ಮಣಿಗಳಿಂದ ಜಪಮಾಲಿಕೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಎಂಬುದೇ ಮೊದಲಾದ ತುಲಸೀಕಾಷ್ಠಮಾಲಿಕೆಯಿಂದ ಜಪಮಾಡಬೇಕೆಂದು ವಿಧಿಸುವ ವಾಕ್ಯಗಳು ಅನೇಕವಾಗಿವೆ. ಇನ್ನೂ ಅನೇಕ ಗ್ರಂ

ಥಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ವಾಕ್ಯಗಳು ಸಿಕ್ಕುವುವು. ಮೊದಲು ದೇವಪೂಜೆಗೆ ಸಾಕಾಗುವಷ್ಟು ಉದಕ, ಗಂಧ, ಪುಷ್ಪ, ಅಕ್ಷತೆ ಮೊದಲಾದುವನ್ನು ಸಿದ್ಧ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಕೈಕಾಲುಗಳನ್ನು ತೊಳೆದುಕೊಂಡು, ಯಥಾಶಕ್ತಿಯಾಗಿ ದುಕೂಲ ಮೊದಲಾದ ಶುದ್ಧ ವಸ್ತ್ರವನ್ನು ಧರಿಸಿ, ಭೂಷಣಗಳಿಂದಲಂಕೃತನಾಗಿ, ಮುತ್ತ, ಹವಳ, ತಾವರೆಮಣಿ, ಸ್ಫಟಿಕಮಣಿ, ತುಲಸೀಮಣಿ, ಇವುಗಳಿಂದ ನಿರ್ಮಿಸಿದ ಮಾಲಿಕೆಗಳನ್ನು ಕೊರಲಲ್ಲಿ ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು, ಎಂದು ಪ್ರಯೋಗ ಪಾರಿಜಾತದ ಆಹ್ವಿಕದಲ್ಲಿ ಪೂಜಾಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ಎಲ್ಲ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿರುವ ವೈಷ್ಣವರೂ ತುಲಸೀಕಾಷ್ಠ ಮಾಲೆಯನ್ನು ಧರಿಸುತ್ತಾ, ಅದರಿಂದ ಜವಮಾಡುವ ಸಂಪ್ರದಾಯವಿದೆ. ಆದರೆ--ಶೈವಾಗಮವನ್ನು ವಹಿಸಿರುವವರು--ಸ್ಮಾರಣೆ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸುವ ವೈಷ್ಣವರ ಮೇಲಣ ಸ್ಪರ್ಧೆ (ಹುರುಡು)ಗಾಗಿಯೇ ತುಲಸೀ ಕಾಷ್ಠ ಮಾಲಾ ಧಾರಣಾದಿಗಳನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇನ್ನು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಹೇಳಬೇಕಾದ್ದಿಲ್ಲ.

— ಧಾತ್ರೀಮೂಲೇ ಪೂಜಾ —

ನಲ್ಲಿಯಗಿಡದ ಬುಡದಲ್ಲಿ ದೇವಪೂಜೆಯು, ಮತ್ತು ವಿಧಿಯು:-ಸರ್ವ ಪಾಪಗಳೂ ಪರಿಹಾರವಾಗಿ ದಾಮೋದರನ ಪ್ರೀತಿಯುಂಟಾಗುವುದಕ್ಕಾಗಿ, ನಲ್ಲಿಯಗಿಡದ ಬುಡದಲ್ಲಿ ದಾಮೋದರನನ್ನು ಪೂಜಿಸುವೆನು. ಎಂದು ಸಂಕಲ್ಪಮಾಡಿ, ಪುರುಷಸೂಕ್ತ ವಿಧಾನದಿಂದ ಪೋಡಶೋಪಚಾರ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ, ಗಂಧ, ಪುಷ್ಪ, ಫಲಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಆರ್ಘ್ಯವನ್ನು ಕೊಡಬೇಕು. 'ಅರ್ಘ್ಯಂಗೃಹಾಣ ಭಗವತ್ ಸರ್ವ ಕಾಮ ಪ್ರದೋಭವ | ಅಕ್ಷಯಾ ಸಂತತಿರ್ಮೇಸ್ತು ದಾಮೋದರ ನಮೋಸ್ತು ತೇ || ೧ ||' ಎಲೈ ದಾಮೋದರನಾದ ಕೃಷ್ಣನೇ! ನಿನಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸುವೆನು. ನಾನು ಕೊಡುವ ಆರ್ಘ್ಯವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ, ಸಕಲವಾಡ ಇಷ್ಟಾರ್ಥಗಳನ್ನೂ, ಅಕ್ಷಯವಾದ ಸಂತಾನವನ್ನೂ ಕೊಡುವವನಾಗು || ೧ || ಎಂಬ ಮಂತ್ರದಿಂದ ಆರ್ಘ್ಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು 'ಆಪರಾಧ ಸಹಸ್ರಾಣಿ' ಎಂಬ ಮಂತ್ರದಿಂದ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ, ಧಾತ್ರಿಯನ್ನು ಕುಂಕುಮಗಂಧಾದಿಗಳಿಂದಲಂಕರಿಸಿ, ಧಾತ್ರೈನಮಃ, ಶಾ

ನೈವೈತಿ, ಮೇಧಾಯೈ, ಪ್ರಕೃತ್ಯೈತಿ, ವಿಷ್ಣು ಪತ್ನೈತಿ, ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮೈತಿ, ರಮಾಯೈ, ಕಮಲಾಯೈ, ಇಂದಿರಾಯೈ, ಲೋಕಮಾತ್ರೇ, ಕಲ್ಯಾಣೈತಿ ಕಮನೀಯಾಯೈ, ಸಾವಿತ್ರೈತಿ, ಜಗದ್ಧಾತ್ರೈತಿ | ಗಾಯತ್ರೈತಿ, ಮೂರ್ಧನೈತಿ, ಅವ್ಯಕ್ತಾಯೈ, ವಿಶ್ವರೂಪಾಯೈ, ಸುರೂಪಾಯೈ, ಅಬ್ಧಿಧವಾಯೈ || ಎಂಬ ನಾಮಮಂತ್ರಗಳಿಂದ ಪುಷ್ಪಪೂಜೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. 'ಪಿತಾಪಿತಾ ಮಹಾಶ್ವಾಸ್ಯೇ ಅಸ್ತತ್ರಾಯೇಚ ಗೋತ್ರಿಣಃ|ತೇ ಪಿಬಂತುಮಯಾದತ್ತಂ ಧಾತ್ರೀಮೂಲೇಽಕ್ಷಯಂಪಯಃ||೧||' ನಮ್ಮಗೋತ್ರದಲ್ಲಿ ಮಕ್ಕಳಲ್ಲದೆ ಮೃತರಾದ ತಂದೆ ತಾತ ಮೊದಲಾದವರು ಈ ನಲ್ಲಿ ಯಗಿಡದಲ್ಲಿ ಬಿಟ್ಟು ಅಕ್ಷಯೋದಕವನ್ನು ಪಾನಮಾಡಲಿ ||೧|| 'ಆ ಬ್ರಹ್ಮಸ್ತಂಬ ಪಠ್ಯಂತಂ, ಎಂಬ ಮಂತ್ರಗಳಿಂದ ಧಾತ್ರೀ ಮೂಲದಲ್ಲಿ ಸವ್ಯದಿಂದ ಅರ್ಘ್ಯವನ್ನು ಕೊಡಬೇಕು. 'ದಾಮೋದರ ನಿವಾಸಾಯೈಧಾತ್ರೈತಿ ದೇವ್ಯೈ ನಮೋಸ್ತುತೇ | ಸೂತ್ರೇಣಾನೇನ ಬಧ್ನಾಮಿ ಸರ್ವದೇವನಿ ವಾಸಿನೀಂ ||೧||' ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ವಾಸಸ್ಥಾನವಾಗಿರುವ ಧಾತ್ರಿಯೇ ! ನಿನಗೆ ನಮಸ್ಕಾರವು, ಎಲ್ಲಾ ದೇವತೆಗಳಿಗೂ ಆಶ್ರಯಳಾದ ನಿನ್ನನ್ನು ಈ ಸೂತ್ರ(ದಾರ) ದಿಂದ ಸುತ್ತುವೆನು ||೧|| ಎಂಬ ಮಂತ್ರದಿಂದ ದಾರವನ್ನು ಸುತ್ತಬೇಕು | ಧಾತ್ರೈನಮಃ ಎಂದು ನಾಲ್ಕು ದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಬಲಿಯನ್ನು ಹಾಕಿ, ಎಂಟು ದೀಪಗಳನ್ನು ಸಮರ್ಪಿಸಬೇಕು. ಎಂಟು ಸಾರಿ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆಮಾಡಿ ನಮಸ್ಕಾರವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. 'ಧಾತ್ರೀದೇವಿ ನಮಸ್ತುಭ್ಯಂ ಸರ್ವಪಾಪಕ್ಷಯಂಕರಿ | ಪುತ್ರಾಕ್ಷದೇಹಿ ಮಹಾಪ್ರಾಜ್ಞೋಯಶೋದೇಹಿ ಬಲಂಚಮೇ ||೧|| ಪ್ರಜ್ಞಾಂಮೇಧಾಂಚಸೌಭಾಗ್ಯಂ ವಿಷ್ಣು ಭಕ್ತಿಂಚ ಶಾಶ್ವತೀಂ|ನೀರೋಗಂ ಕುರುಮಾಂ ನಿತ್ಯಂ ನಿಷ್ಪ್ರಾಪಂ ಕುರುಸರ್ವದಾ ||೨||' ಸಮಸ್ತ ಪಾಪಗಳನ್ನುನಾಶಮಾಡುವ ಧಾತ್ರೀ ದೇವಿಯೇ! ಪ್ರಜ್ಞಾವಂತಳಾದ ನೀನು ನನಗೆ ಪುತ್ರಸಂತಾನವನ್ನೂ, ಕೀರ್ತಿಯನ್ನೂ, ಬಲವನ್ನೂ ಕೊಡು ||೧|| ಬಳ್ಳೆಯ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನೂ, ಪ್ರತಿಭೆಯನ್ನೂ, ಸೌಭಾಗ್ಯವನ್ನೂ, ಶಾಶ್ವತವಾದ ವಿಷ್ಣು ಭಕ್ತಿಯನ್ನೂ ಕೊಟ್ಟು ನನ್ನ ರೋಗಗಳನ್ನೂ, ಪಾಪಗಳನ್ನೂ, ಸರ್ವದಾ ನಿವಾರಣೆಮಾಡು ||೨|| ಎಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ ಕಂಚಿನಲ್ಲಿ ತುಪ್ಪವನ್ನು ತುಂಬಿ ದಕ್ಷಿಣೆಯೊಡ

ನೆದಾನಮಾಡಬೇಕೆಂಬುದೇ ಸಂಕ್ಷೇಪವಿಧಿಯು, ಕಾರ್ತಿಕಶುದ್ಧ ೧೨ ಯಲ್ಲಿ ರೇವತೀ ನಕ್ಷತ್ರ ಯೋಗವಿಲ್ಲದಿರುವಾಗ ಪಾರಣೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. (ಆ ಭಾಷಾಸಿತ ಪಕ್ಷೇಷು ಮೈತ್ರಶ್ರವಣ ರೇವತೀ | ಸಂಗಮೇನಹಿಭೋಕ್ತವ್ಯಂ ದ್ವಾದಶದ್ವಾದಶೀರ್ಹರೇತ್ ||೧|| ಆಮಾಢ, ಭಾದ್ರಪದ, ಕಾರ್ತಿಕ ಮಾಸಗಳ ಶುಕ್ಲ ಪಕ್ಷದ್ವಾದಶಿಗೆ ಕ್ರಮವಾಗಿ, ಆನೂರಾಧ, ಶ್ರವಣ, ರೇವತಿ, ನಕ್ಷತ್ರಗಳ ಯೋಗವಿರುವಾಗ ಪಾರಣೆಯನ್ನು ಮಾಡಕೂಡದು. ಮೂಡಿದರೆ ೧೨ ದ್ವಾದಶಿಗಳ ಪಾರಣೆಯ ಫಲವನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸುವುದು ||೧|| ಎಂದು ವಿಷ್ಣುಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ 'ಮೈತ್ರಾದ್ಯಪಾದೇ ಸ್ವಪಿತೀಹವಿಷ್ಣುಃ ಪಾಷ್ಣಾಂತ್ಯಪಾದೇ ಪ್ರತಿಬೋಧಮೇತಿ | ಶ್ರುತೇಶ್ಚ ಮಧ್ಯೇ ಪರಿವರ್ಮೇತಿ, || ವಿಷ್ಣು ವು ಅನೂರಾಧೆಯ ಮೊದಲ ಪಾದದಲ್ಲಿ ಮಲಗುವನು, ರೇವತಿಯ ಕೊನೆಯ ಪಾದದಲ್ಲಿ ಎಚ್ಚರಗೊಳ್ಳುವನು. ಶ್ರವಣದ ಮಧ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿ ಹೊರಳುವನು, ಸುಪ್ತ ಪ್ರಭೋಧ ಪರಿವರ್ಮನ ಮೇವವರ್ಜ್ಯಂ, ಮಲಗುವುದು, ಎಳುವುದು, ತಿರುಗಿಕೊಳ್ಳುವುದು, ಈ ನಕ್ಷತ್ರಗಳನ್ನು ಬಿಡಬೇಕು. (ಪಾರಣೆಗೆ) ಎಂದು ನಿರ್ಣಯಸಿಂಧುವಿನಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ) ಬಿಡುವುದಕ್ಕವಕಾಶ ವಿಲ್ಲದಂತೆ ಯೋಗವುಂಟಾದರೆ ನಾಲ್ಕನೇ ಪಾದವನ್ನು ಬಿಡಬೇಕು ಎಂಬುದೇ ಮೊದಲಾದ ಶ್ರವಣ ನಿರ್ಣಯ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವಂತೆ ತಿಳಿಯಬೇಕು.

— ಪ್ರಬೋಧೋತ್ಸವ ತುಲಸೀ ವಿವಾಹಗಳು —

ಪ್ರಬೋಧೋತ್ಸವ ತುಲಸೀ ವಿವಾಹಗಳು---ಕಾರ್ತಿಕ ಶುದ್ಧ ೧೨ ಕಾದಶೀ ದಿನದಲ್ಲಿ ಪ್ರಬೋಧೋತ್ಸವವೆಂದು ಕೆಲವು ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ರಾಮಾರ್ಚನಚಂದ್ರಿಕೆ ಮೊದಲಾದವುಗಳಲ್ಲಿ ದ್ವಾದಶಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆಯಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿದೆ. ಎಚ್ಚರಗೊಳಿಸುವ ಮಂತ್ರದಲ್ಲಿ ದ್ವಾದಶಿಯನ್ನೇ ಕೇಳಿರುವುದರಿಂದ ಅದೇ ಯುಕ್ತವಾದದ್ದು. ಅದರಲ್ಲಿ ರೇವತಿಯ ಕೊನೆಯ ಪಾದದ ಯೋಗವು ರಾತ್ರಿಯ ಮೊದಲಭಾಗದಲ್ಲಿ ಪ್ರಶಸ್ತವು. ಅದಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಅದೇ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ರೇವತೀ ನಕ್ಷತ್ರ ಮಾತ್ರಯೋಗವೂ ಉತ್ತಮವು.

ಅದೂ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ರಾತ್ರಿಯ ಮೊದಲಭಾಗದಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ದ್ವಾದಶಿಯೂ ಶ್ರೇಷ್ಠವು. ಕೇವಲ ರೇವತಿಯೂ ಹೀಗೆಯೇ | ದ್ವಾದಶಿ, ರೇವತಿ, ಇವೆರಡೂ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿರದಿದ್ದರೆ ಹಗಲಿನಲ್ಲಿಯೇ ಮಧ್ಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ದ್ವಾದಶಿಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಕೌಸ್ತುಭದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ಆದರೂ ಪಾರಣಾ ಹೇ ಪೂರ್ವರಾತ್ರಾ, ಪಾರಣೆಯ ನಂದ ರಾತ್ರಿಯ ಪೂರ್ವಭಾಗದಲ್ಲಿ, ಎಂಬ ವಚನಾನುಸಾರವಾಗಿ, ದ್ವಾದಶಿ ಇಲ್ಲದಿದ್ದಾಗ್ಯೂ ತ್ರಯೋದಶಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಪಾರಣೆಯ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಬೋಧೋತ್ಸವವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂಬುದು ದೇಶಾಚಾರವು. ಹೀಗೆ ತುಲಸೀ ವಿವಾಹಕ್ಕೆ ನವಮಿ ಮೊದಲೊಂದು ಮೂರು ದಿನ ಇಲ್ಲಾಗಲಿ, ಏಕಾದಶಿಯಿಂದ ಪೂರ್ಣಿಮೆಯೊಳಗಾಗಲಿ ಯಾವುದಾದರೊಂದು ದಿನದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಕಾರ್ತಿಕ ಶುದ್ಧದಲ್ಲಿರುವ ವಿವಾಹಯೋಗ್ಯ ನಕ್ಷತ್ರದ ದಿನದಲ್ಲಿ, ಆಗಬಹುದೆಂದು ವಿಧಿಸುವುದರಿಂದ ಅನೇಕ ಕಾಲಗಳವೆ, ಆದರೂ ಪಾರಣೆಯ ದಿನದಲ್ಲಿ ಪ್ರಬೋಧೋತ್ಸವದೊಡನೆ ತಂತ್ರದಿಂದಲೇ ಎಲ್ಲಕಡೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಆಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರಾಗಿ ಅದನ್ನು ಪಾರಣಾದಿನದ ರಾತ್ರಿಯ ಪೂರ್ವಭಾಗದಲ್ಲಿ ಮಾಡಬೇಕು. ಪ್ರಬೋಧೋತ್ಸವವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬೇರೆ ಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿದ್ದವರು ಬೇರೆ ಕಾಲದಲ್ಲಾದರೂ ಮಾಡಬಹುದು. ಇಲ್ಲಿ-ಪುಣ್ಯಾಹವಾಚನೆ, ನಾಂದೀಶ್ರಾದ್ಧ, ವಿವಾಹ ಹೋಮ ಮೊದಲಾದ ಅಂಗಗಳೊಡನೆ ನಡೆಯಬೇಕಾದ ತುಲಸೀ ವಿವಾಹ ಪ್ರಯೋಗವನ್ನು ಕೌಸ್ತುಭದಿಂದ ತಿಳಿಯತಕ್ಕದ್ದು. ಪ್ರಬೋಧೋತ್ಸವದೊಡನೆ ತಂತ್ರದಿಂದ ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಶಿಷ್ಟಾಚಾರವನ್ನನುಸರಿಸಿ ಸಂಕ್ಷೇಪವಾಗಿ ಇಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸುವೆವು. ದೇಶಕಾಲಗಳನ್ನು ಹೇಳಿ, ದಾವೋದರ ಪ್ರೀತ್ಯರ್ಥವಾಗಿ ಪ್ರಬೋಧೋತ್ಸವವನ್ನೂ, ಸಂಕ್ಷೇಪದಿಂದ ತುಲಸೀವಿವಾಹ ವಿಧಿಯನ್ನೂ, ತಂತ್ರದಿಂದ ಮಾಡುವೆನು, ಎಂದು ಹೇಳಿ, ಅದರ ಅಂಗವಾಗಿ ಪುರುಷಸೂಕ್ತ ವಿಧಾನದಿಂದ ಪೋಡಶೋಪಚಾರಗಳಿಂದ ತಂತ್ರವಾಗಿ ಶ್ರೀ ಮಹಾವಿಷ್ಣುವನ್ನೂ, ತುಲಸಿಯನ್ನೂ ಪೂಜಿಸುವೆನು, ಎಂದು ಸಂಕಲ್ಪಮಾಡಿ, ನ್ಯಾಸಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ, ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣುವನ್ನೂ, ತುಲಸಿಯನ್ನೂ, ಧ್ವಾನಿಸಿ 'ಸಹಸ್ರಶೀರ್ಷಾ, ಎಂಬ ಮಂತ್ರದಿಂದ ಶ್ರೀ ಮಹಾವಿಷ್ಣುವನ್ನೂ, ತುಲಸಿಯನ್ನೂ ಆವಾಹ

ನವಾಡಬೇಕು, ಪುರುಷವಿವ, ವೊದಲಾದ ಮಂತ್ರಗಳಿಂದ ಶ್ರೀಮಹಾ
 ವಿಷ್ಣುವೇ, ದಾವೋದರಾಯ, ಶ್ರೀದೇವೈ, ತುಲಸ್ಯೈನಮಃ, ಆಸನಂ
 ಎಂಬಿದೇ ವೊದಲಾಗಿ ಸ್ನಾನದವರೆಗೂ ಮಾಡಿ, ಮಂಗಳಕರವಾದ ವಾ
 ದ್ಯಗಳೊಡನೆ ಗಂಧ, ತೈಲ, ಅರಿಸಿನ, ಇವುಗಳನ್ನು, ವಿಳಯದೇಯಲ್ಲಿ ತೆ
 ಗೆದುಕೊಂಡು, ವಿಷ್ಣುವಿಗೂ, ತುಲಸಿಗೂ, ಸುವಾಸಿನಿಯರಿಂದ ಮಂಗಳ
 ಸ್ನಾನಮಾಡಿಸಬೇಕು. ಅಥವಾ ತಾವೇ ಮಾಡಬೇಕು. ಅನಂತರದಲ್ಲಿ
 ಪಂಚಾನ್ಯತ, ಶುದ್ಧೋದಕ ಸ್ನಾನಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಸಿ ವಸ್ತ್ರ, ಯಜ್ಞೋ
 ಪವೀತ, ಗಂಧಗಳನ್ನರ್ಪಿಸಿ, ತುಲಸಿಗೆ ಅರಿಸಿನ, ಕುಂಕುಮ ಕಂಠಸೂತ್ರ
 ವೊದಲಾದ ಮಂಗಳ ದ್ರವ್ಯಗಳನ್ನು ಸಮರ್ಪಿಸಿ, ಮಂತ್ರಸ್ತುಷ್ಪಾಂತವಾಗಿ
 ಪೂಜೆಯನ್ನು ಪೂರಯಿಸಿ, ಘಂಟಾನಾದದೊಡನೆ ವಿಷ್ಣುವನ್ನು ಎಚ್ಚರಿಸಿ
 ಬೇಕು. ಮಂತ್ರಗಳು:- ಇದಂ ವಿಷ್ಣುಃ, ಯೋಜಾಗಾರ, ಎಂಬುದು ಆಚಾ
 ರದಿಂದ ಜಂದದ್ದು. 'ಬ್ರಹ್ಮೇಂದ್ರ ರುದ್ರಾಗ್ನಿ ಕುಬೇರಸೂರ್ಯ ಸೋಮಾ
 ದಿಭಿರ್ದಂವಿತ ವಂದನೀಯ | ಬುಧ್ಯಸ್ವದೇವೇಶ ಜಗನ್ನಿವಾಸ ಮಂತ್ರಪ್ರ
 ಭಾವೇನ ಮುಖೇನ ದೇವ||೧||' ಇಯಂಚದ್ವಾ ದಶೀದೇವ ಪ್ರಭೇದಾ
 ಥಂತು ಸಿರ್ಮಿತ | ತ್ವಯೈವಸರ್ವ ಲೋಕಾನಾಂ ಹಿತಾರ್ಥಂ ಶೇಷ
 ಶಾಯಿನಾ ||೨|| ಉತ್ತಿಷ್ಠೋತ್ತಿಷ್ಠ ಗೋವಿಂದ ತ್ಯಜಸಿದ್ರಾಂ ಜಗತ್ಪತೇ
 ತ್ವಯಿಸುಪ್ತೇ ಜಗತ್ಪುಸ್ತ ಮುಕ್ತೇಚೋತ್ಥಿತಂ ಜಗತ್ ||೩|| ಬ್ರಹ್ಮ,
 ಇಂದ್ರ, ರುದ್ರ, ಅಗ್ನಿ, ಕುಬೇರ, ಸೂರ್ಯ, ಚಂದ್ರ, ನೊದಲಾದ ದೇವತೆ
 ಗಳಿಂದ ನಮಸ್ಕಾರವನ್ನು ಹೊಂದುವ ಜಗದ್ವ್ಯಾಪಕನಾದ ಪವಾತ್ಮ
 ನೇ ! ಮಂತ್ರಪ್ರಭವವುಳ್ಳ ನಿನ್ನ ಮುಖದಿಂದ ಎಚ್ಚರವನ್ನು ಹೊಂದು||
 ಆದಿಶೇಷನಮೇಲೆ ನಿದ್ರಿಸುತ್ತಿರುವ ಎಲೈ ವಿಷ್ಣುವೇ ! ಲೋಕವನ್ನೆಲ್ಲ
 ದ್ಧಾರಮಾಡುವುದಕ್ಕೂ, ಎಚ್ಚರಗೊಳಿಸುವುದಕ್ಕೂ ನೀನೇ ಈ ದ್ವಾಶಿ
 ಯನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಮಾಡಿದೀಯೆ||೨|| ಎಲೈ ಜಗತ್ಪತಿಯಾದ ಗೋವಿಂದನೇ !
 ನೀನು ನಿದ್ರಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆ ಈ ಜಗತ್ತೆಲ್ಲವೂ ನಿದ್ರೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುವುದು.
 ನೀನು ಎಚ್ಚರಿಸಿದರೆ ಪ್ರಪಂಚವೆಲ್ಲವೂ ಎಚ್ಚರಗೊಂಡಿರುವುದು. ಆದಕಾರ
 ರಣ ನೀನು ನಿದ್ರೆಯನ್ನು ತೊರೆದು ಎಚ್ಚರಗೊಳ್ಳುವವನಾಗು ||೩|| ಎಂದು
 ಎಬ್ಬಿಸಿ, 'ಚರಣಂ ಪವಿತ್ರಂ ||೧|| 'ಗತಾಮೋಘಾ ವಿಯುಚ್ಛೈವ ನಿರ್ಮಲಂ

ನಿರ್ಮಲಾದಿಶಃ ' ಶಾರದಾನಿಚ ಪುಷ್ಪಾಣಿ ಗೃಹಾಣ ಮಮಕೇಶವ||೨||' ಮೇ
 ಘಗಳಲ್ಲವೂ ತೋಲಿದವು. ಆದಕಾರಣ ಆಕಾಶವೂ, ದಿಕ್ಕುಗಳೂ ನಿನ್ನ
 ವಾಗಿವೆ. ಎಲೈ ಕೇಶವನೇ! ನಾನು ಸಮರ್ಪಿಸುವ ಈ ಕರದೃತು ಸಂ
 ಬಂಧವಾದ ಪುಷ್ಪಗಳನ್ನು ಪರಿಗ್ರಹಿಸು || ೨ || ಈ ಮಂತ್ರಗಳಿಂದ ಪು
 ಷ್ಪಂಜಲಿಯನ್ನು ಕೊಡಬೇಕು. ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಆಚಾರ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ
 ತುಲಸಿಗೆ ಎದುರಾಗಿ ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ತೆ
 ರೆಯನ್ನು ಹಿಡಿದು, ಮಂಗಳಾಷ್ಟಕ ಶ್ಲೋಕಗಳನ್ನು ಹೇಳಿ, ತೆರೆಯನ್ನು
 ತೆರೆದು, ಆಕ್ಷತೆಗಳನ್ನು ಹಾಕಿಸಿ, ದಾವೋದರನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ತುಲಸೀದಾನ
 ವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. 'ದೇವೀಂಕನಕ ಸಂಪನ್ನಾಂ ಕನಕಾಭರಣೈರ್ಯು
 ತಾಂ | ದಾಸ್ಯಾಮಿ ವಿಷ್ಣುವೇತುಭ್ಯಂ ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕ ಜಿಗೀಷಯಾ||೧||'
 ಸುವರ್ಣದಂತೆ ಹೊಳೆಯುತ್ತಾ, ಸ್ವರ್ಣಾಭರಣಗಳಿಂದ ಅಲಂಕೃತಳಾಗಿ
 ರುವ ಈ ತುಲಸೀದೇವಿಯನ್ನು ವಿಷ್ಣುವಾದ ನಿನಗೆ ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕವನ್ನು
 ನಾನು ಪಡೆಯಲೆಳಸಿ ದಾನಮಾಡುವೆನು ||೧|| ನಾನೇ ಪೋಷಿಸಿ, ನನ್ನ ಕ
 ಕ್ತೃನುಸಾರವಾಗಿ ಅಲಂಕಾರಮಾಡಿರುವ ತುಲಸೀದೇವಿಯನ್ನು ವರರೂ
 ಪನಾದ ಮಹಾವಿಷ್ಣುವಾದ ನಿನಗೆ ನಾನು ದಾನಮಾಡಿದ್ದೇನೆ. ಎಂದು
 ಹೇಳಿ ವಿಷ್ಣುವಿನೆದುರಿಗೆ ಮಂತ್ರಾಕ್ಷತೆಗಳೊಡನೆ ಉದಕವನ್ನು ಬಿಡಬೇ
 ಕು. ಶ್ರೀ ಮಹಾವಿಷ್ಣುವು ಸುಪ್ರೀತನಾಗಲಿ, ಎಂದು ಹೇಳಿ, ಈ ತುಲ
 ಸೀದೇವಿಯನ್ನು ನೀನು ಪ್ರತಿಗ್ರಹಮಾಡು, ಎಂದು ಹೇಳಬೇಕು. ಅ
 ನಂತರದಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣನ ಕೈಯನ್ನು ತುಲಸಿಯಿಂದ ಮುಟ್ಟಿಸಿ. 'ಕಇದಂ ಕ
 ಸ್ಮಾದಾತ್ಕಾಮಃ ಕಾಮಾಯಾದಾತ್ಕಾವೋದಾತಾಕಾಮಃ ಪ್ರತಿಗ್ರಹೀತಾ
 ಕಾಮಂ ಸಮುದ್ರಮಾ ವಿಶ ಕಾ ಮೇನತ್ವಾ ಪ್ರತಿಗೃಹ್ಣಾಮಿಕಾಮೈತ
 ತ್ತೇ ವೃಷ್ಟಿರಸಿದ್ಯೌ ಸ್ತಾವದದಾತು, ಪೃಥಿವೀ ಪ್ರತಿಗೃಹ್ಣಾತು, ಎಂಬ
 ಮಂತ್ರವನ್ನು ಮತ್ತೊಬ್ಬರಿಂದ ಹೇಳಿಸಬೇಕು. 'ತ್ವಂದೇ ವಿನೋಽ ಗ್ರ
 ತೋಭೂಯಾ ಸ್ತುಲಸೀ ದೇವಿ ಪಾರ್ಶ್ವತಃ || ದೇವಿ ತ್ವಂ ಪೃಷ್ಠತೋ
 ಭೂಮಾಸ್ತ್ವದ್ಧಾ ನಾನೋಕ್ಷಮಾ ಪ್ನುಯಾಂ ||೧||' ಎಲಾ ತುಲಸಿದೇ
 ವಿಯೇ | ನೀನು ನನ್ನ ಹಿಂದೂ ಮುಂದೂ, ಸರ್ವದಾ ಪಕ್ಕಗಳಲ್ಲಿಯೂ,
 ಇರು. ನಿನ್ನನ್ನು ದಾನಮಾಡಿದ್ದರಿಂದ ನಾನು ಮುಕ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆವೆನು||೧

ಎಂಬ ಮಂತ್ರವನ್ನು ಹೇಳಿ ಯಜಮಾನನು ದಾನಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಯುಟಾ ಗುವುದಕ್ಕಾಗಿ ದಕ್ಷಿಣೆಯನ್ನು ದೇವರಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸಬೇಕು. ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ' ಸ್ವಪ್ತಿನೋಮಿವಿತಾಂ ' ಶಂನ ಇಂದ್ರಾಗ್ನೀ ; ವೊದಲಾದ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಶಾಖಾ ಶಾನ್ತಿ ಸೂಕ್ತಗಳನ್ನೂ, ವಿಷ್ಣು ಸೂಕ್ತಗಳನ್ನೂ ಹೇಳಬೇ ಕು. ತುಲಸೀ ಸಹಿತನಾದ ವಿಷ್ಣುವಿಗೆ ಮಹಾ ನೀರಾಜನವನ್ನು ಮಾಡಿ, ಮಂತ್ರಪುಷ್ಪವನ್ನು ಅರ್ಪಿಸಿ ತನ್ನ ಹೆಂಡತಿ, ಬಂಧುಗಳು, ಮಂತ್ರಿಗಳೊ ಡನೆ ನಾಲ್ಕು ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ದಕ್ಷಿಣೆ ಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ತನ್ನಶಕ್ತಿಗೆ ತಕ್ಕಷ್ಟುಮಂದಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಭೋಜ ನ ಮಾಡಿಸುವುದಲ್ಲದೆ ಕರ್ಮವನ್ನು ಈಶ್ವರನಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸಬೇಕು. ಹೀಗೆ ದೇವರನ್ನು ಎಚ್ಚರಿಸಿ, ಕಾರ್ತಿಕಮಾಸದಲ್ಲಿ ತಾನು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನೂ, ಇತರ ವಸ್ತುಗಳನ್ನೂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು-“ಇದಂ ವ್ರತಂ ಮಯಾದೇವಿ ಕೃತಂ ಪ್ರೀತ್ಯೈತವಪ್ರಭೋ | ನ್ಯಾನಂ ಸಂಪೂರ್ಣತಾಂ ಯಾತು ತ್ವತ್ಪ್ರಸಾದಾಜ್ಜನಾರ್ದನ ||೧|| ” ಎಲೈ ಸ್ವಾಮಿಯೇ ! ನಿನ್ನ ಪ್ರೀತಿಗಾಗಿ ಈ ವ್ರತವನ್ನು ನಾನು ಮಾಡಿದೆನು. ನಿನ್ನ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ಅದು ನ್ಯಾನತೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಲಿ ||೧|| ಎಂದುವ್ರತಕ್ಕೆ ಸಂಪೂರ್ಣತ್ವವನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿಕೊಂಡು ಈಶ್ವರಾರ್ಪಣೆ ಮಾಡಬೇ ಕು. ಇಲ್ಲಿಯೇ ಚಾತುರ್ಮಾಸ್ಯ ವ್ರತವನ್ನೂ ಪೂರೆಯಿಸಬೇಕೆಂದು ಕೆಲವರು. ಕಾರ್ತಿಕಮಾಸ ವ್ರತೋದ್ಯಾನೆಯೂ, ಚಾತುರ್ಮಾಸ್ಯ ವ್ರತೋ ದ್ಯಾನೆಯೂ, ಚತುರ್ದಶಿ ಅಥವಾ ಪೌರ್ಣಮಿಯಲ್ಲಾಗಬೇಕೆಂದು ಮತ್ತೆ ಕೆಲವರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

— ವೈಕುಂಠಚತುರ್ದಶಿಯು —

ವೈಕುಂಠಚತುರ್ದಶಿಯು—ನೊದಲ ದಿನದಲ್ಲಿ ಉಪವಾಸಮಾಡಿ ಅರುಣೋದಯವ್ಯಾಪ್ತಿಯುಳ್ಳ ಚತುರ್ದಶಿಯಲ್ಲಿ ಈಶ್ವರನನ್ನು ಪ್ರಾಜ್ಞಿಸಿ, ಬೆಳಗಿನಲ್ಲಿ ಪಾರಣೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಆದ್ದರಿಂದ ಚತುರ್ದಶಿಯು ಕ್ತವಾದ ಅರುಣೋದಯವುಳ್ಳ ಅಹೋರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ (ಬುದು ಹಗಲುಮ ತ್ತು ರಾತ್ರಿ) ಉಪವಾಸ ಮಾಡಬೇಕೆಂಬುದು ಫಲಿತಾರ್ಥವು. ಎರಡು ದಿನಗಳಿಗೆ ಅರುಣೋದಯವ್ಯಾಪ್ತಿ ಇದ್ದರೆ ಎರಡನೆಯ ದಿನದ ಅರುಣೋದ

ಯದಲ್ಲಿ ಪೂಜೆಯನ್ನೂ, ಪೂರೈದಿನದಲ್ಲಿ ಉಪವಾಸವನ್ನೂ ಮಾಡಬೇಕು. ಉಭಯದಿನಗಳಿಗೂ ಅರಣ್ಯೋದಯವ್ಯಾಪ್ತಿ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ-ಚತುರ್ದಶೀ ಯುಕ್ತವಾದ ಅಹೋರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಅರಣ್ಯೋದಯದಲ್ಲಿ ಪೂಜೆಯೂ, ಪೂರೈದಿನದಲ್ಲಿ ಉಪವಾಸವೂ ನಡೆಯಬೇಕು. ವಿಷ್ಣು ಪೂಜೆಯಲ್ಲಿ ನಿಶೀಘ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯುಳ್ಳ ಚತುರ್ದಶಿಯನ್ನೂ, ಎರಡು ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಇದ್ದರೆ ನಿ ಶೀಘ ಮತ್ತು ಪ್ರದೋಷ ಈ ಎರಡರವ್ಯಾಪ್ತಿಯುಳ್ಳ ಚತುರ್ದಶಿಯನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕೆಂದು ಕೆಲವರ ಮತವು. ಎರಡನೆಯದಿನದ ವೇಧೆಯುಳ್ಳ ಈ ಚತುರ್ದಶಿಯಲ್ಲಿ ಕಾರ್ತಿಕ ಮಾಸ ವ್ರತದ ಉದ್ಯಾಪನೆಗಾಗಿ ಉಪ ವಾಸವಾಡಿ, ದೇವರಿಗೆ ಅಧಿವಾಸನಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಸಿ “ರಾತ್ರೌ ಜಾಗರಣಂ ಕುರ್ವ್ಯಾದ್ಗೀತ ವಾದ್ಯಾದಿ ಮಂಗಳೈಃ | ನರಾಣಾಂ ಜಾಗರೇವಿಷ್ಟೋ ರ್ಗೀತಂ ನೃತ್ಯಂಚ ಕುರ್ಯತಾಂ || ೧ || ಗೋ ಸಹಸ್ರಂಚದದತಾಂ ಫಲಂ ಸಮಮಾದಾಹೃತ೦||” ಶ್ರೀಮಹಾವಿಷ್ಣುವಿಗೆ ಗೀತವಾದ್ಯಗಳಿಂದ ಜಾಗರ ವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿ, ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಸಂಗೀತ, ನಾಟ್ಯ, ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಂದ ತೃಪ್ತಿ ಪಡಿಸತಕ್ಕವರಿಗೂ || ೧ || ಸಹಸ್ರ ಗೋದಾನಮಾಡಿದವರಿಗೆ ಸಮ ವಾದ ಫಲವು ಬರುವುದು. || ಈ ಮೊದಲಾದ ಎಚನಗಳಿಂದ ಹೇಳಿರುವ ಗೀ ತ ನೃತ್ಯ, ವಾದ್ಯ, ವಿಷ್ಣು ಚರಿತ್ರ ಪಠನ, ಪ್ರಿಯಾಲಾಪ ಮೊದಲಾದ ವಿ ನೋದಗಳಿಂದ ವಿಷ್ಣು ಜಾಗರವನ್ನು ಮಾಡಿ, ಪರತಿಥಿವೇಧೆಯುಳ್ಳ ಪಾರ್ಣಿ ಮಿಯಲ್ಲಿ ಪತ್ನೀ ಸಮೇತನಾದ ಆಚಾರ್ಯನಿಗೆ ವರಣಕೊಟ್ಟು ‘ ಅತೋ ದೇವಾಃ ’ ಎಂಬೆರಡು ಬುಕ್ಕುಗಳಿಂದ ತಿಲ ಪಾಯಸಗಳನ್ನು ಹೋಮ ಮಾಡಿ ಗೋದಾನವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಇದೇ ವಾಸ ವ್ರತೋದ್ಯಾಪನೆ ಯು. ಕಾರ್ತಿಕ ಶುಭದ್ವಾದಶಿ, ಪೌರ್ಣಮಿಗಳು, ಮನ್ವಾದಿಗಳು, ಪೂರ್ವಾಹ್ನಿ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯುಳ್ಳ ತಿಥಿಯನ್ನು ಅದಕ್ಕೆ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಉಳಿದ ವಿಷಯವು ಮೊದಲಿನಂತೆಯೇ. ಈ ದಿನದಲ್ಲಿ ಚಾತುರ್ಮಾಸ್ಯ ವ್ರತವನ್ನು ಪೂರೆಯಿಸಬೇಕು.

— ಚಾತುರ್ಮಾಸ್ಯ ವ್ರತದಾನಗಳು —

ಚಾತುರ್ಮಾಸ್ಯವ್ರತದಾನಗಳು — ನಕ್ತವ್ರತವನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದವರು ವಸ್ತ್ರಯುಗ್ಮವನ್ನು ಕೊಡಬೇಕು. ದಿನಬಿಟ್ಟು ದಿನ ಉಪವಾಸ ಮಾಡಿದ

ರೆ ಗೋವು. ನೆಲದಲ್ಲಿ ಮಲಗುವುದಕ್ಕೆ ಹಾಸಿಗೆ, ದಿನದ ಆರನೆಳುಯಾವ. ತಲ್ಲಿ ಭೋಜನ ಮಾಡಿದ್ದರೆ ಗೋವು, ಪ್ರೀತಿ, ಗೋಧಿ ವೇದಲಾದ ಧಾನ್ಯಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದರೆ ಚಿನ್ನದ ಆಯಾಧಾನ್ಯಗಳು. ಕೃಷ್ಣವ್ರತಕ್ಕೆ ಗೋಯುಗ್ರವು (ಎರಡು) ಸೊಪ್ಪುಗಳನ್ನು ಆಹಾರಮಾಡಿದ್ದರೆ ಗೋವು, ಹಾಲನ್ನು ಮಾತ್ರವೇ ಆಹಾರ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದಾಗ್ಯೂ ಅಥವಾ ಹಾಲನ್ನು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದರೂ ಗೋವು, ಜೇನುತುಪ್ಪು, ಮೊಸರು, ತುಪ್ಪು ಇವುಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದರೆ ವಸ್ತ್ರವು, ಗೋವು, ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯಕ್ಕೆ ಸುವರ್ಣವು ತಾಂಬೂಲವನ್ನು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದರೆ ವಸ್ತ್ರಯುಗ್ರವು, ಮಾನವ್ರತಕ್ಕೆ (ಊಟ ಮಾಡುವಾಗ) ಘಂಟೆ ಮತ್ತು ತುಪ್ಪವನ್ನು ತುಂಬಿರುವ ಪಾತ್ರೆ, ವಸ್ತ್ರಯುಗ್ರಗಳು. ರಂಗವಲ್ಲಿಗಳನ್ನು ಬರೆದು ಪೂಜಿಸಿದ್ದರೆ ಗೋವು. ಚಿನ್ನದ ಕಮಲವು. ದೀಪದಾನವ್ರತಕ್ಕೆ ದೀಪವು. ವಸ್ತ್ರದ್ವಯವೂ. ನೆಲದಲ್ಲಿ ಊಟಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಕಂಚು, ಗೋವು. ಹಸುವಿನ ಮೇವು ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದರೆ (ಗೋಗ್ರಾಸ) ಹಸು, ಎತ್ತು, ನೂರು ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದರೆ ವಸ್ತ್ರವು- ಅಭ್ಯಂಗವನ್ನು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದರೆ ಎಣ್ಣೆಯನ್ನು ತುಂಬಿರುವ ಪಾತ್ರೆ, ಕೂದಲನ್ನೂ ಉಗುರುಗಳನ್ನೂ ಬೆಳಸಿದ್ದರೆ ಜೇನುತುಪ್ಪು, ತುಪ್ಪು, ಚಿನ್ನಗಳು, ಯಾವುದಕ್ಕೆ ವಿಕೇಷ ದಾನವನ್ನು ಹೇಳಿಲ್ಲವೋ ಅದಕ್ಕೆ ದಕ್ಷಿಣೆ, ಗೋವು ಇವುಗಳನ್ನು ದಾನಮಾಡಬೇಕು. ಬೆಲ್ಲವನ್ನು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದರೆ ಬೆಲ್ಲದಿಂದ ತುಂಬಿದ ತಾಮ್ರ ಪಾತ್ರೆಯನ್ನೂ, ಸುವರ್ಣವನ್ನೂ, ಉಪ್ಪನ್ನು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದರೆ ಉಪ್ಪುತುಂಬಿಹ ತಾಮ್ರಪಾತ್ರೆ, ಸುವರ್ಣ ಇವುಗಳನ್ನು ದಾನ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಕೆಲವೆಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ಈ ದಿನದಲ್ಲಿಯೇ ಆಸಾಧ್ಯಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ ಲಕ್ಷಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆ, ಲಕ್ಷನಮಸ್ಕಾರ ಇವುಗಳಿಗೆ ಉದ್ಯಾಪನೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು.

—ಲಕ್ಷಪೂಜಾ ಫಲಾದಿಗಳು—

ಲಕ್ಷಪೂಜಾ ಫಲಾದಿಗಳು: -ಪುಷ್ಯಲಕ್ಷಪೂಜಾದಿಗಳೂ ಹೀಗೆಯೇ! (ಪದ್ಮಪುರಾಣದ ಪೃಥ್ವೀಚಂದ್ರೋದಯದಲ್ಲಿ) “ಕಾರ್ತಿಕೇ ನಾ ಚರ್ತೋ ಯೈಸ್ತು ಕಮಶ್ಯುಃ ಕಮಲೇಕ್ಷಣಃ | ಜನ್ಮಕೋಟಿಷು ವಿಪ್ರೇಂದ್ರನ ತೇಷಾಂಕಮಲಾಗೃಹೇ, ಕಾರ್ತಿಕಮಾಸದಲ್ಲಿ ಯಾರು ವಿಪ್ಲವನ್ನು ಕಮಲಗಳಿಂದ ಪೂಜಿಸುವುದಿಲ್ಲವೋ ಅವರ ಮನೆಯನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು

ಕೋಟಿ ಜನ್ಮಗಳವರೆಗೂ ಪ್ರವೇಶಿಸಲು, ಎಂದು ಸಿರಿಯ ಸಿಂಧುವಿನಲ್ಲಿ ಹೇಳುವುದರಿಂದ ಐಶ್ವರ್ಯವನ್ನು ಆಪೇಕ್ಷೆ ಮಾಡುವವರು ಕಾರ್ತಿಕ ಮಾಸದಲ್ಲಿ ವಿಷ್ಣುವಿಗೆ ಕಮಲಾರ್ಚನೆಯನ್ನು ಆವಶ್ಯಕವಾಗಿ ಮಾಡಬೇಕು) ಲಕ್ಷಬಿಲ್ವ ಪತ್ರವನ್ನು ಪೂಜಿಸುವುದರಿಂದ ಲಕ್ಷಕ್ಷೇತ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗುವುದು. ಲಕ್ಷದೂರೈಗಳಿಂದ ಅರಿಷ್ಟನಿವಾರಣೆ, ಲಕ್ಷಚಂಠಕ (ಸಂಪಗೆ) ಗಳಿಂದ ಆಯುರ್ವೃದ್ಧಿ, ಅತಿಸೀಲಕ್ಷದಿಂದ ವಿದ್ಯೆಯು, ಲಕ್ಷ ತುಲಸಿಯಿಂದ ವಿಷ್ಣು ಪ್ರಸಾದವು, ಅಕ್ಕಿ, ಗೋಧಿ ಮೊದಲಾದ ಧಾನ್ಯ ಲಕ್ಷದಿಂದ ದುಃಖಪರಿಹಾರವೂ ಉಂಟಾಗುವುವು. ಹೀಗೆ ಎಲ್ಲಾ ಪುಷ್ಪಗಳಿಂದಲೂ ಇಷ್ಟಪಡಿಯುಂಟಾಗುವುದು. ಹೀಗೆ ಲಕ್ಷವರ್ಮಿ (ಬತ್ತಿ) ವ್ರತವನ್ನು ಮೂರುತಿಗಳವರೆಗೆ ಮಾಡಿ, ಕಾರ್ತಿಕ, ಮಾಘ, ವೈಶಾಖ, ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಮುಗಿಸಬೇಕು. ಕೊನೆಕೊನೆಯವು ಉತ್ತಮವಾದ ಮಾಸಗಳು, ಧಾರಣಪಾರಣಾ ವ್ರತದ ಉದ್ಯೋಪನೆಯೂ ಪಾಣ್ಡುನಿಯಲ್ಲಿಯೇ. ಕಾರ್ತಿಕ ಮಾಸದಲ್ಲಿ ಮಾಡುವ ಮಾಸೋಪವಾಸವ್ರತ ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಗೆ ದ್ವಾದಶಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಪೂರ್ತಿಯು, ಆಗ ಆಗದಿದ್ದರೆ ಪಾರ್ಣವಿಯಲ್ಲಿ ಹೀಗೆಯೇ ಆಪಾದ ಶುದ್ಧೈಕಾದಶಿ ಮೊದಲಾದವುಗಳಲ್ಲಾರಂಭಿಸಿ ಪ್ರತಿದಿನವೂ ಇಳಿ ಗೋಪದ್ರಗಳನ್ನು ಬರೆದು, ಗಂಧಪುಷ್ಪಾದಿಗಳಿಂದ ಪೂಜಿಸಿ, ಅಪ್ಪೇ ಸಂಖ್ಯೆಯುಳ್ಳ, ಅಘ್ರ್ಯ, ನಮಸ್ಕಾರ, ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ, ಕಾರ್ತಿಕ ದ್ವಾದಶಿಯಲ್ಲಿ ಇಳಿ ಅಪೂಪ (ಭಕ್ಷ್ಯ)ಗಳನ್ನು ಬಾಯನವಾಗಿ ಕೊಡಬೇಕು. ಐದು ಸಂವತ್ಸರಗಳವರೆಗೂ ಹೀಗೆಯೇ ಮಾಡಿ, ಆಮೇಲೆ ಉದ್ಯೋಪನೆಯನ್ನು ಮಾಡುವುದೇ ಗೋಪದ್ರವ್ರತವಿಧಿಯು. ಲಕ್ಷ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆ ಮೊದಲೊಂದು ಗೋಪದ್ರವರಿಗೆ ಮಾಡಬೇಕಾದ ವ್ರತೋದ್ಯೋಪನಾವಿಧಿಯು ಕಾಸ್ತುಭಾದಿ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿದೆ. ಕಾರ್ತಿಕ ಪಾರ್ಣವಿಗೆ ಕೃತ್ತಿಕೆಯ ಯೋಗವಿದ್ದರೆ ಬಹು ಪುಣ್ಯವ್ರದವು. ರೋಹಿಣಿಯ ಯೋಗವಿದ್ದರೆ ಮಹಾ ಕಾರ್ತಿಕಿ, ಎಂದು ಹೇಳಬೇಕು. ಕಾರ್ತಿಕ ಪಾರ್ಣವಿಯಲ್ಲಿ ಕೃತ್ತಿಕೆಯ ಯೋಗವು ಬಂದರೆ, ಪುಷ್ಪ ಖರ್ಚನವನ್ನು ಮಾಡುವ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಏಳು ಜನ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಐಶ್ವರ್ಯವಂತನೂ, ವೇದಪಾರಗನೂ ಆಗುವನು. ಸೂರ್ಯನು ವಿಶಾಖಾ ನಕ್ಷತ್ರ

ದಲ್ಲಿರುವ ದಿನದಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರನು ಕೃತ್ತಿಕಾ ನಕ್ಷತ್ರದಲ್ಲಿದ್ದರೆ ಪುಷ್ಕರಯೋಗವು. ಪುಷ್ಕರತೀರ್ಥದಲ್ಲಿ ಆ ದಿನವು ವಿಶೇಷವಾದದ್ದು. ಈ ದಿನದಲ್ಲಿ ಯೇ ತ್ರಿಪುರದಾನವನ್ನು ಮಾಡತಕ್ಕದು. „ಪೌರ್ಣಮಾಸ್ಯಾಂತು ಸಂಧ್ಯಾಯಾಂ ಕರ್ತವ್ಯಸ್ಮಿಪುರೋತ್ತಮಃ | ದದ್ಯಾದನೇನ ಮಂತ್ರೇಣ ಪ್ರದೀಪಾಂಶ್ಚ ಸುರಾಲಯೇ || ಕೀಟಾಃ ಸತಂಗಾಮತಕಾಶ್ಚವೃಕ್ಷಾ ಜಶೇಸ್ಥಲೇಯೇ ವಿಚರಂತಿ ಜೀವಾಃ | ದೃಷ್ಟ್ವಾಪ್ರದೀಪಂನಚ ಜನ್ಮಭಾಗಿನೋ ಭವಂತಿ ನಿತ್ಯಂಶ್ವಪಚಾಹಿವಿಪ್ರಾಃ ||, ಪೌರ್ಣಮಿಯ ಸಂಧ್ಯಾಕಾಲದಲ್ಲಿ ತ್ರಿಪುರೋತ್ತಮವನ್ನು ಮಾಡಿ ಮುಂದೆ ಹೇಳುವ ಮಂತ್ರದಿಂದ ದೇವಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ದೀಪಗಳನ್ನಿಡಬೇಕು. ಹುಳುಗಳು, ಪತಂಗಗಳು (ದೀಪದ ಹುಳು) ಸೊಳ್ಳೆ, ಮರಗಳು, ಮುಂತಾದವೂ, ನೀರು, ನೆಲಗಳಲ್ಲಿರುವ ಇತರ ಪ್ರಾಣಿಗಳೂ, ಭ್ರಷ್ಟರಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರೂ, ಈ ದೀಪಗಳನ್ನು ನೋಡಿದ್ದರಿಂದ ಪುನರ್ದುಸ್ತವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡು ಶಾಶ್ವತಗತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾರೆ, ಎಂದು ನಿಸ್ಸಿಯಾಸಿಂಸುವು) ಕಾರ್ತಿಕ ಪೌರ್ಣಮಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಮ್ಯವೃಷೋತ್ಸರ್ಗವು ಬಹಳ ಪ್ರಶಸ್ತವಾದದ್ದು. ಹಾಗೆಯೇ- ಆನೆ, ಕುದುರೆ, ರಥ, ತುಪ್ಪ, ಹಸು, ಮೊಗಲಾದ ದಾನವೂ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದದ್ದು. ವೃಷೋತ್ಸರ್ಗಕ್ಕೆ ಆಶ್ವಯುಜ ಪೌರ್ಣಮಿಯೂ, ಸೂರ್ಯ ಚಂದ್ರಗ್ರಹಣಗಳೂ, ಉತ್ತರಾಯಣ, ದಕ್ಷಿಣಾಯನಗಳೂ, ವಿಷುವತ್ತಾಲಗಳೆರಡೂ ಸಹ ಪ್ರಶಸ್ತವಾದ ಕಾಲಗಳು. ಮೂಘ, ಚೈತ್ರ, ವೈಶಾಖ, ಫಾಲ್ಗುಣ, ಆಷಾಢಗಳ ಪೌರ್ಣಮಾಸ್ಯಗಳೂ, ವೈಧೃತಿವೃತ್ತೀಪಾತಗಳೂ, ರೇವತೀ ನಕ್ಷತ್ರವೂ, ಯುಗಾದಿಗಳೂ, ಮನ್ವಾದಿಗಳೂ, ಸೂರ್ಯಸಂಕ್ರಮಣಗಳೂ ಪಿತೃವೃತ್ತದಿನಗಳೂ, ಅಪ್ಪುಕಾದಿನಗಳೂ ಉತ್ತಮವಾದವುಗಳೆಂದು ಕೆಲವೆಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ಶಾಖಾಭೇದಗಳಿಂದ ಬಗೆಬಗೆಯದ ವಿವಿಧವುಳ್ಳ ವೃಷೋತ್ಸರ್ಗ ಪ್ರಯೋಗವನ್ನು ಕೌಸ್ತುಭದಲ್ಲಿ ತಿಳಿಯಬಹುದು.

—* ಕಾಲಾಪ್ಪಮಿಯು *—

ಕಾಲಾಪ್ಪಮಿ:- ಕಾರ್ತಿಕ ಕೃಷ್ಣಾಪ್ಪಮಿಯು ಕಾಲಾಪ್ಪಮಿಯೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಪೌರ್ಣಮಿಯೇ ಕೊನೆಯದಂತೆ ಮಾಡುವನ್ನು ಭಾವಿಸುವ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ- ಮಾರ್ಗ ಶೀರ್ಷ ಕೃಷ್ಣಾಪ್ಪಮಿಯೆನ್ನಿಸಿಕೊ

ಳ್ಳುವುದು. ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯುಳ್ಳ ಅಷ್ಟಮಿಯನ್ನು ಇದಕ್ಕೆ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಎರಡು ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಮಧ್ಯಾಹ್ನವ್ಯಾಪ್ತಿ ಇದ್ದರೆ ಪೂರ್ವದಿನವನ್ನೇ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕೆಂದು ಸಿಂಧುಕಾರನು. ಪ್ರದೋಷವ್ಯಾಪ್ತಿಯುಳ್ಳ ದ್ವಾಗಬೇಕೆಂದು ಕಾಸ್ತುಭದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ಎರಡು ದಿನಗಳಿಗೂ ಪ್ರದೋಷವ್ಯಾಪ್ತಿ ಇದ್ದರೂ, ಪ್ರದೋಷದ ಬಾಧು ಭಾಗಕ್ಕೆ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಇದ್ದರೂ, ಎರಡನೆಯ ತಿಥಿಯನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಪೂರ್ವದಿನದಲ್ಲಿ ಪ್ರದೋಷವ್ಯಾಪ್ತಿ ಮಾತ್ರವೂ, ಎರಡನೆಯ ದಿನದಲ್ಲಿ ಮಧ್ಯಾಹ್ನವ್ಯಾಪ್ತಿ ಮಾತ್ರವೂ ಇರುವಾಗ ಶಿಷ್ಯಾಚಾರ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಪ್ರದೋಷವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನನುಸರಿಸಿಯೇ ನಿಷ್ಠೆಯವಲ್ಲದೆ ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನನುಸರಿಸಬೇಕಾದದ್ದಿಲ್ಲವೆಂದು ತೋರುವುದು. ಇಲ್ಲಿ ಕಾಲಭೇದವ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ ಮೂರು ಅರ್ಘ್ಯಗಳನ್ನು ಕೊಡಬೇಕು. ಉಪವಾಸವನ್ನು ಜಾಗರಣೆಯನ್ನೂ ಮಾಡಬೇಕು. ಇಂತು ಕಾರ್ತಿಕಮಾಸ ನಿರರ್ಲೋದ್ದೇಶವು,

---*೧೦ ಮಾರ್ಗಶೀರ್ಷಮಾಸವು*---

೧೦ ಮಾರ್ಗಶೀರ್ಷಮಾಸವು:-ಧನುಸ್ಸಂಕ್ರಮಣದಲ್ಲಿ ಸಂಕ್ರಮಣಾನಂತರದ ೧೬ ಗಳಿಗೆಗಳು ಪುಣ್ಯಕಾಲವು. ಉಳಿದವನ್ನು ಹಿಂದೆಯೇ ಹೇಳಿದೆ, ಮಾರ್ಗಶೀರ್ಷ ಶುಕ್ಲಪಂಚಮಿಯಲ್ಲಿ ದಕ್ಷಿಣ ದೇಶದವರು ನಾಗಪೂಜೆಯನ್ನು ಮಾಡುವ ಪದ್ಧತಿಯುಂಟು. ಪಷ್ಕಿಲಯುಕ್ತವಾದ ದ್ದನ್ನೇ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕೆಂಬುದೇ ಮೊದಲಾದ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಪ್ರಥಮ ಪರಿಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ಮಾರ್ಗಶೀರ್ಷ ಶುದ್ಧ ಪಷ್ಕಿಯು 'ಚೂಪಾಪಷ್ಕಿಂ, ಎಂದು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ, ಇಲ್ಲಿ ಎರಡು ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ತಿಥಿವ್ಯಾಪ್ತಿ ಇದ್ದರೆ ಯಾವ ದಿನದಲ್ಲಿ, ಭಾನುವಾರ, ಭಾವುವಾರ, ಶತಭಿಷಿ, ವೈದೃತಿ, ಇವುಗಳೊಳಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಸಂಖ್ಯೆಗಳುಳ್ಳ ಯೋಗವಿರುವುದೋ ಅಂತಹ ತಿಥಿಯು ಮೊದಲನೆಯದಾದರೂ ಎರಡನೆಯದಾದರೂ ಮೂರು ಮುಹೂರ್ತಕಾಲವಿದ್ದಾಗ್ಯೂ ಅದನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಎರಡು ದಿನಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಯೋಗವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಮೂರು ಮುಹೂರ್ತವಿರುವ ಎರಡನೆಯ ತಿಥಿಯನ್ನೇ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಸ್ಕಂದ ಪಷ್ಕಿಯೂ ಇದೇ. ಮೊದಲನೆಯದನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಸಪ್ತವಿಯಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯ ತವನ್ನು

ಮಾಡಬೇಕು. ಇದರ ವಿಧಿಯು ಕಾಸ್ತು ಭದ್ರದಲ್ಲಿದೆ, ಮೃಗಶಿರ್ಷಾನಕ್ಷತ್ರವು ಪೂರ್ವಮಿಯಲ್ಲಿ ಲವಣದಾನ ಮಾಡಿದರೆ ಸೋಗಸಾದ ರೂಪವು ಬರುವುದು. ಮಾರ್ಗಶಿರ್ಷಪೂರ್ವಮಾಸ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ದತ್ತಾತ್ರೆಯೋತ್ಸವಿಯು. ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರದೋಷವ್ಯಾಪ್ತಿ ಇರಬೇಕು. ಮಾರ್ಗಶಿರ್ಷ ಶುದ್ಧ ಚತುರ್ದಶಿ ಅಥವಾ ಪೂರ್ವಮಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರದೋಷ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆಶ್ವಲಾಯನರು-ಪ್ರತ್ಯವರೋಹಣ, ವೆಂಬ ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಕರ್ಮ ಕಾಲವ್ಯಾಪ್ತಿಯುಳ್ಳ ತಿಥಿಯನ್ನು ಇದಕ್ಕೆ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಈ ಪ್ರಯೋಗವು, ಪ್ರಯೋಗರತ್ನ ಕಾಸ್ತುಭಾದಿ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿದೆ.

— ಅಷ್ಟಕಾದಿಶ್ರಾದ್ಧಗಳು —

ಅಷ್ಟಕಾದಿಶ್ರಾದ್ಧಗಳು — ಮಾರ್ಗಶಿರ್ಷವೇ ಮೊದಲಾದ ನಾಲ್ಕು ಮಾಸಗಳ ಕೃಷ್ಣಾಷ್ಟಮಿಗಳಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟಕಾ ಶ್ರಾದ್ಧಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಅವುಗಳ ಎರಡನೆಯ ದಿನದ ನವಮಿಗಳಲ್ಲಿ ಅನ್ಯಷ್ಟಕ ಶ್ರಾದ್ಧಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಅಷ್ಟಮಿಗಳ ಹಿಂದಿನ ಸಪ್ತಮಿಗಳಲ್ಲಿ 'ಪೂರ್ವೋದ್ಯು' (ಹಿಂದಣ ದಿನದಲ್ಲಿ ಮಾಡಬೇಕಾದದ್ದು.) ಶ್ರಾದ್ಧಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಹೀಗೆಯೇ ಭಾದ್ರಪದ ಕೃಷ್ಣಾಷ್ಟಮಿಯೂ 'ಅಷ್ಟಕಾನಿ ಶ್ರಾದ್ಧಾನಿ ಕರ್ತವ್ಯಾನಿ' ಅಷ್ಟಕಾಶ್ರಾದ್ಧಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು, ಎಂಬಂತೆ ಪಂಚಾಷ್ಟಕಾ ಪಕ್ಷದಿಂದ ಆಶ್ವಲಾಯನ ಶಾಖೆಯಲ್ಲದವರು ಮಾಡಬೇಕು. ಆಶ್ವಲಾಯನರು ಮಾತ್ರ ಮಾರ್ಗಶಿರ್ಷವೇ ಮೊದಲಾದ ನಾಲ್ಕು ಅಷ್ಟಕಾಪಕ್ಷವನ್ನೇ ಅವಲಂಬಿಸಬೇಕು. ಭಾದ್ರಪದ ಕೃಷ್ಣಾಷ್ಟಮಿಯಲ್ಲಿ 'ಮಾಘ್ಯವರ್ಷ ಶ್ರಾದ್ಧವನ್ನು ಮಾಡುವೆನು, ಎಂದು ಸಂಕಲ್ಪಮಾಡಿ' ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಅಷ್ಟಕಾ ಶ್ರಾದ್ಧದಂತೆಯೇ ಮಾಡಬೇಕು. ಸಪ್ತಮಿಯಲ್ಲಿ ಮಾಘ್ಯವರ್ಷ ಶ್ರಾದ್ಧವನ್ನು ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಪೂರ್ವೋದ್ಯುಃ ಶ್ರಾದ್ಧವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತೇನೆಂದು ಸಂಕಲ್ಪವು. ನವಮಿಯಲ್ಲಿ ಅನ್ಯಷ್ಟಕಾ ಶ್ರಾದ್ಧವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತೇನೆಂದು ಸಂಕಲ್ಪವು. ಭಾದ್ರಪದ ಕೃಷ್ಣಾಷ್ಟಮಿ ಶ್ರಾದ್ಧಕ್ಕೆ 'ಮಾಘ್ಯವರ್ಷ' ವೆಂಬ ಸಂಜ್ಞೆ ಇರುವುದರಿಂದ ಆಶ್ವಲಾಯನರಿಗೆ ಚತುರ್ದಶಿಶ್ರಾದ್ಧವು, ಇತರ ಶಾಖೆಯವರಿಗೆ ಪಾಷ ಮೊದಲಾದ ತೃಪ್ತಕಾಪಕ್ಷವೂ ಉಂಟು. ಹೀಗೆ ಎಲ್ಲ ಅಷ್ಟಕಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ

ಶಕ್ತಿ ಇಲ್ಲದವರು ಬಂದು ಅಷ್ಟಕವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಅದನ್ನು ಮಾಘಪೂರ್ಣಿಮಾಸ್ಯಾನಂತರದ ಸಪ್ತಮಿ, ಅಷ್ಟಮಿ, ನವಮಿ ಈ ಮೂರು ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಮಾಡಬೇಕು. ಮೂರು ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಮೂರು ಶ್ರಾದ್ಧಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಶಕ್ತಿ ಇಲ್ಲದವರು ಮಾಘ ಕೃಷ್ಣಾಷ್ಟಮಿ ಶ್ರಾದ್ಧವನ್ನೇ ಮಾಡಬಹುದು. ಅಷ್ಟಕಾಶ್ರಾದ್ಧಕ್ಕೆ ಅಪರಾಹ್ಣವ್ಯಾಪ್ತಿಯುಳ್ಳ ಅಷ್ಟಮಿಯನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಎರಡು ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಇದ್ದರೂ ಅಥವಾ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ದರ್ಶದಂತೆಯೇ ನಿರ್ದಯವು ಅಷ್ಟಮಿಯನ್ನು ಸುಸೂಕ್ತ ಪೂರೈದಿನದಲ್ಲಿ ಪೂರೈದಯ್ಯ; ಶ್ರಾದ್ಧವನ್ನೂ ಪರದಿನದಲ್ಲಿ ಅನ್ವಷ್ಟಕೃತ ಶ್ರಾದ್ಧವನ್ನೂ ಮಾಡಬೇಕು. ಸಪ್ತಮ್ಯಾದಿ ತಿಥಿಗಳಿಗೆ ಅಪರಾಹ್ಣವ್ಯಾಪ್ತಿ ಇರಬೇಕಾದದ್ದಿಲ್ಲ. ಬಂದುದಿನವು ಶ್ರಾದ್ಧವಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಶಕ್ತಿ ಇಲ್ಲದವರು ಪ್ರತ್ಯಾನ್ನಾಯವಾಗಿ (ಬದಲು) ಎತ್ತಿಗೆ ಹುಲ್ಲನ್ನು ಕೊಡುವುದು, ಕಂಕುಳಿಗೆ ಬರೆಯನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳುವುದು, ಶೋತ್ರಿಯರ ಮನೆಗೆ ಉದಕುಂಭವನ್ನು ಹಾಕುವುದು. ಶ್ರಾದ್ಧ ವಂತ್ರಗಳನ್ನು ಬೀಜಕೊಳ್ಳುವುದು, ಇವುಗಳಲ್ಲೊಂದನ್ನು ಮಾಡಬಹುದು; ಉಪವಾಸವನ್ನೂ ಮಾಡಬಹುದೆಂದು ಕೆಲವು ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ಹೀಗೆ ಶ್ರವಣಾಕರ್ಮ ಮೊದಲಾದ ಪಾಕ ಯಜ್ಞಗಳು ಲೋಪವಾದರೆ ಪ್ರತಿ ಪಾಕಯಜ್ಞಕ್ಕೂ ಪ್ರಾಜಾಪತ್ಯ ಕೃಚ್ಛ್ರವನ್ನು ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತವಾಗಿ ಹೇಳಿದೆ. ಮಲಮಾಸದಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟಕಾಶ್ರಾದ್ಧಗಳನ್ನು ಮಾಡಕೂಡವೆಂದು ನಾರಾಯಣ ವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ಈ ಅಷ್ಟಕಾದಿ ಶ್ರಾದ್ಧತ್ರಯದ ಪ್ರಯೋಗವು ಕೌಸ್ತುಭ ಪ್ರಯೋಗರತ್ನಾದಿಗಳಲ್ಲಿದೆ. ಈ ಅಷ್ಟಮಿ ಶ್ರಾದ್ಧದಲ್ಲಿ ಕಾನು ಕಾಲ, ಸಂಜ್ಞಕ ವಿಶ್ವೇದೇವತೆ ಳು ಸರ್ವಮಿನವಮಿಗಳಲ್ಲಿ ಪುರೂಷವಾದ್ರವರು ಆಹಿತಾಗ್ನಿಯು ಪೂರ್ವೋದ್ಯೋಶ್ರಾದ್ಧಾಂಗ ಹೋಮವನ್ನೂ, ಅಷ್ಟಕಾಂಗ ಹೋಮವನ್ನೂ ಅನ್ವಷ್ಟಕಾಗ್ನಿಕರೋಹೋಮವನ್ನೂ ಮೂರುದಿನಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಹವಿಶ್ರವಣ (ಅನ್ನವನ್ನು ಕುದಿಸುವುದು) ವನ್ನೂ, ದಕ್ಷಿಣಾಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಮಾಡಬೇಕು. ಉಳಿದದ್ದು ಅನಾಹಿತಾಗ್ನಿಯಂತೆಯೇ. ಅಷ್ಟಕಾಲೋಪವಾದರೆ ಪ್ರಾಜಾಪತ್ಯ ಕೃಚ್ಛ್ರವಾಗಲಿ, ಉಪವಾಸವಾಗಲಿ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತವು. ಅನ್ವಷ್ಟಕೃ ಲೋಪವಾದರೆ ಆದಿನದಲ್ಲಿ ನೂರುಸಾರಿ

“ ಏಭಿದ್ಯುಃ ಛೇತುಮನಾಃ ” ಎಂಬ ಮಂತ್ರವನ್ನು ಜಪಿಸಬೇಕು.

— ಭಾನುವಾರಗಳಲ್ಲಿ ಸಾರವ್ರತವು —

ಭಾನುವಾರಗಳಲ್ಲಿ ಸಾರವ್ರತವು:—ಮಾರ್ಗಶೀರ್ಷ ಮೊದಲಾದ ಮಾಸಗಳ ಭಾನುವಾರಗಳಲ್ಲಿ ಸಾರವ್ರತವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಈ ವ್ರತ ದಿನದಲ್ಲಿ ಭಕ್ಷಣಮಾಡಬೇಕಾದದ್ದು — ಮಾರ್ಗಶೀರ್ಷದಲ್ಲಿ ಮೂರು ತುಲ ಸೀದಳಗಳು, ಪುಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಮೂರು ಪಲತೂಕ ತುಪ್ಪ, ಮಾಘದಲ್ಲಿ ಮೂರು ಹಿಡಿ ಎಳ್ಳು, ಫಾಲ್ಗುನದಲ್ಲಿ ಮೂರು ಪಲ ಮೊಸರು, ಚೈತ್ರದಲ್ಲಿ ಮೂರು ಪಲ ಹಾಲು, ವೈಶಾಖದಲ್ಲಿ ಗೋಮಯವು, ಜ್ಯೇಷ್ಠದಲ್ಲಿ ಮೂರು ಬೊಗಸೆ ನೀರು, ಆಷಾಢದಲ್ಲಿ ಮೂರು ಮೆಣಸು, ಶ್ರಾವಣದಲ್ಲಿ ಮೂರು ಪಲ ಸಕ್ಕು (ಅಕ್ಕಿಯಹಿಟ್ಟು) ಭಾದ್ರಪದದಲ್ಲಿ ಗೋಮೂತ್ರವು ಆಶ್ವಯುಜದಲ್ಲಿ ಸಕ್ಕರೆ, ಕಾರ್ತಿಕದಲ್ಲಿ ಬಳ್ಳಿಯ ಹವಿಸ್ಸು. ಇವುಗಳನ್ನು ಆಹಾರಮಾಡಿ ಉಪವಾಸಮಾಡಬೇಕು. ಇಂತು ಮಾರ್ಗಶೀರ್ಷಮಾಸ ಕೃತ್ಯನಿರ್ಣಯೋದ್ದೇಶವು,

— (೧೨) ಪಾಪಮಾಸವು. —

(೧೨) ಪುಷ್ಯಮಾಸವು- ಹಗಲು ಮಕರ ಸಂಕ್ರಮಣವಾದರೆ ಸಂಕ್ರಾಂತ್ಯನಂತರದಲ್ಲಿ ೩೦ ಘಟಿಕೆಗಳವರೆಗೆ ಪುಣ್ಯಕಾಲವು. ಒಂದುಗಳಿಗೆ ಮೊದಲಾದ ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲ ಮಾತ್ರವೇ ಉಳಿದಿರುವ ಹಗಲಿನಲ್ಲಿ ಸಂಕ್ರಮಣವಾದರೆ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಶ್ರಾದ್ಧ, ದಾನ, ಮೊದಲಾದ್ದನ್ನು ಮಾಡಕೂಡದಾದ್ದರಿಂದಲೂ, ಸ್ವಲ್ಪಭಾಗದ ಹಗಲಿನಲ್ಲಿ, ಸ್ನಾನ, ಶ್ರಾದ್ಧ, ತಮ್ಮಾ ಭೋಜನ ಮೊದಲಾದವುಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಮಾಡುವುದಸಾಧ್ಯವಾದ್ದರಿಂದಲೂ, ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಭೋಜನಮಾಡಬಾರದಾದ್ದರಿಂದಲೂ, ಪುತ್ರವಂತನಾದ ಗೃಹಸ್ಥನು ಉಪವಾಸಮಾಡಬಾರದಾದ್ದರಿಂದಲೂ, ಹೇಗೂ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲವಾದ ಕಾರಣ, ಸಂಕ್ರಾಂತಿಯಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಮುಂಚೆ, ಹಗಲೇ ಸ್ನಾನ, ಶ್ರಾದ್ಧ, ದಾನ, ಭೋಜನ ಮುಂತಾದ್ದನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು, ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸಂಕ್ರಾಂತ್ಯನಂತರ ಕಾಲವು ಪುಣ್ಯಕಾಲವೆಂಬುದನ್ನು ನಿಷೇಧಿಸಿ, ಪೂರ್ವಕಾಲಕ್ಕೆ ಪುಣ್ಯಕಾಲತ್ಯವುಂಟಾಗುವುದೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

— ಮಕರಸಂಕ್ರಾಂತಿ ನಿರ್ಣಯವು —

ಮಕರಸಂಕ್ರಾಂತಿ ನಿರ್ಣಯವು- ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಮೊದಲಿನಲ್ಲಾಗಲಿ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಾಗಲಿ, ಕೊನೆಯಲ್ಲಾಗಲಿ ಸಂಕ್ರಮಣವಾದರೆ ಎರಡನೆಯ ದಿನದಲ್ಲಿಯೇ ಪುಣ್ಯಕಾಲವು. ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಎರಡನೆಯ ದಿನದ ಮೊದಲ ಅರ್ಧವು ಬಹಳ ಪುಣ್ಯಕರವಾದದ್ದು. ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಸೂರ್ಯೋದಯಾನಂತರದಲ್ಲಿ ಹಿ ಗಳಿಗೆಗಳು ಅತ್ಯಂತ ಪುಣ್ಯಕರವಾದದ್ದು. ಹೀಗೆ ರಾತ್ರಿ ಸಂಕ್ರಾಂತಿ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವದಿನದ ಉತ್ತರಭಾಗವು ಪುಣ್ಯಕಾಲವಾಗುವ ಎಲ್ಲಾ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಹಗಲಿನ ಕೊನೆಯ ಹಿ ಗಳಿಗೆಗಳಿಗೆ ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯವು. ಎಲ್ಲಿ ಎರಡನೆಯ ದಿನದ ಪೂರ್ವಾರ್ಧವು ಪುಣ್ಯಕಾಲವೋ ಅಲ್ಲಿ ಉದಯಾನಂತರದಲ್ಲಿ ಹಿ ಗಳಿಗೆಗಳು ಪುಣ್ಯತಮಗಳು. ಹಗಲ ಸಂಕ್ರಮಣದಲ್ಲಿಯೂ ಹೀಗೆಯೇ. 'ಯಾಃಯಾಃ ಸನ್ನಿಹಿತಾಃನಾಥ್ಯ ಸ್ತಾಸ್ತಾಃ ಪುಣ್ಯತಮಾಃ ಸ್ತೃತಾಃ' ಸಂಕ್ರಮಣಕ್ಕೆ ಸಮೀಪವಾದಗಳಿಗೆ ಗಳೆಲ್ಲವೂ ಉತ್ತಮಗಳು ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ ಮಕರಾದಿಗಳಿಗೆ ಅನಂತರದಲ್ಲಿಯೂ, ಕರ್ಕಾಟಕಾದಿಗಳಿಗೆ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿಯೂ ಇರುವ ಗಳಿಗೆಗಳು ಅತ್ಯುತ್ತಮವಾದವುಗಳು ಎಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಸೂರ್ಯ ಸ್ತಾನಂತರದಲ್ಲಿ ಮೂರುಗಳಿಗೆಗಳು ಸಂಧ್ಯಾಕಾಲವು, ಆಗ ಮಕರ ಸಂಕ್ರಮಣವಾದರೆ ಪರದಿನದಲ್ಲಿ ಪುಣ್ಯಕಾಲವೆಂದನ್ನು ಬಾಧಿಸಿ ಪೂರ್ವ ದಿನದಲ್ಲಿಯೇ ಪುಣ್ಯಕಾಲವಾಗುವುದು, ಎಂದು ಮುಹೂರ್ತಚಿಂತಾಮಣಿ, ಮೊದಲಾದ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿವೆ, ಎಲ್ಲಾ ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಅಂಶವನ್ನು ಹೇಳಿಲ್ಲ. 'ಶುಕ್ಲಪಕ್ಷೇತು ಸಪ್ತಮ್ಯಾಂ ಸಂಕ್ರಾಂತಿಂ ಗ್ರಹಣಾಧಿಕಾ ||' ಶುಕ್ಲಪಕ್ಷದ ಸಪ್ತಮಿಯಲ್ಲಿ ಬರುವ ಸಂಕ್ರಮಣಗಳೆಲ್ಲವೂ ಗ್ರಹಣಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾದವುಗಳು, ಎಂದು ಶಾಸ್ತ್ರವಿದೆ.

— ಈ ಸಂಕ್ರಮಣದಲ್ಲಿನ ಕೃತ್ಯಗಳು —

ಇದರಲ್ಲಿ ಮಾಡಬೇಕಾದದ್ದು- 'ಏವಿಸಂಕ್ರಮಣೇ ಪ್ರಾಪ್ತೇ ನ ಸ್ನಾನಯಾ ದ್ಯಸ್ತು ವಾನನಃ | ಸಪ್ತಜನ್ಮನಿರೋಗೀ ಸ್ಯಾ ನ್ನಿರ್ಧನಶ್ಚೈವ ಜಾಯತೇ || ೧ ||' ಯಾವ ಮನುಷ್ಯನು ಸೂರ್ಯಸಂಕ್ರಮಣಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ನಾನ ಮಾಡದಿರುವನೋ ಅವನು ಏಳು ಜನ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ರೋಗಿಯೂ, ದರಿವ್ರನೂ

ಆಗುತ್ತಾನೆ. ||೧|| ಎಂಬ ವಚನದಂತೆ, ಮನುಷ್ಯ ಮಾತ್ರದವನು ಸಂಕ್ರಮಣ ಸ್ನಾನವನ್ನು ಮಾಡಿಯೇ ತೀರಬೇಕು. 'ಸಂಕ್ರಾಂತಿ ಯಾನಿ ದತ್ತಾನಿ ಹವ್ಯಕವ್ಯಾನಿ ದಾತ್ರಭಿಃ|ತಾನಿ ನಿತ್ಯಂ ದದಾತ್ಯರ್ಕಃ ಪುನರ್ಜನ್ಮ ನಿಜನ್ಮನಿ || ೧ ||' ಸಂಕ್ರಾಂತಿಯಲ್ಲಿ ಹವ್ಯರೂಪವಾಗಿಯೂ ಕವ್ಯರೂಪವಾಗಿಯೂ ಕೊಟ್ಟವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಸೂರ್ಯನು ಪ್ರತಿಜನ್ಮದಲ್ಲಿಯೂ ಯಥೇಚ್ಛವಾಗಿ ಕೊಡುವನು ||೧|| ಎಂದಿರುವುದರಿಂದ ಶ್ರಾದ್ಧಾಧಿಕಾರಿಯು ಪಿಣ್ಣರಹಿತವಾದ ಶ್ರಾದ್ಧವನ್ನು ನಿತ್ಯವಾಗಿ ಮಾಡಬೇಕು. ಆಯನ ಸಂಕ್ರಮಣದಲ್ಲಿ ಮೂರು ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಉಪವಾಸಮಾಡಬೇಕು. ಅಥವಾ ಸಂಕ್ರಮಣವಾದ ಹಗಲು ರಾತ್ರಿಗಳಲ್ಲಾಗಲಿ, ಪುಣ್ಯಕಾಲವಾದ ಅಹೋ ರಾತ್ರಿಗಳಲ್ಲಾಗಲಿ ಉಪವಾಸಮಾಡಿ, ಉಕ್ತವಾದ ಪುಣ್ಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸ್ನಾನದಾನಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಪುತ್ರವಂತನಾದ ಗೃಹಸ್ಥನು ಈ ಉಪವಾಸವನ್ನು ಮಾಡಕೂಡದು. 'ಧೇನುಂ ತಿಲಮಯಿಾಂ ರಾಜ್ಞದದ್ಯಾ ಚ್ಚೈವೋತ್ತರಾಯಣೇ | ತಿಲತೈಲೇನ ದೀಪಾಕ್ಷ್ತ ದೇಯಾ ಶ್ಚಿವಗೃಹೇ ಶುಭಾಃ ||೧|| ಸತಿಶೈ ಸ್ತಂಠುಲೈಶ್ಚೈವ ಪೂಜಯೇ ದ್ವಿಧಿವ ಚ್ಚೈವಂ | ತಸ್ಯಾ ಕೃಷ್ಣ ತಿಲೈಃ ಸ್ನಾನಂ ಕಾರ್ಯಂ ಜೋದ್ವರ್ಮನಂ ತಿಲೈಃ ||೨|| ತಿಲಾ ದೇಯಾಕ್ಷ್ತ ಹೋತವ್ಯಾ ಭಕ್ಷ್ಯಾ ಶ್ಚೈವೋತ್ತರಾಯಣೇ||' ಎಳ್ಳಿನಿಂದ ಮಾಡಿದ ಗೋವನ್ನು ಉತ್ತರಾಯಣದಲ್ಲಿ ದಾನಮಾಡಬೇಕು. ಶಿವ ದೇವಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಎಳ್ಳಣ್ಣೆಯಿಂದ ದೀಪಗಳನ್ನು ಉರಿಸಬೇಕು ||೧|| ಎಳ್ಳನ್ನೂ ಅಕ್ಕಿಯನ್ನೂ ಬೆರೆಸಿ ವಿಧಿವತ್ತಾಗಿ ಈಶ್ವರನನ್ನು ಪೂಜಿಸಬೇಕು, ಕಠೀಎಳ್ಳನ್ನರೆದು ಕಲೆಗೆ ತಿಕ್ಕಿಕೊಂಡು ನೈಗೂ ಉಜ್ಜಿಕೊಂಡು ಸ್ನಾನ ಮಾಡಬೇಕು ||೨|| ಎಳ್ಳನ್ನು ದಾನಮಾಡಬೇಕು. ಹೋಮ ಮಾಡಬೇಕು, ಮತ್ತು ತಿನ್ನಬೇಕು || ಬಿಳಿಯ ಎಳ್ಳಿನಿಂದ ದೇವತೆಗಳನ್ನೂ, ಕಠಿಯ ಎಳ್ಳಿನಿಂದ ಪಿತೃಗಳನ್ನೂ ತೃಪ್ತಿಪಡಿಸಬೇಕು ಈ ದಿನದಲ್ಲಿ ಪರಮೇಶ್ವರನಿಗೆ ಧ್ಯಾನತಾಭಿಷೇಕವನ್ನು ಮಾಡಿದರೆ ಉಪು ಪುಣ್ಯವುಂಟು. ತಾಮ್ರ ಪಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಎಳ್ಳನ್ನು ತುಂಬಿ ದಕ್ಷಿಣೆಯೊಡನೆ ದಾನಮಾಡಬೇಕು. ಆದರೆ ವಿಧಿಯನ್ನು ಮುಂದೆ ಹೇಳುವೆವು, ಶಿವಪೂಜಾವ್ರತವು ಪೂರ್ವದಿನದಲ್ಲಿ ಉಪವಾಸಮಾಡಿ, ಸಂಕ್ರಮಣ ದಿನದಲ್ಲಿ, ಎಳ್ಳನ್ನು ಸವರಿ, ಉಜ್ಜಿ

ಕೊಂಡು ಸ್ನಾನಮಾಡಿ ತಿಲತರ್ಪಣವನ್ನು ಮಾಡಿ, ಈಶ್ವರನನ್ನು ಹಸು
 ವಿನ ತುಪ್ಪದಲ್ಲಿ ತಿಕ್ಕಿ ಶುದ್ಧೋದಕದಲ್ಲಿ ತೊಳೆದು, ವಸ್ತ್ರಾದಿಗಳಿಂದ
 ಪೂಜಿಸಿ, ಸುವರ್ಣ, ವಜ್ರ, ನೀಲ, ಪದ್ಮರಾಗ, ಮುತ್ತ, ಈ ಪಂಚರ
 ತ್ನವನ್ನೂ, ಕರ್ಪಪ್ರಮಾಣ ಸುವರ್ಣವನ್ನಾಗಲಿ ಸಮರ್ಪಿಸಿ, ಸುವರ್ಣ
 ದೊಡನೆ ತಿಲದೀಪಗಳನ್ನಿಟ್ಟು, ತಿಲಾಕ್ಷತೆಗಳಿಂದ ಪೂಜೆಮಾಡಿ, ತುಪ್ಪ
 ವನ್ನೂ, ಕಂಬಳಯನ್ನೂ, ಅರ್ಪಿಸಿ, ಮೇಲ್ಕಟ್ಟನ್ನೂ, ಚಾಮರಗಳನ್ನೂ
 ಸಮರ್ಪಣೆಮಾಡಿ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಎಳ್ಳನ್ನು ದಕ್ಷಿಣೆಯೊಡನೆ ಕೊಟ್ಟು,
 ಎಳ್ಳಿನಿಂದ ಹೋಮಮಾಡಿ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೂ, ಯತಿಗಳಿಗೂ ಭೋಜನ
 ಮಾಡಿಸಿ, ದಕ್ಷಿಣೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟು, ಎಳ್ಳಿನೊಡನೆ ಪಂಚಗವ್ಯವನ್ನು ಕು
 ಡಿದು ಪಾರಣೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಇಲ್ಲಿ ವಸ್ತುದಾನವು ಮಹಾ ಫಲ
 ಪ್ರದವಾದದ್ದು, 'ತಿಲಪೂರ್ವಮನಡ್ವಾಹಂ ದತ್ತ್ವಾ ರೋಗೈಃ ಪ್ರಮುಚ್ಯತೇ,
 ಎಳ್ಳಿನೊಡನೆ ಎತ್ತನ್ನು ದಾನಮಾಡಿದರೆ ರೋಗವು ನಿವಾರಣೆಯಾಗುವುದು.
 ಹಾಲಿನಿಂದ ಸೂರ್ಯನಿಗೆ ಅಭಿಷೇಕಮಾಡಿದರೆ ಸೂರ್ಯಲೋಕಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾ
 ಗುವುದು. ವಿಷುವಾಯನ ಸಂಕ್ರಮಣವು ಹಗಲಿನಲ್ಲಾದರೆ ಆ ದಿನದಲ್ಲಿ
 ಯೂ, ಹಿಂದಣರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಮುಂದಿನ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಅನರ್ಥಾ
 ಯವು. ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಸಂಕ್ರಮಣವಾದರೆ ಆ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿಯೂ, ಪೂ
 ರ್ವದಿನದಲ್ಲಿಯೂ (ಹಗಲು) ಮುಂದಿನ ದಿನದಲ್ಲಿಯೂ (ಪಕ್ಷಿಣಿ) ಅನರ್ಥಾ
 ಯವು. ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಸಂಕ್ರಮಣವಾದರೆ ಗ್ರಹಣದಂತೆಯೇ ರಾತ್ರಿಯ
 ಲ್ಲಿಯೇ ಸ್ನಾನದಾನಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ಪಕ್ಷವನ್ನು ಕೆಲವರು
 ಅನುಮೋದಿಸಿ ಬರೆದಿರುವರು. ಅದು ತಿಪ್ಪರಿಗೆ ಸಮ್ಮತವಲ್ಲ. ಅಯನದಿ
 ನವೂ ಅದರ ಪರದಿನವೂ 'ಕರಿ' ಎಂಬ ಹೆಸರುಳ್ಳದ್ದು. ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ
 ಶುಭ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡಕೂಡದು ಎಂದು ಹೇಳಿದೆ. ಆದರೆ ಅರ್ಧ
 ರಾತ್ರಿಗೆ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಅಯನ ಸಂಕ್ರಮಣವಾದರೆ ಆ ದಿನವನ್ನೂ, ಅದರ
 ಪರದಿನವನ್ನೂ ಬಿಡಬೇಕು. ನಿಶೀಥದಲ್ಲಾಗಲಿ, ನಿಶೀಥಾನಂತರದಲ್ಲಾಗಲಿ
 ಸಂಕ್ರಮಣವಾದರೆ ಪರದಿನವನ್ನೂ ಅದರ ಪರದಿನವನ್ನೂ ಶುಭಕರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ
 ಬಿಡಬೇಕೆಂದು ತೋರುವುದು. ಗ್ರಹಣದಲ್ಲಿಯೂ ಹೀಗೆಯೇ ಊಹಿಸ
 ತಕ್ಕದ್ದು. ಪುಷ್ಯಶುಕ್ಲಾಷ್ಟಮಿಯು ಬುಧವಾರವಾದರೆ ಸ್ನಾನ, ಜಪ,

ಹೋವು, ತರ್ಪಣ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಭೋಜನ ಇವುಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಈ ದಿನದಲ್ಲಿ ಭರಣಿ ನಕ್ಷತ್ರವಾದರೆ ಮಹಾಪುಣ್ಯವೆಂದು ಕೆಲವರು, ರೋಹಿಣಿ, ಆರ್ದ್ರನಕ್ಷತ್ರಯೋಗ ಬಂದರೆ ಪುಣ್ಯಕರವೆಂದು ಉಳಿದವರು, ಪುಷ್ಯಶುದ್ಧಕಾದಶಿಯು ಮನ್ವಾದಿಯು. ಇದರ ನಿರ್ಣಯವು ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದೆ.

— ಮಾಘಸನ್ನವು. —

ಮಾಘಸನ್ನವು—ಪುಷ್ಯಶುದ್ಧ ಏಕಾದಶಿ, ಪೂರ್ಣಿಮಾ, ಅಥವಾ ಅಮಾವಾಸ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಮಾಘಸನ್ನಕ್ಕೆ ಆರಂಭಿಸಬೇಕು. (ಶುಕ್ಲಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಯೇ ಪ್ರಾರಂಭಮಾಡಬೇಕೆಂಬುದು ಚಾಂದ್ರಮಾನವನ್ನು ಮುಖ್ಯವೆಂದು ಹೇಳುವುದಕ್ಕಾಗಿ, ಈ ಪಕ್ಷವು ಈಗ ಆಚರಣೆಯಲ್ಲಿಲ್ಲವೆಂದು ನಿರ್ಣಯಸಿಂಧುವಿನಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ.) ಮಾಘದ ದ್ವಾದಶಿ, ಪೂರ್ಣಿಮೆ, ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಪೂರೆಯಿಸಬೇಕು. ಅಥವಾ ಮಕರ ಸಂಕ್ರಮಣ ಮೊದಲೊಂದು ಕುಂಭ ಸಂಕ್ರಮಣದವರಿಗೆ ಸನ್ನಮಾಡಬೇಕು. 'ಉತ್ತಮತು ಸನಕ್ಷತ್ರಂ ಉಕ್ತತಾರಂ ಚ ಮಧ್ಯಮಂ | ಸವಿತರ್ಯದಿತೇಭೂಪ ತತೋಹೀನಂ ಪ್ರಕೀರ್ತಿತಂ || ೧ || ಮಾಘಮಾಸೇರಟಂತ್ಯಾಪಃ ಕಿಂಚಿದಭ್ಯುದಿತೇ ರವಾ | ಬ್ರಹ್ಮಘ್ನಂವಾ ಸುರಾಸಂವಾ ಕಂಪತಂತಂ ಪುನೀಮಹೇ || ೨ ||' ನಕ್ಷತ್ರಗಳು ಕಾಣುವ ಕಾಲವು ಉತ್ತಮವಾದದ್ದು. ನಕ್ಷತ್ರಗಳು ಕಾಣಬರದಿದ್ದರೆ ಮಧ್ಯಮಕಾಲವು. ಸೂರ್ಯೋದಯವಾದಮೇಲೆ ಅಥವಾ ಕಾಲವು || ೧ || ಮಾಘಮಾಸದಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯೋದಯವಾಗುತ್ತಿರುವಾಗ ಉದಕಗಳು ತಮ್ಮಲ್ಲಿ ತಾವು 'ಬ್ರಹ್ಮಹತ್ಯೆ ಮಾಡಿದವನನ್ನು ಅಥವಾ ಸುರಾಪಾನ ಮಾಡಿದವನನ್ನು ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಮುಳುಗದ ಮತ್ತೆಯಾರನ್ನು ಪರಿಶುದ್ಧನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡೋಣ' ಎಂದು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವವು ||೨|| ಎಂದು ವಚನವಿರುವುದರಿಂದ ಸನ್ನನಕ್ಕೆ ಅರುಣೋದಯ ಮೊದಲೊಂದು ಪ್ರಾತಃಕಾಲದವರೆಗೂ ಅವಧಿಯುಂಟು. 'ಬ್ರಹ್ಮಚಾರೀ ಗೃಹಸ್ಥೋವಾ ವಾನಪ್ರಸ್ಥೋಽಥ ಭಿಕ್ಷುಕಃ | ಬಾಲವೃದ್ಧ ಯುವಾನಶ್ಚ ನರನಾರೀ ನಪುಂಸಕಾಃ || ೧ ||' ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿ, ಗೃಹಸ್ಥ, ವಾನಪ್ರಸ್ಥ, ಸನ್ಯಾಸಿಗಳೆಂಬ ನಾಲ್ಕು ಆಶ್ರಮದವರೂ, ಹುಡುಗರೂ, ಯೌವನಸ್ಥರೂ, ಮುದುಕರೂ, ಗಂಡಸ

ರೂ, ಹೆಂಗಸರೂ, ನಪುಂಸಕರೂ ಎಲ್ಲರೂ ಸ್ನಾನವನ್ನು ಮಾಡಬಹುದು 'ತಪ್ತೇನ ವಾರಿಣಾ ಸ್ನಾನಂ ಯದ್ಗೃಹೈ ಕ್ರಿ ಯತೇ ನರೈಃ | ಸ್ವತ್ಪುಂಜಲ ದಂತದ್ಧಿ ಮಕರಸ್ಥೇ ದಿವಾಕರೇ || ೧ || ಸೂರ್ಯನು ಮಕರರಾಶಿಯಲ್ಲಿರುವಾಗ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಬಿಸಿನೀರಿನಲ್ಲಿ ಸ್ನಾನವನ್ನು ಮಾಡಿದರೆ ಆರು ವರ್ಷಗಳ ಸ್ನಾನ ಮಾಡಿದ ಫಲವುಂಟಾಗುವುದು || ೧ || ಬಾವಿ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಸ್ನಾನವು ೧೨ ವರ್ಷದ ಫಲವನ್ನು ಕೊಡುವುದು. ಕೆರೆಯ ಸ್ನಾನವು ಅದರ ಎರಡರಷ್ಟು. ನದಿಯು ನಾಲ್ಕರಷ್ಟು, ಮಹಾನದಿಯು ನೂರರಷ್ಟು, ಮಹಾನದಿಯ ಸಂಗಮವು ಅದರ ನಾಲ್ಕರಷ್ಟು, ಗಂಗೆಯು ಸಹಸ್ರ ಭಾಗವು, ಗಂಗಾ ಯಮುನಾ ಸಂಗಮವು ಅದರ ನೂರರಷ್ಟು. ಹೀಗೆ ಉದಕ ತಾರತಮ್ಯದಿಂದ ಫಲಭೇದಗಳುಂಟು. ಎಲ್ಲಿ ಸ್ನಾನ ಮಾಡಿದಾಗ್ಯೂ ಪ್ರಯಾಗವನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಬೇಕು. ಸಮುದ್ರಸ್ನಾನವು ಪುಣ್ಯಕರವಾದದ್ದು.

— ಸ್ನಾನವಿಧಿಯು. —

ಸ್ನಾನವಿಧಿ—'ಮಾಘಮಾಸಮಿಮಂ ಪೂರ್ಣಂ ಸ್ನಾಸ್ಯೇಹಂ ದೇವ ಮಾಧವ | ತೀರ್ಥಸ್ಯಾಸ್ಯುಜಲೇನಿತ್ಯ ಮಿತಿಸಂಕಲ್ಪ್ಯ ಚೈತಸಿ || ೧ ||' ಎಲೈ ಮಾಧವನೇ! ಈ ಮಾಘಮಾಸವು ಪೂರ್ಣಿಯಾಗುವವರೆಗೂ ನಾನು ಈ ತೀರ್ಥದಲ್ಲಿ ಸ್ನಾನ ಮಾಡುವೆನು, ಎಂದು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸಂಕಲ್ಪ ಮಾಡಿಕೊಂಡು || ೧ || ಯಾವುದಾದರೊಂದು ತೀರ್ಥವನ್ನು ಗೊತ್ತುಮಾಡಿಕೊಂಡು.- 'ದುಃಖದಾರಿದ್ರ್ಯನಾಶಾಯ ಶ್ರೀವಿಷ್ಣೋಸ್ತೋತ್ರಪ್ರಣಾಯಚ | ಪ್ರಾತಃಸ್ನಾನಂ ಕರೋವ್ಯದ್ಯ ಮಾಘೇ ಪಾಪವಿನಾಶನಂ || ೧ || ಮಕರಸ್ಥೇ ರವಾ ಮಾಘೇ ಗೋವಿಂದಾಚ್ಯುತ ಮಾಧವ | ಸ್ನಾನೇನಾನೇನ ಮೇದೇ ವ ಯಥೋಕ್ತ ಫಲದೋ ಭವ || ೨ || ಇತಿ ಮಂತ್ರಾ ಸಮುಚ್ಚಾರ್ಯ ಸ್ನಾನಾನೌತ್ತಮ ಸಮನ್ವಿತಃ ||' ದುಃಖವನ್ನೂ ಬಡತನವನ್ನೂ ಪರಿಹರಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೂ, ಶ್ರೀವಿಷ್ಣುವನ್ನು ಸಂತೋಷಪಡಿಸುವುದಕ್ಕೂ, ಈ ಮಾಘಮಾಸದಲ್ಲಿ ಪಾಪಪರಿಹಾರಕವಾದ ಪ್ರಾತಃಸ್ನಾನವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತೇನೆ || ೧ || ಎಲೈ ಗೋವಿಂದನೇ ! ಸೂರ್ಯನು ಮಕರದಲ್ಲಿರುವ ಮಾಘದಲ್ಲಿ ನಾನು ಮಾಡುವ ಸ್ನಾನದಿಂದ ನನ್ನ ಇಪ್ಪತ್ತುಫಲವನ್ನು ಕೊಡುವವನಾಗು || ೨ || ಈ ಎರಡು ಮಂತ್ರಗಳನ್ನು ಹೇಳಿ ಮೂನವಾಗಿ ಸ್ನಾನ ಮಾಡ

ಬೇಕು. 'ಸವಿತ್ರೇ ಪ್ರಸವಿತ್ರೇಚ ಪರಂಧಾಮ ಜಲೇನುಮಾತ್ಮತೇಜ ಸಾ ಪರಿಭ್ರಷ್ಟಂ ಪಾಪಂ ಯಾತು ಸಹಸ್ರಧಾ ||೧|| ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾದ ಕಾಂತಿಯನ್ನುಂಟುಮಾಡುವ ನಿನಗೆ ಅರ್ಘ್ಯವನ್ನು ಕೊಡುವೆನು. ನಿನ್ನ ತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದ ನನ್ನ ಪಾಪವು ಸಾವಿರಭಾಗಗಳಾಗಿ ನಾಶವಾಗಲಿ || ೧ || ಈ ಮಂತ್ರದಿಂದ ಸೂರ್ಯನಿಗೆ ಪ್ರತಿದಿನವೂ ಅರ್ಘ್ಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು, ಪಿತೃ ತರ್ಮಣಾದಿಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿನಿತ್ಯವೂ ಮಾಡಿ ವಿಷ್ಣುವನ್ನು ಪೂಜಿಸಬೇಕು.

— ಅದಕ್ಕೆ ನಿಯಮಗಳು. —

ಅದರ ನಿಯಮಗಳು—'ಭೂಮಾ ಶಯೋತ ಹೋತವ್ಯ ಮಜ್ಯಂತಿಲ ಸಮನ್ವಿತಂ | ಹವಿಷ್ಯಂ ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯಂಚ ಮಘವಾಸೇ ಮಹಾಫಲಂ || ೧ || ನೆಲದಲ್ಲಿ ಮಲಗುವುದು, ಎಳ್ಳು, ತುಪ್ಪ ಇವುಗಳಿಂದ ಹೋಮಮಾಡುವುದು, ಹವಿಷ್ಯಾನ್ನ ಭೋಜನವು, ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯವೂ ಮಘವಾಸದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾದ ಫಲವನ್ನು ಕೊಡುವುವು, ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿಗೆ, ಕಂಬಳ, ಪಾದರಕ್ಷೆ, ವಸ್ತ್ರ, ಎಣ್ಣೆ, ತುಪ್ಪ, ಹತ್ತಿ, ಪೂರ್ಣಕುಂಭ, ಸುವರ್ಣ, ಅನ್ನ ಈ ದಾನಗಳು ಮಹಾ ಫಲವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವುವು. 'ನವಹ್ನಿಂ ಸೇ ವಯೇತ್ ಸ್ನಾತೋ ಹ್ಯಸ್ನಾತೋಸಿ ವರಾನನೇ | ಹೋಮಾರ್ಥಂ ಸೇ ವಯೇದ್ಯಹ್ನಿಂ ಶೀತಾರ್ಥೇ ನ ಕದಾಚನ||೧|| ಅಹನ್ಯಹನಿ ದಾತವ್ಯಾ ಸ್ತುಲಾ ಶ್ಕರ್ಮರಯಾನ್ವಿತಾಃ||'ಸ್ನಾನ ಮಾಡಿದವನು ಚಳಿಗಾಗಿ ಬೆಂಕಿಯನ್ನು ಕಾಯಕೂಡದು, ಸ್ನಾನಮಾಡುವವನೂ ಮೈಯ್ಯನ್ನು ಕಾಯಿಸಿಕೂಡದು. ಹೋಮಾರ್ಥವಾಗಿ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಸೇವಿಸಬೇಕಲ್ಲದೆ ಚಳಿಗಾಗಿ ಸೇವಿಸಕೂಡದು || ೧ || ಪ್ರತಿದಿನವೂ ಎಳ್ಳನ್ನೂ, ಸಕ್ಕರೆಯನ್ನೂ ಅಗ್ನಿಗೆ ದಾನ ಮಾಡಬೇಕು. || ಅಂದರೆ ಮೂರು ಭಾಗ ಎಳ್ಳನ್ನೂ, ನಾಲ್ಕುಭಾಗ ಸಕ್ಕರೆಯನ್ನೂ ಕೂಡಿಸಿ ಹೋಮಮಾಡಬೇಕೆಂದರ್ಥವು. ಈ ಮಾಸದಲ್ಲಿ ಅಭ್ಯಂಗವು ಕೂಡದು. 'ಮಘೇಮಾಸ್ಯುಷಸಿ ಸ್ನಾನಂ ಕೃತ್ವಾ ದಾಂಪತ್ಯ ಮರ್ಚಯೇತ್ | ಮಘೇ ಯತ್ನೇನ ಸಂತ್ಯಾಜ್ಯಂ ಮೂಲಕಂ ಮದಿರೋ ಪಮಂ ||೧ || ಪಿತೃಣಾಂ ದೇವತಾನಾಂಚ ಮೂಲಕಾ ನೈವದಾಪಯೇತ್ ||' ಮಘವಾಸದ ಉಷಃಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿದಿನವೂ ಸ್ನಾನಮಾಡಿ ದಂಪತಿಗಳನ್ನು ಪೂಜಿಸಬೇಕು. ಮೂಲಂಗಿಯನ್ನು ಮಧ್ಯಕ್ಕೆ ಸಮಾನವೆಂದು

ಭಾವಿಸಿ ಈ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ತ್ಯಜಿಸಬೇಕು. || ೧ || ದೇವತೆಗಳಿಗೂ ಪಿತೃಗಳಿಗೂ ಮೂಲಂಗಿಯನ್ನು ಸಮರ್ಪಿಸಕೂಡದು. ಮಾಘವು ಮಲಮಾಸವಾಗಿ ಬಂದರೆ ಆಗ ಕಾವ್ಯ ವ್ರತಗಳನ್ನು ಮುಗಿಯಿಸಕೂಡದಾದ್ದರಿಂದ ಎರಡು ತಿಂಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸ್ನಾನವನ್ನೂ ಪಾಸನಿಯವಗಳನ್ನೂ ನಡೆಯಿಸಬೇಕು. ಮಾಸೋಪವಾಸವನ್ನೂ, ಚಾಂದ್ರಾಯಣವ್ರತವನ್ನೂ ಮಲಮಾಸದಲ್ಲಿಯೇ ನಿಲ್ಲಿಸಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿದೆ. ಮಾಘಸ್ನಾನವು ಕಾವ್ಯವಾಗಿಯೂ, ನಿತ್ಯವಾಗಿಯೂ ಇದೆ. ಬಂದು ತಿಂಗಳು ಪೂರಿಯಾಗಿ ಸ್ನಾನಮಾಡುವದಕ್ಕೆ ಶಕ್ತಿಯಿಲ್ಲದವರು ಮೂರು ದಿನಗಳಾದರೂ, ಅಥವಾ ಬಂದು ದಿನವಾದರೂ ಸ್ನಾನಮಾಡಬಹುದು. ಮೊದಲು ಮೂರು ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಕೆಲವರು, ತ್ರಯೋದಶಿಮೊದಲು ಮೂರು ದಿನಗಳೆಂಬುದು ಬಹು ಜನ ಸಮ್ಮತವಾದದ್ದು. ಪುಷ್ಯಶುದ್ಧ ಪೂರ್ಣಿಮಾನಂತರದ ಸಪ್ತಮಿ, ಅಷ್ಟಮಿ, ನವಮಿಗಳಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟಕಾದಿ ಶ್ರಾದ್ಧಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಹಿಂದೆಯೇ ಹೇಳಿದೆ.

— ಅರ್ಥೋದಯಯೋಗವು —

ಅರ್ಥೋದಯ ಯೋಗವು—ಪುಷ್ಯಬಹುಳ ಅವಾವಾಸ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಅರ್ಥೋದಯಯೋಗವು. 'ಅನಾರ್ಕಪಾತ ಶ್ರವಣೈ ರ್ಯುಕ್ತಾಚೇ ತ್ವಿಷಮಾಘಯೋಃ | ಅರ್ಥೋದಯ ಸ್ವಿಷ್ಟೋದಯಃ ಕೋಟಿಸೂರ್ಯಗ್ರಹೈ ಸ್ಸನುಃ ||' ಪುಷ್ಯಮಾಘಮಾಸಗಳ ಅವಾವಾಸ್ಯೆಗೆ ಪಾತವೂ, ಶ್ರವಣವೂ ಸೇರಿದರೆ ಅರ್ಥೋದಯವೆಂಬ ಯೋಗವು. ಇದು ಕೋಟಿಸೂರ್ಯಗ್ರಹಣದಷ್ಟು ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಾದ ಪುಣ್ಯ ಕಾಲವೆನ್ನಿಸುವುದು || ೧ || ಮೇಲ್ಕಂಡ ಶ್ಲೋಕಕ್ಕೆ 'ಕಿಂಚಿನ್ನೂನಂ ನುಹೋದಯಃ' ನುಹೋದಯಕ್ಕೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಕಡಿಮೆಯಾದದ್ದು. ಎಂಬುದನ್ನು ನಾಲ್ಕನೆಯ ಪಾದದ ಪಾಠಾಂತರವಾಗಿ ಕೆಲವರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಪುಷ್ಯಮಾಘಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ಅವಾವಾಸ್ಯೆಯೆಂಬರ್ಥವೆಂದು ಕೆಲವರು, ಅವಾವಾಸ್ಯೆಯೇ ಕೊನೆಯಾದ ಮೂಸವಾದರೆ ಪುಷ್ಯದ್ದು. ಪೌರ್ಣಮ್ಯಂತವಾದ ಮೂಸವಾದರೆ ಮಾಘದ್ದು. (ಅವಾವಾಸ್ಯೆ) ಎಂದು ಮತ್ತೆ ಕೆಲವರು. ಹೇಗೂ ಪುಷ್ಯ ಶುದ್ಧ ಪೌರ್ಣಿಮಾಷ್ಯಾನಂತರದ ಅವಾವಾಸ್ಯೆಎಂದರ್ಥವು'ದಿವ್ಯವಯೋಗಶ್ಚ ಸ್ತೋತ್ರಯಂ.

ರಾತ್ರಾ ನತು ಕದಾಚನಾ ಅರ್ಥೋದಯೇತು ಸಂಪ್ರಾಪ್ತೇ ಸರ್ವಂ ಗಂಗಾ ಸಮಂ ಜಲಂ || ೧ || ತದ್ಧಾ ತ್ಯಾನೋ ದ್ವಿಜಾ ಸ್ವರೈ ಭವೇಯುಃ ಬ್ರಹ್ಮ ಸನ್ನಿಭಾಃ | ಯತ್ಕಿಂಚಿ ದ್ವೀಯತೇ ದಾನಂ ತದ್ಧಾನಂ ವೇರುಸನ್ನಿಭಂ || ೨ || ಈ ಯೋಗವು ಹಗಲು ಆದರೆ ಗೊತ್ತಲ್ಲದೆ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಾದರೆ ಪ್ರಯೋಜನವಿಲ್ಲ. ಅರ್ಥೋದಯವು ಬಾದಾಗ ಎಲ್ಲಾ ಉದಕವೂ ಗಂಗೆಗೆ ಸದೃಶವಾದದ್ದು || ೧ || ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಲ್ಲರೂ ಪರಿಶುದ್ಧರಾಗಿ ಬ್ರಹ್ಮನಸಮಾನರನ್ನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವರು. ಈಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಪವಾದ ದಾನವೂ ದೊಡ್ಡದರೂ ಅದೇ ಮೇರುಪರ್ಮತದಷ್ಟು ಮಹತ್ತರವಾದದ್ದಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುವುದು || ೨ ||

— ಕಂಚಿನ ಭೋಜನಪಾತ್ರೆ (ತಣಿಗೆ) ಯ ದಾನವು —

ಕಂಚಿನ ತಣಿಗೆಯ ದಾನವು--ದೇಶಕಾಲಗಳನ್ನು ಹೇಳಿ, ಸಮುದ್ರವೇ ಕಾಂಚಿಯಾಗಿರುವ ಈ ಭೂಮಿಯ ದಾನದಫಲವು ಉಂಟಾಗಲೆಂದೂ, ಅರ್ಥೋದಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮಾಡಬೇಕಾದ ಭೋಜನಪಾತ್ರೆಯನ್ನು ದಾನಮಾಡುವೆನೆಂದೂ, ಸಂಕಲ್ಪಮಾಡಿ, ಸಾರಿಸಿದ ನೆಲದಲ್ಲಿ ತೊಳೆದ ಅಕ್ಕಿಯಿಂದ ಎಂಟುದಳದ ಪದ್ಮವನ್ನು ಮಾಡಿ, ಅದರಮೇಲೆ ೬೪ ಪಲ ಅಥವಾ ೪೦ ಪಲ ಅಥವಾ ೨೫ ಪಲದ ತೊಕವುಳ್ಳ ಕಂಚಿನ ಪಾತ್ರೆಯನ್ನು ಅಗ್ನಿವೃತ್ತಾರಣ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ, ಇಡಬೇಕು. (ಎಂಟು ಗುಲಗಂಜಿಯ ತೊಕಕ್ಕೆ ಮಾಷವೆಂತಲೂ, ೪೦ ಮಾಷಗಳಿಗೆ ಬಾದು ಕರ್ಷವೆಂತಲೂ, ೪ ಕರ್ಷಗಳಿಗೆ ಬಾದು ಪಲವೆಂತಲೂ ಸಂಜ್ಞೆ, ಅಮರಸಿಂಹನು- ೧೦ ಗುಲಗಂಜಿಯ ತೊಕಕ್ಕೆ ಕರ್ಷವೆಂತಲೂ ೪ ಕರ್ಷಕ್ಕೆ ಪಲವೆಂತಲೂ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ) ಕಂಚಿನ ಪಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಪಾಯಸವನ್ನು ಹಾಕಿ, ಪಾಯಸದಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟದಳವನ್ನು ಬರೆದು, ಅದರ ಕರ್ನಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಕರ್ಷದ ತೊಕ ಅಥವಾ ಅದರ ಅರ್ಧ ಅಥವಾ ಅದರಲ್ಲರ್ದ ತೊಕವುಳ್ಳ ಚಿನ್ನದ ಲಿಂಗವನ್ನು ಇಟ್ಟು, ಕಂಚಿನ ಪಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು, ಪಾಯಸದಲ್ಲಿ ವಿಷ್ಣುವನ್ನು, ಲಿಂಗದಲ್ಲಿ ಶಿವನನ್ನು, ಅವರವರ ಅಧಿಕಾರಗಳಿಗೆ [ಸೃಷ್ಟಿ ಮೋದಲಾದವು] ತಕ್ಕಂತೆ ವೇದಮಂತ್ರಗಳಿಂದಾಗಲಿ, ನಾನುಮಂತ್ರಗಳಿಂದಾಗಲಿ, ಆವಾಹನಮಾಡಿ ಮೋಡ ಶೋಪಚಾರಗಳಿಂದ ಪೂಜಿಸಬೇಕು. ಆನಂತರದಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನನ್ನು

ವಸ್ತು ದಿಗಳಿಂದ ಪೂಜೆಮಾಡಬೇಕು. “ಸುವರ್ಣ ಪಾಯಸಾಮತ್ರಂ ಯ ಸ್ಮಾದೇತ ತ್ರಯೀಮಯಂ | ಆವಯೋ ಸ್ತಾರಕಂ ಯಸ್ಮಾ ತ್ತ್ದ್ವೈಹಾ ಣ ದ್ವಿಜೋತ್ತಮ” ||೧|| ಎಲೈ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೋತ್ತಮನೇ! ಈ ಚಿನ್ನವೂ ಪಾಯಸವೂ, ಭೋಜನವೂ, ಈ ಮೂರೂ ಮೂರುಲೋಕಗಳಿಗೆ ಸಮಾನವಾದ್ದರಿಂದಲೂ, ನಮ್ಮಿಬ್ಬರನ್ನೂ ಪಾಪದಿಂದ ದಾಟಿಸುವುದರಿಂದಲೂ, ನಾನು ನಿನಗೆ ದಾನಮಾಡುತ್ತೇನೆ ||೧|| ಎಂಬ ಮಂತ್ರವನ್ನು ಹೇಳಿ, ಇಂಥಾಗೋತ್ರದ ಈ ಹೆಸರುಳ್ಳ ನಿನಗೆ ಭೋದಾನ ಫಲಪ್ರಾಪ್ತಿಗಾಗಿ ನಾನು ಸುವರ್ಣಲಿಂಗ, ಪಾಯಸಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಈ ಪಾತ್ರೆಯನ್ನು ದಾನಮಾಡಿದ್ದೇನೆ. ಇದು ನನ್ನದಲ್ಲ, ಎಂದು ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾಶಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಉದಕವನ್ನು ಬಿಡಬೇಕು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ‘ದೇವಸೃತ್ವಾ’ ಎಂಬ ಮಂತ್ರದಿಂದ ಪ್ರತಿಗ್ರಹಮಾಡಬೇಕು. (ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು) ದಾನಮಾಡಿದವನು - ದಾನವು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಈ ದಕ್ಷಿಣೆಯನ್ನು ಕೊಡುವೆನು. ಎಂದು ಹೇಳಿ ತನ್ನ ಶಕ್ತ್ಯನುಸಾರವಾಗಿ ದಕ್ಷಿಣೆಯನ್ನು ಕೊಡಬೇಕು. ಹೇಮಾದ್ರಿವೊ ದಲಾದ ಗ್ರಂಥಕಾರರು ಬೇರೆ ಬಗೆಯಾಗಿ ಅರ್ಥೋದಯ ಪ್ರಯೋಗವನ್ನು ಆದರೆ ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಎಳ್ಳಿನ ಪರ್ವತಗಳುಳಿ, ಶಯ್ಯಾ (ಹಾಸಿಕೆ) ಳಿ, ಗೋವುಗಳು ಳಿ ಇವುಗಳನ್ನು ದಾನಮಾಡಿ, ಹೋಮಮಾಡಬೇಕಾದ ರೀತಿಯನ್ನು, ಕಾಸ್ತುಭದಲ್ಲಿ ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಎಂದು ಹೇಳಿದಾರೆ. ಇಂತು ಪಾಪಮಾಸಕೃತ್ಯ ನಿರ್ರಯೋದ್ದೇಶವು.

—(೧೪) ಮಾಘಮಾಸವು.—

(೧೪) ಮಾಘಮಾಸವು.... ಕುಂಭಸಂಕ್ರಮಣವಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚಿನ ೧೬ ಗಳಿಗೆಗಳು ಪುಣ್ಯಕಾಲವು. “ಸಿತಾಸಿತೇತು ಯತ್ಸನ್ನಾನಂ ಮಾಘಮಾಸೇ ಯುಧಿಷ್ಠಿರ | ನತೇಷಾಂ ಪುನರಾವೃತ್ತಿಃ ಕಲ್ಪಕೋಟಿ ಶತೈರಪಿ||೧||ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರ ಸಮಾಗಂಗಾ ಯತ್ರಕುತಾವಗಾಹಿತಾತಸ್ಮಾದ್ಧಶಗುಣಾ ವಿಂಧ್ಯೇ ಕಾಶ್ಯಾಂ ಶತಗುಣಾ ತತಃ||೨||ಕಾಶ್ಯಾಃ ಶತಗುಣಾ ಪ್ರೋಕ್ತಾ ಗಂಗಾ ಯಮುನಯಾಸ್ವಿತಾ | ಸಹಸ್ರ ಗುಣಿತಾ ಸಾಪಿ ಮಾಘೇ ಪತಿ ಮನಾಹಿನೀ ||೩||” ಎಲೈ ಧರ್ಮರಾಜನೇ ! ಮಾಘಮಾಸದಲ್ಲಿ

ಗಂಗಾ ಯಮುನಾ ನದಿಗಳ ಸಂಗಮಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಸ್ನಾನಮಾಡಿದವರಿಗೆ ೨ನೇ ಕ ಕೋಟಿ ಕಲ್ಪಗಳಾದಾಗ್ಯೂ ಪುನರ್ಜನ್ಮವಿಲ್ಲ ||೧|| ಎಲ್ಲಿ ಗಂಗಾಸ್ನಾನ ಮಾಡಿದರೂ ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರ ಫಲಕ್ಕೆ ಸಮಾನವು, ವಿ.ಧೈಯಲ್ಲಿ ಅದರಹತ್ತರಷ್ಟು, ಕಾಶಿಯಲ್ಲಿ ಅದರ ನೂರರಷ್ಟು ||೨|| ಗಂಗಾ ಯಮುನಾಸಂಗಮದಲ್ಲಿ ಅದರ ನೂರರಷ್ಟು, ವಾಘದಲ್ಲಿ ಪಶ್ಚಿಮಕ್ಕೆ ಹರಿದ ಗಂಗೆಯಲ್ಲಿ ಅದರ ಸಾವಿರರಷ್ಟು ಫಲವು ಹೆಚ್ಚುವುದು ||೩|| ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ ವಾಘದಲ್ಲಿ ತ್ರಿವೇಣೀಸ್ನಾನವು ಪ್ರಶಸ್ತವಾದದ್ದು.

— ತಿಲಸಾತ್ರದಾನವು —

ತಿಲಸಾತ್ರದಾನವು--“ತಾಮ್ರಪಾತ್ರೇ ತಿಲಾಃ ಕೃತ್ವಾ ಪಲಮೋಡಶ ನಿರ್ಮಿತೇ| ಸಹಿರಣ್ಯಂ ಸ್ವಶಕ್ತ್ಯಾ ವಾ ವಿಪ್ರಾಯ ಪ್ರತಿಸಾದಯೇತ್|| ಹದಿನಾರು ಪಲಗಳತೂಕವುಳ್ಳತಾಮ್ರಪಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಎಳ್ಳನ್ನುತುಂಬಿ, ಶಕ್ತ್ಯನುಸಾರವಾಗಿ ದಕ್ಷಿಣೆಯನ್ನಿಟ್ಟು ಬ್ರಹ್ಮಣನಿಗೆಕೊಡಬೇಕು.||೧||ವಾಚ್ಪನಃ ಕಾಯಗಳೆಂಬ ತ್ರಿಕರಣದಲ್ಲಿ ಉಂಟಾದ ಪಾಪಗಳನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಿ, ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯನ್ನುಂಟು ಮಾಡಿ ಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬಆಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ನಾನು ತಿಲಸಾತ್ರದಾನವನ್ನು ಮಾಡುವೆನು, ಎಂದು ಸಂಕಲ್ಪಮಾಡಿ, ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ತೂಕವುಳ್ಳ ಪಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಸ್ಥಪ್ರಮಾಣದ ಎಳ್ಳನ್ನೂ, ಕರ್ಷಪ್ರಮಾಣ ಅಥವಾ ಯಥಾಶಕ್ತಿಯಾಗಿ ಸುವರ್ಣವನ್ನೂ ಇಟ್ಟು, ಬ್ರಹ್ಮಣನನ್ನುಪೂಜಿಸಿ, “ದೇವದೇವ ಜಗನ್ನಾಥ ವಾಂಛಿತಾರ್ಥ ಫಲಪ್ರದಾ ತಿಲಸಾತ್ರಂ ಪ್ರದಾಸ್ಯಾಮಿ ತವಾಂಗೇ ಸಂಸ್ಥಿತೋಹ್ಯಹಂ||೧||” ಇಷ್ಟಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಕೊಡತಕ್ಕ ದೇವದೇವನಾದ ವಿಷ್ಣುವೇ ! ವಿಶ್ವರೂಪಿಯಾದ ನಿನ್ನ ದೇಹದಲ್ಲಿ ನಾನಿದ್ದುಕೊಂಡು ಈ ತಿಲಸಾತ್ರವನ್ನು ದಾನಮಾಡುತ್ತೇನೆ || ೧ || ಎಂಬ ಮಂತ್ರದಿಂದ ದಾನಮಾಡಬೇಕು. “ಧಾನ್ಯಮಾನೇತು ಕುಡವೋ ಮುಷ್ಪೀನಾಂ ಸ್ಯಾಚ್ಚ ತುಷ್ಪಯೇ ! ಚತ್ವಾರಃ ಕುಡವಾಃ ಪ್ರಸ್ಥಃ ಚತುಃ ಪ್ರಸ್ಥಮಥಾಥಕಂ||೧||ಆಷ್ಟಾಥಕೋ ಭವೇದ್ಧೋಣೋ ದ್ವಿದ್ಧೋಣಃ ಶೂರ್ಪ ಉಚ್ಯತೇ||ಸಾರ್ಥಶೂರ್ಪೋ ಭವೇತ್ಪಾರೀ’ ನಾಲ್ಕು ಮುಷ್ಪಿ (ಹಿಡಿ)ಗಳಿಗೆ ಒಂದು ಕುಡವ,ನಾಲ್ಕು ಕುಡವಗಳು ಒಂದು

ಪ್ರಸನ್ನ, ನಾಲ್ಕು ಪ್ರಸನ್ನಗಳು ಬಂದು ಆಡಕ ||೧|| ಎಂಟು ಆಡಕಗಳು ಬಂದು ದ್ರೋಣ, ಎರಡುದ್ರೋಣಗಳು ಬಂದು ಶೂರ್ಪ ||೧|| ಶೂರ್ಪವು ಬಂದು ಖಾರಿಧಾನ್ಯದ ಅಳತೆಯ ಪ್ರಮಾಣಗಳನ್ನು ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಅಥವಾ “ಪಲಂಸುವರ್ಣಾ ಕ್ಷತ್ವಾರಃ ಕುಡವಂ ಪ್ರಸನ್ನಮೂಢಕಂ ದ್ರೋಣಂಚ ಖಾರಿಕಾಚೇತಿ ಫೂರ್ವಪೂರ್ವಾಶ್ಚ ತುರ್ಗುಣಂ ||೧||” ನಾಲ್ಕು ಸುವರ್ಣಗಳಿಗೆ ಬಂದು ಪಲ, ಮುಂದೆ ನಾಲ್ಕು ರಜ್ಜು ರಂತೆ ಕ್ರಮವಾಗಿ, ಕುಡವ, ಪ್ರಸನ್ನ, ಆಡಕ, ದ್ರೋಣ, ಖಾರಿ; ಈ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನಾದರೂ ಅನುಸರಿಸಬಹುದು. ಅಥವಾ ಚಿನ್ನವಿಲ್ಲದೆ ಬರಿಯ ಎಳ್ಳನ್ನೇ ತಾಮ್ರ ಪಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಹಾಕಿ, “ತಿಲಾಃ ಪುಣ್ಯಾಃ ಪವಿತ್ರಾಶ್ಚ ಸರ್ವಪಾಪ ಹರಾಃ ಸ್ತ್ರೀತಾಃ | ಶುಕ್ಲಾಶ್ಚೈವ ತಥಾ ಕೃಷ್ಣಾ ವಿಷ್ಣು ಗಾತ್ರಸಮುದ್ಭವಾಃ ||೧|| ಯಾನಿಕಾನಿಚ ಪಾಪಾನಿ ಬ್ರಹ್ಮಹತ್ಯಾ ಸಮಾನಿಚ | ತಿಲಪಾತ್ರ ಪ್ರದಾನೇನ ತಾನಿನಶ್ಯಂತು ಮೇಘಸದಾ ||೨||” ಕಷ್ಟ, ಮತ್ತು ಬಿಳಿಯ ಎಳ್ಳುಪುಣ್ಯ ಕೆರವಾಗಿಯೂ, ಪರಿಶುದ್ಧವಾಗಿಯೂ, ಸಕಲ ಪಾಪಗಳನ್ನೂ ಪರಿಹರಿಸತಕ್ಕದ್ದಾಗಿಯೂ, ವಿಷ್ಣುವಿನ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದುದಾಗಿಯೂ ಇದೆ ||೧|| ಎಂತಹ ಬ್ರಹ್ಮಹತ್ಯಕ್ಕೆ ಸಮಾನಮಾದ ಪಾಪವನ್ನು ನಾನು ಮಾಡಿದ್ದಾಗ್ಯೂ, ಈ ತಿಲಪಾತ್ರ ದಾನದಿಂದ ಅದೆಲ್ಲವೂ ನಾಶವಾಗಲಿ ||೨|| ಯಮದೇವತಾಕವಾದ ಈ ತಿಲಪಾತ್ರೆಯನ್ನು ನಾನು ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕಪ್ರಾಪ್ತಿಗಾಗಿ ಯಥಾಶಕ್ತಿ ದಕ್ಷಿಣೆಯೊಡನೆ ದಾನಮಾಡುವೆನು. ಎಂದು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗೆ ಕೊಡಬೇಕು.

---ತುಲಸೀಪತ್ರ, ಸಾಲಗ್ರಾಮದಾನವು---

ತುಲಸೀಪತ್ರ ಸಾಲಗ್ರಾಮ ದಾನವು---ಚಿನ್ನದತುಲಸೀಪತ್ರವನ್ನು (ಎಲೆ)ದಾನವನ್ನು ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂತ್ರವು ‘ಸುವರ್ಣ ತುಲಸೀದಾನಾ ದ್ವೈಹ್ಮಣಃ ಕಾರ್ಯಸಂಭವಾತ್ | ಪಾಪಂ ಪುಶನಮೂಯಾತು ಸರ್ವೇ ಸಂ ತುಮನೋರಥಾಃ ||೧||’ ಬ್ರಹ್ಮಕಾರ್ಯವಾದ ಈ ತುಲಸಿಯ ದಾನದಿಂದ ನೆನ್ನ ಪಾಪನೆಲ್ಲವೂ ಪರಿಹಾರವಾಗಿ ಇಷ್ಟಾರ್ಥಗಳೆಲ್ಲವೂ ನೆರವೇರಲಿ ||೧|| ಸಾಲಗ್ರಾಮ ದಾನಮುಂತ್ರವು “ಸಾಲಗ್ರಾಮ ಶಿಲಾಪುಣ್ಯಾ ಭುಕ್ತಿ ಮುಕ್ತಿ

ಪ್ರದಾಯಿನೀ! ಸಾಲಗ್ರಾಮ ಪ್ರದಾನೇನ ಮಮ ಸಂತು ಮನೋರಥಾಃ
 ||೧|| ಸಾಲಗ್ರಾಮ ಶಿಲೆಯು ಸುಕೃತವುಳ್ಳದ್ದು. ಭುಕ್ತಿಮುಕ್ತಿಗಳನ್ನು
 ಕೊಡತಕ್ಕದ್ದು. ಈ ಸಾಲಗ್ರಾಮ ದಾನದಿಂದ ನನ್ನ ಮನೋರಥಗಳು
 ಸಿದ್ಧಿಸಲಿ||೧|| “ಚಕ್ರಾಂಕಿತ ಸಮಾಯುಕ್ತಾ ಸಾಲಗ್ರಾಮ ಶಿಲಾಶುಭಾಃ!
 ದಾನೇನೈವ ಭವೇತ್ ಸ್ಯಾ ಉಭಯೋ ರ್ವಾಂಘ್ರತಂಫಲಂ||೧||” ಚಕ್ರಚಿ
 ಹ್ನೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ಸಾಲಗ್ರಾಮದ ಶಿಲೆಯು ಶುಭಕರವಾದದ್ದು ಅದರ
 ದಾನದಿಂದ ಇಬ್ಬರಿಗೂ (ದಾನಮಾಡಿದವನು, ತೆಗೆದುಕೊಂಡವನು) ಇ
 ಪ್ಪಾರ್ಥ ಫಲವು ಸಿದ್ಧಿಯಾಗುವುದು ||೧||

---ವೇಣೀದಾನವು---

ವೇಣೀದಾನವು--ಪ್ರಯಾಗದಲ್ಲಿ ವೇಣೀದಾನವು ನಡೆಯತಕ್ಕದ್ದು.
 ಅಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ವಸನವು ಮುಖ್ಯವಾದದ್ದು. “ಊರ್ಧ್ವಮಬ್ಧಾ ದ್ವಿವಾ
 ಸೋನಾದ್ಯದಾ ತೀರ್ಥಂ ವ್ರಜೇನ್ನರಃ | ತದಾತದ್ವಪನಂಕಸ್ತಂ ಪ್ರಾಯ
 ಶ್ಚಿತ್ತ ಮೃತೇದ್ವಿಜ ||೧||” ಹತ್ತು ತಿಂಗಳನ್ನುಮೀರಿ ಯಾವ ತೀರ್ಥವನ್ನಾ
 ದರೂ ಯಾತ್ರಾರ್ಥಿಯು ತಲಪಿದರೆ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತವನ್ನು ಮಾಡಿ ಕೊಳ್ಳು
 ವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ವಸನವು ನಡೆಯಬೇಕು||೧|| ಪ್ರಯಾಗಕ್ಕೆ ಹತ್ತುತಿಂಗಳ
 ಮುಂಚೆ ಬಂದರೂ, ಮೂರುಯೋಜನದ ದೂರದಿಂದ ಬಂದವರಿಗೆ ವಸನ
 ವು ಆಗಬೇಕು. ಮೊದಲನೆಯ ಯಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ, ಜೀವತ್ಪಿತೃಕನು
 (ಬದುಕಿರುವ ತಂದೆಯುಳ್ಳವನು) ಗರ್ಭಿಣೀಪತಿ, ಓಕಾಲವಾದಮಕ್ಕಳು, ಸು
 ವಾಸಿನಿಯರು, ಇವರೆಲ್ಲರಿಗೂ ವಸನವಾಗಬೇಕು. ಗಂಡನನ್ನುಳ್ಳ ಹೆಂಗ
 ಸಿಗೆ ‘ಸರ್ವಾನ್ವೇಶಾನ್ ಸಮುದ್ಧೃತ್ಯ ಛೇದಯೇ ದಂಗುಲದ್ವಯಂ’ ಎಲ್ಲಾ
 ಕೂದಲನ್ನೂ ಮೇಲಕ್ಕೆತ್ತಿ ತುದಿಯಲ್ಲಿ ಎರಡಂಗುಲದ ಉದ್ದವನ್ನು ಕತ್ತ
 ರಿಸಬೇಕು. ಎಂದು ಹೇಳುವರು. ಮಗಳಕರವಾದ ಅಲಂಕಾರವನ್ನು
 ಮಾಡಿಕೊಂಡು, ಸ್ತ್ರೀಯು ಜಡೆಯನ್ನು ಹಣೆದುಕೊಂಡು, ತನ್ನ ಗಂಡನಿಗೆ
 ನಮಸ್ಕರಿಸಿ ಅವನ ಅಪ್ಪಣೆಯು ಪ್ರಕಾರ, ಕೂದಲನ್ನೆಲ್ಲವನ್ನೂ, ಅಥವಾ
 ಎರಡಂಗುಲವನ್ನು ಮಾತ್ರ, ಕತ್ತರಿಸಿ ಸ್ನಾನಮಾಡಿ, ತ್ರಿವೇಣಿಯನ್ನು ಪೂ
 ಜಿಸಬೇಕು. ಗಂಡನಾದರೂ ಪೂಜಿಸಬಹುದು. ಅನಂತರ ಕತ್ತರಿಸಿದ ಜ

ಡೆಯನ್ನು ಬಿದಿರು ಗೂಡೆಯಲ್ಲಿ ಹಾಕಿ ತನ್ನ ಬೆಂಗಳೂರುಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು, ಅದರಮೇಲೆ ಚೆನ್ನದ ಜಡೆಯನ್ನೂ ಮತ್ತು ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನೂ ಇಟ್ಟು--“ವೇಣ್ಯಂವೇಣೀ ಪ್ರದಾನೇನ ಮಮಪಾಪಂ ವ್ಯಪೋಹತು | ಜನ್ಮಾಂತರೇಪ್ಯಪಿಸದಾ ಸೌಭಾಗ್ಯಂ ಮಮವರ್ಧತಾ||೧||” ಗಂಗೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಜಡೆಯನ್ನು ಬಿಡುವುದರಿಂದ ನನ್ನ ಪಾಪವೆಲ್ಲವೂ ಪರಿಹಾರವಾಗಲಿ, ಮುಂದಿನ ಜನ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಸದಾ ನನಗೆ ಸೌಭಾಗ್ಯವುಂಟಾಗಲಿ || ೧ || ಎಂಬ ಮಂತ್ರದಿಂದ ತ್ರಿವೇಣಿಯಲ್ಲಿ, (ಗಂಗೆಯಲ್ಲಿ) ಹಾಕಬೇಕು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ‘ಸುನುಂಗಲೀ ರಿಯಂವಧಣಿ’ ಎಂಬ ಮಂತ್ರವನ್ನು ಹೇಳಬೇಕು. ಆಮೇಲೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರನ್ನೂ, ಸುವಾಸಿನಿಯರನ್ನೂ ವಸ್ತ್ರಾದಿಗಳಿಂದ ತೃಪ್ತಿಗೊಳಿಸಬೇಕು.

--- ತ್ರಿವೇಣಿಯಲ್ಲಿ ದೇಹತ್ಯಾಗವು ---

ತ್ರಿವೇಣಿಯಲ್ಲಿ ದೇಹವನ್ನು ಬಿಡುವುದು -“ತನುಂತ್ಯಜತಿ ವೈ ಮಾ ಘೋ ಸತ್ಯಮುಕ್ತಿ ನ೯ ಸಂಶಯಃ” ಮಾಘಮಾಸದಲ್ಲಿ ದೇಹತ್ಯಾಗ ಮಾಡಿದವರು (ಸತ್ತವರು) ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾರೆ. ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ ಎಂದು ಬ್ರಹ್ಮವಚನವಿರುವುದರಿಂದ ಯೇವೈತನ್ಯಂ ವಿಸೃಜಂತಿ ಧೀರಾಸ್ತೇ ಜನಾಸೋ ಅನ್ಯತತ್ಯಂ ಭಜಂತೇ, ಯಾರು ದೇಹವನ್ನು ಬಿಡುತ್ತಾರೆಯೋ ಅವರು ಮುಕ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆವರು, ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯು ಮಾಘಮಾಸದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳುವುದೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಇತರ ಮಾಸಗಳಲ್ಲಿ ಮರಣವನ್ನು ಹೊಂದಿದರೆ ಸ್ಯರ್ಗಲೋಕ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗುವುದು. ಆದಕಾರಣ ಈ ಮಾಸದಲ್ಲಿ ಮುಕ್ತಿಯನ್ನು ಅಪೇಕ್ಷಿಸುವವರು ದೇಹವನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡಬೇಕು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ತಮ್ಮ ಶಕ್ತಿಯು ಸಾರವಾಗಿ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ತನಗೆ ಶ್ರಾದ್ಧಮಾಡತಕ್ಕ ಅಧಿಕಾರಿಗಳೊಬ್ಬರೂ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ತನ್ನ ಜೀವಶ್ಛಾದ್ಧ (ಆತ್ಮಶ್ರಾದ್ಧ, ತನಗೇತಾನೇ ಶ್ರಾದ್ಧಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು)ವನ್ನು ಸಮಿಡನಾಂತವಾಗಿ (ಸಾಪಿಂತ್ಯ) ಮಾಡಿ, ಗೋದಾನಮೊದಲಾದದ್ದನ್ನು ಮಾಡಿ, ಉಪವಾಸಮಾಡಿ, ಪಾರಣೆಯ ದಿನದಫಲವೂ ತನಗುಂಟಾಗುವಂತೆ ಸಂಕಲ್ಪಮಾಡಿಕೊಂಡು ವಿಷ್ಣುವನ್ನು ಧ್ಯಾನಮಾಡಿ,

ಗಂಗೆಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಬೇಕು. ಹೀಗೆಂಬ ಜೀವಜ್ಞಾನದ ಪ್ರಯೋಗವು ಕೌಸ್ತುಭದಲ್ಲಿದೆ.

--ತಿಲಸ್ಮಾನಾದಿಗಳು--

ತಿಲಸ್ಮಾನಾದಿಗಳು-ವಾಘವಾಸದಲ್ಲಿ "ತಿಲಸ್ಮಾನಾದಿ ತಿಲೋದ್ಯು ರ್ನೀ ತಿಲಹೋವಿಾ ತಿಲೋದಕೀ | ತಿಲಭುಕ್ತುಲದಾತಾಚ ಪಟ್ಟಿಲಾಃ ಪಾಪ ನಾಶನಾಃ ||೧||" ಎಳ್ಳು ಕೂಡಿದ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಸ್ನಾನವೂ, ಎಳ್ಳನ್ನು ಅರೆದು ಮೈಗೆ ಸವರಿಕೊಳ್ಳುವುದೂ, ತಿಲಹೋಮವೂ, ತಿಲೋದಕದಿಂದ ದೇವರ ಪೂಜೆ, ಪಿತೃತರ್ಮಣ, ಸಂಧ್ಯಾವಂದನೆ, ಪಾನ, ಮೊದಲಾದುವನ್ನು ಮಾಡುವುದೂ, ತಿಲದಾನ ಮಾಡುವುದೂ, ತಿಲಭಕ್ಷಣೆಯೂ ಈ ಆರೂ ಪಾಪನಾಶಕವಾದದ್ದು ||೧|| "ಪ್ರಥಮೋಽಯುತಹೋಮಃ ಸ್ಯಾಲ್ಲಕ್ಷ್ಯಹೋಮ ಸ್ತುತಃ ಪರಂ ಕೋಟಿ ಹೋಮಸ್ತು ತೀಯಸ್ತು ಸರ್ವಕಾಮ ಫಲಪ್ರದಃ ||೧||" ತಿಲಹೋಮದಲ್ಲಿ, ಹತ್ತು ಸಾವಿರ ಸಂಖ್ಯೆಯಿಂದ, ಲಕ್ಷಸಂಖ್ಯೆಯಿಂದ, ಕೋಟಿ ಸಂಖ್ಯೆಯಿಂದ, ಈ ಮೂರು ಬಗೆಗಳೂಟು, ಕೋಟಿ ಹೋಮವು ಸಕಲ ಇಷ್ಟಾರ್ಥಗಳನ್ನೂ ಕೊಡತಕ್ಕದ್ದು ||೧|| ಯಜ್ಞ ಶಾಲೆ, ಯಜ್ಞ ಕುಂಡ, ಇವುಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಾಣಮಾಡುವ ವಿಧಾನದೊಡನೆ ಈ ಲಕ್ಷಹೋಮ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಪ್ರಯೋಗವು ಕೌಸ್ತುಭ, ಮಯೂಖ, ಮೊದಲಾದ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿದೆ. ವಾಘಶುದ್ಧ ಚತುರ್ಥಿಯಲ್ಲಿ ಧುಂಧಿರಾಜನ (ಗಣಪತಿ) ಉದ್ದೇಶದಿಂದ, ನಕ್ತವ್ರತವೂ, ಪೂಜೆಯೂ, ಎಳ್ಳುಂಡೆ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ನೈವೇದ್ಯವೂ, ತಿಲಭಕ್ಷಣೆಯೂ, ಮಾಡಬೇಕಾದದ್ದು ಈ ವ್ರತಕ್ಕೆ ಪ್ರದೋಷ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯುಳ್ಳ ತಿಥಿಯನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಪ್ರದೋಷ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯುಳ್ಳ ಈ ತಿಥಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಕುಂದಪುಷ್ಪಗಳಿಂದ ಈಶ್ವರನನ್ನು ಪೂಜಿಸಿ ಉಪವಾಸವನ್ನು, ಅಥವಾ ನಕ್ತಭೋಜನವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಇದರಿಂದ ಐಶ್ವರ್ಯವ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗುವುದು. ಈ ದಿನದಲ್ಲಿ ಮಾಡಬೇಕಾದ ವಿನಾಯಕ ವ್ರತಕ್ಕೆ ಭಾದ್ರಪದ ಶುದ್ಧ ಚತುರ್ಥಿಯಂತೆಯೇ ನಿರ್ಣಯವು, ವಾಘ ಶುಕ್ಲ ಪಂಚಮಿಗೆ ವಸಂತಪಂಚಮಿ ಎಂದು ಹೆಸರು. ಆ ದಿನದಲ್ಲಿ ವಸಂತೋತ್ಸವವನ್ನಾರಂಭಿಸಬೇಕು. ಈ ಉತ್ಸವದಲ್ಲಿ ರತಿಮನ್ಮಥರನ್ನು

ಪೂಜಿಸಬೇಕು. ಇವಕ್ಕೆ ಎರಡನೆಯ ದಿನದಲ್ಲಿಯೇ ಪೂರ್ವಾಹ್ನ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಇದ್ದರೆ ಪರತಥಿಯನ್ನೂ, ಅಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಮೊದಲನೆಯ ತಥಿಯನ್ನೂ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು.

---ರಥಸಪ್ತಮಿಯು---

ರಥಸಪ್ತಮಿ--ಮಾಘಶುದ್ಧ ಸಪ್ತಮಿಯು ರಥಸಪ್ತಮಿಯು, ಇದಕ್ಕೆ ಅರುಣೋದಯ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯುಳ್ಳ ತಥಿಯನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಎರಡು ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಅರುಣೋದಯ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಇದ್ದರೆ ಮೊದಲ ತಥಿಯನ್ನೇ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಬಂದೇ ಗಳಿಗೆ ಮೊದಲಾದ ಅಲ್ಪಕಾಲವುಳ್ಳ ಪಕ್ಷಿ, ಸಪ್ತಮಿ ಇವುಗಳು ಕ್ಷಯವಶದಿಂದ ಅರುಣೋದಯಕ್ಕಿಂತಲೂ ಮುಂಚೆ ಕಳೆದು ಹೋಗುವಹಾಗಿದ್ದರೆ, ಪಕ್ಷಿಯುಕ್ತವಾದ ಸಪ್ತಮಿಯನ್ನೇ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು ಆಗ-ಪಕ್ಷಿಗೆ ಸಪ್ತಮಿಯುಕ್ತವಾದಗಳಿಗೆಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಿ ಅರುಣೋದಯದಲ್ಲಿ ಸ್ನಾನಮಾಡಬೇಕು. ಈ ವ್ರತದಲ್ಲಿ--ಪಕ್ಷಿಯಲ್ಲಿ ಏಕಭಕ್ತವನ್ನು ಮಾಡಿ, ಸಪ್ತಮಿಯಲ್ಲಿ ಅರುಣೋದಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸ್ನಾನಮಾಡಬೇಕು. "ಯದ್ಯಜ್ಜನ್ಮಕೃತಂ ಪಾಪಂ ಮಯಾ ಜನ್ಮಸು ಜನ್ಮಸು | ತನ್ನೇರೋಗಂಚ ಶೋಕಂಚ ಮಾಕರೀ ಹಂತು ಸಪ್ತಮಿ ||೧|| ಏತಜ್ಜನ್ಮ ಕೃತಂಪಾಪಂ ಯಚ್ಚ ಜನ್ಮಾಂತರಾರ್ಜಿತಂ | ಮನೋವಾಕ್ಯಾಯಜಂ ಯಚ್ಚ ಜ್ಞಾತಾಜ್ಞಾತಂ ಚಯತ್ಪುನಃ ||೨|| ಇತಿ ಸಪ್ತವಿಧಂ ಪಾಪಂ ಸ್ನಾನಾನ್ಮೇ ಸಪ್ತಸಪ್ತತೇ | ಸಪ್ತವ್ಯಾಧಿ ಸಮಾಯುಕ್ತಂ ಪರಮಾ ಕರಿಸಪ್ತಮಿ ||೩||" ಸಪ್ತಮಿಯು, ಅನೇಕ ಜನ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ನಾನು ಮಾಡಿದ ಪಾಪಗಳನ್ನೂ, ರೋಗಗಳನ್ನೂ, ದುಃಖವನ್ನೂ ಪರಿಹರಿಸಲಿ || ೧ || ನಾನು, ಈ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ, ಹಿಂದಣ ಜನ್ಮಗಳಲ್ಲಿ, ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ, ವಾಕ್ಯಗಳಲ್ಲಿ, ದೇಹದಲ್ಲಿ, ಜ್ಞಾನದಿಂದ, ಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲದೆ, ಮಾಡಿರುವ ||೨|| ಈ ಏಳು ಬಗೆಯಾದ ಪಾಪಗಳನ್ನೂ, ಎಲ್ಲ ರಥಸಪ್ತಮಿಯೇ ! ಈ ದಿನದಲ್ಲಿ ನಾನು ಮಾಡುವ ಸ್ನಾನದಿಂದ, ಏಳುವಿಧವಾದ ವ್ಯಾಧಿಗಳೊಡನೆ ಪರಿಹರಿಸಿ ಬುದ್ಧಿ ರವನಾಡು || ೩ || ಸಪ್ತಸಪ್ತಿ ವಹಪ್ರೀತ ಸಪ್ತಲೋಕ ಪ್ರದೀಪನ ಸಪ್ತಮಿ ಸಹಿತೋದೇವ ಗೃಹಾಣಾ ಘೃಂದಿವಾಕರ ||೧||" ಏಳು ಕುದುರೆಗಳಿಲ್ಲ ರಥದಲ್ಲಿ ಸಂಚಾರ ಮಾಡುವವನಾಗಿಯೂ, ಸಪ್ತಲೋಕಗಳಿಗೂ

ಬೆಳಕನ್ನಂಟುನಾಡುವವನಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಶೂರ್ಯನೇ! ಸಪ್ತಮಿ ಯೊಡನೆ ನೀನು ನಾನು ಕೊಡುವ ಅರ್ಘ್ಯವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸು || ೧ || ಎಂಬ ಮಂತ್ರದಿಂದ ಅರ್ಘ್ಯವನ್ನು ಕೊಡಬೇಕು ಈದಿನವು ಮನ್ವಾ ದಿಯು, ಇದು ಶುಕ್ಲ ಸಕ್ಷದ ಮನ್ವಾದಿಯಾದ್ದರಿಂದ ಪೂರ್ವಾಹ್ನವ್ಯಾ ಪ್ತಿಯುಳ್ಳ ತಿಥಿಯನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕೆಂದು ಹಿಂದೆಯೇ ಹೇಳಿದೆ. ಮುಖ್ಯ ಶುಕ್ಲಾಷ್ಟಮಿಯು ಭೀಷ್ಮಾಷ್ಟಮಿಯು.

—ಭೀಷ್ಮಾಷ್ಟಮಿಯು.—

ಭೀಷ್ಮಾಷ್ಟಮಿ: — ಈದಿನದಲ್ಲಿ ಭೀಷ್ಮನನ್ನು ಕುರಿತು ಶ್ರಾದ್ಧ ಮಾಡುವವರಿಗೆ ಸಂತಾನವೂ ಗುಣವೂ. ತರ್ಪಣವೂ ಸರ ಸುವತ್ಸರ ಕೃತವಾದ ಪಾಪವು ಪರಿಹಾರವಾಗುವಂತಲೂ, ಮಾಡದಿದ್ದರೆ ಪುಣ್ಯ ನಾಶವೂ ಗುವಂತಲೂ ಹೇಳುವುದರಿಂದ ಇದು ನಿತ್ಯನಾಗಿಯೂ ಕಾಮ್ಯನಾಗಿಯೂ ಇರುವುದು. “ವೈಯಾಘ್ರ ಸದ್ಯಗೋತ್ರಾಯ ಸಾಂ ಕೃತ್ಯಪ್ರವರಾಯಚ | ಗಂಗಾಪುತ್ರಾಯ ಭೀಷ್ಮಾಯ ಆಜನ್ಮಬ್ರಹ್ಮ ಚಾರಿಣೇ || ೧ || ಅಪುತ್ರಾಯ ಜಲಂದದ್ವಿನವೋಭೀಷ್ಮಾಯ ವರ್ಮ ಣೇ | ಭೀಷ್ಮಃ ಶಾಂತನವೋವೀರಃ ಸತ್ಯವಾದೀಚಿತೇಂದ್ರಿಯಃ || ೨ || ಆಭಿರದ್ಭಿರವಾಪ್ನೋತು ಪುತ್ರಪಾತ್ರೋಚಿತಾಂ ಕ್ರಿಯಾಂ || “ವ್ಯಾಘ್ರ ಪದ ಋಷಿಯಗೋತ್ರದಲ್ಲಿ, ಸಾಂಕೃತಿಯಪ್ರವರವುಳ್ಳವನಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿ, ಗಂಗೆಯಪುತ್ರನಾಗಿಯೂ, ಮರಣಕಾಲದವರೆಗೂ ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯವುಳ್ಳವ ನಾಗಿಯೂ || ೧ || ಮಕ್ಕಳಿಲ್ಲದವನಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಭೀಷ್ಮಾಚಾರ್ಯನಿಗೆ ತರ್ಪಣವನ್ನು ಕೊಡುವೆನು. ಶಂತನು ಚಕ್ರವರ್ತಿಯ ಮಗ ನಾಗಿಯೂ, ಪರಾಕ್ರಮಿಯಾಗಿಯೂ, ಸತ್ಯವಾದಿಯಾಗಿಯೂ, ಚಿತೇಂದ್ರಿಯನಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಭೀಷ್ಮನು || ೨ || ಈ ಉದಕಗಳಿಂದ, ಮಕ್ಕಳು ವೊಮ್ಮಕ್ಕಳಿಂದಾಗಬೇಕಾದ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಪಡೆಯಲಿ ಎಂದು ಆಪಸವ್ಯದಲ್ಲಿ ತರ್ಪಣವೂ, ಆಚಮನವೂ, ಸವ್ಯದಲ್ಲಿ ಅರ್ಘ್ಯವನ್ನು ಕೊಡಬೇಕು. “ ವಸೂನಾಮವತಾರಾಯ ಶಂತನೋರಾತ್ಮಜಾಯಚ | ಅರ್ಘ್ಯಂ ದದಾಮಿ ಭೀಷ್ಮಾಯ ಆಬಾಲ್ಯಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಣೇ || ೧ || ”

ವಸುಗಳ ಅವತಾರಕಾರಣನಾಗಿಯೂ, ಕಂತನು ಪುತ್ರನಾಗಿಯೂ, ಬಾಲ್ಯದಿಂದಲೂ ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯವ್ರತವುಳ್ಳವನಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಭೀಷ್ಮನಿಗೆ ಅರ್ಘ್ಯವನ್ನು ಕೊಡುವೆನು || ಎಂಬುದೇ ಅರ್ಘ್ಯಮಂತ್ರವು. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಜೀವತ್ಪಿತೃಕನಿಗೆ ಅಧಿಕಾರವಿಲ್ಲವೆಂದು ಕಾಸ್ತು ಭಕಾರನು. ಜೀವತ್ಪಿತೃಕನಿಗೂ ಅಧಿಕಾರವುಂಟೆಂಬುದು ಬಹುಜನಸಮ್ಮತವು. ಇಲ್ಲಿ ಶ್ರಾದ್ಧಾದಿಗಳನ್ನು ಏಕೋದ್ದಿಷ್ಟವಾಗಿ ಮಾಡಬೇಕಾದಕಾರಣ ಮಧ್ಯಾಹ್ನವ್ಯಾಪ್ತಿಯುಳ್ಳ ಅಷ್ಟಮಿಯನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಮಾರ್ಘ ಶುಕ್ಲದ್ವಾದಶಿಯಲ್ಲಿ ತಿಲೋತ್ಪತ್ತಿಯು (ಎಳ್ಳು ಹುಟ್ಟಿದ ದಿನವು) ಆದ್ದರಿಂದ ಈದಿನದಲ್ಲಿ ಉಪವಾಸಮಾಡಿ ತಿಲಸನ್ನಾನ, ತಿಲದಿಂದ ವಿಷ್ಣುಪೂಜೆ, ಎಳ್ಳು ನೈವೇದ್ಯ: ಎಳ್ಳಣ್ಣೆಯ ದೀಪದಾನ, ತಿಲಹೋಮ, ತಿಲದಾನ, ತಿಲಭಕ್ಷಣ, ಇವುಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಮಾಡಬೇಕು.

—ಮಾರ್ಘ ಪೂರ್ಣಮಿಯ ಕೃತ್ಯಗಳು—

ಮಾರ್ಘಪೂರ್ಣಮಿಯ: ಕೃತ್ಯವು:—ಎರಡನೆಯ ಪೂರ್ಣಮಿಯನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. “ಎವಂ ಮಾರ್ಘಾವಸಾನೇತು ದೇಯಂಭೋಜ್ಯಮವಾರಿತಂ | ಭೋಜಯೇ ದ್ವಿಜದಾಂಸತ್ಯಂ ಭೂಷಯೇದ್ವಿಸ್ತಭೂಷಣೈಃ || ೧ ||” ಮಾರ್ಘಮಾಸದಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಭಕ್ಷ್ಯಭೋಜ್ಯಾದಿಗಳಿಂದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣದಂಸತಿಗಳನ್ನು ಭೋಜನಮಾಡಿಸಿ, ವಸ್ತ್ರ, ಆಭರಣಾದಿಗಳಿಂದ ಅವರನ್ನು ಆಲಂಕರಿಸಬೇಕು || ೧ || ಕಂಒಳ, ಚರ್ಮ, ಕೆಂಪು ಬಟ್ಟೆ, ಅರಳತುಂಬಿದ ಹಾಸಿಗೆ (ಲೇಪು) ಜೋಡುಗಳು, ಮಗ್ಗುಲಹಾಸಿಗೆ, ಇವುಗಳನ್ನು ವಿಷ್ಣುಪ್ರೀತವಾಗಲೆಂದು ಹೇಳಿದಾನಮಾಡಬೇಕು. ನಾನು ಮಾಡಿದ ಮಾರ್ಘಸನ್ನಾನವು ಸಾಂಗವಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಉದ್ಯಾಪನೆಯನ್ನು ಮಾಡುವೆನೆಂದು ಸಂಕಲ್ಪಮಾಡಿ, “ಸವಿತೇ ಪ್ರಸವಿತ್ರೇಚ ಪರಂಧಾಮಜಲೇಮಮ | ತ್ವತ್ತೇಜಸಾ ಪರಿಭ್ರಷ್ಟಂಪಾಪಂ ಯಾತು ಸಹಸ್ರಧಾ || ದಿವಾಕರಜಗನ್ನಾಥ ಪ್ರಭಾಕರ ನಮೋಸ್ತುತೇ | ಪರಿಪೂರ್ಣಂ ಕರಿಷ್ಯೇಹಂ ಮಾರ್ಘಸನ್ನಾನಂ ತವಾಜ್ಞಯಾ || ೨ ||” ನೊದಲನೆಯಮಂತ್ರಕ್ಕೆ ಹಿಂದೆಯೇ ಅರ್ಥವನ್ನು ಬರೆದಿದೆ || ೧ || ಎಲ್ಯ ದಿವಾಕರನಾದ

ಸೂರ್ಯನೇ ! ನಾನು ನಿನ್ನಾಜ್ಞೆಯಿಂದ ಮಾಘಮಾಸವು ಪ್ರಾರಯಿಸುವ
 ವರೆಗೂ ಸ್ನಾನವನ್ನು ಮಾಡುವೆನು || ೨ || ಈಮಂತ್ರಗಳಿಂದ ಸಂಕ
 ಲ್ಪವಾಡಬೇಕು. ಚತುರ್ವಶಿಸುಲ್ಲಿ ಸಂಕಲ್ಪ, ಉಪವಾಸ, ಅಧಿವಾ
 ಸನ, ಮಾಧವಪೂಜೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ, ಪೂರ್ಣಮಿಯಲ್ಲಿ ತಿಲ, ಚರೂ,
 ಅಜ್ಜುಗಳಿಂದ ೧೦೮ ಹೋಮಗಳನ್ನುಮಾಡಿ ಸವಿತಾಪ್ರಕವಸ್ತ್ವಂಹಿ
 ಪರಂಧಾಮಹಶೇಮಮ | ತ್ಯತ್ತೇಜಸಾ ಪರಿಭ್ರಷ್ಟಂಪಾಪಂಯಾತು
 ಸಹಸ್ರಧಾ || ೧ || ದಿವಾಕರಜಗನ್ನಾಥ ಪ್ರಭಾಕರನನೋಸ್ತುತೆ |
 ಪರಿಪೂರ್ಣಂ ಕುರುಷ್ಟೇಹ ಮಾಘಸ್ನಾನ ಮುಷಃಪತೇ || ೨ || ' ಈ
 ಮಂತ್ರಗಳಿಂದ ಎಳ್ಳುಸಕ್ಕರೆಗಳ ಹೂರಣವುಳ್ಳ ಲಿಂ ಕಡುಬುಗಳನ್ನು ದಾನ
 ಮಾಡಬೇಕು. ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ದಂಪತಿಗಳಿಗೆ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಸ್ತ್ರಗಳನ್ನೂ
 ಏಳುಧಾನ್ಯಗಳನ್ನೂ (ಗೋಧಿ ನೋವಲಾದವು) ಕೊಟ್ಟು ಸೂರೈಯೇ
 ಪ್ರಿಯತಾಂದೇವೋ ವಿಷ್ಣು ಮೂರ್ತಿನಿರಂಜನಃ || ವಿಷ್ಣು ರೂಪಿಯಾದ
 ಸೂರ್ಯನು ಸಂತುಷ್ಟನಾಗಲಿ. || ಎಂದು ದಂಪತಿಗಳಿಗೂ ಬ್ರಾ
 ಹ್ಮಣರಿಗೂ ಪತ್ರಕಗಳಿಂದ ಭೋಜನಮಾಡಿಸಬೇಕು. ಏವಂ ಮಾಘ
 ಪ್ಲವೀಯಾತಿ ಭಿತ್ವಾ ದೇವಂದಿವಾಕರಂ | ಪರಿವ್ರಾಡ್ಯೇಗ ಯುಕ್ತಶ್ಚ
 ರಣೇ ಚಾಭಿಮುಖೇಹತಃ || ೩ || ' ಹೀಗೆ ಮಾಘಸ್ನಾನಮಾಡಿದವನೂ
 ಸನ್ಯಾಸಿಯೂ, ಯೋಗನಿಷ್ಠನೂ, ಯುದ್ಧಮಾತುತಾ ಸತ್ತವನೂ,
 ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಭೇದಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ಸದ್ಗತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯು
 ವರು. || ೧ || ಮಾಘಕೃಷ್ಣಾಷ್ಟಮಿಯಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ಅಷ್ಟಕೆಗಳನ್ನು
 ಮಾಡಲು ಶಕ್ತಿಯಿಲ್ಲದವನು ಪ್ರೂರ್ವೋದ್ಯುಃಶ್ರಾದ್ಧ, ಅನ್ವಷ್ಟಕೃಶ್ರಾ
 ದ್ಧಗಳೊಡನೆ ಏಕಾಷ್ಟಕಾಶ್ರಾದ್ಧವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಮೂರುನಿಗಳ
 ಲ್ಲಿ ಶ್ರಾದ್ಧಮಾಡುವಶಕ್ತಿಯಿಲ್ಲದವನು ಅಷ್ಟಮಿಯಲ್ಲಿ ಏಕಾಷ್ಟಕ
 ವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು.

—ಶಿವರಾತ್ರಿಯು—

ಶಿವರಾತ್ರಿಯು—ನಿಶೀಥವ್ಯಾಪ್ತಿಯುಳ್ಳ ತಿಥಿಯನ್ನು ಗ್ರಹಿಸ
 ಬೇಕು. ರಾತ್ರಿಯ ಎಂಟನೆಯ ಮೂಹೂರ್ತವೇ ನಿಶೀಥಯು, ಎರ

ಡನೆಯ ದಿನದಲ್ಲಿಯೇ ಅರ್ಧರಾತ್ರಿವ್ಯಾಪ್ತಿ ಇದ್ದರೆ ಎರಡನೆಯದನ್ನೂ, ಪೂರ್ವದಿನದಲ್ಲಿಯೇ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಇದ್ದರೆ ಮೊದಲ ತಿಥಿಯನ್ನೂ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಎರಡುದಿನಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅರ್ಧರಾತ್ರಿವ್ಯಾಪ್ತಿ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಎರಡನೆಯ ದಿನವನ್ನೇ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಎರಡುದಿನಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿಯೂ, ಅಥವಾ ಒಂದುಭಾಗಕ್ಕಾದರೂ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಇದ್ದರೆ ಪೂರ್ವತಿಥಿಯನ್ನೇ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕೆಂದು ಹೇಳುವುದಿಲ್ಲವೆಂದಂತೆ ಕಾಸ್ತುಭದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ಎರಡನೆಯ ದಿನದಲ್ಲಿಯೇ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಮಾಡುವ, ನಿರ್ಣಯಸಿಂಧು, ಪುರುಷಾರ್ಥಚಿಂತಾಮಣಿ ಮೊದಲಾದ ಅನೇಕ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ಎರಡನೆಯದಿನದಲ್ಲಿ ನಿಶೀಘದ ಒಂದು ಭಾಗಕ್ಕೆ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಇದ್ದು, ಪೂರ್ವದಿನದಲ್ಲಿ ಸಂಪೂರ್ಣವ್ಯಾಪ್ತಿಯು ಇದ್ದರೆ ಪೂರ್ವದಿನವನ್ನೇ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಪೂರ್ವದಿನದಲ್ಲಿ ನಿಶೀಘದ ಒಂದು ಭಾಗಕ್ಕೆ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯೂ, ಪರದಿನದಲ್ಲಿ ಸಂಪೂರ್ಣವ್ಯಾಪ್ತಿಯೂ, ಇದ್ದರೆ ಪರದಿನವನ್ನೇ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಈ ವ್ರತಕ್ಕೆ ಭಾನುವಾರ ಮಂಗಳವಾರ ಯೋಗವೂ, ಶಿವನಾಮಯೋಗದ ಯೋಗವೂ ಇದ್ದರೆ ಪ್ರಶಸ್ತವು. ಪಾರಣಿಯ ನಿರ್ಣಯವು-ಮೂರು ಯಾಮಗಳಿಗಿಂತ ಮುಂಚೆ ಚತುರ್ದಶಿ ಮುಗಿದು ಹೋಗುವುದಾದರೆ ಚತುರ್ದಶಿಯ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಪಾರಣಿಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಮೂರುಯಾಮಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಚತುರ್ದಶಿ ಇದ್ದರೆ ಪ್ರಾತಃಕಾಲದಲ್ಲಿ ಚತುರ್ದಶಿ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ಪಾರಣಿಯೆಂದು ಮಾಡುವುದಿ ಗ್ರಂಥಕಾರರು. ಯಾಮತ್ರಯಕ್ಕಿಂತ ಮುಂಚೆಯೇ ಚತುರ್ದಶಿಯು ಕಳೆದು ಹೋಗುವದಾಗಿದ್ದರೂ, ಚತುರ್ದಶಿಯ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಪಾರಣಿಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕಲ್ಲದೆ, ಚತುರ್ದಶಿಯು ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಎಂದಿಗೂ ಪಾರಣಿಯನ್ನು ಮಾಡಕೂಡದೆಂದು ಉಪೋಷಣಂ ಚತುರ್ದಶ್ಯಾಂ ಚತುರ್ದಶ್ಯಾಂ ಚ ಪಾರಣಂ | ಕೃತ್ಯಸುಕೃತಲಕ್ಷ್ಯಸು ಲಭ್ಯತೇಯ ದಿವಾನವಾ || ೧ || ಸಿಕ್ಕೇ ಸಿಕ್ಕೇಫಲಂ ತಸ್ಯತಕ್ತೋ ವಕ್ತುಂ ನಪಾರ್ವತಿ || ಚತುರ್ದಶಿಯಲ್ಲಿ ಉಪವಾಸವೂ ಅದೇ ಚತುರ್ದಶಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಪಾರಣಿಯೂ ಅನೇಕಲಕ್ಷಪುಣ್ಯಗಳಿಂದ ದೊರೆಯಬೇಕಲ್ಲದೆ ಸಾಮಾನ್ಯಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕಲಾರದು. ಆ ಪಾರಣಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದೊಂದು ಅನ್ನದ ಅಗುಳಿಗೂ

ಉಂಟಾಗುವ ಫಲವನ್ನು ನನ್ನಿಂದ ವರ್ಣಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲವೆಂದು ಪರಮೇಶ್ವರನು ಪಾರ್ವತಿಗೆ ಹೇಳಿದನು. ಎಂದು ನಿರ್ಣಯ ಸಿಂಧುವಿ ನಲ್ಲಿದೆ. ದ್ವಾದಶಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಗೆಯೋ ಹಾಗೆ ಇಲ್ಲಿ ನಿತ್ಯಕರ್ಮವನ್ನು ಅಸಕ್ತರಾದವರೂ ಮಾಡಬಹುದೆಂಬ ವಚನವಿಲ್ಲದ್ದರಿಂದಲೂ, ತಿಥ್ಯನಂತರ ದಲ್ಲಿ ಪಾರಣಿಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ವಿಧಿಸುವ ವಾಕ್ಯವಿರುವದರಿಂದಲೂ ಸಂಕಟವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಜಲಪಾರಣೆಯನ್ನು ಮಾಡಬಹುದೆಂಬ ವಿಧಿವಚನ ವು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಅನ್ವಯಿಸುವುದಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದಲೂ, ನಿತ್ಯಕರ್ಮವನ್ನೂ, ಪಾ ರಣಿಯನ್ನೂ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಸಾಕಾಗುವಷ್ಟು ಚತುರ್ದಶಿ ಇಲ್ಲದಿರು ವಾಗಲೂ, ಶೇಷ (ಉಳಿದ) ಚತುರ್ದಶಿಯಲ್ಲಿ ದರ್ಶಾದಿಶ್ರಾದ್ಧಗಳ ಪ್ರಸಕ್ತಿಯುಂಟಾದಾಗಲೂ (ಮಾಡಬೇಕಾಗಿ ಬರುವಾಗ) ತಿಥ್ಯಂತದಲ್ಲಿ (ಕೊನೆ) ಪಾರಣಿಯೂ, ಕರ್ಮಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಷ್ಟು ಕಾಲದವರೆಗೆ ಚತು ರ್ದಶಿ ಇದ್ದು, ಶ್ರಾದ್ಧಾದಿ ಪ್ರಸಕ್ತಿ ಇಲ್ಲದಿರುವಾಗ ತಿಥಿನಾಧ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ಪಾರಣಿಯೂ ನಡೆಸಬೇಕು.

—ವ್ರತಪ್ರಯೋಗವು—

ವ್ರತಪ್ರಯೋಗವು:—ತ್ರಯೋದಶಿಯಲ್ಲಿ ಏಕಭುಕ್ತವನ್ನು ಮಾಡಿ, ಚತುರ್ದಶಿಯಲ್ಲಿ ನಿತ್ಯಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಪ್ರಾತಃಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಂಕಲ್ಪವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಹೇಗೆಂದರೆ:- ಶಿವರಾತ್ರಿ ವ್ರತಂ ಹ್ಯೇತತ್ಕರಿ ಪ್ಪೋಷಂ ಮಹಾಫಲಂ | ನಿರ್ವಿಘ್ನಮಸ್ತುಮೇವಾತ್ರ ತ್ವಪ್ಪ್ರಸಾದಾಜ್ಜಗ ತ್ವತೇ || ೧ || ಚತುರ್ದಶ್ಯಾಂ ನಿರಾಹಾರೋಭೂತ್ವಾ ಶಂಭೋಪರೇ ಹನಿ | ಭೋಕ್ಷ್ಯೇಹಂ ಭುಕ್ತಿಯುಕ್ತಂ ಶರಣಂಮೇಭವೇ ಶ್ಯರ || ೨ || ಎಲೈ ಜಗತ್ಪತಿಯಾದ ಈಶ್ವರನೇ ! ನಾನು ಈ ಮಹಾ ಫಲಪ್ರದವಾದ ಶಿವರಾತ್ರಿವ್ರತವನ್ನು ಮಾಡುವೆನು. ನಿನ್ನ ಅನುಗ್ರಹ ದಿಂದ ಇದು ನಿರ್ವಿಘ್ನವಾಗಿನಡೆಯಲಿ||೧|| ಈಶ್ವರನೇ ! ನಾನು ಚತು ರ್ದಶಿಯಲ್ಲಿ ಉಪವಾಸಮಾಡಿ ಎರಡನೆಯದಿನದಲ್ಲಿ ಪಾರಣಿಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತೇನೆ. ಇಹಪರಲೋಕಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಕಾಪಾಡು || ೨ || ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಾದರೆ—ರಾತ್ರಿಂ ಪ್ರಸದ್ಯೇ, ಮೊದಲಾದ ಎರಡು ಋಕ್ಕು

ಗಳನ್ನು ಹೇಳ ಉಪಕವನ್ನು ಬಿಡಬೇಕು. ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಸಾಯಂಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕರಿಯ ಎಳ್ಳನ್ನು ಉಜ್ಜಿಕೊಂಡು ಸ್ನಾನಮಾಡಿ ಭಸ್ಮ ತ್ರಿಪುಂಡ್ರವನ್ನೂ, ರುದ್ರಾಕ್ಷಗಳನ್ನೂ ಧರಿಸಿ, ಪ್ರದೋಷಕಾಲಕ್ಕೆ ಶಿವಾಲಯಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಪಾದಪ್ರಕ್ಷಾಲನ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಆಚಮನಮಾಡಿ ಉತ್ತರಮುಖನಾಗಿ ಕುಳಿತು, ದೇಶಕಾಲಗಳನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಂಡು, ನಾಲ್ಕು ಯಾಮದಲ್ಲಿ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಮಾಡುವುದಾಗಿದ್ದರೆ ಪ್ರಥಮಯಾಮ ಪೂಜಾಂಕರಿಷ್ಟೋ ಎಂತಲೂ, ಒಂದೇಸಾರಿ ಪೂಜೆಮಾಡುವಹಾಗಿದ್ದರೆ ಶ್ರೀಶಿವಪ್ರೀತ್ಯರ್ಥಂ ಶಿವಪೂಜಾಂಕರಿಷ್ಟೋ ಎಂತಲೂ, ಸಂಕಲ್ಪ ಮಾಡಬೇಕು. ಸಾಸಾನ್ಯವಾಗಿ ಇಲ್ಲಿ ಪೂಜಾವಿಧಿಯನ್ನು ಹೇಳಿ, ಯಾಮ ಭೇದಗಳಲ್ಲಿ ಮಾಡಬೇಕಾದ ತಿಥಿಗಳನ್ನು ಮುಂದೆ ಹೇಳುವೆವು. ಅಸ್ಯ ಶ್ರೀಶಿವಪೂಜಾಕ್ಷರ ಮಹಾಮಂತ್ರಸ್ಯ, ವಾಮದೇವಋಷಿಃ, ಅನುಷ್ಟುಪ್ ಪೌಠಂ, ಶ್ರೀಸದಾಶಿವದೇವತಾ ನ್ಯಸೇ, ಪೂಜನೇ ಜಪೇಚ ವಿನಿಯೋಗಃ, ವಾಮದೇವಋಷಯೇನಮಃ-ಶಿವಸಿ, ಅನುಷ್ಟುಪ್ ಪೌಠಂ, ಸೇನಮಃ-ಮುಖೇ, ಶ್ರೀಸದಾಶಿವದೇವತಾಯೈ ನಮಃ-ಹೃದಿ, ಓಂ, ನಂ ತತ್ಪುರ-ಪಾಯನಮಃ-ಹೃದಯೇ, ಓಂ, ವಂ, ಅಘೋರಾಯನಮಃ-ಪಾದಯೋಃ, ಓಂ, ಶಿಂ, ಸದ್ಯೋಜಾತಾಯನಮಃ-ಗುಹ್ಯೇ, ಓಂ, ವಾಂ, ವಾಮದೇವಾಯನಮಃ, ಮೂರ್ಧ್ನಿ, ಓಂ, ಯಂ, ಈಶಾನಾಯ-ಮುಖೇ, ಓಂ, ಓಂ, ಹೃದಯಾಯ, ಓಂ, ನಂ, ಶಿರಸೇಸ್ವಾಹಾ, ಓಂ, ಮಂ, ಶಿಖಾಯೈ ವಸಟ್, ಓಂ, ಶಿಂ, ಕವಚಾಯಾಹುಂ, ಓಂ, ವಾಂ, ನೇತ್ರತ್ರಯಾಯವಾಷಟ್ ಓಂ, ಯಂ, ಅಸ್ತಮಃ, ಎಂದು ನ್ಯಾಸಮಾಡಿಕೊಂಡು ಕಲಶಪೂಜೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ, ಧ್ಯಾಯೇನ್ನಿತ್ಯಂ ಮಹೇಶಂ ರಜತಗಿರಿ ನಿಭಾ ಚಾರುಚಂದ್ರಾವತಾಸಂ ರತ್ನಾಕಲೋಜ್ಜ್ವಲಾಂಗಂ ಪರಶುವ್ಯಗವರಾಭೀತಿಹಸ್ತಂ ಪ್ರಸನ್ನಂ | ಪದ್ಮಾಪೀನಂ ಸಮನ್ತಾತ್ ಸ್ತುತಮಮರಗಣೈವ್ಯಾರ್ಘ್ಯೈಃ ಕೃತ್ತಿಂವಸಾನಂ ವಿಶ್ವಾರ್ಥ್ಯಂ ವಿಶ್ವವಂದ್ಯಂ ನಿಖಿಭ್ರಮಹರಂ ಪಂಚವಕ್ತ್ರಂ ತ್ರಿಣೇತ್ರಂ || ೧ ||' ಎಂಬ ಮಂತ್ರದಿಂದ ಧ್ಯಾನಮಾಡಿ, ಪ್ರಾಣಪ್ರತಿಷ್ಠೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ, ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು, ಲಿಂಗವನ್ನು ಸ್ಪರ್ಶಮಾಡಿ, ಓಂಭೂಃ ಪುರುಷಂ ಸಾಂಬಸದಾಶಿವಮಾವಾಹಯಾಮಿ, ಓಂಭೂಃ

ಪುರುಷಂ - ಮಿ, ಓಂಸ್ವಃ ಪುರುಷಂ-ಮಿ, ಓಂಭೂರ್ಭವಃಸ್ವಃ ಪುರು
 ಷಂ-ಮಿ, ಎಂದು ಆವಾಹನೆ ಮಾಡಬೇಕು. 'ಸ್ಯಾಮಿತ್ಸರ್ವಜಗನ್ನಾ
 ಥ ಯಾವತ್ಪ್ರಾಜಾವಸಾನಕಂ | ತಾವತ್ತ್ವಂ ಪ್ರೀತಿಭಾವೇನ ಲಿಂಗೇ
 ಸ್ತ್ರಿ ಸನ್ನಿಧಾಭವ || ೧ ||' ಎಲೈ ಜಗತ್ಪತಿಯಾದ ಪರಮೇಶ್ವರನೇ!
 ನಾನುಮಾಡುವ ಫಲಜೈಮುಗಿಯುವ ವರಿಗೂ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಈ ಲಿಂಗ
 ದಲ್ಲಿ ನಿಂತು ನನ್ನ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿರು || ೧ || ಎಂದು ಪುಷ್ಪಾಂಜಲಿ
 ಯನ್ನು ಅರ್ಪಿಸಬೇಕು. ಸ್ಥಿರಲಿಂಗ (ನೆಟ್ಟು) ದಲ್ಲಿಯೂ, ಸಂಸ್ಕಾರವ
 ನ್ನು ಮಾಡಿರುವ ಚರಲಿಂಗದಲ್ಲಿಯೂ (ಮಾಡಿದ್ದು) ಪ್ರಾಣಪ್ರತಿಷ್ಠೆಯಿಂ
 ದ ಆವಾಹನೆಯವರಗೂ ಮಾಡಕೂಡದು. ಓಂ, ಸದ್ಯೋಜಾತಂ ಪ್ರಪ
 ದ್ಯಾಮಿ ಸದ್ಯೋಜಾತಾಯಮೈ ನಮೋನಮಃ | ಓಂನಮಃಶಿವಾಯಶ್ರೀ
 ಸಾಂಬಸದಾಶಿವಾಯನಮಃ ಆಸನಂ ಸಮರ್ಪಯಾಮಿ, ಶೂದ್ರನಾದರೆ-
 ಓಂನಮಃ ಶಿವಾಯ ಎಂಬ ಪಂಚಾಕ್ಷರಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ ಶ್ರೀಶಿವಾಯ
 ನಮಃ ಎಂಬೀ ನಮೋಸ್ತವಾದ ಮಂತ್ರದಿಂದ ಪೂಜೆಕಬೇಕು. ಓಂ.
 ಭವೇಭವೇ ನಾತಿಭವೇಭವಸ್ವವಾಂ. ಓಂನಮಃಶಿವಾಯ ಶ್ರೀಸಾಂಬ
 ಸದಾಶಿವಾಯನಮಃ ಪಾದ್ಯಂ | ಓಂ ಭವೋದ್ಭವಾಯನಮಃ, ಓಂ
 ನಮಃ ಶಿವಾಯ ಆರ್ಘ್ಯಂ | ಓಂ ವಾಮಾದೇವಾಯ ಆಚಮನಂ |
 ಜ್ಯೇಷ್ಠಾಯ-ಸಾನ್ನಂ | ಮೂಲಮಂತ್ರದಿಂದಲೂ ಆಪ್ಯಾಯಸ್ಯ,
 ವೋದಲಾದವುಗಳಿಂದಲೂ ಪಂಚಾಮೃತಸ್ನಾನಮಾಡಿಸಿ, ಆಪೋಹಿಷ್ಠಾ,
 ವೋದಲಾದ ಮೂರು ಮಂತ್ರಗಳಿಂದ ಶುದ್ಧೋದಕದಲ್ಲಿ ತೊಳೆದು, ಹ
 ನ್ನೊಂದು ಸಾರಿ ಆಫವಾ ಒಂದು ಸಾರಿ ರುದ್ರದಿಂದಲೂ, ಪುರುಷಸೂಕ್ತ
 ದಿಂದಲೂ, ಚಂದನ, ಕುಂಕುಮಕೇಸರ ಪಚ್ಚುಕರ್ಪೂರ ಮಿಶ್ರವಾದ
 ಜಲದಲ್ಲಿ ಅಭಿಷೇಕಮಾಡಿ, ಸ್ನಾನಾನಂತರದಲ್ಲಿ, ಓಂನಮಃ ಶಿವಾಯ, ಎಂದು
 ಆಚಮನವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು, ತಿಲಾಕ್ಷತೆಯೊಡನೆ ತರ್ಪಣವನ್ನು ಮಾಡ
 ಬೇಕು. ೧ ಓಂಭವಂದೇವಂ ತರ್ಪಯಾಮಿ, ೨ ತರ್ಪಂದೇವಂ, ೩ ಈ
 ಕಾನಂ, ೪ ಪತುಪತಿಂ, ೫ ಉಗ್ರಂ, ೬ ರುದ್ರಂ, ೭ ಭೀಮಂ, ೮ ಮಹಾ
 ನ್ತಂ, ೯ ಭವಸ್ಯದೇವಸ್ಯ ಪತ್ನೀಂ ತರ್ಪಯಾಮಿ, ೧೦ ತರ್ಪಸ್ಯ ದೇವ
 ಸ್ಯ, ಈಕಾನಸ್ಯ, ಪತುಪತೇಃ, ರುದ್ರಸ್ಯ, ಭೀಮಸ್ಯ, ಮಹತೋದೇ

ವಸ್ಯ ಪತ್ನೀಂ ತರ್ಪಯಾಮಿ, ಎಂದು ತರ್ಪಣಮಾಡಿ, ಓಂ ಜ್ಯೋಷ್ಠಾಯಃ-
 ವಸ್ತಂ | ಮೂಲಮಂತ್ರದಿಂದ ಆಚಮನವು | ಓಂ ರುದ್ರಾಯ - ಯ
 ಜ್ಯೋಷ್ಠಾವೀತಂ ಆಚಮನಂ | ಓಂ ಕಾಲಾಯ-ಚಂದನಂ | ಓಂ ಕಲವಿ
 ಕರಣಾಯ - ಅಕ್ಷತಾ | ಓಂ ಬಲವಿಕರಣಾಯ-ಪುಷ್ಪಾಣಿ | ಸಾವಿರ
 ಅಥವಾ ನೂರೆಂಟು ಬಿಲ್ವಪತ್ರಗಳನ್ನು ಸಹಸ್ರನಾಮಾದಿಗಳಿಂದ ಅಥವಾ
 ಮೂಲಮಂತ್ರದಿಂದ ಪೂಜಿಸಬೇಕು. ಓಂ ಬಲಾಯ-ಧೂಪಂ | ಓಂ
 ಬಲಪ್ರಮಥನಾಯ-ದೀಪಂ | ಓಂ ಸರ್ವಭೂತದಮನಾಯ-ನೈವೇದ್ಯಂ |
 ಮೂಲಮಂತ್ರೇಣ ಆಚಮನಂ ಫಲಂಚ | ಓಂ ಮನೋನ್ಮನಾಯಃ-ತಾಂ
 ಬೂಲಂ | ವೈದಿಕ ಮಂತ್ರಗಳಿಂದ ನೀರಾಜನವು | ಈಶಾನಃ ಸರ್ವವಿ
 ದ್ಯಾನಾವಿಸ್ತೃಃ ಸರ್ವಭೂತಾನಾಂ ಬ್ರಹ್ಮಾ ಧಿಪತಿ ಬ್ರಹ್ಮಣೋ ಧಿಪತಿ
 ಬ್ರಹ್ಮಾ ಶಿವೋಮೇ ಆಸ್ತು ಸದಾ ಶಿವೋಂ | ಮಂತ್ರಪುಷ್ಪಂ ಭವಾಯ
 ದೇವಾಯ ನಮಃ ನೊದಲಾದ ಎಂಟು, ಭವಸ್ಯ ದೇವಸ್ಯ ಪತ್ನೈ ನೊದಲಾದ
 ಎಂಟು ನಮಸ್ಕಾರಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ, ಶಿವಾಯ | ರುದ್ರಾಯ | ಪಶುಪತಯೇ |
 ನೀಲಕಂಠಾಯ | ಮಹೇಶ್ವರಾಯ | ಹರಿಕೇಶಾಯ | ವಿರೂಪಾಕ್ಷಾಯ |
 ವಿನಾಯಕೇ | ತ್ರಿಪುರಾಂತಕಾಯ | ಶಂಭವೇ | ಶೂಲಿನೇ | ಮಹಾದೇವಾಯ
 ನಮಃ | ಎಂಬ ಹನ್ನೆರಡು ನಾಮಮಂತ್ರಗಳಿಂದ ಪುಷ್ಪಾಂಜಲಿಗಳನ್ನು
 ಸಕುರ್ಪಿಸಿ ಮೂಲಮಂತ್ರದಿಂದ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆಗಳನ್ನು ನಮಸ್ಕಾರಗಳ
 ನಡುವೆ ಮಾಡಿ, ಮೂಲಮಂತ್ರದಿಂದ ೧೦೮ ಜಪವನ್ನು ಮಾಡಿ ಕ್ಷಮಾಪಣೆ
 ಯನ್ನು ಬೇಡಿಕೊಂಡು, ಪೂಜಾಸಮರ್ಪಣೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು.

—ನಾಲ್ಕು ಯಾಮದಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ಪೂಜೆಗಳು—

ನಾಲ್ಕು ಯಾಮದಲ್ಲೂ ಪೂಜೆಗಳು:- ಪ್ರಥಮ ಯಾಮದಲ್ಲಿ ಮೂಲಮಂ
 ತ್ರಾನಂತರದಲ್ಲಿ-ಶ್ರೀಶಿವಾಯ ನಮಃ ಆಸನಂ | ಎಂದು ಶಿವನಾಮದೊಡನೆ ಸ
 ರ್ವೋಪಚಾರಪೂಜೆ ಮಾಡಬೇಕು. ದ್ವಿತೀಯ ಯಾಮದಲ್ಲಿ-ಶಿವರಾತ್ರಿ
 ಯಲ್ಲಿ ಎರಡನೆಯ ಯಾಮದ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತೇನೆಂದು ಸಂಕಲ್ಪ
 ಮಾಡಿ ಶ್ರೀಕಂಕರಾಯ ನಮಃ ಎಂದು ಕಂಕರನಾಮದಿಂದ ಪೂಜೆಯು.
 ಮೂರನೆಯ ಯಾಮದಲ್ಲಿ ಮಹೇಶ್ವರನಾಮದಿಂದ, ನಾಲ್ಕನೆಯ ಯಾಮದಲ್ಲಿ

ರುದ್ರನಾಮದಿಂದ ಪೂಜಿಸಬೇಕು. ಪ್ರತಿಯಾಮದಲ್ಲಿಯೂ, ತೈಲಾಭ್ಯಂ
 ಗ (ಎಣ್ಣೆಯೊತ್ತುವುದು) ಪಂಚಾಮೃತ, ಬಿಸಿನೀರು, ಶುದ್ಧೋದಕ, ಗಂ
 ಧೋದಕಗಳಿಂದಭಿಷೇಕಮಾಡಬೇಕು ಯಜ್ಞೋಪವೀತಾನಂತರದಲ್ಲಿ
 ಗೋರೋಚನ, ಕಸ್ತೂರಿ, ಕುಂಕುಮ ಕೇಸರ, ಪಚ್ಚಕರ್ಪೂರ,
 ಅಗರು, ಚಂದನ, ಇವುಗಳ ಮಿಶ್ರಗಂಧದಿಂದ ಲಿಬ್ಬಕ್ಕೆ ಅನುಲೇಪನ
 (ಸವರುವುದು) ಮಾಡಬೇಕು. ಎಲ್ಲ ಅನುಲೇಪದ ಗಂಧವೂ ೨೫ ಪಲ
 ಪ್ರಮಾಣವಿರಬೇಕು. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಶಕ್ತ್ಯನುಸಾರವಿರಬಹುದು. ದತ್ತೂರ,
 ಕಣಿಗಿಲೆ ಹೂಗಳಿಂದಲೂ, ಬಿಲ್ವಪತ್ರೆಯಿಂದಲೂ, ಪೂಜೆಮಾಡುವುದು
 ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಾದದ್ದು. ಹೂಗಳಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಭತ್ತ, ಅಕ್ಕಿ, ಯವೆ, ಗೋಧಿ,
 ಇವುಗಳಿಂದ ಪೂಜಿಸಬಹುದು. ನೈವೇದ್ಯವಾದಮೇಲೆ ತಾಂಬೂಲವನ್ನೂ
 ಮುಖವಾಸನೆಯನ್ನೂ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿದೆ ವೀಳಯದೆಲೆ, ಅಡ
 ಕೆ ನೊದಲಾದವುಗಳು, ಸುಣ್ಣ ಈ ಮೂರಕ್ಕೆ ತಾಂಬೂಲವೆಂಬ
 ಸಂಜ್ಞೆಯು. ಇದೇ ಕೊಬರಿ, ಪಚ್ಚಕರ್ಪೂರ, ಏಲಕ್ಕಿ, ಲವಂಗಗಳಿಂ
 ದ ಕೂಡಿದರೆ ಮುಖವಾಸನೆಂಬ ಸಂಜ್ಞೆಯು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲದವಕ್ಕು
 ವನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿಕೊಳ್ಳತಕ್ಕದ್ದು. ಪೂಜಾಶ್ಲೋಕವೂ ಮುಗಿದಮೇಲೆ “ನಿತ್ಯಂನ
 ಮಿತ್ತಿಕಂ ಕಾಮ್ಯಂ ಯತ್ಕೃತಂತು ಮಯಾಶಿವ ತತ್ಸರ್ವಂ ಪರಮೇಶ್ಯ
 ನಮಯಾತುಭ್ಯಂ ಸರ್ವರ್ಪಿತಂ” ||೧|| ಎತ್ತು ಪರಮೇಶ್ವರನೇ ನಾನು
 ಮಾಡಿರುವ ನಿತ್ಯ, ಸ್ಮಮಿತ್ತಿಕ, ಕಾಮ್ಯ ವ್ರತಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ನಿನಗೆ ಸಮ
 ರ್ಪಿಸಿದ್ದೇನೆ ||೧||” ಎಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಬೇಕು. “ಶಿವರಾತ್ರಿವ್ರತಂದೇವ
 ಪೂಜಾಜಪ ಪರಾಯಣಃ | ಕರೋಮಿ ವಿಧಿವದ್ಧತ್ತಂ ಗೃಹಾಣಾಘ್ಯಂನ
 ಮೋಸ್ತುತೇ ||೧||” ಎಲೈ ದೇವನೇ ನಿನ್ನಪೂಜೆ ಜಪಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಮನ
 ಸ್ಸುಳ್ಳವನಾಗಿ ವ್ರತವನ್ನು ಮಾಡಿ ನಾನು ಕೊಟ್ಟ ಅರ್ಘ್ಯವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿ
 ಸು ||೧|| ಹೀಗೆ ನಾಲ್ಕುಯಾಮಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಮಾಡಬೇಕಾದ ಬೇರೆಬೇರೆ
 ಅರ್ಘ್ಯಭೇದಗಳು ಕಾಸ್ತುಭದಲ್ಲಿವೆ. ಬೆಳಗ್ಗೆ ಸ್ನಾನಮಾಡಿ ಪುನಃ ಶಿವ
 ಪೂಜೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ ದ್ವಾದಶನಾಮಗಳಿಂದ ೧೨ ಜನ
 ಬ್ರಾಹ್ಮಣರನ್ನು ಅಥವಾ ಶಕ್ತಿ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಬಬ್ಬನನ್ನಾಗಲಿ ಪೂಜಿಸಿ, ಎ
 ಳ್ಳನ್ನವನ್ನು ತುಂಬಿದ ೧೨ ಪಾತ್ರೆಗಳನ್ನು ಅಥವಾ ಒಂದು ಪಾತ್ರೆಯನ್ನಾ

ಗಲಿ ದಾನಮಾಡಿ, ವ್ರತಸಮರ್ಪಣೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. “ಯನ್ಮಯಾ ದ್ಯುಕೃತಂ ಪುಣ್ಯಂ ತದ್ಬ್ರಹ್ಮ ಸ್ಯ ನಿವೇದಿತಂ | ತ್ವತ್ಪ್ರಸಾದಾನ್ಮಹಾದೇವ ವ್ರತಮದ್ಯ ಸಮರ್ಪಿತಂ ||೧|| ಪ್ರಸನ್ನೋಭವಮೇ ಶ್ರೀಮಾನ್ಸದ್ಗತಿಃ ಪ್ರ ತಿಪದ್ಯತಾಂ | ತ್ವದಾಲೋಕನಮಾತ್ರೇಣ ಪವಿತ್ರೋಪ್ಪ್ರಸ ಸಂಶಯಃ ||” ಎಲೈ ಮಹಾದೇವನೇ ಈಗ ನಾನು ಮಾಡಿರುವ ಪುಣ್ಯಕರವಾದ ವ್ರತವ ನ್ನು ನಿನ್ನ ಅನುಗ್ರಹಕ್ಕಾಗಿ ನಿನಗೆ ಸಮರ್ಪಿಸಿರುವೆನು. ||೧|| ನಿನ್ನ ದ ಕ್ಷನದಿಂದಲೇ (ನೀನು ನನ್ನನ್ನು ನೋಡಿದ್ದರಿಂದ) ನಾನು ಪರಿಶುದ್ಧನಾ ದೆನು. ನನ್ನಲ್ಲಿ ಅನುಗ್ರಹಮಾಡಿ ಸದ್ಗತಿಯನ್ನುಂಟುಮಾಡು ||೨|| ಆನಂ ತರದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮಣೋಪಾಸನವನ್ನು ಮಾಡಿಸಿ ಕ್ಲಪ್ತಕಾಲಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಬಂಧುಗಳೊಡನೆ ಪಾರಣಿಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಪಾರಣಿಗೆ ಮಂತ್ರವು “ಸಂಸಾರ ಕ್ಲೇಶದಗ್ಧಸ್ಯವ್ರತೇನಾನೇನ ಶಂಕರ! ಪ್ರಸೀದ ಸುಮುಖೋ ನಾಥ ಜ್ಞಾನದೃಷ್ಟಿಪ್ರದೋಭವ ||೧||” ಎಲೈ ಶಂಕರನೇ! ಸಂಸಾರ ಕ ಷ್ಟದಿಂದ ತಪ್ಪನಾದ ನಾನು ಮಾಡಿದ ಈಶಿವರಾತ್ರಿವ್ರತದಿಂದ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಪ್ರಸನ್ನನಾಗಿ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡು ||೧|| ಇಂತು ಶಿವರಾತ್ರಿವ್ರ ತವಿಧಿಯು.

— ಪಾರ್ಥಿವಲಿಂಗಪೂಜೆಯು —

ಪಾರ್ಥಿವಲಿಂಗ ಪೂಜೆ—ಮಣ್ಣಿನಿಂದ ಮಾಡಿದ ಲಂಗವನ್ನು ಪೂಜೆ ಸುವ ವಿಧಾನವು-ಓಂ ಹರಾಯನಮಃ. ಎಂಬ ಮಂತ್ರದಿಂದ ಮಣ್ಣನ್ನು ತರಬೇಕು. ಅದನ್ನು ಕೋರಿಸಿ ನೀರನ್ನು ಹಾಕಿ ಮಿದಿದು ಮುದ್ದೆ ಕಟ್ಟಿ ಅದರಿಂದ ಓಂ ಮಹೇಶ್ವರಾಯನಮಃ. ಎಂಬ ಮಂತ್ರದಿಂದ ಲಿಂಗವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಆ ಲಿಂಗವು ೪೦ ಗುಲಗಂಜಿ ತೂಕವುಳ್ಳ ಕರ್ಷವೆಂಬ ತೂಕಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚಾದ ತೂಕವುಳ್ಳದ್ದಾಗಿಯೂ, ಅಂಗುಷ್ಠದ (ಹೆಬ್ಬೆರಲು) ಉದ್ದ, ಅಥವಾ ಅದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಉದ್ದವಾಗಿಯೂ ಇರಬೇಕಲ್ಲದೆ ಅದ ಕ್ಕೆ ಕಡಮೆಯಾಗಿರಕೂಡದು. ಮಣ್ಣಿನ ಲಿಂಗಕ್ಕೆ ಪಂಚಸೂತ್ರ (ಐದು ಸೂತ್ರಗಳು) ಗಳಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ದೋಷವಿಲ್ಲ. ಅದರಿಂದಲೇ “ಸಪ್ತಕೃತ್ಯ ಸ್ತುಲಾರೂಢಂ ವೃದ್ಧಿಮೇತಿ ನ ಹೀಯತೇ| ಬಾಣಲಿಂಗ ಮಿ ತಿಪ್ರೋಕ್ತಂ ಕೇಷಂ ನಾರ್ಕದ ಮುಚ್ಯತೇ ||೧|| ಏಳುಸಾರಿ ತಕ್ಕಡಿಯು

ಲಿಟ್ಟು ತೂಗಿದರೆ ತೂಕವು ಹೆಚ್ಚಾಗುತ್ತ ಬಂದು ಕಡಿಮೆಯಾಗದಿದ್ದರೆ ಅಂತಹ ಲಿಂಗಕ್ಕೆ ಬಾಣಲಿಂಗವೆಂದು ಹೆಸರು. ಉಳಿದುವು ನಾರ್ಮದಗಳು (ನರ್ಮದೆಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕುವುದು) ಎಂಬ ಲಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾಗಿರುವ ಬಾಣಲಿಂಗವು ಸಿಕ್ಕುವುದು ಆಸಾಧ್ಯವಾದ್ದರಿಂದಲೂ, ಸುವರ್ಣಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಮಾಡಿ ಸುವ ಲಿಂಗಕ್ಕೆ ಕುಂಚಸೂತ್ರವು ಸರಿಯಾಗಿರುವುದು ಆಸಾಧ್ಯವಾದ್ದರಿಂದಲೂ, ಮೃಣ್ಮಯಲಿಂಗವು 'ದ್ವಾಪರೇ ಪಾರದಗ ಶ್ರೇಷ್ಠಂ ಪಾರ್ಥಿವಂತು ಕಲಾಯುಗೇ' ದ್ವಾಪರಯುಗದಲ್ಲಿ ಪಾದರಸದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ್ದು, ಕಲಿಯುಗದಲ್ಲಿ ಮಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದುದೂ ಉತ್ತಮವು ; ಎಂದು ವಚನವಿರುವುದರಿಂದಲೂ, ಎಲ್ಲಕ್ಕಿಂತಲೂ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಆಮೃಣ್ಮಯ ಲಿಬ್ಗವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು 'ಓಂಕೂಲಪಾಣಯೇನಮಃ. ಎಂಬಮಂತ್ರದಿಂದ ಶಿವನೇ, ನೀನು ಇಲ್ಲಿ ಫಲಿಸಿರು. ಎಂದು ಪೂಜಾಪೀಠದಲ್ಲಿ ಬಿಲ್ವರತ್ನಗಳನ್ನು ಹಾಕಿ, ಅದರಮೇಲೆ ಇಡಬೇಕು. 'ಧ್ಯಾಯೇನ್ನಿತ್ಯಂ ಮಹೇಶಂ' ಎಂಬ ಮಂತ್ರದಿಂದ ಧ್ಯಾನಿಸಿ, 'ಓಂಪಿನಾಕಧ್ಯತೇನಮಃ' ಎಂಬ ಮಂತ್ರದಿಂದ ಎಲೈ ಸಾಂಖ್ಯಸದಾಶಿವನೇ ! ಇಲ್ಲಿ ದಯೆಮಾಡು ಇಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲು, ಇಲ್ಲಿ ಸನ್ನಿಧಿಯನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸು ; ಎಂದು ಆವಾಹನ ಮಾಡಬೇಕು. ಬ್ರಹ್ಮಣರಿಗೆ ಎಲ್ಲಾ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಮೂಲಮಂತ್ರ ವುಂಟು, ಓಂ ನಮಸ್ತಿನಾಯ, ಎಂಬ ಮೂಲಮಂತ್ರದಿಂದ ಪಾದ್ಯ, ಅರ್ಘ್ಯ, ಆಚಮನಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಪಶುಪತಯೇ ನಮಃ, ಎಂದು, ಸ್ನಾನ, ವಸ್ತ್ರ, ಉಪವೀತ, ಗಂಧ, ಪುಷ್ಪ, ಧೂಪ, ದೀಪ, ಸುವೇದ್ಯ, ಫಲ, ತಾಂಬೂಲ, ನೀರಾಜನ, ಮಂತ್ರ ಪುಷ್ಪ; ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು, ಕರ್ವಾಯ ಕ್ಷೇತಿ ಮೂರ್ಮಯೇ ನಮಃ, ಎಂದು ಪೂರ್ವದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಪೂಜಿಸಬೇಕು. ಹೀಗೆಯೇ ಭವಾಯ ಜಲಮೂರ್ಮಯೇ-ಈಶ ಸ್ಯದತ್ತಿ, ರುದ್ರಾಯ ಅಗ್ನಿಮೂರ್ಮಯೇ-ಉತ್ತರದಲ್ಲಿ, ಉಗ್ರಾಯ ವಾಯುಮೂರ್ಮಯೇ-ವಾಯುವ್ಯದಲ್ಲಿ, ಭೀಮಾಯ ಆಕಾಶಮೂರ್ಮಯೇ-ಪಶ್ಚಿಮದಲ್ಲಿ, ಪಶುಪತಯೇ, ಯಜಮಾನಮೂರ್ಮಯೇ, ಸೃಷ್ಟುತಿಯಲ್ಲಿ, ಮಹಾದೇವಾಯ, ಸೂಮಮೂರ್ಮಯೇ - ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿ, ಈಶಾನಾಯ, ಸೂರ್ಯಮೂರ್ಮಯೇ ನಮಃ- ಆಗ್ನೇಯದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ, ಹೀಗೆ ಎಂಟುದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಈಶ್ವರನ ಅಷ್ಟಮೂ

ರಿಗಳನ್ನು ಪ್ರಾಜ್ಞೆ, ಸ್ತೋತ್ರ, ನಮಸ್ಕಾರಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ, ಮಹಾದೇವಾಯನಮಃ-ಎಂದು ವಿಸರ್ಜನ ಮಾಡಬೇಕು. ಇದು ಸಂಕ್ಷೇಪಪ್ರಾಜ್ಞೆ ವಿಧಿಯು, ವಿಸ್ತಾರವು ಪುರುಷಾರ್ಥಚಿಂತಾಮಣಿಯಲ್ಲಿದೆ, ಶಿವರಾತ್ರಿಯಾದರೆ ಹಿಂದೆಹೇಳಿದ ಪ್ರಾಜ್ಞೆವಿಧಿಯನ್ನು, ಪಾರ್ಥಿವಲಿಂಗದಲ್ಲಿಯೂನಡೆಯಿಸಬೇಕು, ಪಾರ್ಥಿವಲಿಂಗೋದ್ಯಾನವಿಧಿಯು ಕೌಸ್ತುಭಾದಿಗಳಲ್ಲಿದೆ.

— ಲಿಂಗವಿಶೇಷ ಫಲವು —

ಲಿಂಗವಿಶೇಷಫಲವು - ಬಗೆಬಗೆಯ ಲಿಂಗಗಳಿಂದ ಬಗೆಬಗೆಯಾದ ಫಲಗಳಂಟು-ವಜ್ರದ ಲಿಂಗಪ್ರಾಜ್ಞೆಯಿಂದ ಆಯುರ್ವೈದ್ಯ, ಮುಕ್ತಿನಲ್ಲಿ-ರೋಗಪರಿಹಾರವು, ವೈಡ್ಯಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಶಕ್ರನಾಶ, ಪದ್ಮರಾಗದಲ್ಲಿ - ಲಕ್ಷ್ಮೀಪ್ರಾಪ್ತಿ, ಪುಷ್ಯರಾಗದಲ್ಲಿ - ಸುಖವು, ಇಂದ್ರನೀಲದಲ್ಲಿ- ಕೀರ್ತಿ, ಮರಕತದಲ್ಲಿ (ಪಚ್ಚೆ) - ಪುಷ್ಪಿ, ಸ್ಫಟಿಕದಲ್ಲಿ - ಇಷ್ಟಾರ್ಥಸಿದ್ಧಿ. ಬೆಳ್ಳಿಯಿಂದ- ರಾಜ್ಯಪ್ರಾಪ್ತಿ, ಪಿಕ್ಯಗಳಿಗೆ ಮುಕ್ತಿ, ಚಿನ್ನದಲ್ಲಿ-ಸತ್ಯಲೋಕವು, ತಾಮ್ರದಲ್ಲಿ- ಪುಷ್ಪಿ, ಆಯುಸ್ಸು, ಹಿತ್ತಾಳೆಯಲ್ಲಿ- ತುಷ್ಪಿ, ಕಂಚಿನಲ್ಲಿ - ಕೀರ್ತಿ, ಲೋಹ (ಕಬ್ಬಿಣ) ದಲ್ಲಿ - ಶತ್ರುನಾಶವು, ಸೀಸದಲ್ಲಿ - ಆಯುಷ್ಯವು, ಮತಾಂತರದಲ್ಲಿ-ಬ್ರಾಹ್ಮಣಸ್ವತ್ತನ್ನು ಅಪಹರಿಸಿದ ದೋಷಪರಿಹಾರವೂ, ಐಶ್ವರ್ಯವೂ ಉಂಟಾಗುವುದು. ಗಂಧದಿಂದ-ಸೌಭಾಗ್ಯವು, ಆನೆಯ ದಂತದಲ್ಲಿ-ಸೇನಾಧಿಪತ್ಯ, ಅಕ್ಕಿ ಮೊದಲಾದ ಧಾನ್ಯಗಳ ಹಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ- ಪುಷ್ಪಿ, ಸುಖ, ರೋಗಪರಿಹಾರ ಮೊದಲಾದವು- ಉದ್ದಿನ ಹಿಟ್ಟು- ಸ್ತೀಪ್ರಾಪ್ತಿ, ಬೆಣ್ಣೆಯಲ್ಲಿ - ಸುಖವು, ಸಗಣೆಯಲ್ಲಿ (ಹಸುವಿನ ಸಗಣೆ) ರೋಗನಾಶವು, ಬೆಲ್ಲದಲ್ಲಿ - ಅನ್ನಮೊದಲಾದವುಗಳ ಪ್ರಾಪ್ತಿ ಬಿದಿರನೊಳಕೆಯಲ್ಲಿ-ಕುಲವೃದ್ಧಿ, ಎಂದು ಇನ್ನೂ ಕೆಲವೆಡೆಗಳಲ್ಲಿ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಹೇಳಿದೆ, ಲಿಂಗಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಗಳ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಫಲವಿಶೇಷಗಳು ಕೌಸ್ತುಭದಲ್ಲಿದೆ. ಶಿವನಿರ್ಮಾಲ್ಯವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವುದು, ಬಿಡುವುದು ಇವುಗಳ ವಿಚಾರವು ಮೂರನೆಯ ಪರಿಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿದೆ ಮಾಸಶಿವರಾತ್ರಿನಿರ್ದಯವನ್ನು ಪ್ರಥಮಪರಿಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ಶಿವರಾತ್ರಿವ್ರತೋದ್ಯಾನಯನ್ನೂ, ಮಾಸಶಿವರಾತ್ರಿಯ ಉದ್ಯಾನಯನ್ನೂ ಕೌಸ್ತುಭದಲ್ಲಿ ತಿಳಿಯಬಹುದು. ಅಪರಾಹ್ನವ್ಯಾಪ್ತಿಯುಳ್ಳ ಮಾಘಮಾಸದ ಅವಿವಾಸ್ಯೆಯು

ಯುಗಾದಿಯಾದ್ ರಿಂದ ಪಿಷ್ಟಗೃಹಿತವಾಗಿ ಶ್ರಾದ್ಧವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು ಅದನ್ನು ದರ್ಶಶ್ರಾದ್ಧದೊಡನೆ ತೌತ್ರದಿಂದ ಮಾಡಬೇಕು. ಮಾಘಮಾಸಾಸ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಕತಭಿಷಾನಕ್ಷತ್ರಬೃಹದರ ಪುಣ್ಯಕಾಲವು. ಆಗ ಶ್ರಾದ್ಧಮಾಡುವುದರಿಂದ ಪಿತೃಗಳಿಗೆ ಬಹಳ ತೃಪ್ತಿಯುಂಟಾಗುವುದು. ಧನಿಷ್ಠಾನಕ್ಷತ ಯೋಗವಿದ್ದರೆ ಎಳ್ಳನ್ನದಿಂದ ಶ್ರಾದ್ಧಮಾಡಬೇಕು. ಅದರಿಂದ ಹತ್ತುಸಾವಿರ ವರ್ಷಗಳವರೆಗೆ ಪಿತೃಗಳಿಗೆ ತೃಪ್ತಿಯುಂಟಾಗುವುದು. ಇಂತು ಮಾಘಮಾಸಕೃತ್ಯ ನಿರ್ಣಯೋದ್ದೇಶವು.

(೧೪) ಫಾಲ್ಗುನ ಮಾಸವು.

(೧೪) ಫಾಲ್ಗುನಮಾಸವು—ವಿನಾಸಂಕ್ರಮಣದಲ್ಲಿ ಸಂಕ್ರಮಣವಾದಮೇಲೆ ೧೬ ಘಳಿಗೆಗಳು ಪುಣ್ಯಕಾಲವು. ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಸಂಕ್ರಮಣವಾದರೆ ನಿಗ್ಲಯವು ಹಿಂದೆಯೇ ಹೇಳಿದೆ. ಈ ಮಾಸದಲ್ಲಿ ವಿಷ್ಣುಪ್ರೀತ್ಯರ್ಥವಾಗಿ ಗೋದಾನ, ವೀಹಿದಾನ, ವಸ್ತ್ರದಾನ, ಇವುಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಫಾಲ್ಗುನ ಶುದ್ಧ ಪ್ರತಿಪತ್ತು ಮೊದಲೊಂದು ಹನ್ನೆರಡು ದಿನಗಳವರೆಗೆ ಪಯೋವ್ರತವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ, ಅದರ ಪ್ರಯೋಗವನ್ನು ಮೂಲಶ್ಕನುಸಾರವಾಗಿ ಊಹಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಫಾಲ್ಗುನ ಪರ್ಣಿಮಿಮನ್ವಾದಿಇದೇ ಹೋಳಿಕಾಹುಣ್ಣಿಮೆ. (ಹೋಳಿಕಾ)

ಹೋಳಿಕಾ ನಿರ್ಣಯವು.

ಹೋಳಿಕಾನಿರ್ಣಯವು ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರದೋಷವ್ಯಾಪ್ತಿಯುಳ್ಳ ಭದ್ರಾತಿಥಿಯಿಲ್ಲದ ಪೂರ್ಣಿಮೆಯನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಎರಡು ದಿನಗಳಲ್ಲಿಯೂ ತಿಥಿಗೆ ಪ್ರದೋಷವ್ಯಾಪ್ತಿ ಇದ್ದರೂ, ಎರಡನೆಯ ದಿನದಲ್ಲಿ ಪ್ರದೋಷದ ಒಂದು ಭಾಗಕ್ಕೆ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಇದ್ದರೂ ಪೂರ್ವದಿನಕ್ಕೆ ಭದ್ರಾದೋಷವಿರುವುದರಿಂದ ಎರಡನೆಯದನ್ನೇ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಎರಡನೆಯ ದಿನಕ್ಕೆ ಪ್ರದೋಷದ ಸ್ವರ್ಕವಿಲ್ಲದೆಯೂ, ಪೂರ್ವದಿನದಲ್ಲಿ ಪ್ರದೋಷಕಾಲಕ್ಕೆ ಭದ್ರಾಯೋಗವೂ ಇದ್ದರೆ, ಎರಡನೆಯ ದಿನದಲ್ಲಿ ಪೂರ್ಣಿಮೆಯೂ ಮೂರುವರೆಯೂ ಅಥವಾ ಅಪಕ್ವಂತ ಹೆಚ್ಚುಕಾಲವಿದ್ದು ಅದರ ದಿನದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಪತ್ತು ವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದುವುದಾಗಿದ್ದರೆ ಆಗ ಪರದಿನದಲ್ಲಿ ಪ್ರದೋಷವ್ಯಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಹೋಳಿಕಾದಹನವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಹಾಗಲ್ಲದೆ ಈ ಸಂದರ್ಭ

ದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಸತ್ತುಕ್ಷಯ ತಿಥಿಯಾದರೆ ಪೂರ್ವದಿನದಲ್ಲಿಯೇ ಭದ್ರಾಪುಚ್ಚದ ಲ್ಲಾಗಲಿ, ಭದ್ರಾಮುಖವನ್ನು ಮಾತವೇ ಬಿಟ್ಟು ಭದ್ರೆಯಲ್ಲೇ ಆಗಲಿ ಹೋಳಿಕೋತ್ಸವವು. ನಿಶೀಘಾನಂತರದಲ್ಲಿ ಭದ್ರೆಯು ಕಳೆದುಹೋದರೆ ಮುಖವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಭದ್ರೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಹೋಳಿಕಾದೀಪನವು ಪ್ರದೋಷಕ್ಕೆ ಭದ್ರಾಮುಖವ್ಯಾಪ್ತಿ ಇದ್ದರೆ ಭದ್ರಾನಂತರದಲ್ಲಾಗಲಿ, ಪ್ರದೋಷವು ಕಳೆದವೇಲಾಗಲಿ ಮಾತುಹುದು, ಎರಡುದಿನಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರದೋಷವ್ಯಾಪ್ತಿಯು ಪೂರ್ಣವೆಗೆ ಇಲ್ಲದೆ ಹೋದರೆ ರಾತ್ರಿ ಎಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವಾರ್ಧದ ಭದ್ರೆಯನ್ನು ಭದ್ರೆಯನೊದಲಿಸಿ ಅರ್ಧಗ್ರಹಿಸಬಹುದಾದಕಾರಣ ಪೂರ್ವದಿನದಲ್ಲಿಯೇ ಭದ್ರಾಪುಚ್ಚದಲ್ಲಿಯೇ ಆಗಲಿ; ಅದಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಭದ್ರೆಯಲ್ಲಿಯೇ, ಪ್ರದೋಷವು ಕಳೆದವೇಲೆಯೇ ಆಗಲಿ ಮಾಡಬೇಕು. ಪೂರ್ವದಿನದ ಪ್ರದೋಷಕಾಲದ ಚತುರ್ದಶಿಯಲ್ಲಾಗಲಿ, ಎರಡನೆಯ ದಿನದ ಸಾಯಾತ್ಮ ನೊದಲಾದವುಗಳಲ್ಲಾದರೂ ಮಾಡಕೂಡದು. ಹಗಲು ಹೋಳಿಕಾದೀಪನವನ್ನು ಮಾಡುವುಮಾತ್ರ ಎಲ್ಲಗ್ರಾಹಗಳಿಗೂ ವಿರೋಧವು ಈ ಹೋಳಿಕಾಪೂಜೆಯನ್ನು ಶ್ರವಣಾಕರ್ಮದಂತೆ ಭೋಜನಾನಂತರದಲ್ಲಿಯೂ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ ಇದು ಯುಕ್ತವಾದದ್ದು. ಕೆಲವರು ಹೋಳಿಕಾಪೂಜೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಭೋಜನಮಾಡುತ್ತಾರೆ, ಪೂಜಾಭೋಜನಗಳಿಗೆ ಏ ಸ್ತದಲ್ಲಿ ಯಾವಕಾಲಗಳನ್ನೂ ಧಿಸಿಲ್ಲ. ಚಂದ್ರಗ್ರಹಣವಾದರೆ ವೇಧೆಯ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ಮಾಡಬೇಕು. ಗ್ರಹೋದಯವಾದರೆ ಎರಡನೆಯ ದಿನದಲ್ಲಿ ಪ್ರದೋಷಕಾಕ್ಕೆ ಪೂರ್ಣವಿಇದ್ದರೆ ಗ್ರಹಣ ಮಧ್ಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮಾಡಬೇಕು. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಪೂರ್ವದಿನದಲ್ಲಿ ಮಾಡಬೇಕು.

—ಭದ್ರಾಮುಖಪುಚ್ಚಲಕ್ಷಣವು—

ಭದ್ರಾ ಮುಖಪುಚ್ಚ ಲಕ್ಷಣವು— ಪೂರ್ಣಮೆಯಲ್ಲಿ ಭದ್ರೆಯ ಮೂರನೆಯ ಪಾದದ ಕೊನೆಯ ಮೂರು ಗಳಿಗೆಗಳು ಪುಚ್ಚವು, ನಾಲ್ಕನೆಯ ಪಾದದ ಮೊದಲನೆಯ ಐದುಗಳಿಗೆಗಳಿಗೆ, ಮುಖವೆಂದು ಸಂಜ್ಞೆ ಅಂದರೆ ಸಾಮಾನ್ಯ ಪ್ರಮಾಣದಿಂದ ಪೂರ್ಣಮೆಯು ೬೦ ಗಳಿಗೆ ಇದ್ದರೆ ಪೂರ್ಣಮೆಯು ಪ್ರಾರಂಭವಾದ ಮೇಲೆ ೧೯ || ಗಳಿಗೆಯ

ಅನಂತರದಲ್ಲಿನ ೩ ಗಳಿಗೆಯು ಪುಚ್ಛವು ೨೩ || ಗಳಿಗೆಯಮೇಲೆ ೫ ಗಳ ಗೆಗಳು ಮುಖವು ತಿಥಿಯು ೬೪ ಗಳಿಗಳದ್ದರ ಪ್ರೂರ್ಣಮೆಯಲ್ಲಿ ೨೦ ಗಳ ಗೆಯ ಮೇಲೆ ಪುಚ್ಛವು. ೨೪ ಗಳಿಗೆಯಮೇಲೆ ಮುಖವು. ಈ ರೀತ್ಯಾ ತಿಥಿಪ್ರಮಾಣಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಭದ್ರಾಮುಖವನ್ನೂ, ಪುಚ್ಛವನ್ನೂ ಊಹಿಸಿ ಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

— ಹೋಳಕಾಪೂಜೆಯು —

ಹೋಳಕಾಪೂಜಾವಿಧಿಯು ಕುಟುಂಬಸಹಿತನಾದ ನನಗೆ ಥುಂಡಾ ಎಂಬ ರಾಕ್ಷಸಿಯ ಬಾಧೆಯು ಪರಿಹಾರವಾಗಿ; ಆಕೆಯು ಪ್ರೀತಿಯುಂಟಾಗುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಹೋಳಕಾಪೂಜೆಯನ್ನು ನಾನು ಮಾಡುವೆನು. ಎಂದು ಸಂಕಲ್ಪವಾದಿ, ಕಟ್ಟಿಗೆ ಬೆರಸೆಯ ರಾಶಿಯನ್ನು ಮಾಡಿ ಬೆಂಕಿಯಿಂದ ಸುಟ್ಟು ಅಲ್ಲಿ ಅಸ್ಮಾಭಿರ್ಭಯ ಸಂತ್ರಸ್ತೈಃ ಕೃತಾತ್ವಂ ಹೋಳಕೇಕು ತಃ | ಅತಸ್ತ್ವಾಂ ಪೂಜಯಿಷ್ಯಾಮಿ ಭೂತೇ ಬೂತಿಪ್ರದಾಭವ || ೧ || ಎಲೆ ಹೋಳಕೆಯೆಂಬ ಭೂತವೇ ! ಭಯದಿಂದ ನಾವು ಹೆದರಿ ನಿನ್ನನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟು ಪೂಜೆಮಾಡುತ್ತೇವೆ. ನಮಗೆ ಸಂಕತ್ತನ್ನಂಟುಮಾಡು ||೧|| ಎಂಬ ಮಂತ್ರದಿಂದ ಶ್ರೀ ಹೋಳಕಾಯೈನಮಃ ಹೋಳಕಾ ಮಾವಾ ಹಯಾಮಿ ಎಂದು ಹೋಳಕೆಯನ್ನು ಆವಾಹನ ಮಾಡಬೇಕು. ಆಮೇಲೆ ಪೋಡಶೋಪಚಾರ ಪೂಜೆಯನ್ನು 'ಮಾಡಿ ತಮಗ್ನಿಂತ್ರಿಃ ಪರಿಕ್ರಮ್ಯ ಗಾಯಂತುಚ ಹಸಂತುಚ | ಜಲ್ಪಂತು ಸ್ವೇಚ್ಛ ಯಾಲೋಕಾ ನಿಶ್ಕಂಕಾ ಯಸ್ಯಯನ್ಮತಂ ||೧|| ಜನರಲ್ಲರೂ ಆ ಆಗ್ನಿಯನ್ನು ಮೂರಾವೃತ್ತಿ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆಮಾಡಿ, ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಇಷ್ಟಾನು ಸಾರವಾಗಿ ಭಯವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹಾಸ್ಯಗಳು, ಮಾತಾಡುವುದು, ವಿನೋದಗಳು, ಹಾಡುವುದು. ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಂದ ಕಾಲವನ್ನು ಕಳೆಯಬೇಕು. 'ಪಂಚಮಿಾಪ್ರಮುಖಾಸ್ತಾ ಸುತಿಥಯೋನಂತ ಪುಣ್ಯದಾಃ | ದಶಸ್ಯುಃ ಶೋಭನಾಸ್ತಾ ಸು ಕಾಪ್ತಸ್ತೇ ಯಂವಿಧೀಯತೇ ||೧|| ಚಾಂಡಾಲಸೂತಿಕಾ ಗೇಹಾಚ್ಛಿ ಕುಹಾರಿತವಹ್ನಿನಾ | ಪ್ರಾಪ್ತಾಯಾಂ ಪೂರಿಮಾಯಾಂತು ಕುರ್ಯಾತ್ ಕ್ವಾಷ್ಠ ದೀಪನಂ || || ಗ್ರಾಮಾಬ್ಬಹಿಕ್ವ ಮಧ್ಯೇವಾತೂರ್ಯನಾದ ಸಮನ್ವಿತಃ | ಸ್ವಾತ್ವಾ ರಾಜಾಕುಚಿರ್ಭೂತ್ವಾ ಸ್ತುಪ್ತಿ ವಾಚನತತ್ಪರಃ ||೩|| ದತ್ಯಾದಾನಾನಿ

ಭೂರೀಣಿದೀಪಯೇದ್ಧೋಲಿಕಾ ಚಿಂತಿತತೋಭ್ಯುಷ್ಯಚಿಂತಂ ಸರ್ವಾಂ
ಸಾಜ್ಯೇನಪಯಸಾಸುಧೀಃ ||೪|| ಸಾರಿಕೇಳಾನಿದೇಯಾನಿ ಭೀಜಪೂರಫ
ಲಾನಿಜ | ಗೀತವಾದ್ಯೈಸ್ತಥಾ ನೃತ್ಯೈರಾತ್ರಿಸ್ಸಾನೀಯತೇ ಜನ್ಯಃ ||೫||
ತಮಗ್ನಿಂತ್ರೀ ಪರಿಕ್ರವ್ಯಾ ಕಬ್ಧೈರ್ಲಿಂಗ ಭಗಾಂಕಿತ್ಯಃ | ತೇನ ಕಬ್ಧೇನ
ಸಾಪಾಪಾರಾಕ್ಷಸೀ ತೃಪ್ತಿನಾಪ್ನುಯಾತ್ ||೬|| ಫಾಲ್ಗುನ ಶುದ್ಧ ಪಂ
ಚಮಿ ವೊದಲಗ್ಗಂಡು ಹತ್ತು ದಿನಗಳು ಪುಣ್ಯತಮವಾದದ್ದು. ಈದಿನ
ಗಳಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿಗೆಯನ್ನು ಕದಿಯಬೇಕು ||೧|| ಪೌರ್ಣಮಿದಿನದಲ್ಲಿ ಆಕಟ್ಟಿಗೆ
ಯು ಗುಡ್ಡೆಯನ್ನು, ಚಂಡಾಲಜಾತಿಯು ಬಾಣಂತಿಯು ಮನೆಯಿಂದ ಮಗು
ವು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಬಂದ ಬೆಂಕಿಯಿಂದ ಸುಡಬೇಕು ||೨|| ದೊರೆಯು
ಸ್ನಾನಮಾಡಿ ಶುದ್ಧನಾಗಿ, ಊರಹೊರಗೆ ಅಥವಾ ಊರೊಳಗೆ ವಾದ್ಯಗ
ಳೊಡನೆ ಸೃಷ್ಟಿವಾಚನೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು ||೩|| ಬಹುವಾಗಿ ದಾನಗಳ
ನ್ನು ಮಾಡಿ ಹೋಳಕೆಯೊಡನೆ ಸಾದೆಯು ಗುಡ್ಡೆಗೆ ಬೆಂಕಿಯನ್ನು ಹಾಕಿ
ಹೊತ್ತಿಸಬೇಕು. ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಹಾಲು ತುಪ್ಪದಿಂದ ಉರಿಯನ್ನಾರಿಸ
ಬೇಕು. ||೪|| ತೆಂಗಿನಕಾಯಿಗಳನ್ನೂ, ಮಾದಳದ ಹಣ್ಣುಗಳನ್ನೂ ದಾ
ನಮಾಡಿ ಆರಾತ್ರಿಯಲ್ಲೆಲ್ಲರೂ, ಗೀತ, ವಾದ್ಯ, ನರ್ತನೆ ಇವುಗಳಿಂದ ಕಳೆ
ಯಬೇಕು ||೫|| ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಲಿಂಗಭಗವಾಚಕಗಳಾದ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಚ್ಚ
ರಿಸುತ್ತಾ ಮೂರು ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಈ ಶಬ್ದಗಳಿಂದ
ಪರಾಕ್ಷಸಿಗೆ ತೃಪ್ತಿಯುಂಟಾಗುವುದು ||೬|| ಎಂದು ಜ್ಯೋತಿರ್ನಿಬಂಧದಲ್ಲಿ
ಹೇಳಿದೆ. ಹೀಗೆ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಹೋಳಕೋತ್ಸವವನ್ನು ಮಾಡಿ ಬೆಳಗಿನ
ಪ್ರತಿಪತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಚಂಡಾಲನನ್ನು ನೋಡಿ ಅಥವಾ (ಮುಟ್ಟಿ) ಸ್ನಾನಮಾಡ
ಬೇಕು. “ನತಸ್ಯ ದುಷ್ಕೃತಂಕಿಂಚಿನ್ನಾಧಯೋ ವ್ಯಾಧಯೋಪಿಚ |
ಕೃತ್ವಾಚಾವಶ್ಯೇ ಕಾರ್ಯಾಣಿ ಸಂತರ್ಪ್ಯ ಪಿತೃದೇವತಾಃ ||೧|| ವಂದಯೇ
ದ್ಧೋಲಿಕಾ ಮೂರ್ತಿಂ ಸರ್ವದುಷ್ಪೋಪಶಾಂತಯೇ || ತನ್ನ ಕರ್ಮಗಳೆಲ್ಲ
ವನ್ನೂ ಮಾಡಿ, ಪಿತೃದೇವತೆಗಳನ್ನು ತೃಪ್ತಿಗೊಳಿಸಿ, ಯಾರು ದುಷ್ಟರಿ
ಷ್ಟಪರಿಹಾರಾರ್ಥವಾಗಿಹೋಳಕಾಮೂರ್ತಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರಮಾಡುವರೋ
ಅವರ ಪಾಪ, ರೋಗ, ಮನೋವೃಥೆಗಳೆಲ್ಲವೂ ಪರಿಹಾರವಾಗುವವು.
ನಮಸ್ಕಾರಮಂತ್ರವು ‘ವಂದಿತಾಸಿ ಸುರೇಂದ್ರೀಣ ಬ್ರಹ್ಮಣಾಶಂಕರೇಣ

ಚ! ಅತಸ್ತ್ವಂ ರಾಹಿನೀಂದೇವಿ ಭೂತಭೂತಿರ್ದಾಭವ ||೧|| ಎಲಾದೇವಿಯೇ! ಬ್ರಹ್ಮನೇ ವೊದಲಾದ ದೇವತೆಗಳೂ ನಿನ್ನನ್ನು ವಂದಿಸುತ್ತಿರುವರು. ನನಗೆ ಐಕ್ಯರೈವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಕಾಪಾಡು ||೧|| ಈ ದಿನವೂ, ಕರಿಎನ್ನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಎರಡನೆಯ ದಿನವೂ ಶುದ್ಧಿ ಕರ್ಮಗಳಿಗೆ ಯೋಗ್ಯವಲ್ಲ. ಇದರಂತೆ 'ಹೋಳಿ ಕಾ ಗ್ರಹಣಭಾವುಕಾಯನಂ ಪ್ರೇತದಾಹದಿವ ಸೋತ್ರಪಂಚಮಃ|| ತತ್ಪರಂಚ ಕರಿಸಂಜ್ಞಾ ಕಂದಿನಂ ವರ್ಜಿತಂ ಸಕಲಕರ್ಮಸೂರ್ಯಂ ||೧|| ಹೋಳಿಹಟ್ಟ, ಗ್ರಹಣ, ಮೈಶಾಖದ ಅನಾವಾಸ್ಯೆ ಅಯನದಿನ, ಪ್ರೇತದಾಹ (ಹೊವನ್ನುಸುಟ್ಟ) ದಿನ, ಈ ಐದುದಿನಗಳನ್ನೂ, ಇವುಗಳ ಮಾರನೆಯ (ಕರಿ) ದಿನಗಳನ್ನೂ, ಎಲ್ಲ ಕರ್ಮಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಬಿಡಬೇಕು ಎಂದು ಹೇಳಿದೆ. ಗ್ರಹಣ, ಅಯನ, ಪ್ರೇತದಾಹದಿನ, ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ನಿಷೇಧವಿಭಾಗದಂತೆ ಪೂರೈದಿನವನ್ನೂ ಕರಿದಿನವನ್ನೂ ಗೊತ್ತು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

—ವಸಂತಾರಂಭ ಚೂತಪುಷ್ಪಾನಾದಿಗಳು—

ವಸಂತಾರಂಭ ಚೂತಪುಷ್ಪಾನಾದಿಗಳು—ನರೋದೋಲಾಗತಂ ದೃಷ್ಟ್ಯಾಗೋವಿಂದಂ ಪುರುಷೇತ್ತಮಂ | ಫಾಲ್ಗುನ್ಯಾಂಸಂಯತೋ ಭೂತ್ಯಾಗೋವಿಂದಸ್ಯ ಪುರಂವ್ರಜೇತ್ ||೧|| ಫಾಲ್ಗುನಮಾಸದಲ್ಲಿ ಶುದ್ಧನಾಗಿ ಪುರುಷೋತ್ತಮನಾದ ಗೋವಿಂದನನ್ನು ತೂಗುಮಣಿಯಲ್ಲಿ ತೂಗಿದರ್ಶನಮಾಡುವವನು (ಡೋಲೋತ್ಸವ) ವಿಷ್ಣುಲೋಕವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ. ||೧|| ಫಾಲ್ಗುನಕೃಷ್ಣಾಪ್ರತಿಪತ್ತಿನಲ್ಲಿ ವಸಂತೋತ್ಸವವು ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುವುದು. ಅದಕ್ಕೆ ಉದಯವ್ಯಾಪ್ತಿಯುಳ್ಳ ತಿಥಿಯನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಎರಡುದಿನಗಳಿಗೆ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಇದ್ದರೆ ಪೂರೈದಿನವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಈ ದಿನದಲ್ಲಿ ತೈಲಾಭ್ಯಂಗವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು, ಈ ಪ್ರತಿಪತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಚೂತಪುಷ್ಪ (ಮವಿನಹೂ) ವನ್ನು ಪ್ರಾಶನಮಾಡಬೇಕು. ನೆಲವನ್ನು ಸೆಗಣಿಯಲ್ಲಿ ಸಾರಿಸಿ ಬಿಳಿಯುಬಟ್ಟೆಯನ್ನು ಹಾಸಿಕೊಂಡು, ಪೂರ್ವಾಭಿಮುಖವಾಗಿ ಕುಳಿತು, ಸುವಾಸಿನಿಯರಿಂದ ಚಂದನದ ತಿಲಕವನ್ನೂ, ಆರತಿಯನ್ನೂ ವಂದಿಸಿಕೊಂಡು ಚೂತನಮಿಶ್ರವಾದ ಚೂತಪುಷ್ಪವನ್ನು ತಿನ್ನಬೇಕು, ಅದಕ್ಕೆ ಮಂತ್ರವು—ಚೂತಮಗ್ಯಂ ವಸಂ

ತಸ್ಯಮಾಕಂದಕುಸುಮಂತವ | ಸಚಂದನಂ ವಿಬಾವ್ಯದ್ಯಸರ್ವಕಾಮಾ
 ಫಸಿದಧಿಯೇ ||೧|| ಎಲೈ ವಸಂತನೇ! ನಿನಗೆ ಮಾವಿನಹೂವು ಮೊದಲನೆ
 ಯದಾದ್ದರಿಂದ ಚಂದನದೊಡನೆ ಅದನ್ನು ಇಷ್ಟಾರ್ಥಸಿದ್ಧಿಯುಂಟಾಗಲೆಂ
 ದು ಪ್ರಾಶನಮಾಡುವೆನು ||೧|| ಫಾಲ್ಗುನಕೃಷ್ಣ ದ್ವಿತೀಯೆಯಲ್ಲಿ ದೊರೆ,
 ಗ್ರಾಮಾಧಿಕಾರಿ, ಇವರು ಮೇಲ್ಕಟ್ಟು ಮೊದಲಾದ್ದರಿಂದ ಅಲಂಕರಿಸಿ
 ರ.ವ ಬಾದುಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಷ್ಠವಾದ ಆಸನಗಳಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು, ಪುರಜನ,
 ದೇಶಜನಗಳಿಗೆ, ಚಂದ್ರ, ಚಂದನದಪುಡಿ, ಗಂಧದಪುಡಿಗಳನ್ನು ಎರಚಿ
 ತಾಂಬೂಲವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು, ಸಂಗೀತ, ನಾಟ್ಯ, ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಂದ
 ಮಹೋತ್ಸವವನ್ನು ನಡೆಯಿಸಬೇಕು. ಈಗ ಸಾಮಾನ್ಯಜನರು ಕೃಷ್ಣ
 ಪಂಚಮಿಯವರೆಗೆ ಈ ಉತ್ಸವವನ್ನು ನಡೆಯಿಸುವರು. ಇಂತು ಹೋ
 ಳೆಕೋತ್ಸವವು, ಫಾಲ್ಗುನದ ಅಮಾವಾಸ್ಯೆಯು ಮನ್ವಾದಿಯು, ಆದಕ್ಕೆ
 ಅಪರಾಹ್ಣವ್ಯಾಪ್ತಿಯುಳ್ಳ ತಿಥಿಯನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಇಂತು ಫಾಲ್ಗು
 ನಮಾಸಕೃತ್ಯ ನಿರಣಯೋದ್ದೇಶವು.

(೧೫) ಎರಡು ಪರಿಚ್ಛೇದಗಳ ಶೇಷವೆಂಬ ಪ್ರಕೀರ್ಣಪ್ರಕರಣವನು
 ಹೇಳುವೆವು.

(೧೫) ಎರಡು ಪರಿಚ್ಛೇದಗಳ ಶೇಷವಾದ ಮಿಶ್ರ ವಿಷಯಗಳು—
 ೧೨ ಮಾಸಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಶ್ರಾದ್ಧದಲ್ಲಿ, ವೃತ್ತೀಪಾತ ಮೊದಲಾದವುಗಳ
 ಯೋಗಕ್ಕೂ, ಭರಣಿ ಮೊದಲಾದ ನಕ್ಷತ್ರಯೋಗಕ್ಕೂ ಅಪರಾಹ್ಣ
 ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಿಂದ ದರ್ಶದಂತೆ ನಿರ್ದಯವು, ಉಪವಾಸ ಮೊದಲಾದವುಗಳಲ್ಲಿ
 ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಆಚಾರವಿಲ್ಲದ್ದರಿಂದ ಹೇಳಲಿಲ್ಲ

ಚಾಂದ್ರಮಾನ ಸಂವತ್ಸರ ಭೇದಗಳು.

ಚಾಂದ್ರಸಂವತ್ಸರ ಭೇದಗಳು—ಪ್ರಭವೋ, ವಿಭವಃ, ಕುಕ್ಷಃ,
 ಪ್ರಮೋದೋಫ, ಪ್ರಜಾಪತಿಃ, ಅಂಗಿರಾಃ, ಶ್ರೀಮುಖೋ, ಭಾವೋ,
 ಯುನಾ, ಭಾತಾ, ತಥೈವಚ ||೧|| ಈಶ್ವರೋ, ಬಹುಧಾನ್ಯಶ್ಚ, ಪ್ರ
 ಮಾಥೀ, ವಿಕ್ರಮೋ, ವೃಷಃ, ಚಿತ್ರಭಾನುಃ, ಸ್ವಭಾನು, ಶ್ವ, ತಾರ
 ಣಃ, ಪಾರ್ಥಿವೋ, ವೃಯಃ ||೨|| ಸರ್ವಜಿತ, ಸರ್ವಧಾರೀ, ಚ, ವಿರೋ
 ಧೀ, ವಿಕೃತಿಃ, ಖರಃ, ನಂದನೋ, ವಿಜಯ, ಕ್ಷೈವ, ಜಯೋ, ಮನ್ತು

ಫ, ದುರ್ಮುಖಾ ||೪|| ಹೇಮಲಂಬೋ, ವಿಲಂಬೋಫ, ವಿಕಾರೀ, ಶಾರ್ವರೀ, ಪ್ಲವಃ, ಶುಭಕೃ ಚ್ಯೋಭಕೃ, ತ್ಯೋಧೀ, ವಿಶ್ವಾವಸು, ಪರಾಭವಾ ||೪|| ಪ್ಲವಂಗಃ, ಕೀಲಕಃ, ಸಾಮ್ಯು, ಸ್ವಾಧಾರಣ, ವಿರೋಧಿ ಕೃತಃ | ೩೦ | ಧಾವೀ, ಪ್ರವಾದೀ, ಚ, ಆನಂದೋ, ರಾಜ್ಜಸೋ, ನಲಃ ||೫|| ಪಿಬ್ಬಲಃ, ಕಾಲಯುಕ್ತ, ಶ್ವ, ಸಿದ್ಧಾರ್ಥೀ, ರಾತ್ರ, ದುರ್ಮತೀ, ದುಂದುಭೀ, ರುಧಿರೋದ್ಗಾರೀ, ರಕ್ತಾಕ್ಷೀ, ಕೋಧನಃ, ಕ್ಷಯಃ ||೬|| ಈ ೬೦ ಚಂದ್ರಮಾನ ಸಂವತ್ಸರಗಳ ಹೆಸರುಗಳು, ಸೂರ್ಯನು ನಕ್ಷತ್ರಗಳನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದಾಗಲೂ, ರಾಶಿಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಮಾಡಿದಾಗ ಹೇಗೆಯೋ ಹಾಗೆಯೇ ಸಂಕ್ರಮಣದ ಹಿಂದೆಯೂ ಮುಂದೆಯೂ, ಪುಣ್ಯಕಾಲಗಳು.

— ಚಂದ್ರಾದಿ ಸಂಕ್ರಾಂತಿ ರವ್ಯಕಾಲವು —

ಚಂದ್ರಾದಿ ಸಂಕ್ರಮಣಗಳಲ್ಲಿ ಪುಣ್ಯಕಾಲವು—ಚಂದ್ರನ ಸಂಕ್ರಮಣದಲ್ಲಿ ಹಿಂದೆಯೂ ಮುಂದೆಯೂ, ೧೫ಗಳಿಗೆ ೧೪ ಸಲಗಳು ಪುಣ್ಯಕಾಲವು, ಅಂಗಾರಕನಿಗೆ ೧-೧೪, ಬುಧನಿಗೆ ೩-೧೪, ಗುರುವಿಗೆ ೪-೨೩, ಶುಕ್ರನಿಗೆ ೪-೧, ಶನಿಗೆ ೧೬-೩, ಸಂಕ್ರಮಣಕ್ಕೆ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿಯೂ, ಸಂಕ್ರಮಣಾನಂತರದಲ್ಲಿಯೂ ಈ ಪ್ರಮಾಣವುಳ್ಳ ಕಾಲವು ಪುಣ್ಯಕಾಲವೆನಿಸುವುದು, ಸೂರ್ಯ ಸಂಕ್ರಮಣದಂತೆ ಹಗಲು ಪರ್ವಕಾಲವಾಗುವುದಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಇತರ ಗ್ರಹಗಳಿಗೆ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಸಂಕ್ರಮಣವಾದರೆ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಪುಣ್ಯಕಾಲವು. ಚಂದ್ರವೊದಲಾದ ಗ್ರಹಗಳ ಸಂಕ್ರಮಣದಲ್ಲಿ ಸ್ನಾನವು ಕಾಮ್ಯಸಲ್ಲದೆ ನಿತ್ಯವಲ್ಲ.

— ನವಗ್ರಹಸ್ನಾನಗಳು —

ನವಗ್ರಹಗಳನ್ನುದ್ದೇಶಿಸಿ ಸ್ನಾನಮಾಡುವುದು—ಸೂರ್ಯಾದಿಗ್ರಹಗಳಿಂದಂಟಾಗುವ ಪೀಡೆಯ ಪರಿಹಾರಕ್ಕಾಗಿ ಸ್ನಾನಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು, ಮಂಜಿಷ್ಠಿ, ಗಜಮದ (ಮದೋದಕ) ಕುಂಕುಮ, ಕೆಂಪುಚಂದನ, ಇವುಗಳನ್ನು ನೀರುತುಂಬಿದ ಪಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಹಾಕಿ ಆ ನೀರಿನಿಂದ ಸ್ನಾನಮಾಡಿದರೆ ಸೂರ್ಯಪೀಡೆಯು ನಿವಾರಣೆಯಾಗುವುದು. ಲಾಮಂಜ, ಬಾಗೆಯಹೂ, ಕುಂಕುಮ, ಕೆಂಪುಚಂದನಗಳೊಡನೆ ಶಂಖದ ಉದಕದಲ್ಲಿ ಸ್ನಾನಮಾಡಿದರೆ ಚಂದ್ರಪೀಡಾ ಪರಿಹಾರವು, ಕಾರ, ದೀವ

ದಾರುಗಿಡದ ಸೊಪ್ಪು, ಎಳ್ಳು, ನೆಲ್ಲಿಯಕಾಯಿ, ಇವುಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಬೆಳ್ಳು
ಯಪಾತ್ರೆಯ ನೀರಿನಸ್ನಾನವು ಅಂಗಾರಕಬಾಧಾಪರಿಹಾರಕವಾದದ್ದು
ಗಜನುಡದಿಂದ ಕೂಡಿದ ನದೀಸಂಗಮಸ್ಥಳದ ನೀರನ್ನು ಮಣ್ಣಿನ ಪಾತ್ರೆಯಿಂದ
ಸ್ನಾನಮಾಡಿದರೆ ಬುಧನ ಕಾಟವು ಹೋಗುವುದು. ಅತ್ತಿ, ಬಿ
ಲ್ವ, ಆಲ, ನೆಲ್ಲಿಕಾಯಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಚಿನ್ನಪಾತ್ರೆಯ ನೀರಿನ ಸ್ನಾನ
ಮಾಡಿದರೆ ಬೃಹಸ್ಪತಿಗ್ರಹ ದೋಷಶಾಂತಿಯು. ಗೋರೋಜನ, ಗಜ
ಮದ, ಕಾಡುಸಬ್ಬಸಿಗೆ, ಮಜ್ಜೆಗೆಯೆ ಗೆಡ್ಡೆ, ಇವುಗಳನ್ನು ಹಾಕಿ ಬೆಳ್ಳು
ಯ ಪಾತ್ರೆಯಿಂದ ಸ್ನಾನಮಾಡಿದರೆ ಶುಕ್ರಗ್ರಹ ಪೀಡಾಪರಿಹಾರವು.
ಎಳ್ಳು, ಉದ್ದು, ನವಣೆ, ಗಂಧಪುಷ್ಪಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಕಬ್ಬಿಣದ ಪಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿ
ನೀರಿನಿಂದ ಸ್ನಾನಮಾಡಿದರೆ ಶನಿಯಬಾಧೆಯು ನಾಶವಾಗುವುದು.
ಗುಗ್ಗುಲ, ಹಿಂಗು, ಹರಿವಳ, ಮಣಿಶಿಲೆಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ನೀರಿನಿಂದ ಕೋ
ಣನ ಕೊಂಬಿನ ಪಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ನಾನಮಾಡಿದರೆ ರಾಹುವಿನ ದೋಷನಿವಾ
ರಣೆಯೂ, ಹಾದಿಯು ಕೆದರಿರುವ ಪರ್ವತದ ಮಣ್ಣು, ಮೇಕೆಯ ಹಾಲು
ಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ನೀರನ್ನು ಖಡ್ಗಪಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ನಾನಮಾಡಿದರೆ ಕೇತುವಿ
ನ ಪೀಡೆಯು ಪರಿಹಾರವಾಗುತ್ತದೆ.

— ಗ್ರಹಗಳಿಗೆ ದಾನಗಳು —

ಗ್ರಹದಾನಗಳು—ಸೂರ್ಯನ ಪ್ರೀತ್ಯರ್ಥವಾಗಿ, ರತ್ನ, ಗೋಧಿ, ಹಸು, ಕೆಂಪುಬಟ್ಟೆ, ಬೆಲ್ಲ, ಚಿನ್ನ, ತಾಮ್ರ, ಕೆಂಪುಚಂದನ, ಕಮಲ, ಇವುಗಳನ್ನು ದಾನಮಾಡಬೇಕು. ಚಂದ್ರನಿಗೆ ಬಿದಿರುಗೂಡೆಯಲ್ಲಿ ಅಕ್ಕಿ, ಕರ್ಪೂರ, ಮುತ್ತು ಬಿಳಿಯುಬಟ್ಟೆ, ತುಪ್ಪದಿಂದ ತುಂಬಿದ ಕುಂಭ, ಎತ್ತು. ಅಂಗಾರಕನಿಗೆ-ಹವಳ ಗೋಧಿ, ಕಿರುಗಡಲೆ, ಕೆಂಪುಎತ್ತು, ಬೆಲ್ಲ, ಚಿನ್ನ, ಕೆಂಬಟ್ಟೆ, ತಾಮ್ರ ಬುಧನಿಗೆ-ಕರಿಯುಬಟ್ಟೆ, ಚಿನ್ನ, ಕಂಚು, ಹೆಸರು, ಪಚ್ಚೆ, ದಾಸಿ (ತೊತ್ತು) ಆನೆಯದಂತ, ಹೂ; ಗುರುವಿಗೆ-ಪುಷ್ಪರಾಗ, ಅರಸಿನ, ಸಕ್ಕರೆ, ಕುದುರೆ, ಹಳದಿಯಧಾನ್ಯ, ಹಳದಿಯುಬಟ್ಟೆ, ಉಪ್ಪು, ಚಿನ್ನ. ಶುಕ್ರನಿಗೆ-ಚಿತ್ರವರ್ಣದವಸ್ತ್ರ ಬಿಳಿಯಕುದುರೆ ಹಸು, ವಜ್ರ, ಚಿನ್ನ, ಬೆಳ್ಳು, ಗಂಧ, ಅಕ್ಕಿ. ಶನಿಗೆ-ಇಂದ್ರನೀಲ, ಉದ್ದು ಎಣ್ಣೆ, ಎಳ್ಳು, ಹುರುಳಿ, ಎಮ್ಮೆ, ಕಬ್ಬಿಣ, ಕರಿಯಹಸು. ರಾಹುವಿಗೆ-

ಗೋಮೇದ (ರತ್ನ), ಕುದುರೆ, ಕಪ್ಪುಬಟ್ಟೆ, ಕಂಬಳ, ಎಣ್ಣೆ, ಎಳ್ಳು, ಕಬ್ಬಿಣ, ಕೇತುವಿಗ-ವೈಡೂರ್ಯ, ಎಣ್ಣೆ, ಎಳ್ಳು, ಕಂಬಳ, ಕಸ್ತೂರಿ, ಮೇಕೆ, ವಸ್ತ್ರ, ಇವುಗಳನ್ನು ದಾನಮಾಡಬೇಕು. ಶನಿಯ ವೀಡೆಯನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಶನಿವಾರದಲ್ಲಿ ತೈಲಾಭ್ಯಂಗವನ್ನೂ ತೈಲದಾನವನ್ನೂ ಮಾಡಬೇಕು.

— ಶನಿವ್ರತವು —

ಶನಿವ್ರತವು—ಕಬ್ಬಿಣದಲ್ಲಿ ಶನಿವಿಗ್ರಹವನ್ನು ಮಾಡಿಸಿ, ಕಬ್ಬಿಣ, ಅಥವಾ ವಣ್ಣಿನಗಡಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಎಣ್ಣೆಯನ್ನು ತುಂಬಿ ಅದರಲ್ಲಿಟ್ಟು ಕಪ್ಪು ಬಟ್ಟೆ ಅಥವಾ ಕಂಬಳಿಯನ್ನು ಇರಿಸಿ, ಕಪ್ಪು, ಹೂಗಂಧಗಳಿಂದಲೂ, ಚಿಗಟ, ಎಳ್ಳನ್ನದಿಂದಲೂ, ಪೂಜೆಮಾಡಿ, ಕರಿಯಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗೆ ಅಥವಾ ಬೇರೂಬ್ಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗೆ ದಾನಮಾಡಬೇಕು. 'ಶನ್ನೋದೇವೀಃ' ಎಂಬುದೇ ಮಂತ್ರವು ಯಃ ಪುನರ್ನಪ್ಯರಾಜ್ಯಯಾ ಽಲಾಯಪಠತೋಪಿ ತಃ | ಸ್ವಪ್ನೇದದಾನಿಜಂರಾಜ್ಯಂಸಮೇಸಾರಿಃ ಪ್ರಸೀದತು ||೧|| ನಮೋ ಕ್ವಪುತ್ರಾಯಶನ್ಯುಶ್ಚರಾಯ ನೀಹಾರವರ್ಣಾಂಜನಮೇಚಕಾಯ | ಶ್ರುತ್ವಾರಹಸ್ಯಂ ಭವಕಾಮದಸ್ತ್ವಂ ಫಲಪದೋಮೇ ಭವಸೂರ್ಯಪುತ್ರಾ, ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡು ವೃಥೆಪಡುತ್ತಿದ್ದ ನಳಿಗೆ ಸ್ವಪ್ನದಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಸಂತೋಷಪಡಿಸಿದ ಸೂರ್ಯಪುತ್ರನಾದ ಶನ್ಯುಶ್ಚರನು ನನಗೆ ಪ್ರಸನ್ನನಾಗಲಿ ||೧|| ಸೂರ್ಯಪುತ್ರನಾಗಿಯೂ ಮೇಘದಂತ ಕಪ್ಪಾದ ದೇಹವುಳ್ಳವನಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಶನ್ಯುಶ್ಚಃ ! ನಿನಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸುವೆನು. ಈಶ್ವರನಿಗೂ ಇಷ್ಟಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟೀನು ನನಗೆ ಸತ್ಪಲವನ್ನು ಕೊಡುವವನಾಗು ||೨|| ಈ ಮೊದಲಾದುವು ಶೂದ್ರಾದಿಗಳಿಗೆ ಮಂತ್ರವು-ಹೀಗೆ ಸಂವತ್ಸರದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಶನಿವಾರವೂ ವ್ರತವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಕೋಣಸ್ಥಿ-ವಿಂಗಳೋ, ಬಭ್ರೂ, ಕೃಷ್ಣೋ, ರಾವೇಶ್ರೀಂತಕೋಯಮಃ | ಸಾರಿಃ, ಶನ್ಯುಶ್ಚರೋ, ಮಃಃ ವಿಪ್ಪಲಾದೇನ ಸಂಸ್ತುತಃ ||೧|| ಈ ೧೦ ನಾಮಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿದಿನವೂ ಪಾರಾಯಣಮಾಡಬೇಕು.

— ಶನಿಸ್ತೋತ್ರವು —

ಶನಿಸ್ತೋತ್ರವು—ನಮಃ ಸ್ತೋತೋಣ ಸಂಸ್ಥಾಯ ವಿಂಗಳಾಯ

ನಮೋಸ್ತುತೇ | ನಮಸ್ತೇ ಬಭ್ರೂರೂಪಾಯಕೃಷ್ಣಾಯಚ ನಮೋಸ್ತು
ತೇ ||೧|| ನಮಸ್ತೇ ರೌದ್ರದೇಹಾಯ ನಮಸ್ತೇ ಚಾಂತಕಾಯಚ | ನ
ಮಸ್ತೇಯಮಸಂಕ್ಷಾಯ ನಮಸ್ತೇಸಾರಯೇವಿಭೋ || ೨ || ನಮಸ್ತೇ
ಮಂದಸಂಕ್ಷಾಯ ಶನೈಶ್ಚರ ನಮೋಸ್ತುತೇ | ಪ್ರಸಾದಂ ಕುರುದೇವೇಶ
ದೀನಸ್ಯ ಪ್ರಣತಸ್ಯಚ ||೩|| ಪಿಪ್ಪಲಾದನು ಹೇಳಿರುವ ಈ ಶನಿಸ್ತೋತ್ರ
ವನ್ನು ಪ್ರತಿದಿನದಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಾತಃಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪಾರಾಯಣಮಾಡಿದರೆ ೩||
ವರ್ಷದ ಶನಿಯಕಾಟವು ನಿವಾರಣೆಯಾಗುವುದು. ಭಾನುವಾರದಲ್ಲಿ ಸೂ
ರ್ಯಪೂಜೆ, ಉಪವಾಸ, ಸೂರ್ಯ ಮಂತ್ರ, ಜಪವನ್ನು ಮಾಡಿದರೆ ಸರ್ವ
ರೋಗಗಳೂ ನಿವಾರಣೆಯಾಗುವುವು. 'ಹ್ರೀಂ ಹ್ರೀಂ ಸಃ ಸೂರ್ಯಾಯ'
ಎಂಬುದೇ ಸೂರ್ಯಮಂತ್ರವು. (ಶ್ರಾವಣ ಪೂರ್ಣಮಿಯ ಉಪಾಕರ್ಮ
ದಲ್ಲಿ ದೀಪದಾನವು-ಆಚಮನವನ್ನು ಮಾಡಿ ಪ್ರಾಣಾಯಾಮಮಾಡಬೇಕು.
ದೇಶಕಾಲಗಳನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಂಡು , ಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಫಲವುಂ
ಟಾಗುವುದಕ್ಕೂ, ನನಗೆ ಈಜನ್ಮದಲ್ಲಿಯೂ ಮುಂದಣಜನ್ಮಗಳಲ್ಲಿಯೂ,
ಸಮಗ್ರವಾದ ಐಶ್ವರ್ಯವೂಟಾಗಿ ಪುತ್ರಸೌತ್ರಾಭಿವೃದ್ಧಿಯುಂಟಾಗುವು
ದಕ್ಕೂ, ಇಷ್ಟಾರ್ಥಸಿದ್ಧಿಗೂ ಸಭಾದೀಪದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಅನೇಕ ಫಲ
ಸಿದ್ಧಿಗಾಗಿಯೂ, ಬ್ರಹ್ಮ, ವಿಷ್ಣು, ಮಹೇಶ್ವರ ಪ್ರೀತಿಗಾಗಿಯೂ ಬ್ರಾಹ್ಮ
ಣ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ನಾನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗೆ ಸಭಾದೀಪದಾನಮಾಡುತ್ತೇನೆ' ಎಂದು
ಸೂಕಲ್ಪಮಾಡಿ, ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಗಣಪತಿಪೂಜೆಯನ್ನೂ, ಪುಣ್ಯಾಹವಾ
ಚನೆಯನ್ನೂ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣಪೂಜೆಯನ್ನೂ, ದೀಪಪೂಜೆಯನ್ನೂ ಮಾಡು
ವೆನೆಂದು ಸಂಕಲ್ಪಮಾಡಿ, ದೀಪಪೂಜೆ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣವೂಜಾನಂತ
ರದಲ್ಲಿ -- ಭೋದೀಪಬ್ರಹ್ಮರೂಪಸ್ತ್ವಂಜ್ಯೋತಿಷಾಂಪ್ರಭುರವ್ಯ
ಯಃ | ಆರೋಗ್ಯಂ ದೇಹಿ ಪುತ್ರಾಂಶ್ಚ ಅವೈಧವ್ಯಂ ಪ್ರಯಚ್ಛ
ಮೇ || ೧ || ಶ್ರಾವಣೇವಾಸ್ಯುಪಾಕರ್ಮಣ್ಯಾರಚ್ಛೇವಿಪ್ರಸಂಘಿ | ವ್ರೀ
ಹಿತೇಡುಲಪಿಪ್ಪಸ್ಯ ಕಿಂಚಿತ್ಪಂಚಕನಿರ್ಮಿತಂ ||೨|| ಫೃತವರತ್ಯಗ್ನಿ ಸಂ
ಯುಕ್ತಂ ವಿಮಲೇಕಾಂಸ್ಯಭಾಜನೇ | ಸಪಾದತಂಡುಲಪ್ರಸ್ಥಂ ಪೂರಿ
ತಾ ಸುಪ್ರತಿಷ್ಠಿತಂ ||೩|| ಅವೈಧವ್ಯಂಸುಪುತ್ರತ್ವಂ ದೀರ್ಘಾಯಃ ಶ್ರೀ
ಸ.ಖಾಪ್ತಯೇ | ಸಭಾದೀಪದಾನೇನ ತುಭ್ಯಂವಿಪ್ರ ಸದಕ್ಷಿಣಂ ||೪||

ಬ್ರಹ್ಮವಿಷ್ಣುಮಹೇಶಾಕ್ಷ್ಮ ಪ್ರಿಯುತಾಂ ದೀಪದಾನತಃ | ಮವಗಾಭೀ
 ವ್ಯಪ್ರದಾಸಂತು ಭವೇಷ್ಟಿನ್ವಾ ಭವಾಂತರೇ ||೫|| ಸರ್ವಕಾಮಪ್ರದಾನ್ಯಾ
 ಣಾಂದೀಪದಾನಪ್ರತೋಷಿತಾಃ | ಶ್ರಾವಣ್ಯಾಂಶ್ರಾವಣೇ ಋಕ್ಷೇಸಭಾ
 ಯಾಮಗ್ನಿಸನ್ನಿಧೌ ||೬|| ಸಭಾಯಾಂ ದೀಪದಾನೇನ ತತಃಶಾಂತಿಂಪ್ರಯ
 ಚ್ಛಮೇ || ಎಲೈ ದೀಪವೇ ! ನಾಶರಹಿತವಾದ ಪ್ರಕಾಶರೂಪವಾಗಿಯೂ,
 ಬ್ರಹ್ಮಸ್ವರೂಪವಾಗಿಯೂ, ಇರುವ ನೀನು, ನನಗೆ ಆರೋಗ್ಯವನ್ನೂ ಪು
 ತ್ರಸಂತಾನವನ್ನೂ, ಅವೈಧವ್ಯವನ್ನೂ ಕೊಡುವನಾಗು ||೭|| ಎಂದು ಪೌ
 ಧಿಸಬೇಕು. ಶ್ರಾವಣವಾಗಸದಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಭೆಯಲ್ಲಿ ಉಪಕರ್ಮಾರಂ
 ಭವಾಡಿ ಅಕ್ಕಿಯ ಹಿಟ್ಟಿನ ಸೂಡಲನ್ನು ಮಾಡಿ ||೮|| ತುಪ್ಪದಲ್ಲಿ ನೆನದ
 ಬತ್ತಿಯನ್ನಿಟ್ಟು ಹಚ್ಚಿಸಿ ಕಂಚಿನ ಪಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ೧೫ ಸೇರು ಅಕ್ಕಿಯನ್ನು
 ತುಂಬಿ ಅದರ ಮೇಲಿಟ್ಟು ||೯|| ಎಲೈ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೇ ! ದಕ್ಷಿಣೆಯೊಡನೆ
 ಈಸಭಾದೀಪದಾನವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತೇನೆ. ಅವೈಧವ್ಯವನ್ನೂ, ಸುಪುತ್ರನನ್ನೂ
 ದೀರ್ಘವಾದ ಆಯುಸ್ಸನ್ನೂ, ಸಂವತ್ಸನ್ನೂ, ಸುಖವನ್ನೂ, ಉಂಟುಮಾ
 ಡಲಿ ||೧೦|| ಈ ದೀಪದಾನದಿಂದ ನನಗೆ ಈ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿಯೂ, ಜನ್ಮಾಂತರಗ
 ಳಲ್ಲಿಯೂ, ಬ್ರಹ್ಮ ವಿಷ್ಣು, ಮಹೇಶ್ವರರು ಪ್ರೀತರಾಗಲಿ ||೧೧|| ಶ್ರಾವ
 ಣವಾಗಸದ ಪೌರ್ಣಮಿಾಶ್ರವಣನಕ್ಷತ್ರದಲ್ಲಿ ಈ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿಸನ್ನಿಧಿ
 ಯಲ್ಲಿ ನಾನುವಾಡುವ ದೀಪದಾನಕ್ಕೆ ತ್ರಿಮೂರ್ತಿಗಳೂ ಸಂತುಷ್ಟರಾಗಿ
 ಸಮಸ್ತ ಇಷ್ಟಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಎಲ್ಲಾ ಅರಿಷ್ಟಗಳನ್ನೂ ಪರಿಹರಿಸ
 ಲಿ ||೧೨|| ಎಂಬ ಮಂತ್ರಗಳನ್ನು ಹೇಳಿ ತಾಂಬೂಲ, ದಕ್ಷಿಣೆಗಳೊಡನೆ ಈ
 ಹೆಸರಿನ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗೆ ನಾನು ದಾನಮಾಡುವೆನು, ತ್ರಿಮೂರ್ತಿಗಳೂ
 ಪುಸನ್ನರಾಗಲಿ. ಎಂದು ದಾನಮಾಡಬೇಕು. (ಎಂಬುದು ಸಭಾದೀಪ
 ದಾನ ವಿಧಿಯು) ಇಂತು ಪ್ರಕೀರ್ಣನಿರ್ದಯೋದ್ದೇಶವು.

— ಇಂತು ದ್ವಿತೀಯ ಪರಿಚ್ಛೇದವು ಮುಗಿದುದು —

